

HILJADU I JEDNA NOĆ

HILJADU I JEDNA NOĆ
Knjiga prva

S ruskog preveo: MARKO VIDOJKOVIC

Crteži: IVO FRIŠČIČ

»PROSVJETA«, Zagreb,
1971

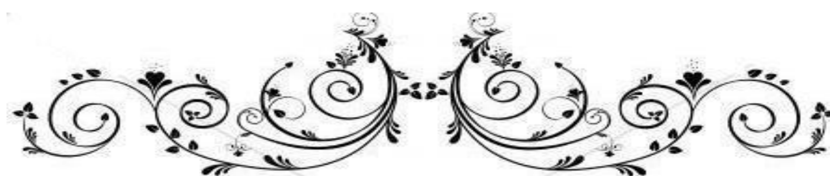

Slava neka je Alahu, gospodu svjetova, pozdrav i blagoslov gospodaru poslanih, gospodaru i vladaru našem Muhamedu, Alah ga blagoslovio i pozdravio blagoslovom i pozdravom vječnim što traje do sudnjega dana.

A poslije toga: doista su predaje o prvim pokoljenjima postale pouka za potonje, ne bi li čovjek vidio kako su se poučni događaji zbili drugima, i poučio se, i ne bi li se, udubljujući se u predaje o iščezlim narodima i u ono sto se zbilo s njima, i sam suzdržao od grijeha. Hvala neka je onome što je od predaja o stvarima načinio pouku za potonje narode!

U takve predaje spadaju i priče nazvane »Hiljadu i jedna noć« i uzvišene povijesti i pouke koje one sadrže.

KNJIGA PRVA

PRIČA O CARU ŠAHRIJARU I NJEGOVU BRATU

U NARODNIM predajama priča se o onome što je bilo, prošlo i davno minulo (a Alah bolje zna nepoznato, i on je premudar i preslavan i darežljiviji od svih i preblagonaklon i milostiv), i da je u drevna vremena i minule vjekove i stoljeća na otocima Indije i Kine bio car od careva iz loze Sasana, zapovjednik vojske, straže, čeljadi i slugu. I imao je dva sina, jednog odraslog a drugog još mladog, i obojica su bili vitezovi-junaci, ali je stariji nadmašivao mlađega neustrašivošću. I on se zacari u svojoj zemlji i pravedno vladaše svojim podanicima, i stanovnici njegovih zemalja i njegova carstva zavolješe ga, i bješe mu ime car Šahrijar, a njegova mlađeg brata zvahu car Šahzeman, i on je carevao u Samarkandu perzijskom.

I obojica su boravili u svojim zemljama, i svaki je u svome carstvu bio pravedni sudac svojim podanicima punih dvadeset godina i živio u najvećem zadovoljstvu i radosti.

Tako je to trajalo do vremena kad stariji car zaželje da vidi svoga mlađeg brata i dok ne naredi svome veziru da ode po njega i dovede ga. I vezir na to odgovori pažnjom i pokornošću i išao je dotle dok nije sretno stigao.

On dođe Šahzemanu i isporuči mu pozdrav i saopći da mu brat tuguje za njim i da želi da ga on posjeti, i Šahzeman odgovori na to pažnjom i pokornošću i spremi se za put. On naredi da se iznesu njegovi šatori i izvedu deve, mazge, sluge i tjelesna straža i postavi svoga vezira za namjesnika u zemlji, a sam ode i uputi se u zemlju svoga brata.

Ali kad nastade noć, on se sjeti jedne stvari koju bješe zaboravio na dvoru, i vrati se, i, ulazeći u dvor, vidje kako u njegovoj postelji leži njegova žena zagrljena s jednim crnim robom među robovima. I kad Šahzeman vidje to, svijest mu se zamrači pred očima, i on reče sebi: - Kad se to dogodilo dok još nisam napustio grad, kako li će se ta prokletnica vladati kad odem bratu na duže vrijeme! - I on izvuče mač i udari oboje i ubije ih u postelji, a potom, istoga časa i trenutka, vrati se i naredi da krenu dalje, i išao je tako dok nije stigao do grada svoga brata.

A kad se približi gradu, on posla bratu glasonoše s viješću o svome dolasku, i Šahrijar mu iziđe u susret i pozdravi ga, van sebe od radosti. Njega radi on okiti grad i sjedaše s njim, razgovarajući i veseleći se, ali se car Šahzeman sjeti što je bilo s njegovom ženom i duboka tuga ga obuze, i lice mu požutje, a tijelo mu klonu. I kad ga brat vidje u takvu stanju, on pomisli da je uzrok tome njegov rastanak sa zemljom i carstvom, i ostavi ga tako, ne raspitujući se o tome. Ali ipotom, jednoga dana, on mu reče: - O, brate moj, vidim da ti je tijelo klonulo i da ti je lice požutjelo. - A Šahzeman mu odgovori: - Brate moj, u meni je živa rana. - Ali ne ispriča što je doživio od žene. - Hoću - reče tada Šahrijar - da dođeš sa mnom u lov i hajku; možda će ti se razveseliti srce. - Ali Šahzeman se odreče toga, i brat mu ode sam u lov. A u carskom dvoru bili su prozori okrenuti vrtu, i Šahzeman pogleda i odjednom vidje - otvaraju se vrata na dvoru i

otuda izlaze dvadeset robinja i dvadeset robova, i žena njegova brata ide među njima, izdvajajući se rijetkom ljepotom i dražima. Oni priđoše vodoskoku i svukoše se i sjedoše zajedno s robovima, i odjednom careva žena viknu: - O, Masude! - I crni joj rob priđe i obgrli je, a i ona njega. I on legne s njom, i drugi robovi učiniše to isto s robinjama, i ljubljahu se i grijahu, milovahu i zabavljahu dok se dan ne poče kloniti sunčevu zalasku.

I kad carev brat vidje to, on reče u sebi: - Tako mi Alaha, moja nesreća je manja od ove bijede! - I njegova ljubomora i tuga iščezoše. - To je mnogo gore od onoga što se meni dogodilo! - usklikne on i prestade se odricati pića i hrane.

A potom mu se brat vrati s puta, i oni se pozdraviše, i car Šahrijar pogleda svoga brata, cara Šahzemana, i vidje da mu se vratila ranija boja i da mu se lice zarumenjelo i da jede bez predaha, dok ranije jedva da je nešto jeo. I tada njegov brat, stariji car, reče Šahzemanu: - O, brate moj, vidio sam te požutjela u licu, a sada ti se boja vratila. Ispričaj mi šta je s tobom. - Ispričat ću ti zašto sada drukčije izgledam, ali mi dopusti da ti ne pričam o tome kako mi se vratila boja - odgovori Šahzeman, i Šahrijar reče: - Ispričaj mi, najprije, zašto si se tako promijenio i oslabio, a ja ću te slušati. - O, moj brate - poče govoriti Šahzeman - kad si mi poslao vezira s porukom da ti dođem, ja sam se spremio za put i već sam bio izišao iz grada, kadli se sijetih da mi je u dvoru ostalo zrno bisera koje sam ti dao. I vratih se u dvor i nađoh svoju ženu s crnim robom kako spava u mojoj postelji, i ubih ih i dođoh tebi, razmišljajući o tome. Eto zašto sam se promijenio i žašto sam oslabio; a kako je došlo do toga da mi se vrati boja - dopusti da ti ne kažem.

Kad ču te riječi svoga brata, Šahrijar uzviknu: - Zaklinjem te Alahom, ispričaj mi kako ti se povratila rumen!

I Šahzeman mu ispriča sve što je vidio. I tada Šahrijar reče svome bratu Šahzemanu: - Hoću da vidim to svojim očima! - I Šahzeman mu dade ovaj savjet: - Načini se da ideš u lov i hajku, a sakrij se kod mene, pa ćeš vidjeti sve i uvjerit ćeš se svojim očima.

I car odmah naredi da se razglasi da odlazi, i vojska sa šatorima iziđe izvan grada, i car također iziđe, ali potom sjedne pod šator i reče svojim slugama neka mu nitko ne dolazi. Poslije toga se preruši i krišom prijeđe u dvor gdje mu je bio brat, i sjedio je neko vrijeme kraj prozorčića okrenuta vrtu, i odjednom robinje i njihova gospodarica uđoše tamo zajedno s robovima i do poziva na podnevnu molitvu činjahu sve što je bratu ispričao Šahzeman.

Kad car Šahrijar vidje to, on se izbezumi i reče svome bratu Šahzemanu: - Ustani, otići ćemo odmah, ne treba nam carstvo dok ne vidimo koga bilo kome se dogodilo to isto što i nama! Inače - smrt bi za nas bila ljepša od života! - I oni iziđoše iz dvora na tajna vrata i putovahu danju i noću dok ne dođoše do jednog drveta što je raslo usred jedne poljanice, gdje je protjecao potok pored slanoga mora. Oni se napiše vode iz potoka i sjedoše da odahnu.

A kad prođe sat dnevnoga vremena, more se odjednom uskomeša i iz njega se podiže crn stup, visok do neba, koji se ustremi na njihovu poljanicu. I kad vidješe to, oba se brata poplašiše i popeše na vrh drveta (a bilo je visoko), očekujući što će biti dalje, i odjednom ugledaju džina[1] visokoga stasom, s velikom glavom i širokim prsima, a na glavi mu bješe kovčeg. On iziđe na suhu zemlju i priđe drvetu na kojem su bila braća, i sjedne pod njim, pa otvori kovčeg i izvadi iz njega škrinju i otvori je, i iz škrinje iziđe mlada žena vitka tijela, blistava kao sjajno sunce, kao što je kazao, i odlično kazao, pjesnik Atija:

U tami je zasjala - i dan blista,
    I svjetlost joj na granama odbljesku je.
Blistava je kao sunce na zalazu;
    Bez koprene, zvijezde noći zasjenjuje.
Sva stvorenja ničice se pred njom prostru,
    Kad se javi i velove sa njih skine.
Ako gnjevno, kao munjom, okom sijevne
    Nezadrživo poteku kiše suza.

I džin pogleda tu ženu i reče: - O, vladarice plemenitih, o, ti, koju sam oteo u svadbenu noć, hoću malo da prospavam! - I on stavi glavu na ženina koljena i zaspa, a ona podigne glavu k drvetu i vidje kako oba cara sjede na njegovu vrhu. Tada ona spusti džinovu glavu sa svojih koljena i stavi je na zemlju, i stavši pod drvo, reče braći znacima: - Siđite, ne bojte se ifrita! - I oni

joj odgovoriše: - Zaklinjemo te Alahom, izbavi nas od njega - ali žena reče:

- Ako ne siđete, probudit ću ifrita[2] i on će vas umoriti zlom smrću. - I oni se poplašiše i siđoše

ženi, a ona legne pred njima i reče: - Zabadajte, ali što jače, ili ću probuditi ifrita. - I od straha car Šahrijar reče svome bratu, caru Šahzemanu: - O, brate moj, učini to što ti naređuje! - A Šahzeman odgovori: - Neću učiniti! Učini ti prije mene! - I oni stadoše znacima poticati jedan drugoga da joj priđe, ali žena uzviknu: - Šta je to, ja vidim kako namigujete jedan drugome! Ako mi ne priđete i ne učinite to, probudit ću ifrita!

Bojeći se džina, oba brata je pokriše, a kad to svršiše, ona reče: - Priberite se! - Zatim, izvadivši iz njedara vrećicu, izvuče iz nje ogrlicu od pet stotina sedamdeset prstenova. - Znate li kakvo je ovo prstenje? - zapita ona, a braća odgovoriše: - Ne znamo! - I tada im žena reče: - Vlasnici tih prstenova imali su me na rogovima ovoga ifrita. Dajte mi i vi svoja dva prstena. - I braća da- doše ženi svoja dva prstena s ruku, a ona reče: - Taj ifrit me je oteo u moju svadbenu noć i stavio me u škrinju, a škrinju u kovčeg. Stavio je na kovčeg sedam sjajnih katanaca i spustio me na dno uzburkana mora, gdje se bore valovi, ali nije znao da ženi, ako što zahtije, ne može odoljeti nitko, kao što je rekao jedan pjesnik:

Nemoj vjerovati ženama,
Obećanju im, ni kletvama;
I kad praštaju i kad su zle,
Sve je kod njih samo pohota.
U ljubavi su licemjerne,
A laž u skutu im skriva se.
I u životu Josipovu[3]
Njihove laži naći ćeš.
Ta znaš da je Adam, otac tvoj,
Zbog žene iz raja izagnan.

Čuvši te njene riječi, oba cara se čudom začudiše i rekoše jedan drugome:

- Eto, i ifritu se dogodilo nešto gore nego nama! Tako što još se nikome nije dogodilo! - I oni se odmah udaljiše od nje i vratdše se u grad cara Šahrijara, i on uđe u svoj dvor i odsiječe glavu svojoj ženi i robovima i robinjama.

Otada car Šahrijar stade svake noći uzimati po jednu nevinu djevojku i, pošto bi je imao, ubio bi je, i tako je to trajalo tri godine.

I ljudi se prestrašiše i izbjegoše sa svojim kćerima, i u gradu ne ostade nijedne djevojke za bračni život.

I gle, car potom naredi veziru da mu, po običaju, dovede djevojku, i vezir iziđe i stade tražiti, no ne nađe djevojke i vrati se u svoj stan ljut i potišten, bojeći se zla od cara. A u careva vezira bile su dvije kćeri - starija, po imenu Šeherezada, i mlađa, po imenu Dunjazada. I starija je čitala knjige, ljetopise i živote starih careva i predaje o minulim narodima, i ona je, vele, skupila hiljadu ljetopisnih knjiga, u kojima se govori o starim narodima, negdašnjim carevima i pjesnicima. I ona reče ocu: - Zašto si, vidim, tužan i potišten i obrvan brigom i bolom? Znaj da je netko rekao:

Onom koga more brige reci da bol nije vječan!
Ko što dođe kraj veselju, tako nam i brige prođu.

I, čuvši te riječi svoje kćeri, vezir joj ispriča, od početka do kraja, što se dogodilo s njim i carem, i Šeherezada uzviknu: - Tako ti Alaha, oče, udaj me za toga cara, a ja ću ili ostati na životu, ili ću iskupiti djecu muslimana i izbaviti ih od cara. - Tako ti Alaha - uzviknu vezir - ne izlaži se nikada opasnosti! - Ali Šeherezada reče: - To svakako mora biti! - a vezir joj odgovori: - Bojim se da ti se ne dogodi ono što se dogodilo biku i magarcu sa zemljoradnikom. - A šta je to bilo s njima? - zapita Šeherezada.

PRIČA O BIKU I MAGARCU

- Znaj, kćeri moja - reče vezir - da je jedan trgovac stekao bogatstvo i stada stoke, i imao ženu i djecu, a veliki ga je Alah obdario znanjem jezika i govora životinja i ptica. I taj trgovac življaše na selu i imađaše na domu bika i magarca. I jednom bik dođe u magarčevu staju i vidje da je pometena i poprskana, a u magarčevu koritašcu bijaše obijeni ječam i obijena slama, i on sam leži i odmara se, i samo ga pokatkad gospodar jaše, ako se što dogodi, i odmah se vraća.

Jednoga dana trgovac ču kako bik kaže magarcu: - Blago tebi! Ja se zamaram, a ti se odmaraš i jedeš obijeni ječam, i ugađaju ti, i samo te pokatkad domaćin jaše i vraća se. A ja moram vječno orati i okretati mlinski kamen. - I magarac odgovori: - Kad iziđeš u polje i kad ti metnu jaram na vrat, lezi i ne diži se, čak i ako te budu tukli, ili ustani, pa opet lezi. A kad te dovedu natrag i dadu ti bob, ne jedi ga, zato što si bolestan, i ne dotiči se hrane i vode za dan, dva ili tri, pa ćeš se odmoriti od rada i tereta. - A trgovac slušaše njihov razgovor. I kad čobanin donese biku večernji obrok, on pojede sasvim malo, a ujutro, kad čobanin dođe da potjera bika na oranje, nađe ga bolesna, i ražalosti se i reče: - Eto zašto bik nije mogao jučer raditi!

I čobanin potom ode trgovcu i reče mu: - O, gospodaru, bik nije za rad: sinoć nije pojeo obrok i ništa nije uzeo u usta. - A trgovac je već znao u čemu je stvar, te reče: - Idi, uzmi magarca i ori s njim, umjesto s bikom, cio dan.

Kad se, pred kraj dana, magarac vrati, pošto je orao cio dan, bik mu zahvali za ljubav što ga je toga dana spasio od rada, ali mu magarac ne odgovori ništa, kajući se što ga je onako svjetovao.

I sutradan zemljoradnik dođe i uze magarca, pa je orao s njim do uveče, i magarac se vrati oderana vrata, mrtav umoran. Bik, zagledavši magarca, zahvali mu i pohvali ga, a magarac uzviknu: - Ležao sam opružen, ali mi je brbljavost naudila! - Znaj - doda on - da sam ti iskren savjetodavac; čuo sam da je naš gospodar rekao: ako bik smjesta ne ustane, dajte ga mesaru da ga zakolje i da mu isiječe kožu na komade. I ja se bojim za tebe i upozoravam te na to. Eto, tako je! - I kad bik ču magarčeve riječi, zahvali mu i reče: - Sutra ću poći s njima! - pa zatim pojede svu krmu, i čak oliza jasle. A njihov domaćin je čuo cijeli njihov razgovor. I kad nastade dan, trgovac i njegova žena iziđoše iz staje i sjedoše, i čobanin dođe, uze bika i izvede ga, a kad bik ugleda svoga gospodara, on podigne rep, pusti vjetrove i poče skakati, a trgovac se stade tako smijati da je pao ničice.

Videći to, žena ga upita: - Čemu se smiješ? - a on odgovori: - Vidio sam i čuo tajnu, ali je ne mogu odati, jer bih odmah umro. - Ti mi na svaki način moraš reći tu tajnu i zašto si se smijao, pa makar i umro! - odvrati mu žena, ali trgovac odgovori: - Ne mogu ti reći tu tajnu, jer se bojim smrti. - I ona povika: - Ti se zacijelo meni smiješ! - I dotle ga je napadala i dosađivala mu, dok se nije pokorio i oneraspoložio se, i onda on sazva svoju djecu i posla po suce i svjedoke, želeći napisati oporuku pa potom reći ženi tajnu i umrijeti, budući da je volio ženu velikom ljubavlju, jer je bila kći njegova strica i majka njegove djece, a on je već proživio sto dvadeset godina života.

Potom trgovac posla da mu dovedu sve rođake i sve koji su živjeli u njegovoj ulici i ispriča im ovu povijest, dodavši da će umrijeti kad nekome kaže tajnu. I svi prisutni rekoše njegovoj ženi: - Tako ti Alaha, mani se toga, da ti ne umre muž i otac tvoje obitelji! - No žena uzviknu: - Neću ga ostaviti dok mi ne kaže! Neka umre! - I svi zašutješe.

Tada trgovac ustade i pođe k staji, da učini avdes[4] pa da im po povratku kaže i da umre. A trgovac je imao pijetla s pedeset kokošiju, a imao je još i psa. I gle, on ču kako pas laje i ruga se pijedu, govoreći mu: - Ti se raduješ, a naš gospodar se sprema da umre. - Kako to? - zapita pijetao, i pas mu ponovi sve, i tada pijetao povika: - Alaha mi, naš gospodar ima malo pameti. Ja, eto, imam pedeset žena - čas se s jednom mirim, čas gledam da se drugoj svidim, a domaćin ima samo jednu ženu, pa ne zna kako da iziđe na kraj s njom. Treba samo da uzme dudove prutove, da uđe u izbu i da bije ženu dok ne umre ili se ne zarekne da ga više neće ni o čemu pitati. - Eto - reče tada vezir svojoj kćeri Šeherezadi - i ja ću učiniti s tobom ono isto što je on učinio sa svojom ženom. - A šta je učinio? - zapita Šeherezada, i vezir nastavi: - Nalomivši prutove s duda, on ih sakri u izbu i dovede tamo svoju ženu, govoreći joj: - Hodi ovamo, reći ću ti sve u izbi, pa ću umrijeti, i nitko me neće vidjeti. - I ona uđe s njim u izbu i onda trgovac zatvori vrata i stade tako tući svoju ženu da se ona onesvijestila i povikala: - Kajem se! - A potom, je poljubila mužu ruke i

noge i pokajala se, i izišla je zajedno s njim, i svi okupljeni i njeni rođaci obradovaše se, i oni nastaviše ugodan život do same smrti.

Pošto je čula riječi svoga oca, vezirova kći reče: - Ono što ja hoću, mora biti! - I tada je vezir spremi i odvede je caru Šahrijaru. A Šeherezada pouči svoju mlađu sestru i reče joj: - Kad budem otišla caru, poslat ću po tebe, a kad dođeš i vidiš da je car zadovoljio svoju potrebu mnome, reci: - O, sestrice, porazgovaraj s nama i ispričaj nam što, ne bi li nam brže prošla noć, i ja ću ti reći nešto u čemu će, ako Alah da, biti naše oslobođenje.

I tako je vezir, Šeherezadin otac, dovede caru, i car, ugledavši ga, obradova se i zapita ga: - Jesi li mi nabavio ono što mi je potrebno? - A vezir reče: - Jesam! - I Šahrijar zahtje da uzme Šeherezadu, ali ona zaplaka, a kad je on upita: - Šta ti je? - Šeherezada reče: - O, care, imam malu sestru, pa hoću da se s njom oprostim. - I car tada posla po Dunjazadu, i ova dođe sestri, i zagrli je i sjedne na pod pored postelje, i tada Šahrijar oduže nevinost šeherezadi, pa sjedoše da razgovaraju. I mlađa sestra reče Šeherezadi: - Tako ti Alaha, sestrice, ispričaj nam što, ne bi li nam što prije istekli besani sati noći. - Od svega srca i drage volje, ako mi to dopusti car bez mane - odgovori Šeherezada, i kako je cara morila nesanica, on se obradova što će čuti priču, i dopusti joj da govori.

BAJKA O TRGOVCU I DUHU

1. NOĆ **ŠEHEREZADA REČE:** - Pričaju, o sretni care, da je bio jedan trgovac među trgovcima i da je bio veoma bogat i imao mnogo posla u raznim zemljama. Jednom on uzjaha i uputi se u neku zemlju po dugove, i savlada ga vrućina, te sjedne pod drvo, i mašivši se rukom za torbu na sedlu izvuče komad kruha i datulja i poče jesti datulje s kruhom. I pojede datulju i baci košticu i odjednom ugleda - ifrita visoka stasom, a u rukama mu goli mač. I ifrit se približi trgovcu i reče mu: - Ustaj, ubit ću te, kao što si ti ubio moga sina! - Kako sam mogao ubiti tvoga sina? - zapita trgovac, a ifrit odgovori: - Kad si pojeo datulju i bacio košticu, ona je pala na grudi moga sina, i, kako je išao, tako je i umro, baš u tom času. - Doista, svi smo mi Alahovi i vratit ćemo mu se! - uzviknu trgovac. - Nema moći ni sile ni u koga do u Alaha, visokoga, velikoga! A ako sam ti ubio sina, ubio sam ga nehotice. Molim te da mi oprostiš! - Ja te na svaki način moram ubiti - reče džin i povuče trgovca, pa, oborivši ga na zemlju, podigne mač da ga udari. I trgovac zaplaka i uzviknu: - Predajem se u Alahove ruke! - I izgovori ove stihove:

U sudbe dva su dana - dan kobi i dan mira:
　I život dva dijela ima: vedar je il' tužan on.
Onome što mene zbog sudbe varljive kori,
　Reci da sudba mrzi one što čin visok imaju.
Ne vidiš li da vihor, što se zemlji spušta,
　Kad duhne, samo jako drvo na tlo obara.
Ne vidiš li - leš po površini mora plovi,
　A na dnu dubokom morskom kriju se biseri.
Iako me sudbina rukom kadgod dotakne
　I u dugom me gnjevu svome bijedom porazi,
Znaj, nebeskim svjetlima ni broja se ne zna,
　Ali od njih samo sunce se i mjesec zamrače.
Mnogo je rastinja zelenog, svježeg, uvelog,
　Ali čovjek kamen baca na drvo što nosi plod.
Zadovoljan ti bijaše dok život bješe lijep,
　I zla što ga sudba nosi nisi se bojao.

Kad je trgovac završio te stihove, džin mu reče: - Ne govori više! Tako mi Alaha, moram te ubiti na svaki način! - I trgovac reče: - Znaj, o, ifrite, da imam druga i da imam mnogo novaca, i djece, i ženu, i tuđe zaloge. Dopusti mi da odem kući - vratit ću dug svima i vratit ću ti se na početku godine, i obećavam ti i zaklinjem se Alahom da ću se vratiti, i ti ćeš činiti sa mnom što

budeš htio. Alah neka ti bude jamac za ovo što ti kažem. - I džin mu povjerova kad se zakleo, i pusti ga, i trgovac se vrati u svoju zemlju i posvršava svoje poslove, i vrati dug onima kojima je bio dužan. On obavijesti o svemu svoju ženu i djecu i napisa oporuku i proživlje s njima do kraja godine, a zatim učini avdes, uze pod mišku svoj pokrov pa, oprostivši se s obitelji, susjedima i svim rođacima, iziđe protiv svoje volje, i oni počeše za njim kukati i lelekati. I trgovac je išao dok nije došao do one šumice (a toga dana bješe počela nova godina), i dok je sjedio i plakao zbog onoga što mu se dogodilo, odjednom mu priđe neki veoma star čovjek, i s njim, na lančiću, gazela. I on pozdravi trgovca i poželje mu dug život i zapita ga: - Zašto sjediš sam na tom mjestu, kad tu obitavaju džinovi? - I trgovac mu ispriča što mu se dogodilo s onim ifritom, a starac, gazelin vlasnik, začudi se tome i uzviknu: - Alaha mi, o, moj brate, tvoja je vjera doista velika i tvoja priča čudna, i da je napisana iglama u uglovima očiju, poslužila bi kao pouka onima koji se uče!

Potom starac sjedne pored trgovca i reče: - Alaha mi, o, moj brate, neću otići od tebe dok ne vidim što će ti se dogoditi s tim ifritom! - I tako sjedeći, obojica razgovarahu, a trgovca obuze strah i užas, i duboka tuga i velika nedoumica, a gazelin vlasnik bješe kraj njega. I odjednom im priđe drugi starac, i s njim dva psa, i pozdravi se s njima (a psi bjehu crni, soja lovačkih pasa), i, pošto ih pozdravi, on ih zapita i obavijesti se: - Zašto sjedite na tome mjestu, kad je to obitavalište džinova? - I ispričaše mu sve, od početka do kraja, i ne stigoše ni da sjednu kako valja, kad im odjednom priđe treći starac, i s njim šarena mazga. I starac ih pozdravi i zapita šta će tu, i oni mu ispričaše sve, od početka do kraja - a od ponavljanja nema koristi - i on sjedne s njima. I odjednom iz pustinje naiđe golem stup prašine što se kovitlala, i kad se prašina razišla, pokaza se da je to džin, i da mu je u ruci goli mač, a iz očiju mu vrcaju varnice. I, prišavši im, džin povuče za ruku trgovca što je bio među njima i uzviknu: - Ustaj, ubit ću te, kao što si ti ubio moje dijete, posljednji uzdah moga srca! - I trgovac zarida i zaplače, i tri starca udariše u plač, ridanje i zapomaganje.

I prvi starac, gazelin vlasnik, odvoji se od ostalih i, pošto je poljubio ifrita u ruku, reče mu: - O, džine, carska kruno džinova! Ako ti ispričam svojii povijest s ovom gazelom, i ako nađeš da je neobična, hoćeš li mi pokloniti trećinu krvi onoga trgovca? - Hoću, starče - odgovori ifrit; - ako mi ispričaš povijest i ako mi se učini neobična, poklonit ću ti trećinu njegove krvi.

PRIČA STARCA S GAZELOM

- Znaj, o, moćni duše - reče tada starac - da je ova gazela kći moga strica i moja put i krv. Ja sam se oženio njome kad je bila mlada i proživio sam s njom oko trideset godina, ali mi nije rodila dijete, i onda sam uzeo inoču, i ona me obdari sinom sličnom mjesecu u vrijeme uštapa, i oči i obrve njegove bijahu savršene. I porastao je i postao velik i napunio petnaest godina, i tada mi se dogodi da pođem u jedan grad, i ja odoh s raznom robom. A kći moga strica, ova gazela, još od malih nogu bješe naučila vradžbine i čarolije, i ona pretvori mališana u tele, a onu robinju, njegovu majku, u kravu, i dade ih pastiru. I ja dođoh s puta poslije duga vremena i zapitah o svome djetencetu i njegovoj majci, i kći moga strica reče mi: - Zena ti je umrla, a sin ti je odbjegao, i ja ne znam kamo je otišao. - I ja prosjedjeh godinu dana tužna srca, zaplakanih očiju, dok ne dođe veliki Alahov praznik, i tada poslah po pastira i naredih mu da dovede ugojenu kravu. I pastir dovede ugojenu kravu (a to bješe moja robinja, koju je začarala ova gazela), i ja prikupih skutove i uzeh u ruke nož, želeći da je zakoljem, ali krava stade rikati, ječati i plakati, i ja se začudih tome i obuze me žalost. I ja se odmakoh od nje i rekoh pastiru: - Dovedi mi drugu kravu - a kći moga strica povika: - Ovu kolji! Ja nemam bolje ni deblje od nje. - I ja priđoh kravi da je zakoljem, no ona zarika, i tada ustadoh i naredih mome pastiru da je zakolje i odere. I pastir zakla i odera kravu, ali ne nađe u njoj ni mesa ni loja, već samo kožu i kosti. I ja se pokajah, kad od kajanja već nije bilo koristi, i dadoh je pastiru i rekoh mu: - Dovedi mi ugojeno tele! - I pastir dovede moga sina, i kad me tele ugleda, ono prekine uže i pritrča mi i stade se češati o mene plačući i ječeći. Tada me obuze žalost, te rekoh pastiru: - Dovedi mi kravu, a njega ostavi - ali kći moga strica, ova gazela, viknu na mene i reče: - To tele valja na svaki način zaklati na današnji dan: ta to je dan sveti i blagoslovljen, a među našom teladi nema debljeg ni boljeg od ovoga! - Pogledaj kakva je bila krava koju zaklah po tvome naređenju - rekoh joj. - Vidiš, prevarili smo se i

nismo od nje imali baš nikakve koristi, i ja se veoma kajem što sam je zaklao, i sada, ovoga puta, neću ni da čujem za to niti ću zaklati ovo tele. - Zaklinjem te Alahom velikim, milosrdnim, milostivim, da ga na svaki način zakolješ na današnji svečani dan, a ako to ne učiniš, nisi mi više muž, niti sam ja tvoja žena! - uzviknu kći moga strica, i čuvši od nje te teške riječi i ne znajući što smjera, je priđoh teletu i uzeh u ruku nož ...

Ali Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, i njena sestra uzviknu: - O, sestrice, kako je divna, lijepa i ugodna, i slatka tvoja priča! - A Šeherezada reče: - Nije to ništa prema onome što ću vam ispričati naredne noći, ako ostanem u životu i ako me car poštedi! - I car tada pomisli u sebi: - Tako mi Alaha, neću je ubiti dok ne saslušam kraj njene priče!

Zatim provedoše tu noć do jutra zagrljeni, pa car ode na divan,[5] a vezir dođe s pokrovom pod miškom, i zatim je car sudio, postavljao i smjenjivao do kraja dana i ništa nije naredio veziru, i vezir se začudi tome. A zatim se divan završi, i car ode u carske odaje.

A kad nastade druga noć, Dunjazada reče svojoj sestri Šeherezadi: - O, sestrice, završi nam svoju priču, priču o trgovcu i duhu. - I, Šeherezada odgovori: - S ljubavlju i zadovoljstvom, ako mi to dopusti car! - I car reče: - Pričaj!

I Šeherezada nastavi:

2. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care i pravedni gospodaru, da je starčevo srce ustreptalo kad je htio zaklati tele i da je rekao pastiru: - Ostavi to tele sa stokom. - (A sve to slušao je džin i čudio se njegovim prekrasnim riječima.)

- I bi tako, o, care nad džinovima-carevima - nastavi gazelin gospodar - i kći moga strica, evo ova gazela, pogleda i vidje to i reče mi: - Zakolji tele, debelo je! - Ali meni nije bilo lako da ga zakoljem, te naredih pastiru da uzme tele, i pastir ga uze i ode s njim. A sutradan ja sjedim, kad odjednom prilazi mi pastir i kaže mi: - Gospodaru moj, reći ću ti nešto što će te obradovati, a meni ćeš dati nagradu za ugodnu vijest. - Dobro - odgovorih, i pastir reče:

- O, trgovče, ja imam kćerčicu koja je u ranoj mladosti naučila čarolije od jedne starice koja stanuje kod nas. I eto, jučer, kad mi ti dade tele, ja dođoh kćeri i ona pogleda tele i pokri lice i zaplaka se, a potom se nasmija i reče:

- O, oče, malo me cijeniš kad mi dovodiš tuđince-muškarce! - A gdje su ti tuđinci? - zapitah je; - i zašto si plakala i smijala se? - To tele što je s tobom sin je našega gospodara - odgovori mi kći. - Ono je začarano, a s njim su začarali i njegovu majku, ženu njegova oca. Eto zašto sam se smijala, a plakala sam za njegovom majkom, koju je zaklao njegov otac. - I ja se čudom začudih tome i čim sam vidio da se sunce rodilo dođoh k tebi, da ti to kažem.

- Čuvši te riječi od pastira, o, džine, ja dođoh s njim, bez vina pijan od radosti i veselja što me obuzeše, i dođoh u njegovu kuću, i pastirova kći me pozdravi i poljubi mi ruku, a tele mi priđe i stade se češati o mene. I ja rekoh pastirovoj kćeri: - Je li istina to što veliš o teletu? - A ona odgovori:

- Jest, gospodaru moj, to je tvoj sin i najbolji dio tvoga srca. - O, djevojko - rekoh tada - ako ga oslobodiš, pripast će ti sva stoka i imanje što su sada u rukama tvoga oca. - Ali se djevojka nasmiješi i reče: - O, gospodaru moj, ja ne žudim za novcem i to ću učiniti samo ako pristaneš na dva uvjeta: prvo, da mi ga daš za muža, a drugo, dopusti mi da začaram onu koja je njega začarala, i da je zatočim - inače će mi prijetiti opasnost od njenih spletaka. - Čuvši od pastirove kćeri te riječi, o, džine, ja rekoh: - I povrh toga što tražiš, pripast će ti sva stoka i imanje što su u rukama tvoga oca. Što se tiče kćeri moga strica, ne branim ti njenu krv.

- I kad je pastirova kći to čula, ona uze zdjelu i napuni je vodom, a zatim nad vodom izgovori čarobnjačke riječi, i poprska njome tele, govoreći:

- Ako te je veliki Alah stvorio kao tele, ostani u tome obliku i ne mijenjaj se, a ako si začaran, primi svoj prijašnji oblik po volji velikog Alaha! - I odjednom se tele strese i postade čovjekom, i ja pohrlih k njemu i uzviknuh: - Zaklinjem te Alahom, ispričaj šta je učinila s tobom i tvojom majkom kći moga strica!

- I on mi ispriča šta se s njim zbilo, i ja rekoh: - O, dijete moje, Alah je poslao onoga koji te je oslobodio i vratio ti ono na što si imao pravo. - Poslije toga, o, džine, oženio sam ga pastirovom kćerkom, a ona je začarala kćer moga strica, ovu gazelu, i rekla: - To je divan oblik, i nije divljačan, i pogled na nj ne ulijeva odvratnost. - I pastirova kći provodila je s nama dane i noći, i

noći i dane, dok je Alah ne uze k sebi, i poslije njene smrti moj sin ode u zemlju Indiju, to jest u zemlju onoga trgovca, s kojim si imao što si imao, i ja sam uzeo ovu gazelu, kćer moga strica, i pošao sam s njom iz zemlje u zemlju, ne bih li saznao šta je bilo s mojim sinom, i sudba me je dovela na ovo mjesto, i ja sam ugledao trgovca gdje sjedi i plače. Eto, to je moja priča.

- To je čudna priča - reče džin - i ja ti poklanjam trećinu trgovčeve krvi.

Tada pristupi drugi starac - onaj što je imao lovačke pse, i reče džinu:

- Ako ti ispričam šta mi se dogodilo s dvojicom moje braće, ovim psima, i ako nađeš da je moja priča čudnija i neobičnija, hoćeš li mi pokloniti jednu trećinu njegove krvi?

- Ako tvoja priča bude čudnija i neobičnija, trećina će biti tvoja - odgovori džin.

PRIČA STARCA S DVA PSA

- Znaj, o, gospodaru džinova-careva - otpoče starac - da su ova dva psa moja braća, a da sam ja treći brat. Otac nam je umro i ostavio nam tri hiljade dinara, i ja sam otvorio dućan da trgujem, i svaki od moje braće također je otvorio dućan. I ja sam malo vremena proveo u dućanu, i moj stariji brat, jedan od ovih pasa, prodade sve što je imao u dućanu za hiljadu dinara, pa, kupivši robe i svakojaka dobra, ode na put. Bio je odsutan čitavu godinu dana, i odjednom, kad bijah u dućanu, pored mene zastade jedan prosjak. Rekoh mu: - Alah ti pomogao! - a prosjak uzviknu plačući: - Već me ne poznaješ!

- I tada se zagledam u nj i odjednom vidim da mi je to brat! I ustadoh i pozdravili ga i, uvodeći ga u dućan, zapitah ga šta je s njim, a on odgovori:

- Ne pitaj, novac je otišao i sreća me iznevjerila. - I ja odvedoh svoga brata u kupatilo i obukoh ga u svoju odjeću i dovedoh ga k sebi, a potom pre- brojih utržak u dućanu i vidjeh da sam zaradio hiljadu dinara i da imam kapital od dvije hiljade. Podijelih taj novac s bratom i rekoh mu: - Gledaj da ne putuješ i da ne odeš u tuđinu.

I moj brat uze novce, sav radostan, i otvori dućan. I ja proživjeh noći i dane, a zatim, poslije ovoga, moj drugi brat - a to je drugi pas - prodade svoje imanje i sve što je imao i prohtje mu se putovati. Zadržavasmo ga, ali on ne ostade, i, pošto kupi robu, ode s putnicima. Nije ga bilo s nama čitavu godinu dana, a potom mi dođe onakav isti kakav je bio i stariji brat, i ja mu rekoh: - O, brate, nisam li te savjetovao da ne odlaziš? - A on zaplaka i uzviknu: - O, brate, tako je bilo suđeno, i ja sam, eto, sada siromah... nemam ni novčića, i gol sam, ni košulje nemam. - I ja ga uzeh, o, džine, i odvedoh ga u kupatilo i obukoh u jedno od svojih odijela, i potom pođoh s njim u dućan, i jedosmo i pismo, i poslije toga ja mu rekoh: - O, brate, ja zbrajam račun svoga dućana jedanput o svakoj novoj godini, i sav prihod, ma koliki bio, bit će moj i tvoj. - I ja prebrojih, o, moćni duše, utržak svoga dućana, i nađoh dvije hiljade dinara, i stadoh hvaliti tvorca, hvala mu i slava! A potom dadoh bratu hiljadu dinara, i meni ostade hiljada, i moj brat otvori dućan, i mi poživjesmo mnogo dana.

Ali, poslije nekog vremena, dođoše mi braća, želeći da pođem s njima, no ja to ne učinih i rekoh im: - Šta ste zaradili putujući, šta bih ja mogao zaraditi? - I ne htjedoh ih poslušati. I mi ostadosmo u svojim dućanima, prodajući i kupujući, i braća mi svake godine predlagahu da putujemo, a ja ne pristajah, dok ne prođe šest godina. I tada im dopustih da odu i rekoh: - O, braćo, evo i ja ću poći s vama, ali dajte da vidimo koliko imate novaca! - I ne nađoh ništa kod njih, naprotiv, sve bjehu spiskali, odajući se žderanju, pijenju i nasladama. No ja ne prestadoh govoriti s njima i, ne rekavši im ni riječi, zbrojih račun svoga dućana i pretvorih u novac svu robu koju sam imao i sve svoje imanje, i vidjeh da imam šest hiljada dinara. I ja se obradovah i podijelih novac napola, i rekoh braći: - Evo tri hiljade dinara za mene i za vas, s tim ćemo trgovati. - A druge tri hiljade zakopah, pretpostavljajući da mi se može dogoditi ono isto što i njima, i tada ću doći, i ostat će mi tri hiljade dinara, da ponovo otvorim dućan.

Moja se braća složiše s tim, i ja svakome dadoh po hiljadu dinara, i meni ostade hiljada, i mi nakupovasmo potrebnu robu i spremismo se na put i najmismo lađu, i na nju odnijesmo svoje stvari. I putovasmo jedan dan, i drugi dan, i putovasmo čitav mjesec, dok ne stigosmo s robom u jedan grad. Na svaki dinar zaradismo po deset i htjedosmo otići, ali ugledasmo na morskoj obali djevojku obučenu u prnje, koja mi poljubi ruku i reče: - O, gospodaru moj, jesi li sposoban za milost i dobročinstvo, koje ću ti uzvratiti zahvalnošću. - Jesam — odgovorih joj; - ja volim milost

i dobročinstva, čak i ako mi ne zahvališ. — I tada djevojka reče: - O, gospodaru, oženi se mnome i vodi me u svoju zemlju. Dat ću ti svoju dušu, budi milostiv prema meni, jer ja sam od onih što znaju šta je dobro i dobročinstvo, i bit ću ti zahvalna. I neka te ne zavede moje stanje.

I kad čuh riječi te djevojke, moje srce poletje k njoj i učinih ono što je ugodno Alahu velikome, slavnome, i uzeh djevojku i odjenuh je i prostrijeh joj u lađi dobru postelju, i starah se o njoj, i poštovah je. A potom pođosmo, i u mome srcu pojavi se velika ljubav prema djevojci, i ja se ne rastajah od nje ni danju ni noću. Zanemarih svoju braću zbog nje, i oni postadoše ljubomorni i pozavidješe mi na bogatstvu i izobilju moje robe, i na njihove oči, žedne našega novca, ne spuštaše se san. I braća se počeše dogovarati da me ubiju i da uzmu moj novac, i rekoše: - Ubijmo brata i sav će novac biti naš!

- I đavo uresi to djelo u njihovim mislima.

I oni mi priđoše dok sam spavao pored svoje žene, i podigoše me zajedno s njom i baciše nas u more, i kad se moja žena probudi, ona se strese i postade ifritka, i ponese me i iznese na otok. Zatim me ona sakri za kratko vrijeme, pa, vrativši mi se pred jutro, reče mi: - Ja sam tvoja žena i ja sam te iznijela i spasila od smrti, po volji Alaha velikoga. Znaj da sam ja žena -džin, i kad sam te ugledala, moje te je srce zavoljelo radi Alaha, a ja vjerujem u Alaha i u njegova proroka, blagoslovio ga i čuvao Alah! I ja sam ti prišla onakva kakvu si me vidio, i ti si me uzeo za ženu, i, eto, spasila sam te od utapanja. No ja sam se rasrdila na tvoju braću i treba da ih ubijem na svaki način.

Čuvši te njene riječi, ja se začudih i zahvalih joj za njen postupak i rekoh joj: - Što se tiče ubojstva moje braće, to ne! - I ispričah joj sve što sam imao s njima od prvih vremena do kraja, i saznavši to, ona reče: - Ja ću noćas odletjeti k njima i potopit ću njihovu lađu i pogubit ću ih. - Tako ti Alaha - rekoh joj - ne čini to! Ta poslovica kaže: - O, ti što činiš dobra rđavome, znaj da je zločinac dovoljno kažnjen svojim djelima! - Bilo kako bilo, oni su moja braća. - Ja ih moram ubiti na svaki način - reče žena-džin, i ja je stadoh moliti, i tada me ona podigne i poletje i spusti me na krov moje kuće. I ja otvorih vrata i izvadih iz zemlje ono što bijah sakrio i otvorih svoj dućan, poželjevši ljudima mira i kupivši robe. Kad nastade veče, vratih se kući i nađoh ova dva psa privezana u dvorištu, i oni, kad me ugledaše, ustadoše i zapla- kaše i pribiše se uza me. I ne stigoh ni da se osvrnem, a moja žena reče: - Evo ti braće. - A tko je s njima to učinio? - zapitah je i ona odgovori: - Ja sam poslala po svoju sestru, i ona je to učinila s njima, i oni se neće osloboditi prije no što prođe deset godina. - I eto, ja sam došao ovamo, idući k njoj, da oslobodi moju braću, budući da su proveli deset godina u ovakvu stanju, i ugledah ovog čovjeka i zaželjeh da ne odem odavde prije no što vidim šta ćeš s njim učiniti. Eto moje priče.

- Čudna je to povijest, i ja ti poklanjam trećinu trgovčeve krvi i njegove krivice - reče džin.

Tada reče treći starac, mazgin gospodar: - Ispričat ću ti povijest neobičniju od ove dvije, a ti mi, o, džine, pokloni ostatak njegove krvi i krivice.

- Dobro - odgovori džin.

PRIČA STARCA S MAZGOM

- O, sultane i glavo svih džinova - otpoče starac - znaj da je ova mazga bila moja žena. Ja sam otišao na put i bio odsutan čitavu godinu dana, a potom sam prestao putovati i vratio se noću ženi, i ugledah crnoga roba kako leži s njom u postelji, i oni razgovarahu, igrahu se, smijahu i ljubljahu, i vra- govahu jedno s drugim. I kad me ugledaše, moja žena žurno ustade s ibrikom vode, prozbori nad njim nešto i poprska me, i reče: - Napusti taj lik i poprimi obličje psa! - I istog časa ja postadoh pas, i moja me žena otjera iz kuće. I ja iziđoh na vrata, i tako sam išao sve dotle dok nisam došao do vrata jednoga mesara. I ja priđoh i počeh jesti kosti, i kad me mesar primijeti, uze me i dovede u svoju kuću, i kad me ugleda mesareva kći, ona sakri lice od mene i uzviknu: - Ti dovodiš muškarca i dolaziš nam s njim! - A gdje je muškarac? - zapita je otac, a ona reče: - Taj pas je muškarac koga je začarala njegova žena, i ja ga mogu osloboditi.

Kad je čuo kćerine riječi, njen otac odgovori: - Tako ti Alaha, kćeri moja, oslobodi ga. - I ona uze ibrik s vodom i prozbori nešto nad njim i malo me poprska i reče: - Promijeni to obličje i uzmi svoj raniji lik! - I meni se povrati prvobitni lik i poljubih djevojci ruku i rekoh joj: - Želim da začaraš moju ženu, kao što je ona začarala mene. - I djevojka mi dade malo vode i reče: - Kad

vidiš svoju ženu da spava, poprskaj je malo ovom vodom i reci joj što zahtiješ, i ona će postati ono što budeš poželio. - I ja uzeh vodu i odoh svojoj ženi i, našavši je zaspalu, poprskah je vodom i rekoh: - Ostavi taj lik i uzmi obličje mazge. - I ona odmah postane mazga, evo ova koju gledaš svojim očima, o, sultane i glavo džinova! - I on zapita mazgu: - Je li to istina?

- I mazga zatrese glavom i reče znacima koji su značili: - Jest, tako mi Alaha, to je moja povijest i svega onoga što se sa mnom zbilo.

I kad treći starac završi priču, džin se zatrese od uzbuđenja i pokloni mu trećinu trgovčeve krvi...

Ali tu Šeherezadu zateče jutro te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, i sestra joj reče: - O, sestrice, kako je ugodna tvoja priča, i lijepa, i zanosna, i nježna. - A Šeherezada odgovori: - Ništa to nije prema onome što ću vam ispričati naredne noći, ako budem živa i ako me poštedi car. - Tako mi Alaha - uzviknu car - neću je ubiti dok ne čujem kraj njene priče, jer je doista čudna!

I potom provedoše tu noć do jutra zagrljeni, i car ode na divan, i dođoše veziri, vojnici, i divan se ispuni ljudima. I car je sudio, postavljao i smjenjivao, i zabranjivao i naređivao do kraja dana, i tada se divan raziđe, i car Šahrijar ode u svoje odaje. I kad se približi noć, on zadovolji svoju potrebu s vezirovom kćerkom.

3. NOĆ

A kad nastade treća noć, reče joj sestra Dunjazada: - O, sestrice, završi nam priču! - I Šeherezada odgovori: - S ljubavlju i drage volje! Doprlo mi je do ušiju, o, sretni care, da je treći starac ispričao džinu povijest neobičniju od drugih dviju, i džin se čudom začudio i zatresao se od uzbuđenja, pa je rekao: - Poklanjam vam ostatak trgovčeve krivice i predajem vam ga. - I trgovac se obrati starcima i zahvali im, i oni mu čestitaše oslobođenje, i svaki se od njih vrati u svoju zemlju. Ali ta priča nije čudnija od bajke o ribaru. - A kako je to bilo? - zapita car.

BAJKA O RIBARU

DOPRLO MI JE DO UŠIJU, o sretni care - reče Šeherezada - da je bio neki ribar koji bijaše daleko zamakao u godine i da je imao ženu i troje djece, a živio je u bijedi. I imao je običaj da svakoga dana baca mrežu po četiri puta, a ne više. I gle, jednom, jednoga dana, on iziđe u podnevno doba i dođe na obalu morsku i ostavi svoju košaru, pa, prikupivši skute, uđe u more i baci mrežu. Pričeka da se mreža zaustavi u vodi, pa prikupi uzice i osjet da je mreža teška, te je povuče, ali je nije mogao izvući, i tada s krajem užeta iziđe na obalu, nabije kolac, priveže mrežu, pa, svukavši se, stade roniti oko mreže i dotle se bavio oko nje dok je naposljetku nije izvukao. I obradova se i iziđe i, obukavši odijelo, priđe mreži, ali u njoj nađe uginula magarca, koji bješe pokidao mrežu. Kad to vidje, ribar se rastuži i uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha visokoga, velikoga! - Doista, čudna je to hrana! - reče potom pa izgovori ove stihove:

O, ti što roniš sad kroz tamu noći i smrti,
Umjeri napore svoje: ne daje ploda trud.
Zar ne vidiš more ti, i k njemu gdje ribar ide
Spreman da lovi sam pod mrežom noćnih svjetlila?
U pučinu stupa sad, i šiba ga val jaki,
I pogleda ne skida s mreža svojih bačenih.
Kad mirno prospava noć, zadovoljan će biti
Ribom što grlo joj probi željezo smrtonosno.
I lov prodat će onom što bješe mu miran san
U toplom kutu nekom, u dobru i milosti.
O, hvala neka je tvorcu! On je tako sudio:
Da jedni s mukom love, a drugi da jedu lov.

Potom uzme magarca iz mreže i iscijedi je, i kad je iscijedio mrežu, razmrsi je i uđe u more, pa, rekavši: - u Alahovo ime! - baci mrežu. Počeka da se mreža zaustavi, i ona oteža i zategne se još jače no ranije, i ribar pomisli da je u njoj ribe, pa priveza mrežu, svuče se, uđe u vodu i onda je ronio sve dotle dok nije oslobodio mrežu. Mučio se oko nje dok je nije izvukao na suho, ali u njoj nađe veliki krčag, pun pijeska i mulja, i kad to vidje, ribar se rastuži i izgovori ove stihove:

O, okrutna sudbo - dosta!
Zar malo bi? - Blaža budi!

Ja pođoh da hranu tražim,
A vidim da nje već nema.
Tma je glupih med' zvijezdama,
U prašini mudrih tma je!

Potom baci krčag i iscijedi mrežu i očisti je, i, pomolivši se Alahu da mu oprosti, vrati se i po treći put moru i opet baci mrežu. I pošto je počekao da se ona zaustavi, izvuče je, ali nađe u njoj crepove i komade stakla i kosti. I tada se veoma razljuti, i zaplaka, i izgovori:

To sudba ti je: nad djelima vlasti nemaš ti;
Ni sreća ni čari moć već ništa ti neće dat'.
I sreća i kob već odavno svima su razdane,
I jedan kraj ubog je, a drugi je bogat sav.
Dok varljiva sudbina ljude časne progoni,
Visoko diže podlace, dostojne prezira.
O, smrti, dođi mi Život je bijedan zacijelo
Kad soko k zemlji pada, a guske k nebu uzlijeću!
I ne čudi se kad u bijedi vidiš dostojnog,
Dok zao čini što hoće i svima vlada on.
I jedna ptica kruži s istoka i zapada
Nad svijetom, a druga svega ima, ne mičuć' se.

Potom podigne glavu k nebu i reče: - Bože, ti znaš da bacam mrežu samo četiri puta na dan, a ja sam je bacao već tri puta, i ništa ne ulovih. Pošlji mi hrane ovoga puta, o, bože! - Zatim ribar izgovori Alahovo ime i baci mrežu u more i, pošto pričeka da se zaustavi, povuče je, ali je nije mogao izvući, i on vidje da se mreža zaplela na dnu. - Nema moći ni sile do u Alaha - uzviknu ribar i izgovori:

Pljujem na život, ako takav bude!
U njemu poznah samo bijedu i bol.
Ako je život ljudski zorom vedar,
Već uveče ga čaša smrti čeka.
A nekad često pitahu se ljudi:
Najsretniji tko je? - I to bijah ja.

I on se svuče i zaroni za mrežom i mučio se oko nje dok je nije iznio na suho, i kad je otvorio mrežu, nađe u njoj krčag od žutoga bakra, i grlić na njemu bješe zapečaćen olovom na kojem bijaše otisak prstena gospodara našega Sulejman-ibn-Dauda. I on podigne krčag i vidje da je težak i da je dobro zatvoren, i reče u sebi: - Hajde da pogledam što je u tom krčagu! Otvorit ću ga i vidjeti što je u njemu, a potom ću ga prodati!

I on izvuče nož i poče sjeći olovo dok ga ne skine s krčaga, i stavi krčag na zemlju okrenuvši ga na bok, i prodrma ga ne bi li se izlilo ono što bješe u njemu, ali otuda ništa ne poteče, i ribar se čudom začudi. A potom iz krčaga poče izbijati dim koji se podiže do nebeskih oblaka i raširi po zemljinu licu, a zatim sav dim iziđe i zgusnu se i sagorje i zatreperi i pretvori se u ifrita s glavom u oblacima i nogama na zemlji. I glava mu bješe kao kube, ruke kao vile, noge kao katarke, usta prava spilja, zubi kao kamenje, nozdrve kao trube, a oči kao dvije buktinje, i bješe turoban i gadan.

Kad je ugledao toga ifrita, ribaru zaklecaše koljena, zacvokotaše zubi i osuši mu se grlo, i ne vidje puta pred sobom. A ifrit, spazivši ga, uzviknu: - Nema boga do Alaha, a Sulejman je njegov prorok. - Potom povika: - O, Alahov proroče, nemoj me ubiti! Neću se više protiviti tvojoj riječi ni oglušiti o tvoju zapovijed! - I ribar mu reče: - O, džine, ti kažeš: Sulejman je Alahov prorok, a ima hiljadu i osam stotina godina kako je Sulejman umro, i mi živimo u posljednja vremena. Kakva je tvoja povijest i šta ti se dogodilo i zašto si ušao u ovaj krčag? - I kad ču ribareve riječi, džin uzviknu: - Nema boga do Alaha! Raduj se, o, ribare! - Čime ćeš me obradovati? - zapita ribar, a ifrit odgovori: - Time što ću te umoriti ovoga časa najgorom smrću. - Za takvu vijest, o, starješino

ifrita, zaslužuješ da izgubiš Alahovu zaštitu - povika ribar. - O, prokletniče, zašto me ubijaš i čemu ti moja smrt, kad sam te oslobodio iz krčaga i spasio sa dna morskog i donio te na suho?

A ifrit mu odgovori: - Izaberi kakvom smrću želiš da te usmrtim i kakvom mukom da te mučim. - Na to ribar uzviknu: - U čemu je moj grijeh i zašto me tako nagrađuješ? - Čuj moju povijest, o, ribare - reče ifrit, i ribar reče: - Govori i budi kratak u govoru jer mi je duša već u nosu! - I ifrit započe svoju povijest:

- Znaj, o, ribare, da sam ja jedan od džinova-otpadnika i da sam se od- metnuo od Sulejmana-ibn-Dauda. Ja sam Sahr, džin. I Sulejman posla svoga vezira, Asafa-ibn-Barahiju, i on me silom dovede, ponižavajući me protiv moje volje. On me dovede pred Sulejmana, a Sulejman, ugledavši me, pozva Alaha u pomoć i ponudi mi da primim vjeru i da potpadnem pod njegovu vlast, ali ja to odbih. I onda on naredi da donesu krčag i zatvori me i zapečati olovom, utisnuvši na njemu najveće od Alahovih imena, i poniješe me i baciše usred mora. I tamo sam proveo sto godina i kazao u svom srcu: - Svakoga tko me spasi obogatit ću za vječna vremena. - Ali prođe sto godina i nitko me ne oslobodi. I prođe i druga stotina, a ja rekoh: - Svakome tko me oslobodi otkrit ću riznice zemlje. - No nitko me ne oslobodi. I nada mnom prođe još četiri stotine godina, i ja rekoh: - Svakome tko me oslobodi ispunit ću tri želje. - No nitko me ne oslobodi, i tada se ja razgnjevih silnim gnjevom i rekoh u duši svojoj: - Svakoga tko me odlobodi ubit ću i dat ću mu da izabere smrt kojom će umrijeti! - I eto, ti si me oslobodio i ja ti nudim da izabereš smrt kojom ćeš umrijeti.

Kad ču ifritove riječi, ribar uzviknu: - O, čudo Alahovo! A ja sam tek sada došao da te oslobodim! Izbavi me od smrti, Alah će tebe izbaviti - reče on ifritu - ne upropašćuj me. - Alah će dati vlast nad tobom onome koji će tebe pogubiti. Tvoja je smrt neizbježna, pa izaberi kakvom ćeš smrću umrijeti - reče džin. I kad se uvjeri u to, ribar se ponovo obrati ifritu i reče mu: - Smiluj se meni u znak zahvalnosti što sam te oslobodio! - Ali ja ću te ubiti baš zato što si me oslobodio! - uzviknu ifrit, i ribar reče: - O, šeiku ifrita, ja ti činim dobro, a ti mi uzvraćaš zlim. Ne laže izreka iskazana u ovim stihovima:

Mi dobri za njih bjesmo, a zlim nam uzvratiše.
    To djela su nestidnih, tako mi života mog!
Učini l' tkogod dobro čovjeku nedostojnu,
    Uzvratit će mu kao da hijeni dade krov.

Kad ču ribareve riječi, ifrit uzviknu: - Ne odugovlači, tvoja je smrt neizbježna! - I ribar pomisli: - To je džin, a ja sam čovjek, i Alah mi je dao savršeni um. Eto, ja ću smisliti kako da ga ubijem svojim lukavstvom i svojim umom, dok on to smišlja svojom podmuklošću i svojim nevaljalstvom. - Potom reče ifritu: - Je li moja smrt neizbježna? - A ifrit odgovori: - Jest! - I onda ribar uzviknu: - Zaklinjem te najvišim imenom što je urezano na prstenu Sulejmana-ibn-Dauda, pitat ću te o jednoj stvari, pa mi reci istinu. - Dobro - reče ifrit - pitaj i budi kratak! - I on zadrhta i zatrese se čuvši spomen najvišeg imena, a ribar reče: - Ti si bio u ovome krčagu, a u krčagu se ne mogu smjestiti tvoje ruke i tvoje noge. Pa kako si mogao cio u nj ući? - Šta, ti ne vjeruješ da sam bio u njemu? - povika ifrit. - Nikada neću vjerovati dok te ne vidim u njemu svojim rođenim očima - odgovori ribar ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četvrta noć, sestra joj reče: - Završi nam priču, ako ti se ne spava. -I Šeherezada nastavi:

4. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ribar rekao ifritu: - Nikako ti neću povjerovati dok te ne vidim u njemu svojim očima. - I onda se ifrit strese i postade dim nad morem i zgusnu se i malo-pomalo poče ulaziti u krčag, dok sav dim ne uđe u krčag, i odjednom ribar brzo uze olovni zaklopac s pečatom i zatvori otvor na krčagu i viknu na ifrita i reče: - Izaberi kakvom ćeš smrću umrijeti! Tako mi Alaha, bacit ću te u more i sagradit ću ovdje kuću i nikome tko bude došao ovamo neću dati da lovi ribu i reći ću: Tu je ifrit, i on svakome tko ga izvadi predlaže da izabere kako želi umrijeti i kako da ga ubije!

Čuvši ribareve riječi i videći da je zatvoren, ifrit htjede izići, ali nije mogao, jer mu nije dao Sulejmanov pečat. I on shvati da ga je ribar nadmudrio, pa reče: - Šalio sam se s tobom! - Ali ribar

uzviknu: - Lažeš, o, najprezreniji među ifritima i najprljaviji i najništavniji među njima! - I potom ponese krčag k morskoj obali, a ifrit vikaše: - Ne! Ne! - a ribar govoraše: - Da! Da! - I ifrit ublaži svoje riječi i postade miran i reče: - Šta hoćeš da učiniš sa mnom, o, ribare? - A ribar odgovori: - Bacit ću te u more, i kad si u njemu proveo hiljadu i osam stotina godina, ostavit ću te da u njemu boraviš do sudnjega dana. Ne govorah li ti: Poštedi me, poštedjet će te Alah; ne ubij me, ubit će te Alah! Ali ti nisi uslišio moju molbu i htio si samo da me prevariš, i Alah te dade meni u ruke, i ja te prevarih. - Otvori mi, pa ću te obasuti dobročinstvima - reče ifrit, ali ribar uzviknu: - Lažeš, prokletniče! Ja i ti slični smo veziru cara Junana i liječniku Dubanu. - A tko je taj vezir cara Junana i tko je liječnik Duban, i kakva je njihova povijest? - zapita ifrit.

PRIČA O VEZIRU CARA JUNANA I LIJEČNIKU DUBANU

- Znaj, o, ifrite - reče ribar - da je u stara vremena i minule vjekove i stoljeća bio u gradu Perzijanaca i u zemlji Ruma[6] car po imenu Junan. I bio je bogat i velik i imao je vojsku i tjelesnu stražu svake vrste, ali je na tijelu imao gubu i učenjaci i liječnici nisu je mogli izliječiti. I car je pio lijekove i praškove i mazao se melemima, ali mu to nimalo nije pomoglo, i nijedan liječnik nije ga mogao izliječiti. A u grad cara Junana dođe liječnik, čovjek u dubokoj starosti, koji se zvao liječnik Duban. On je pročitao grčke, perzijske, bizantske, arapske i sirijske knjige, i znao je ljekarstvo i zvjezdarstvo i usvojio njihova pravila i načela i njihovu korisnost i štetnost, a poznavao je i sve biljke i trave, svježe i suhe, korisne i štetne, i izučio filozofiju i svladao sve znanosti, ljekarske i druge. I kad dođe u grad i proboravi u njemu malo dana, liječnik ču o caru i o tome da mu je tijelo oboljelo od gube kojom ga je kušao Alah, i o tome da je učenjaci i liječnici nisu mogli izliječiti. I kad to dođe do liječnikovih ušiju, on provede noć u poslu, i tek kad nastade jutro i zasja svjetlošću i zablista, obuče svoje najljepše odijelo i ode caru Junanu. I poljubivši pred njim zemlju, liječnik mu poželje vječnu slavu i sreću, i to iskaza ne može biti ljepše, a potom se predstavi caru i reče: - O, care, saznao sam da te je zadesilo ono što imaš na tijelu i da mnogi liječnici ne znaju kako da te izliječe. Ali ja ću te izliječiti, o, care, i neću te pojiti lijekovima ni mazati melemima.

Kad ču te riječi, car Junan se začudi i uzviknu: - A kako ćeš to učiniti? Alaha mi, ako me izliječiš, obogatit ću te, i tebe i djecu tvoje djece, i obasut ću te dobročinstvima, i sve što budeš htio bit će tvoje i posjest ću te za svoj stol i bit ćeš moj ljubimac! - Potom car Junan dade liječniku počasno odijelo i ukaza mu milost i zapita ga: - Izliječit ćeš me od bolesti bez lijekova i melema, je li? - A liječnik odgovori: - Da, izliječit ću te. - I car se čudom začudi a zatim upita: - O, liječniče, koga dana i u koje vrijeme će biti to što mi govoriš? Požuri, sine moj! - Slušam i pokoravam se - odgovori liječnik; - bit će to sutra.

A zatim on siđe u grad i iznajmi kuću i smjesti u nju svoje knjige i lijekove i ljekovito bilje, a potom izvadi ljekovite biljke i začine i načini od njih jedan čekić koji izdubi i u čekić uglavi držalicu i pored čekića vješto načini nešta poput taneta. I kad sve to načini i završi, liječnik ode caru sutradan izjutra i, kad dođe, poljubi pred njim zemlju i naredi mu da ode na trkalište jašući i da se igra tanetom i čekićem. A s carem bijahu emiri, dvorjani i veziri i velikaši carstva, i car još i nije stigao na trkalište, kad mu priđe liječnik Duban i dade mu čekić i reče: - Uzmi ovaj čekić i uhvati ovako držalicu i juri po trkalištu i dobro izmahuj i udaraj po tanetu, dok ti se ruka i tijelo ne preznoje i dok ti lijek ne prijeđe iz ruke u tijelo i ne razlije se po njemu. A kad to svršiš i kad lijek počne djelovati u tebi, vrati se na dvor i idi u kupatilo da se okupaš, pa lezi da spavaš. I tako ćeš se izliječiti.

I onda car Junan uze od liječnika čekić i uhvati ga rukom i sjedne na konja i baci tane preda se, pojuri za njim i stigne ga i snažno udari, stegnuvši rukom držalicu čekića. I dotle je udarao po njemu i jurio za njim dok mu se ruka i sve tijelo ne obliše znojem i dok lijek ne isteče iz držalice, i liječnik Duban vidje da mu se lijek razlio po tijelu i preporuči caru da se vrati u dvor i da istoga časa ode u kupatilo, i kupatilo očistiše, i sluge požuriše, i robovi dotrčaše caru, prestižući jedan drugoga, i pripremiše rublje za nj. I car uđe u kupatilo i dobro se okupa i obuče odijelo u kupatilu, a zatim iziđe i pođe u dvor i legne da spava.

Eto šta je bilo s carom Junanom. Što se pak tiče liječnika Dubana, on se vrati kući i prespava noć, a kad nastade jutro, dođe caru i zamoli ga da mu dopusti da uđe. I car mu naredi da uđe, i

liječnik uđe i poljubi zemlju pred njim i izreče pjevajući, ciljajući na cara, ove stihove:

Sve vrline veće su još kad im se nazivaš
Ocem ti, a drugi se tako zvati ne može.
O, ti, što lik ti sjajem svojim ognjeva
Mrak zloga djela sa čela sudbine razgoni,
Nek blista i nek sija lik tvoj zavijeke,
Ma lik vremena bio gnjevan i tmuran dovijeka!
Orosio si me dobrom svakim i milošću
I osvježio si me ko oblak kišni bregove.
U pučinu si štedro blago bacao
Uzdigav se tako u visine željene.

I kad on izgovori te stihove, car ustade na noge i zagrli ga i posadi pored sebe i pokloni mu skupocjeno odijelo. (A car je, izišavši iz kupatila, pogledao svoje tijelo i na njemu nije našao ni traga gube, i ono je postalo čisto kao bijelo srebro, i car se tome neizmjerno obradova, i njegove se grudi ispraviše i raširiše.) A kad nastade jutro, car dođe na divan i sjedne na carsko prijestolje, i dvorjani i velikaši njegova carstva ustadoše pred njim i dođe mu liječnik Duban, i car, ugledavši ga, žurno ustade i posadi ga pored sebe. I gle, postaviše raskošne stolove i doniješe jela, i car je jeo zajedno s Dubanom, i ne prestade razgovarati s njim cijeloga dana. A kad nastade noć, car dade Dubanu dvije hiljade dinara, osim počasnih odijela i darova, i posadi ga na svoga konja, i Duban ode svojoj kući. A car Junan se neprestano divio njegovoj vještini i govorio: - Ovaj me izliječio liječeći me izvana i ne mažući me nikakvim melemom! Alaha mi, to je prava mudrost, i ja treba da iskažem tom čovjeku poštovanje i milost i da od njega načinim svoga sugovornika i svoga sudruga za stolom za vječna vremena! - I car Junan provede noć zadovoljan, radujući se zdravlju svoga tijela i oslobađanju od bolesti, a kad nastade jutro, on iziđe i sjedne na prijestolje, i velikaši njegova carstva ustadoše pred njim, i veziri i emiri sjedoše lijevo i desno od njega. Potom car Junan zatraži da mu dovedu liječnika Dubana, i ovaj uđe i pred njim poljubi zemlju, a car ustade pred njim i posadi ga pored sebe. On se prihvati jela s njim i poželje mu dug život i predade mu darove i odijela, i tako je razgovarao s njim sve dok nije nastala noć, a onda je naredio da mu daju još pet počasnih odijela i još hiljadu dinara, i liječnik ode kući, zahvalivši caru. A kad nastade jutro, car uđe u divan, okružen dvorjanima, vezirima i emirima.

A car je imao jednoga vezira odvratna izgleda, loša i poročna, škrta i zavidljiva, sazdana od zavisti. I kad taj vezir vidje da se car zbližio s liječnikom Dubanom i da mu je odavao onakve počasti, on mu pozavidje i prikri svoju zlobu prema njemu. A zna se da se o tome veli: - Ničije tijelo nije pošteđeno zavisti. - I rečeno je: - Nepravda tinja u srcu; njena snaga dolazi do izražaja, a slabost se skriva. I eto taj vezir dođe caru Junanu, pa, poljubivši zemlju pred njim, reče: - O, care našega vijeka i vremena, ti si car u čijoj sam milosti odrastao, i imam za tebe veliki savjet. I ako ga skrijem od tebe, bit u sin preljubej ako pak narediš da ti ga kažem ja ću ti ga reći. - I cara uzbudiše vezirove riječi, te on zapita: - Kakav je taj savjet? - A vezir odgovori: - O, čestiti care, stari su kazali: onome koji ne misli na posljedice sudbina nije prijatelj. A ja vidim da car ne čini kako valja darujući svoga liječnika i onoga koji gleda da mu uništi carstvo. A car je bio milostiv prema njemu i iskazao mu najveće poštovanje i suviše se sprijateljio s njim i ja se bojim za cara.

Čuvši te riječi, car se uznemiri i promijeni se u licu, te zapita vezira: - O kome govoriš i na koga ciljaš? - A vezir reče: - Ako spavaš, probudi se!

Ja ciljam na liječnika Dubana. - Teško tebi - reče car - ta to je moj prijatelj, i on mi je draži od svih ljudi, jer me je izliječio nečim što sam uzeo u ruku, i iscijelio me od bolesti s kojom svi moji liječnici nisu mogli izići na kraj* Takvoga kao što je on nećeš naći u naše vrijeme nigdje na svijetu, ni na istoku ni na zapadu, a ti tako govoriš o njemu. Od današnjega dana ću mu davati nagradu i plaću i određujem mu hiljadu dinara mjesečno, ali, i da podijelim s njim svoje carstvo, bilo bi doista malo. I mislim da ti to govoriš samo iz zavisti, i da to nalikuje na ono što sam saznao o caru as-Sindbadu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju. A kad nastade peta noć, sestra joj reče: - Završi nam priču ako ne spavaš! - I Šeherezada nastavi:

5. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Junan rekao svome veziru: - O, vezire, tebe je obuzela zavist prema liječniku, pa hoćeš njegovu smrt, a ja ću se poslije kajati kao što se kajao as-Sindbad, koji je ubio sokola.

- Oprosti mi, o, care vremena, a kako je to bilo? - zapita vezir.

PRIČA O CARU AS-SINDBADU

- Govore, a Alah to bolje zna - reče car - da je bio car među carevima perzijskim, koji je mnogo volio veselje i šetanje, i lov i hajku. I odgoji on sokola i nije se rastajao od njega ni danju ni noću, i svu ga je noć držao na ruci, a kad bi pošao u lov, ponio bi sa sobom sokola. I car je za sokola načinio zlatnu zdjelicu, koja mu je visila o vratu, i pojio ga je iz te zdjelice. I tako jednom car sjedi, i odjednom mu prilazi glavni sokolar i kaže mu: - O, care vremena, došlo je vrijeme da se ide u lov. - I car naredi da se pođe i uze sokola na ruku, i lovci su išli dotle dok nisu stigli u jednu dolinu. Tamo razapeše mrežu za lov, i odjednom u tu mrežu upade gazela, i onda car uzviknu: - Ubit ću svakog onog preko čije glave preskoči gazela! - I lovci za- tegoše mrežu oko gazele, i odjednom gazela priđe caru, pa, oslonivši se na stražnje noge, prednje stavi na grudi, kao da hoće poljubiti zemlju pred carem, i car mahnu glavom, a ona skoči preko njegove glave i pobježe u pustinju.

I tada car, videći kako ljudi iz njegove pratnje namiguju jedni drugima, zapita vezira: - O, vezire, što vele? - A vezir odgovori: - Kažu da si rekao: Bit će ubijen svaki onaj preko čije glave preskoči gazela. - I onda car uzviknu:

- Kunem se svojim životom da ću je goniti dok je ne dovedem!

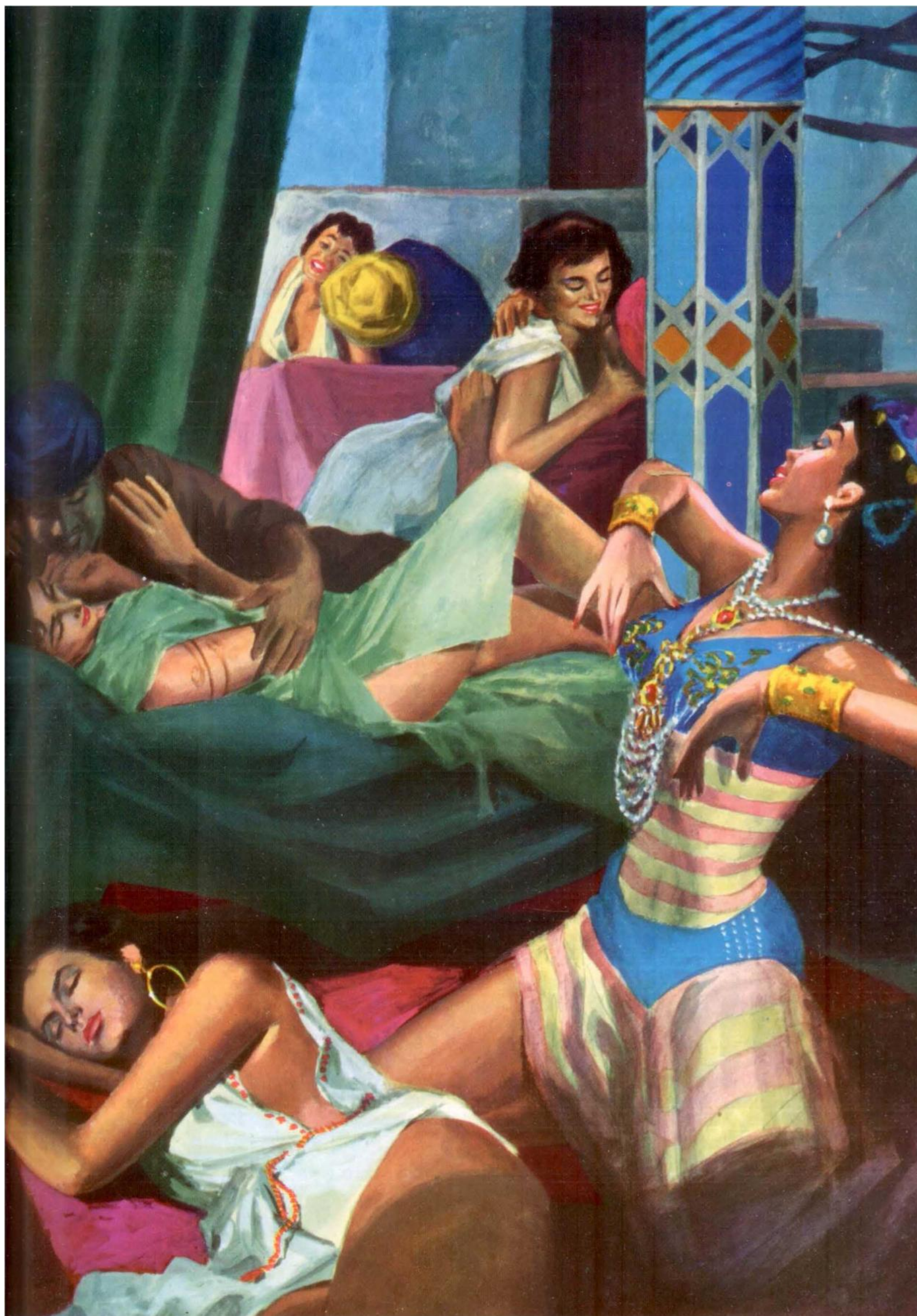
I car pođe gazdinim tragom i neprekidno je skakao za njom s brijega na brijeg. A ona je htjela ući u čestar, i onda car pusti za njom sokola, i soko ju je udarao krilima po očima dok je nije zaslijepio i ošamutio. A car zamahnu toljagom i udari gazelu i obori je, i potom siđe i zakla gazelu, pa joj odera kožu i priveza je za luk sedla. A bilo je vrijeme podnevnog počinka, i u čestaru, pustom i suhom, nije bilo moguće naći vode. I car osjeti žeđ, a i njegov je konj htio piti, i onda car pođe uokolo i vidje jedno drvo iz kojeg je tekla voda nalik na ulje. A na carevim rukama bile su rukavice od kože, i on uze zdjelicu sa sokolova vrata i napuni je tom vodom. On stavi zdjelicu preda se, ali je soko odjednom udari krilom i prevrne, i onda car po drugi put uze zdjelicu i stade skupljati ulje što je teklo, dok je ne napuni. Mislio je da soko hoće piti, pa je stavi preda nj, ali soko je udari i prevrne, i car se naljuti na sokola, pa treći put napuni zdjelicu i stavi je pred konja, ali soko prevrne zdjelicu krilom, a onda car uzviknu: - Ubio te Alah, o, zlokobna ptico! Ostavila si bez pića i mene, i konja, i samu sebe! - I udarivši sokola mačem, odsiječe mu krila, i onda ptica stade podizati glavu, govoreći znacima: - Pogledaj šta je na vrhu drveta.

Tada car podigne oči i vidje na vrhu drveta mladu otrovnicu, a tekućina je bila njen otrov. I pokaja se car što je odsjekao sokolu krila i ustade i uzjaha konja i pođe, ponijevši sa sobom gazelu, i dođe do šatora sa svojim plijenom. Gazelu dade kuharu i reče mu: - Uzmi, isprži je! - A potom sjedne na prijestolje i soko mu bješe na ruci. I odjednom ptica kriknu i uginu, i car zakuka od tuge i žalosti što je ubio sokola koji ga je spasio pogibije. Eto to je sve što se dogodilo caru as-Sindbadu.

Kad je čuo riječi cara Junana, vezir reče: - O, care, visoki dostojanstvom, kakvo je zlo učinio liječnik? Ja nisam vidio zla od njega i ovo činim zato što te žalim, ne bi li saznao što je istina - inače ćeš poginuti, kao što je poginuo vezir koji je pleo zamku sinu jednoga od careva. - A kako je to bilo? - zapita car Junan.

BAJKA O PODMUKLOM VEZIRU

- Znaj, o, care - reče vezir - da je u jednoga cara bio vezir, a car je imao sina koji je volio lov i hajku, i vezir njegova oca bio je s njim. I car, mladićev otac, naredi tome veziru da bude uza nj ma kuda krenuo. I jednom mladić pođe u lov i hajku, i vezir njegova oca pođe s njim, i oni su išli zajedno. I vezir ugleda veliku zvijer i reče careviću: - Eto ti zvijeri, poteci za njom! - I carević

A u carskom dvoru bili su prozori okrenuti vrtu, i Šahzaman pogleda i odjednom vidje — otvaraju se vrata na dvoru i otuda izlaze dvadeset robinja i dvadeset robova, i žena njegova brata ide među njima, izdvajajući se rijetkom ljepotom i dražima. Oni priđoše vodoskoku i svukoše se i sjedoše zajedno s robovima, i odjednom careva žena viknu: — O, Masude! — I crni rob joj priđe i obgrli je, i drugi robovi učiniše to isto s robinjama, i Ijubljahu se i grijahu dok se dan ne poče kloniti sunčevu zalasku ...

poletje za zvijeri i izgubi se ispred očiju, i zvijer se sakri od njega u pustinji. I carević zaluta i nije znao kuda i na koju stranu da pođe, i odjednom vidje: na početku puta sjedi djevojka i plače. - Tko si ti? - zapita je carević, a djevojka reče: - Ja sam kći cara među carevima Indije i bijah u pustinji, ali me savladao san, te padoh s konja, ni sama ne znam kako, i sada se odvojih od svojih i zalutah.

Kad je čuo te djevojčine riječi, carević se sažali na njeno stanje i uze je na sapi svoga konja, posadivši je iza sebe, pa pođe. I kako su prolazili mimo neke razvaline, djevojka reče: - O, gospodaru, hoću da siđem radi potrebe! - i car je spusti kraj razvaline. I djevojka uđe tamo i zadrža se, a carević, čekajući je, uđe za njom i ne znajući tko je ona. I najednom vidje: bješe to vještica, i ona govoraše svojoj djeci: - Djeco, dovela sam vam danas ugojena mladića! - A djeca odgovoriše: - O, majčice, dovedi ga da napunimo trbuhe. I kad ču te riječi, carević vidje da će poginuti i poboja se za se, i koljena mu zaklecaše. On se vrati natrag, i vještica iziđe i vidje da je kao zaplašen, i da se boji, i da dršće, i reče: - Čega se bojiš? - Imam neprijatelja i bojim ga se - odgovori carević. - Ti mi reče da si carev sin? - zapita ga vještica, - a carević odgovori: - Jesam. - Onda mu vještica reče: - Zašto ne daš svome neprijatelju koliko bilo novaca i ne zadovoljiš ga? - On se neće zadovoljiti novcem, već samo dušom - odgovori carević - i ja se bojim za sebe. - Kad se bojiš, kao što veliš, a ti pozovi Alaha u pomoć,, i on će te izbaviti od mržnje tvoga neprijatelja i od zla kojega se bojiš - reče vještica.

Na to carević podigne oči k nebu i uzvikne: - O, ti što se odazivaš onome koji je dopao nevolje, kad te pozove, i što otklanjaš zlo! O, bože, pomozi mi da se obranim od neprijatelja i odvrati ga od mene! Doista, ti možeš sve što hoćeš! - I kad vještica ču njegovu molitvu, ona se udalji od njega, a carević se uputi svome ocu i reče mu šta je učinio vezir, i car pozva vezira i ubi ga. I ako ti, care, povjeruješ tom liječniku, on će te umoriti najgorom smrću. Onaj koga si obasuo dobročinstvom i s kojim si se sprijateljio radi ti o glavi. Zar ne vidiš da te je izliječio izvana nečim što si uzeo u ruku, i ti nisi siguran da te neće ubiti nečim što ćeš također uzeti u ruku.

- Pravo veliš, o, vezire - reče car Junan; - kako kažeš, tako će i biti, o, vezire što mi želiš dobra! Doista, taj liječnik je došao kao neki uhoda koji mi želi smrt, i ako me je izliječio nečim što sam uzeo u ruku, on me može i ubiti nečim što ću pomirisati.

Poslije toga car Junan reče veziru: - O, vezire, što da radim s njim? - I vezir odgovori: - Pošalji odmah po njega i naredi mu da dođe, i ako dođe, odsijeci mu glavu. Izbavit ćeš se zla i odmorit ćeš se od njega. Prevari ga prije no što on prevari tebe. - Pravo veliš, o, vezire - uzviknu car i posla po liječnika, i ovaj dođe radostan, ne znajući šta mu je namijenio milostivi, kao što je ono netko kazao o tome:

Ti šta se plašiš sudbe svoje, budi spokojan!
I predaj djela svoja onom što svijet sazdade.
O, gospodaru! Znaj, zbit će se što htjedne Alah sam,
Ali spašen bit ćeš onog što Alah nije sudio.

I liječnik dođe caru pa izgovori ove stihove:

Ako ti zahvalnošću što ne uzvratih,
Reci mi, koga pjesmom i pričom slavljah ja?
Bez molbe si mi uvijek milost ukazivao –
Za odgađanje nisi znao, ni za izgovor.
Pa zar da ne slavim tebe, slave dostojna,
I da ne hvalim tebe tajno i javno ja?
I sjećam se tvoje milosti, i zbog nje sada
Briga je laka moja, dok težak je teret moj.

I još:

Spokojan budi, veseo, i tuge kloni se -
Ta mudračevo srce otrovat će tuga, znaj!
Razboritost neće pomoći robu nemoćnu -
Pa kloni je se ti, i vječno bit ćeš radostan.

- Znaš li zašto sam te pozvao? - zapita car liječnika Dubana, i liječnik odgovori: - Tajne ne zna nitko, osim velikog Alaha. - A car mu reče: - Pozvao sam te da te ubijem i da ti izvadim dušu. - I liječnik Duban se veoma začudi tim riječima i zapita: - O, care, zašto me ubijaš i kakav sam grijeh učinio? - Kazali su mi - odgovori car - da si uhoda i da si došao da me ubiješ, i eto, ja ću prije ubiti tebe nego ti mene. - Potom car poziva krvnika i reče: - Odrubi glavu ovome varalici i daj da odahnem od njegova zla! - Poštedi me, poštedjet će te Alah; ne ubijaj me, ubit će te Alah! - reče onda liječnik i ponovi caru riječi slične onima koje ti rekoh, o, ifrite, ali ti me nisi htio ostaviti i htio si samo moju smrt. I car Junan reče liječniku Dubanu: - Nisam siguran ako te ne ubijem; ti si me izliječio nečim što sam uzeo u ruku, pa se bojim da ćeš me i ubiti nečim što ću pomirisati, ili čim drugim. - O, care - reče liječnik Duban - eto kako me nagrađuješ! Dobro mi uzvraćaš zlim! - A car uzviknu: - Tebe treba ubiti na svaki način, i to bez odgađanja! - I kad se uvjerio da će ga car zacijelo ubiti, liječnik zaplače i zažali što je učinio dobro nedostojnome, kao što je rečeno o tome:

Doista, nema u Mejmune razuma,
Mada joj se otac razuman rodio.
Ide li tko po suhom ili po klizavom
Ne misleći - znaj da će okliznuti on.

Poslije toga stupi preda nj krvnik, sveza mu oči i izvuče mač i reče:

- Dopusti! - A liječnik plakaše i govoraše caru Junanu: - Ostavi me, ostavit će te Alah; ne ubij me, ubit će te Alah. I izgovori ove stihove:

Pravedan sam, a nesretan - varalice sretne su,
I pravda se vrgnu, eto, u dom uniženja.
I dok živim neću biti pravedan: umrem li,
Proklinjite pravedne na svakom jeziku.

Zatim se obrati caru: - O, care, eto kako me nagrađuješ! Ti mi uzvraćaš onako kao što je uzvratio krokodil. - A kakva je ta priča o krokodilu? - zapita ga car, ali mu liječnik reče: - Ne mogu ti je ispričati kad sam u ovakvom stanju. Alaha ti, ostavi me, ostavit će te Alah! - I liječnik poče gorko plakati, i onda ustade netko koji bješe blizu cara i reče: - O, care, pokloni mi krv toga liječnika, jer nismo vidjeli da ti je htio učiniti zlo, već smo vidjeli da te je izliječio od bolesti s kojom liječnici nisu mogli izići na kraj. - Zar ne znate zašto ubijam ovoga liječnika? - na to će car. - Zato što ću, ako ga poštedim, sam nesumnjivo poginuti. Zna se da me onaj koji me izliječio- stvarju koju uzeh u ruku može i ubiti nečim što ću pomirisati. Bojim se da me ne ubije i da za to ne bude nagrađen, jer je on uhoda i došao je samo zato da me ubije. Njega na svaki način valja pogubiti, a poslije ću biti miran. - Poštedi me, poštedjet će te Alah; ne ubijaj me, ubit će te Alah! - reče liječnik, ali kad se uvjeri da će ga car zacijelo ubiti, on reče: - O, care, ako je moja smrt neizbježna, odgodi je. Otići ću do svoje kuće i staviti u amanet svojim rođacima i susjedima da me sahrane i očistit ću od svega svoju dušu i poklonit ću svoje liječničke knjige. A imam knjigu osobitu među osobitima, koju ću dati tebi na dar, a ti je čuvaj u svojoj riznici. - A šta je u toj knjizi? - zapita car liječnika, i ovaj odgovori: - U njoj je nešto što se ne može procijeniti, i najmanja je tajna to što ćeš, kad mi odrubiš glavu, prevrnuti tri lista, i izbrojiti tri reda na stranici koja je lijevo od tebe, a moja glava će početi da razgovara s tobom i odgovorit će ti na sve o čemu je budeš zapitao. - I car se čudom začudi i potrese ga uzbuđenje, te zapita: - O, mudrače, kad ti budem odsjekao glavu, ona će razgovarati sa mnom? - Hoće, o, care - reče mudrac, a car uzviknu: - To je čudno!

Potom posla liječnika pod stražom, i liječnik pođe kući i svrši svoje poslove istoga dana, a narednoga dana dođe na divan, i dođoše svi emiri, dvor- jani, namjesnici i velikaši carstva, i divan postade vrt pun cvijeća. I gle, dođe liječnik na divan i stade pred cara između dva stražara, a imao je jednu staru knjigu i jedan lončić s praškom. I liječnik sjedne i reče: - Donesite mi jednu zdjelu. - I donije še mu zdjelu, i on uspe u nju prašak i razrijedi ga i reče:

- O, care, uzmi ovu knjigu, ali je ne otvaraj dok mi ne odsiječeš glavu, a kad je odsiječeš, stavi je na zdjelu i naredi da se natre tim praškom, i kad to učiniš, krv će prestati teći. A potom otvori knjigu.

I poslije toga car Junan naredi da liječniku odrube glavu i uze od njega knjigu, i krvnik

ustade i odsiječe liječnikovu glavu, i glava pade nasred zdjele.

I car natre glavu praškom, i krv se zaustavi, i liječnik Duban otvori oči i reče:

- O, care, otvori knjigu! - I car je otvori i vidje da se slijepila, i kad stavi prst u usta i umoči ga u pljuvačku, otvori prvi list, i drugi, i treći, i listovi se s mukom otvarahu. I car prevrne šest listova i pogleda u njih, ali ne vidje nikakvih pismena i reče liječniku: - O, liječniče, u njoj ništa ne piše. - Otvaraj još pored tih - reče liječnik, i car prevrne druga tri lista, i proteče samo malo vremena, i otrov se, u tome času i trenutku, razli po svemu carevu tijelu, jer knjiga bijaše otrovna. I onda car zadrhta i uzviknu: - Otrov se razlio po meni!

- a liječnik Duban izgovori ove stihove:

Zemljom oni vladahu, i bi vlada njihova
  Okrutna, al' uskoro iščezla je bez traga.
Da časni bjehu, sudbina im časna bila bi.
  I zlo im bolom i bijedom ne bi uzvratila.
I sada jezik sudbe njima svima proriče:
  Jedno za drugo biće; na vrijeme se ne tužite.

I kad liječnikova glava prestade govoriti, car u istome trenutku pade mrtav.

- A znaj, o, ifrite, da je car ostavio u životu liječnika Dubana, Alah bi ga zacijelo poštedio, ali on to nije htio i tražio je njegovu smrt, i Alah ga jc ubio. Da si ti, o, ifrite, poštedio mene, Alah bi te zacijelo poštedio ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šesta noć, njena sestra Dunjazada reče: - Završi nam svoju priču - i Šeherezada odgovori: - Ako mi dopusti car. - Govori - reče car, i ona nastavi:

6. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ribar rekao ifritu: - Da si ti poštedio mene, poštedio bih i ja tebe, ali ti nisi htio ništa drugo osim moje smrti, i evo, ja ću te ubiti, budući da si zatvoren u ovom krčagu, i bacit ću te u more. - I nato se ifrit izdere i uzvikne: - Alaha ti, ribare, nemoj to učiniti! Poštedi me i nemoj me osuditi zbog mog postupka. Ako sam ja bio zločinac, ti budi dobrotvor; ta poznate poslovice vele: »O, ti što činiš dobra zlome, zločincu su dosta i njegova djela!« Ne čini ono što je učinila Urnama s Atikom. - A šta je učinila Urnama s Atikom? - zapita ribar, i ifrit odgovori:

- Nije sada vrijeme da pričam o tome, budući da sam u ovoj tamnici. Ako me pustiš, ispričat ću ti. - Ne troši riječi na to - reče ribar. - Ja ću te na svaki način baciti u more i nitko te otuda neće moći izvući. Ja te moljah i preklinjah, ali ti si htio samo moju smrt, iako nije bilo krivice koja bi je iziskivala, iako ti ne učinih nikakva zla; ja ti učinih samo dobro pustivši te iz ove tamnice, a kad si ti sa mnom učinio sve ono, ja vidjeh da loše radiš. I znaj da ću te baciti u more, a da bi te svatko tko bi te izvadio bacio tamo po drugi put, ja ću mu ispričati šta mi se s tobom dogodilo i opomenut ću ga. I ti ćeš ostati u ovom moru do kraja vremena, dok ne propadneš.

Na to mu se ifrit obrati ovim riječima: - Pusti me, sada je prilika da budeš velikodušan, i ja ti obećavam da ti nikada i ni u čemu neću biti nepokoran i da ću ti pomoći da se obogatiš. - I onda ribar uze od ifrita obećanje da mu, ako ga pusti, neće učiniti zla, već da će mu činiti dobro, i pošto se osigurao njegovim obećanjem i natjerao ga da se zakune najvećim Alahovim imenom, on otvori krčag. I dim pođe naviše i iziđe cio i postade pravi ifrit.

On gurnu nogom krčag i baci ga u more, i kad vidje da je ifrit bacio krčag u more, ribar se uvjeri da je propao, te se umokri onako obučen i uzviknu:

- To nije dobar znak! - Potom obodri svoje srce i reče: - O, ifrite, veliki Alah je rekao: Ispunjavajte obećanje; doista, o obećanju ćete polagati računa!

A ti si mi obećao i zakleo se da me nećeš prevariti, a tebe neće prevariti Alah, jer je on spor ali dostižan. Ja ti rekoh, dakle, ono isto što je liječnik Duban rekao caru Junanu: - Poštedi me, poštedjet će te Alah! - I ifrit se nasmije i pođe ispred ribara i reče mu: - O, ribare, pođi za mnom. - I ribar pođe za ifritom, ne vjerujući u spasenje, i išao je dok ne iziđoše izvan grada. I ifrit se popne na brijeg i siđe u prostranu ravnicu, i odjednom se nađoše u jednom ribnjaku, i ifrit siđe do sredine ribnjaka, pa reče ribaru: - Hajde za mnom! - I ribar pođe za njim i dođe do sredine

ribnjaka, a ifrit zastade i naredi ribaru da baci mrežu i da lovi ribu. I ribar pogleda u ribnjak i vidje u njemu ribe razne boje: bijele, crvene, sive i žute, i začudi se tome. Potom izvadi mrežu i baci je, i izvadi je i nađe u njoj četiri ribe, i sve bijahu raznobojne. I vidjevši ih, ribar se obradova, a ifrit mu reče: - Pođi s njima sultanu i pokloni mu ih, a on će ti dati dosta svega da se obogatiš. I Alaha ti, primi moju ispriku - doista ja ne znam sada ni da ti se zahvalim, jer sam u ovome moru već hiljadu i osam stotina godina, a površinu zemlje ugledao sam tek ovoga časa. I lovi ovdje ribe samo jednom na dan. I on se oprosti od njega i reče: - Ne dao mi Alah da tugujem za tobom! - I potom ifrit udari nogom u zemlju, i zemlja se razdvoji i proguta ga, a ribar pođe u grad čudeći se onome što se bješe dogodilo s ifritom, i svemu što je bilo.

Pošto se vratio kući, ribar donese vedro, napuni ga vodom i stavi u njega ribe, i ribe se stanu praćakati u vodi što bješe u vedru. A potom ribar stavi vedro na glavu i uputi se s njim u carski dvor, kao što mu je rekao ifrit, i kad dođe caru i pokloni mu ribe, car se čudom začudi ribama koje mu je poklonio ribar, jer u životu nije vidio riba sličnih ovima po obliku i izgledu.

- Dajte ove ribe djevojci, kuharici - reče on (a tu djevojku mu je tri dana ranije bio poklonio car Ruma, i on još ne bješe okusio njenih jela), i vezir joj naredi da isprži ribe i reče: - O, djevojko, car ti poručuje da nam pokažeš danas svoju vještinu i umješnost u kuhanju - sultanu je netko došao s darom.

- Potom se vezir vrati sultanu, davši upute djevojci, i car mu naredi da da ribaru četiri stotine dinara, i ovaj uze novac u skut i trkom potrči kući, padajući, ustajući i spotičući se, i mišljaše da je to san. Zatim kupi za svoju obitelj sve što joj bješe potrebno i pođe ženi, veseo i radostan.

Eto šta se dogodilo s ribarom.

A s djevojkom evo šta je bilo: Uzela je ribu, očistila je i stavila u tavu, a potom bacila u nju ribe, i čim se ribe ispržiše s jedne strane te ih ona okrene na drugu, kadli se odjednom zid na kuhinji razdvoji i iz njega iziđe mlada žena prekrasna stasa, ovalnih obraza, savršenih crta lica, osjenčanih očiju, a bješe obučena u svilenu maramu s plavim resama, i u ušima je imala naušnice* a na rukama dvije narukavice, i na prstima prstenje s dragim kamenjem, a u ruci bambusovu trsku. I žena uvuče trsku u tavu i reče: - O, ribe, pridržavate li se ugovora? - I vidjevši to, kuharica zamre, a djevojka ponovi te riječi drugi i treći put i ribe jedna po jedna podigoše glave iz tave i razgovijetnim jezikom rekoše: - Da, da - a zatim izgovoriše:

Vratiš li se, vratit ćemo se! vjernoj - vjerne smo.
A ostaviš li nas, učinit ćemo isto.

I onda žena prevrne tavu i ode otkud je i došla, i zid na kuhinji se sastavi, kao i prije. I poslije toga se kuharica osvijesti od obamrlosti i vidje da su Četiri ribe izgorjele i postale kao crni ugljen, i uzviknu: - U prvome napadu slomilo se njegovo koplje! -1 pade na zemlju bez svijesti.

I dok je ona bila u takvom stanju, odjednom uđe vezir, i starac vidje da djevojka, kao ishlapjela starica, ne razlikuje četvrtak od subote. On je gurne nogom, a ona se osvijesti i zaplače i reče veziru šta je bilo i šta se dogodilo, n vezir se začudi tome i reče: - To je doista čudno! - Poslije toga posla po ribara, a kad ga dovedoše, vezir povika na nj i reče: - O, ribare, donesi nam četiri onakve ribe kao što su bile one koje si nam bio donio! - I ribar se uputi ribnjaku, baci mrežu i izvuče je, i odjednom vidje: četiri ribe u njoj, slične onima što ih je bio odnio na dvor. I on ih uze i donese veziru, a vezir ode s njima djevojci i reče: - Ustani i isprži ih preda mnom, da i ja vidim što će biti. - I djevojka ustade, prigotovi ribu, pa stavivši tavu na vatru, baci ribe u nju ali tek što se ribe nađoše u tavi, kadli se odjednom razdvoji zid i pojavi se ona ista žena, s prijašnjim izgledom, a u rukama joj bješe trska.

I ona zabode trsku u tavu i reče: - O, ribe, o, ribe, držite li se staroga ugovora?

- I odjednom sve ribe izgovoriše onaj stih, to jest:

Vratiš li se, vratit ćemo se; vjernoj - vjerne smo.
A ostaviš li nas, učinit ćemo isto...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedma noć, ona reče:

7. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena trskom prevrnula tavu kad su ribe progovorile i otišla tamo otkuda je i došla, i da se zid sastavio.

I onda je vezir ustao i rekao: - Tako što ne smijemo sakriti od cara! - I on ode caru i ispriča mu što se dogodilo i što je vidio svojim očima, a car uzviknu: - Treba na svaki način da i ja to vidim svojim očima. - I on posla po ribara i naredi mu da donese četiri ribe, onakve iste kao što su bile i prve, i dade mu tri stražara, i ribar siđe i odmah mu donese ribe, i car naredi da mu se daju četiri stotine dinara. Zatim se car obrati veziru i reče mu: - Ustani i isprži ribu sam, ovdje preda mnom! - A vezir odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I on donese tavu i pripremi ribu, pa, stavivši tavu na vatru, baci na nju ribu, i odjednom se zid razdvoji i iz njega iziđe crni rob, kao gora među gorama, ili kao jedan od preostalih iz plemena Ada[7], a u rukama mu bješe zlatna grančica. I rob reče strašnim glasom: - O, ribe, o, ribe, držite li se staroga ugovora? - A ribe podigoše glave sa tave i rekoše: - Da, da, držimo ga se! - I dometnuše:

Vratiš li se, vratit ćemo se; vjernoj - vjerne bit ćemo,
A ostaviš li nias, učinit ćemo isto.

I rob priđe tavi i prevrne je grančicom koju je držao u ruci, a potom iziđe istim putem kojim bješe i došao. I vezir i car pogledaše u ribe i vidješe da su postale crne kao ugljen, i car, zbunivši se, reče: - Takva stvar ne može se tajiti i iza tih riba nešto se krije! - I naredi da dovedu ribara, a kad ovaj dođe, zapita ga: - Teško tebi, otkuda ti ta riba? - A ribar odgovori: - Iz ribnjaka, između četiri planine, pod planinom što je iza tvoga grada. - I onda se car obrati ribaru i zapita ga: - Koliko ima dana hoda do nje? - Pola sata odavde, o, gospodaru sultana - odgovori ribar, a car se začudi i naredi pratnji da iziđe i vojsci da odmah pojaše konje, i ribar je išao s njim, ispred njega, pro- klinjući ifrita. I popeše se na planinu i siđoše u prostranu ravnicu, koju nisu vidjeli u životu, i sultan i vojska su se divili. Oni ugledaše ravnicu i ribnjak usred nje, između četiri planine, i u ribnjaku ribe četiri boje: crvene, bijele, žute i plave. I car zastade zadivljen i zapita svoju pratnju i prisutne: - Da li je tkogod od vas vidio ovaj ribnjak? - A oni odgovoriše: - Nikada, o, care vremena, nikada u životu. - I on zapita one koji bjehu daleko zamakli u godine, a oni odgovoriše: - Mi u životu nismo vidjeli ribnjaka na tom mjestu.

- I onda car uzviknu: - Alaha mi, neću ući u svoj grad ni sjesti na prijestolje svoga carstva dok se saznam sve o ovom ribnjaku i o ribama! - I naredi ljudima da se smjeste oko tih planina, a potom pozva vezira (a vezir bješe iskusan i mudar, pronicav i poznavalac stvari), a kad ovaj dođe, reče mu:

- Hoću nešto da uradim i kazat ću ti što. Naumio sam da zanoćim sam i da ispitam što je s ovim ribnjakom i ovim ribama. A ti sjedni pred moj šator i reci emirima, vezirima, dvorjanima i namjesnicima i svima koji zapitaju za mene: Sultan je; bolestan i naredio je da nikoga ne puštam k njemu. I ne reci nikome ništa o mojoj namjeri. - I vezir se nije mogao usprotiviti caru.

Potom car obuče drugo odijelo, opasa mač i popne se na jednu planinu, i išao je cijelu noć do jutra, a onda cijeli dan, i vrućina ga svlada, jer je išao cio dan i cijelu noć. Potom je išao i drugu noć i do jutra, i pred očima mu se ukaza nešto crno, i car se obradova i uzviknu: - Možda ću naći koga da mi kaže što o onom ribnjaku i onim ribama! - I približi se i vidje dvor sazidan od crnoga kamena i okovan željezom, i jedno krilo na ulaznim vratima bješe otvoreno, a drugo zatvoreno. I car se obradova i zastade kraj tih vrata i zakuca lakom alkom, ali ne ču odgovora, i onda zakuca i drugi i treći put, ali odgovara ne ču, a poslije toga strašno lupnu, ali mu nitko ne odgovori.

- Dvor je zacijelo pust - reče onda car, pa obodri svoju dušu i prođe kroz vrata dvora do trijema i povika: - O, vi što živite u dvoru, ovdje je namjernik i putnik, nemate li što za jelo? - On ponovi te riječi i drugi i treći put, ali ne bi odgovora, pa, razmislivši i obodrivši srce, prijeđe iz trijema u sredinu dvora, ali u dvoru ne nađe nikoga, iako je dvor bio zastrt svilom i zvjezdastim ćilimovima i zavjesama koje bjehu spuštene. A usred dvora bješe dvorište sa četiri uzvišenja, jedno prema drugom, i s klupama od kamena, i česma s koritom, nad kojom bjehu četiri lava od crvena zlata, iz čijih je čeljusti vrcala voda kao biserje i drago kamenje, a oko dvora su letjele ptice i nad dvorom je bila zlatna mreža, koja im nije dala da uzlete visoko. I car ne vidje nikoga i začudi se tome i ražalosti se, jer nije našao nikoga koga bi mogao pitati o onoj ravnici, o ribnjaku i o ribama, o planinama i o dvoru. Zatim sjedne između vrata i stade misliti, i odjednom začu jecaj iz tužnoga srca, i glas koji izgovori pjevajući:

Tajih što snositi morah, ali jasno sad sve je,
I bdjenje sad mi zamijeni moje snove ugodne.
Sudbo moja, ta ne maziš me i ne štediš ti,
I duša mi je između muka i opasnosti.
Smilujte se plemenitima što se poniziše
Na putu ljubavi, i bogatima što prose sad.
Zbog tebe nekad i na vjetrić ljubomoran bjeh,
Ali kad snađe zla sudbina, gasi se očinji vid.
Kako li je strijelcu kad dušmani pojure na nj,
I strijelu hoće da hitne, ali ga izda luk?
Kada jadi mnogi mladića škole nenadno,
Gdje da se skloni on od sudbe i od udesa?

I kad aču taj jecaj, sultan se uputi onamo odakle je dolazio taj glas, i nađe se pred zavjesom spuštenom nad sobnim vratima. I podigne zavjesu i vidje iza nje mladića kako sjedi na postelji podignutoj za lakat iznad zemlje, a mladić bješe divan, lijepa stasa i slatkorječiva jezika, sjajna čela i rumenih obraza, i nasred obraza imao je madež, baš kao kružić od jantara, kao što pjesnik reče:

O kako je stasit on! A kosa mu i čelo
U mrak i svjetlost bacaju čitavi rod ljudski.
Ne kori ga zbog madeža na njegovu obrazu:
Ta sve anemone tačkom crnom diče se.

I car se obradova kad ugleda mladića, i pozdravi ga, a mladić sjedaše obučen u svileni jelek s vezom od egipatskog zlata, i na glavi mu bješe vijenac optočen dragocjenostima, ali sve na njemu odavaše tugu. I kad ga car pozdravi, mladić mu odvrati najljepšim pozdravom i reče: - O, gospodaru, ti zaslužuješ više od moga ustajanja pred tobom, ali, oprosti mi. - Već sam ti oprostio, o, mladiću - odgovori car. - Ja sam tvoj gost i došao sam ti radi nečeg veoma važnog: hoću da mi kažeš što znaš o onom ribnjaku, o ribama i o dvoru, i o uzrocima zbog kojih si osamljen i plačeš u njemu. - I kad mladić ču te riječi, suze mu potekoše niz obraze, i on gorko zaplaka, tako da mu se zališe grudi, a potom reče:

Recite onom koga bič sudbine šiba:
Mnoge je šatro udes, a mnoge je uzdigo.
I zaspiš li, uvijek je budno oko Alaha,
I vrijeme je svjetlo za nj, a život mu vječan!

Potom duboko uzdahnu i reče:

Povjeri djela svoja gospodu svih:
Briga se mani, misli zaboravi.
Ne pitaj o onom što bi - čemu to?
Sve biva tako kako sudbina zaželi.

I car se začudi i zapita: - Šta ti je te plačeš, o, mladiću? - A mladić odgovori: - Kako da ne plačem kad sam u ovakvu stanju? - I, pruživši ruku, podigne skut, i odmah mu se ukaza donji dio, do nogu, skamenjen, a od pupka do kose bješe to čovjek. I vidjevši mladića u takvu stanju, car se rastuži velikom tugom i uzdahnu i uzviknu: - O, mladiću, dodao si novu brigu mojim brigama! Htio sam da saznam o ribama i njihovoj povijesti, a sada treba da se raspitujem i o njima i o tebi... Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga. Požuri, o, mladiću, ispričaj mi svoju povijest!

- Slušaj me i gledaj dobro - odgovori mladić, i car uzviknu: - Slušam te i gledam! - I onda mladić reče: - Doista, s tim ribama i sa mnom dogodila se čudna stvar, i kad bi ona bila ispisana iglama u uglovima očiju, bila bi pouka za one koji se uče. - A kako je to bilo? - zapita car.

PRIČA ZAČARANA MLADIĆA

- O, gospodaru - reče mladić - znaj da mi je otac bio car ovoga grada i da se zvao Mahmud, vladar Crnih otoka. On življaše na ove četiri planine i proveo je carujući sedamdeset godina, a potom mi otac umre, i ja postadoh sultanom poslije njega. I oženih se kćerkom svoga strica, i ona me je voljela velikom ljubavlju, tako da, kad bih se odvojio od nje, nije ni jela ni pila dok me ne bi ugledala pored sebe. Ona proživje sa mnom pet godina, i odjednom, jednoga dana, ode u kupatilo i onda ja naredih kuharu da nam zgotovi što za večeru, a potom uđoh u svoj dvor i legoh tamo gdje smo spavali, naredivši dvjema djevojkama da sjednu kraj mene - jedna čelo glave, a druga kraj nogu. I bijah neraspoložen zbog odsustva svoje žene, i san me nije hvatao, mada mi oči bijahu zatvorene, i duša mi bijaše budna. I začuh kako djevojka što mi je sjedila čelo glave reče onoj što mi je bila do nogu: - O, Masuda, jadan li je naš gospodar, jadna li mu je mladost! Teško njemu s našom gospođom, tom prokletom bludnicom! - Da - odgovori druga - da bog ubije varalice i razvratnice! Takav mladić kao što je naš gospodar nije prilika za tu bludnicu što svaku noć provodi izvan kuće. - A ona što bješe čelo glave reče: - Naš je gospodar glup; on je opijen i ne raspituje se za nju! - Ali druga djevojka uzviknu: - Teško tebi, zar to gospodar zna, ili ga ona ostavlja po njegovoj volji? Ne, ona radi nešto s peharom napitka koji on ispija svako veče prije no što će zaspati, i stavlja u nj buniku i on zaspi i ne zna što se zbiva, i ne zna kamo ona odlazi, a ona, pošto ga napoji pićem, oblači haljine, maže se i odlazi od njega i nestaje je do zore. A potom dolazi i pali nešto pod nos našega gospodara, i on se budi iz sna.

Kad čuh riječi tih djevojaka, smrče mi se pred očima, i jedva povjerovah da je protekla noć. I moja se žena vrati iz kupatila, i mi raširismo stolnjak, i jedosmo i sjedismo, kao i obično, razgovarajući neko vrijeme, a zatim ona potraži piće koje sam pio prije no što ću zaspati, i pruži mi pehar, i ja se na- činih da ga ispijam, a prolih piće u njedra i istoga časa legoh i stadoh hrkati, kao da spavam. I odjednom moja žena reče: - Alaha mi, odvratan si mi i mrzak mi je tvoj lik, i duši mi je dojadilo općenje s tobom i ne znam kad će ti Alah uzeti dušu! Spavaj cijelu noć i ne budi se nikako! - I ustade i obuče najljepše haljine i namirisa se mirisima, pa, uzevši moj mač, opasa se njime, otvori vrata na dvoru i iziđe. I ja ustadoh i pođoh za njom, i ona iziđe iz dvora i pođe preko gradskih trgova i stiže do gradskih vrata i onda izgovori riječi koje ne shvatih, i katanci padoše, a vrata se širom otvoriše, i moja žena iziđe, i ja za njom (a ona to nije primijetila), i došavši do gomile otpadaka, ona priđe plotu iza kojeg bješe koliba, sagrađena od opeka, a na kolibi bjehu vrata. I moja žena uđe unutra, a ja se popeh na krov kolibe i pogledah odozgo, i odjednom vidjeh, kći moga strica priđe crnome robu, čija gornja usna bijaše kao pokrivač, a donja kao cipela, i usne mu skupljahu pijesak po kamenju. I bolovao je od gube i ležao na odrescima šećerne trske, obučen u dronjke i krpe. I moja žena poljubi zemlju pred njim, i rob podigne glavu i reče: - Teško tebi, zašto si dosad sjedila? Ovdje su bili moji suplemenici i pili su i svaki je otišao sa svojom ženom, a ja nisam htio piti zbog tebe.

- O, gospodaru, o, predragi, o, hlade mojih očiju, zar ne znaš da sam se udala za sina svoga strica, i da mi je odvratan njegov lik i mrska veza s njim! I da se ne bojim za tebe, ne bih dala suncu da se rodi, ne bi li mu grad ležao u razvalinama, gdje kriče sove i vrane i sklanjaju se lisice i vukovi, i kamenje bih njegovo prenijela iza planine Kaf[8]. - Lažeš, prokletnice! Tako mi hrabrosti crnih (a ne misli da je naše junaštvo kao što je junaštvo bijelih), ako se još jednom zasjediš do ovoga vremena, ja ću od toga dana prestati da se družim s tobom i neću svojim tijelom pokriti tvoje tijelo. O, prokletnice, ti tjeraš šegu sa mnom radi svoga zadovoljstva, o, smrdljivice, o, kučko, o, najpodlija među bijelima!

I kad čuh njegove riječi (a gledah i vidjeh i čuh šta se kod njih događa), svijet mi se zamrači pred očima, te ne znadoh gdje se nalazim. A kći moga strica stajaše i plakaše nad njim i ponižavaše se pred robom govoreći mu:

- O, dragi, o, plode moga srca, ako se ti rasrdiš na mene, tko će mi se smilovati? Ako me ti otjeraš, tko će me prihvatiti, o, dragi, o, svjetlosti mojih očiju!? - I ona plakaše i preklinjaše roba dok joj on nije oprostio, i onda se obradova i skine sa sebe odijelo i košulju i reče: - O, gospodaru, nemaš li štogod što bi sluškinja tvoja mogla pojesti? - I rob odgovori: - Otvori zdjelu, u njoj su skuhane mišje kosti; pojedi ih, a u tom krčagu ćeš naći ostatak pića, i ispij ga.

I ona ustade, i pila je i jela, i oprala ruke i usta, a potom je prišla robu i legla s njim na

odreske šećerne trske i, obnaživši se, sakrila se s njim pod krpe i prnje. I kad vidjeh šta je učinila kći moga strica, ne mogoh se savladati, i, sišavši s krova kolibe, uđoh i istrgoh mač koji bješe ponijela sa sobom kći moga strica, i izvukoh ga namjeravajući da ih ubijem oboje. Udarih najprije roba po vratu i pomislih da sam učinio kraj ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osma noć, ona reče:

8. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je začarani mladić rekao caru: - Kad sam udario roba da mu odsiječem glavu, ne presjekoh mu vratne žile, već rasjekoh grlo, kožu i meso, ali mišljah da sam ga ubio. On glasno zakrklja, i moja žena se zatetura, a ja se vratih nazad, stavih mač na mjesto, pođoh u grad, i, ušavši u dvor, ležah do jutra. I kći moga strica dođe i probudi me, i odjednom vidim - odsjekla je kosu i obukla haljinu žalosti. I ona reče - O, sine moga strica, ne sprečavaj me u onome što ću učiniti. Doprlo mi je do ušiju da mi je majka umrla i da mi je otac poginuo u svetome ratu, a od dva moja brata jedan je umro od ujeda, a drugi pao u provaliju, te imam zašto plakati i tugovati. - I kad čuh njene riječi, ja pošutjeh, pa odgovorih: - Čini što ti je palo na um, neću ti se protiviti. - I ona provede, tugujući, plačući i naričući, čitavu godinu dana, od godine do godine, a poslije godinu dana reče mi: - Hoću da u tvome dvoru sagradim za sebe grobnicu sličnu kubetu i da se u njoj usamim sa svojim bolovima. I nazvat ću je kućom tuge. - Čini što ti je palo na um - rekoh joj, i ona podigne za se sobu za tugovanje i usred nje sagradi grobnicu s kubetom, u obliku svoda, a potom prenese tamo roba i useli ga, a on joj ne 'bješe ni od kakve koristi, već je samo pio vino. I od onoga dana kad sam ga ranio, nije govorio, ali je bio živ, jer mu suđeni čas još ne bješe došao. I ona poče svakoga dana ići k njemu jutrom i večerom, i silazila je pod kube i plakala i naricala nad njim i napajala ga vinom i uvarcima ujutro i uveče. I tako je to činila do naredne godine, a ja bijah trpeljiv prema njoj i ne obraćah pažnje na nju. Ali jednoga dana iznenada odoh k njoj i vidjeh je gdje plače, govoreći: - Zašto se kriješ od moga pogleda? Porazgovaraj sa mnom, dušo moja, o, dragi, reci mi što bilo! I izgovori ove stihove:

Neću moći ustrajati, ako me zaboraviš;
Ni um ni duša moja ne mogu drugog voljeti.
Uzmi moj prah i duh, ma kamo pošao.
I gdje se zaustaviš, zemlji crnoj predaj me.
I ime moje reči - a bit će tebi odgovor
Dug jecaj mojih kostiju, kada ti čuju glas.

I potom izgovori, plačući:

Dan sreće bit će za me kad blizu tebe budem,
A dan propasti moje - kada mi odeš ti.
Iako samrtni strah srce mi mori sada.
Od mira slađa mi je blizina s tobom, dragi.

Kad prestade govoriti i plakati, rekoh joj: - O kćeri moga strica, dosta si tugovala! Čemu toliko plakati? Ta to je uzaludno. - Ne sprečavaj me u onome što činim! Ako mi se budeš protivio, ubit ću se - reče ona, i ja zašutjeh i ostavih je u takvom stanju. I ona provede u tuzi, plaču i naricanju još godinu dana, a poslije tri godine ja jednom odoh k njoj, ljutit zbog nečeg što mi se bješe zbilo (a to veliko mučenje bješe se već toliko oteglo), i nađoh kćer svoga strica u grobu pod kubetom, i ona govoraše: - O, gospodaru, ne čujem nijedne tvoje riječi! O, gospodaru, zašto mi ne odgovoriš? - A potom izgovori:

O, grobe, u tebi zar se skri ljepota njegova?
Zar u tvojoj svjetlosti njegov potamnje lik?
O, grobe, ni ravnazemlja nisi, ni svod nebeski
Kako se u tebi sliše mjesec i sunce sad?

I, čuvši njene riječi i stihove, ja se razljutih još više no prije toga i uzviknuli: - Ah, dokle će ta tuga! - i izgovorih:

O, grobe, u tebi zar se sakri lik mu crnpurast?
Zar u svjetlosti tvojoj on crneć se potamnje?
O, grobe, zar nisi mirna bara i kotao
Kako se u tebi sliše i čađ i tinja sad?

I kad kći moga strica začu te riječi, ona skoči na noge i reče: - Teško tebi, psu! To si ti sa mnom učinio i ranio dragoga mome srcu i nanio bol meni i njegovoj mladosti! - O, najprljavija među bludnicama i najodvratnija među razvratnicama, ljubavnice podmićenih robova, da, to sam ja učinio! - odgovorili, pa, uzevši mač u ruku, usukah ga i uperih na svoju ženu, da je ubijem. Ali kad ču moje riječi i vidje da sam odlučio da je ubijem, ona se nasmija i viknu: - Dalje, psu! Ne vraća se ono što je prošlo niti mogu oživjeti mrtvi! Alah mi je sada dao u ruke onoga koji je učinio ovo sa mnom i zbog koga je u mome srcu bio neugasivi oganj i plamen koji se ne može sakriti. – I ona skoči na noge i izgovori riječi koje ne shvatih i reče: - Postani, mojom čarolijom, do polovine kamen, a od polovine čovjek! - I ja odmah postadoh ovakav kakvog me vidiš, i ne mogu ni ustati ni sjesti, i nisam ni mrtav ni živ. I kad postah takav, ona začara grad i sve trgove i vrtove u njemu. A bilo je četiri vrste stanovnika u našem gradu: muslimana, kršćana, Zidova i maga, i ona ih pretvori u ribe, i bijele ribe su muslimani, crvene magi, plave su kršćani, a žute Zidovi; četiri otoka pretvori u planine, koje okružuju ribnjak. A, osim toga, ona me bije i muči i po sto puta me udara bičem, tako da mi krv teče i pleća su mi iskidana. A potom mi na gornju polovinu tijela oblači odjećul od kostrijeti, a preko nje raskošno odijelo. - I potom mladić zaplaka i izgovori:

Strpljivo nosit ću breme, o, bože i sudbino:
I izdržljiv bit ću, da tebi ugodim, gospode.
I dušmani mi bili su i zli i gordi svi,
Ali zato rajsko naselje možda ću steći ja.
Nesreće što me prate odveć dušu more mi.
I u Izabranog se uzdam i u Ugodnika svog.

I car se obrati mladiću i reče mu: - O, mladiću, dodao si nove brige mojim brigama, pošto si mi ublažio bol! A gdje je ona, o, mladiću, i gdje je grob u kojem leži ranjeni rob? - Rob leži u grobu pod kubetom, a ona je u onoj sobi prema vratima - odgovori mladić. - Ona dolazi ovamo jednom dnevno, kad se sunce rađa, prilazi mi i skida s mene odijelo i stotinu puta me udara bičem, i ja plačem i vičem, ali se ne mogu maknuti ni odgurnuti je od sebe. A kad me istuče, silazi robu s vinom i uvarkom i poji ga. I sutra ujutro će doći. - Alaha mi, o, mladiću - uzviknu car - neću zaboraviti da učinim za tebe dobro djelo, po kojem će me spominjati i koje će zapisivati do potonjih vremena.

Poslije toga car sjedne i razgovaraše s mladićem dok ne nastade noć, i legoše da spavaju, a u zoru car ustade i svuče sa sebe odijelo, pa isukavši mač, pođe u odaju u kojoj bijaše rob. Tamo ugleda svijeće, kandila, kadionice i sudove za ulja, i poče se primicati robu dok ne dođe do njega, a tada ga udari jednom i ubi ga, pa ga zabaci na leđa i baci u bunar što bješe na dvoru, a potom se vrati i umota se u odijelo roba, pa legne u grob, i mač mu bješe kraj njega, izvučen iz korica koliko je dug. I poslije jednog sata pojavi se prokleta čarobnica, i, kako dođe, obnaži sina svoga strica, svukavši mu odijelo, pa uze bič i stade ga tući. I mladić povika: - O, dosta mi je što sam ovakav, o, kćeri moga strica! Sažali se na mene, kćeri moga strica! - Ali ona uzviknu: - Jesi li se ti sažalio na mene i ostavio moga dragog? - I tukla ga je dok se nije zamorila i dok krv nije potekla iz mladićevih slabina, a potom mu obuče košulju od kostrijeti, a povrh nje odijelo, a poslije toga siđe robu s peharom vina i zdjelom uvarka. Siđe pod kube i stade plakati i jecati, i reče: - O, gospodaru, reci mi što bilo, o, gospodaru, porazgovaraj sa mnom! - I izgovori ove stihove:

Ta dokle ćeš dalek biti i surov prema meni?
Zar je malo mojih suza prolilo se dosada?

Zašto našem rastanku kraj namjerno odlažeš?
Zavidljivac je sad izliječen - ako to htjede ti.

I ona zaplače i reče: - O, gospodaru moj, porazgovaraj sa mnom, reci mi što bilo! - I car spusti glas i progovori zaplećući jezikom, narječjem crnaca, i reče: - Nema moći ni sile do u Alaha, velikoga, visokoga! - I kad žena začu njegove riječi, ona kriknu od radosti i onesvijesti se, a potom dođe k sebi i reče: - O, gospodaru, je li to istina? - A car utanji glas i odgovori: - O, pokletnice, zar zaslužuješ da s tobom tkogod govori i razgovara? - A zašto? - zapita ga žena. — Zato što po cio dan mučiš svoga muža, koji doziva u pomoć, i ne da mi da spavam od večeri do jutra, moleći i preklinjući i tebe i mene - reče car. - Oduzeo mi je mir i narušio zdravlje, a da nije toga, zacijelo bih se oporavio. Eto šta mi je smetalo da ti odgovaram. - Po tvome odobrenju oslobodit ću ga onoga što ga je snašlo - reče žena, i car joj odgovori: - Oslobodi ga i daj da se odmorimo. - I ona reče: - Slušam i pokoravam se!

I ona ode iz kubeta u dvor, pa uze zdjelu, napuni je vodom i prozbori nešto nad njom, i voda se u zdjeli zaklobuči i zaklokota i poče ključati kao što ključa u kodu na vatri. Potom žena poprska vodom mladića i reče: - Zaklinjem te onim što izgovorih i rekoh: - Ako te takvim načinila moja čarolija i podmuklost, napusti taj lik i uzmi raniji. - I odjednom se mladić strese i stade na noge i obradova se svome oslobođenju i uzviknu: - Tvrdim da nema boga do Alaha i da je Muhamed njegov prorok, blagoslovio ga i pomilovao Alah! - A ona reče: - Iziđi i ne vraćaj se amo, inače ću te ubiti! - I ona povika na nj, i mladić ode. A žena se vrati kubetu, siđe u nj i reče: - O, gospodaru, dođi mi da ti vidim divni lik. - I car joj reče slabim glasom: - Šta si učinila? Spasila si me od grane, ali ne i od korijena! - O, gospodaru, o, dragi moj - zapita ga ona - a šta je korijen? - I car uzviknu: - Teško tebi, prokletnice! Korijen... to su stanovnici ovoga grada i četiri otoka. Svake noći, kad nastane ponoć, ribe podižu glave i dozivaju u pomoć, i proklinju i mene i tebe. Eto uzroka zbog kojeg ne mogu ozdraviti. Idi, oslobodi ih brzo, pa mi dođi, uzmi me za ruku i podigni me. - I kad žena začu careve riječi (a mišljaše da je to rob), ona se obradova i uzviknu: - O, gospodaru, tvoje naređenje je zakon u mene! U Alahovo ime! - I ustade, radosna, i otrča, i dođe do ribnjaka i uze iz njega malo vode ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade deveta noć, ona reče:

9. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena čarobnica uzela iz ribnjaka malo vode progovorila nad njom nerazumljive riječi, i ribe su se praćaknule i podigle glavu, i odmah ustale, i čarolije su napustile stanovnike grada. I grad postade nastanjen, i trgovci počeše prodavati i kupovati, i svatko se prihvati svoga zanata, i otoci opet postadoše onakvi kakvi su i bili. I poslije toga žena čarobnica odmah dođe caru i reče mu: - O, dragi, daj mi plemenitu ruku i ustani! - I car odgovori nečujnim glasom: - Priđi mi bliže! - I kad mu ona priđe sasvim blizu, car izvadi mač i udari je u grudi, i mač se ukaza, sjajući, na njenim leđima. Potom je car udari i rasiječe je napola, pa baci na zemlju ta dva komada, i iziđe i vidje začarana mladića, koji stajaše očekujući ga, i čestita mu oslobođenje. I mladić poljubi cara u ruku i zahvali mu se, a car ga zapita: - Hoćeš li živjeti u svome gradu, ili ćeš poći sa mnom, u moj grad? - O, care vremena - odgovori mladić - a znaš li ti koliko ima od tebe do tvoga grada? - Dva i po dana hoda - odgovori car, a mladić uzviknu:

- O, care, ako spavaš, probudi se! Od tebe do tvoga grada ima godinu dana putovanja pješice, i ti si došao za dva i po dana samo zato što je grad bio začaran. A ja te, o, care, neću ostaviti ni za tren oka. - I car se obradova i uzviknu: - Neka je slava Alahu, koji te je milostivo poslao meni! Ti si mi sin, jer u životu nisam imao djece. - I oni se zagrliše, izvan sebe od radosti, a potom krenuše i dođoše u dvor, i car koji bješe začaran naredi velikašima svoga carstva da se spreme za put i da pripreme zalihe hrane, i sve što treba za takvu priliku.

I oni se stadoše okupljati i okupljahu se deset dana, i pojaviše se mladić i sultan, koga je srce vuklo gradu, otkako ga bješe ostavio. I pođoše, a s njima i pedeset robova s mnogim darovima, i putovahu neprestano danju i noću čitavu godinu dana, i Alah ih skloni od opasnosti, te stigoše u grad i poslaše ljude da izvijeste vezira o sretnom sultanovu povratku. I vezir i vojska iziđoše, pošto bjehu izgubili nadu da će se car vratiti, i, približivši se caru, vojska poljubi zemlju

pred njim i pozdravi ga dobrodošlicom. I car uđe i sjedne na prijestolje, a potom se obrati veziru i ispriča mu sve što se bješe dogodilo s mladićem, i kad vezir ču šta je bilo s njim, čestita mu spasenje, i onda sve dođe na svoje mjesto. I sultan obdari mnoge ljude i reče veziru: - Dovedi mi ribara što nam bješe donio ribu! - I poslaše po ribara, koji bijaše uzrok oslobođenja grada, i dovedoše ga, i car ga nagradi i raspita se o njegovu stanju i o tome da li ima djece. I ribar reče da ima dvije kćeri i sina, i car mu naredi da ih dovede i oženi se jednom, a mladiću dade drugu kćer, dok sina postavi za čuvara riznice. Potom postavi vezira za sultana i posla ga u mladićev grad, to jest na Crne otoke, i posla s njim onih pedeset robova što bjehu došli s njim, i dade mu poklon za sve emire. I vezir mu poljubi ruku, i toga časa i trenutka iziđe, a car i mladić ostadoše. A što se tiče ribara, on postade najbogatiji čovjek svoga vremena, a njegove kćerke bijahu žene careva dok ih ne zadesi smrt. Ali to nije čudesnije od onoga što se zbilo s nosačem.

PRIČA O NOSAČU I DJEVOJKAMA

A ZAISTA BIJAŠE jedan čovjek među nosačima u gradu Bagdadu, i bijaše neženja. I tako jednom, jednoga dana kod je stajao na trgu, nalaktivši se na košaru, odjednom zastade kraj njega žena, umotana u svileni mosulski zar[9] i u izvezenim papučama opšivenim zlatom, s trakama što lepršahu. I ona zastade i podiže zar, i pod njim se ukazaše oči, trepavice i očni kapci, a žena bješe nježnih crta lica, i bješe savršenih svojstava. I obrativši se nosaču, ona mu reče mekim i jasnim glasom: - Uzmi košaru i pođi za mnom. - I nosač još dobro i ne ču što mu ona reče, a već brzo uze košaru i uzviknu: - O, sretni dane, o, dane pomoći! - I išao je za ženom dok se ona nije zaustavila pred ulaznim vratima jedne kuće i zalupala na vrata. I na to nekakav kršćanin siđe i ona mu dade dinar i uze od njega ibocu maslinaste boje, pa, stavivši je u košaru, reče: - Nosi i idi za mnom! - Alaha mi, evo blagoslovljena dana, dana kad sve polazi za rukom! - uzviknu nosač i ponese košaru za ženom. A ona se zadrža u dućanu prodavača voća i kupi od njega sirijskih jabuka, turskih dunja, omanskih bresaka, damaskih lokvanja, jesenjih krastavaca, egipatskih limunova, sultanskih naranača i mirisne mirte, i kamilice, i anemona, narova i mirisnih ruža, i sve to stavi u nosačevu košaru i reče: - Nosi!

I nosač ponese idući za njom ukorak, i ona zastade pred mesnicom i reče mesaru: - Odsijeci mi deset ritala[10] mesa - i on joj odreza i ona mu plati, pa umota meso u bananin list, stavi ga u košaru i reče: - Nosi, nosaču! - I nosač nosaše idući za njom. A potom žena uđe i zadrža se u prodavaonici namirnica i uze od trgovca očišćenih klokočika i tihamskoga suhoga grožđa i očišćenih badema i reče nosaču: - Nosi, i idi za mnom! - I nosač ponese košaru i pođe za djevojkom, a ona se zadrža u slastičarnici i kupi pladanj na koji stavi pomalo od svega što je našla: pletenih kolača i prženica, napunjenih mošusom, i kolača od voća i medenih kolača s limunom, i marcipana i biskvita i pogačica »kadija« i svakojakih poslastica kojima napuni pladanj, pa pladanj stavi u košaru. I nosač joj reče: - Da si mi kazala, zacijelo bih poveo sa sobom magarca, pa bih na nj natovario svu tu hranu. - A žena se osmjehnu, pa, udarivši ga rukom po zatiljku, reče: - Poteci brže i mani se razgovora! Bit ćeš dovoljno nagrađen, ako ushtije veliki Alah. - I zastade kod prodavača mirisa i uze od njega deset vrsta vode: ružinu vodu, sok od naranača, sok od lokvanja i ivovine, i uze još dvije glave šećera i prskalicu s ružinom vodom i mošusom, i gru- menje tamjana, i aloja, i ambre, i mošusa, i aleksandrijskih svijeća, pa sve to stavi u košaru i reče: - Uzmi košaru i pođi za mnom! - I nosač uze košaru i pođe za ženom, i ona priđe divnoj kući s prostranim dvorištem ispred nje, koje bješe visoko i na kome se uzdizahu stupovi, a ulazna vrata imađahu dva krila od crnoga drveta i bjehu optočena pločicama od crvenog zlata. I žena zastade pred vratima, pa, skinuvši zar, zakuca tiho udarajući, a nosač stajaše iza nje i neprestano razmišljaše o njenoj ljepoti i o njenim dražima.

I tada se odjednom vrata otvoriše i razmakoše se oba krila, i nosač pogleda onu što joj otvori vrata, i vidje - visoka je rastom, nabreklih prsiju, divna, dražesna, blistava i savršena, stasita i razmjerna, sjajnoga čela i rumena lica, s očima koje podsjećaju na srne i gazele, i s obrvama sličnim luku mladoga mjeseca u šabanu. Obrazi joj bjehu kao anemone, i usta kao Salomonov pečat,[12] i crvene usne kao koral, i zu'bići kao lijepo nanizan biser ili cvjetovi kamilice, a vrat joj bješe kao u gazele, i grudi kao mramorna kotlina s dojkama nalik na dva nara, i prekrasni trbuh i pupak u koji se mogla naliti unci ja orahova ulja, kao što reče o njoj pjesnik:

Pogledaj sunce dvorova raskošnih i mjesec njin,
Na cvijetak lavande i njegove ljepote sjaj!
Ta nikada neće vidjeti oči tako divan spoj
Bijeloga s crnim, ko lica joj i uvojka.
Rumena lica, ljepotom svojom ona kazuje
Ime svoje, mada u njem nisu divna svojstva joj.
Krši se, i ja se smijem grohotom nad bedrima,
Diveć im se, gotov suze da nad stasom prolijem.

I kad je nosač pogleda, ona mu ote um i srce, i zamalo mu košara ne pade s glave. - U životu nisam ugledao dana blagoslovljenijeg od ovoga! - uzviknu on, a vratarica reče onoj što je kupovala: - Uđi na vrata i skini teret s toga jadnoga nosača! - I ona što je kupovala uđe, a za njom vratarica i nosač, pa pođoše i stigoše do prostranog dvorišta sa stupovima, divnog i vješto sagrađenog, s dogradama, svodovima, sjenicama i klupama, s izbama i odajama za ostavu, nad kojima bjehu spuštene zavjese, a usred dvorišta bješe jezerce puno vode i u njemu čunić. A na uzvišenju bješe postelja od smreke, ukrašena dragim kamenjem, nad kojom je spuštena zavjesa od atlasa s bisernim kopčama, velikim kao orah, i većim, a iza nje se ukaza mlada žena blistave vanjštine i ugodna izgleda, divnih crta i mjesecolika, zanosnih očiju što su ih zasjenjivale u luk povijene obrve. Stas joj bješe sličan slovu alif,[18] i dah joj mirisaše na ambru, i koralna usta joj bjehu slatka, i lice joj blistavošću zasjenjivaše sjajno sunce. Bješe baš kao zvijezda na nebesima ili kube sagrađeno od zlata, ili nevjesta s koje su skinuli veo, kao što reče o njoj pjesnik, koji veli:

I pram kose oči sjenča kao noć,
A pred sjajem njenim čak i jutro blijedi.

I treća žena ustade s postelje i pođe sporim korakom, pa, prišavši sestrama do sredine odaje, reče: - Zašto stojite? Spustite teret s glave toga, jadnoga nosača! - I ona što je kupovala stade sprijeda, a vratarica otraga, i treća im pomogne, te skinuše košaru s nosača i izvadiše ono što bješe u košari, i staviše sve na svoje mjesto i dadoše nosaču dva dinara i rekoše mu: - Odlazi, nosaču! — Ali on pogleda djevojke, koje bjehu tako lijepe i tako divnih svojstava da ljepših nije vidio - a ipak pored njih ne bješe muškaraca - i kad pogleda napitke, plodove, mirise i ostalo što su imale, on se čudom začudi, i stade oklijevati da ode. - Šta je to s tobom, zašto ne odlaziš? - zapita ga žena. - Kao da nalaziš da ti je mala nagrada? - I, obrativši se sestri, reče joj: - Daj mu još dinar! - Ali nosač uzviknu: - O, gospođe, ne nalazim da ste mi malo platile, i nisam zaslužio ni dva dirhema, ali su mi um i srce okupljeni vama: kako ste to same ovdje, a pored vas nema muškaraca, i nitko vas ne zabavlja. Vi znate da minaret ne može stajati ako nema četiri potpornja, a vi nemate četvrtoga; ženama je dobro samo kad se zabavljaju s muškarcima. Ta rečeno je:

Vidiš - četvoro ih se tu za radost skupilo.
Lutnja i harfa, i flauta i citra.
Četiri cvijetka za njih skladno društvo bilo bi:
Karanfil, anemona, ružin cvijet, i mirta.
Još samo četvoro da je, pa divno da bude sve:
Vino, i cvijetni vrt, novac i biće drago.

A vama trima potreban je četvrti, i to čovjek razuman, pronicav i strog, i čuvar tajne. - I kad čuše nosačeve riječi, koje im se svidješe, djevojke se nasmijaše i rekoše: - Tko će za nas biti takav? Mi smo djevojke, pa se bojimo da povjerimo tajnu onome tko je neće sačuvati. Čitale smo u

nekim predajama ono što je kazao Ibn-as-Sumam:

Čuvaj tajnu svoju, ne odaj je nikom.
Jer odaš li tajnu, ostat ćeš bez nje.
Ta ako sam tajnu ne čuvaš u grudima.
Zar u tuđim grudima da je sačuvaš?

O tome je rekao, i odlično rekao, Abu-Novas:[14]

Tko ljud'ma tajnu svoju povjeri,
Sramote žig na čelu zaslužuje.

Kad ču te riječi, nosač uzviknu: - Kunem se vašim životom, ja sam čovjek razuman i dostojan povjerenja, i čitao sam knjige i izučavao ljetopise. Kazujem ono što je dobro, i krijem zlo, i pjesnik kaže:

Tajnu može onaj kriti tko vjeran ostane.
I čuvat će je samo ponajbolji ljudi.
U grudima čuvam tajnu ko u domu s bravama,
Sto izgubljen im ključ, a na vratima je pečat.

Kad čuše te kao nanizane stihove, koje je izgovorio nosač, djevojke mu rekoše: - Ti znaš da smo za ovaj stol potrošile mnogo novaca; imaš li štogod da nam nadoknadiš trošak? Nećemo dopustiti da ostaneš i sjediš s nama za stolom i da gledaš u naša svijetla i divna lica dok za to ne daš koliko-toliko novaca. Zar nisi čuo poslovicu koja glasi: - Ljubav bez groša ne vrijedi ni koliko zrnašce? - I vratarica doda: - Ako imaš što, dragi, onda si i ti sam nešto, a ako nemaš ništa... idi bez ičega. - O, sestrice - reče ona što je kupovala — ostavite ga. Alaha mi, on nam danas nije ništa učinio nažao, a da je tu tko drugi na njegovu mjestu, izgubio bi strpljenje. Što on ne može platiti, platit ću ja za nj.

I nosač se obradova i poljubi zemlju i zahvali joj, i onda reče ona što bješe na postelji: - Alaha mi, ostavit ćemo te da sjediš s nama samo pod jednim uvjetom: da nas ne pitaš o onome što te se ne tiče. A počneš li brbljati koješta, izbit ćemo te. - Pristajem, o, gospođo - odgovori nosač. - Bit će mi to u pameti i pred očima! Ta već sam bez jezika.

I ona što je kupovala ustade, pa, zategnuvši pojas, razmjesti pehare i procijedi vino. Ona stavi zelen oko pehara i donese sve što bješe potrebno, a zatim stavi na stol vino i sjedne zajedno sa sestrama, a nosač sjedne između njih i mišljaše da sanja. Potom ona uze bocu s vinom, pa napuni pehar i ispi ga, a za njim drugi i treći; potom ga napuni i dade nosaču i izgovori:

Pij u zdravlje, i u piću uživaj!
Evo pića što sve bolove liječi.

A nosač uze čašu u ruku i pokloni se i zahvali joj se i izgovori:

Ne napijajmo nikom pehar vina rumenog
Do drugu plemenitom, od davnina čestitom.

I izgovori još:

Ta uzmi vino iz ruku gazele krotke.
Što je nježnošću svojom tebi i vinu slična.

Pošto je izgovorio te stihove, nosač poljubi ženama ruke i ispi, i opi se, i zatetura i reče:

Po zakonu drugu ne smijemo piti
Krv osim krvi loze vinove.
Daj mi da pijem dane moje - dat ću ti
I bogatstvo, i život svoj, i nasljeđe.

Poslije toga žena napuni čašu i dade je srednjoj sestri, a ova uze čašu iz njenih ruku i

zahvali joj i ispi, a zatim napuni čašu i dade je onoj što je ležala na postelji, pa poslije nali drugu čašu i pruži je nosaču, koji poljubi pred njom zemlju i zahvali joj. Potom priđe domaćici i reče: - O, gospođo, tvoj sam rob i pokorni sluga! - I izgovori ove stihove:

Rob pred vratima stoji, jedan od robova tvojih,
Darežljivost tvoju i dobrotu pamti uvijek on.
Da l' da uđe tamo, o, ljepojko, i da vidi Ljepotu tvoju?
Ljubavi mi, tu ću ostati!

I ona reče: - Budi miran, pij u zdravlje, za sreću u budućem životu! - I nosač uze čašu pa poljubi u ruku djevojku i izgovori:

Ja joj dadoh starije, slično licu rumenom,
I čisto, i sjajno kao jutro rano.
Prinese ga usnama i smijuć' se prozbori:
Ti ljudsko lice s pićem sad ljudima daješ.

A ja joj tada rekoh: pij, to suze su moje - Od krvi su crvene, od uzdaha vrele.
I ona mu odgovori ovim stihom:

Ako si sa mnom, druže, lio suze krvave,
Daj da ih ispijem brzo! Tebe ja slušam!

I žena uze čašu i ispi je i siđe s postelje i dođe svojoj sestri i oni (i nosač među njima) ne prestajahu piti, smijati se, i pjevati i recitirati stihove i strofe, i nosač poče vragovati s njima, i ljubljaše ih, milovaše ih, i štipaše, i drpaše, i bješe nestašan, a one - jedna ga hrani, druga ga bije, jedna mu daje ćušku, a druga mu pruža cvijeće. I on je s njima provodio vrijeme na najugodniji način i sjedio kao u raju među krupnookim hurijama.

I tako je to trajalo dok vino ne zaigra u njihovim glavama i umovima; i kad ih piće osvoji, vratarica ustade i svuče haljinu, pa, ostavši naga, rasu kosu da se pokrije i skoči u jezerce. Ona stade igrati u vodi i pljuskati se, i plivati, i, uzevši vode u usta, poprska nosača, a potom opra svoje udove i ono što je među bedrima, pa izašavši iz vode, baci se nosaču na koljena i reče: - O, gospodaru, o, moj dragi, kako se zove ovo? - i pokaza mu ono što joj se skrivalo u runu među bedrima. - Tvoja rabota - odgovori nosač, a ona uzviknu: - Ju, zar te nije stid? - pa ga uze za vrat i stade ga udarati po zatiljku. I nosač reče: - Tvoja minđa. - Ali ga ona još jednom udari po zatiljku i uzviknu: - Ju, ju, kako je to gadno! Zar te nije stid? - Tvoja mica! - povika nosač, ali žena reče: - Zar ne haješ za svoju čast? - Tvoja srijeda! - uzviknu nosač, ali ga najstarija stade biti i reče: - Ne govori tako! - I kad god bi nosač kazao kakvo ime, one bi mu zadavale nove udarce, i on postade predmet podsmijeha. - Pa kako to vi zovete? - zapita on naposljetku, a ona reče: - Junakov bosiljak! - I onda nosač uzviknu: - Neka je slava Alahu koji me je spasio! Lijepo, o junakov bosioče!

Potom se obrediše čašom, i druga žena ustade, pa, skinuvši haljinu sa sebe, baci se nosaču na koljena i zapita, pokazujući mu svoju čar: - O, svjetlosti očiju mojih, kako se to zove? - Tvoja mica - reče on, a ona uzviknu:

- Zar ti to nije gadno? - i tako ga udari da je sve zazvonilo u odaji. - Ju, ju, zar te nije stid!? - Junakov bosiljak! - povika nosač, ali ona uzviknu: - Ne! - i udarci i ćuške zapljuštaše mu po licu i po zatiljku, a on govoraše: - Tvoja rabota, tvoja srijeda, tvoja sramota! - ali one odgovarahu: - Ne, ne! - Junakov bosiljak! - opet povika nosač, i sve tri se tako nasmijaše da se prevrnuše na- uznak. I ponovo ga stadoše tući po vratu i rekoše: - Ne, to se ne zove tako!

- Pa kako se onda zove, sestrice? - uzviknu on, i djevojka reče: - Očišćeni kunžut![15] - Zatim obuče haljinu, pa sjedoše da razgovaraju, i nosač jaukaše od bola na zatiljku i plećima. I obređivahu se čašom neko vrijeme, a potom najstarija među njima, ljepotica, ustade i svuče haljinu, i onda se nosač uhvati za vrat rukama, protre ga i uzviknu: - I moj vrat i moja leđa još će podnijeti na Alahovu putu! - I žena se obnaži i skoči u jezerce, i zaroni, i poigra se, i okupa se, i nosač pogleda u nju nagu, sličnu mladu mjesecu kad se pojavi, i jutru kad zablista. Pogleda joj

stas i grudi i teška bedra što podrhtavahu, i bješe naga kao što ju je sazdao gospod, i nosač uzviknu: - Ah, ah! - i izgovori obraćajući joj se:

Kad bih te usporedio s grančicom zelenom,
Srce bi mi pritisnuli teret i tuga.
Okićena lišćem, ljepša je grana, dragano,
A ti si mnogo ljepša kad si sasvim naga.

I kad ču te stihove, žena iziđe iz vode, pa priđe nosaču i sjedne mu na koljena i reče pokazujući mu ono što se skrivalo u runu među njenim bedrima: - O, gospodaru, kako se to zove? - Junakov bosiljak - odgovori nosač, ali ona reče: - Ju, ju! - A on povika: - Očišćeni kunžut! - Ali ona uzviknu:

- Oh, ne! - Tvoja rabota - reče tada nosač - ali žena povika: - Ju, ju! Zar se ne stidiš? - i udari ga po zatiljku. I kad god bi joj kazao: - To se zove tako i tako - ona bi ga udarila i odgovorila mu: - Ne! Ne! - dok on naposljetku ne zapita: - O, sestrice, pa kako se to zove? - Abu-Mansurov han - odgovori mu ona, i nosač uzviknu: - Slava neka je Alahu što me je spasio, o, Abu- -Mansurov hane!

I tada žena ustade i obuče haljinu, pa se i opet prihvatiše ranijeg posla, i čaša je neko vrijeme kružila među njima, a potom nosač ustade i, svukavši odijelo, siđe u jezerce i one ga vidješe kako plovi po vodi. On se umi ispod brade, ispod pazuha i tamo gdje su se izmivale žene, a zatim iziđe i baci se na koljena njihove gospođe, stavivši ruke na koljena one koja je otvorila vrata, a noge na koljena one što je kupovala hranu. I pokaza im svoj zeb i zapita ih: - O, gospođe, kako se to zove? - I sve se tako nasmijaše tim riječima da padoše nauznak, i jedna od njih reče: - Tvoja kita - ali on odgovori: - Ne! - i svaku od njih ugrize po jedanput. - Tvoj stojko - rekoše one, ali on odgovori: - Ne! - i po jednom ih obgrli...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade deseta noć, njena sestra Dunjazada reče joj:

- Završi nam svoju priču. - I Šeherezada odgovori: - S ljubavlju i drage volje!

10. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da one nisu prestajale govoriti nosaču: - Tvoj zeb, tvoja kita,tvoj stojko - a nosač ih je ljubio, grizao, grlio, dok mu se srce ne zasiti njima, a one se smijahu, i naposljetku ga zapitaše: - Kako se to zove, brate? - Zar ne znate kako se to zove? - uzviknu on, i one rekoše da ne znaju, i onda on reče: - To je bijesni at što pase junakov bosiljak i hrani se očišćenim kunžutom a noćiva u Abu-Mansurovu hanu.

- I djevojke se tako nasmijaše da se prevrnuše nauznak, a zatim ponovo počeše razgovarati, i to tako potraje dok ne dođe noć. I onda one rekoše nosaču: - U ime Alaha, o, gospodaru, ustani, obuj cipele, pa putuj! Pokaži nam koliko su ti široka leđa. - Ali nosač uzvikne: - Alaha mi, lakše mi je da mi ispadne duša no da sam odem od vas! Dajte da sastavimo noć i dan, a sutra neka svatko od nas pođe svojim putem. - I tada ona što je kupovala reče: - Tako vam života, ostavite ga da spava kod nas - nasmijat ćemo se!

Tko će još doživjeti da još jednom naiđe na takva čovjeka kao što je on?

Ta on je veseljak i umije se šaliti!

I one rekoše: - Provest ćeš noć kod nas pod uvjetom da se pokoravaš vlasti i da ne pitaš ni o čemu što vidiš, niti o uzroku zbog čega je to tako. - Lijepo! - odgovori nosač, i one rekoše: - Ustani, pročitaj što piše na vratima.

- I nosač se podigne prema vratima i vidje na njima natpis zlatnim slovima:

»Tko počne govoriti o onome što ga se ne tiče, čut će ono što mu se neće svidjeti.« I onda uzviknu: - Budite mi svjedoci da neću govoriti o onom što me se ne tiče! - Poslije toga ona što je kupovala ustade i zgotovi jelo, te jedoše, a potom upališe svijeće i kandila i nasuše u njih ambre i aloja. I sjedili su i pili, spominjući drage, i promijeniše mjesto, i staviše na stol svježe plodove i napitke, i nisu prestajali jesti i piti, razgovarati, zalagati se, smijati se i pričati za neko vrijeme.

I odjednom netko zalupa na vrata, ali im to ne pokvari raspoloženje, i jedna žena priđe vratima, a zatim se vrati i reče: - Naše je veselje večeras postalo potpuno. - A šta je? - zapitaše je, i ona reče: - Na vratima su tri stran- ca-kalendera,[16] s obrijanim bradama, glavama i obrvama, i sva

trojica su ćoravi u lijevo oko, a čudna je ta podudarnost. Nalikuju na putnike koji se vraćaju s puta i po svemu se čini da su putnici, a stigli su u Bagdad i prvi put ušli u naš grad. A zakucali su na vrata stoga što nisu našli mjesta gdje bi prenoćili, pa su pomislili: - Možda će nam domaćin ove kuće dati ključ od staje ili kolibe da u njoj prenoćimo. Zateklo ih je veče, a stranci su i ne poznaju nikoga tko bi ih mogao prihvatiti. O, sestrice, svi su oni smiješnoga lika i oblika. - I ona se dotle umiljavala sestrama, dok ove ne rekoše: - Neka uđu, ali im postavi uvjet da ne govore o onome što ih se ne tiče, inače će čuti ono što im se neće svidjeti. - I ona se obradova i ode i vrati se, i s njom dođoše tri ćorava čovjeka, s obrijanim bradama i brkovima. Oni se pozdraviše i pokloniše, pa se povukoše, a žene im pođoše u susret i pozdraviše ih i poželješe im dobrodošlicu i posadiše ih za stol. I kalenderi vidješe okićenu odaju, čisto spremljen stol, na koji bjehu stavljeni zelen, svijeće koje su gorjele i kadionice što su se dimile, i đakonije i plodovi, i vino, i tri nevine djevojke, pa uzviknuše u isti mah: - Alaha mi, lijepo je!

Potom se okrenuše nosaču i nađoše ga vesela, umorna i pijana, i kad ga vidješe, pomisliše da je i on iz njihova reda, te rekoše: - I on je kalender kao i mi, i on je stranac i skitnica. - I kad začu te riječi, nosač ustade, pa, pogledavši ih poprijeko, uzviknu: - Sjednite i ne brbljajte! Zar niste pročitali šta piše na vratima? Vi niste nikakvi fakiri! Došli ste k nama i olajavate nas! — I kalenderi odgovoriše: - Mi smo razgovarali - neka nam Alah oprosti, o, fakire! Glave su nam pred tobom. - I žene se nasmijaše i, ustavši, pomiriše kalendere s nosačem i dadoše kalenderima da jedu. I oni su jeli i sjedili, razgovarajući, i vratarica im je davala piće, i čaša je kružila među njima, i nosać je rekao kalenderima: - A ne znate li vi, braćo, kakvu povijest ili što zanimljivo da nam ispričate? - I oni se zagrijaše i potražiše instrumente, i vratarica im donese daire, lutnju i perzijsku harfu, pa jedan uze bubanj, drugi lutnju, a treći harfu, te počeše svirati i pjevati, a djevojke se tako razvikaše da se podigla velika buka. I dok su se tako zabavljali, odjednom netko zakuca na vrata,, i vratarica ustade da vidi tko je na vratima.

- A na vrata su zakucali stoga, o, care - reče Šeherezada - što je te noći kalif Harunar-Rašid[17] izišao da se prošeta i da čuje novosti, zajedno sa svojim vezirom Džafarom i Masrurom, izvršiocem njegovih osveta (a kalif je imao običaj da se prerušava u trgovačko odijelo). I kad iziđoše te noći i prođoše kroz grad, put ih nanese pored te kuće, i začuše muziku i pjevanje,, i kalif reče Džafaru: - Hoću da uđem u tu kuću, da čujem te glasove i vidim čiji su. - O, gospodaru pravovjernih - reče Džafar - to su ljudi koje je uhvatilo piće, i ja se bojim da nas ne snađe kakvo zlo od njih. - Ja ću na svaki način ući! - reče kalif - i hoću da smisliš kako da odem k njima. - I Džafar odgovori: - Slušam i pokoravam se! - Potom Džafar priđe i zakuca na vrata, i vratarica iziđe i otvori vrata, i Džafar stupi naprijed, pa poljubi zemlju i reče:

- O, gospođo, mi smo trgovci iz Tabarije.[18] U Bagdadu smo već deset dana i prodali smo svu robu, a boravimo u trgovačkom hanu. I jedan trgovac nas jc pozvao k sebi večeras, i mi smo mu došli, i on nas je ponudio jelom, i mi jcdosmo, a potom razgovarasmo s njim neko vrijeme, i on nas je pustio da, odemo. I mi, stranci, izidosmo noću i izgubismo put k hanu gdje boravimo, pa ćete možda biti milostivi i dopustiti nam da uđemo u vašu kuću, da prenoćimo, a bog će vas za to nagraditi. - I vratarica pogleda namjernike, koji bjehu obučeni kao trgovci i izgledahu čestiti ljudi, pa, prišavši sestrama, reče im šta joj je rekao Džafar, i one se rastužiše i rekoše: - Neka uđu.

I ona se onda vrati i otvori im vrata, i oni je zapitaše: - Dopuštaš li nam da uđemo? - Uđite - reče vratarica, i kalif uđe s Džafarom i Masrurom, i kad ih djevojke ugledaše, one ustadoše i pođoše im u susret i posadiše ih za stol, i ukazaše im počast, i rekoše: - Za goste će biti mjesta i ugodnosti, ali vam postavljamo jedan uvjet. - Koji? - zapitaše oni, a djevojke rekoše:

- Ne govorite o onome što vas se ne tiče, inače ćete čuti ono što vam se neće dopasti. - I oni joj odgovoriše: - Lijepo! - Potom sjedoše da piju i razgovaraju, i kalif pogleda tri kalendera i vidje da su ćoravi u lijevo oko, i začudi se tome, pa pogledavši u djevojke, tako lijepe i divne, dođe u nedoumicu i začudi se. Potom počeše razgovarati, i kalifu rekoše: - Pij! - Ali on odgovori:

- Namjeravam ići na hadžiluk. - I onda vratarica ustade i donese stolnjak izvezen zlatom i stavi na nj pehar od porculana, u koji nali vrbova soka i stavi u nj žličicu snijega i komadić šećera, i kalif joj zahvali i reče u sebi:

- Alaha mi, sutra ću je na svaki način nagraditi za dobro koje mi čini!

I tako se zabavljahu razgovorom, i kad vino uze maha, domaćica ustade i pokloni im se, a potom uze za ruku onu što je kupovala i reče: - O, sestrice, izvršimo svoju dužnost. - I sestre odgovoriše: - Dobro! - I onda vratarica ustade, dovede u red odaju, izbaci otpatke, promijeni

kadivo i počisti sredinu sobe. Ona posadi kalendere na klupu na kraju uzvišen ja, a kalifa, Džafara i Masrura na klupu u drugom kraju odaje, a potom viknu nosaču: - Kako je mala tvoja ljubav! Ta ti nisi stranac, već domaće čeljade! - I nosač ustade i reče, zategnuvši pojas: - Šta ti je potrebno? - I ona mu odgovori: - Ostani na mjestu! - Potom ustade ona što je kupovala i stavi klupicu nasred odaje, a zatim otvori sporednu odajicu i reče nosaču: - Pomozi mi! - I nosač vidje dvije kučke na čijim su vratovima bili lanci, i ona mu reče: - Uzmi ih! - I nosač uze kučke i dođe s njima na sredinu odaje. I onda ustade domaćica, pa zasukavši rukav do lakata, uze bič i reče nosaču: - Izvedi jednu kučku! — I nosač izvede kučku, vukući je na lancu, a ona je plakala i glavom se otimala k ženi, i žena je stade udarati po glavi, i kučka je skvičala, i žena ju je udarala dok joj ne sustadoše ruke. I ona onda baci bič iz ruke i pritisnu kučku na grudi i otre joj suze i poljubi je u glavu, a zatim reče nosaču: - Uzmi je i daj drugu.

- I nosač je dovede, i žena učini ono isto što i s prvom, i kalif se uzbudi i srce mu se stegne, i bješe nestrpljiv da sazna šta je s tim dvjema kučkama. I namignu Džafaru, ali se ovaj okrene i znakom mu reče: - Šuti! - I onda se domaćica obrati vratarici i reče joj: - Ustani i učini ono što spada u tvoju dužnost. - I ona odgovori: - Dobro!

Potom se ona pope na postelju (a postelja bješe od smreke i ukrašena zlatnim i srebrnim pločicama) i reče vratarici i onoj što je kupovala: - Dajte što imate! - I vratarica ustade i sjede na sjedište pored nje, a ona što je kupovala hranu uđe u jednu odaju i iziđe noseći navlaku od atlasa sa zelenim trakama i sa dva sunca od zlata, pa, zastavši pred domaćicom, razveza navlaku i izvadi iz nje lutnju za pjevanje. Ona uskladi žice, namjesti tamburu kako treba, pa izgovori ove stihove:

Vi ste mi svrha i želja, i bliskost vaša, dragi,
Sreća je vječna za me, a daljina - oganj živi.
Bezuman zbog vas postah i vama opijen uvijek.
I dok vas volim tako, ničeg se ne stidim ja.
Sa mene koprene su pale, čim ludo zavoljeh vas.
Ljubav uvijek je stidljiva kad skida svoje koprene.
Iznurenošću zaodjeh se, a jasno je da nisam kriv.
I srce je samo vama i ljubavlju opijeno.
Rone se i liju suze i tajne moje odaju,
I za njih svi sad znaju - jer suzama ih odah ja.
Liječite sad boljke moje, vi što ste mi bol i lijek.
A lijeka tko traži vašeg - nesretan provodi vijek
Šatre me sjaj tvog oka, mač ljubavi nosi mi smrt,
A koliko već mač strasti dosad ljudi pokosi!

I kad domaćica ču tu tugovanku, ona uzviknu: - Ah, ah, ah! - i pade na zemlju onesviještena, poderavši haljinu na sebi, i kalif vidje na njoj tragove udaraca bičem i prelome kostiju i neizmjerno se začudi tome. I vratarica ustade i poprska joj lice vodom, pa, donijevši joj skupocjenu haljinu obuče je, i kad okupljeni vidješe to, srce im se uznemiri, i ne shvatiše u čemu je stvar ni što se zbilo. I kalif reče Džafaru: smijahu, i naposljetku ga zapitaše: - Ne vidiš li tu ženu i tragove udaraca na njoj? Ne mogu šutjeti dok ne doznam istinu o onome što se dogodilo s tom ženom i s onim dvjema crnim kučkama! - O, gospodaru - reče Džafar - one su nam postavile uvjet da ne govorimo o onome što nas se ne tiče - inače ćemo čuti ono što nam se neće svidjeti. – A zatim žena uzviknu: - Alaha radi, sestrice, učini svoju dužnost prema meni i priđi mi! - I ona što je kupovala odgovori: - S ljubavlju i drage volje! - I ona uze tamburu, nasloni je na grudi, pa, prstima dotakavši strune na njoj, izgovori:

Bol rastanka kako ćemo iskazati?
A kada nas tuga školi - gdje je put naš?
Da l' glasnika da šaljemo s izvještajem?
Ali može li on izliti žalbu strasti?
Da trpimo? Ali vijeka duga nije
Zaljubljeni kad izgubi biće drago

U tuzi će on živjeti i u bolu,
    I obraze zalijevajući tad suzama.
O, ti, što se skri pogledu i što ode,
    A u duši što mi živiš neprestano.
Da li ću te sresti kadgod? I da li ćeš
    Sjećati se mog zavjeta godinama?
Ili se već i ne sjećaš u daljini
    Zaljubljenog, ojađenog, malaksalog?
Ah, i ljubav da nas zbliži jednog dana.
    Dugo ćemo koriti se međusobno.

I kad ču drugu tugovanku, domaćica povika i uzviknu: - Alaha mi, lijepo! - i spustivši ruku podera svoje haljine kao i prvi put, i pade na zemlju one- svještena. I ona što je kupovala ustade i poprska je vodom i obuče joj drugu haljinu, a ona onda ustade i sjede i reče svojoj sestri što je kupovala hranu:

- Pjevaj još i oduži sav moj dug. Ostala je samo ta melodija. - I ona što je kupovala uze tamburu, i otpjeva ove stihove:

Ta dokle ćeš dalek biti i surov prema meni?
    Zar je malo mojih suza prolilo se dosada?
Zašto rastanku našem namjerno odlažeš kraj?
    Zavidljivac je sad izliječen, ako to htjede ti.
O, da je pravedna sudba zla, zaljubljeni ne bi
    Za noći besane znao, niti za muke strasti.
Ta sažali se jednom; ubi me surovost tvoja;
    Zar mi se smilovati nećeš još, gospodaru moj?
O, ubico moj, da l' da pričam o svojoj ljubavi?
    Kako li je jadan onaj kome se ljubav ne vraća!
Moja je strast sve veća, a suze teku sve više,
    I sve su duži dani dugog našeg rastanka!

I kad ču njenu treću tugovanku, žena uzviknu, pa, uzevši svoju haljinu, podera je do skuta i pade na zemlju onesvijestivši se po treći put, i ukazaše se tragovi udaraca bičem. I kalenderi uzviknuše: - Bolje bi bilo da nismo ni ušli u ovu kuću i da smo prenoćili na gomili ruševina! Prisjelo nam je jelo zbog ovoga što nam razdire srce. - I kalif im se obrati i zapita ih: - A zašto?
- I oni rekoše: - Srce nam je potreslo ovo što se dogodilo. - Zar niste iz ove kuće? - zapita kalif. - Ne - odgovoriše oni - mi smo ovo mjesto ugledali tek malo prije. - I kalif se začudi i zapita ih: - Ali taj čovjek što je pored vas zna šta im je! - I on namignu na nosača i ovoga zapitaše o tome, a on reče: - Alaha mi, svi smo mi u ljubavi jednaki! Ja sam odrastao u Bagdadu, ali u životu nisam ušao u ovu kuću do današnjega dana i moj boravak kod njih je... čudo. - Mislili smo, Alaha nam, da si ti njihov, a sada vidimo da si ti ono što i mi - rekoše oni, i kalif povika: - Nas je sedam muškaraca, a njih je tri i nemaju četvrtoga! Upitajte ih šta im je, pa ako ne odgovore milom, odgovorit će silom. I svi se složiše s tim, ali Džafar reče: - Ja tako ne mislim! Ostavite ih - mi smo njihovi gosti, i one su nam postavile uvjet, i mi smo ga prihvatili, kao što znate. Bolje je šutjeti o toj stvari. Od noći je još malo ostalo, i svaki od nas će poći svojim putem.

I on namignu kalifu i reče mu: - Nije nam ostalo više od jednoga sata, a sutra ćeš ih pozvati preda se i zapitat ćeš ih o njihovoj povijesti. - Ali kalif podigne glavu i poviče gnjevno: - Ne mogu više čekati de saznam šta je s njima. Neka ih pitaju kalenderi! - Ja tako ne mislim - reče Džafar, i oni počeše pregovarati i dugo razgovarahu o tome tko će najprije upitati žene, i naposljetku rekoše: - Nosač! - I onda ih domaćica zapita: - O, ljudi, o čemu se došaptavate? - I nosač ustade i priđe joj i reče: - O, gospođo, ovi ljudi bi htjeli da im ispričaš povijest kučaka: šta je bilo s njima i zašto ih mučiš, a potom plačeš i ljubiš ih. I da ispričaš isto tako povijest svoje sestre, zašto su je tukli bičevima, kao muškarce. Eto o čemu te pitaju, i to je sve. - I žena, domaćica, zapita goste: - Je li istina to što ovaj kaže o vama? - i svi odgovo- riše da je istina, osim Džafara, koji ušutje. I kad ču njihove riječi, žena uzviknu: - Zaista ste me, o, gosti, uvrijedili teškom uvredom! - Ta mi smo

ranije ugovorili da će oni koji počnu govoriti o onome što ih se ne tiče čuti ono što im se neće svidjeti! Zar vam nije dosta što smo vas uveli u svoju kuću i nahranili vas svojom hranom? Ali vi niste krivi, već je kriv onaj što vas je doveo nama.

Zatim zasuče rukave, pa udari tri puta o pod i uzviknu: - Požurite! - I odjednom se otvoriše vrata na odajici, i otuda iziđe sedam robova s isukanim mačevima u rukama. - Uhvatite ove brbljavce i privežite ih jednog za drugoga! - uzviknu ona, i robovi učiniše to i rekoše: - O, poštovana gospođo, naredi nam da im odsiječemo glave! - Počekajte malo, dok ih ne zapitam tko su, prije no što im odsiječete glave - reče žena, i nosač uzviknu: - O, Alaše, pomozi! O, gospođo, ne ubijaj me zbog krivice drugih! Svi su oni pogriješili i učinili zločin osim mene. Alaha mi, naša noć bi bila lijepa da smo odbili te kalendere, koji bi pretvorili naseljeni grad u razvaline, kad bi ušli u njega. Ta pjesnik kaže:

Lijepo je uvijek kada silni prašta,
    A najljepše je kada prašta nemoćnom.
U ime ljubavi naše, ja te molim
    Da mjesto jednih ne ubijaš druge.

I kad nosaš prestade govoriti, žena se nasmija ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade jedanaesta noć, ona reče:

11. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se žena nasmijala od gnjeva i da je, obrativši se svima, rekla: - Ispričajte mi svoju povijest! Ostaje vam još samo sat života! Da niste ugledni ljudi ili velikaši svoga naroda ili suci, vi se zacijelo ne (biste usudili da to činite. - Teško tebi, o, Džafare - reča tada kalif; - reci joj tko smo, jer će nas inače ubiti iz neznanja. I govori s njom što bolje umiješ, jer će nas zlo snaći! - To je samo dio onoga što zaslužuješ - odgovori Džafar, i kalif povika na nj i reče: - Sada nije vrijeme za šalu, već za djelo!

U međuvremenu, gospođa priđe kalenderima i zapita ih: - Jeste li braća? - A oni odgovoriše: - Ne, tako nam Alaha, mi smo samo fakiri i stranci. - Jesi li se ti rodio ćorav? - zapita ona jednoga od njih, i on odgovori: - Ne, Alaha mi! Čudna je moja povijest i sa mnom se dogodilo nešto zaista nečuveno, i meni iskopaše oko, i moja je povijest takva da bi, kad bi je ispisivali iglama u uglovima očiju, sigurno bila pouka za one koji uče. - I ona zapita drugoga i trećega, i oni odgovoriše isto onako kao što je odgovorio prvi i rekoše: - Alaha nam, gospođo, svi smo mi iz raznih zemalja, i sinovi smo careva i gospodara zemalja i robova. - I ona im se onda obrati i reče: - Neka nam svatko od vas ispriča svoju povijest, a potom neka prinese ruku glavi i neka ide svojim putem.

I nosač iziđe prvi i reče: - O, gospođo, ja sam nosač i mene je natovarila ova što je kupovala i pošla sa mnom od vinareve kuće do mesareva dućana, a od mesareva dućana do prodavača voća, a od njega do trgovca namirnicama, a od trgovca do prodavača poslastica i mirisa, i od njih ovamo, i meni se s vama dogodilo ono što se dogodilo. I eto, to je cijela moja povijest, i kraj! - I žena se nasmija i reče: - Pogladi rukom glavu, pa idi! - Ali nosač uzviknu: - Neću otići dok ne čujem priče svojih drugova!

PRIČA PRVOGA KALENDERA

Tada joj priđe prvi kalender i reče: - O, gospođo, znaj da je ovo uzrok što mi je obrijana brada i izbijeno oko: otac mi je bio car i imao je brata, a njegov brat carevaše u drugome gradu. I dogodi se da me moja majka rodi istoga dana kad se rodio i sin moga strica, i protekoše godine, godine i dani, i obojica porastosmo. I ja sam odlazio u pohode svome stricu s vremena na vrijeme i provodio kod njega mnoge mjesece, i sin moga strica mi je iskazivao najveće poštovanje i za mene klao stoku i cijedio vino. I jednom sjedosmo da pijemo, i kad nas piće svlada, reče mi sin moga strica: - O, sine moga strica, veoma si mi potreban i hoću da se ne protiviš onome što namjeravam učiniti. - S ljubavlju i drage volje! - odgovorih mu, i on me zakune najvećim

zakletvama i toga istoga časa i trenutka ustade i, kako ga nije bilo kratko vrijeme, vrati se, i s njim bješe žena pokrivena velom, namirisana i okićena dragocjenostima, koje su stajale mnogo novaca. I on se okrene meni, a žena bijaše iza njega, i reče: - Uzmi ovu ženu i idi ispred mene na to i to groblje (a groblje mi bješe opisao, te sam ga poznao). Idi s njom do te i te grobnice i čekaj me - reče mi, i ja mu se ne mogoh usprotiviti, a ne mogoh mu ni odbiti molbe zbog zakletava koje mu bijah dao.

I ja uzeh ženu i pođoh i uđoh u grobnicu zajedno s njom, i kad sjedosmo, dođe sin moga strica sa zdjelom vode i vrećom u kojoj bijahu cement i pijuk. I uze pijuk pa priđe jednome grobu, otvori ga i prenese kamenje u stranu, a potom poče kopati zemlju u grobnici i dođe do položene željezne ploče, velike kao mala vrata, i podigne je, a pod njim se ukazaše zavojite stube. Potom se obrati ženi i reče joj: - Pred tobom je ono što si izabrala. - I žena siđe niz te stube, a on se obrati meni i reče: - O, sine moga strica, budi do kraja dobar; kad siđem u ovo mjesto, spusti nada mnom vrata i zatrpaj ih opet zemljom kao što su bila, i time ćeš mi učiniti svu ljubav. A cement što je u vreći i vodu što je u zdjeli pomiješaj i zamaži kamenje oko groba kao što je i ranije bilo, tako da nikome ne padne u oči i da nitko ne kaže: - Taj grob su nedavno otvarali, a iznutra je star. - Već čitavu godinu dana radim na tome, a o tome nitko ništa ne zna, osim Alaha. Eto zašto si mi potreban. - Zatim povika: - Ne dao Alah da zažalim za tobom, o, sine moga strica! - i siđe niza stube.

I kad je iščezao ispred mojih očiju, ja spustih ploču i učinih što mi bješe naredio, te grob opet postade onakav kakav je i bio, a ja bijah naprosto opijen i pijan. I vratih se u dvor svoga strica (a stric mi bješe u lovu i hajci) i spavah te noći, a kad nastade jutro, počeh razmišljati o prošloj noći i o onome što se bješe dogodilo s mojim bratom od strica, i pokajah se onda kad kajanje bijaše uzaludno zbog onoga što sam učinio s njima i što sam ga poslušao, i učini mi se da je to bio san.

I ja se počeh raspitivati o sinu svoga strica, no nitko mi ništa ne reče o njemu, i dođoh na groblje i na grobove i stadoh tražiti onu grobnicu, ali je ne prepoznah. I neprestano sam lutao od grobnice do grobnice i od groba do groba, dok se nije spustila noć, ali ne nađoh puta k njoj, i vratih se u dvor i niti sam jeo niti sam pio, i srce mi se uznemirilo zbog sina moga strica, jer nisam znao šta je s njim. I ožalostih se velikom žalošću i legoh spavati i do jutra provedoh noć u brizi, a potom i po drugi put odoh na groblje, misleći na ono što bijah učinio sa sinom svoga strica i kajući se što sam ga poslušao. Obiđoh sve grobnice i ne prepoznah ni groba ni grobnice, i osjetih da se kajem. I u takvome stanju bio sam sedam dana, neznajući puta k grobnici, i moj je nemir sve to više rastao, tako da zamalo nisam sišao s uma.

Našao sam olakšanje samo u tome što sam otputovao i vratio se ocu, ali u času kad dođoh do grada svoga oca, podiže se kraj gradskih vrata gomila ljudi, i mene svezaše i ja se tome veoma začudih: Ta ja sam sin gospodara grada, a oni bijahu sluge moga oca i moji dvorioci. I obuze me veliki strah od njih. I rekoh u duši: - Zaboga, šta se to dogodilo s mojim ocem? - I zapitah o tome one koji su me uhvatili, ali mi oni ne dadoše odgovora. A poslije nekog vremena jedan od njih (bješe to moj sluga) reče mi: - Tvoga oca izdala je sudba, i vojska se pobunila protiv njega, i vezir ga je ubio i zauzeo njegovo mjesto. I mi smo te sačekali po njegovu naređenju.

I oni me dohvatiše, a ja se onesvijestili od vijesti koje čuh o svome ocu, i dođoh pred vezira. A između mene i vezira postojalo je staro i davnašnje neprijateljstvo, i pravi uzrok toga neprijateljstva bješe sve ovo. Veoma sam volio gađati iz luka, i kad jednom bijah na krovu svoga dvora, na krov vezirova dvora spusti se ptica, a tamo stajaše i vezir. Htjedoh da pogodim pticu, a strijela proletje pored nje i pade veziru u oko i izbi mu ga, po volji sudbine, i suđena dana, kao što se kaže u jednoj drevnoj izreci:

Išli smo stazom koju nam odredi sudbina
Odredi l'sudba put naš, moramo ići njim.
Kome je u jednoj zemlji suđeno da umre,
U drugoj ga zacijelo neće čekati smrt.

I kad veziru izbih oko - produži kalender - on nije mogao ništa reći, jer je moj otac bio car grada, i eto uzroka neprijateljstvu između mene i njega. I kad ustadoh pred njim vezanih ruku, on naredi da mi odsijeku glavu, i ja ga zapitah: - Zbog kakvog grijeha me ubijaš - a vezir

odgovori: - Ima li većeg grijeha od ovoga? - I on pokaza svoje izbijeno oko. - To sam nehotice učinio - rekoh, a vezir povika: - Ako si ti to učinio nehotice, ja ću ovo učiniti hotimice! - Potom reče: - Privedite mi ga! I privedoše me njemu, i on pruži prst k mome desnom oku i zabi ga u nj, i otada sam ćorav, kao što vidite. Poslije toga naredi da mi svezu ruke i da me polože u kovčeg i reče krvniku: - Uzmi ga, izvuci mač iz korica, pa idi s njim iza grada i ubij ga. Neka ga pojedu zvijeri i ptice!

I krvnik me iznese i pođe, i, kad iziđe iz grada u pustinju, izbaci me iz kovčega, a meni bjehu svezane ruke i okovane noge. I krvnik htjede da mi zaveže oči, pa da me potom ubije, ali ja gorko zaplakah, pa i njemu potekoše suze, i, pogledavši u nj, ja izgovorih ove stihove:

Mišljah da ste moj oklop što me sigurno brani,
Od strijela dušmana mog, a vi vrh strijela bjeste.
A ja se uzdah u vas kad god me bijeda snađe,
Kad desnoj lijeva ruka pomoći nije mogla.
Odbacite od sebe sve što vam hulioci kažu,
I neka dušmani moji strijelama gađaju mene.
A ako ne htjednete da me branite od njih,
Šutite, ne budite uz njih, ni protiv mene.

I izgovorih:

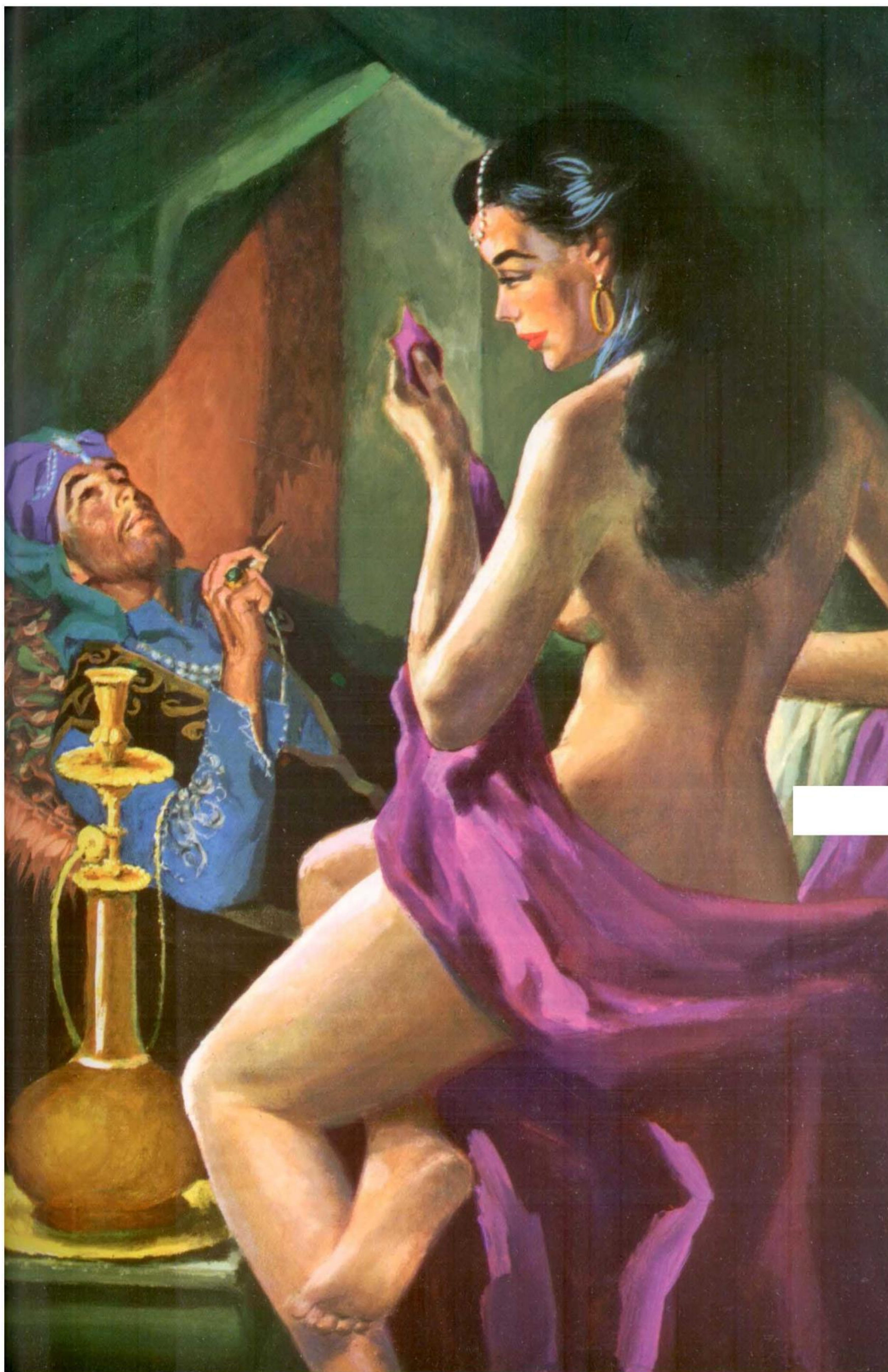
U prijatelje mnoge uzdah se kao u štit,
I oni štit bijahu, ali za dušmane moje.
I mišljah da su strijele što meti ravno lete
I strijele bjehu oni, ali mene pogađahu.

I kad je krvnik čuo moje stihove (a bio je krvnik i kod moga oca, koji jc bio milostiv prema njemu), on uzviknu: - O, gospodaru, šta da radim? Ta ja sam pokorni rob! - A potom mi reče: - Spašavaj svoj život i ne vraćaj se više u ovu zemlju, inače ćeš poginuti sam, a upropastit ćeš i mene, kao što veli pjesnik:

Spašavaj život svoj kada te tuga školi,
I neka plače kuća za domaćinom svojim.
Za sebe možeš naći i drugu zemlju koju,
Al’ duše druge nigdje ne možeš naći, znaj.
Čudim se ja ovome što živi u kući srama,
Kad je široka zemlja koju je sazdao bog.
S porukom važnom nikad ne treba glasnika slati,
Jer duša samo sebi dobra željeti može.
I vrat je lavova jak postao samo tako
Što snagom svojom oni sve što im treba čine.

I poljubih krvniku ruku i ne povjerovah u svoje spasenje, i učini mi se da je ništavan gubitak oka kad sam se samo spasio smrti!

I ja pođoh na put i stigoh do grada svoga strica i rekoh mu šta se dogodilo s mojim ocem i sa mnom, i moj stric gorko zaplaka i uzviknu: — Dodao si brigu mojoj brizi i bol mome bolu: tvoj brat od strica je propao, i ja već nekoliko dana ne znam šta se s njim zbilo, i nitko mi ništa ne javlja o njemu. - I on tako zaplaka da je izgubio svijest, i ja se rastužih velikom tugom. On htjede da mi liječi oko, ali vidje da je to samo prazna duplja, pa uzviknu: - O, sine moj, platio si okom, a ne dušom! - I ja nisam mogao prešutjeti ono što mi bješe poznato o mome bratu od strica, koji mu bješe sin, i rekoh mu sve što se bješe dogodilo, i moj stric se veoma obradova onome što mu rekoh, kad sasluša vijesti o svome sinu. - Hajdemo, da mi pokažeš grobnicu - reče mi, a ja mu odgovorih: - Alaha mi, striče, ne znam na kojem je mjestu! Ja sam poslije onoga nekoliko puta odlazio tamo i tražio je, ali ne znam gdje se nalazi. - Potom pođoh sa svojim stricem na groblje i pogledah desno i lijevo i prepoznah grobnicu. I veoma se obradovah, a i moj stric, i uđoh s njim u

I mlađa sestra reče Šeherezadi: — Tako ti Alaha, sestrice, ispričaj nam što, ne bi li nam što prije istekli besani sati noći. — Od svega srca i drage volje, ako mi to dopusti car bez mane — odgovori Šeherezada, i kako je cara morila nesanica, on se obradova što će čuti priču, i dopusti joj da govori . ..

grobnicu, i, odgurnuvši zemlju, podigoh ploču i spustih se sa svojim stricem za jedno pedeset stepenica, i kad stigosmo na kraj stepenica, odjednom nas zapuhnu dim i smrknu nam se pred očima, i moj stric izgovori riječi koje čovjek izgovara da se ne bi zbunio: - Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! - I pođosmo i odjednom ugledasmo odaju punu brašna, prekrupe, hrane i ostalog, a usred sobe vidjesmo zavjesu spuštenu nad posteljom. I moj stric pogleda na postelju i vidje svoga sina i ženu što je sišla s njim kako leže zagrljeni, a oboje se bješe pretvorilo u crni ugljen, baš kao da ih je tko bacio u jamu s ognjem. I kad vidje to, moj stric pijunu u lice svome sinu i uzviknu:

- Zaslužio si to, o, divlji vepre! To ti je kazna na ovome svijetu, a čeka te kazna i na onome, i ona je veća i teža ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvanaesta noć, ona reče:

12. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalender pričao ženama, a svi okupljeni, i Džafar, i kalif, slušali su ga. - Potom moj stric udari svoga sina svojom cipelom - nastavi kalender - (a on ležaše kao crni ugljen), i mene začudi taj postupak i rastužih se nad svojim bratom od strica - jer on je, eto, zajedno sa ženom, postao crni ugljen. I rekoh: - Alaha radi, o, striče, ublaži tugu svoga srca! Srce i um ubuzeo mi je nemir i boli me to što se zbilo s tvojim sinom, koji se pretvorio u crni ugljen zajedno s tom ženom. Zar im je malo što im se dogodilo, te ih još biješ svojom cipelom! - O, sine moga brata - odgovori mi stric - taj moj sin je od samoga djetinjstva bio zaljubljen u svoju sestru, i ja sam mu zabranjivao da bude s njom, ali sam mislio u duši: još su mali! Kad je porastao, među njima je nastalo ono što je odvratno i ja sam to čuo, i nisam povjerovao, već sam ga uzeo preda se i izvikao se na nj kao što treba, i rekao mu: - Čuvaj se tako odvratnih postupaka koje nitko nije činio ni prije ni poslije tebe, jer ćemo se inače osramotiti i obrukati među carevima do same smrti, i putnici će nas iznijeti na glas! Čuvaj se takvih postupaka! Razgnjevit ću se i ubit ću te! - Potom ga odvojih od sestre, ali ga je prokletnica voljela silnom ljubavlju, i đavo ih uze pod svoje i u njihove oči ucrta njihove postupke. I vidjevši da sam odvojio sestru od njega, moj sin je iskopao za se tu odaju pod zemljom i poravnao je i tamo prenio, kao što vidiš, zalihu hrane. I zavarao je moju budnost i, dok sam bio u lovu, došao je na to mjesto, ali je preistiniti postao ljubomoran na nj i na nju i sažegao ih, a kazna na drugom svijetu još je veća i teža.

I on izaplaka, i ja zaplakah s njim, i on me pogleda i reče: - Ti si mi sin umjesto njega! - I ja porazmislili malo o zemaljskome životu i o njegovoj nestalnosti, i o tome kako mi je vezir ubio oca i sjeo na njegovo prijestolje i izbio mi oko, i o čudnim događajima što su se zbili s mojim bratom od strica, i zaplakah potom, i moj je stric zaplakao zajedno sa mnom. A zatim smo se popeli gore i spustili ploču i nasuli zemlju na to mjesto i načinili onakav grob kakav je bio i ranije, i vratili se u svoje boravište.

Ali, tek što sjedosmo, začusmo zvuke doboša, truba i talambasa i zveku junačkih kopalja, i viku ljudi, i zveckanje đemova, i rzanje konja, i svijet pokri tama i prašina od konjskih kopita. I um nam se pomete, te nismo znali šta je, i zapitasmo šta se dogodilo, i rekoše nam: - Vezir koji je prigrabio carstvo tvoga oca sakupio je vojnike i opremio vojsku i najmio Arape beduine, i došao k nama s vojskom, koje ima kao pijeska, tako da je nitko ne može izbrojiti niti joj odoljeti. Oni su iznenada ušli u grad, i stanovnici im se nisu mogli oduprijeti, te su im predali grad.

I moj stric pogibe, i ja pobjegoh na kraj grada i pomislih: - Ako mu dopadnem šaka, ubit će me! - I moja tuga postade veća i ponovo me obuze, i pomislih na ono što se dogodilo s mojim ocem i stricem, i na ono što mi valja sada činiti, i rekoh u sebi: - Ako se pojavim, stanovnici grada i vojske moga oca prepoznat će me, i to će biti za mene smrt i pogibija. I spas mi je bio samo u tome da obrijem bradu i brkove, i obrijah ih, pa, promijenivši odijelo, iziđoh iz grada i pođoh k ovom gradu, nadajući se da će me možda netko odvesti gospodaru pravovjernih, namjesniku gospodnjem na zemlji, kome bih mogao ispričati i izložiti svoju stvar i šta mi se dogodilo. I stigao sam u ovaj grad večeras i zastao ne znajući kuda bih, i odjednom vidjeh ovoga kalendera kako stoji. I pozdravih ga i rekoh mu: - Stranac sam! - I on mi odgovori: - I ja sam stranac! - I dok smo tako stajali, odjednom priđe nam drug, evo ovaj treći, i pozdravi se s nama i reče nam: - Stranac sam! - I mi odgovorismo: - I mi smo stranci. - I pođosmo, i mrak nas uhvati, i sudba nas dovede vama. Eto zašto sam obrijao bradu in brkove i zašto mi je izbijeno oko.

- Pogladi glavu, pa idi - reče mu žena, ali kalender uzviknu: - Neću otići dok ne čujem priče ostalih! - I svi se čuđahu njegovoj povijesti, i kalif reče Džafaru: - Kunem se Alahom da nisam vidio ni čuo ništa slično ovome što se zbilo s tim kalenderom!

PRIČA DRUGOGA KALENDERA

Tada priđe drugi kalender, pa poljubi zemlju i reče: - O, gospođo, ja nisam rođen ćorav, i čudna je moja povijest, koja bi, da je ispisana iglama u uglovima očiju, služila kao pouka onima koji se uče. Bio sam car, carev sin, i čitao Kuran i sedam ga puta pročitao, i čitao knjige i izlagao ih učenima, i izučio nauku o zvijezdama i riječi pjesnika, i bio sam marljiv u svim naukama, dok nisam nadmašio ljude svoga vremena, i moj rukopis bješe ljepši od rukopisa svih pisara. I moja se slava pronese po svim krajevima i zemljama i dopre do svih careva, i o meni ču car Indije, i posla ljude mome ocu, tražeći me, i posla mu poklone i rijetkosti, kakvi priliče carevima. I otac me posla sa šest lađa, i plovismo po moru čitav mjesec, i kad stigosmo do obale, izvedosmo konje koji bjehu s nama u lađi, i natovarismo poklonima deset deva, i prijeđosmo mali dio puta. I odjednom vidim kako se podiže i izvi prašina tako da zastre zemlju, i poslije jednoga sata dnevnoga vremena raziđe se, a iz nje se pojavi pedeset konjanika - mrgodni lavovi, odjeveni u željezo. I pogledasmo u njih i vidjesmo da su to beduini, drumski razbojnici, i kad vidješe da nas je malo i da su s nama deset deva natovarenih poklonima za cara Indije, oni jurnuše na nas, okrenuvši prema nama vrhove svojih kopalja. I mi im dadosmo znakove prstima i rekosmo im: - Mi smo poslanici velikoga cara Indije, ne činite nam nažao! - Ali oni odgovoriše: - Mi nismo na njegovoj zemlji niti smo pod njegovom vlašću - i pobiše neke sluge, a ostali pobjegoše, i ja pobjegoh teško ranjen. I beduini mi odu- zeše novac i poklone koje smo nosili, i ja ne znadoh kuda da krenem, i bijah velik, a postadoh mali. I išao sam dok nisam došao do na vrh planine, i sklonio sam se u spilji dok nije nastao dan, i išao sam dalje dok nisam stigao do grada sigurnog i utvrđenog, koji je napustila hladnoća zime, a došlo mu u pohode proljeće sa svojim ružama. I cvijeće je u njemu cvjetalo, i rijeke se razlile, i zacvrkutale su ptice u njemu, kao što o njemu veli pjesnik, opisujući ga:

I žitelji njegovi za strah ne znaju,
Sigurnost je sada vjerni im prijatelj;
Na baštu on liči divnu i raskošnu,
I ljepoti tog građa dive se oči sve.

I obradovah se što sam stigao do toga grada, jer sam bio umoran od hoda, i morila me je briga, i moje se stanje bješe poremetilo, jer nisam znao kuda mi valja ići. I prođoh mimo krojača koji je sjedio u dućanu, i pozdravili ga, i on odgovori na moj pozdrav, rekavši: - Dobro došao! - i bješe ljubazan prema meni i prijateljski me dočeka i zapita me zašto sam u tuđini, i ispričah mu šta se dogodilo sa mnom od početka do kraja. I krojač se sa- žali na mene i reče: - O, mladiću, ne kazuj nikome šta ti se dogodilo - bojim se da te ne snađe zlo od cara ovoga grada: on je najveći neprijatelj tvoga oca i ima razloga da mu se sveti.

Potom mi donese jela i pića, i ja se prihvatih, i on se prihvati sa mnom, i razgovarah s njim cijelo to veče. On mi dade mjesta do svoga dućana i donese mi postelju i pokrivač, i ja provedoh kod njega tri dana, a potom me on zapita: - Znaš li bilo kakav zanat, da njime što zaradiš? - Ja sam poznavalac zakona, učen čovjek, pisar, računar i krasnopisac - odgovorih, i krojač mi reče: - Tvoj se zanat ne traži u našim krajevima, a kod nas u gradu nema nikoga tko zna čitati i pisati ili poznaje koju drugu nauku osim zanata. - Alaha mi, ja ništa ne znam osim onoga što ti rekoh. - I onda mi krojač reče: - Pritegni pojas, uzmi sjekiru i uže, pa sijeci drva u ravnici. Živi od toga dok ti Alah ne ublaži sudbinu, i ne kazuj nikome tko si - ubit će te. - I on mi kupi sjekiru i uže, i dade me jednom drvosječi, kome povjeri staranje o meni, i ja odoh s njim i sjekoh drva cio dan. I donijeh na glavi svežanj i prodadoh ga za pola dinara, a od toga nešto pojedoh, a nešto ostavih, i tako provedoh cijelu godinu.

A kad prođe ta godina, ja, po običaju, dođoh jednom u ravnicu i zađoh daleko u nju i

ugledah šumu, gdje je bilo mnogo drveća. I uđoh u tu šumu, pa našavši debeli korijen, stadoh ga otkopavati i odbacivati zemlju od njega, i onda sjekira udari u bakrenu alku, i ja je očistih od zemlje i odjednom vidjeh da je zakačena za drvena vrata što se spuštaju! I ja ih podigoh, a pod njima se ukazaše stube, i ja sidoh niz te stube i ugledah vrata, i kad uđoh, vidjeh da sam u divno sagrađenom dvoru, s visokim stupovima. A u dvoru nađoh mladu ženu, sličnu dragocjenom biseru, koja ulijeva u srce bol, brigu i jad, čije riječi ublažavaju bolove, a bezumnim čine pametnog i razumnog; visoka stasom, jakih prsa, nježnih obraza, blagorodna lika i blistave boje lica, i lik joj je svijetlio u noći njenih uvojaka, a usta su joj blistala nad isturenim grudima, kao što o njoj veli pjesnik:

Crni su uvojci njeni, ugnut je trbuh njen,
A bedra - humke pijeska, stas joj - grana vrbova.

I još:

Četiri čari joj tu su preda mnom
Da srce rane mi, krv da mi proliju:
I čela njenoga bljesak, i kose noć,
I ruže lica joj divnog, i tijela sjaj.

I kad je pogledah, ničice padoh pred njenim tvorcem, koji ju je sazdao tako divnu i prekrasnu, a djevojka pogleda u mene i reče mi: - Tko li si ti, čovjek ili džin? - Čovjek - rekoh, i ona me upita: - A tko te je doveo na ovo mjesto, gdje sam provela dvadeset i pet godina i nikako nisam vidjela čovjeka? - I kad čuh njene riječi (a učiniše mi se slatke, i ona mi osvoji cijelo srce), rekoh joj: - O, gospođo, ovamo me je dovela moja zvijezda, da zaboravim svoju tugu i brigu. - I rekoh joj šta se dogodilo sa mnom, od početka do kraja, i nju ražalosti moje stanje, i zaplaka i reče mi: - I ja ću tebi ispričati svoju povijest.

- Znaj da sam kći cara Epitamusa, vladara Otoka Ebanovine. On me je udao za sina moga strica, i one noći kad su me vodili mladoženji, oteo me je džin po imenu Džirdžis ibn-Radžmus, unuk tetke Iblise, i odletio sa mnom i spustio se na ovo mjesto i ovamo prenio sve što mi je bilo potrebno od odjeće, nakita, tkanina, ukrasa, jela, pića i ostalog. I svakih deset dana dolazi mi jednom i odspava ovdje jednu noć, a potom odlazi svojim putem jer me je uzeo bez pristanka svoje rodbine. I on se pogodio sa mnom da - ako mi što ustreba danju ili noću - dotaknem rukom ova dva reda ispisana na udubljenju, i još neću stići ni ruku da spustim, a ugledat ću ga pored sebe. Danas ima četiri dana kako je dolazio, i do njegova dolaska ostalo je šest dana. Hoćeš li da provedeš sa mnom pet dana, pa da potom odeš, na dan prije njegova dolaska? - Lijepo - rekoh - divno će biti ako bude onako kao što zamišljam! - I ona se obradova i skoči na noge i, uzevši me za ruku, provede iiie kroz zasvođena vrata i uđe sa mnom u kupatilo, kićeno i lijepo. I kad ga ugledah, skinuh sa sebe odijelo i žena ga također skine, i ja se okupah i izidoh, a ona sjedne na klupu i posadi me pored sebe. Potom mi donese zaslađene vode s mošusom i napoji me, a zatim mi dade da založim, i mi smo zalagali i razgovarali se. A poslije toga mi ona reče: - Lezi i odmori se, jer si umoran.

I ja legoh, o, gospođo, i zaboravih šta se sa mnom zbilo, i zahvalih joj. A kad se probudih, vidjeh kako mi ona trlja noge, i pomolih se za nju, i sjedosmo i malo porazgovarajmo. I ona reče: - Kunem se Alahom, teško mi je bilo na duši, jer sam ovdje sama pod zemljom i za dvadeset i pet godina nikoga nisam vidjela tko bi sa mnom mogao porazgovarati. Neka je hvala Alahu što mi te je poslao! O, mladiću, hoćeš li vina? - upita me ona zatim, i ja rekoh: - Daj! - I tada se ona uputi u ostavu i iznese otuda staroga, zapečaćenog vina. I razmjesti zelen i izgovori:

Da sam znala da ćeš doći, zastrla bih
Stazu tvoju krvlju srca, tamom oka.
Prostrla bih ti u susret lice svoje,
Da na putu tvome budu očni kapci.

I kad je izgovorila te stihove, ja joj zahvalih, i ljubav prema njoj obuze mi srce, i ostaviše me tuga i briga, i sjedosmo razgovarajući do noći, i pro- vcdoh s njom noć kakvu nisam vidio u životu. A ujutro smo se probudili i osjećali radost za radošću do podne, i ja se toliko opih da ne znadoh za sebe. I ustadoh teturajući desno-lijevo, i rekoh joj: - O, ljepotice, hajdemo, izvest ću te

ispod zemlje i izbavit ću te od toga džina! - Ali se žena nasmija i uzviknu: - Budi zadovoljan i šuti! Od deset dana jedan će biti ifri- tov, a devet će biti tvojih. - I onda ja uzviknuh svladan pijanstvom: - Ovoga časa ću slomiti udubljenje na kojem je ispisan natpis, pa neka dođe ifrit da ga ubijem! - I kad ču moje riječi, žena problijedi i povika: - Tako ti Alaha, ne čini to! - I izgovori ove stihove:

Ako to što činiš zlu ti smrt donosi,
Okani se posla tog, to će bolje biti.

A potom reče:

Spremaš li se za rastanak - ne žuri se!
Konj rastanka čistokrvni žustar je.
Trpi, čekaj, jer sudba je varljiva
I rastanak kraj je svakog druženja.

Ali kad je izgovorila stihove, je ne obratih pažnju na njene riječi i snažno udarih nogom o udubljenje...

I Šeherezadu zateče jutro, te onaprekine priču koju jezapočelapocarevu odobrenju, a kad nastade trinaesta noć, ona reče:

13. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je drugi kalender rekao ženi:

- I kad udarih nogom o udubljenje, o, gospođo, ne stigoh ni da se osvijestim, a sve potamni i zagrmi i zablista, i zemlja se zatrese, i nebo pokri zemlju, i pijanstvo mi ode iz glave, i ja se zapitah: - Šta se to dogodilo?

- I žena uzviknu: - Došao nam je džin! Nisam li te upozorila na to? Kunem se Alahom, ubio si me! Spašavaj svoju dušu i iziđi onuda kuda si i došao!

I od silnoga straha ja zaboravih svoju sjekiru i cipele, i kad se popeh za dvije stube, i obazreh se oko sebe i zemlja se odjednom rastvori i iznje se pojavi ifrit odvratna izgleda, i reče: - Šta se to dogodilo te si me uznemirila? Šta je bilo s tobom? - Ništa nije bilo sa mnom - odgovori žena. - Nešto mi je bilo teško u grudima, pa sam zaželjela da pijem vina, ne bi li mi laknulo, i popila sam malo i pošla sam na nuždu, ali mi je glava bila teška, te sam pala u udubljenje. - Lažeš, nevaljalice! - uzviknu ifrit i obazre se lijevo i desno po odaji, pa opazi cipele i sjekiru, i uzviknu: - Ovo na svaki način pripada nekom čovjeku! Tko ti je dolazio? - A žena odgovori:

- Ja sam tek sada to vidjela! Mora biti da se to zakačilo za tebe. - To su besmislene riječi, o, bludnice - reče ifrit, i obnaživši ženu, priveza je za četiri kolca i stade je mučiti i ispitivati o onome što je bilo. I meni nije bilo lako slušati njen plač, te se uspeh uza stube dršćući od straha, a kad se nađoh gore, spustih vrata kao što bjehu i pokrih ih zemljom. I duboko sam se kajao zbog onoga što sam učinio, i sjećao sam se te žene, i njene ljepote, i kako ju je mučio onaj prokletnik s kojim je provela već dvadeset i pet godina, i onoga što se s njom zbilo zbog mene. I razmišljao sam o svome ocu i o njegovu carstvu, i o tome kako sam postao drvosječa i kako se, poslije svijetlih dana, pomutio moj život. I zaplakah i izgovorih ove stihove:

I ako nesrećom sudba porazi tebe, znaj:
Danas je živjeti lako, a sutra teže bit će.

I pođoh i dođoh svome prijatelju krojaču i vidjeh da je, iščekujući me, sjedio kao na iglama. - Jučer u noći srce mi je bilo s tobom - reče on - i bojao sam se da te nije zadesila kakava nesreća od divlje zvijeri ili čega drugog. Neka je slava Alahu koji te je spasio! - I ja mu zahvalih za tu pažnju i pođoh u svoju sobu i stadoh razmišljati o onome što mi se dogodilo i koriti sebe zbog brbljavosti i zbog toga što sam se dotakao nogom onog udubljenja.

I dok sam tako razmišljao, odjednom mi dođe moj prijatelj krojač i reče mi: - O, mladiću, u dvorištu je starac Perzijanac, koji pita za tebe, i on nosi tvoju sjekiru i tvoje cipele. Bio ih je donio drvosječama i rekao im: - Izišao sam kad je mujezin pozivao na jutarnju molitvu i spotakao se na ove stvari, a ne znam čije su. Pokažite mi gdje je njihov vlasnik. - I drvosječe su mu kazale da si to

ti, jer su prepoznali tvoju sjekiru, i on sjedi u mome dućanu. Idi k njemu, zahvali mu se i uzmi svoju sjekiru i svoje cipele. - I kad čuh te riječi, problijedih i oneraspoložili se, i u tom času se zemlja u mojoj sobici razdvoji i pojavi se Perzijanac, a bješe to ifrit. On je mučio onu ženu najvećim mukama, ali mu ona nije ništa priznala, i onda je uzeo sjekiru i cipele i rekao joj: - Ne bio ja Džirdžis iz plemena Iblisa ako ti ne dovedem vlasnika ove sjekire i ove cipele! - I s tim lukavstvom prišao je drvosječama i došao k meni i, ne davši mi vremena, ščepao me i poletio, i podigao se i spustio i sišao pod zemlju, a ja sam bio izvan sebe. Potom je ušao sa mnom u dvor, gdje sam ranije bio, i ja ugledah onu ženu gdje leži, 'svezana za četiri kolca i obnažena, i krv joj je tekla iz slabina. I iz očiju mi potekoše suze, i ifrit uze ženu i reče joj: - O, razvratnice, zar nije to tvoj dragan? - Ali žena me pogleda i reče: - Ne poznajem ga i nisam ga vidjela do ovoga časa. - Ni poslije takvog mučenja ne priznaješ! - uzviknu ifrit, i žena reče: - U životu ga nisam vidjela, i Alah mi ne da da lažem. - Ako ga ne poznaješ, reče ifrit - uzmi ovaj mač i odsijeci mu glavu. - I ona uze mač i pođe k meni i stade kraj moje glave, a ja joj dadoh znak obrvom, a suze su mi tekle niz obraze. I ona shvati moj znak i namignu mi i reče: - Sve si to ti učinio s nama! - I ja joj rekoh znacima: - Sada je čas oproštaja - i jezik položaja u kojem bijah reče:

Umjesto usta, moj pogled zbori, te znate sve,
I strast odaje tajnu u srcu mom skrivenu.
Kad se sretosmo mi i suze kad prolismo,
Tad postadoh nijem, dok oči o vama zborahu.
On me pogleda, i shvati riječi očiju mi,
I prstom dodah joj znak, i ona shvati sve.
Obrve nam kažu sve što želimo reći mi
I šutimo tako, a ljubav sama govori.

I kad završih stihove, o, gospođo, djevojka ispusti iz ruku mač i uzviknu:

- Kako da odrubim glavu onome koga ne znam i koji mi nije učinio zla? To ne dopušta moja vjera! - I ode natrag, a ifrit reče: - Teško ti je ubiti svoga ljubavnika, jer je prenoćio s tobom, i ti podnosiš tolike muke, a nećeš da ga odaš! Ali samo slični žale slične. - Poslije toga ifrit se obrati meni i reče mi: - O, čovječe, zar ne poznaješ ovu ženu? - A tko je ona? - rekoh.

- Nikada je nisam vidio dosad. - Onda uzmi mač i odsijeci joj glavu, pa ću te pustiti da odeš i neću te udariti na muke i uvjerit ću se da ti je potpuno nepoznata - reče ifrit. - Lijepo - odgovorih, pa, uzevši mač, brzo stupih naprijed i podigoh ruku, i žena mi reče obrvom: - Ja se nisam ogriješila o tebe! zar mi tako vraćaš? - I ja shvatih ono što mi ona reče i dadoh joj znak koji je značio: - Iskupit ću te svojom dušom - i jezik našega položaja napisa:

Oni što vole - često očima
Dragoj o tajni duše govore;
I pogledi očiju kažu im: sad
Saznadoh tek šta se sa tobom zbi.
Divan je pogled u lice voljenoj,
I čudno lijep je pogled rječiti!
Gle, kako sad jedno piše kapcima
A drugo pismo zjenicama razbira!

I iz očiju mi potekoše suze, te bacih mač iz ruku i rekoh: - O, silni ifrite i moćni junače! Kad žena kojoj nedostaju i um i vjera nije smatrala da je dopušteno da mi odrubi glavu, kako će meni biti dopušteno da je obezglavim, kad je nikada nisam vidio u životu? Nikada to neću učiniti, pa morao ispiti čašu smrti i propasti. - Vi znate da ste učinili to - uzviknu ifrit - i ja ću vam pokazati posljedice vaših djela! - I, dohvativši mač, on udari ženu po ruci i odsiječe joj je, a zatim je udari i po drugoj i odsiječe je, i odsiječe joj četiri uda u četiri udarca, a ja sam gledao to i bio uvjeren da ću umrijeti. I žena mi dade znak očima kao da se prašta, a ifrit uzviknu: - Ti vršiš preljubu očima! - I, udarivši je, odsiječe joj glavu.

Poslije toga ifrit se obrati meni i reče mi: - O, čovječe, ako žena učini blud, po našem zakonu dopušteno je da je ubijemo, a ja sam oteo tu ženu u noći njene svadbe, kad joj je bilo

dvadeset godina, i ona nije poznavala nikoga osim mene, i svakih deset dana dolazio sam joj na jednu noć i pojavljivao se u liku Perzijanca. I kad sam se uvjerio da me je prevarila, ubio sam je, a što se tiče tebe, nisam uvjeren da si me ti prevario s njom, ali te nikako ne mogu ostaviti čitava. Reci mi šta želiš. - I ja se veoma obradovah, o, gospođo, i zapitah ga: - Šta da zaželim od tebe? - I ifrit reče: - Izaberi kakav lik da ti dam: lik psa, magarcaili majmuna.- I ja mu rekoh, žudeći za njegovim oproštajem: - Kunem se Alahom, ako mioprostiš, oprostit će i tebi Alah što si oprostio muslimanu koji ti nije učinio zla. - I preklinjao sam ga najponiznijim molbama i plakao pred njim i govorio: - Učinio si mi nažao na pravdi boga. - Ali ifrit uzviknu: - Ne govori ludo! Malo mi treba pa da te ubijem, ali ti ostavljam da sam izabereš šta hoćeš. - O, ifrite - rekoh mu - više ti priliči da mi oprostiš. Oprosti mi kao što je čovjek koji je izazivao zavist oprostio zavidljivcu. - A kako je to bilo? - zapita ifrit.

- Priča se - o ifrite - rekoh - da su u jednom gradu bila dva čovjeka i živjela u dvije kuće koje su bile jedna do druge i između kojih je bio mali komad zemlje. I jedan od njih pozavidio je drugome i gledao ga prijekim okom i trudio se da mu naudi. I uvijek mu je zavidio, i njegova zavist je toliko porasla da je izgubio prohtjev za jelom i lagodan san, a u onoga kome je zavidio sve je više bilo dobra, i kad god mu je susjed htio nauditi, njegovo se blagostanje povećavalo, bujalo je i cvjetalo. Ali je čovjek koji je izazivao zavist saznao da mu susjed zavidi i pakosti, te ode iz njegova susjedstva i udalji se od njegove zemlje i reče: - Alaha mi, ostavit ću svijet zbog njega!

I preseli se u drugi grad i kupi tamo zemlju (a na toj zemlji bijaše stari bunar za zalijevanje) – i sagradi kraj bunara ćeliju,i pošto je kupio sve što mu bijaše potrebno, stade se klanjati velikome Alahu, predajući se molitvi čista srca. I sa svih strana mu dolažahu siromasi prosjaci, i glas o njemu pronese se u tom gradu, i vijest dopre do ušiju njegova susjeda zavidljivca, a ovaj bijaše saznao da je stekao blago i da mu dolaze velikaši iz grada. I zavidljivac uđe u ćeliju, i njegov susjed, koji je izazivao njegovu zavist, dočeka ga poželjevši mu mjesta i ugodnosti i ukaza mu najveće poštovanje. I onda mu zavidljivac reče: - Hoću da razgovaram s tobom, i zbog toga sam došao k tebi. Hoću da te obrađujem; ustani, da prođemo po tvojoj ćeliji.

I čovjek koji je izazivao zavist ustade i uze zavidljivca za ruku, te tako prođoše do kraja ćelije, i zavidljivac reče: - Naredi svojim fakirima da uđu u svoje ćelije. Kazat ću ti sve nasamo, da nas ne čuju. - I čovjek koji je izazivao zavist reče fakirima: - Uđite u svoje ćelije - i oni učiniše što im je on naredio, i čovjek koji je izazivao zavist prođe još malo sa zavidljivcem i dođe s njim do staroga bunara. I zavidljivac gurnu čovjeka koji je izazivao zavist i baci ga u bunar, onda kad to nitko nije znao, i pođe svojim putem, misleći da ga je ubio. A u bunaru su živjeli džinovi, i oni prihvatiše čovjeka koji je izazivao zavist i malo-pomalo spustiše ga i posadiše na kamen i upitaše jedan drugoga: - Znate li tko je to? - Ne - odgovoriše džinovi, i onda jedan od njih reče: - To je čovjek koji je izazivao zavist i pobjegao od zavidljivca, pa došao u naš grad. Tu je sagradio ćeliju i razonodio nas svojim molitvama i čitanjem Kurana, a zavidljivac je došao k njemu i sreo se s njim, i, posluživši se lukavstvom, bacio ga nama. A vijest o njemu večeras je doprla tlo ušiju sultana ovoga grada, i on je odlučio da ga sutra posjeti radi svoje kćeri. - A šta je njegovoj kćeri? - zapita netko od njih, i onaj što je govorio reče: - Ona je bjesomučna; u nju se zaljubio džin Majmun ibn Damdam, i da starac zna kako se može izliječiti, zacijelo bi je izliječio. A lijek je za nju - najlakša stvar. - A kakav je to lijek? - upita netko od džinova, i onaj sto je govorio odgovori: - Na kraju repa crnoga mačka što je u njegovoj ćeliji ima bijeli biljeg velik dao dirhem.[19] Neka uzme sedam tih bijelih dlaka i neka njima nakadi princezu, a nečastivi će joj otići iz glave i nikada se više neće vratiti, i ona će se odmah izliječiti.

I sve se to zbivalo, o, ifrite, a čovjek koji je izazivao zavist čuo je sve. Kad nastade jutro i kad dođe i zablista zora, prosjaci dođoše starcu i vidješe ga kako izlazi iz bunara, i on postade velik u njihovim očima. A čovjek koji je izazivao zavist nije imao drugoga lijeka osim crnoga mačka, i on uze iz bijelog biljega što mu je bio na repu sedam dlaka i stavi ih uza se, i tek što se rodi sunce, a eto ti mu velikaša s carem, koji ostaloj pratnji naredi da stoji. I kad car uđe u ćeliju čovjeka što je izazivao zavist, ovaj mu reče: - Dobro došao! - I reče mu neka priđe bliže i zapita ga: - Hoćeš li da ti kažem zašto si došao k meni? - Lijepo - odgovori car, i starac reče: - Došao si mi u goste, a u duši hoćeš da me upitaš o svojoj kćeri. - Da, pravedni starče! - uzviknu car, i čovjek koji je izazivao zavist reče: - Pošalji nekoga da je dovede, a ja se nadam da ću je, ako ushtjedne Alah, ovoga časa izliječiti. - I car se obradova i posla svoje tjelohranitelje, i oni doniješe princezu svezanih ruku, okovanu lancem, i čovjek koji je pobuđivao zavist posjedne je i pokri

velom, pa izvadivši dlake, okadi je njima. I onaj što joj bješe u glavi kriknu i ostavi je, a djevojci se vrati razum i ona pokri svoje lice i zapita: - Šta se to događa i tko me je doveo na ovo mjesto? - I sultan se obradova najvećom radošću, i poljubi je u oči i poljubi u ruke starca koji je pobuđivao zavist, a poslije toga se okrene velikašima svoga carstva i zapita ih: - Šta velite? Šta zaslužuje onaj koji mi je izliječio kćerku? - Daj mu je za ženu - odgovoriše mu, i car uzviknu: - Pravo ste kazali! Potom on udade kćerku za čovjeka koji je izazivao zavist i ovaj postade carev zet. A malo kasnije umre vezir, i car zapita: - Koga da načinimo vezirom? - I rekoše mu: - Tvoga zeta! - I načiniše ga vezirom, a još malo kasnije umre sultan, te on postade car i vladar. I jednom on pojaha konja, i zavidljivac je prolazio njegovim putem, i odjednom vidje da je onaj kome je zavidio u carskome sjaju, među emirima, vezirima i velikašima svoga carstva! I carev pogled pade na zavidljivca, i on se okrene i reče jednom od svojih vezira: - Dovedi mi toga čovjeka i nemoj ga poplašiti. - I vezir pođe i dovede mu susjeda-zavidljivca. A car reče: - Dajte mu hiljadu miskala[20] blaga iz moje riznice i donesite mu dvadeset bala robe i pošaljite s njim stražare da ga otprate do njegova grada. - I potom se oprosti s njim i ode, ne kaznivši ga za ono što bješe učinio s njim.

- Vidiš, ifrite, kako je čovjek koji je pobuđivao zavist oprostio zavidljivcu i kako mu je ovaj u početku zavidio, zatim mu nanio štetu, pa otišao k njemu, i naposljetku došao na to da ga baci u bunar i da ga ubije, ali mu pravedni nije uzvratio zlo za zlo, već mu je oprostio i pustio ga.

- I ja zaplakah, o, gospođo, pred ifritom gorkim plačem, od kojeg nema jačeg, i izgovorih:

Opraštaj zlotvorima: uvijek ljudi razumni
    Oproštajem uzvraćaju zlima za djela zla.
Ja poznadoh sve zločine i sve ih počinih,
    Pa i ti meni oproštaj daj i smiluj se!
I nek onaj što čeka milosti od višnjega
    Grijeh prašta ljudima slabijim no što je sam.

- Da te ubijem ili da ti oprostim - reče ifrit. - E, to neću! Na svaki način ću te začarati! - I on me odvoji od zemlje i uzleti sa mnom u zrak, tako da sam pod sobom vidio zemlju kao zdjelu usred vode. Potom se spusti na planinu, pa, uzevši malo zemlje, promrmlja, i provrača nad njom, i, posuvši me njome, uzviknu: - Promijeni taj lik i uzmi lik majmuna! - I od tog vremena ja sam majmun stogodišnjak. I kad se ugledah u tom odvratnom liku, zaplakah nad samim sobom, ali sam strpljivo podnosio nepravdu sudbine, jer sam znao da vrijeme nije nikome naklonjeno.

I sišao sam s planine i vidio široku ravnicu, i išao sam do kraja mjeseca, i put me dovede do obale slanoga mora. I provedoh tamo neko vrijeme, i odjednom vidim - lađa nasred mora, i puše vjetar povoljan za nju, i ona plovi k obali. I sakrih se iza kamena na kraju obale i počekah dok ne stiže lađa, i uđoh u nju, i jedan od putnika uzviknu: - Sklonite od nas toga zlosretnika!

- Ubit ćemo ga - reče kapetan - a onaj drugi povika: - Ubit ću ga evo ovim mačem! - Ali ja uhvatih kapetana za skut i zaplakah se, i suze mi potekoše, i kapetan se sažali na mene i reče: - O, trgovci, ovaj majmun je potražio zaštitu od mene i ja ću ga braniti. Ja sam njegov zaštitnik, i neka ga nitko ne uznemiruje i ne dosađuje mu. - I kapetan se poče ophoditi sa mnom milostivo, i, ma šta da mi je kazao, ja sam shvatio i vršio sve njegove poslove, i on me zavolje. I puhaše povoljan vjetar pedeset dana, i stigosmo u veliki grad, gdje bješe mnogo ljudi, koje bi mogao izbrojiti samo Alah. I u času kad stigosmo, naša lađa se zaustavi, i odjednom nam se javiše robovi cara toga grada i popeše se na našu lađu i pozdraviše trgovce, poželjevši im sreću:

- Naš car vas pozdravlja i želi vam sreću i šalje vam ovaj svitak papira - neka svatko od vas napiše na njemu po jedan redak. - Stvar je u tome što je car imao vezira krasnopisca, pa je umro, a sultan se zakleo velikim zakletvama da će načiniti vezirom samo onoga koji piše kao što je pisao on. I dadoše trgovcima svitak papira dug deset lakata, a lakat širok, i svatko koji je znao pisati napisa ponešto, do posljednjega. I onda se podigoh, budući da sam imao lik majmuna, istrgoh svitak iz njihovih ruku, i oni se poplašiše da ga nc poderem, i stadoše me tjerati uzvicima, ali im ja rekoh znakom: - Znam pisati! - I kapetan im znacima reče: - Neka piše; ako počne grepsti, otjerat ćemo ga, a ako lijepo piše, načinit ću ga svojim sinom. Ja nisam vidio majmuna koji tako lako shvaća kao on. - I ja dohvatih pero, pa uzevši iz tintarnice tintu, napisah ovaj dvostih:

Sudba je zapisala dobrote velikana,
Ali dobrote tvoje ne zapisa još.
Ne ostavio nas Alah nikada bez tebe
Jer ti si i otac i majka milosti.

Potom im dadoh svitak, i svaki od njih napisa po redak, a poslije toga robovi uzeše svitak i odniješe ga caru. I kad car pogleda u svitak, ne dopade mu se ničiji rukopis osim moga, te reče prisutnima: - Idite onome čiji je taj rukopis, posadite ga na mazgu i dovedite ga s glazbom. Obucite mu skupocjenu odjeću i dovedite ga meni. - I čuvši careve riječi, svi se osmjeh- nuše, i car se razgnjevi i reče: - O, prokletnici, izdajem vam naređenje, a vi mi se smijete! - O, care - odgovoriše mu oni - našem smijehu ima razloga. - Koji je? - zapita car, i oni mu rekoše - O, care, naredio si nam da ti dovedemo onoga koji je napisao ovo, ali je stvar u tome što je to napisao majmun, a ne čovjek, i on je u kapetana lađe. - Je li istina to što mi kažete? - zapita ih car, i oni odgovoriše: - Da, kunemo se tvojom milošću! - I car se začudi njihovim riječima, te uzviknu, potresen uzbuđenjem: - Hoću da kupim toga majmuna od kapetana! - Potom posla na lađu glasnika i s njim mazgu, odjeću i glazbu i reče: - Na svaki način obucite mu tu odjeću, posadite ga na mazgu i dovedite ga s lađe!

I oni dođoše na lađu i uzeše me od kapetana, i, obukavši mi odjeću, posadiše me na mazgu, i ljudi se uzbuniše, i grad se zbog mene tumbe pre- vrnu, i svi stadoše gledati u mene. I kad me dovedoše caru i kad me on sretne, ja triput poljubih zemlju između njegovih ruku, a potom mi on naredi da sjednem, i ja klekoh na koljena, i svi prisutni se začudiše mojoj uljudnosti, a više od svih začudi se car. Potom car naredi narodu da se raziđe, i svi odoše, a ostadosmo samo ja, njegovo veličanstvo car, eunusi i mali rob. I car naredi da se postavi stol, i na njemu bješe sve što skače, leti i pari se u gnijezdu: jarebice, prepelice i druge vrste ptica. I car mi dade znak da se prihvatim s njim, i ja ustadoh i poljubih zemlju pred njim, a potom sjedoh i počeh jesti, i zatim ukloniše stolnjake i ja sedam puta oprah ruke, pa, uzevši tintu i pero, napisah ove stihove:

Zastani ma i malo kraj mnogih zdjela praznih,
I plači za gubitkom pečenja i divljači.
Plači, o, ptico, sa mnom - ja ću vječno plakati
Za kokošima pečenim sa mesom mljevenim.
O, tugo duše moje zbog riblja jela dva,
Na lepinji što ih jedoh od tvrda tijesta tad!
Dostojno Alaha samog, divno je pečenje kad
Umačeš salo u ocat vodom razblažen.
Pri jelu kad se zabavljam, uzbuđuju me uvijek
Kićenost i promjena stola i posuđa.
Strpi se, dušo! Divljač nam sudba donosi,
A tlači li nas ona, jelo će nas tješiti.

Zatim ustadoh i sjedoh podalje, i car pogleda u ono što bijah napisao, i kad pročita, začudi se i uzviknu: - O, čudo! Majmum je, a tako je rječit i ima takav rukopis! Kunem se Alahom, ovo je čudo nad čudima! - Zatim caru dadoše zaseban napitak u staklenom sudu, i car se napi i pruži mi ga, i ja poljubih zemlju i napih se i napisah na sudu:

Žeravicom me pekoše na ispitu,
Ali u nesreći sam strpljiv ost'o ja,
Zato me uvijek nose na rukama
I divnih stvorenja usta mene ljube.

I još:

Svjetlost jutra već mrak goni - daj da pijem
Pića koje razum ljudma oduzima!
Ne znam da li je - tako providno i jasno
U peharu ono, ili pehar u njemu.

I car pročita te stihove i uzdahnu i uzviknu: - Da je to čovjek s takvim obrazovanjem, on bi zacijelo nadmašivao ljude svoga vijeka i vremenaf

- Potom mi primakne šahovsku ploču i zapita me: - Hoćeš li igrati sa mnom?

- I ja dadoh glavom znak da hoću, pa razmjestih figure i odigrah s carem- dvije igre i pobijedih ga, i caru se um pomuti.

A potom uzeh tintu i pero i napisah na ploči ovu pjesmu u dvostihu:

Cijeli dan dvije vojske biju bitku žestoku,
I svakim časom borba postaje sve ljuća.
Ali čim ih mrak pokrije svojom mekom koprenom,
Na jednoj će postelji zaspati jedna kraj druge.

I kad car pročita pjesmu, on se začudi i bješe sav ushićen; njega obuze zbunjenost te reče eunuhu: - Idi gospođi Sit-al-Husni i reci joj: - Dođi da porazgovaraš s carem! - ne bi li došla i vidjela ovoga neobičnog majmuna.

- I eunuh iščezne, pa se vrati zajedno s princezom, a ona, pogledavši me, pokri lice i reče: - O, oče, kako je moglo goditi tvome srcu da šalješ po mene da bi me pokazao muškarcima? - O, Sit-al-Husno - reče joj car - sa mnom nema nikoga osim maloga roba i eunuha, koji te je odgojio, i mene, tvoga oca. Od koga zaklanjaš lice? - I ona odgovori: - Taj majmun je - mladić, carev sin, i njegov otac se zove Eptimarus, vladalac Otoka Ebanovine. On je začaran, a začarao ga je ifrit Džirdžis iz plemena Iblisa, a ovaj je ubio svoju ženu, kćer cara Epitamusa. I taj za koga ti kažeš da je majmun u stvari je zreo čovjek, učen i razuman. - I car se začudi riječima svoje kćeri, te me pogleda i zapita: - Je li istina to što ona kaže o tebi? - A ja rekoh glavom:

- Da - i zaplakah. - Kako si saznala da je začaran? - zapita car svoju kćer, i ona reče: - Kad sam bila mala, bila je sa mnom jedna starica, vješta gatara, i ona me je naučila vještini vraćanja, i ja sam je dobro zapamtila i usvojila.

I naučila sam napamet sto i sedamdeset načina vraćanja i najbeznačajnijim od tih načina mogu prenijeti kamenje tvoga grada iza planine Kaf i pretvoriti ga u debelo more, a njegove stanovnike pretvoriti u ribeu tome moru. - O, kćeri - uzviknu car - života ti tvoga, oslobodi ovoga mladića, a ja ću ga načiniti vezirom, jer je to pametan i pronicav mladić. - S ljubavlju i drage volje - odgovori princeza i uze u ruku nož i opisa krug...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrnaesta noć, ona reče:

14. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je drugi kalender rekao ženi:

- I princeza, o, gospođo, uze u ruku nož, na kojem bjehuispisana židovska imena, i opisa njime krug po dvorani i u njemu napisa imena i zakletve i malo pročara i pročita riječi razumljive i riječi nerazumljive, i poslije jednoga sata svijet nad nama pokri se tamom i ispuni maglom, i kad se magla raziđe, ifrit se odjednom spusti među nas u svome liku i obliku, i držao je u ruci mač na kome bjehu ispisane židovske riječi, a njegove ruke bjehu kao vile, noge kao katarke, i oči kao dvije ognjene iskre. I mi se prepadosmo od njega, i princeza uzviknu: - Nema ti stanka ni počinka! - A ifrit uze lik lava i povika joj: - O, obmanjivačice, pogazila si zakletvu i zavjet! Zar se nismo zakleli da nećemo smetati jedno drugom? - O, prokletniče, zar i takvima da se zaklinjem? - odgovori princeza. - Ifrit na to ciknu: - Dobit ćeš ono što tražiš! - I onda lav razjapi čeljusti i pojuri na djevojku, ali ona žurno uze dlačicu iz svoje kose i zamahnu njom, držeći je u ruci, i poče micati usnama nad njom, i dlačica se pretvori u oštar mač, i ona njime udari lava, i on se raspolovi. I glava mu se pretvori u škorpiona, a žena se pretvori u veliku zmiju i pojuri na prokletnika u liku škorpiona, i među njima se podjenu ljuta borba. I potom se škorpion pretvori u orla, a zmija u jastreba, i jastreb poletje za orlom i gonio ga je neko vrijeme, i onda se orao načini crnim mačkom, a djevojka se pretvori u prugasta vuka, i oni su se dugo borili po dvoru. I mačak vidje da će ga pobijediti, i pretvori se u veliki crveni nar, i nar pade usred jezerceta što bješe u dvoru, i vuk mu priđe, a nar se podigne u zrak i pade na kamene ploče dvora i razbi se, i sva se zrnašca rasuše na jednoj ploči i zemlja u dvoru bješe puna narovih zrna. I onda se vuk strese i pretvori u pijetla, pa poče skupljati zrnašca, tako da ne ostavi nijedno, ali se voljom sudbe jedno zrno sakri kraj

jezerceta. I pijetao stade kukurijekati i udarati krilima i davati nam znakove kljunom, i mi ne shvatismo što nam reče, i onda kriknu krikom od kojeg nam se učini da se dvor stropoštao na nas, i stade kružiti po cijelom podu dvora. On bješe ugledao zrno koje se sakrilo kraj jezerceta, i pojuri k njemu da ga pojede, ali zrno odjednom šmugnu u vodu, koja bješe u jezercetu, i, pretvorivši se u ribu, sakri se u dubinu vode. I onda pijetao uze lik ogromne ribetine i zaroni za ribicom i nestade za neko vrijeme, a potom čusmo kako se razliježu uzvici i jecaji, i poplašismo se.

I poslije toga pojavi se ifrit sličan plamenom jeziku, i otvori usta iz kojih izbijaše oganj, i iz očiju mu i nosa kuljaše oganj i dim. I djevojka također iziđe, slična golemom ognjenom ugarku, i boraše se s njim neko vrijeme, i oganj se sklopi nad nama, i dvor se napuni dimom. I mi se sakrismo u dimu i htjedosmo da skočimo u vodu, bojeći se da ne izgorimo i ne poginemo, i car uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! O, samo da nismo zatražili od nje da oslobodi ovoga majmuna! Opteretili smo je velikim teretom s tim prokletim ifritom, kome ne mogu odoljeti svi ifriti na zemlji! O, kamo sreće da nismo ni znali za toga majmuna, ne vidio Alah ni njega ni čas kad se pojavio! Htjedosmo mu učiniti dobro radi velikog Alaha i osloboditi ga čarolije, a snađoše nas duševne muke! - A što se mene tiče, gospođo, moj jezik bijaše vezan, te ne mogoh ništa reći caru, i mi ne stigosmo ni da trepnemo, a ifrit povika ispod ognja i nađe se pored nas u dvorani. On duhnu ognjem u naša lica, ali ga pristigne djevojka i duhnu mu u lice, i na nas padoše iskre od nje i od njega, i njene iskre ne povrijediše nas, dok od njegovih jedna mi pade u oko i sažeže ga, a ja imađah lik majmuna. I na carevo lice također pade iskra iz njega i sažeže mu polovicu lica, i bradu i donju vilicu, i izbi mu donji red zuba, a druga iskra pade na eunuhove grudi i sažeže ga, i on umre toga časa i trenutka, i mi se uvjerismo da ćemo poginuti i izgubismo nadu u život. I bijasmo u takvom stanju kad odjednom čujemo kako netko kliče: - Alah je velik! On je pomogao i podržao i napustio onoga što nije primio vjeru Muhameda, mjeseca vjere!

I odjednom saznasmo da je princeza sažegla ifrita, i on se bješe pretvorio u gomilu pepela. I djevojka nam priđe i reče: - Donesite mi zdjelu vode! - I donesoše joj zdjelu i ona prozbori nešto što ne shvatismo, a potom me poškropi vodom i reče: - Oslobodi se, zaklinjem te istinom istinitog i naju- zvišenijeg imena Alahova i uzmi na se prvobitni lik. - I ja se stresoh i odjednom vidim - čovjek sam kao što bijah ranije, samo mi bješe propalo jedno oko, a djevojka uzviknu: - Vatra, vatra! O, oče, neću više živjeti! Ja nisam navikla da se borim s divovima, a da je on bio čovjek, davno bih ga ubila. Izgubila sam snagu tek onda kad se nar raspao i kad sam pokupila zrna iz njega, ali sam zaboravila ono zrnašce u kojem je bio džinov duh, a da sam ga uzela, on bi zacijelo istoga časa umro. No sudba je htjela da to ne znam, i on se odjednom pojavio, i kad sam se ljuto borila s njim pod zemljom, u vodi i u zraku, i kad god sam nad njim otvarala vrata čarolije, on je također otvarao vrata nada mnom, dok nije otvorio nada mnom ognjena vrata, i malo se tko može spasiti od njega kad se otvore ognjena vrata. Ali meni je pomogla sudba, ta ga sažegoh prije negoli sebe, pošto sam mu prije toga ponudila da primi vjeru islama. A šta se mene tiče, ja umirem, i neka Alah bude za vas moj nasljednik.

I ona stade dozivati u pomoć Alaha i neprestano ga pozivaše u pomoć od ognja, i odjednom se tamne iskre podigoše do njenih grudi i razastrše se do lica, i kad dođoše do djevojčina lica, ona zaplaka i uzviknu: - Tvrdim da nema boga do Alaha, i da je Muhamed Alahov poslanik! - I potom mi pogledasmo u nju i odjednom vidimo - postala je gomila pepela, pored gomile pepela od ifrita. I ražalostismo se zbog nje, i ja zaželjeh da budem na njenom mjestu i da ne gledam kako se to divno lice, koje mi je učinilo takvo dobro, pretvara u pepeo, ali se Alahova ne poriče. I kad car vidje da mu se kći pretvorila u gomilu pepela, on iščupa ostatak brade, stade se udarati po licu i podera odijelo na sebi, i ja učinih to isto, i mi oplakasmo djevojku. I priđoše dvorjani i velikaši carstva i vidješe sultana ni živa ni mrtva, i dvije gomilice pepela. I začudiše se i iđahu malo oko cara, a ovaj se prenu i reče im šta se dogodilo s njegovom kćerkom i ifritom, i to za njih bješe velika nesreća, i žene i djevojke zakukaše i oplakivahu princezu nedjelju dana.

I car naredi da se nad prahom njegove kćeri podigne veliko kube, i pod njim zapališe svijeće i kandila, i ifritov pepeo razvijaše po zraku, ne bi li ga prokleo Alah.

I poslije toga car se razbolje od bolesti koja ga dovede do ruba groba, i njegova bolest potraja mjesec dana, a potom se on oporavi i brada mu izraste, i pozva me i reče mi: - O, mladiću,

provodili smo vrijeme u najugodnijem životu, osigurani od prevrtljivosti sudbe, dok se ti nisi pojavio. O, kamo sreće da te nismo vidjeli i da nismo ugledali tvoju odvratnu vanjštinu! Zbog tebe smo pretrpjeli gubitke: prvo, ja sam izgubio kćerku koja je vrijedila koliko stotinu muškaraca, a drugo, meni se dogodilo od ognja ono što mi se dogodilo, i ostao sam bez zuba, i umro mi je eunuh. A ni prije ni poslije od tebe ništa ne vidjesmo. Ali nam je sve to dao Alah, i nama i tebi; neka je slava Alahu što te je moja kćerka oslobodila, a samu sebi ubila! Odlazi, dijete moje, iz moga grada, dosta je svega što se zbog tebe dogodilo. Sve nam je to bilo suđeno i meni i tebi, idi s mirom, a ako te još jednom ugledam, ubit ću te. - I on povika na mene, te iziđoh iz njegova dvora, o, gospođo, ne vjerujući u spasenje i ne znajući kuda ću. I kroz srce mi prođe sve ono što se bješe dogodilo sa mnom: kako su me razbojnici ostavili na putu, kako sam, spasivši se od njih, išao mjesec dana i ušao u grad tuđinaca i sreo se s krojačem i ženom pod zemljom, i kako sam se spasio od ifrita kad me je htio ubiti, i sjetih se svega što mi bješe prošlo kroz srce od početka do kraja i zahvalih se Alahu i uzviknuh: - Platih okom, a ne dušom!

I uđoh u kupatilo prije no što ću izići iz grada, i obrijah bradu i obukoh crnu halju i pođoh nasumce, i svakoga dana plakah i razmišljah o nesrećama koje me zadesiše i o izgubljenom oku. I misleći na ono što se bješe dogodilo sa mnom, svejednako sam plakao i izgovarao ove stihove:

Tako mi svemilostivog, nema sumnje nikakve
Jadi me, i ne znam kako, odjednom skoliše.
I trpjet ću dok mi trpljenje samo ne mine,
Trpjet ću dok Alah blagi sudbu moju ne riješi.
Trpjet ću ja, pobijeđen, bez žalbe, bez jecaja,
Ko žedan u dolini što trpi u žezi podnevnoj,
I trpjet ću ja dotle sve dok i moje trpljenje
Ne sazna da više trpjeh i od same izmirne.[21]
Ta ništa nije tako gorko kao izmirna,
Ali život će biti gorči, ako me istrajnost ostavi.
I tajna duše moje misli tajnih tumač je,
I tajna mojih tajni - da na vas tajno mislim ja.
I gore bi se srušile pod teškim mojim bremenom,
I vjetar bi prestao, i plamen se ugasio.
I kaže li tko da život sladak biva ponekad,
Reći ću: dan će doći gorči i od izmirne.

I skitao sam se po svijetu i dolazio u gradove na putu za Boravište Mira - Bagdad, nadajući se da ću dospjeti do gospodara pravovjernih i ispričati mu šta mi se dogodilo. Došao sam u Bagdad večeras i našao svoga prvoga brata, evo ovoga, kako stoji u nedoumici, i rekao mu: - Mir s tobom! - I porazgovarao sam s njim, i odjednom nam priđe treći brat i reče nam: — Mir s vama, ja sam stranac. - A mi odgovorismo: - I mi smo stranci i došli smo ovamo ove blagoslovljene noći. - I pošli smo utroje, i nijedan od nas nije znao povijesti drugoga, i sudbina nas je dovela do ovih vrata, te smo ušli u vašu kuću. Eto zašto sam obrijao bradu i brkove i ostao bez oka.

- Doista, tvoja je povijest čudna - reče gospođa-domaćica. - Pogladi rukom glavu, pa idi svojim putem. - Neću otići dok ne čujem povijesti svojih drugova - reče drugi kalender.

PRIČA TREĆEGA KALENDERA

Tada stupi naprijed treći kalender i reče: - O, plemenita gospođo, moja povijest nije kao što je povijest ove dvojice - ne, moja povijest je čudnija i nečuvenija, i ja sam zbog nje obrijao bradu i izgubio oko.

Ovu dvojicu zadesili su zla sudba i suđeni dan, a ja sam svojom rukom navukao na se udar sudbine i brigu. A bio sam car, carev sin, i otac mi je preminuo, a ja sam uzeo vlast poslije njega i vladao i bio pravedan i milostiv prema svojim podanicima. I rado sam putovao po moru lađom, i naš grad bijaše na moru koje bješe široko, a oko nas bjehu otoci, veliki i mnogobrojni usred mora.

I kad vidjeh što je učinila kći moga strica, ne mogoh se savladati, i, sišavši s krova, uđoh i izvukoh mač namjeravajući da ih ubijem oboje ...

I imao sam na moru pedeset trgovačkih lađa i pedeset manjih za izlete, i sto pedeset brodova opremljenih za borbu i sveti rat. I prohtje mi se da obiđem otoke, i isplovih s deset lađa, ponijevši zalihu za čitav mjesec i putovah dvadeset noći, i kad se jednom spusti noć, duhnu suprotni vjetar i na moru se podigoše veliki valovi, koji se sudarahu. I iz- gubismo nadu da ćemo ostati živi, i pokri nas gusti mrak, i ja uzviknuh: - Nedostojan je hvale onaj koji se izlaže opasnosti, čak i ako se spasi! - I počesmo dozivati Alaha velikoga i moliti mu se, a suprotni vjetar neprestano puhaše i valovi se sudarahu, dok se ne ukaza zora, i onda se vjetar stiša i more se umiri, a potom zasja sunce. I priđosmo otoku i izidosmo na kopno, i skuhasmo jelo i prihvatismo se, a zatim se odmorismo dva dana, i plovismo još dvadeset dana. I voda se uzmuti pred nama i pred kapetanom, i kapetan se nije mogao snaći na moru, i mi rekosmo stražaru: - Popni se na katarku i pogledaj more - i on se pope na katarku i pogleda na more i reče kapetanu: - O, kapetane, vidio sam na desnoj strani od sebe ribu na površini vode, i kad sam pogledao na sredinu mora, opazio sam nešto što je čas crno a čas bijelo.

Kad je čuo te stražareve riječi, kapetan baci turban na zemlju, pa stade čupati bradu i izviknu: - Znajte da ćemo svi izginuti i da se nitko neće spasiti! - I ona stade plakati, i svi zaplakasmo nad sobom, i ja rekoh: - O, kapetane, ispričaj nam šta je vidio stražar. - Znaj, o, gospodaru - odgovori kapetan - da smo skrenuli s puta onoga dana kad je počeo puhati suprotan vjetar, i vjetar se utišao tek sutradan izjutra. I mi smo proveli dva dana i zalutali smo na moru, i od te noći proteklo je već dvadeset i jedan dan, i za nas nema vjetra koji bi nas potjerao tamo kamo hoćemo. A sutra, u smiraj dana, stići ćemo do planine od crnoga kamena, koja se zove Magnetna planina (a voda nas silom odvlači k njenom podnožju), i naša lađa će se raspasti u komade, i sve željezo na lađi poletjet će k toj planini i prilijepit će se na nju, jer je veliki Alah dao magnetnom kamenu baš takvu tajnu da mu teži sve što je željezno. I u toj planini ima mnogo željeza, a koliko - to zna samo veliki Alah, i u davna vremena o tu planinu razbile su se mnoge lađe. I u blizini mora ima kube od žutoga bakra, koje se drži na deset stupova, a na kubetu je konjanik od bakra i u ruci toga konjanika je bakreno koplje, a o grudi mu je obješena olovna ploča na kojoj su urezana imena i zakletve. I ljude, o, care, satire baš taj konjanik, što sjedi na tom konju, i oslobođenje će tek onda nastati kad konjanik padne s konja.

- Potom, o, gospođo, kapetan zaplaka gorkim, plačem i mi se uvjerismo da ćemo nesumnjivo poginuti, i svaki se od nas oprosti sa svojim prijateljima i dade im oporuku za slučaj da se spasu. I ne zaspasmo te noći, a kad nastade jutro, približismo se toj planini, i voda nas je silom vukla k njoj. I kad se lađa nađe u podnožju planine, ona se raspade, i sve željezo i čavli, koji bjehu na njoj, izletješe i pojuriše k magnetskom kamenju i zabiše se u nj, i pred smiraj dana svi smo lutali oko planine, i neki od nas se utopiše, a ostali se spasiše, ali se većina utopila, a oni što se bijahu spasili nisu znali jedni za druge, jer su ih valovi i suprotan vjetar raznijeli na razne strane. A što se tiče mene, o, gospođo, veliki Alah me je spasio, jer mu bijahu ugodni moja nesreća, moje muke i moja iskušenja, i ja sjedoh na jednu dasku od lađe i vjetar me pritjera sasvim uz planinu, i nađoh put što je vodio na vrh planine i bio usječen kao neke stube. I onda izgovorih Alahovo ime...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade petnaesta noć, ona reče:

15. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, daje treći kalender rekao ženi (a svi okupljeni bjehu svezani, i robovi stajahu držeći im mač nad glavom);

- I onda izgovorih Alahovo ime i pozvah ga i pomolih mu se i držah se vododerina u planini, i kad se malo popeh, Alah naredi da se vjetar stiša istoga časa, i pomogne mi da se popnem, te ostadoh čitav i popeh se na planinu. Ali za me bješe samo jedan put - prema kubetu, i ja se veoma obradovah svome spasenju. I ulazeći u kube, učinih avdes i očitah molitvu u dva ra-kata[22], i potom zaspah pod kubetom i čuh u snu kako netko govori: - O, ibn-Hadibe, kad se probudiš iza sna, kopaj ispod svojih nogu - naći ćeš’ bakreni luk i tri olovne strijele sa zakletvama ispisanim na njihovim vrhovima. Uzmi luk i strijele i gađaj konjanika što je nakubetu, i izbavi ljude velike nesreće. I kad baciš strijelu na konjanika, on će pasti u more, a njegov luk će pasti pored tebe, i ti onda uzmi luk i zakopaj ga na mjestu gdje stoji konj. I kad to učiniš, more će se izliti iz obala i uzdizat će se dok ne postane visoko kao planina, i na njemu će se pojaviti čun, u

kojem će biti bakreni čovjek (ne onaj koga si oborio), i on će ti prići s veslom u ruci. Sjedni s njim i ne izgovaraj imena velikog Alaha, a on će početi veslati i plovit će s tobom deset dana, dok te ne dovede do Mora Sigurnosti, a kad stigneš tamo, naći ćeš nekoga koji će te odvesti u tvoju zemlju. I sve će ti to poći za rukom ako ne izgovoriš Alahovo ime.

I potom se probudih iza sna i živo skočih i učinih ono što mi reče glas i bacih strijelu na konjanika i oborih ga u more, i njegov luk pade pored mene, i ja uzeh luk i zakopah ga, i onda se more uskomeša i poče rasti i dopre do visine planine i poravna se sa mnom, i ne prođe mnogo, a ja ugledah čun usred mora, koji pio vi jaše k meni, i zahvalih velikom Alahu. I kad čun doplovi do mene, ugledah bakrena čovjeka, na čijim grudima bješe olovna ploča s imenima i zakletvama urezanim na njoj, i uđoh u čun šuteći, ne rekavši ništa. I čovjek je veslao prvoga dana, i drugog, i trećeg, do kraja desetoga dana, i pogledah i vidjeh Otok Sigurnosti, i onda se silno obradovah i od velike radosti spomenuh Alaha i uzviknuh: - U Alahovo ime! Nema boga do Alaha! Alah je velik! - I kad to učinih, čun me baci u more, a potom se vrati i izgubi se u moru. A znao sam plivati, i plivao sam cijeli taj dan do noći, tako da su mi se ruke zamorile i pleća malaksala, i klonuo sam i za sve vrijeme bio u opasnosti. I izgovorih riječi vjere i uvjerih se da ću umrijeti, ali more se uzburka od vjetra, i na mene naiđe val kao kakva velika tvrđava, i podigne me i izbaci me, tako da se nađoh na kopnu, jer tako je bilo ugodno Alahu. I podigoh se i iscijedih odijelo, i osuših ga, i razastrh po zemlji, i prespavah noć, a kad nastade jutro, ustadoh i pogledah oko sebe kamo ću. I ugledah šumicu, pa, ušavši u nju, obiđoh je uokolo, i vidjeh da se na tome mjestu nalazi omanji otok, i more ga okružuje. I uzviknuh: - Kad god se spasim nesreće, zapadam u još veću!

I dok tako razmišljah o svome slučaju, želeći da umrem, izdaleka ugledah lađu s ljudima, koja plovljaše k otoku na kojem bijah. I popeh se i sjedoh na drvo, i odjednom lađa pristade uza sam otok, i s nje siđe deset robova s pijucima, i oni pođoše, pa, došavši do sredine otoka, razgrnuše zemlju i otkopaše položena vrata, i, kad ih podigoše, otvoriše ulaz u podzemlje. Poslije toga vratiše se na lađu i preniješe otuda kruh, brašno, med, stoku i stvari neophodno potrebne za stan, i robovi su sve dotle odlazili na lađu i otud se vraćali prenoseći s lađe zalihu i noseći je dolje dok nisu prenijeli u jamu sve što je bilo na lađi. A poslije toga siđoše s lađe noseći sa sobom prekrasna odijela, a među njima bješe starac koji je proživio koliko je proživio i sudba ga bješe prodrmala, ali ga je poštedjela. I on kao da bješe mrtav i napušten, u plavoj prnji, kroz koju su puhali vjetrovi i sa zapada i sa istoka.

I starčeva ruka bješe u ruci divnoga mladića, koji kao da bješe izliven u kalupu ljepote i sjaja i savršenstva, tako da je njegova ljepota ušla u poslovicu. I on bješe sličan svježoj grani i očaravaše sva srca svojom ljepotom i osvajaše sve umove svojom nježnošću, kao što o njemu veli pjesnik:

Kada bi ljepoticu usporedili s njim,
Ljepotica bi mlada nikom ponikla.
A kad bi je pitali: Vidje li ikada
Ljepote takve? - Rekla bi: Ne, nikada!

I išli su sve dotle, gospodo, dok ne dođoše do vrata, i svi siđoše u podzemlje i nestade ih u njemu za sat i više, a potom se popeše gore robovi i starac, ali se mladić ne pope s njima, i oni spustiše vrata kao što su bila, i odoše na lađu, i ja ih izgubih iz vida.

I kad otploviše, ja sidoh s drveta, pa, prišavši mjestu koje bjehu zatrpali, počeh razgrtati zemlju i prenositi je, i strpljivo sam radio dok ne uklonih svu zemlju i ne otkrih vrata, i vidjeh da su drvena, široka kao mlinski kamen. I podigoh vrata, i pod njima se ukazaše zavojite stube, i začudih se tome i sidoh niza stube, i, došavši do kraja, vidjeh odaju čistu i zastrtu svakojakim ćilimovima i svilenim prostirkama. I onaj mladić je sjedio na visokom stolcu, oslonivši se na okrugli jastuk, i u ruci mu bješe lepeza, i pred njim bjehu mirisi i cvijeće, i on bješe sam.

Kad me je ugledao, lice mu požutje, i ja ga pozdravih i rekoh mu: - Umiri svoju dušu i svladaj svoj strah: neću ti učiniti zla! Ja sam čovjek kao i ti, carev sam sin, i sudba me je dovela tebi da te razonodim u tvojoj usamljenosti. Kakva je tvoja povijest, i šta se s tobom zbilo te si se nastanio sam pod zemljom?

I kad se uvjeri da sam ono što i on, mladić se obradova, i boja lica mu se vrati, i on mi

naredi da mu priđem i reče mi: - O, brate, moja povijest je čudna! Moj otac trguje dragim kamenjem, i ima robe i robova, i robova -trgovaca koji za nj putuju lađom s robom u najudaljenije zemlje, i imaju karavane deva i mnogo novaca. Ali moj otac nikada nije imao djece, i jednom usni da mu se rodio sin, ali mu život bješe kratak. I on se probudi vičući i plačući, a naredne noći moja majka zače, i otac zabilježi vrijeme začeća. I dani njene trudnoće se završiše, i ona rodi mene, i otac mi se obradova i priredi gozbu i počne hraniti bijedne i nevoljne, zato što me je dobio pred kraj svoga života. I okupi one koji su znali čitati u zvijezdama i izračunavati vrijeme, i mudrace onoga vremena, i poznavaoce rođenja i horoskopa, i oni ispitaše položaj zvijezda i dan moga rođenja i rekoše mome ocu: - Tvoj sin će živjeti petnaest godina, i prijete mu opasnosti, ali ako se spasi od njih, živjet će dugo. A uzrok njegove smrti će biti to što se u Moru Pogibije nalazi magnetna planina, na kojoj stoji konj i bakreni konjanik a na konjanikovim grudima je olovna ploča. I kad konjanik padne s konja, tvoj sin će umrijeti poslije četrdeset dana, a njegov ubojica bit će onaj što će skinuti konjanika: to je car i zove se Adžib ibn-Hadib. I moj otac se veoma ražalosti. I on me je odgajao što je mogao bolje, dok nisam napunio petnaest godina, a deset dana prije toga stiže nam vijest da je konjanik pao u more i da se onaj što ga je bacio zove Adžib, sin cara Hadiba, i moj otac se poplaši da me ne ubiju, pa me preveze na ovo mjesto. Eto moje povijesti i uzroka moje usamljenosti.

Kad čuh tu povijest, ja se iznenadih i rekoh u sebi: - Sve to učinio sam ja! Ali se kunem Alahom da ga nikada neću ubiti. - O, gospodaru - rekoh - izbavit ćeš se od bolesti i pogibije! Ako ushtjedne veliki Alah, nećeš znati za brige, bolove i uznemiravanja. Ja ću živjeti s tobom, i služit ću te, i vratit ću se svojim putem, pošto s tobom provedem te dane. Dat ćeš me kome od svojih robova, pa ću s njim krenuti u svoju zemlju. I sjedoh, razgovarajući s njim, do noći, a potom ustadoh, zapalih veliku svijeću i pripravih kandila, i mi sjedismo, pošto najprije donijesmo nešto za jelo. I jedosmo, i ja ustadoh da donesem slatkiše, i tako smo se sladili i sjedili, razgovarajući jedan s drugim, dok ne prođe veći dio noći. I mladić legne, i ja ga pokrih, pa i sam legoh, a ujutro ustadoh, ugrijah malo vode i oprezno probudih mladića, i kad se on probudi, prinijeh mu vrelu vodu, i on se umi i reče: - Uzvratio ti bog to dobrim, o, mladiću! Kunem ti se Alahom, kad se budem spasio ovoga što je sa mnom i onoga koji se zove Adžib ibn-Hadib, nagnat ću svoga oca da te nagradi. Ako pak umrem, neka ti je prosto od mene i neka ti bog da mira. - Ne svanuo dan koji će ti donijeti zlo, i neka me Alah usmrti prije tebe! - odgovorih, a zatim iznijeh na stol neka jela, te se prihvatismo, i upalih kadionice, i on se okadi, a poslije toga načinih za nj kocke, i počesmo se igrati. Zatim smo jeli slatkiše i igrali do noći, i ja upalih svijeću i donijeh jelo i sjedih razgovarajući s njim, dok od noći ne ostade malo, te mladić legne, i ja ga pokrih, pa i sam legoh.

I tako su prolazili, o, gospođo, dani i noći, i u mome srcu niknu ljubav prema mladiću, i zaboravih svoju brigu i rekoh u duši: - Slagali su zvjezdari! Kunem se Alahom da ga neću ubiti. - I služio sam mladića i jeo s njim za istim stolom i razgovarao s njim dok ne prođe trideset i devet dana, a u noći četrdesetoga dana mladić se obradova i reče: - O, brate, neka je slava Alahu, koji me je spasio smrti, i to se dogodilo tvojim blagoslovom i blagoslovom tvoga dolaska. Molim se Alahu da te vrati u tvoju zemlju, ali hoću, o, brate, da mi ugriješ vodu: umit ću se i okupat ću se. - S ljubavlju i drage volje - odgovorili mu i zagrijah mu mnogo vode i unijeh je mladiću i lijepo mu oprah tijelo i istrh ga, i poslužih ga, i promijenih mu odijelo, i prostrh za nj visoku postelju. I mladić priđe i baci se na postelju i prilegne poslije kupanja i reče:

- O, brate, izreži lubenicu i polij je sokom od šećerne trske. - I ja uđoh u ostavu i nađoh lijepu lubenicu, koja bješe na zdjeli. I počeh razgovarati) s mladićem i rekoh mu: - O, gospodaru, imaš li nož? - Evo ga nad mojom glavom, na gornjoj polici - odgovori mladić, i ja ustadoh, žureći se, i uzeh nož, uhvativši ga za kraj, i počeh silaziti natrag, i noga mi se spotače, te padoh na mladića s nožem u ruci. I nož se odmah onako kako je bilo pisano odvajkada zari mladiću u srce, i on odmah umre, i kad se završi njegov život i kad shvatih da sam ga ubio, ja kriknuh iz svega glasa i počeh se udarati po licu i poderah odijelo na sebi i uzviknuh: - Doista smo Alahovi i njemu se vraćamo! - O, muslimani, tome mladiću bilo je do isteka opasnoga roka od četrdeset dana, o kojem su govorili zvjezdari i mudraci, ostala samo jedna noć, i kraj života toga lijepog bića morao je doći od moje ruke! O, da nisam rezao tu lubenicu! To je doista nesreća i bol. Ali neka bude onako kako je Alah odlučio!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad

nastade šesnaesta noć, ona reče:

16. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Adžib rekao ženi: - I kad se uvjerih da sam ga ubio, ustadoh i popeh se uza stube i ponovo nasuh zemlju i bacih pogled na more i ugledah lađu kako presijeca more i plovi k obali. I poplaših se i rekoh: - Sad će stići i naći ubijeno svoje čedo, i saznat ćc da sam ga ja ubio, i ubit će me bez sumnje! - I prišavši visokom drvetu, ja se popeh na nj i zaklonih se iza njegova lišća, ali tek što sjedoh na vrh drveta, a pojaviše se robovi, i s njima se pojavi onaj oronuli starac, mladićev otac. I oni priđoše onome mjestu, pa razgrnuvši zemlju, nađoše vrata, i siđoše dolje i vidješe da mladić leži, i da mu lice blista poslije kupanja, i da je obučen u čisto odijelo, i da mu je u grudima nož. I povikaše i zaplakaše i počeše se udarati po licu i jadikovati od bola i nesreće, i starac zadugo izgubi svijest i robovi pomisliše da on neće preživjeti svoga sina. I umotaše mladića u njegovo odijelo i baciše na nj svileni plašt i pođoše k lađi, i starac iziđe za njima. I kad vidje svoga sina kako leži, on pade na zemlju i posu glavu prašinom i stade se udarati po licu i čupati bradu. I mišljaše o smrti svoga sina i još jače zaplaka i izgubi svijest, i onda se jedan od robova podigne i donese komad svilene tkanine, i starca položiše na klupu i sjedoše kraj njegove glave, i za sve to vrijeme ja bijah na drvetu iznad njihovih glava i gledah šta se zbiva, i moje srce osijedje prije nego što mi bješe osijedjela glava od briga i bolova koje podnijeh.

A starac je svejednako bio u nesvjestici, dok sunce ne počne zalaziti, a potom se osvijesti, pa, ugledavši svoga sina kome se dogodilo ono čega se on bješe bojao, stade se udarati po licu i glavi i izgovori:

Rastanak sa dragima sve je srce ranio,
I potokom suze sada teku iz očiju.
Daleko ode, o tugo, ono što sam želio,
Šta sad da mislim, šta da kažem, šta da učinim?
O, kamo da nikad bića draga i ne ugledah!
O, gospodari, šta ću? - Uski su mi putevi.
I kako da se tješim sad, kada se razigra
U duši mi oganj strasti i u njoj plamti sad?
O, kako žalim za tobom! O, bole zbog sudbe zle!
Bez tebe mi se ne živi - kakva radost čeka me?
Tuga ti oca mori od onog dana crnoga
Kad mu ti preminu, i uski puti postaše.
Pogledi zavidijivih na nas danas padoše!
Nek im sudba plati za djela njina odvratna!

I on ispusti krik od kojega mu se duša rastade s tijelom, i robovi povikaše: - Avaj, gospodaru naš! - i posuše glave zemljom i još jače zaplakaše. I položiše svoga gospodara na lađu, uporedo sa sinom, pa, razapevši jedra, na lađi, izgubiše mi se ispred očiju, i onda sidoh s drveta i spustih se u podzemlje i stadoh misliti o mladiću. I ugledah neke njegove stvari, i izgovorih ove stihove:

Od tuge ginem, i kad vidim tragove dragih
U zavičaju nj inom, potoke suza lijem.
Molim onoga što me od njih rastavi onda
Da me obdari srećom da ih opet vidim.

Potom, o, gospođo, iziđoh iz podzemlja, i danju sam hodio po otoku, a noću silazio u podzemne prostorije, i provedoh tako mjesec dana, gledajući na onaj kraj otoka što je ležao prema zapadu. I kad god bi protekao dan, more bi postalo manje, dok na zapadnoj strani ne ostade malo vode i dok plima ne prestade. Kad mjesec isteče do kraja, more na toj strani presahnu, i ja se obradovah i povjerovah u spasenje. I ušavši u vodu što bješe preostala, iziđoh na obalu kopna i nađoh tamo gomile pijeska u koji bi devama noga upala do koljena, i, osokolivši svoju dušu, prijeđoh preko toga pijeska i odjednom ugledah vatru koja je blistala izdaleka i

plamtjela jarkim plamenom.

I, nadajući se da ću naći olakšanje, pođoh k vatri, pa, prišavši joj, odjednom vidjeh da je to dvor, i da su vrata na njemu od žutoga bakra, i kad je nad njim zasjalo sunce, dvor se zablistao izdaleka, te mi se učinilo da je to bila vatra. I obradovah se ugledavši ga, i sjedoh prema vratima, i tek što sjedoh, a pojavi se deset mladića raskošno odjevenih, i s njima bješe čovjek u dubokoj starosti, ali samo mladići bjehu ćoravi u desno oko. I za- čudih se veoma njihovu izgledu i tome što baš svi bijahu ćoravi u isto oko, a mladići mi, kad me ugledaše, poželješe mira i zapitaše me šta je sa mnom i kakva je moja povijest. I ispričah im šta se sa mnom zbilo i kakve me nesreće bjehu zadesile, i oni se začudiše mojoj priči i uzeše me i odvedoše u dvor. I u dvoru vidjeh deset kreveta i u svakom od njih postelja i pokrivač bjehu plavi, a među njima bješe omanja postelja, na kojoj, kao i na drugima, sve bješe plavo. I kad uđosmo, mladići se popeše na svoje postelje, a starac se pope na onu malu koja bješe u sredini, i reče: - O, mladiću, živi s nama u ovome dvoru i ne pitaj šta je s nama i zašto nemamo očiju.

Potom se starac podigne i dade svakome jelo u zasebnome sudu i piće u zasebnome peharu, pa dade i meni, a poslije toga su sjedili i raspitivali se o mome stanju i o onome što mi se bješe dogodilo, i ja sam im pričao dok nije prošao veći dio noći. I onda mladići rekoše: - O, starče, nećeš li nam donijeti ono što nam je namijenjeno? Već je vrijeme tome. - S ljubavlju i drage volje - odgovori starac, pa, ustavši, uđe u ostavu u dvoru i nestade ga, i vrati se noseći na glavi deset zdjela, koje bjehu pokrivene plavim poklopcima. I dade svakome mladiću po zdjelu, a zatim upali deset svijeća, i stavi na svaku zdjelu po svjećicu, a poslije toga skine poklopce i pod njima se ukaza pepeo, stucani ugljen i čađ sa kotlova. I svi mladići zasukaše rukave i zaplakaše i zajecaše i crnilom namazaše lica i poderaše odijelo na sebi i stadoše se udarati po licu i busati u grudi, govoreći: - Sjedili smo opruživši se, ali brbljavost nam naudi!

I produžiše tako dok se ne približi jutro, i onda starac ustade i zagrija im vode, i oni se umiše i obukoše drugo odijelo. I kad vidjeh to, o, gospođo, um me izđade i misli mi se pobrkaše i srce mi se uznemiri, i zaboravih ono što mi se bješe dogodilo, i ne mogah ošutjeti, već počeh razgovarati s njima i zapitah ih: - Čemu to poslije našega veselja i umora? - Neka je slava velikom Alahu, vi ste potpuno pametni, a takve stvari čine samo bjesomučni. Zaklinjem vas onim što vam je najdraže da mi ispričate šta je s vama i zašto ste izgubili oči i zašto mažete svoje lice pepelom i čađu?

- Ali se oni okrenuše i rekoše: - O, mladiću, neka te ne zavodi tvoja mladost! Odustani od tog pitainja. - Poslije toga ustadoše, i ja ustadoh s njima, i starac nam dade neko jelo, i kad ga pojedosmo i kad on pokupi zdjele, oni ostaše sjedeći i razgovarajući, dok se ne približi noć. I onda se starac podigne i zapali svijeće i kandila, i dadoše nam jela i pića, i kad prestadosmo jesti i piti, ostasmo sjedeći u razgovoru i pričanju za stolom do ponoći, i mladići rekoše starcu: - Daj nam ono što nam je namijenjeno, jer vrijeme je spavanju..

- I starac ustade i donese poslužavnike s crnim pijeskom, i oni učiniše ono što bjehu učinili i prve noći.

I tako sam proživio kod njih mjesec dana, i oni su svake noći mazali lice pepelom i umivali se i mijenjali odijelo, i ja sam se čudio tome, i moja se uznemirenost toliko poveća da se odrekoh i jela i pića. I rekoh im: - O, mladići, zar nećete učiniti kraj mojoj brizi i zar nećete ispričati zašto crnilom mažete lica? - Ali oni odgovoriše: - Bolje je da naše tajne ostanu skrivene.

- I bijah u nedoumici o njihovim djelima i odrekoh se jela i pića. - Svakako treba da mi kažete uzok tome - rekoh im, i oni odgovoriše: - To će biti zlo za tebe, jer ćeš postati sličan nama. - To svakako mora biti - rekoh - a ako ne, pustite me, otići ću od vas svojima i neću gledati to. Ta poslovica veli: što dalje, to bolje! - I onda oni odoše i zaklaše ovna i oderaše ga i rekoše mi: - Uzmi tu kožu, uvuci se u nju i ušij je na sebi. Doletjet će ti ptica po imenu Ruh, i podići će te i odnijeti na planinu, a ti poderi kožu i izađi iz nje, i onda će se ptica poplašiti od tebe i odletjet će, a tebe će ostaviti. Idi pola dana, pa ćeš vidjeti pred sobom dvor kakav se rijetko viđa: uđi u nj, i postići ćeš što želiš, jer smo mi bili u tom dvoru, pa zato i mažemo crnilom svoja lica i zato smo izgubili oko. A ako ti stanemo pričati, naša će priča biti duga, jer se svakome od nas dogodila druga povijest zbog koje nam je iskopano desno oko. - I obradovah se tome, a oni učiniše sa mnom ono što bjehu rekli, i ptica me ponese i spusti se sa mnom na planinu, i ja iziđoh iz kože i iđah dok me uđoh u dvor, i odjednom vidim - u njemu je četrdeset robinja sličnih mjesecu, da ih se čovjek ne može sit nagledati. I kada me ugledaše, sve rekoše: - Neka ti je ugodno sklonište! Dobro došao, o,

gospodaru naš, već mjesec dana te očekujemo! Neka je hvala Alahu što nam dovede onoga koji je dostojan nas i koga smo mi dostojne. - Potom me posadiše na visoki stolac i rekoše mi: - Od danas si ti naš gospodar i naš sudac, a mi smo tvoje robinje i bit ćemo ti pokorne: naređuj nam šta hoćeš. - I ja se začudih svemu tome, a djevojke mi doniješe jela, i ja se prihvatih s njima, i dadoše mi vina, i okupiše se oko mene. I njih pet ustadoše i prostri- ješe rogozine i metnuše mnogo cvijeća, plodova i jela, a doniješe i vina, i sjedosmo da pijemo, i djevojke uzeše lutnju i stadoše pjevati uz nju, i pehar i zdjele kružahu među nama. I obuze me takva radost da zaboravih brige svoga zemaljskog života i uzviknuh: - Eto, to je pravi život! - I provedoh s njima vrijeme do počinka, i one mi rekoše: - Uzmi koju hoćeš od nas da spava s tobom. - I ja uzeh jednu od njih, divnoga lica, s rastokom[23] oko očiju i crnom kosom i ovlaš otvorenih usta i sastavljenih obrva, i bješe ona savršena po svojim svojstvima i nalik na nježnu granu ili stabljiku bosiljka, i od nje se zanosio i mutio um, kao što veli pjesnik o njoj:

Usporedismo je s granom samo iz gluposti,
A svojstva joj s gazelom ne možemo sravniti,
Ta otkuda gazeli prekrasni vitki stas?
I otkud medni napitak? Kako je čudan on!
I krupne joj oči, u ljubavi smrtonosne,
Što zaljubljene plijene, smrtno namučivši ih?
Ja volim dragu svoju ljubavlju mnogobošca!
Ko dijete se ponaša onaj tko je zaljubljen.

I ponovih joj riječi u kojima se kaže:

Ljepotu vašu samo oči mi sada gledaju,
I jedino ona dušu moju svu prožima.
Strasno vas volim, gospo, i samo na to mislim ja,
I, zaljubljen u vas, umirem, i uskrsnut ću!

I provedoh s njom noć od koje ne vidjeh ljepše, a ujutro me odvedoše u kupatilo i okupaše me i obukoše mi najljepše odijelo, i dadoše mi jela i pića, i mi jedosmo i pismo, i obređivasmo se peharom do noći. A potom izabrah jednu od njih, lijepih crta i nježnih bedara. I provedoh s njom divnu noć do jutra, i, ukratko, o, gospođo, provedoh s njima u najugodnijem življenju čitavu godinu. A na početku iduće godine one mi rekoše: - O, da te nismo upoznale! Ako inas poslušaš, bit ćeš sretan. - I stadoše plakati i ja se začudih i zapitah ih: - Šta se to dogodilo? - I one mi odgovoriše: - Mi smo carske kćeri i ovdje živimo već mnogo godina. Mi se udaljujemo na četrdeset dana i provodimo godinu jedući, pijući, naslađujući se i uživajući u zadovoljstvima, a potom se opet udaljujemo. Takav je naš običaj, pa se bojimo da se ne oglušiš o naša naređenja kad nas ne bude bilo ovdje. Evo, dajemo ti ključeve od dvora: u njemu ima četrdeset riznica; otvori trideset i devet vrata, ali se čuvaj da otvoriš četrdeseta, jer ćeš se rastati s nama. - Neću ih otvoriti, ako se zbog toga moram rastati s vama - odgovorih, i onda jedna od djevojaka priđe i zagrli me i izgovori:

Da se poslije rastanka našeg opet sretnemo,
Na nas bi se osmjehnula sudba uvijek mrgodna.
I kad bi oči moje sad vas mogle gledati.
Oprostio bih sudbi grijehe njene ranije.

I izgovori još:

Kad dođe da se oprosti, duša joj dana tog
Sva bješe strašću prožeta, i srce nježnošću.
I gorko zaplaka tad ona svježim biserom.
Ja koral-suze prolih, te suze ogrlica joj bjehu.

- I kad je vidjeh da plače, ja uzviknuh: - Kunem se Alahom da nikako neću otvoriti

vrata! - I oprostih se s njom, i one iziđoše, a ja ostadoh sam u dvoru. A kad dođe veče, otvorih prvu odaju i uđoh u nju i vidjeh prostoriju sličnu raju, i u njoj bješe bašta s drvećem što se zelenilo i imalo zrele plodove, i ptice se u njoj dozivahu, i voda otjecaše, i ja počeh hodati između drveća, udisati miris cvijeća i slušati pjevanje ptica, koje su slavile jedinoga, moćnoga; i vidjeh jabuke u svim preljevima boja, od rumenih do žućkastih. I pogledah na dunju i udahnuh njen miris, koji se ruga mirisu mošusa i ambre, i ona bješe onakva kakvu je opisao pjesnik:

U dunji se skrivaju sve radosti svijeta tog
I od svih je plodova zacijelo ona bolja.
Ko vino okus ima, ko mošus je miris njen,
Ko zlato ima boju, ko mjesec je okrugla.

Potom pogledah marelicu, sličnu uglačanom dragom kamenu, čija ljepota zanosi oko, a poslije toga iziđoh iz odaje i zatvorih vrata riznice, kao što i bjehu. A sutradan otvorih drugu riznicu, i ušavši u nju, vidjeh prostrani trg, gdje bijahu velike palme i gdje je jurio potok, čije rubove bijahu zastrli žbunovi ruža, jasmina, mažurana, mirisne divlje ruže, narcisa i karanfila. I vjetrovi su puhali, i njihov se miris širio lijevo i desno, i mene zbog toga obuze osjećaj blaženstva. Potom iziđoh otuda i zatvorih vrata riznice, kao što i bjehu, i poslije toga otvorih vrata treće riznice, i vidjeh veliku dvoranu obloženu raznobojnim mramorom, dragim i raskošnim kamenjem, i u njoj bjehu kavezi od rajskog drveta i sandalovine, u kojima pjevahu ptice; slavuji, golubovi, kosovi, grlice, i nubijske pjevačice. I srce mi se razdraga od toga i brige iščezoše, i odspavah na tome mjestu do jutra, a potom otvorih vrata četvrte riznice i nađoh se u velikoj prostoriji, u kojoj bješe četrdeset ostava, na kojima bjehu zatvorena vrata. I uđoh tamo i vidjeh biser, ahate, topaze, smaragde i drago kamenje koje se ne može opisati jezikom, i um mi se pomuti te uzviknuh: - Mislim da se takve stvari ne mogu naći ni u kojoj carskoj riznici. - I tada mi se srce obradova i briga iščezne te uzviknuh: - Sad sam car dok živim, i ta bogatstva su moja po Alahovoj milosti, i pod mojom je vlašću četrdeset djevojaka koje nemaju nikoga osim mene.

I ne prestadoh odlaziti iz prostorije u prostoriju dok nije prošlo trideset i devet dana, i za to vrijeme otvorih sve riznice, osim one koju mi bjehu zabranile da otvorim. I srce mi je, o, gospođo, kopkala ta riznica, koja bijaše posljednja od njih četrdeset, i đavo me, na moju nesreću, navede da je otvorim, i nisam imao strpljenja da se uzdržim od toga (a do ugovorena roka bješe ostao još samo jedan dan). I priđoh spomenutoj riznici i otvorih vrata na njoj i osjetih miris kakav nikad ne bijah udisao. I taj miris mi opi um, i padoh i ležah onesviješten čitav sat, a potom obodrih svoje srce i uđoh u riznicu i vidjeh da je pod u njoj posut šafranom, i nađoh tamo zlatna kandila i cvijeće što je mirisalo mirisom mošusa i ambre i gorjelo plamenom. I vidjeh dvije velike kadionice, a svaka bješe napunjena alojem i ambrom s medom, tako da je prostorija bila prožeta njihovim mirisom; i još vidjeh, o, gospođo, vranoga konja, sličnog tami noći bez zvijezda, i pred njim bješe koritašce od bijeloga kristala s očišćenim sezamom, i još jedno takvo isto, puno ružičaste vode s mošusom. I konj bijaše osedlan i zauzdan, i sedlo mu bijaše od crvena zlata. I kad ugledah konja, ja se začudih i rekoh u sebi: - U tome se svakako krije nešto krupno!

I đavo me uputi krivim putem te izvedoh konja i uzjahah ga, ali sej on ne mače s mjesta, i ja ga udarih nogom, ali on se ne pomače, i onda uzeh bič i njime udarih konja, i konj zarza kad osjeti udarac i pusti krik sličan grmljavini groma, pa, raširivši krila, poletje sa mnom i za neko vrijeme izgubi se u nebeskim visinama. Potom se spusti sa mnom na krov i zbaci me, i ošinuvši me po licu repom, izbi mi desno oko, koje mi iscuri niz obraz. I konj odletje, i ja se spustih s krova i nađoh onih deset ćoravih mladića, i oni mi rekoše: - Nema za tebe ni mjesta ni ugodnosti! - A ja im odgovorih:

- Eto, i ja sam postao takav kao što ste i vi; hoću da mi date zdjelu s čađu da nagaravim svoje lice i da mi dopustite da sjedim s vama. - Tako nam Alaha, nećeš sjediti s nama! Odlazi odavde! - odgovoriše mi oni, i kad me otjeraše, ja se nađoh u teškom položaju i stadoh razmišljati o onome što mi bješe prešlo preko glave. I iziđoh iz njihova dvora tužna srca i uplakanih očiju, i rekoh krišom: - Sjedih opružen, ali mi brbljavost naudi! - I obrijah bradu i brkove i počeh lutati po Alahovim zemljama, i Alah mi dade sreće, dok ne dođoh u Bagdad, večeras. I nađoh ovu dvojicu kako stoje u nedoumici, i pozdravih se s njima i rekoh: - Stranac sam! - i oni mi rekoše: - I mi smo stranci! - I tako se nađosmo nas tri kalendera ćorava u desno oko. Eto, o, gospođo, zašto

sam obrijao bradu i izgubio oko.

- Pogladi rukom glavu i idi! - reče mu žena, ali kalender uzviknu: - Neću otići dok ne čujem šta će ispričati ovi! - I poslije toga žena se obrati kalifu, Džafaru i Masruru i reče im: - Ispričajte nam svoju povijest!

I Džafar kroči naprijed i ponovi joj povijest koju bješe ispričao vratarici na ulazu, i, kad ču njegovu priču, žena reče: - Poklanjam vas jednoga drugome. - I svi iziđoše, i kad se nađoše na uličici, kalif zapita kalendere: - O, ljudi, kamo ćete sada, kad zora još nije zablistala? - Tako nam Alaha, o, gospodaru, mi ni sami ne znamo kamo ćemo - odgovoriše oni, i kalif reče:

- Hodite, prenoćite kod nas! - I on reče Džafaru: - Uzmi ih i dovedi mi ih sutra - zapisat ćemo ono što se dogodilo. - I Džafar postupi po kalifovu naređenju, i kalif uđe u svoj dvor, ali san mu se ne spusti na oči te noći, i kad nastade jutro, on sjedne na svoje prijestolje, a kad mu se javiše velikaši carstva, obrati se Džafaru i reče mu: - Dovedi mi one tri žene, i kučke, i kalendere.

I Džafar ustade i dovede ih pred kalifa, i žene zađoše za zavjesu, i Džafar im se obrati i reče im: - Oprostili smo vam zbog milosti koju ste nam ukazali ranije, ne poznajući nas, ali sada vas obavještavam. Vi ste pred licem petoga kalifa među potomcima al-Abasa, - Haruna-ar-Rašida, brata Muse-al-Hadija, sina al-Mahdi-Muhameda, sina Abu-Džafara al-Mansura, sina Muhamedova, i brata As-Safaga, sina Muhamedova. Recite mu samo istinu.

PRIČA PRVE DJEVOJKE

I kad žene čuše šta im je rekao Džafar u ime gospodara pravovjernih, najstarija kroči naprijed i reče: - O, gospodaru pravovjernih, kad bi se moja povijest napisala iglama u uglovima očiju, ona bi zacijelo bila pouka za one koji se uče i savjet za one koji primaju savjete ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju bješe započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamnaesta noć, ona reče:

17. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena stala pred lice gospodara pravovjernih i rekla: - Čudna je moja povijest, a evo kakva je! Te dvije crne kučke - moje su sestre, i bilo nas je tri rođene sestre po ocu i majci, a ove dvije djevojke - ova na kojoj su tragovi udaraca, i ona druga, što je kupovala - od druge su majke. I kad nam umre otac, svaka od nas uze svoj dio nasljedstva, a poslije nekoliko dana umre moja majka i ostavi nam tri hiljade dinara, i svaka kći uze svoje nasljedstvo - hiljadu dinara, a ja bijah mlađa od njih po godinama. I moje sestre uzeše miraz i udadoše se, i svaka nađe sebi muža i poživješe neko vrijeme, a zatim oba muža spremiše robu, i svaki uze od svoje žene po hiljadu dinara, i svi zajedno odoše i napu- stiše me. Nije ih bilo pet godina, i njihovi muževi spiskaše novac i propadoše i ostaviše žene u tuđim zemljama, a poslije pet godina najstarija mi dođe kao prosjakinja, obučena u prnje i s prljavim starim žarom, bješe u najodvratnijem stanju. I kad mi dođe, ja je se ne sjetih i ne prepoznah je, ali potom, kad je prepoznah, zapitah je: - Zašto si u takvom stanju? - I ona mi odgovori:

- O, sestrice, ne vrijedi o tome govoriti! Perom je napisano ono što je suđeno!

I ja je poslali u kupatilo i obukoh joj haljine i rekoh joj: - O, sestrice, ti mi zamjenjuješ majku i oca! Alah je blagoslovio nasljedstvo koje mi je pripalo s vama, i ja sam ga uvećala i živim odlično. Ja i vi - jedno smo isto.

- I iskazah joj najveću pažnju, i ona proživje kod mene čitavu godinu dana i srca naša bjehu uznemirena zbog druge sestre, i proteče samo malo vremena, a ona se pojavi još u gorem stanju negoli starija sestra. I ja joj učinih više negoli prvoj, i one raspolagahu mojim novcem, ali mi poslije nekog vremena rekoše: - O, sestrice, hoćemo da se udarno! Ne možemo živjeti bez muža. - O, oči moje - odgovorih im - nema dobra u braku! Dobra muža teško je sada naći, i ja ne vidim ništa dobro u tome što mi kažete. Ta vi ste već okusile bračni život. Ali one ne čuše moje riječi i udadoše se bez moga pristanka, i ja ih opremih svojim novcem i zaštićivah ih. I odoše sa svojim muževima i proživješe s njima malo, a potom ih muževi izigraše i uzeše im ono što su imale, i odoše, ostavivši ih. I sestre mi dođoše ponižene, i ispričaše se i rekoše mi: - Ne osuđuj nas! Ti si mlađa od nas po godinama, ali si pametnija! Više nikada nećemo govoriti o udaji! Uzmi nas za

svoje sluškinje, da imamo komad kruha. - Dobro mi došle, o, sestrice, ja nemam nikoga dražeg od vas - odgovorih im i uzeh ih i iskazah im još veće poštovanje, i tako provedosmo čitavu godinu. I meni se prohtje da opremim lađu za Basru, i opremih veliku lađu i odnijeh na nju robu i zalihu i sve što nam bijaše potrebno na lađi, i rekoh: - O, sestrice, hoćete li da ostanete kod kuće dok ne otputujem i ne vratim se, ili ćete poći sa mnom?

- Poći ćemo s tobom, ne možemo se rastati od tebe - odgovoriše mi one, i ja ih povedoh sa sobom. Podijelih svoj novac na dvije polovice i uzeh jednu, a drugu dadoh na čuvanje i rekoh: - Može se s lađom što desiti, a život će još potrajati, pa kad se budemo vratile, naći ćemo nešto što će nam biti od pomoći.

I putovale smo danima i noćima, i naša lađa zaluta, i kapetan previdje put, te lađa ne uđe u ono more u koje smo htjeli, ali mi to nismo ni znali za neko vrijeme. I vjetar bijaše povoljan deset dana, a poslije deset dana stra- žar se pope da osmatra i uzviknu: - Radujte se! - I on siđe zadovoljan, i reče: - Vidio sam obrise grada, i on nalikuje na golubicu. - I mi se obrado- vasmo, i ne prođe ni sat dnevnoga vremena, a pred nama izdaleka zablista grad. - Kako li se zove grad kome se približujemo? - upitasmo kapetana, i on nam reče: - Alaha mi, ne znam! Nikada ga nisam vidio i u životu nisam plovio po ovom moru. Ali, sve se svršilo sretno, i ostaje vam samo da uđete u grad. Vidite šta će biti s vašom robom, pa, ako vam se ukaže prilika da je prodate - prodajte je i kupite sve čega tamo ima, a ako je ne uzmognete prodati, odmorit ćemo se dva dana, spremit ćemo hranu, pa ćemo otići.

I mi priđosmo gradu i kapetan ode u nj i ostade tamo neko vrijeme, a potom dođe i reče nam: - Ustanite, idite u grad i divite se tvorevini i djelu Alahovu i molite se da se spasite njegova gnjeva! - I pođosmo u grad, i kad dođosmo do gradskih vrata, ja ugledah na vratima ljude sa štapovima u rukama, i priđoh im i odjednom vidjeh da ih je porazio Alah svojim gnjevom i pretvorio ih u kamen! I uđosmo u grad i vidjesmo da je sve one koji bjehu tamo pogodio gnjev i da su se pretvorili u kamen, i da nema ni živa čovjeka, ni žive duše. I svijest nam se pomuti od toga, i pođosmo po trgovima i vidjesmo da je roba netaknuta i da su zlato i srebro ostali ondje gdje su ostavljeni, i obradovasmo se i rekosmo: - Možda se nešto krije iza toga! - I razidosmo se po gradskim ulicama, i svaka od nas zaboravi na ostale uzimajući novac i tkanine, i ja se uspeh na tvrđavu i vidjeh da je lijepo uređena. I uđoh u carski dvor i vidjeh da je sve posuđe u njem od zlata i srebra, i ugledah tamo cara kako sjedi usred dvorjana, namjesnika i vezira, i na njemu bješe takvo odijelo da se misao pretvarala u nedoumicu. I kad priđoh caru, vidjeh da sjedi na prijestolju ukrašenom biserom i dragim kamenjem, i na njemu je zlatna odjeća na kojoj svaki kamičak sja kao zvjezdica, a oko njega stoji pedeset robova, obučenih u raznoliku svilu, a u rukama im isukani mačevi. I kad pogledah to, osjetih da mi se muti u glavi i prođoh malo i uđoh u harem, i vidjeh na zidovima zavjese izvezene zlatom, a caricu nađoh gdje leži, i ona bješe u haljini pokrivenoj divnim biserom, i na glavi joj bješe vijenac optočen svakojakim kamenjem, a na vratu - stakleni biser i ogrlice. I sve haljine na njoj i ukrasi bjehu sačuvali isti izgled, ali se ona, od Alahova gnjeva, bješe pretvorila u crni kamen. I nađoh otvorena vrata i uđoh i iza njih ugledah odaju koja se izdizala iznad sedam stepenica, i vidjeh da je soba popločana kamenom, i zastrta ćilimovima izvezenim zlatom. I tamo ugledah postelju od smreke optočenu biserom i dragocjenostima, s dva smaragda velika kao nar, i nad njom bješe spuštena zavjesa ukrašena biserom. I ugledah svjetlost što dopiraše iza zavjese, i, popevši se, nađoh biser velik kao guščje jaje, koji bješe ostavljen nasred pokrivača na omanjoj klupici, i gorio je kao svijeća, šireći sjaj. I ta postelja bijaše zastrta svakojakom svilom koja je dovodila u zabunu onoga tko bi je gledao, i vidjevši sve to, začudih se. I kad vidjeh upaljene svijeće, rekoh: - Netko je nesumnjivo upalio te svijeće - a potom pođoh dalje i uđoh u drugu odaju i stadoh razgledati sobu i po njoj ići uokolo, i obuze me takvo čuđenje da zaboravih na samu sebe i utonuh u misli. A kad dođe noć, htjedoh izići, ali ne nađoh vrata i zalutah i vratih se postelji sa zavjesom i sjedoh na postelju, a potom se pokrih pokrivačem i, pošto pročitah nešto iz Kurana, htjedoh zaspati, ali ne mogah, i poče me moriti nesanica.

A kad nastade ponoć, ja začuh kako netko čita Kuran lijepim, ali slabim glasom, i obradovah se i pođoh prema glasu, dok ne dođoh do neke odaje, ali vrata na njoh bijahu zatvorena. I pošto otvorih vrata, pogledah u odaju, i odjednom vidjeh: bila je to kapela s mihrabom,[24] i u njoj bijahu obješena upaljena kandila i dvije svijeće. I tamo bijaše prostrt mali ćilim, i na njemu bijaše mladić divna lika, a pred njim rukopis svete knjige, i on čitaše naglas. I ja

se začudih kako se spasio, jedan jedini među svim stanovnicima grada, i, ulazeći, pozdravih ga, a on podigne oči i odgovori mi na pozdrav. I rekoh mu: - Molim te i zaklinjem time što čitaš iz Alahove knjige, hoćeš li odgovoriti na moje pitanje? - A mladić me pogleda i osmjehnu se. - O, Alahova robinjo - odgovori mi - ispričaj mi zašto si ušla u ovu odaju, pa ću ti i ja ispričati šta se dogodilo sa mnom i sa stanovnicima ovoga grada, i zašto sam se spasio. - I ispričah mu svoju povijest, i on se začudi, a potom ga zapitah što se dogodilo sa stanovnicima grada, i mladić mi odgovori: - O, sestrice, daj mi vremena za to! - I on zatvori rukopis i stavi ga u svileni omot i reče mi da sjednem pored njega, i ja pogledah u nj, i vidjeh - sličan je sjajnome mjesecu, u noći punoga mjeseca, i savršena je lika, i slabine su mu nježne i vanjština divna, kao da je saliven od šećera, i stas mu je skladan kao što je rečeno o njemu u ovim stihovima:

Astrolog je jednom, zureći u noć, spazio
Ljepotana jednog ponosna u sjajnoj odjeći.
Podario mu Saturn k'o noć crne uvojke
I madeže na licu kao crne tačke mošusa.
Jarki Mars mu darova boju lica rumenu,
A iz luka obrva Strijelac mu strijele bacao.
Obdario ga Merkur oštroumljem velikim,
A Medvjed ga čuvao od pogleda urokljiva.
I astrolog se zbuni ljepotu vidjevši njegovu,
A mjesec pred njim smjerno zemlju tada poljubi.

I veliki Alah ga bijaše obukao u odjeću savršenstva i izvezao je sjajem i ljepotom malja na njegovu licu.

I pogledah u nj pogledom koji pobudi u meni hiljadu uzdaha, i srce mi obuze ljubav prema njemu, i rekoh: - O, gospodaru, ispričaj mi ovo o čemu sam te pitala.

- Slušam i pokoravam se - odgovori mi mladić. - Znaj, o Alahova robinjo, da je ovaj grad - grad moga oca, a da je on - car koga si vidjela na prijestolju pretvorena u crni kamen zlbog Alahova gnjeva. A carica, koju si vidjela pod zavjesom - moja je majka, i svi stanovnici grada bili su magi, koji su se klanjali ognju umjesto moćnom gospodaru, i kleli se ognjem i svjetlošću, i mrakom i žegom, i nebeskim svodom, koji se okreće. A moj otac nije imao djece, i ja mu bijah poslan pred kraj života, i on me je odgajao dok nisam odrastao, i bijah sretan. A kod nas bješe starica u dubokoj starosti, muslimanka, koja je krišom vjerovala u Alaha i njegova poslanika, ali se na izgled slagala s mojim rođacima. I moj otac se uzdao u nju, vidjevši njenu odanost i čistoću, i iskazivao joj poštovanje, i sve ju je više poštovao i mislio da je ona njegove vjere. I kad poodrastoh, otac me predade toj starici i reče joj: - Uzmi ga i odgajaj ga i nauči ga osnovama naše vjere. Odgajaj ga kako valja i pazi na nj. - I starica me uze i nauči me vjeri islama, avdesu po njenim propisima i molitvi, i primora me da naučim Kuran napamet i reče mi: - Ne klanjaj se nikome osim velikome Alahu. - A kad sve to usvojih do kraja, ona mi reče: - Dijete moje, krij to od svoga oca i ne obavještavaj ga o tome, da te ne ubije. - I ja skrih to od njega i ostah u takvom stanju malo dana, i starica umre, i bezbožnost i zločini i zablude stanovnika se umnožiše.

I oni življahu takvim životom, i odjednom čuju glasnika kako im javlja iz svega glasa, koji bješe sličan grmljavini, ne bi li ga čuli i bliži i dalji: - O, stanovnici ovoga grada, okanite se klanjanja ognju, i poklonite se Alahu, gospodu milostivom! - A stanovnike grada obuze strah, i oni se okupiše oko moga oca, koji bijaše car u gradu, i rekoše mu: - Kakav je to prijeteći glas koji čusmo? Potresao nas je veliki strah. - I moj otac odgovori: - Neka vas taj glas ne užasava i ne plaši, i neka vas ne odvraća od vaše vjere. - I njihova srca se prikloniše riječima moga oca, i oni ne prestadoše da se usrdno klanjaju ognju i postadoše još veći zločinci.

Prođe godina dana od dana kad prvi put bijahu čuli glas, i on im se javi i po drugi put, i oni ga čuše, a isto tako i treći put za tri godine, svake godine po jedanput, ali oni ne prestadoše da se odaju onome čemu se bijahu odavali i ranije, dok ih ne šatre osveta i jarost nebesa, i kad zarudje zora, oni se pretvoriše u crno kamenje, zajedno sa svojom teglećom stokom i životinjama i marvom. I ni jedan stanovnik ovoga grada nije se spasio osim mene, i od dana kad se zbio taj događaj ja sam u ovakvu stanju; molim se, postim i čitam Kuran. Dosadilo mi je već samom bez ikoga tko bi me zabavio.

I onda mu rekoh (a bješe mi oteo srce): - O, mladiću, pristaješ li da sa mnom odeš u grad Bagdad, da vidiš učene poznavaoce zakona, ne bi li povećao svoje znanje, i razumijevanje, i mudrost? Znaj da je sluškinja što stoji pred tobom gospodarica svoga plemena i zapovjednica ljudi, slugu i čeljadi, i da imam lađu natovarenu robom. Usud nas je bacio u ovaj grad, i tako smo saznali sve, i sudbina je htjela da se sretnemo. - I dotle sam ga nagovarala i ulagivala mu se i služila se lukavstvom dok nije pristao i složio se s time ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamnaesta noć, ona reče:

18. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena dotle nagovarala mladića da pođe s njom, dok joj on nije rekao da pristaje i onda je ona provela noć kraj njegovih nogu, ne vjerujući sebi od radosti. - A kad svanu jutro - nastavila je žena svoju priču - ustadosmo i pođosmo u ostavu i uzesmo ono što je lako po težini a od velike vrijednosti i sidosmo iz tvrđave u grad i sretosmo robove i kapetana, koji su me tražili. I kad me ugledaše, oni se veoma obradovaše, i ja im ispričah šta sam vidjela, i kazah im mladićevu povijesti zašto je grad navukao na se Alahov gnjev i šta se dogodilo s njim.

I svi se začudiše tome, i kad moje sestre, evoove dvije kučke, vidješe mene i toga mladića, one mi pozavidješe i razgnjeviše se i smisliše kako da mi skrhaju vrat. Potom sidosmo na lađu, radujući se - ne, leteći od radosti - stoga što se bijasmo obogatile, a ja se ponajviše radovah mladiću. I sačekasmo povoljan vjetar, i kad on duhnu, razapesmo jedra i zaplovismo. I moje sestre su sjedile s nama, te počesmo razgovarati, i one mi rekoše: - O, sestrice, šta ćeš raditi s tim divnim mladićem? - A ja im odgovorih: - Namjeravam da se udam za nj. - Potom se okrenuh mladiću, pa, obraćajući mu se, rekoh: - O, gospodaru, hoću nešto da ti kažem, ne proturječi mi. Kad stignemo u naš grad, u Bagdad, ponudit ću ti se za sluškinju, kao žena, i ti ćeš mi biti suprug, a ja ću biti tvoja supruga. - I on odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I ja se obratih sestrama i rekoh im: - Dosta mi je što imam ovoga mladića, a što je svatko od nas stekao, neka pripadne njemu. I moje sestre odgovoriše: - To je lijepo od tebe - ali zatajiše zlo koje bjehu smislile.

I putovasmo bez prestanka, i vjetar bijaše povoljan, dok ne isplovismo iz Mora Straha i ne uplovismo u bezopasne vode. I putovasmo još malo dana i približismo se gradu Basri, i njegovi zidovi bljesnuše pred nama, i uhvati nas veče. A kad nas savlada san, moje sestre ustadoše i uzeše me s postelje i baciše me u more, a to isto učiniše i s mladićem, i kako on nije znao dobro plivati, utopi se, i Alah mu bješe sudio da se ubroji u mučenike. A što se mene tiče, bolje bi bilo da sam se i sama utopila s njim, ali mi je Alah sudio da budem među spašenima, i kad se nađoh u moru, Alah mi posla komad drveta, te sjedoh na nj, i valovi me udarahu dotle dok me ne izbaciše na obalu otoka. I išla sam po otoku sve do kraja te noći, a kad svanu jutro, ugledah utapkanu stazu, široku kao čovjekova noga, koja je vodila od otoka na kopno. A sunce se već bješe rodilo, te osuših haljine na suncu i najedoh se plodova koje nađoh na otoku i napih se tamo vode, i pođoh tim putem i išla sam dode dok se ne približih kopnu, i između mene i grada bješe ostalo dva sata hoda. I odjednom vidim: na mene se ustremila zmija, debela kao palma, pa brzo puzi, približujući mi se, i vidim da se bacaka čas ulijevo, čas udesno, i kad dopuzi do mene, isplazi jezik za čitav pedalj, tako da se vukao po prašini cijelom dužinom. A za zmijom je jurila aždaja, dugačka i tanka, duga kao koplje, i zmija uzmicaše od nje, skrećući čas udesno čas ulijevo, ali je aždaja već uhvati za rep, te je obliše suze i ona isplazi jezik od brzog bježanja. I obuze me sažaljenje prema zmiji, te uzeh kamen i bacih ga na aždajinu glavu, i ona odmah umre, a zmija razmahnu krilima, pa, poletjevši u zrak, iščeznu pred mojim očima.

I ja sjedoh, čudeći se tome, i osjetih da sam umorna, i obuze me drijem, i zaspah na mjestu i malo odspavah, a kad se probudih, nađoh kraj svojih nogu djevojku, i s njom dvije kučke, i ona mi trljaše noge. I ja se zastidjeh od nje, te sjedoh i rekoh: - O, sestrice, tko si ti? - A ona odgovori: - Kako si me brzo zaboravila! Ja sam ona kojoj si ti učinila dobro, i ti si mi iskazala milost ubivši moga neprijatelja. Ja sam ona zmija koju si oslobodila od aždaje. Ja sam ifritka, a ona aždaja je ifrit; on je moj neprijatelj i ja sam ga se spasila samo zahvaljujući tebi. I kad si me spasila od njega, poletjela sam u zrak i uputila se lađi s koje su te bacile tvoje sestre, i sve što je bilo na lađi

I poslije jednog sata svijet nad nama pokri se tamom i ispuni mefglom, i kad se magla raziđe, ifrit se odjednom spusti među nas i držao je u ruci mač na kome bjehu ispisane neke židovske riječi, a njegove ruke bjehu kao vile, noge kao katarke, i oči kao dvije ognjene iskre.

prenijela sam u tvoju kuću, a lađu sam potopila. Što se tiče tvojih sestara, pretvorila sam ih u crne kučke: znala sam sve što ti se dogodilo s njima, a mladić se utopio.

Potom me ona ponese zajedno s kučkama i baci nas na krov moje kuće, i ja ugledah svu imovinu koja bješe na lađi usred svoje kuće, i od nje ne bješe ništa propalo. I poslije toga zmija mi reče: - Zaklinjem te natpisom urezanim na prstenu gospodara našega Sulejmana (mir s njim!) - ako svakoj od njih ne udariš svakoga dana po trista batina, ja ću doći i učinit ću te takvom kao što su one! - I ne prestajem, o, gospodaru pravovjernih, da ih tako bijem, ali ih žalim i one znaju da nisam ja kriva što ih bijem, i primaju moje opravdanje. Eto moje povijesti i moje priče.

PRIČA DRUGE DJEVOJKE

I kalif se začudi tome i potom reče drugoj ženi: - A ti, kakvi su uzroci udarcima na tvome tijelu? - I ona odgovori: - O, gospodaru pravovjernih, imala sam oca, i on je umro i ostavio mi mnogo novaca, i ja malo proživjeh poslije njega, i udadoh se za najsretnijega čovjeka svoga vremena. I provedoh s njim godinu, i on umre, a ja naslijedih od njega osamdeset hiljada dinara u zlatu - svoj dio po zakonu, i nadmaših sve bogatstvo i pronese se glas o meni. I saših deset haljina, a svaku haljinu platih po hiljadu dinara. I dok sam sjedila jednoga dana, odjednom mi dođe starica opuštenih obraza, rijetkih obrva, izbuljenih očiju, polomljenih zuba, bubuljičava lica, sa zagnojenim očnim kapcima, prašljive glave, prosjede kose, krastava tijela, pognuta stasa i uvele boje lica, i iz nosa joj je curilo, i bješe onakva kao što o njoj reče onaj koji reče:

Da zle starice! Mladost njoj neće oprostiti,
Nit’ za nju će, kad smrt dođe, biti milosti.
I vješta je, da hiljadu mazgi odbjeglih
Na končiću tananome može dovesti.

I kad mi dođe, starica me pozdravi i poljubi zemlju preda mnom, i reče: - Imam sirotu kćer, i večeras joj priređujem svadbu i gledanje, a stranci smo u ovome gradu i ne poznajemo nijednog od njegovih stanovnika, i srca su nam ucviljena. Zasluži plaću i nagradu od Alaha, dođi joj na gledanje, ne bi li gospođe iz našega grada, kad čuju da si došla, i same došle. Time ćeš joj zaliječiti srce, jer joj je srce ucviljeno, i ona nema nikoga osim velikog Alaha. - I ona zaplače i poljubi mi noge i stade izgovarati stihove:

Dolaskom svojim čast nam odaste,
I to vam moramo priznati sad.
Al’ nestat će vas, a neće biti
Zamjene, jer vama zamjene nema.

I obuze me sućut i žalost, i odgovorih joj: - Slušam i pokoravam se! - I rekoh joj: - Učinit ću nešto za tvoju kćerku ako da veliki Alah, i neću je pokazati drukčije ženiku do u svojim haljinama, ukrašenim i skupocjenim. - I starica se obradova i pognu se i poljubi mi noge, i uzviknu: - Nagradio te Alah dobrim i zaliječio ti srce onako kao što si ti zaliječila moje! Ali neka ti ta usluga ne zadaje brige odmah, o, gospođo! Spremi se za večeru, a ja ću doći po tebe. - I ona mi poljubi ruke i ode, i ja se spremih i lijepo obukoh, i odjednom ide starica i veli: - O, gospođo, gospođe iz grada su već došle, i ja sam im ispričala da ćeš doći, i one su se obradovale i čekaju te i gledaju kad ćeš doći. - I ja ustadoh i umotah se u zar i uzeh sa sobom svoje djevojke i odoh, i dođosmo u pometenu i polivenu uličicu, gdje puhaše čist vjetrić. Priđosmo visokim zasvođenim vratima s mramornim kubetom čvrsto sagrađenim na vratima dvora, koje se uzdizalo nad zemljom i zadiralo u oblake, a na vratima bijahu ispisani ovi stihovi:

Ja sam kuća sagrađena za veselja
Da nasladi uvijek služim suđeno je.
Usred mene šedrvan je s vodom bistrom.

A ta voda svaku boljku iscjeljuje.
Oko mene svud cvjetaju anemone,
Ruže, mirte, bijele rade i narcise.

I kad priđosmo vratima, starica zalupa, i otvoriše nam, i uđosmo i nađosmo se na prolazu zastrtom ćilimovima, gdje su visila upaljena kandila i stajale poredane svijeće, i tamo bješe skupocjeno i drago kamenje. I prijeđosmo prolaz i uđosmo u odaju kakvoj nema ravne, i ona bijaše zastrta svilenim prostirkama i ukrašena obješenim upaljenim kandilima, i tamo bijahu dva reda svijeća. A na uzvišenju bijaše postelja od smreke, ukrašena biserom i dragim kamenjem, i na postelji bijaše zavjesa od atlasa s kopčama, i tek što se pri- brasmo, a iza zavjese iziđe mlada žena, i ja je pogledah, o, gospodaru pravovjernih, i vidim - savršenija je od mjeseca u noći punoga mjeseca, i čelo joj blista kao sjajno jutro.

I žena siđe s postelje i reče mi: - O, sestrice, dobro došla, želim da se prijatno i ugodno osjeća draga i poštovana sestra, hiljadu puta dobro došla! - I izgovori ove stihove:

Da može znati naš dom tko je sad u nj ušao,
On radostan bi bio i stope mu ljubio.
I jezik bi mu rekao i zacijelo kliknuo:
O, dobro nam došli oni što štedri bijahu!

I potom sjedne i reče mi: - O, sestrice, imam brata, i on te je ugledao na nekoj svadbi ili svečanosti (a mladić je ljepši od mene) i njegovo srce te je zavoljelo silnom ljubavlju, jer su ti u dio pala najveća savršenstva i darovi, i čuo je da si gospodarica svoga roda, a i on je glava svoga roda, i zaželio je da tvoju krvcu priveže za svoju. On je smislio ovo lukavstvo, ne bih li se ja našla s tobom, i želi da te uzme za ženu po običaju koji su zaveli Alah i njegov prorok, a u dopuštenome nema sramote. - I čuvši njene riječi, ja vidjeh da sam im pala u ruke u toj kući, i odgovorih ženi: - Slušam i pokoravam se! - I onda se ona obradova i zatapša, i otvoriše se vrata i uđe mladić, divan sa svoje mladosti, u čistu odijelu, vitka stasa, lijep, sjajan i savršen, nježan i otmjen, s obrvama kao luk strijele i očima koje osvajaju srce dopuštenim čarolijama, kao što o njemu reče netko od onih koji su ga opisali:

Svojim likom on ko lik mjeseca svijetli.
A trag sreće na njem kao biser sja.

A isto tako dostojne su riječi onoga koji reče:

I pojavi se mladić, tvorcu hvala neka je!
Nek slavljen bude tko ga takvim učini!
Ljepotom svijeta on se raskošno okiti,
Te se svakome um s ljepote mu pomuti.
Ljepota mu ispisala na obrazu:
Ja kažem - ljepšeg nigdje naći nećete.

I kad ga pogledah, srce me privuče k njemu, i ja ga poljubih i on sjedne pored mene, i malo porazgovarasmo, a potom žena zatapša po drugi put, i odjednom se otvori ostavica i iz nje iziđu sudac i četiri svjedoka, i oni me pozdraviše i sjedoše, i ja napisah svoj bračni zapis s mladićem, i oni odoše., I onda mi se mladić obrati i reče mi: - Da blagoslovljene večeri! - A potom doda: - O, gospođo, postavljam ti jedan uvjet. - O, gospodaru, a kakav je taj uvjet? - zapitah ga, i on ustade i donese mi rukopis Kurana i reče: - Zakuni mi se da nećeš ni na koga pogledati osim na mene i da nećeš osjetiti naklonost ni prema kome! - I ja se zakleh na to, i mladić se veoma obradova i zagrli me, i ljubav prema njemu osvoji mi cijelo srce. I prirediše nam bogatu gozbu i postaviše stol, te smo jeli i pili dok se nismo zasitili, a kad dođe noć, mladić me uze i legne sa mnom u postelju, i provedosmo noć do jutra: ljubeći se i grleći.

Živjeli smo tako u radosti i nasladama mjesec dana, a poslije mjesec dana zamolih ga za odobrenje da odem na trg i kupim neke tkanine, i on mi dopusti da odem, i ja se umotah u zar i uzeh sa sobom ovu staricu i djevojku, i pođoh na trg. I sjedoh pored dućana mladoga trgovca,

koga je poznavala starica, i ona mi reče: - To je mlado momče; umro mu je otac i ostavio mu mnogo novaca, i ima razne robe, i ma šta zatražila, naći ćeš u njega. Ni u koga na trgu nema ljepših tkanina. - Potom mu ona reče: - Daj joj samo skupih tkanina, kakvih imaš za ovu gospođu. - A on odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I starica ga stade hvaliti, a ja rekoh: - Ne treba da nam ga hvališ; uzet ćemo od njega ono što nam je potrebno, i vratit ćemo se svojoj kući. Daj nam ono što smo tražile, a mi ćemo ti položiti novac! - Ali trgovac ne htjede da uzme šta bilo i reče: - To vam danas pripada kao mojim gostima. — Ako ne uzme novac, vrati mu njegove tkanine - reče starica, ali trgovac uzviknu: - Kunem se Alahom da neću ništa uzeti od tebe! To je moj poklon za jedan poljubac. Za mene je on ljepši od svega što imam u dućanu. - I starica progovori: - Kakva ti je korist od poljupca? - I potom mi reče: - Jesi li čula, kćeri, šta reče taj mladić? Ništa ti se neće dogoditi ako mu i daš poljubac, a uzmeš ono što si tražila. - Zar me znaš da sam se zaklela? - odgovorih joj, ali mi starica reče: - Neka on tebe poljubi, a ti šuti; nećeš biti ni najmanje kriva za to i uzet ćeš novac.

I ona me je dotle nagovarala, dok nisam popustila i pristala, a potom zažmurih i pokrih se od ljudi krajičkom zara, a mladić pod žarom stavi svoje usne na moj obraz, i, ljubeći me, jako me ugrize, tako da mi je otkinuo komad mesa s obraza, i ja izgubih svijest. I starica me metnu na krilo, i kad se osvijestili, vidjeh da je dućan zatvoren, a starica jadikuje i govori: - Ne dao Alah što gore! - Potom mi reče: - Hajdemo kući, okrijepi svoju dušu, da se ne osramotiš, a kad dođeš kući, lezi i pretvaraj se da si bolesna, i pokrij se pokrivačem, a ja ću ti donijeti lijek, pa ćeš izliječiti tu ranu od ujeda i uskoro ćeš ozdraviti.

I poslije nekog vremena ja ustadoh s mjesta, budući u najvećoj nedoumici, i obuze me najveći strah, i pođoh i malo-pomalo dođoh do svoje kuće, i načinih se bolesna. I kad nastade noć, odjednom mi dođe muž i reče mi:

- Šta ti se to dogodilo prilikom šetnje, o, gospođo? - Bolesna sam, boli me glava - rekoh mu, i on me pogleda i upali svijeću, pa mi se približi i upita me: - Kakva ti je to rana na obrazu, pa još na mekom mjestu? - I ja odgovorih: - Kad si mi dopustio da odem i kad sam danas išla da kupim tkanine, pritisnula me je deva svežnjem drva i poderala mi veo, i, kao što vidiš, ranila me u obraz; putevi su u ovom gradu tako uski. - Sutra ću otići upravitelju i reći mu da objesi sve drvosječe u gradu! - uzviknu moj muž, a ja rekoh: -

Tako ti Alaha, ne griješi se ni o koga! Jahala sam na magarcu, a on se spotakao, pa sam pala na komad drveta na zemlji i oderala obraz i ranila se. - Sutra ću se naći s Džafarom Barmakidom i ispričat ću mu tu povijest, i on će pobiti sve vlasnike magaraca u ovome gradu - uzviknu moj muž, a ja rekoh: - Hoćeš da pogubiš sve zbog mene, a to što mi se dogodilo Alah je sudio i unaprijed mi namijenio. - To svakako mora biti! - povika on, i bješe uporan i skoči na noge i ja se razljutih i osorno počeh razgovarati s njim, i onda, o, gospodaru pravovjernih, on shvati sve što je bilo sa mnom, i reče: - Pogazila si zakletvu! - I gromko viknu, i vrata se otvoriše i uđe sedam crnih robova, i moj muž im naredi, a oni me svukoše s postelje i baciše nasred kuće. I jednome robu muž naredi da me uzme za pleća i da sjedne kraj moje glave, a drugome da mi sjedne na koljena i da me uhvati za noge, a treći priđe s mačem u rukama i reče mu: - O, gospodaru, udarit ću je mačem i presjeći ću je napola, i svaki će uzeti po komad i bacit će ga u rijeku Tigar, da ga pojedu ribe. Takva nagrada čeka one koji ne drže zakletvu ljubavi! - I gnjev moga muža se poveća, i on izgovori ove stihove:

Ako ljubav svog dragog dijeliti moram s kim,
Uskratit ću ljubav duši, ma u bolu umrla.
I duši ću reći tad: umri ti blagorodna!
U ljubavi sreće nema kad se dijeli s drugima.

Potom reče robu: - Udari je, o, Sade! - I kad se rob uvjeri u to, on sjede na mene i reče: - O, gospođo, izgovori riječi vjere i reci nam šta ti je potrebno; sada ti je kraj životu. - I ja mu rekoh: - O, dobri robe, ostavi mi malo vremena da ti kažem svoju posljednju volju - i podigoh glavu i pogledah u kakvom sam stanju i kakvom poniženju bila poslije veličine, i suze mi potekoše, i gorko zaplakah, i muž me pogleda gnjevnim pogledom i izgovori:

Reci onoj što je surova i sita,

Što je drugom ljubav dala, mjesto nama:
Prije si nama dosadila no mi tebi,
I već je dosta nama svega što je bilo.

I kad čuh to, o, gospodaru pravovjernih, zaplakah se i pogledah ga i izgovorili ove stihove:

Odlučiste da ljubav prezrete moju, i sada
Spokojno sjedite vi, lišivši mi oči sna.
Prijateljstvom vezaste oči moje i bdjenje
Sad utjehe nemam i suze ne mogu sakriti.
Obećaste mi negda da ćete vjerni biti,
A čim mi srce oteste, postaste nevjera.
Ko dijete se zaljubih, ne znajuć* još za ljubav,
A sada bih da živim - ta naučih se već!
Alaha vam, kad umrem, na kovčegu vi tada
Napišite tri riječi: Zaljubljena tu počiva.
I možda će netko, tužan, poznavši ljubavne jade
Kraj groba proći mog i sažalit se na mene.

I kad prestadoh govoriti, zaplakah se, a moj se muž, čuvši stihove i videći me gdje plačem, još više razgnjevi i izgovori:

Odgurnuh dragu ja, mada je ne bijah sit
Naprotiv, to njezin je grijeh što smo se rastali.
U ljubavi htjede ona sudruga da mi da,
A vjera duše moje za druga ne zna drugog.

Kad je on završio te stihove, ja stadoh plakati i moliti ga i rekoh usebi: - Prevarit ću ga riječima, možda će me spasiti smrti, pa makar mi i uzeo sve što imam. I potužih mu se na ono što osjećam, i izgovorih ove stihove:

A da si pravedan bio, ne bi me ti ubio,
Ali sud je rastanka oduvijek bio pristran.
Ti breme si ljubavi na pleća mi svalio,
A ja sam tako slaba da jedva nosim haljinu.
I nije mi čudno što ginem sad, već samo to
Što tijelo još traje, kad tebe nema, dragi moj.

I kad završih te stihove, zaplakah, a muž me pogleda i stade vikati i podrugivati mi se, i izgovori ove stihove:

Napustila si me sasvim i druge našla si
Odgurnula me javno - a to ne učinih ja.
Ali ostavit ću tebe, ko što me ti ostavi,
I stradat ću bez tebe, kao bez mene ti!
Bit ću s drugom kao ti što s drugim bila si,
Al' raskid veze naše - tvoj samo bit će grijeh.

I kad je završio svoje stihove, on viknu na roba i reče mu: - Presijeci je napola i izbavi nas od nje; od nje nam nema nikakve koristi. - I dok smo se prepirali stihovima, o, gospodaru pravovjernih (a bila sam uvjerena da ću umrijeti i bila sam izgubila nadu da ću ostati u životu i prepustila sve Alahu velikome), odjednom uđe ona starica i baci se pred mladićeve noge i poljubi ih i zaplače i reče: - O, dijete moje, učini mi tu ljubav zato što sam te odgojila i pazila te i oprosti toj ženi! Ona nije učinila krivice kojom bi zaslužila sve to! A ti si - mlad čovjek, i ja se bojim da se ne ogriješiš o nju; ta rečeno je da će svaki ubojica biti ubijen. I šta je ta prljava žena? Ostavi je i

izbaci je iz uma i iz srca.

I ona je toliko plakala i dotle mu dosađivala dok on nije pristao i rekao: - Oprostit ću joj, ali na svaki način moram joj ostaviti traga koji će se vidjeti do kraja njena života! - I on naredi robovima, i oni me svukoše i položiše koliko sam duga, pošto prije toga svukoše haljine s mene, i sjedoše na mene, a potom se mladić podigne i donese granu dunje i stade me njome udarati po tijelu, i dotle me je udarao po leđima i slabinama dok se nisam onesvijestila od silnih udaraca i dok nisam izgubila nadu da ću ostati živa.

I kad nastade noć, on naredi robovima da me odnesu i da povedu staricu, da im pokaže moju kuću, pa da me bace u kuću u kojoj sam prije živjela.

I robovi učiniše onako kako im bješe naredio gospodar, i baciše me u moju kuću i odoše, a ja ostadoh u nesvjestici dok se ne zabijeli dan. I počeh se oprezno liječiti melemima i lijekovima i izliječih svoje tijelo, ali mi rebra ostadoše kao prebijena bičem, kao što vidiš, i ležala sam bolesna i bačena u postelju, liječeći se četiri mjeseca, dok se ne osvijestili i ne oporavih. I pođoh k onoj kući u kojoj mi se sve to dogodilo i vidjeh da se raspala, a uličicu nađoh razrušenu od početka do kraja, i kuća bješe postala gomila ruševina, i nisam znala što se dogodilo. I dođoh svojoj sestri, evo ovoj, koja mi je sestra po ocu, i nađoh kod nje ova dva crna psa, i pozdravih je i ispričah joj što mi se dogodilo, i sve što se zbilo, i ona mi reče: - O, sestrice, tko se još spasio od prevrtljivosti sudbe?

Neka je slava Alahu što se sve svršilo spasenjem.

Potom mi ispriča o sebi i o tome šta joj se dogodilo s njenim dvjema sestrama, i kako se sve to svršilo, i počeh živjeti s njom, i spomen udaje nije nam prešao preko jezika. I zatim nam se pridruži ova žena, nabavljačica, i ona svakoga dana izlazi i kupuje nam namirnice za dan i veče, i provele smo u takvom stanju sve do ove noći što minu. I naša sestra bješe izišla da nam, po običaju, nešto kupi, i s nama se dogodilo ono što se dogodilo, zahvaljujući dolasku nosača i ova tri kalendera. Mi smo porazgovarate s njima i uvele ih u svoj stan i odale im poštovanje, i tek što bješe protekao mali dio noći, naiđoše tri poštena trgovca iz Masula, i oni nam ispričaše svoju povijest, i mi porazgovarasmo s njima i postavismo im svoje uvjete, i oni nas ne poslušaše. I lijepo smo se ponašale prema njima, iako nas nisu poslušali, i pitale smo ih šta im se dogodilo, i oni su nam ispričali svoju povijest i šta se s njima zbilo i oprostile smo im, i oni su otišli. A danas nismo stigle ni da se priberemo, a evo nas već pred tobom.

Eto naše povijesti.

I kalif se začudi toj priči i naredi da se zapiše i čuva u njegovoj riznici...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetnaesta noć, ona reče:

19. NOĆ

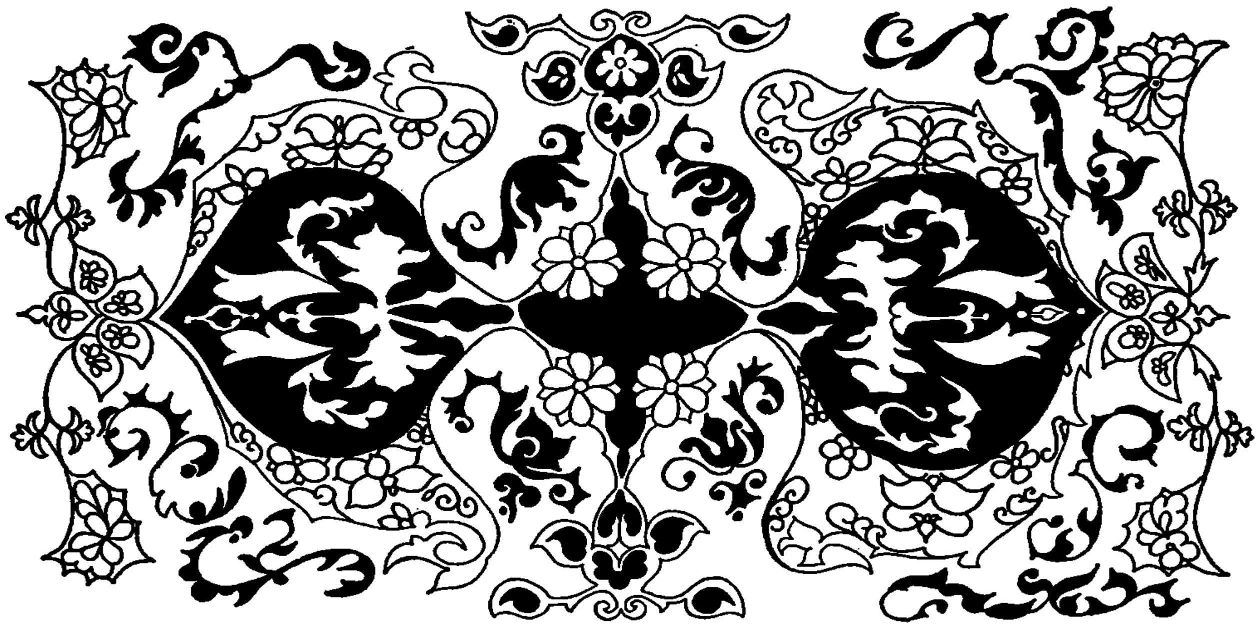
- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif naredio da se zapiše ta povijest u pisarnici i da se čuva u državnoj kasi, a potom reče prvoj ženi: - Da li poznaješ ifritku koja je začarala tvoje sestre? - O, gospodaru pravovjernih - odgovori žena - ona mi je dala nekoliko svojih vlasi i rekla: - Kad budeš htjela da ti se javim, spali jednu od tih vlasi, i ja ću ti se ubrzo javiti, čak i ako se nađem iza planine Kaf. - Donesi mi te vlasi - reče joj kalif, i žena ih donese, i kalif spali jednu, i kad se raširi miris, dvor se zatrese, i svi čuše tutnjavu i tresak, i odjednom se pojavi ona ifritka, a bila je muslimanka. I ona reče: - Mir s tobom, o Alahov nasljedniče! - Kalif joj odgovori: - Mir s tobom, i Alahova milost, i njegov blagoslov! - A ifritka reče: - Znaj da je ta žena bila milostiva prema meni i da je ne mogu nagraditi za to. Ona me je spasila smrti i ubila moga neprijatelja, i ja sam vidjela što su s njom učinile njene sestre i smatrala sam da treba da im se osvetim i čaranjem sam ih pretvorila u kučke, a prije toga sam ih htjela ubiti, ali sam se pobojala da joj to ne bude žao. A sada, ako hoćeš da ih oslobodiš, o, gospodaru pravovjernih, ja ću ih osloboditi iz poštovanja prema tebi i njoj - ta ja sam muslimanka. - Oslobodi ih - reče kalif - a potom ćemo prijeći na ovu isprebijanu ženu i ispitat ćemo njenu povijest, i, ako mi bude jasno da je kazala istinu, ja ću se za nju osvetiti onome koji joj je učinio nažao. - I ifritka reče: - O, gospodaru pravovjernih, evo, oslobodit ću ih i pokazat ću ti tko je to učinio s njom i tko joj je uzeo novac. To je čovjek koji ti je najbliži.

Potom ifritka uze zdjelu vode i izgovori nad njom zakletve i progovori riječi koje nije moguće shvatiti, a zatim poprska kučke po njušci i reče im: - Neka vam se vrati prvobitni ljudski

lik! - I one ponovo dobiše lik kakav su nekad imale. I poslije toga ifritka reče: - O, gospodaru pravovjernih, onaj koji je isprebijao ovu ženu tvoj je sin al-Amin, al-Mamunov brat. On je čuo za njenu ljepotu i njene čari, i, razapevši zamku, uzeo je za ženu na dopušten način. On nije kriv što ju je prebio; bio joj je postavio uvjet i zakleo je velikom zakletvom da neće ništa učiniti, i mislio je da je pogazila zakletvu, i htio ju je umoriti, ali se pobojao velikog Alaha i zadao joj te udarce i vratio je na njeno mjesto. I takva je povijest druge djevojke, a Alah bolje zna.

I kad je čuo ifritkine riječi i saznao zbog čega je isprebijana žena, kalif se čudom začudi i uzviknu: - Neka je slava Alahu, visokome, velikome, koji mi je to poslao i koji je oslobodio dvije djevojke od čarolija i mučenja i darovao mi povijest ove žene! Tako mi Alaha, učinit ću djelo koje će se spominjati poslije mene! - I on pozva svoga sina al-Amina i upita ga o povijesti prve žene, i al-Amin mu ispriča sve, a poslije toga kalif pozva suce i svjedoke i naredi da mu dovedu tri kalendera i prvu ženu i njene dvije sestre - one što bjehu začarane, i sve tri udade za kalendere, koji pričahu da su carevi sinovi, i načini ih svojim dvorjanicima i dade im sve što im bijaše potrebno, i odredi im plaću i nastani ih u bagdadskom dvoru. A bijenu ženu vrati svome sinu al-Aminu, i obnovi njegov bračni ugovor s njom, i dade joj mnogo novaca i naredi da se ponovo sagradi ona kuća, još ljepša no što je bila. I kalif se oženi nabavljačicom i prospava noć s njom, i sutradan joj odredi stan i robinje, i dade joj novaca za mjesečni trošak, i ostavi je da živi među njegovim naložnicama. Narod se divio kalifovoj velikodušnosti, blagosti njegove duše i njegovoj mudrosti, i poslije toga kalif naredi da se zapišu sve njihove povijesti.

I Dunjazada reče svojoj sestri Šeherezadi: - O, sestrice, Alaha mi, to je lijepa i divna bajka, kakve nikada nitko nije čuo, ali, ispričaj nam koju drugu povijest, da bismo mogli provesti ostatak ove besane noći. - S ljubavlju i drage volje, ako mi dopusti car! - odgovori Šeherezada, i car uzviknu: - Ispričaj tu povijest i požuri se!

PRIČA O TRI JABUKE

I Šeherezada reče: - Kažu, o, care vremena i gospodaru vjekova i stoljeća, da je kalif Harunar-Rašid pozvao jednom noću svoga vezira Džafara i rekao mu:

- Hoću da siđem u grad i da se raspitam o držanju upravljača na vlasti, i otpu- stit ću svakoga na koga mi se potuže, a nagradit ću onoga koga mi pohvale.

- Slušam i pokoravam se! - odgovori mu Džafar, i kalif s Džafarom i Masru- rom siđe i prođoše kroz cio grad i stadoše šetati po ulicama i trgovima. Oni prolažahu nekom uličicom i ugledahu starca u dubokoj starosti, na čijoj glavi bijaše mreža i košara, a u rukama držaše štap. I on je išao ne žureći se i izgovarajući ove stihove:

Oni meni kažu: - međ' ljudima drugim
Ti si blistav znanjem ko mjesec u noći,
A ja njima velim: - ne, to nije tako!
Znanje vrijedi samo kad je i vlast s njim.
Da se kome prohtije da me sad založi
Sa tintom i papirom, i svim znanjem mojim,
Zalog mu ne bi ni za dnevnu hranu
Istrajati mogo do sutrašnjeg dana.
O, za nesretnike i za siromahe
Sumoran je, tužan uvijek život ovaj.
Kada ljeto dođe, za njih nema hrane,
A u zimi tijelo nad mangalom griju.
Drumski psi nasrću na njih kad ih vide,
A grde ih često i prezreni ljudi.
Kada se potuže na nevolju svoju,
Nitko za njih riječi oproštaja nema.
I dok je prosjakov cio život takav,
U grobu ga uvijek bolji život čeka.

Čuvši te stihove, kalif reče Džafaru: - Pogledaj toga bijednog čovjeka i čuj njegove stihove! Oni kazuju da živi u oskudici. - I kalif mu priđe i upita ga:

- O, starče, kakav ti je zanat? - A starac mu odgovori: - O, gospodaru, ja sam ribar, i imam obitelj, i izišao sam iz kuće u podne, i do ovoga časa Alah mi ništa ne udijeli da nahranim svoju obitelj, i osjetio sam odvratnost prema samome sebi i poželio smrt. - Zar nećeš da se vratiš s

nama na rijeku? - zapita ga kalif. - Stani na obalu Tigra i baci mrežu na moju sreću, i ono što budeš izvadio, otkupit ću od tebe za sto dinara. - I ribar se obradova kad ču te riječi, i uzviknu: - Pristajem! Vratit ću se s vama! - I on se vrati s njima na rijeku i baci mrežu i pričeka, a potom povuče za uzicu i dovuče mrežu do sebe, a u mreži se pojavi zatvoreni kovčeg, težak kao tuč. I kad ugleda kovčeg, kalif ga dodirnu i vidje da je težak i dade ribaru sto dinara, i ovaj ode, a Masrur i kalif uzeše kovčeg i odniješe ga u dvor. I upališe svijeće (a kovčeg stajaše pred kalifom), i Džafar i Masrur priđoše i obiše kovčeg, i u njemu nađoše košaru od palmina lišća, zašivenu crvenim vunenim koncem. I rasjekoše košaru i vidješe u njoj komad ćilima, i kad podigoše ćilim, nađoše pod njim zar, a u zaru se ukaza mlada žena, slična grumenu srebra, ubijena i rasječena. I kad je kalif vidje, obuze ga tuga i suze mu potekoše niz obraze, te reče, obrativši se Džafaru:

- O, pseto među vezirima! Ljude ubijaju u moje vrijeme i bacaju ih u rijeku, i zato ću ja odgovarati na dan uskrsnuća. Za to će mi svakako platiti onaj koji je ubio ovu ženu i usmrtit ću ga najgorom smrću! – I još reče Džafaru: - Kunem se srodstvom svoga roda s kalifima al-Abasovim sinovima, ako mi ne dovedeš onoga tko ju je ubio, da ga mogu po pravdi kazniti za to, neizostavno ću te objesiti o vrata svoga dvora, tebe i četrdeset tvojih rođaka!

Kalif se razgnjevi silnim gnjevom, a Džafar iziđe i siđe u grad, i reče u sebi: - Kako da saznam tko je ubio tu ženu, pa da ga dovedem kalifu? Ako dovedem koga drugog, odgovarat ću sam. Ne znam šta da radim! - I Džafar provede kod kuće tri dana, a četvrtoga dana kalif mu posla jednog od svojih dvorjana i pozva ga, i Džafar dođe kalifu, i ovaj ga upita: - Gdje je ženin ubojica? - O, gospodaru pravovjernih, ja ne vršim nadzor nad ubijenima, da bih mogao znati tko je njen ubojica - reče Džafar, i kalif se rasrdi i naredi da ga objese ispod njegova dvora, a glasniku naredi da viče po bagdadskim ulicama: - Tko hoće da gleda kako vješaju Džafara Barmakida, kalifova vezira, i četrdeset Barmakida, njegovih rođaka, o vratima kalifova dvora, neka dođe da gleda!

I iz svih ulica iziđoše ljudi da gledaju pogubljenje Džafara i njegovih rođaka, a nisu znali zašto ih vješaju. I podigoše vješala i staviše ih ispod njih da ih objese, i počeše čekati kalifovo odobrenje (a valjalo je da on da znak rupcem) i ljudi oplakivahu Džafara i njegove rođake.

A u to vrijeme odjednom se pojavi mladić, divnoga izgleda i u čistu odijelu, lica kao mjesec i očiju kao u hurije, sjajnog čela i rumenih obraza, s nježnim maljama i madežom kao kružić ambre, i on se toliko gurao kroz narod da se našao pred Džafarom. - Neka bi bio spašen nevolje da stojiš ovdje, o gospodaru emira i zaštitniče bijednih! - uzviknu on. - Ja sam ubio pokojnicu koju ste našli u kovčegu. Objesi mene za nju i naplati mi se. - I kad ču mladićev govor i riječi koje je izgovorio, Džafar se obradova svome oslobođenju, i sažali se na mladića. I dok oni razgovarahu, odjednom ugledaše oronula starca, daleko zamakla u godine, kako gura ljude i prolazi kroz gomilu. On priđe Džafaru i mladiću i pozdravi ih i reče: - O, vezire i visoki gospodine, ne vjeruj riječima koje je izrekao ovaj mladić! Doista, nitko osim mene nije ubio tu ženu! Nagradi me za to onako kako sam zaslužio, ili ću zatražiti od tebe računa pred licem velikog Alaha, ako to ne učiniš! - A u to mladić reče: - O, veliki vezire, taj oronuli starac, koji je izgubio pamet, ne zna šta govori. Ja sam je ubio! Kazni me kako sam zaslužio. - O, dijete moje - reče starac - ti si mlad i željan sreće u životu, a ja sam starac i život me je zamorio. Ja ću te iskupiti svojom dušom i iskupit ću vezira i njegove rođake. Nitko osim mene nije ubio tu ženu! Zaklinjem te Alahom, požuri se da me objesiš! Za mene nema života poslije nje!

I vidjevši to, vezir se začudi, pa povede starca i mladića, pope se u kalifov dvor, pa poljubi zemlju pred kalifom i reče: - O, gospodaru pravovjernih, doveli smo ti ubojicu ove žene. - A gdje je? - zapita kalif, i Džafar odgovori: - Ovaj mladić kaže da je on ubojica, a ovaj starac tvrdi da on laže i kaže da ju je on u'bio. Eto obojice pred tobom.

Nato kalif pogleda mladića i starca i reče: - Tko je od vas ubio ženu? - Ja - odgovori mladić, ali starac povika: - Nitko je nije ubio osim mene! - Uzmi obojicu i objesi ih - reče kalif Džafaru, ali ovaj odgovori: - Ako ju je ubio jedan od njih, bilo bi nepravo objesiti drugoga. - Kunem ti se onim koji je uzvisio nebo i razastro zemlju da sam ja ubio tu ženu - reče mladić i navede okolnosti pod kojima je izvršio ubojstvo i opisa ono što je našao kalif, i kalifu postade jasno da je baš on ubio ženu. I on se začudi povijesti ove dvojice i reče: - Zašto si ubio ženu kad nisi imao prava, i zašto priznaješ da si je ubio kad te nisu tukli, već si sam došao amo i kazao: Nagradite me kako sam zaslužio! - Znaj, o, gospodaru pravovjernih - reče mladić - da je ta žena - moja žena i kći moga strica. Oženio sam se njome kad je bila čedna i Alah mi je dao s njom troje muške djece, i ona me

je voljela i pazila me, i nisam vidio nikakva zla od nje, pa sam je i sam volio velikom ljubavlju. I kad dođe početak ovoga mjeseca, ona se teško razboli, i ja pozvah liječnike, i zdravlje joj se pomalo počelo vraćati, i htjedoh je odvesti u kupatilo, ali mi ona reče: - Htjela bih nešto prije kupanja i mnogo sam se toga zaželjela. - Slušam i pokoravam se - rekoh - a šta je to? - Htjela bih jabuku - reče ona - da je pomirišem i odgrižem od nje jedan komadić. - I ja odmah pođoh u grad, i počeh tražiti jabuke, ali ih ne nađoh, i da je jabuka stajala dinar, zacijelo bih je kupio. Bilo mi je teško, te pođoh kući i rekoh ženi: - O, kćeri moga strica, kunem ti se Alahom da nisam ništa našao. - I ona se oneraspoloži, jer je bila bolesna, i njena se bolest te večeri pogorša. I ja provedoh tu noć u razmišljanju, a kad nastade jutro, iziđoh iz kuće i počeh obilaziti voćnjake jedan za drugim, ali ne nađoh jabuka. Sretoh se sa starim vrtlarem, i upitah ga za jabuke, i on mi reče: - O, dijete moje, to ćeš sada mučno naći, jabuka nema. One se mogu naći samo u voćnjaku gospodara pravovjernih, koji se nalazi u Basri, i one su u vrtlara, koji ih čuva za kalifa. - I pođoh kući, i moja ljubav i predanost pobudiše me da se spremim za put, i putovao sam tamo i amo petnaest dana i petnaest noći, i donio joj tri jabuke koje bijah kupio od vrtlara u Basri za tri dinara. I uđoh i dadoh ih ženi, i ona im se ne obradova i ostavi ih kraj sebe, i njena bolest i groznica uzeše maha, i za sve vrijeme bješe bolesna, dok ne prođe deset dana, a poslije toga ozdravi. I ja iziđoh iz kuće i odoh u svoj dućan i sjedih prodajući i kupujući, i dok sam tako sjedio, u podne, odjednom prolazi pored mene crni rob, a u rukama mu jedna od one tri jabuke, i igra se njome. - O, dobri robe - zapitah ga - gdje li si uzeo tu jabuku, da i ja takvu nabavim? - I rob se nasmija i odgovori mi: - Uzeo sam je od svoje drage. Bio sam odsutan, i došao sam i našao je bolesnu, i ona je imala tri jabuke i rekla mi: - Moj muž, rogonja, išao je po njih u Basru i kupio ih za tri dinara. - I ja uzeh ovu jabuku od nje.

Kad čuh robove riječi, o, gospodaru pravovjernih, smrknu mi se pred očima, te ustadoh, zatvorih dućan i dođoh kući izvan sebe od gnjeva. I pogledah u jabuke i vidjeh samo dvije i zapitah ženu: - Gdje je treća? - i ona odgovori:

- Ne znam, a tko će i znati! - I onda se uvjerih da mi je rob rekao istinu, i uzeh nož i priđoh otraga svojoj ženi, ne progovorivši s njom, i sjedoh joj na grudi i presjekoh joj grlo. I odvojih joj glavu i brzo je stavih u košaru i pokrih je žarom, a zatim zaših košaru, pa, pokrivši je komadom ćilima, stavih je u kovčeg i odnijeh na svojoj mazgi i svojom rukom bacih u Tigar. Zaklinjem te Alahom, gospodaru pravovjernih, požuri se i objesi me - bojim se da mi ona ne zatraži odgovora na dan uskrsnuća. I kad je bacih u rijeku Tigar (a nitko to nije znao), vidjeh kako mi plače najstariji sin (a on nije znao što sam učinio s njegovom majkom). - Što plačeš, čedo moje? - zapitah ga, i on mi reče:

- Uzeo sam jednu od onih jabuka koje su bile u majke i pošao s njom u uličicu da se poigram s braćom, i odjednom mi je istrgnu iz ruku visoki crni rob i zapita me: - Gdje si to našao? - Po nju je išao moj otac - rekoh - i donio je iz Basre za moju majku, koja je bolesna, i kupio je tri jabuke za tri dinara.

- I rob uze jabuku i ne obrati pažnju na mene, i ja po drugi put ponovih te riječi, ali me rob i ne pogleda, i izudara me i odnese jabuku, i ja se poplaših da me majka ne istuče zbog jabuke, i odoh s braćom izvan grada, i tamo nas uhvati veče, i sada je se bojim. Zaklinjem te Alahom, oče, ne reci joj ništa, bit će još slabija no što je bila.

Kad čuh djetinje riječi, shvatih da je rob izmislio laž o kćeri moga strica i uvjerih se da sam je ubio nevinu. I počeh gorko plakati, i odjednom dođe ovaj starac, moj stric i njen otac, i ja mu ispričah šta je bilo, i on sjedne pored mene i zaplače, i plakali smo do ponoći i primali saučešće pet dana, i do današnjega dana tugujemo zbog toga što sam je ubio nevinu, ni krivu ni dužnu. I sve se to dogodilo zbog roba, i eto zašto sam je ubio. Tako ti predaka, požuri se i ubij me - za mene nema života poslije nje. Kazni me za ono što sam učinio.

I kad ču mladićeve riječi, kalif se začudi i uzviknu: - Kunem se Alahom da neću nikoga objesiti osim onoga prokletoga roba, i da ću na svaki način učiniti ono što će iscijeliti paćenika i biti ugodno velikom gospodu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeseta moć, ona reče:

20. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se kalif zakleo da neće nikoga objesiti osim roba, budući da je mladić zasluživao opravdanje, a potom se kalif obrati Džafaru i reče mu: - Dovedi mi toga prokletoga roba, zbog koga je to učinjeno, a ako mi ga ne dovedeš, sam ćeš se naći na njegovu mjestu! - I Džafar siđe u grad, plačući i govoreći u sebi: - Dvaput mi je zaprijetila smrt, i vrč ne ostaje uvijek cio. Iz ovoga se nikako ne mogu izvući, ali onaj koji me je spasio prvi put, spasit će me i drugi put. Zaklinjem se Alahom da za tri dana neću izlaziti iz kuće, a istiniti neka čini što želi! - I Džafar provede kod kuće tri dana, a četvrtoga dana pozva suce i svjedoke i oprosti se, plačući, sa svojom djecom. I odjednom mu dođe kalifov izaslanik i reče: - Gospodar pravovjernih je u najvećem gnjevu, i poslao me je po tebe. On se zakleo da još neće proteći ovaj dan, a tebe će objesiti. - I kad ču te riječi, Džafar zaplače, i njegova djeca i robovi, i svi koji bijahu u kući također zaplakaše, a kad se oprostio sa svima,

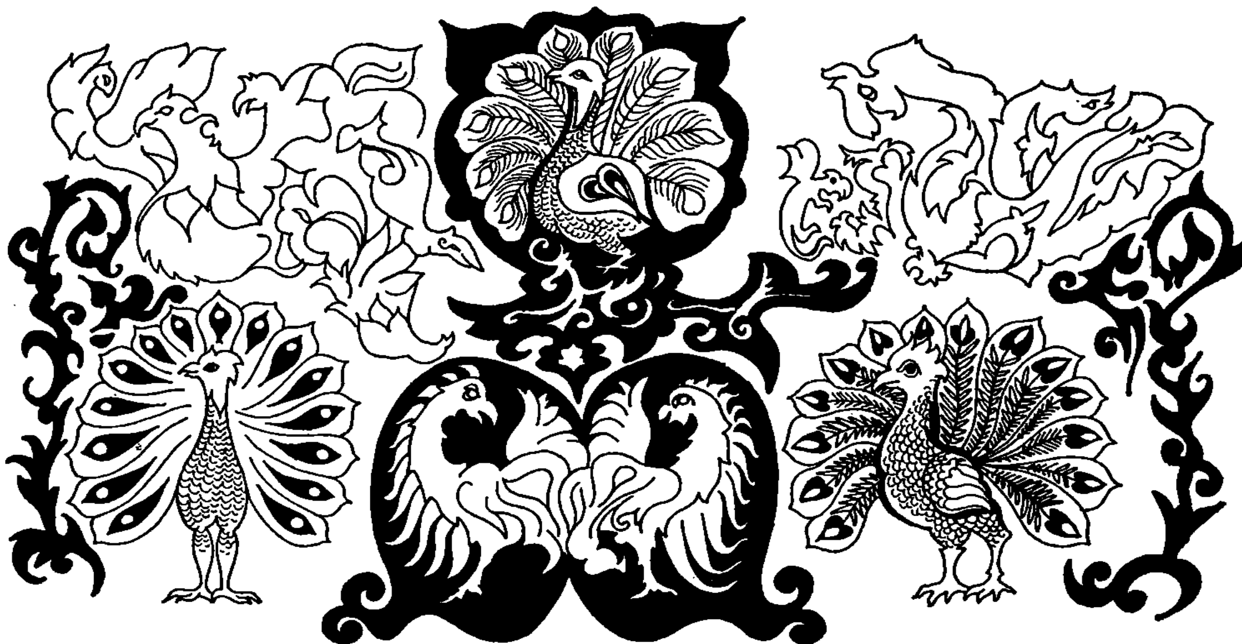
Džafar priđe svojoj najmlađoj kćeri, da se oprosti s njom, jer ju je volio više od sve druge djece, i pritisnu je na grudi i poljubi je i rasplače se zbog rastanka s njom. I odjednom osjeti da ona pod miškom ima nešto okruglo. - Šta ti je to pod miškom? - zapita on kćerku. - O, oče, jabuka na kojoj je napisano ime gospodara našega kalifa. Nju mi je donio naš rob Rejhan, i ona je kod mene već četiri dana, i on mi ju je dao tek pošto je uzeo od mene dva dinara. - I kad ču to o robu i o jabuci, Džafar se obradova, pa, mašivši se rukom pod mišku svoje kćeri, istrgne jabuku i prepozna je, pa uzviknu: - O, ti što uvijek pomažeš! - I naredi da mu dovedu roba, i ovaj se pojavi, i on mu reče: - Crni Rejhane, otkud ti ova jabuka? - Kunem se Alahom, o, gospodaru - odgovori rob - ako laž spasava, onda i istina spasava i još jednom spasava! Tu jabuku nisam ukrao ni iz tvoga zamka ni iz zamka njegova veličanstva gospodara pravovjernih. Prije pet dana prolazio sam jednom gradskom uličicom i vidio mališane kako se igraju, i jedan od njih imao je tu jabuku. I ja mu je istrgoh i izudarah dijete, a ono se rasplaka i reče: - O, delijo, to je jabuka moje majke; ona je bolesna i zamolila je moga oca da joj nađe jabuka, i on je išao po njih u Basru i donio joj je tri jabuke za tri dinara, i ja sam joj jednu ukrao, da se poigram njome. - I on se zaplaka, ali ga ja ne pogledah i uzeh jabuku i dođoh ovamo, i moja mala gospodarica je uze od mene za dva dinara u zlatu. Eto moje priče.

Kad je čuo tu povijest, Džafar se začudi što je do te zabune i do ženina ubojstva došlo zbog toga roba, i bi mu žao što je rob u to upleten, ali je bio rad da se sam spasi, te izgovori ove stihove:

I ako zbog sluge nesreća tebe snađe,
Nek on svojom žrtvom iskupi dušu tvoju.
Za sebe možeš ti i drugog slugu naći,
Ali duše nikad ne možeš naći druge.

I uze roba za ruku i odvede ga kalifu i ispriča mu njegovu povijest od početka do kraja, i kalif se tome do krajnosti začudi, i smijao se dok nije pao nauznak. On naredi da se zapiše ta povijest i da se razglasi po narodu, i Džafar mu reče: - Ne čudi se, o, gospodaru pravovjernih, ovoj priči - ona nije čudnija od priče o veziru Nur-ad-dinu Aliji egipatskom i Šams-ad-dinu-Muha- medu, njegovu bratu. - Hajde, ispričaj je! - uzviknu kalif. - Ima li priče čudnije od ove? - O, gospodaru pravovjernih - reče Džafar - ispričat ću ti je samo pod uvjetom da oslobodiš moga roba kazne. - Ako to bude čudnije od onoga što se dogodilo nama, poklonit ću ti njegovu krv, a ako ne bude čudnije, ubit ću tvoga roba - reče kalif.

Bajka o veziru Nur-ad-dinu i njegovu bratu

Znaj, o, gospodaru pravovjernih - reče Džafar - da je u minula vremena u zemlji egipatskoj, bio sultan, pravedan i vjeran, koji je volio bijednike i provodio vrijeme s učenim ljudima, i imao je vezira umna i iskusna, poznavaoca poslova i uprave; bio je to oronuli starac, a imao je dvoje djece, slične dvama mjesecima, kojima ne bješe ravnih po ljepoti i čarima, i stariji se zvaše Šams-ad-din Muhamed, a mlađeg zvahu Nur-ad-din Alija. I mlađi se više no stariji isticao ljepotom i čarima, tako da se o njemu pronese glas u nekoliko zemalja, te dolažahu u njegovu zemlju da mu vide ljepotu. I dogodi se da im otac umre, i sultana to ožalosti, te obrati pažnju na njegovu djecu, i car ih prihvati i nagradi ih, i reče im: - Ostajte na mjestu svoga oca, neka ne tuguje vaša duša. - I oni se obradovaše i poljubiše pred njim zemlju i primahu saučešće u bolu za ocem do isteka mjeseca, a potom stupiše na dužnost vezira, i vlast se nađe u njihovim rukama, kao što bijaše u rukama njihova oca, i kad bi sultan htio putovati, jedan od njih bi odlazio s njim. I dogodi se jedne noći među noćima (a valjalo je da sa sultanom putuje stariji) da razgovaraju, i, gle, stariji reče mlađemu: - O, brate, hoću da se oženim iste večeri kad i ti. - Čini što hoćeš, o, brate, ja pristajem na to što kažeš - odgovori mu mlađi, i oni se sporazum- ješe o tome, a potom stariji reče svome bratu: - Ako tako bude sudio Alah, uzet ćemo za žene dvije djevojke i doći ćemo im iste noći, i one će roditi istoga dana, i ako Alah ushtje, tvoja žena će donijeti na svijet dječaka a moja djevojčicu, i vjenčat ćemo ih jedno s drugim, i postat će muž i žena. - O brate -

zapita tada Nur-ad-din - šta ćeš uzeti uz moga sina na ime otkupa za svoju kćer? - I Šams-ad-din odgovori: - Uzet ću od tvoga sina za svoju kćer tri hiljade dinara, tri voćnjaka i tri sela, a ako mladić napiše bračni zapis bez toga, neće biti dobro. - Zar takav uvjet otkupa postavljaš mome sinu? - uzviknu Nur-ad-din, kad je čuo te riječi. - Zar ne znaš da smo braća i da smo dbojica, po Alahovoj milosti, veziri i da zauzimamo isti položaj? - Bio bi red da ponudiš svoju kćer mome sinu bez otkupa, a ako već misliš da je otkup potreban, da odrediš koliko bilo, za primjer ljudima. Ti znaš da muški spol više vrijedi od ženskoga, a moje je dijete muškoga spola, i nas će spominjati po njemu a ne po tvojoj kćeri. - A šta je ona? - zapita Šams-ad-din, i Nur-ad-din reče: - Neće nas spominjati po njoj među emirima. Ali ti hoćeš da i sa mnom postupiš kao što si postupio i s drugima. Kažu da je netko došao jednome svome prijatelju i obratio mu se s molbom, a ovaj mu je rekao: - U Alahovo ime, izići ćemo u susret tvojoj molbi, ali tek sutra - a molilac mu odgovori izgovorivši:

Po tom što se bijeda za sutra katkad odgađa,
Razumjet će umni da je neslavno odgurnut.

- Vidim da govoriš koješta i da uznosiš svoga sina nad mojom kćerkom - reče mu Šams-ad-din; - bez sumnje si glup i ne znaš za uljudnost. Spominješ mi podjelu vezirstva, ali ja sam dopustio da budeš sa mnom vezir samo iz sažaljenja prema tebi, da mi pomogneš, da mi se nađeš pri ruci i da te ne oža- lostim. I kad mi tako govoriš, ja, Alaha mi, neću dati svoje kćeri za tvoga sina, pa da mi daš toliko zlata koliko je teška.

Kad je čuo riječi svoga brata, Nur-ad-din se razljuti i uzviknu: - Ni ja neću oženiti svoga sina tvojom kćerkom! - A Šams-ad-din reče: - Ne pristajem da on bude njen muž! Da ne moram otputovati, naučio bih te pameti, ali kad se vratim s puta, drži se! Naučit ću te šta iziskuje moje dostojanstvo!

Kad je čuo riječi svoga brata, Nur-ad-din planu gnjevom i mir iščeznu za nj, ali je tajio ono što mu se 'bješe dogodilo, i svaki od njih ode na svoju stranu da provede noć. A kad nastade jutro, sultan pođe na put i ode u Gizu, put piramida, i vezir Šams-ad-din putovaše s njim. Što se tiče njegova brata Nur-ad-dina, on je tu noć proveo u najvećem gnjevu, a kad nastade jutro, on ustade, očita jutarnju molitvu i uputi se u svoju riznicu, pa uze malu vrećicu i napuni je zlatom. I sjeti se riječi svoga brata i svoga poniženja pred njim, i izgovori ove stihove:

Otputuj ti, i ostavljene drugi zamijenit će!
I radi! U radu samo život je ugodan.
Ni sreće ni slave nećeš naći u kraju svom,
Već bola, pa zato tuđim zamijeni rodni kraj.
Vidiš li da kvari se voda što ne otječe:
Ne teče li - loša je, teče li - ukusna.
Da mjesec ne izlazi, ne bi ga ni prestale
Još tražiti oči onih što u noć gledaju.
Ne iziđe l' iz svog legla, plijena neće naći lav,
A iz luka zategnutog strijela svoj pogađa cilj.
I zlato, prahu slično, leži u majdanima,
A tamo gdje uspijeva, rajsko drvo je obično.
I ponešto u tuđini želi se više još,
Ponešto u tuđini i više zlata donosi.

I kad je izgovorio te stihove, Nur-ad-din naredi jednome od svojih slugu da na nubijsku mazgu metne njegovo prošiveno sedlo (a Ibješe to šarena mazga s isturenim leđima, visokim kao kube, sa zlatnim sedlom i stremenjem od indijskog čelika i pokrivačem dostojnim Hosroja, i bijaše slična nevjesti s koje su skinuli veo) i naredi mu da stavi na nju svileni pokrivač i molitveni čilim, a potom reče slugama i robovima: - Hoću da se prošetam izvan grada i poći ću k al-Kalubu;[25] provest ću tri noći izvan kuće, i neka nitko od vas ne polazi za mnom - nešto mi je teško na srcu. - I on žurno uzjaha mazgu, uzevši sa sobom malo hrane, i iziđe iz Kaira, uputivši se u pustinju, i ne bi još ni podne kad stiže u grad Bilbis. I siđe s mazge i odmori se, i pusti mazgu da se odmori, i, kako u Bilbisu dobi malo hrane, pojede je, a potom ponese iz Bilbisa jela i krme za mazgu i uputi se u pustinju. I kad se spuštala noć, on je već ulazio u grad zvani as-Saidija, i tamo prenoći i izvadi malo hrane, a potom stavi pod glavu vrećicu, prostre čilim i legne da spava u poštanskom hanu, i gnjev ga savlađivaše. I provede noć u tom mjestu, a kad nastade jutro, uzjaha mazgu i potjera je, dok ne dođe u grad Haleb i zaustavi se u jednome hanu. I provede tamo tri dana i odmori se i pusti mazgu da se odmori, i prošeta se, a potom odluči da ode, pa uzjaha mazgu i izjaha, ne znajući kuda će. I išao je tako dok nije stigao u grad Basru, ne znajući to ni sam, i zaustavi se u hanu. I skine s mazge vrećicu i prostre ćilim, i dade mazgu s opremom vrataru, da je provoda. I vratar uze mazgu i stade je vodati.

I dogodi se da je basorski vezir sjedio kraj prozora svoga dvora i ugledao mazgu sa skupocjenom opremom koja bješe na njoj, te pomisli da je to mazga iz sultanove pratnje, kakve jašu veziri ili carevi. I stade misliti o tome, i pade u nedoumicu, i reče jednome od svojih slugu: - Dovedi mi onoga vratara. - I sluga ode i dovede vratara veziru, a vratar dođe preda nj i poljubi zemlju, i vezir (a bješe u dubokoj starosti) zapita vratara: - Tko je vlasnik te mazge i kako izgleda? - O, gospodaru - odgovori vratar - vlasnik te mazge je mladić divnih osobina; on se odlikuje uzvišenošću i dostojanstvom i trgovačkog je roda.

Čuvši vratareve riječi, vezir brzo ustade i pođe u han, i dođe mladiću, i kad Nur-ad-din vidje da se vezir uputio njemu, on žurno ustade i dočeka ga i pozdravi se s njim. I vezir ga pozdravi i sjaha s konja i zagrli Nur-ad-dina i posadi ga pored sebe i reče: - O, dijete moje, otkud si došao i šta hoćeš? - O, gospodaru - odgovori mu Nur-ad-din - došao sam iz grada Kaira. Sin sam tamošnjeg vezira, i otac mi se preselio u carstvo velikoga Alaha.

I Nur-ad-din ispriča veziru šta se dogodilo s njim od početka do kraja, i doda: - Odlučio sam da se nikako ne vratim dok ne obiđem sve gradove i zemlje. - O, dijete moje - reče vezir kad je čuo njegove riječi - ne povodi se za svojom dušom: izložit ćeš se opasnosti. Zemlja je zapuštena, pa se bojim da te , ne snađe zla sudba. - Potom stavi Nur-ad-dinovu vrećicu na svoju mazgu, pa, uzevši pokrivač i ćilim, odvede Nur-ad-dina svojoj kući. Dade mu kićenu odaju i iskaza mu poštovanje i milost, i osjeti prema njemu veliku ljubav, i reče mu:

- O, dijete moje, ja sam već star čovjek, a nemam muške djece, ali mi je Alah dao kćerku koja ti je ravna po ljepoti. Nisam je dao mnogim proscima, ali mi je ljubav prema tebi obuzela srce; pristaješ li da uzmeš moju kćerku za svoju sluškinju, da pazi na tebe, a ti da joj budeš muž? Ako pristaješ na to, poći ću s tobom basorskom sultanu i reći ću mu: - Evo sina moga brata - i udesit ću da te postave za vezira na moje mjesto, a ja ću ostati kod kuće: star sam čovjek. - Kad ču riječi basorskog vezira, Nur-ad-din obori glavu i reče: - Slušam i pokoravam se!

I vezir se obradova i naredi slugama da mu donesu jela da se prihvati, i da ukrase veliku gostinsku sobu, gdje se obično svetkuju svadbe emira. Potom okupi svoje prijatelje i pozva velikaše carstva i basorske trgovce, a kad ovi dođoše, reče im: - Imao sam brata vezira u egipatskim zemljama, i Alah mu je dao dva sina, a meni je, kao što znate, Alah dao kćerku. I brat mi je ostavio u amanet da svoju kćerku udam za jednog od njegovih sinova, a ja sam pristao na to, i kad je došlo vrijeme da udam kćerku, on je poslao jednog od svojih sinova, evo ovoga mladića što je ovdje. I poslije njegova dolaska odlučio sam da napišem njegov bračni zapis s mojom kćerkom, i on će joj prići u mojoj kući, jer je bolje da to učini on no koji tuđinac. A poslije toga, bude li htio da ostane sa mnom, ostat će sa mnom, a bude li želio da ode, poslat ću ga sa svojom kćerkom njegovu ocu. - I svi rekoše: - Lijepo si odlučio! - I pogledaše mladića, i on im se svidje.

I vezir pozva svjedoke i suce, i napisaše bračni zapis i zapališe kadionice i popiše slatko piće i poškropiše se ružinom vodom i odoše, i vezir naredi svojim slugama da Nur-ad-dina odvedu u kupatilo. I dade Nud-ad-dinu odijelo od svoje odjeće i posla mu otirače, zdjele, kadionice i sve što mu bijaše potrebno, i kad je Nur-ad-din izišao i obukao haljine, nalikovao je na mjesec kad ulazi u četrnaestu mjesečevu noć. I kad je izišao iz kupatila, Nur-ad-din sjede na mazgu i ode, ne zastajući, do vezirova dvora, a potom siđe s mazge, pa ulazeći u kuću, poljubi veziru ruke, a vezir ga pozdravi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset prva noć, ona reče:

21. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir pošao u susret Nur-ad-dinu i pozdravio ga, i rekao mu: - Idi večeras svojoj ženi, a sutra ću otići s tobom sultanu, i nadam se da će ti Alah dati svaku sreću. - I Nur-ad-din ustade i ode svojoj ženi, vezirevoj kćeri.

Eto šta je bilo s Nur-ad-dinom.

Što se pak tiče njegova brata, on bijaše odsutan i putovao je sa sultanom neko vrijeme, a kad se vratio, nije našao brata. I poče raspitivati sluge o njemu, i kazaše mu: - Onoga dana kad si otišao sa sultanom, on je uzjahao svoju mazgu u svečanoj opremi i rekao: - Idem k al-Kalubu i proboravit ću izvan kuće dan-dva. Teško mi je na duši, neka nitko za mnom ne polazi. - I od dana njegova odlaska do današnjega dana ništa ne čusmo o njemu. - I Šams- -ad-din se oneraspoloži zbog rastanka s bratom i bijaše duboko ožalošćen zbog njegova nestanka, i reče u sebi: - Sve je to bilo samo stoga što sam viknuo na nj one večeri! On je to primio k srcu i otišao na put. Svakako treba poslati nekoga za njim. - I ode i obavijesti o tome sultana, i ovaj napisa pisma i posla glasonoše svojim namjesnicima u svim zemljama, a Nur-ad-din je za onih dvadeset dana, koliko oni bijahu odsutni, prošao kroz daleke zemlje, i oni su ga tražili, ali ne čuše glasa o njemu, te se vratiše. I Šams-ad-din izgubi nadu da će naći svoga brata i reče: - Prešao sam granice u razgovoru s bratom o braku naše djece. O, da se to nije dogodilo! Sve je to nastalo zbog moga maloumlja i

moje neobazrivosti.

Poslije kraćeg vremena on zaprosi kćerku jednoga kairskog trgovca i napisa bračni zapis i ode svojoj ženi, i dogodi se da je svadbena noć šams-ad-dina i njegove žene bila ona ista noć kad je Nur-ad-din bio sa svojom ženom, kćerkom basorskog vezira, i sve se to zbilo po volji Alaha velikoga, ne bi li stvorenja snašlo ono što im je on dosudio. I bi onako kako braća bjehu govorila: Njihove žene zatrudnješe od njih, i žena Šams-ad-dina, kairskog vezira, rodi kćerku, od koje ne bijaše ljepše u Kairu, a Nur-ad-dinova žena rodi mališana, od kojeg ne bijaše ljepšeg u njegovo vrijeme, kao što o njemu reče pjesnik:

O, kako je stasit on! A kosa i čelo mu
U mrak i svjetlost bacaju čitav ljudski rod.
Ne kori ga što ima madež na svom obrazu:
Svih anemona tačka crna je obilježje.

A drugi reče:

Kad bi ljepoticu usporedili s njim,
Ljepotica bi mlada nikom ponikla.
A kad bi je pitali: - Vidje l' ikada
Ljepote takve? - rekla bi: - Ne, nikada!

I Nud-ad-din ga nazva Bedr-ad-dinom Hasanom, i djed mu se obradova i priredi svečanosti i gozbe dostojne carske djece. A potom basorski vezir uze Nur-ad-dina i odvede ga sultanu, i Nur-ad-din, prilazeći mu, poljubi pred njim zemlju. A bješe rječit, dobra srca, divan i milostiv čovjek, i izgovori ove stihove:

I sretan bio uvijek ti, o, vladiko,
I živio dokle žive noć i dan!
Povede li se riječ o tvojoj zamisli,
Uz pljesak sudbe vrijeme će zaigrati.

I sultan mu pođe u susret i zahvali Nur-ad-dinu za ono što je rekao, i zapita svoga vezira: - Tko je taj mladić? - I vezir mu ispriča njegovu povijest od početka do kraja, i reče: - To je sin moga brata. - Kako to, sin tvoga brata, a o njemu nismo ništa čuli? - zapita ga sultan, a vezir reče: - O, gospodaru sultana, imao sam brata, vezira u egipatskim zemljama, i on je umro i ostavio dva sina, i stariji je postao vezir poslije njega, a evo ovaj, njegov mlađi sin, došao je k meni. A ja sam se ranije zakleo da ću udati svoju kćerku samo za nj, i kad je došao, ja je udadoh za nj. On je mlad, a ja sam postao oronuli starac, i sluh me je izdao, i oslabila je moja razboritost, i htio bih da gospodar naš, sultan, postavi njega na moje mjesto. Ta to je moj nećak i muž moje kćeri, i dostojan je vezirskoga čina, jer je pouzdan u suđenju i obazriv.

I sultan pogleda Nur-ad-dina, koji mu priraste za srce, i podari mu ono što je želio vezir. On ga postavi za vezira i naredi da mu daju sjajno odijelo, a osim toga sultan zapovjedi da mu daju jednu od njegovih mazgi i odredi mu plaću i nagradu. I Nur-ad-din poljubi sultanu ruku i uputi se sa svojim tastom svojoj kući, i obojica bjehu izvan sebe od radosti i rekoše: - To je sretni zgoditak novorođenog Hasana! - A potom, sutradan, Nur-ad-din ode caru i poljubi zemlju i izgovori:

Nek te sreća uvijek prati, svakog dana,
I napredak, dok ti zlotvor zamke sprema.
I nek vječno dani tvoji budu bijeli,
A zlotvora tvojih dani - uvijek crni.

I sultan mu naredi da sjedne na vezirsko mjesto, i Nur-ad-din sjedne i lati se posla svoje službe i poče razmatrati slučajeve s ljudima i njihove parnice, kao što obično čine veziri, i sultan je gledao u nj i divio se njegovim postupcima, i umu, i razumnosti, i sređenosti. I zavolje ga i zbliži se s njim, a kad se divan završi, Nur-ad-din ode kući i ispriča svome tastu šta je bilo, i ovaj se obradova. I Nur-ad-din i dalje ostade vezir, i čak ne ostavljaše sultana ni noću ni danju, i sultan mu poveća plaću i novčanu nagradu, tako da se poboljšaše Nur-ad-di- nove prilike, i

pojaviše se njegove lađe koje pod njegovim imenom plovljahu s robom, i stječe robove i obrađivaše mnoga imanja i natopljene zemlje i voćnjake. A kad njegov sin Hasan napuni četiri godine života, umre stari vezir, otac Nur-ad-dinove žene, i Nur-ad-din mu priredi sjajan sprovod i sahrani ga. A poslije toga Nur-ad-din se zabavljaše odgojem svoga sina, i kad ovaj ojača i napuni sedam godina, uze mu učitelja, da ga nauči čitanju kod kuće, i stavi mu u dužnost da mu da obrazovanje i da ga lijepo odgoji. I učitelj ga nauči čitati i nagna ga da usvoji korisno znanje, i Hasan ponavljaše Kuran nekoliko godina i postajaše sve ljepši i stasitiji, kao što je rečeno:

Gle, mjesec je sad na nebu ljepši no što ikad bi
    S anemona obraza mu jarko sunce sija sad.
Gospodar je sve ljepote, i čovjek bi rekao
    Da stvorenja dar ljepote od njega dobivaju.

I učitelj ga je odgajao u dvoru njegova oca, i, kad je odrastao, Hasan nije izlazio iz vezirova dvora. I jednoga dana među danima njegov otac, vezir Nur- -ad-din, uze ga i obuče u najraskošnije odijelo, posadivši ga na najbolju od svojih mazgi, pa pođe s njim sultanu i dovede ga njemu. I car pogleda na Bedr-ad-dina, sina vezira Nur-ad-dina, koji mu se svidje, zavolje ga, a stanovnike carstva, kad je Bedr-ad-din prošao pored njih, odlazeći s ocem caru, porazi njegova ljepota, te sjedoše na put kojim je valjalo da se vrati, očekujući da vide njegovu ljepotu i njegovu čar i stasitost, kao što je rečeno:

Astrolog je jednom, zureći u noć, spazio
    Ljepotana ponosna u sjajnoj odjeći.
I Blizance vidio gdje rukom darežljivom
    Ljepotom neizmjernom tijelo kite njegovo.
Podario mu Saturn k6 noć crne uvojke,
    A i madeže na licu, ko crne tačke mošusa.
Jarki Mars mu darovo boju lica rumenu,
    A iz luka obrva mu Strijelac strijele bacao.
Obdario ga Merkur oštroumljem velikim,
    A Medvjed ga čuvao od pogleda urokljiva.
I astrolog se zbuni ljepotu vidjev njegovu,
    I ničice on pade tad, pokorno zemlju ljubeći.

I kad ugleda Hasana, sultan ga pozdravi i poljubi i reče njegovu ocu: - O, vezire, treba i prijeko je potrebno da ga uvijek vodiš sa sobom! - I vezir odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I Nur-ad-din se vrati sa svojim sinom kući, i svakoga je dana odlazio s njim sultanu. A kad dječak napuni petnaest godina života, njegov otac, vezir Nur-ad-din, razbolje se i pozva sina i reče mu: - O, čedo moje, znaj da je ovaj svijet naše prolazno boravište, a da je život na onom svijetu vječan. Hoću da ti dam neke pouke: shvati što ću ti reći i usredotoči na to svoj razum. - I stade ga učiti lijepom ponašanju prema ljudima, i obazri- vosti, i sjeti se svoga brata i rodnih mjesta i zemlje, i zaplaka zbog rastanka s dragima, i otre suze i izgovori ove stihove:

Bol rastanka kako ćemo iskazati?
    A kada nas tuga školi, gdje je put naš?
Da l'glasnika da šaljemo s izvještajem?
    Al' može li on izreći žalbu strasti?
Da trpimo? Ali duga vijeka nije
    Zaljubljeni kad izgubi biće drago.
U tuzi će on živjeti i u bolu,
    I obraze zalij evat će tad suzama.
O, ti, što se skri pogledu i što ode,
    A u duši što mi živiš neprestano!
Da li ću te sresti kadgod? I da li ćeš
    Vjeran biti mom zavjetu godinama?
Ili se već i ne sjećaš u daljini

Zaljubljenog, ojađenog, malaksalog?
Ah, i ljubav da nas zbliži jednog dana,
Jedno drugo korit ćemo mnogo, dugo.

I kad izgovori te stihove i isplaka se, obrati se svome sinu i reče mu:

- Prije no što te poučim, znaj da imaš strica vezira u Kairu, koga sam napustio i otišao bez njegova pristanka. Hoću da uzmeš svitak papira i da zapišeš ovo što ću ti reći. - I Bedr-ad-din uze svitak papira i stade pisati po njemu, kao što mu reče otac, i Nur-ad-din mu reče u pero sve što se s njim dogodilo. I zapisa za nj vrijeme kad se oženio i dan kad je došao vezirovoj kćeri, a isto tako i vrijeme kad je došao u Basru i kad se sreo s vezirom, i da mu je onoga dana kad je umro bilo manje od četrdeset godina. - I eto moga pisma za nj, i Alah neka poslije ovoga bude moj jamac - završi on, i zatim savi papir i zapečati ga i reče: - O, čedo moje, Hasane, čuvaj tu oporuku, jer je u tom papiru tvoje porijeklo i rod i pleme, a ako ti se štogod dogodi, pođi u Egipat i raspitaj se o svome stricu i nađi put do njega i reci mu da sam umro u tuđini, tužan, Bedr-ad-din uze papir i zaši ga u kapu, između podstave i vrha, i obavi oko nje svoj turban oplakujući oca, s kojim se rastade mlad, a Nur-ad-din mu reče:

- Dat ću ti pet pouka: Prva od njih je: nemoj se upoznavati ni s kim, pa ćeš se spasiti zla, jer je spas - u usamljenosti. Ne posjećuj nikoga i nemoj imati ni s kim posla - čuo sam da je pjesnik rekao:

Već nema ljubavi kojoj se možeš nadati,
Ni vjernoga druga, ako se sudbi prohtje to.
I živi samotan odsad i nikom ne vjeruj -
Ja iskren ti savjet dadoh - nek ti je dosta to.

Druga: O, čedo moje, ne vrijeđaj nikoga, da te ne bi uvrijedila sudba. Sudba je jednoga dana uz tebe, a drugoga protiv tebe, i zemaljski je život - zajam koji se vraća. Slušao sam kako je govorio pjesnik:

Pa zastani i ne hitaj tamo kud srce stremi,
Na svakog se smiluj, da za se nađeš milosti.
Nad svakom je desnicom desnica Svevišnjeg.
I svakog je zlotvora uvijek zlotvor mučio.

Treća pouka: Budi šutljiv, i neka te tvoji poroci nagnaju da zaboraviš poroke drugih. Ta rečeno je: - Tko se drži šutnje, spasava se - a ja sam čuo kako je pjesnik govorio:

Znaj, šutnja je ukras, šutnja i čuva nas,
A ako što kažeš - tad nemoj mnogo brbljati.
A ako se i pokaješ zbog svoje šutnje,
Zbog onoga što kažeš više ćeš se kajati.

Četvrta pouka: O, čedo moje, skrećem ti pažnju na to da ne piješ vina. Vino je početak svake smutnje, vino ubija um. Čuvaj se, ne pij vina, jer sam slušao kako je pjesnik govorio:

Ja ostavih vino i vinopije,
I postadoh primjer svima što kude ga.
Nas odvodi vino na pogrešan put,
I vrata otvara svakom zlu.

Peta pouka: O, sine moj, čuvaj novac pa će i on čuvati tebe; štedi novac, pa će i on štedjeti tebe. Ne troši preko mjere - bit ćeš u oskudici i najništavniji među ljudima. Čuvaj dirheme - to je melem koji liječi, jer sam slušao da je netko govorio:

Kad para mi nestane, prijatelje gubim sve,
A novaca kad je dosta - svi su mi tad drugovi.

Tu mnogi su prijatelji kad novac rasipam,
Kad novaca više nemam - svi me tad napuštaju.

I Nur-ad-din ne prestade učiti svoga sina Bedr-ad-dina Hasana sve dok mu se ne uznese duh i dok se tuga ne useli u njegovu kuću, i sultan tugovaše za njim i svi emiri, i sahraniše ga. A Bedr-ad-din tugovaše za ocem dva mjeseca, ne jašući konja i ne odlazeći na divan i ne sastajući se sa sultanom. I sultan se naljuti na nj, i dovede na njegovo mjesto jednoga od svojih dvorjana, i postavi ga za vezira, i naredi mu da zaplijeni Nur-ad-dinovu kuću, njegova imanja i spahi- luke, i novi vezir stade oduzimati sve to i htjede uhvatiti vezirova sina Bedr-ad-dina i odvesti ga sultanu, kako bi ovaj učinio ono što bijaše naumio s njim.

A među vojnicima je bio rob među robovima pokojnog vezira, i kad je čuo šta se dogodilo, on potjera konja i žurno dođe Bedr-ad-dinu Hasanu, koga nađe kako sjedi pred vratima svoje kuće, tužno pognuvši glavu, ucviljena srca. I rob sjaha pred Bedr-ad-dinom i poljubi mu ruku, i reče: - O, gospodaru i sine moga gospodara, brže, bježi dok te nije snašlo zlo! - I Bedr-ad-din se uzbuni i zapita ga: - Šta se dogodilo? - I rob reče: - Sultan se naljutio na tebe i naredio je da te uhvate i nesreća dolazi sa mnom! Spašavaj svoju dušu! - Da li ću imati vremena da uđem u kuću i da uzmem što od svakidašnjih potreba, da bih mogao živjeti u tuđini? - zapita Bedr-ad-din, i rob mu odgovori: - O, gospodaru, ustani odmah i ne pomišljaj na to! - I on ustade i izgovori:

Spašavaj život svoj kada te tuga školi,
I neka plače kuća za domaćinom svojim.
Za sebe možeš naći i drugu zemlju koju,
AF duše druge nigdje ne možeš naći, znaj.
Čudim se onome koji živi u kući srama,
Kad je široka zemlja koju je sazdao bog.
S porukom važnom nikad ne treba glasnika slati,
Jer samo duša sebi dobra željeti može.
I vrat je lavova jak postao samo tako
Sto snagom svojom oni sve što im treba čine.

I kad je čuo robove riječi, Bedr-ad-din pokri glavu skutom i iziđe pješice, a kad se našao izvan grada, čuo je kako ljudi govore: - Sultan je poslao svoga novoga vezira u kuću umrlog vezira, da zaplijeni njegovu imovinu i kuću i da uhvati njegova sina Bedr-ad-dina i odvede ga sultanu, da ga ubije. - I ljudi se rastužiše zbog njegove ljepote, i kad je Bedr-ad-din čuo šta govore ljudi, on pođe nasumce, ne znajući kuda će, i išao je dotle dok ga sudba nije dovela na grob njegova oca. I on uđe u groblje i pođe između grobova, a potom sjede kraj očeva groba i baci preko glave skut fardžije.[26] A ona bješe izvezena zlatom i na njoj bijahu ispisani ovi stihovi:

O, ti što lik ti blistav je
Ko rosa ili zvijezda sjaj
O, nek si velik vječito,
I slavljen nek si dovijeka!

I dok je bio kraj očeva groba, odjednom mu priđe Židov, tobože kao mjenjač, s kesom u kojoj bijaše mnogo zlata, pa priđe Hasanu basorskome i zapita ga: - O, gospodaru, šta je, ti si, kao što vidim, neraspoložen? - Malo prije sam spavao - odgovori Bedr-ad-din - i vidio u snu oca koji me je ukorio što mu ne dolazim. I ustao sam poplašen, i pobojao se da će proći dan, a ja ga neću posjetiti, i da će mi to biti teško. - O, gospodaru - reče Židov - tvoj otac je poslao lađe u trgovinu, i neke od njih su stigle, pa hoću da od tebe kupim tovar prve lađe koja je stigla za ovu hiljadu dinara u zlatu. - I Židov izvadi kesu punu zlata i odbroji iz nje hiljadu dinara i dade ih Hasanu, vezirovu sinu, i reče mu: - Napiši mi potvrdu i udari na nju pečat. - I Hasan, vezirov sin, uze papir i napisa: »Ovaj što ovo piše, Hasan, vezirov sin, predao je Isaku Židovu cio tovar prve lađe svoga oca, kad bude stigla, za hiljadu dinara, i primio je novac unaprijed. - I Židov uze papir, a Hasan stade plakati sjećajući se na kakvom je visokom položaju bio.

I dok je tako gorko plakao, zateče ga noć, i Bedr-ad-din nasloni glavu na očev grob, pa je

spavao dok se ne pojavi mjesec, i glava mu pade na zemlju pored groba, te je ležao na leđima, a lice mu je blistalo pod mjesečevim zrakama. A u grobu boravljahu pravovjerni džinovi, i jedna ifritka iziđe i primijeti zaspala Hasana, i, ugledavši ga, zadivi se njegovoj ljepoti, i uzviknu: - Neka je hvala Alahu! Ovaj je mladić zacijelo čedo raja!

I ona poletje u zrak, da proleti uokolo, kao i obično, i ugleda ifrita u letu, koji je pozdravi, i ona ga zapita: - Otkud letiš? - Otuda - odgovori joj ifrit, i ifritka mu reče: - Hoćeš li poći sa mnom da vidiš kako je lijep onaj mladić što spava na grobu? - I ifrit reče: - Dobro!

I oni poletješe i spustiše se pored groba, i ifritka zapita: - Jesi li vidio koga u životu ljepšeg od ovoga mladića? - I ifrit pogleda mladića i uzviknu: - Hvala neka je onome kome nema sličnih! Ali, ako hoćeš, sestrice, ispričat ću ti šta sam ja vidio. - A šta? - zapita ga ifritka, i ifrit reče: - Vidio sam djevojku sličnu njemu u zemlji egipatskoj. To je kći vezira Šams-ad-dina. Može joj biti oko dvadeset godina, i lijepa je, divna, sjajna i savršena i divan joj je stas. I kad bješe prešla te godine, o njoj ču sultan u Kairu i pozva vezira, njena oca, i reče mu: - Znaj, o, vezire, da sam čuo da imaš kćerku, i da hoću da je isprosim od tebe. - I vezir mu odgovori: - O, gospodaru sultana, oprosti mi i sažali se na moje suze. Poznato ti je da je moj brat, Nur-ad-din, otišao od mene, i ne znam gdje je, a on mi je bio drug u vezirstvu, i uzrok njegova odlaska je gnjev zbog toga što sam sjedio s njim i razgovarao o braku i o djeci, i on se zbog toga rasrdio, a ja sam se zakleo da neću udavati svoje kćeri ni za kog drugog osim za sina svoga brata, a zakleo sam se onoga dana kad ju je rodila majka, prije jedno osamnaest godina. A nedavno sam čuo da mi se brat oženio kćerkom basorskog vezira, i da je ona rodila sina, i ja ni za koga neću udavati svoju kćer osim za njega, iz poštovanja prema svome bratu. Zapisao sam kad sam se oženio i kad mi je zatrudnjela žena, i vrijeme rođenja svoje kćeri, i ona je namijenjena sinu svoga strica, a djevojaka za našeg sultana ima mnogo.

Kad ču te vezirove riječi, sultan se silno razgnjevi i reče: - Čovjek kao što sam ja prosi kćerku od čovjeka kao što si ti, a ti mi je ne daš i navodiš mi bijedne razloge za to! Kunem se svojom glavom, udat ću je za najništav- nijeg među svojim slugama, usprkos tvojoj želji! - A u sultana je bio grbavi konjušar, s grbom sprijeda i s grbom pozadi, i sultan naredi da mu ga dovedu i nasilu napisa njegov bračni zapis s vezirovom kćerkom i naredi mu da ode k njoj iste noći i da mu se priredi svadba. I ja ga ostavih među sultanovim robovima, koji su zapalili oko njega svijeće i rugali mu se pred vratima kupatila, i vezirova kćerka sjedi i plače između dadilja i sluškinja, i ona od svih više nalikuje na toga mladića, a oca su joj bacili u zatvor da joj ne bi došao, i ja ne vidjeh nikoga, sestrice, koji bi bio odvratniji od tog grbavka. A djevojka je ljepša od svih djevojaka ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset druga noć, ona reče:

22. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ifritka, kad joj je ifrit ispričao da je car napisao bračni zapis vezirove kćeri s grbavim konjušarom i da je ona u najvećem bolu, i da joj nema ravne po ljepoti, osim toga mladića, rekla ifritu: - Lažeš! Ovaj mladić je ljepši od svih ljudi svoga vremena! - Ali joj ifrit odvrati i uzvuknu: - Kunem se Alahom, sestrice, da je djevojka ljepša od njega, ali nitko osim njega ne nalikuje na nju, budući da su oni slični jedno drugom kao rođaci ili brat i sestra od strica. Teško njoj s tim grbavkom! - O, brate - reče ifritka - hajde da ga podignemo i ponesemo i da odletimo s njim toj djevojci o kojoj govoriš, pa da vidimo tko je od njih ljepši. - Slušam i pokoravam se! Pravo veliš, i ništa se nije moglo bolje smisliti od toga što reče. - Ja ću ga ponijeti - reče ifrit, i on ponese Hasana i poletje s njim u zrak, i ifritka poletje pored njega rame uz rame, i spustiše se u grad Kairo, i staviše mladića na klupu i probudiše ga.

Kad se Hasan probudio iza sna, vidio je da nije u Basri, na očevu grobu. On pogleda lijevo i desno i vidje da je u drugome gradu, a ne u Basri, i htjede viknuti, ali ga ifrit gurnu šakom. A ifrit mu donese raskošno odijelo i obuče ga i upali mu svjećicu i reče: - Znaj da sam te ja donio, i učinit ću ti nešto radi Alaha. Uzmi tu svijeću i idi k kupatilu, pa se umiješaj u gomilu i idi s njom sve dotle dok ne stigneš do nevjestine odaje, a onda prestigni sve i uđi u odaju, ne bojeći se nikoga. A kad uđeš, stani desno od ženika, i kad god ti priđu sluškinje, pjevačice i dadilje, zavući ruku u džep, i on će biti pun zlata. Uzimaj punom šakom i bacaj svima. I ne misli: - Kad god uvučem ruku u džep, on će biti pun zlata. Daj po šaku svakome tko ti priđe, i ne boj se ničega.

Uzdaj se u onoga što te je stvorio - to nije po tvojoj volji, već po Alahovu naređenju.

Kad je čuo te ifritove riječi, Bedr-ad-din uzviknu: - Hajde da vidim kakva je to djevojka i kakav je uzrok te milosti! - I on pođe i zapali svijeću i priđe kapatilu i vidje da grbavko jaše konja, i uđe u gomilu onakav kakav bijaše, divan na oko (a na njemu, kao što spomenusmo, bjehu kapa, i turban, i far- džija izvezena zlatom). I išao je u povorci, i kad god bi pjevačice zastale i kad bi im ljudi bacali novac u daire, Bedr-ad-din bi uvukao ruku u džep koji bijaše pun zlata, i uzimaše ga otuda i bacaše u daire pjevačica i napuni daire dina- rima, i pjevačicama pamet stade, i narod se divio njegovoj ljepoti i njegovim čarima.

I tako to bi dok ne dođoše do vezirove kuće, i vratari počeše goniti ljude, ne puštajući ih, ali pjevačice rekoše: - Nećemo ući, ako ovaj mladić ne uđe s nama, jer nas je zasuo dobročinstvima. Nećemo drukčije pokazati nevjestu do pred njim! - I onda Hasana uvedoše u svadbenu odaju i posadiše ga prema ženiku-grbavku, i sve žene emira, vezira i dvorjana stadoše u dva reda, i svaka žena držaše zapaljenu svijeću, i stajahu zaogrnute velovima, u dva reda, lijevo i desno od bračne postelje do početka galerije - pored sobe iz koje će izići nevjesta. I kad žene ugledaše Bedr-ad-dina Hasana i njegovu ljepotu i njegovo lice koje je blistalo kao mlad mjesec, sve osjetiše naklonost prema njemu, i pjevačice rekoše prisutnim ženama: - Znajte da nam je taj lijepi mladić davao samo suho zlato. Poslužite ga što bolje možete, i pokoravajte mu se u svemu što vam bude kazao.

I žene se okupiše oko Hasana sa svijećama, i gledahu njegovu ljepotu i pozavidješe njegovim čarima, i svaka od njih poželje da bude u njegovu zagrljaju jedan sat ili godinu, i kad se izbezumiše, one poskidaše koprene s lica i rekoše: - Blago onome čiji je taj mladić ili onome tko je njegov!

I počeše proklinjati grbava konjušara i onoga što je bio uzrok njegove ženidbe s ljepoticom, i kad god bi blagoslivljale Bedr-ad-dina, proklinjale bi grbavka. A zatim pjevačice počeše udarati u daire i zasviraše u svirale, i pojaviše se sluškinje, a među njima je vezirova kćerka, i bjehu je namirisali, i namazali je uljem, i obukli je, i lijepo joj počešljali kosu, i okadili je, i stavili joj nakit, i obukli je u haljinu iz odjeće careva Hosroja. Između drugih haljina na njoj bješe haljina izvezena suhim zlatom, sa slikama zvijeri i ptica, i na vrat joj bjehu stavili ogrlicu koja je vrijedila hiljade, i svaki kamičak u njoj bješe čitavo bogatstvo, kakvo nisu imali ni Toba[27] ni car, i nevjesta stade, slična mjesecu kad se pojavi u četrnaestu noć, a kad je prišla, bješe slična huriji: - Neka je hvaljen onaj koji ju je sazdao tako sjajnu! - I žene je okružiše i stadoše kao zvijezde, a ona među njima bješe kao mjesec kad iziđe iz oblaka. A Bedr-ad-din Hasan je sjedio, i ljudi su ga gledali, i nevjesta se ponosno približavala, kršeći se u hodu, i grbavi konjušar ustade da je poljubi, ali se ona okrenu i vrati se natrag, tako da se zaustavi pred Hasanom, sinom svoga strica, i svi se nasmijaše. I kad je vidje kako se uputila Hasanu Bedr-ad-dinu, narod zažagori, a pjevačice pociknuše, i Bedr-ad-din uvuče ruku u džep, pa, uzevši šaku zlata, baci pjevačicama u daire, i one se obradovaše i rekoše: - Željele bismo da ta nevjesta bude tvoja. - I Hasan se osmjehnu. - Gle! - I svi ga okružiše, a grbavi konjušar ostade sam, sličan majmunu, i kad god bi mu zapalili svijeću, ona bi se ugasila, i on izgubi glas, i bješe u mraku, misleći o sebi. A pred Hasanom Bedr-ad-dinom nađoše se svijeće u rukama ljudi, i kad Hasan vidje da je ženik sam u tami i da razmišlja o sebi, a da ti ljudi stoje uokolo i da te svijeće gore, on se zbuni i začudi. I ugledavši kćer svoga strica, Bedr-ad-din Hasan veoma se obradova i razveseli i pogleda je u lice koje je sjalo svjetlošću i blistalo, naročito stoga što na njoj bijaše haljina od crvena atlasa. I sluškinje je pokazaše u prvoj haljini, i Hasan obuhvati pogledom njen lik, i ona se stade ponositi i njihati u oholosti, i pomuti um žena i muškaraca, bješe onakva kao što o njoj reče zaslužni pjesnik:

Evo sunca na trščaru, nad brdima
    Rodilo se u košulji boje nara.
Iz usta me svojih ona napojila,
    Davši lice, vatru mi je ugasila.

Onda joj tu haljinu promijeniše i obukoše je u plavu haljinu, i ona se pojavi kao mjesec kad zasja, s kosom kao ugljen, s nježnim obrazima, s ustima koja se smiješe i visokim grudima, s nježnim udovima i rukama i sanjalačkim očima. I pokazaše je u drugoj haljini i bješe onakva kao što o njoj rekoše oni sto uzvišeno misle:

Došla nam je tada u haljini plavoj,
Što je tako slična plavetnilu neba,
I, pogledav, vidjeh kako u haljini
Mjesec ljetnji blista usred zimske noći.

Zatim tu haljinu zamijeniše drugom, i pokriše je njenom bujnom kosom i raspustiše joj duge crne kovrče, i njihovo crnilo i dužina podsjećahu na tamnu noć, i ona pogađaše srca čarobnim strijelama svojih očiju. I pokazaše je u trećoj haljini, i bješe onakva kao što o njoj reče onaj koji reče:

To ona je što kosom svojom lice zakloni
I sablazni nas; uvojci joj - žaoke su prave.
Prozborih: - dan si u noći skrila; - a ona: ne!
Ja mjesečev lik sam noćnom pokrila tamom.

Pokazaše je u četvrtoj haljini, i ona priđe kao sunce što se rađa, njišući se u gorđosti i osvrćući se kao gazela, i pogađaše srca strijelama iz očnih kapaka, kao što reče o njoj onaj koji ju je opisao:

O, sunce ljepote! Ukaza nam se ona sad
I blista ohološću, ukrašena gordošću.
Čim ugleda lice joj i osmijeh na usnama,
I sunce se odmah za oblake sakrije.

I pojavi se u petoj haljini, kao umiljata djevojka, slična bambusovoj trsci ili žednoj gazeli, i škorpioni njenih kovrča puzili su po njenim obrazima, i pokazivala je ono što je čudesno u njoj i podrhtavala je bedrima, i uvojci njene kose ne bjehu zaklonjeni, kao što reče o njoj onaj koji ju je opisao:

Pojavila se ko mjesec pun u noć radosti -
I nježne joj ruke i noge, a stas joj vitak je.
I zjenicom svojom divnom osvaja ljude sve,
Rumenilo lica njena na rubin nas podsjeća.
I kosa joj tamna se do bedara spustila.
O, ti čuvaj se zmija kose joj kovrčave!
I slabine joj nježne, a duša joj tvrda je,
I mada su meke one, od kamena tvrđe su
I ispod trepavica strijele baca iz očiju,
Ne promaši nikad, ma izdaleka gađala.
A kada se zagrlimo i pas joj dotaknem
Od grudi njenih bujnih ne mogu je priviti.
Pred njenom ljepotom ljepota svaka potamni!
O, stas joj vitkošću vrbovu granu zbunjuje!

I pokazaše je u šestoj haljini, zelenoj, i ona svojom stasitošću ponizi koplje, ravno i crno, i ljepotom svojom nadmaši ljepotice svih zemalja, i bljeskom svoga lica pomrači sjajni mjesec, dostigavši u ljepoti ono što se može poželjeti. Očaravala je grane nježnošću i vitkošću i probijala srce svojim divnim svojstvima, kao što reče o njoj onaj koji ju je opisao:

Divna djeva! Umjetnost je odgojila!
Sa obraza njenih sunce sjaj uzima.
U košulji zelenoj se pojavila,
Sličnoj lišću u kome se nar sakriva.
I rekosmo: - Kako l'zove tu odjeću?

A ona nam odgovori lijepo na to:
Tom odjećom ja prostrijelili srca mnoga,
Pa je stoga svi prozvaše srcostrijelkom.

I pokazaše je u sedmoj haljini, boje između šafrana i naranče, kao što reče o njoj pjesnik:

Hoda ohola pod velovima obojenim
Kao šafran, sandalovina, mošus ili ambra.
Stas joj vitak je, i mladost kad joj kaže: - Ustani!
Bedra joj vele: - Čekaj! Sjedi još! Čemu žurba ta?
I kad je molim da joj priđem i kad kaže njoj
Ljepota: - Stedra budi! - Oholost joj veli: - Ne!

A nevjesta otvori oči i reče: - O, bože, učini ga mojim mužem i izbavi me od ovog grbavog konjušara! - I počeše je pokazivati u svih sedam haljina, do posljednje, pred Bedr-ad-dinom Hasanom basorskim, i grbavi konjušar sjedaše sam, i kad to završiše, pustiše ljude da odu, i iziđoše sve žene i djeca koji bjehu na svadbi, i nitko ne ostade osim Bedr-ad-dina i grbava konjušara. I sluškinje odvedoše nevjestu da s nje skinu haljine i dragocjenosti i da je pripreme za ženika, i onda konjušar-grbavko priđe Bedr-ad-dinu Hasanu i reče mu: - O, gospodaru, ti si nas večeras zabavio i zasuo nas dobročinstvima - nećeš li da ustaneš i odeš? - U Alahovo ime! - reče Hasan i iziđe na vrata, ali ga ifrit sretne i reče mu: - Stoj, Bedr-ad-dine! Kad grbavko iziđe u sobu za nuždu, uđi, ne časeći, i sjedni iza zavjese, i čim dođe nevjesta, reci joj: - Ja sam tvoj muž, i car se poslužio ovim lukavstvom samo stoga što se bojao da te tko ne urekne, a onaj koga si vidjela - jedan je od naših konjušara.

- I potom joj priđi i otkrij joj lice - obuzela nas je ljubomora zbog toga.

I dok je Bedr-ad-din razgovarao s ifritom, konjušar odjednom iziđe i pođe u sobu za nuždu, i sjede na daske, i ifrit mu priđe iz zdjele s vodom u obliku miša i cijuknu: - zik! - Šta je to? - zapita grbavko, i miš poče rasti i postade mačka i poče mijaukati: - mau, mau! - i još poraste i postade pas i stade lajati: - vau, vau! - i kad vidje to, konjušar se poplaši i povika: - Napolje, nečastivi! - Ali pas poraste, i nadu se, i pretvori se u magarca i zanjaka i povika mu u lice: - njak, njak! - I konjušar se poplaši i povika:

- Pomozite mi tko je u kući! - Ali magarac odjednom poče rasti i postade velik kao bivol, i ispuni cijelu odaju, i progovori ljudskim glasom i reče: - Teško tebi, grbavko smrdljivi! - I konjušaru se prevrne utroba, te sjedne na daske u odijelu, i zubi mu zacvokotaše, i ifrit mu reče: - Zar ti je tjeskobno na zemlji, je li? Nisi našao da se oženiš kojom drugom, već mojom draganom! - I konjušar ne reče ništa, i ifrit povika: - Odgovaraj, ili ću te pretvoriti u prah. - Tako mi Alaha - reče konjušar - nisam kriv! Primorali su me i ja nisam znao da ona ima dragana bivola, i kajem se pred Alahom i pred tobom.

- I ifrit reče: - Ako odmah iziđeš odavde ili ako progovoriš prije no što se rodi sunce, zaklinjem se da ću te ubiti! A kad se sunce rodi, idi svojim putem i nikad se nemoj vratiti u ovu kuću. - Poslije toga ifrit dohvati grbava konjušara i prevrnu ga u otvor, okrenuvši mu glavu dolje a noge gore, i reče mu:

- Ostani ovdje, a ja ću čuvati stražu do sunčeva zalaska.

Eto šta se dogodilo s grbavkom.

Što se pak tiče Bedr-ad-dina basorskog, on ostavi grbavka i ifrita da se prepiru, pa uđe u kuću i sjedne iza zavjese, i odjednom dođe nevjesta, i s njom starica, koja se zaustavi na vratima sobe i reče: - O, oče stasitosti, ustani i uzmi Alahov amanet. - Potom se starica vrati natrag, a nevjesta se popne na uzvišenje iza zavjese (a zvala se Sit-al-Husna), i srce joj se razdiralo dok je u duši govorila: - Kunem se Alahom da neću dopustiti da ovlada mnome, pa makar me i ubio!

I kad uđe iza zavjese, ona ugleda Bedr-ad-dina i reče mu: - Dragi, ti još sjediš! Mislila sam da ću biti i tvoja i konjušareva. - A šta je tebi dovelo konjušara i kako on može biti moj saučesnik, kad si ti u pitanju? - reče joj Bedr-ad-din, i djevojka ga zapita: - Tko je moj muž, ti ili on? - O, Sit-al-Husno - reče Bedr-ad-din - mi smo to učinili samo iz šale, da mu se narugamo: kad su sluškinje i pjevačice i tvoji rođaci vidjeli tvoju rijetku ljepotu, tvoj otac je najmio konjušara za deset dinara, da odvrati od tebe urokljive oči, i on je već otišao. - I kad ču od Bedr-ad-dina te

riječi, Sit-al-Husna se obradova i osmjehnu, i nasmija se tihim smijehom, i reče: - Tako mi Alaha, ti si ugasio oganj u meni! Alaha radi, uzmi me i stegni u svoj zagrljaj!

A ona bješe bez haljine, pa podignekošulju do grla, tako da ju je mogao vidjeti i sprijeda i straga, i kad Bedr-ad-din vidje to, u njemu se uzburka strast, te ustade i olabavi odijelo, a potom razveza vrećicu sa zlatom u kojoj držaše hiljadu dinara, koliko bješe uzeo od Zidova, umota je u šalvare i stavi je pod jastuk, a turban skine i stavi na klupicu, i ostade u tankoj košulji (a košulja mu bješe izvezena zlatom). I onda se Sit-al-Husna podigne i privuče ga sebi, i Bedr-ad-din je također privuče i zagrli i naredi joj da ga obuhvati nogama, a potom nabi metak, i top opali, i poruši kulu, i on vidje da je ona neprobušeni biser i neobjahana kobilica. I oduže joj djevičanstvo i nasiti se njene mladosti i izvadi metak i zabi ga, i pošto završi, ponovi to mnogo puta, i ona zatrudnje od njega. I pošto završi, Bedr-ad-din stavi ruku pod glavu, i ona učini to isto, i oni se zagrliše i zaspaše zagrljeni, kao što o njima reče pjesnik u ovim stihovima:

Posjećuj drage, i nek te grde zavidljivci!
    Ta u strasti ti neće pomoći zavidljivci.
I Alah nije stvorio ljepšega prizora
    No kad zaljubljeni na istoj leže postelji.
Tu su zagrljeni, i pokrivač sloge spaja ih.
    I jastuke im zamjenjuju pleća i ruke im.
I kad s ljubavlju srce zaključi savez vječiti,
    I hladno željezo onda ljudi mogu kovati.
O, kada druguje s tobom makar i jedan drug,
    Sa njim provodi život i sretan uvijek budi ti!
O, vi što na ljubav zaljubljenih sada hulite
    Da li mogu biti bolja srca u zlu ogrezla?

Eto što je bilo s Bedr-ad-dinom Hasanom i Sit-al-Husnom, kćerkom njegova strica.

A što se tiče ifrita, on je rekao ifritki: - Podigni mladića i daj da ga odnesem na mjesto, da nas ne bi jutro zateklo. Već je vrijeme. - I onda ifritka priđe i podigne Hasana dok je još spavao, i poletje s njim (a on bješe onakav kakvog ga je našla - u košulji, bez odijela), i ona je letjela, a ifrit usporedo s njom, dok ih jutro ne zateče na putu i dok mujezin ne zapjeva: - Pođite k uspjehu! - I Alah dopusti anđelima da bacaju vatrene zvijezde i on sagorje, a ifritka ostade čitava i ona spusti Bedr-ad-dina na ono mjesto gdje zvijezde pogodiše ifrita, i nije letjela s njim dalje, bojeći se za nj, a sudbina htjede da stigoše u Damask sirijski, i ifritka ostavi Hasana kraj nekih vrata i odletje.

A kad nastade jutro i otvoriše se gradska vrata, ljudi iziđoše i vidješe lijepoga mladića, u košulji i s kapom, svučena, a on, poslije nespavanja, bješe utonuo u san. I ugledavši ga, ljudi rekoše: - Da sretna li je ona pored koje je bio noćas! - A netko drugi reče: - Nesretna su djeca koljenovića. Taj je malo prije izišao iz krčme radi nečega, pa ga pijanstvo svladalo, te je skrenuo s puta k onom mjestu kuda je pošao, pa je, došavši do gradskih vrata i našavši ih zatvorenima, tu i zaspao.

I ljudi se upustiše u razgovore o njemu, i odjednom duhnu vjetar na Bedr-ad-dina i podigne mu košulju nad trbuhom, i pod njom se ukaza trbuh i čvrst pupak, i noge i bedra, slični kristalu, i ljudi rekoše: - Lijepo, Alaha mi! - I Bedr-ad-din se probudi i vidje da je na gradskim vratima i da su pored njega ljudi, i začudi se i uzviknu: - Gdje sam to ja, dobri ljudi, i zašto ste se okupili? Šta je to bilo sa mnom i s vama? - I oni mu rekoše: - Ugledali smo te u času jutarnjeg poziva na molitvu, i ti si ležao i spavao, a mi ne znamo o tebi ništa osim toga. - Gdje si spavao noćas? - zapitaše ga, i Bedr- -ad-din uzviknu: - Alaha mi, o ljudi, noćas sam spavao u Kairu. - I onda jedan reče: - Ti još jedeš hašiš - a drugi uzviknu: - Ti si lud! - Noćio si u Kairu, a izjutra spavaš u gradu Damasku! I Bedr-ad-din odgovori: - Kunem se Alahom, dobri ljudi, da vas nimalo ne lažem; sinoć sam bio u Kairu, a jučer sam se nalazio u Basri. - Lijepo - reče netko, a drugi reče: - U tome mladiću je nečastivi! - I oni počeše nad njim pljeskati, i ljudi povedoše razgovor i rekoše: - Teško njegovoj mladosti! Tako nam Alaha, zacijelo je bezuman. - Potom mu rekoše: - Priberi se i osvijesti! - I Bedr-ad-din reče: - Jučer sam- bio mladoženja u Egiptu! - Možda si sanjiv, pa si vidio u snu ono o čemu govoriš? - zapitaše ga, i Hasan posumnja u sebe i reče: - Kunem se Alahom da to nije san i da mi se to nije pričinilo! Otišao sam i pokazivali su nevjestu

preda mnom, i konjušar-grbavko je sjedio tamo. O, brate, nije to san, a ako je i san, onda gdje mi je kesa sa zlatom i gdje mi je odijelo i odjeća?

I potom ustade i uđe u grad i prođe kroz ulice i preko trgova, i narod se okupljao oko njega i išao u stopu za njim, a on uđe u jednu gostionicu. A taj gostioničar bješe vješt čovjek, to jest kradljivac, ali ga je Alah doveo na put kajanja poslije krađe, i on je otvorio gostionicu, i svi građani Damaska pribojavahu ga se zbog njegove velike jarosti. I kad svi vidješe da je mladić ušao u gostionicu, narod se raziđe, bojeći se gostioničara, a kad gostioničar ugleda Bedr-ad-dina Hasana i vidje njegovu ljepotu, ljubav mu se kosnu srca, te ga zapita: - Odakle si, momče? Ispričaj mi svoju povijest, postao si mi draži od duše. - I Hasan mu ispriča šta se dogodilo od početka do kraja, i gostioničar reče: - O, gospodaru, Bedr-ad-dine, znaj da je to čudo divno i da je to rijetka priča. Ali taji, dijete moje, to što je bilo s tobom, dok ti Alah ne pošalje olakšanje; živi sa mnom u ovome mjestu; ja imam pet dječaka, pa ću i tebe čuvati kao sina. - Lijepo, striko - reče Bedr-ad-din, i onda gostioničar ode na trg i kupi Bedr-ad-dinu raskošno odijelo i obuče ga, a potom se uputi s njim kadiji i izjavi da je Bedr-ad-din njegov sin. I Bedr-ad-din postade poznat u gradu Damasku kao gostioničarev sin i poče sjediti u gostionici, i primaše novac, te tako nađe utočište kod gostioničara.

Eto šta je bilo s Bedr-ad-dinom Hasanom i šta se s njim zbilo.

Što se pak tiče Sit-al-Husne, kćeri njegova strica, ona se probudi u zoru i ne nađe pored sebe Bedr-ad-dina Hasana. Pomisli da je izišao da svrši nuždu, pa posjedje očekujući ga, kad najednom uđe njen otac, zabrinut zbog onoga što mu se desilo sa sultanom, koji ga je nagnao da uda kćerku za njegovog slugu, za grbavu krntiju od konjušara. I on govoraše u sebi: - Ubit ću svoju kćerku ako je dopustila tom prokletniku da ovlada njome! - I kad dođe do njene postelje, on zastade kraj nje i reče joj: - Sit-al-Husno! - A ona odgovori: - Ovdje sam, da te služim, gospodaru! - I ona iziđe povodeći se od radosti, i poljubi pred njim zemlju, i lice joj postade još svjetlije i ljepše, jer je grlila gazelina sina. I vidjevši je takvu, otac joj reče: - O, prokletnice, ti se raduješ tome konjušaru! - I ona se osmjehnu kad je čula očeve riječi, i odgovori: - Alaha radi, dosta mi je onoga što se dogodilo jučer! Ljudi su mi se izrugivali i predbacivali mi zbog toga konjušara, koji ne vrijedi ni koliko vrh nokta moga muža. Alaha mi, u životu nisam imala ljepše noći od ove što je prošla!

Kad je čuo njene riječi, otac joj planu gnjevom i oči mu potamnješe, i on joj reče: - Teško tebi, zašto govoriš tako! Konjušar-grbavko je noćio s tobom! - Ali Sit-Husna reče: - Zaklinjem te Alahom, ne spominji mi ga, Alah mu oca prokleo, i ne zbijaj šalu! Konjušara su samo najmili za deset dinara, i on je uzeo svoju nagradu i otišao, a ja sam zašla iza zavjese i vidjela svoga muža, koji je sjedio tamo, a prije toga su me pjevačice prikazivale njemu, i on je sve obdario suhim zlatom, tako da je obogatio sve siromahe koji bijahu ovdje. I ja sam prospavala noć u zagrljaju svoga muža, umiljate naravi, crnih očiju i svedenih obrva. - I kad joj je otac to čuo, smrači mu se pred očima, te uzvikne: - O, bezbožnice, šta govoriš, gdje ti je pamet? - I ona odgovori: - O, oče, srce si mi ranio! Ta dosta si me mučio! Moj muž je onaj koji mi jc oduzeo nevinost, i on je otišao u nužnik, a ja sam zatrudnjela od njega.

I onda njen otac ustade iznenađen, i pođe u nužnik i vidje grbava konju- šara, koji bješe glavačke uvučen u otvor, a noge su mu stršale naviše. I vezir se zbuni kad to vidje, i uzviknu: - To nije nitko drugi do grbavko! - Ej, grbavko - reče mu, i konjušar odgovori: - Tagum, tagum - misleći da s njim razgovara ifrit, a vezir viknu na nj i reče: - Govori, inače ću ti odsjeći glavu ovim mačem! – I onda grbavko reče: - Kunem se Alahom, o, šeiče ifrita, da nisam podigao glave otkako si me amo gurnuo! Alaha radi, sažali se na mene! - Šta veliš! - reče vezir čuvši grbonjine riječi. - Ja sam nevjestin otac, a ne ifrit. - Dosta! - odgovori grbavac. - Ti se spremaš da mi oduzmeš dušu, ali idi svojim putem dok ti nije došao onaj koji je ovo učinio sa mnom.

Vi ste me doveli ovamo samo zato da me oženite ljubavnicom bivola i draganom ifrita. Prokleo Alah onoga tko me je oženio njome i tko je bio uzrok tome...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset treća noć, ona reče:

I kad otvori kesu, vidje u njoj papir, a to bješe priznanica onoga Židova na ime Bedr-ad-dina Hasana, a nađe i hiljadu dinara. I kad pročita priznanicu, Šams- -ad-din kriknu, i pade onesviješten, i kad se povrati i shvati u čemu je stvar, on se začudi i uzviknu: — Nema boga do Alaha, gospodara svih stvari! O, kćeri moja, znaš li tko ti je oduzeo nevinost? . ..

23. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je grbavi konjušar počeo razgovarati s vezirom, nevjestinim ocem, i da mu je rekao: - Prokleo Alah onoga tko je bio uzrok tome! - A vezir je rekao: - Ustani, odlazi odavde! - ali grbavko odgovori: - Zar sam lud da odem s tobom bez ifritova odobrenja? On mi je rekao: - Kad se rodi sunce, iziđi i idi svojim putem. - A da li se rodilo sunce? - Ne mogu sići s ovoga mjesta dok se ne rodi sunce. - Tko te je doveo ovamo? - zapita ga onda vezir, i konjušar reče: - Jučer sam došao ovamo po nuždi, i odjednom iz vode ispuza miš i povika na mene, i poče rasti, dok ne postade velik kao bivol. I on mi reče riječi koje mi uđoše u uho, i ostavi me i ode - prokleo Alah i nevjestu i one koji su me oženili njome. - I vezir priđe konjušaru i izvadi ga iz otvora, a on pojuri trkom, ne vjerujući da se sunce rodilo, i ode sultanu i ispriča mu šta mu se dogodilo s ifritom.

Što se tiče vezira, nevjestina oca, on uđe u kuću zbunjen, ne znajući šta da misli o onome što se dogodilo njegovoj kćeri, i reče joj: - Kćeri moja, objasni mi šta se dogodilo s tobom! - I ona reče. - Ženik pred kojim su me sinoć prikazivali proveo je sa mnom noć i oduzeo mi djevičanstvo, i ja sam zatrudnjela od njega, a ako mi ne vjeruješ - eto ti na stolici njegova turbana, kako ga je on savio, i njegova odijela pod posteljom, i u njemu je nešto umotano - ne znam šta je. - I kad je čuo te riječi, njen otac uđe pod zavjesu i ugleda turban Bedr-ad-dina Hasana, sina svoga brata, i odmah ga uze u ruke i okrenu i reče: - To je vezirski turban, načinjen u Mosulu! I ugleda zašivenu amajliju, i uze i raspara je, i uze Hasanovo odijelo i nađe u njemu kesu u kojoj bijaše hiljadu dinara. I kad otvori kesu, vidje u njoj papir, a to bijaše priznanica onoga Zidova na ime Bedr-ad-dina Hasana, sina Nur-ad- -dina kairskog, a nađe i hiljadu dinara. I kad pročita priznanicu, Šams-ad-din kriknu, i pade onesviješten, i kad se povrati i shvati u čemu je stvar, on se začudi i uzviknu: - Nema boga osim Alaha, gospodara svih stvari! O, kćeri moja - znaš li tko ti je oduzeo nevinost? - A ona odgovori da ne zna i onda vezir reče: — To je moj nećak, sin tvoga strica, a ova hiljada dinara je otkup za tebe. Neka je hvala Alahu! O, kad bih mogao znati kako se to dogodilo!

Potom otvori zašivenu amajliju i nađe u njoj ispisan papir, na kojem bjehu ispisani datumi rukom njegova brata Nur-ad-dina kairskog, oca Bedr-ad-dina Hasana, i kad vidje rukopis svoga brata, Sams-ad-din izgovori ove stihove:

Od tuge venem gledajuć' tragove dragih,
U zavičaju njinom potoke suza lijem.
I molim onog što me od njih rastavi negda
Da mi podari sreću pa da ih opet vidim.

A kad je izgovorio stihove, on pročita papir koji bijaše u amajliji, i vidje na njemu datum dana kad se Nur-ad-din oženio kćerkom basorskog vezira i kad je ušao u ložnicu, i datum dana kad se rodio Bedr-ad-din Hasan, i Nur-ad-dinove godine i dan njegove smrti, i začudi se i uzdrhta od uzbuđenja, i usporedivši ono što se dogodilo s njegovim bratom sa onim što se dogodilo s njim, on vidje da se jedno slaže s drugim, i da se njegov brak i Nur-ad-dinov brak slažu po datumu i da se njihova svadbena noć i dan rođenja Bedr-ad-dina i njegove kćeri Sit-al-Husne također slažu. I uze papir i pođe s njim sultanu, i ispriča mu šta se dogodilo, od početka do kraja, i car se začudi i naredi da se to odmah zapiše.

I vezir provede cio dan očekujući sina svoga brata, ali ovaj ne dođe, i čekaše i drugi i treći dan do sedmoga, i o njemu ne bi vijesti, i onda vezir reče: - Svakako ću učiniti ono što nitko nije učinio prije mene! - I uze tintu i pero i nacrta na papiru raspored cijele sobe i označi da se sobica za ostavu nalazi tamo, a zavjesa - ovamo, i popisa sve što bijaše u sobi, pa savi zapis i naredi da se pokupe stvari, a turban, kapu, fardžiju i kesu uze i skloni kod sebe zatvorivši ih željeznim katancem, i zapečativši ih do dolaska sina svoga brata Hasana basorskog.

Što se tiče vezirove kćeri, njeni mjeseci istekoše i ona rodi muško dijete slično mjesecu i nalik na oca po ljepoti, čarima, savršenstvu i sjaju, i odsje- koše mu pupčanu vrpcu i rastokom mu namazaše oči i dadoše ga dadiljama, nadjenuvši mu ime Adžib. I dan za nj bješe kao mjesec, a mjesec kao godina i kad prođe sedam godina, vezir ga dade učitelju i naredi ovome da ga odgaja da ga nauči čitati i da mu da lijepo obrazovanje. I Adžib provede u školi četiri godine i poče se tući sa svojim drugovima, i grditi ih, i govoriti im: — Tko mi je od vas ravan? Ja sam sin kairskog vezira!

A djeca se okupiše i požališe se starješini na sve što su podnosila od Adžiba, a starješina im reče: - Kad bude došao sutra, naučit ću vas šta da mu kažete, i on će se zareći da više ne ide u školu. Kad dođe sutra, sjednite oko njega i recite jedan drugome: - Tako nam Alaha, s nama može igrati ovu igru samo onaj tko nam kaže kako mu se zovu otac i majka, a tko ne zna imena svoje majke i svoga oca, sin je grijeha i neće se igrati s nama!

I kad nastade jutro, kad djeca dođoše u školu, pa kad se pojavi Adžib, djeca ga okružiše i rekoše: - Igrat ćemo jednu igru, ali će s nama igrati samo onaj koji nam kaže ime svoje majke i svoga oca. - I svi odgovoriše: - Dobro!

- I jedan reče: - Ja se zovem Madžid, moja majka je Alavija, a otac Iz-ad-din.

- I drugi također izgovori takve riječi, a kad dođe red na Adžiba, on reče: - Ja se zovem Adžib, moja majka je Sit-al-Husna, a otac Šams-ad-din, vezir u Kairu.

- Ali djeca povikaše: - Vezir nije tvoj otac! - Vezir je doista moj otac - odgovori Adži'b, i onda mu se djeca počeše rugati i zatapšaše i rekoše: - Njegova oca ne poznaju! Ustani i odlazi, s nama će se igrati samo onaj tko zna kako mu se zove otac. - I djeca se odmah razbježaše i počeše se izrugivati Adžibu, i njemu se svali teret na grudi, i on je grcao od plača. I starješina mu reče:

- Mi znamo da je vezir tvoj djed, otac tvoje majke Sit-al-Husne, ali on nije tvoj otac. A svoga oca ti ne poznaješ, jer je sultan udao tvoju majku za grbava konjušara, i došli su džinovi i spavali s njom, i ti nemaš oca kog poznaju. Ne pomišljaj da se izjednačuješ s djecom u školi dok ne saznaš tko ti je otac, inače ćeš među njima biti sin razvrata. Zar ne vidiš da se trgovčev sin zove po ocu, dok je tvoj djed vezir u Kairu, a tvoga oca ne poznajemo, i kažemo:

- Ti nemaš oca. Budi pametan!

I kad je čuo od starješine i od djece te riječi i njegov sramni govor, Adžib odmah ustade i ode svojoj majci Sit-al-Husni, i stade joj se tužiti, plačući, ali od plača jedva je mogao govoriti. I kad je majka čula riječi i kuknjavu svoga sina, srce joj planu ognjem, te zapita: - O, sine moj, zašto plačeš? - I Adžib joj ispriča šta je čuo od djece i od starješine i zapita: - Tko je moj otac, majčice? - Tvoj otac je vezir u Kairu - reče Sit-al-Husna, ali Adžib uzviknu: - Ne varaj me, vezir je tvoj otac, a ne moj! A tko je moj otac? Ako mi ne kažeš istinu, ubit ću se evo ovim jataganom. I na spomen svoga oca Sit-al-Husna se zaplaka, sjećajući se sina svoga strica, i misleći na to kako su je prikazivali pred Bedr-ad-dinom basorskim i šta se sve zbilo s njom i s njim, izgovori ove stihove:

Ostavivši ljubav u srcu, on ode,
A daleko je zemlja onog koga volim.
I ode on, a s njim mi ode i strpljenje.
I teško mi je biti jaka u samoći.
On ode, i radost mi odletje s njime,
I mira nesta, te više mirna nisam.
I rastavši se, suze prolih gorke,
I obilno ih ronim sada u samoći.
AP ako zaželim da ga vidim kada,
I uzmoram li čekati u strepnji,
U srcu ću njegov lik izazvati,
I bit će misli, strasti, tuge, bola.
O, ti, čiji spomen odjeća mi posta -
Ta ja, osim strasti, ni košulje nemam.
O, mili, dokle će potrajati ovo?
I da P ćeš me se kloniti još dugo?

I stade plakati i vikati, a i njen sin, i odjednom im dođe vezir, i kad vidje njihove suze, srce mu planu, te ih zapita: - Zašto plačete? - I Sit-al-Husna mu ispriča šta je bilo s njenim sinom i djecom u školi, te i on zaplaka, sjetivši se svoga brata i onoga što je bilo među njima, i što se zbilo s njegovom kćeri, i nije znao šta se krije iza toga. I vezir odmah pođe i ode na divan, i, došavši caru, ispriča mu šta se dogodilo, i zamoli ga da mu dopusti da otputuje na istok i da ode u grad Basru, da se raspita o svome nećaku, i još zamoli sultana da mu da zapovijedi za sve zemlje, kako bi mogao uzeti sina svoga brata tamo gdje ga nađe. I on zaplače pred sultanom, i sultanovo se srce sažali na nj, i sultan mu napisa zapovijedi za sve zemlje i oblasti, i vezir se obradova tome i

poželi sultanu blagoslov i oprosti se s njim i odmah ode i spremi se za put, uzevši sve što mu bijaše prijeko potrebno, a povede sa sobom kćerku i unuka Adžiba. I išao je jedan dan, i drugi, i treći, dok ne stiže u grad Damask, i nađe tamo drveće i kanale, kao što reče o tome pjesnik:

U Damasku kad moramo noć i dan provesti,
Sudba se zakle da noć takva se više ne ponovi.
I spavasmo, i sumrak nam je bio bezbrižan.
I s osmijehom nam jutro sijede grane pružaše.
I zablista zora u granama ko biseri
Što vjetar rukom kruni ih i na zemlju padaju.
I čitahu ptice, a ribnjak knjiga bješe im
I pisahu vjetri, a oblak tačke stavljaše.

I vezir se smjesti na Trgu kamičaka i razape šatore i reče svojim slugama: - Odmorit ćemo se ovdje dva dana! - I sluge odoše u grad svojim poslom - jedan da proda, drugi da kupi, ovaj u kupatilo, a onaj u džamiju Omejevih sinova,[28] kojoj nema ravne na svijetu. I Adžib iziđe s eunuhom, i odoše u grad da prošetaju, i eunuh je išao za Adžibom s takvom batinom da bi i devu mogao njome ubiti na mjestu. I kad građani vidješe Adžiba i njegov lijepi stas i sjaj i savršenstvo (a bijaše dječak rijetke ljepote - nježan i lijepo odgojen, blaži od sjevernoga vjetra i slađi od čiste vode za žednoga i ugodniji od zdravlja za bolesna), i za njim pođe sav narod, i trčahu za njim, i počeše ga prestizati i sjedati na put, ne bi li ga vidjeli kad prođe.

I bi suđeno da rob zastane pred dućanom njegova oca, Bedr-ad-dina Hasana. (A njemu lice bijaše obraslo u dlake i um mu se usavršio za tih dvadeset godina, a gostioničar bijaše umro, a Bedr-ad-din je uzeo njegov novac i gostionicu, budući da ga je gostioničar pred sucima i svjedocima priznao za svoga sina.) I toga dana kad njegov sin i eunuh zastaše pred gostionicom,

Bedr-ad-din pogleda svoga sina Adžiba i vidje da je lijep kao upisan, i duša mu zatreperi i srce ga privuče k njemu. I on skuha zaslađeno narovo zrnje i ljubav koju mu Alah uli ubuze ga, te pozva svoga sina Adžiba i reče mu:

- O, gospodaru, o, ti koji si mi osvojio dušu i srce i uzbudio mi cijelo biće, zar nećeš da uđeš, da mi zaliječiš srce i da pojedeš malo moga jela? - I iz očiju mu, nehotice, potekoše suze, i on pomisli na ono što je bilo i što je sad, i kad Adžib ču riječi svoga oca, srce mu se uzbudi, te pogleda u eunuha i reče: - Srce mi se uzbudilo zbog ovog gostioničara: kao da se i on rastao sa sinom. Uđimo da mu zaliječimo srce i pojedimo ono čime će nas počastiti. Možda će me, kad to učinimo, Alah sastaviti s ocem. - Ali eunuh, čuvši Adžibove riječi, uzviknu:

- Lijepo, Alaha mi! Vezirov sin hoće u krčmu! Otjerat ću od tebe ljude ovom palicom, da te ne gledaju, i neću imati mira zbog tebe, ako ikad uđeš u tu gostionicu. - I kad je čuo te riječi, Bedr-ad-din Hasan se začudi i okrene se eunuhu, i suze mu potekoše niz obraze, i onda Adžib reče eunuhu: - Moje ga je srce zavoljelo. - Ali eunuh odgovori: - Ne govori tako i ne ulazi! - I na to se Adžibov otac obrati eunuhu i reče mu: - O, pratioče, zašto nećeš da mi zaliječiš srce i da uđeš? O, ti, što si sličan crnome kestenu s bijelom jezgrom, o, ti, o kome je rekao onaj koji te je opisao... - I eunuh se nasmija i uzviknu: - Šta reče? Alaha ti, govori i budi kratak! - I Bedr-ad-din odmah izgovori ove stihove:

Da obrazovan nije i da vjeran nije on,
U kućama velikaškim ne bi mu dali vlast.
U harem ne bi puštali tog slugu dobroga,
Što tako je divan da mu služe s neba anđeli!

I eunuh se začudi tim riječima, pa, uzevši Adžiba, uđe u gostionicu, i Bedr-ad-din napuni visoku zdjelu narovim zrnjem (a bilo je ono s bademom i šećerom) i obojica počeše jesti, i Bedr-ad-din Hasan reče: - Obradovali ste me, neka vam je jelo na zdravlje i neka vam je u tek!

Potom Adžib reče ocu: - Sjedi, jedi s nama, možda će nas Alah sastaviti s onim za kojim čeznemo. - I Bedr-ad-din Hasan ga zapita: - O, dijete moje, iako si mlad, osjetio si bol zbog rastanka s dragima, je li? - Da, čiko - odgovori mu Adžib; srce mi je ucviljeno zbog rastanka s dragim. To je moj otac, i ja sam sa svojim djedom pošao da ga tražim po svim zemljama. Teško

meni! Kad li ćemo se naći?

I on gorko zaplaka i njegov otac zaplaka zbog rastanka s njim, i zato što je i on plakao, i pade mu na pamet rastanak s dragima i udaljenost od oca i majke. I eunuh se ražalosti zbog njega, i pojedoše sve i zasitiše se, a poslije toga iziđoše iz gostionice Bedr-ad-dina Hasana, i on osjeti da mu se duša rastala s tijelom i da odlazi s njima, i nije mogao izdržati bez njih ni trenutak. I, zatvorivši gostionicu, on pođe njihovim stopama, ne znajući da mu je to sin, i ubrza korak, ne bi li ih sustigao prije no što prođu kroz velika gradska vrata, i eunuh se okrene i zapita ga: - Šta ti je? - I Bedr-ad-din Hasan reče: - Kad ste otišli od mene, osjetio sam da mi je duša otišla s vama. A imam posla u gradu, iza vrata, te sam zaželio da vas ispratim i da obavim taj posao, pa da se vratim.

I onda se eunuh rasrdi i reče Adžibu: - Toga sam se i bojao. Pojeli smo malo tog zlosretnog jela, pa čovjek misli da nam je učinio milostinju, i sada ide za nama iz mjesta! u mjesto. - I Adžib se okrene, i kad vidje za sobom gostioničara, obuze ga gnjev i lice mu pocrvenje, te reče eunuhu: - Pusti ga neka ide piutem muslimana, a kad pođemo k šatorima i vidimo da ide za nama, otjerat ćemo ga. - I on obori glavu i pođe, i eunuh za njim, i Bedr-ad-din je išao za njima do Trga kamičaka. I približiše se šatorima i okrenuše se i vidješe Hasana iza sebe, i onda se Adžib razljuti i poplaši da eunuh ne ispriča sve njegovu djedu. I gnjev ga obuze svega, i rastuži se zbog onoga što će reći za nj: - Ušao je u gostionicu i gostioničar je išao za njim - i okrene se i vidje da Hasanove oči gledaju u njegove oči, i postade kao tijelo bez duše. I Adžib pomisli da su te oči - oči neprijatelja, ili da je on sin razvrata, i, razljutivši se još više, uze kamen i njime udari svog oca, i Bedr-ad-din pade onesviješten, i krv mu obli lice. I Adžib s eunuhom pođe k šatorima, a Bedr-ad-din Hasan, došavši k sebi, otre krv, pa, otkinuvši komad turbana, zavi glavu i stade koriti sebe, i reče: - Uvrijedio sam dječaka! Zatvorio sam gostionicu i pošao za njim, i on je pomislio da sam mu neprijatelj. - I poče tugovati za svojom majkom, koja bijaše u Basri, i zaplaka za njom, i izgovori:

Kad pravdu bih tražio, sudbu bih uvrijedio;
    Ne zamjeraj joj stoga — takvom je nisu stvorili.
Ti uzmi što ti pripadne, a bola se okani,
    I nemira, pa život radost će ti donijeti.

Poslije toga Bedr-ad-din i dalje prodavaše jela, a vezir, njegov stric, proboravi u Damasku tri dana, a potom pođe put Himsa,[29] i gdje je god zastao na putu, raspitavao se o njemu. I putovao je tako dok nije stigao u Dijar-Bekr i Mari-din i Mosul, i putovao je neprestano do grada Basre. I kad je stigao tamo i podigao stan, ode sultanu i nađe se s njim, i sultan mu iskaza poštovanje i odredi mu počasni stan i zapita ga radi čega je došao. I vezir mu ispriča svoju povijest i doda da mu je Nur-ad-din brat, i sultan prizva na nj Alahovu milost i reče: - O, gospodaru, on je bio moj vezir, i ja sam ga veoma volio prije petnaest godina, i umro je i ostavio sina, ali je ovaj ovdje ostao samo mjesec dana poslije njegove smrti, i nestalo ga je, i nisam dobio vijesti o njemu. Ali je njegova majka kod nas, budući da je vezirova kći.

Čuvši od cara da je majka njegova nećaka zdrava, vezirŠams-ad-din se obradova i reče: - O, care, hoću da se vidim s njom. - I car mu to odmah dopusti, pa Šams-ad-din ode k njoj, u kuću svoga brata Nur-ad-dina. I pogleda unaokolo i poljubi pragove u kući i pomisli na svoga brata Nur-ad-dina i na to kako je umro u tuđoj zemlji.

I prođe kroz vrata i uđe u veliko dvorište, i ugleda druga vrata s kamenim svodovima, obložena raznim mramorom svih boja, i prođe po kući i razgleda je i obuhvati je pogledom i ugleda na njoj ime svoga brata Nur-ad-dina napisano zlatnim slovima. I prišavši natpisu, poljubi ga i zaplaka se, i sjeti se rastanka s bratom i izgovori ove stihove:

O tebi sam sunce pito, tek što bi se rodilo,
    I munju pitah ja, čim bi ona bljesnula.
I spavam, a ruka tuge povija me i odvija.
    I opet se na bol svoj nikome ne tužim ja.
A potraje li, dragi, dugo ovaj rastanak.
    Znaj da me je on već iskido na komade.

O kad bi mi se ti ukazao pred očima,
Tad bilo bi mi bolje - to susret bi bio naš.
I nemoj mislit’ da se čim drugim bavim sad;
Ta duša moja ne može ljubav dati drugome.

I pođe dalje i dođe do sobe žene svoga brata, majke Bedr-ad-dina Hasana basorskog. A ona je za vrijeme odsutnosti svoga sina neprestano ridala i plakala, noću i danju, i kako joj tako prođoše godine, sagradi svome sinu mramornu grobnicu usred sobe i plakaše nad njom i danju i noću, i spavaše samo pored te grobnice. I kad uđe u njen stan, vezir začu njen glas, i, zastavši iza vrata, ču je kako govori nad grobnicom:

O, grobe, u tebi zar se skri ljepota njegova?
Da li svjetlost tvoja potamni blistavi njegov lik?
O, grobe, nisi vrt, niti si svod nebeski,
Pa kako si u sebi spojio mjesec i granu vrbovu?

I dok je to govorila, odjednom uđe vezir Šams-ad-din i pozdravi se s njom i reče joj da je on brat njena muža, a potom joj ispriča što se dogodilo, i izloži joj cijelu povijest, i reče joj da je njezin sin Bedr-ad-din Hasan proveo noć s njegovom kćeri, prije deset godina, i da je sutradan ujutro nestao. - A moja kći je zatrudnjela od tvoga sina i rodila muško dijete, i ono je tvoj unuk i sin tvoga sina od moje kćeri. - I kad ču vijest o svome sinu, i da je živ, i kad ugleda svoga djevera, ona pade pred njegove noge i stade ih ljubiti, govoreći:

Neka Alah nagradi vjesnika tvoga dolaska!
Ljepše vijesti ja nikad ni od kog ne čuh dosada.
Ako je zadovoljan onim što je pokidano sad,
Dušu rastankom pokidanu rado dat ću mu je.

Potom vezir posla po Adžiba, i kad ovaj dođe, baka ga zagrli i zaplaka, i vezir Šams-ad-din joj reče: - Sada nije vrijeme plakanju, sada je vrijeme da se spremiš da pođeš s nama u egipatske zemlje. Možda će Alah i tebe i nas sastaviti s tvojim sinom, mojim nećakom! - I ona odgovori: - Slušam i pokoravam se!

- I odmah ustade i pokupi svoje stvari, i blago, i djevojke, i odmah se spremi za put, i vezir Šams-ad-din ode sultanu basorskom i oprosti se s njim i ovaj posla po njemu darove i rijetkosti egipatskom sultanu.

I Šams-ad-din odmah ode i, kad stiže u grad Damask, zadrža se u Kanunu[30] i reče onima koji bijahu s njim: - Provest ćemo ovdje tjedan dana, dok ne kupim darove i rijetkosti za sultana. - I onda Adžib iziđe i reče eunuhu: - O, Lajiče, htio bih prošetati! Hajdemo, prođimo po trgu, prođimo kroz Damask da vidimo što se dogodilo s onim gostioničarem, koji me je nahranio, a ja sam mu potom povrijedio glavu. On mi je učinio ljubav, a ja sam loše postupio s njim. - I eunuh odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I Adžib s eunuhom iziđe iz šatora, jer ga je krv vukla ocu. I oni odmah uđoše u grad i išli su neprestano dok nisu došli do gostionice. I vidješe gostioničara kako stoji u gostionici (a bilo je to pred sunčev zalazak), i dogodi se da je on skuhao narovo zrnje. I kad mu priđoše i kad ga Adžib pogleda, on osjeti da ga nešto vuče k njemu i ugleda mu ožiljak na čelu od udarca kamenom, i reče mu: - Mir .s tobom! Znaj da je moje srce s tobom. - I sve se u Bedr-ad-dinu uzbudi kad ga je pogledao, i srce mu zaigra, te nikom poniknu, i htjede progovoriti, ali nije mogao maknuti jezikom u ustima, a zatim podigne glavu prema sinu, smjerno i smireno, pa izgovori ove stihove:

Za dragima sam čeznuo, ali čim ih ugledah,
Zbunih se i izgubih nad srcem i pogledom vlast.
U strahu s poštovanjem ja nikom poniknuh,
I htjedoh, ali ne mogoh osjećaje svoje skriti.
I druge svitke prijekora pripremih onda ja,
A kad se sretoh s njima, ni riječi ne izustih.

Potom im reče: - Zaliječite mi srce i pojedite malo moga jela. Kunem se Alahom, čim sam te ugledao, srce mi je zaigralo, i išao sam za tobom kao bezumnik. - Alaha mi, ti nas voliš - reče Adžib - mi smo pojeli malo tvoga jela, i ti si htio da osjetimo posljedice toga i da nas osramotiš. Ali ćemo pojesti nešto kod tebe, samo pod pogodbom da se zakuneš da nećeš poći za nama i da nas nećeš goniti. Inače ti više nećemo doći, a ovdje ćemo provesti tjedan dana, dok djed ne nabavi darove za cara. - I Bedr-ad-din reče: -- Bit će kako hoćete!

I Adžib s eunuhom uđe u gostionicu, i onda im Bedr-ad-din dade zdjelu narova sjemenja, a Adžib reče: - Jedi i ti s nama! - I Bedr-ad-din se obradova i poče jesti s njima, ne skidajući očiju s Adžibova lica, i njegovo srce i osjećaji privezaše ga za nj, ali Adžib reče: - Ne rekoh li ti da si zaljubljen i dosadan! Ta dosta si me gledao u lice! - I kad je čuo riječi svoga sina, Bedr-ad-din izgovori:

Za tebe u duši sačuvah ja tajnu skrivenu,
U šutnju je zavih, da je ne odam nikome.
I svjetlosni mjesec s ljepote tvoje stidi se,
I draži tvojih što su slične jutru svijetlome.
Tvoj sjajni lik u duši meni želje budi sad
I s tobom duga viđenja i sreću obećava.
Da kopnim od jare zar, kad je tvoj lik moj raj?
I zar da umrem od žeđi kraj usta tvojih medenih?

I Bedr-ad-din stade nuditi čas Adžiba čas eunuha, i oni jedoše dok se ne zasitiše, a potom ustadoše, i Hasan basorski ustade i poli im ruke vodom, i, odvezavši s pojasa svileni ubrus, obrisa im ruke i poškropi ih ružinom vodom iz 'bočice koju je imao pri sebi. I iziđe iz dućana i vrati se s ibrikom pića, načinjena od ružine vode i mošusa, i stavi ga pred njih i reče: - Učinite mi i tu ljubav! - I Adžib uze i otpi, i pruži ibrik eunuhu, i pili su dok im se ne napuniše trbusi, i obojica se siti nasitiše, preko običaja. I poslije toga odoše, pa su išli brzo dok nisu stigli do šatora, a Adžib ode baki, majci svoga oca, Bedr-ad-dina Hasana, i ona ga poljubi i pomisli na svoga sina Bedr-ad-dina Hasana, i uzdahnu i poče plakati, a zatim izgovori:

Ja ranije nadah se da s tobom ću sresti se
Ta život mi se ne mili kad si daleko ti.
I kunem se da duša mi čezne samo za tobom,
I da za tajne samo mi veliki Alah zna.

I zatim ona upita Adžiba: - O, čedo moje, gdje si bio? - I on joj odgovori:

- U gradu Damasku. - I onda mu ona dade zdjelu narova zrnja (a ono ne bješe suviše slatko) i reče eunuhu: — Sjedi sa svojim gospodarem! - I eunuh uzviknu za se: - Alaha mi, ne jede mi se! - i sjede, a što se tiče Adžiba, on sjede, a trbuh mu bješe pun onoga što bješe pojeo i popio. I on uze komad kruha i umoči ga u narovo zrnje i pojede, i učini mu se da nije dovoljno slatko, jer je bio sit. - Pfuj, što je to gadno jelo! - uzviknu, a baka mu reče: -O, čedo moje, ti kudiš moje jelo, a ja sam ga sama kuhala, i nitko ga ne zna tako kuhati kao ja, osim tvoga oca Bedr-ad-dina Hasana. - O, gospođo, reče Adžib - tvoje je jelo odvratno! Mi smo malo prije vidjeli u gradu gostioničara, koji je skuhao takvo narovo zrnje da se od njegova mirisa srce širi, te njegovo jelo čovjek želi da jede. A tvoje jelo prema njegovu ne može se ni usporediti. Kad je čula te riječi, Adžibova baka se veoma rasrdi i pogleda u eunuha ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset četvrta noć, ona reče:

24. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Adžibova baka, kad je čula njegove riječi, rasrdila i da je pogledala eunuha i rekla mu: - Teško tebi, ti si mi iskvario unuka, jer si s njim ulazio u gostionicu! - I eunuh se poplaši, i stade odricati i reče: - Nismo ulazili u gostionicu, već smo samo prolazili pored nje. - Alaha mi, ušli smo i jeli gostioničarevo jelo koje je bolje od tvoga! - reče Adžib, i onda njegova baka ustade i ispriča to bratu svoga muža, te se i on rasrdi na

eunuha, i eunuh dođe veziru, a ovaj mu reče: - Zašto si išao s mojim unukom u gostionicu? - I eunuh se poplaši, te reče: - Nismo ulazili!

- Ali Adžib uzviknu: - Ušli smo i siti se najeli narova zrnja, i gostioničar nas je napojio medom sa snijegom i šećerom. - I vezir se još više rasrdi na eunuha i ispitivaše ga, ali ovaj odricaše, i onda vezir uzviknu: - Ako govoriš istinu, sjedi i jedi s nama! - I eunuh priđe i htjede jesti, ali nije mogao, pa baci komad kruha i reče: - O, gospodaru, sit sam od jučer! - I vezir shvati da se najeo kod gostioničara. I on naredi robovima da ga obore na zemlju, i kad ga oboriše, stadoše ga žestoko tući, i eunuh zavapi i reče: - O, gospodaru, ne tuci me, reći ću ti istinu!

I onda ga oni prestadoše tući, i vezir uzviknu: - Reci istinu! - A eunuh reče: - Znaj da smo ušli u gostionicu kad je gostioničar kuhao narovo zrnje, i da ga je metnuo pred nas, a Alaha mi, ja u životu nisam jeo ništa slično tom zrnju i nisam okusio ništa gore od ovoga što je pred nama. - I majka Bedr-ad- -dina Hasana rasrdi se i reče: - Moraš otići tome gostioničaru i donijeti od njega zdjelu narova zrnja! Pokaži ga svome gospodaru, pa neka on kaže koje je bolje i ukusnije. - Lijepo! - reče eunuh, i ona mu odmah dade zdjelu i pola dinara, i on ode, pa, došavši u gostionicu, reče gostioničaru: - Sporječkali smo se u kući moga gospodara oko tvoga jela, budući da i oni imaju narovo zrnje. Daj mi za pola dinara zrnja i pazi: zbog tvoga kuhanja pojeo sam dobre batine.

- I Bedr-ad-din se nasmija i reče: - Alaha mi, ovo jelo ne zna nitko zgotoviti osim mene i moje majke, a ona je sada u dalekoj zemlji. - I on uze zdjelu i nali u nju jelo, i preli ga mošusom i ružinom vodom, i eunuh uze zdjelu i brzo se vrati kući.

I Hasanova majka uze jelo i okuša ga, i, kad vidje da je ukusno i odlično zgotovljeno, shvati tko ga je skuhao, te viknu, a zatim pade u nesvijest. I vezir se zbuni, a potom je poprska ružinom vodom, i poslije nekog vremena ona se osvijesti i reče: - Ako je moj sin još na ovom svijetu, onda ovo jelo nije skuhao nitko drugi do on! To je moj sin Bedr-ad-din Hasan zacijelo i nesumnjivo, jer, osim njega, ovo jelo mogu skuhati samo ja, i ja sam naučila Bedr-ad- -dina da ga kuha. I kad ču te riječi, vezir se veoma obradova i uzviknu: - O, kako želim da vidim sina svoga brata! Da li ću doživjeti da me sudba sastavi s njim! Molim se samo velikom Alahu da se sretnem s njim!

I vezir toga časa i minute ustane i zovne ljude koji bijahu s njim, i reče im:

- Otiđite dvadesetorica u tu krčmu i razrušite je, a gostioničara svežite njegovim turbanom i dovucite ga amo silom, ali ga nemojte povrijediti! - I oni rekoše:

- Dobro! - A vezir odmah ode u Boravište sreće, pa nađe damaskog namjesnika i pokaza mu sultanova pisma, koja je nosio uza se, i namjesnik ih stavi na glavu, poljubivši ih prije toga, a potom mu reče: - A gdje je taj što vam je učinio nažao? To je neki gostioničar - odgovori vezir, i namjesnik odmah naredi svojim dvorjanima da odu u njegovu gostionicu, i oni odoše i vidješe da je ona porušena, i da je u njoj sve polomljeno, jer po vezirovu odlasku u dvor njegove sluge bijahu učinile ono što im on bješe naredio, i sjedeći čekahu da se vezir vrati iz dvora, a Bedr-ad-din govoraše: - Gle, šta li su to našli u narovu zrnju, te mi se ovo dogodilo! - I kad se vezir vrati iz dvora damaskog namjesnika (a ovaj mu je dopustio da uzme onoga koji mu bješe učinio nažao i da otputuje s njim), on uđe u šator i zatraži da mu dovedu gostioničara, i dovedoše mu ga svezana turbanom. I Bedr-ad-din Hasan pogleda svoga strica i gorko zaplače i reče: - O, gospodaru, šta sam ti zgriješio? - Jesi li ti skuhao narovo zrnje? - zapita ga vezir. - Jesam - odgovori Bedr-ad-din - a vi ste u njemu našli nešto zbog čega treba da izgubim glavu? - To je najbolja i najmanja kazna za tebe! - uzviknu vezir, i Bedr-ad-din reče: - O, gospodaru, zar mi nećeš reći u čemu je moj grijeh? - Da, ovoga časa - odgovori vezir, i potom dozva sluge i reče: - Dovedite deve. - I oni uzeše Bedr-ad-dina i metnuše ga u kovčeg koji zatvoriše, i putovahu ne zastajući do noći.

A kad padne noć, oni zastadoše da se malo odmore, pa se prihvatiše i izvadiše Bedr-ad-dina iz kovčega i nahraniše ga, zatim ga opet staviše u kovčeg i tako je to trajalo dok ne stigoše u Komru. I onda Bedr-ad-dina izvadiše iz kovčega, i vezir ga zapita: - Jesi li ti skuhao narovo zrnje? - Jesam, gospodaru - odgovori Bedr-ad-din, i vezir reče: - Okujte ga. - I okovaše ga i ponovo ga metnuše u kovčeg pa pođoše, i kad stigoše u Kairo, zaustaviše se u ar-Rejdaniji. I vezir naredi da izvade Bedr-ad-dina Hasana iz kovčega i naredi da pozovu drvodjelju, i reče mu: - Načini mi lutku od drveta. - A šta ćeš raditi s njom? - zapita Bedr-ad-din Hasan. - Objesit ću te o lutku i pribit ću te za nju čavlima, pa ću te voziti oko cijeloga grada - odgovori vezir, i Bedr-ad-din uzviknu: - Zašto to činiš sa mnom? - Zato što si loše skuhao narovo zrnje - reče vezir.

- Kako si ga mogao tako skuhati, kad nisi imao papra za nj? - I zbog toga sto u njemu nije bilo papra ti činiš ovo sa mnom! Malo si me mučio! I hranili ste me jednom na dan! - Nije bilo papra, i za tebe nema druge kazne osim smrti! - reče vezir, i Bedr-ad-din se začudi i bi mu žao sebe sama. - O čemu misliš? - zapita ga vezir. - O glupim glavama, kao što je tvoja - odgovori mu Bedr-ad-din. - Da si pametan, ne bi činio ovo sa mnom. - Treba da te mučim, da više ne činiš to - reče vezir, i Bedr-ad-din mu odvrati: - Doista mi je dodijala i najmanja muka na koju si me metnuo! - Ali vezir uzviknu: - Tebe svakako treba objesiti! - A dotle drvodjelja pripremaše lutku, a Bedr-ad-din gledaše to. I tako to potraj a dok ne dođe noć, i onda Bedr-ad-dina uze stric i baci ga u kovčeg, i reče mu: - To će biti sutra!

I on počeka dok se ne uvjeri da je Bedr-ad-din zaspao, pa, uzevši kovčeg i uzjahavši konja, metnu ga ispred sebe i ujaha u grad, i jahaše dok ne dođe u svoju kuću, i onda reče kćeri, Sit-al-Husni: - Neka je slava Alahu koji te je sastavio sa sinom tvoga strica! Ustani, uredi sobu onako kako je bila uređena one večeri kad je mladoženja došao da te vidi.

I ona ustade i zapali svijeće, a vezir izvadi ispisani papir, na kome bješe nacrtan raspored stvari u sobi, i oni sve staviše na mjesto, tako da onaj koji je sve to ranije vidio ne bi posumnjao u to da je to baš ona noć kad je mladoženja došao da gleda djevojku. I poslije toga vezir naredi da se turban Bedr-ad-dina Hasana stavi na mjesto, onako kako ga je on ostavio svojom rukom, a i njegove šalvare i kesa, koja bješe pod jastukom, a zatim naredi svojoj kćeri da se svuče, kakva je bila i one noći kad ju je gledao, i reče joj: - Kad uđe sin tvoga strica, reci mu: - Zbog tebe sam morala čekati, zato što si otišao u mir usamljenosti!

- I neka on s tobom prenoći, i razgovaraj s njim do jutra, a onda ćemo mu pokazati zapisane datume.

Potom vezir izvadi Bedr-ad-dina iz kovčega, pa mu skine okove i ono što bješe na njemu, tako da je ostao u tankoj noćnoj košulji bez šalvara (a on je spavao i nije ništa znao). I sudba htjede da se Bedr-ad-din okrene i razbudi i vidje da je u osvijetljenu prolazu i reče u sebi: - To su zbrkani snovi! - I ustade i prođe malo do drugih vrata i pogleda, i odjednom se nađe u sobi u kojoj su mu prikazivali nevjestu, i vidje baldahin, i klupicu, i svoj turban, i svoje stvari. I kad vidje to, Bedr-ad-din se zbuni i poče se oslanjati čas na jednu čas na drugu nogu, i uzviknu: - Da li spavam ili sam budan? - I stade trti čelo i u čudu govoriti: - Tako mi Alaha, to je nevjestina odaja, u kojoj su mi je prikazivali! Gdje sam ja? Ta ja sam bio u kovčegu!

Dok je on tako govorio, Sit-al-Husna odjednom podigne kraj zavjese i reče mu: - O, gospodaru, zar nećeš da uđeš? - Ti si se zadržao u miru usamljenosti. - I kad Bedr-ad-din ču te riječi i ugleda je, on se nasmije i reče joj: - To su doista zbrkani snovi! - Potom uđe i stade uzdisati, razmišljajući o onome što mu se bješe dogodilo, i ne znajući šta da misli o svemu tome, i sve što mu se bješe dogodilo postade mu nejasno kad ugleda svoj turban i šalvare, i kesu, u kojoj bješe hiljadu dinara. - Alah to bolje zna! To su zbrkani snovi! - uzviknu on, i onda mu reče Sit-al-Husna: - Zašto si zbunjen i začuđen? Takav nisi bio kad je nastala noć! - I Bedr-ad-din se nasmije i zapita je: - Koliko nisam bio s tobom? - a ona uzviknu: - Neka te spasi Alah! Neka je njegovo ime s tobom! Ti si malo prije izišao radi nužde i vratio se. Izgubio si pamet! - I kad Bedr-ad- -din ču to, on se nasmije i reče: - Pravo veliš! Ali, kad sam otišao od tebe, zadrijemao sam u sobi s vodom i u snu vidio da sam postao gostioničar u Damasku i da sam tamo proživio deset godina i kao da mi je došlo neko ve- likaško dijete, i s njim bijaše eunuh ...

I tu Bedr-ad-din dodirnu čelo rukom, pa, napipavši na njemu ožiljak od udarca, uzviknu: - Tako mi Alaha, o, gospođo, to kao da je bila istina, jer me je on udario po čelu i ranio me. Čini mi se da je to bilo baš na javi! - Potom reče: - Kad smo se zagrlili i zaspali, usnio sam da sam otišao u Damask bez turbana i bez šalvara i da sam postao gostioničar... - I on postaja neko vrijeme rasijan, pa reče: - Kao da sam vidio da sam skuhao narovo zrnje, u kojem je bilo malo papra... tako mi Alaha, zacijelo sam zaspao u sobi s vodom i sve to vidio u snu! - Alaha ti, šta si još vidio u snu, osim toga? - zapita ga Sit-al-Husna, i Bedr-ad-din joj ispriča sve i doda: - Alaha mi, da se nisam probudio, oni bi me zacijelo raspeli na drvenoj lutki! - A zašto? - zapita ga Sit-al-Husna. - Zbog toga što nije bilo papra u narovu zrnju - odgovori Bedr-ad-din. - Oni kao da su porušili moju gostionicu, razbili mi posuđe i metnuli me u kovčeg, a potom su doveli drvodjelju da za mene načini vješala, jer su htjeli da me objese. Neka je slava Alahu što mi se sve to dogodilo u snu, a ne na javi!

Tada se Sit-al-Husna nasmija i pritisnu ga na svoje grudi, i on je također pritisnu na grudi,

a poslije, razmislivši, reče: - Alaha mi, sve mi se čini da je to bilo na javi! Ne znam u čemu je stvar! - I on zaspi u nedoumici, čas govoreći:

- Sanjao sam - čas: bio sam budan - i tako to potraja do jutra, kad mu dođe stric Šams-ad-din, i pozdravi se s njim. I Bedr-ad-din ga pogleda i uzviknu:

- Alaha ti, da nisi ti to naredio da me svežu i da me prikuju čavlima, i da poruše moju gostionicu, zato što u narovu zrnju nije bilo papra? - I onda mu vezir reče: - Znaj, o, dijete moje, da je istina izbila na vidjelo i da je postalo javno ono što je bilo skriveno. Ti si sin moga brata, a ja sam to učinio da bih se uvjerio da si ti bio s mojom kćerkom one noći. A uvjerio sam se u to samo na taj način što si prepoznao sdbu i što si prepoznao svoj turban, i šalvare, i svoje zlato i papir ispisan tvojom rukom, i zapis koji je napisao tvoj roditelj, moj brat. Ranije te nisam vidio i nisam te poznavao, i tvoju majku doveo sam sa sobom iz Basre. - I poslije toga on poletje k Bedr-ad-dinu i zaplače, i kad Bedr-ad-din Hasan ču te riječi od svoga strica, i on se čudom začudi i zagrli strica, plačući od radosti. A poslije toga mu vezir reče: - O, dijete moje, sve je to nastalo zbog onoga što se zbilo između mene i tvoga oca. - I on mu ispriča šta mu se dogodilo s njegovim bratom, i zašto je ovaj otišao u Basru. Zatim vezir posla po Adžiba, i kad ga ugleda, njegov otac uzviknu:

- To je onaj što me udario kamenom! - a vezir mu reče: - To je tvoj sin - i onda Bedr-ad-din poletje k njemu i izgovori:

Ja mnogo plakah kad dođe čas rastanka našega,
I proliše mi oči potok suza od tuge,
I zakleh se ja tada, ako se kadgod nađemo,
O rastanku da nikad ne spomenem ni riječi.
Obuze me radost takva da mi se učini
Da od te sreće silne izviru mi gorke suze.

I kad je izgovorio te stihove, odjednom mu priđe majka, i poleti mu u susret i reče mu:

Na rastanku tužni bijasmo što morasmo mnogo reći;
Ta nikada glasnik neće iskazati tugu našu.

A zatim mu majka ispriča šta se dogodilo poslije njegova nestanka, i Hasan joj ispriča šta je sve podnio, i zahvališe se Alahu velikome što su se sreli.

Potom, kad prođoše dva dana od njegova dolaska, vezir Šams-ad-din ode sultanu, i, prilazeći mu, poljubi zemlju pred njim i pozdravi ga, kao što se pozdravljaju carevi, i sultan se obradova i osmjehnu se i naredi mu da mu priđe, a potom se stane raspitivati o onome što je vidio na putu i šta mu se dogodilo za vrijeme putovanja. I Šams-ad-din mu ispriča cijelu povijest od početka do kraja, i sultan reče: - Neka je slava Alahu što si postigao ono što si želio i što si se zdrav i čitav vratio obitelji i djeci! Na svaki način treba da Tidim tvoga nećaka Hasana basorskog; dovedi mi ga sutra na divan. - Tvoj rob će ti se javiti sutra, ako ushtje veliki Alah - odgovori mu Šams-ad-din, a zatim poželje sultanu mira, pa iziđe, a kad se vrati kući, ispriča sinu svoga brata da sultan želi da ga vidi, i Hasan basorski reče: - Ropski ću slušati gospodarevo naređenje. - Riječju, on ode njegovu veličanstvu sultanu sa svojim stricem , Šams-ad-dinom, pa, došavši preda nj, pozdravi ga najsavršenijim i najljepšim pozdravom, i izgovori:

Gle, zemlju ljubi onaj što ste ga činom uzdigli,
I što je postigo ono za čim je davno težio.
U vašoj ruci slava je i bit će sretan taj
Što, malen, veličinu od vas čeka svoju svu.

I sultan se nasmiješi i dade mu znak da sjedne, i on sjedne pored svoga strica Šams-ad-dina, a potom ga car zapita kako se zdve, i Hasan reče: - Ja sam najnedostojniji među tvojim robovima, zvani Hasan basorski, koji se moli za tebe i noću i danju. I sultanu se dopadoše njegove riječi, i zaželje da ga ispita, ne bi li dokučio kakvo mu je znanje i kakva mu je obrazovanost, te ga zapita: - Da li ti je ostao u pamćenju kakav bilo opis madeža? - Da - odgovori Hasan i izgovori:

O, dragi! Kad god se njega sjetim samo,
Ja suze lijem i ridam iz svega glasa.
Na njemu madež je, ljepotom i bojom
Sličan zjenicama ili datuljinu plodu.

I car pohvali stihove i reče Hasanu: - Hajde još! Alaha je dostojan tvoj otac i ne polomili ti se zubi! - I Hasan izgovori:

Kunem se tim madežom što je ko zrnce mošusa
I ne čudi se riječima mojim kad ga usporedim;
Naprotiv, divi se licu što odraži sve prigrabi,
Ne smetnuvši s uma pritom ni zrno to majušno.

I car uzdrhta od oduševljenja i reče mu: - Reci još što, Alah te poživio! - I Hasan izgovori:

O, ti što ti lik divni madež krasi,
Sličan mošusu na kamenu dragom,
Ne budi surov, već mi blizak budi.
Ti, željo moja, hrano moje duše!

- Divno, o, Hasane, pokazao si se u svemu ne može biti bolje - uzviknu car. - Objasni nam šta znači riječ »al-hal« na arapskom jeziku! - Neka Alah poživi cara - ta riječ ima pedeset i osam značenja, a kažu pedesetak - odgovori Hasan, i car reče: - Imaš pravo! - A potom ga zapita: - Znaš li čime se odlikuje ljepota? - Znam, odgovori Hasan - ljupkošću lica, glatkom kožom, lijepim oblikom nosa, nježnošću očiju, ljepotom usta, duhovitošću u govoru, ljepotom stasa i privlačnošću crta, a vrhunac ljepote je - kosa. Sve to združio je još aš-Sihab-al-Hidžazi u ovim stihovima:

Znaj da lice mora uvijek lijepo biti,
A pritom i glatko. Ta pronicav budi!
O lijepome nosu govore sa hvalom,
A oči su divne kad gledaju nježno.
I usta, to vele, valja da su lijepa -
To shvati da odmor uzalud ne gubiš.
Nek jezik oštar je, a stas nek je skladan,
I neka su divne i sve crte lica.
Vrhunac ljepote u kosi je, kažu. -
Te stihove pamti, i krotak mi budi!

I car se obradova riječima i iskaza mu svu pažnju i zapita ga: - Šta znači poslovica: Šurejh[31] je lukaviji od lisice? - I Hasan odgovori: - Znaj, o, care, neka ti je na pomoći veliki Alah, da se Šurejh za vrijeme čume sklonio u Nedžef, i kad bi ustao da se moli, došla bi lisica, pa bi mu podražavala, stojeći prema njemu, i odvraćala ga od molitve. I kako to duže potraja, on jednom svuče košulju i objesi je o trsku, raširivši rukave, a odozgo natače svoj turban i sveza košulju oko pojasa, pa metnu trsku tamo gdje se molio. I lisica, kao i uvijek, dođe i stade prema njemu, a Šurejh joj priđe odostrag i uhvati je - i bi što bi. - I kad ču šta reče Hasan basorski, sultan reče njegovu stricu Šams-ad-dinu: - Doista, sin tvoga brata se usavršio u književnosti, i ne mislim da bi se u Kairu mogao naći čovjek koji bi mu bio ravan.

I Hasan ustade i poljubi zemlju pred sultanom i sjedne, kao što sjedi rob pred svojim gospodarom. I kad se sultan uvjeri u znanje književnosti Hasana basorskog, on se obradova velikom radošću i nagradi ga počasnim odijelom i odredi mu posao koji mu je mogao pomoći da poboljša svoje stanje, a poslije toga Hasan basorski ustade i ponovo poljubi zemlju pred sultanom, pa mu poželje vječnu veličinu i zamoli ga da mu dopusti da ode zajedno sa svojim stricem, vezirom Šams-ad-dinom. I sultan mu to dopusti, i on ode i dođe kući sa svojim stricem, i dadoše im da jedu, i oni jedoše ono što im bješe dao Alah, a kad završiše objed, Hasan basorski

uđe u sobu svoje žene Sit-al-Husne i ispriča joj šta mu se dogodilo dok je bio sa sultanom i ona uzviknu: - On će te svakako pozvati za svoj stol i obasut će te nagradama i darovima! Po Alahovoj milosti, ti blistaš svjetlošću svoga savršenstva kao najveće svjetlilo, pa ma gdje bio - na suhu ili na moru. - Hoću da napišem pohvalnu kasidu,[32] ne bi li ljubav prema meni porasla u njegovom srcu - reče Hasan - i njegova žena uzviknu: - To je sretna misao! Porazmisli dobro i potrudi se da je napišeš što bolje. Vidim da će ti on uzvratiti prijateljstvom. - I Hasan basorski se skloni na stranu i marljivo sastavi stihove, skladne po sastavu i divne po smislu. Evo ih:

Moj gospodar stječe slavu najveću,
I stazom velikih i slavnih grede on.
Sve zemlje je pravednošću smirio
I dušmanima puteve prepriječio.
On lav je pravi pobožan, pronicav -
Car - reći ćeš - ili pak - pravi anđeo.
Svi od njega vraćaju se bogati -
Opisati ga nikad riječju ne možeš.
U dan kad daruje ko zora blista on,
A kada se bori, ko noć mračan je.
I dug život nek' mu Alah podari,
I od zle sudbine neka ga sačuva!

I kad napisa stihove, on ih posla njegovu veličanstvu sultanu po jednome robu svoga strica, vezira Šams-ad-dina, i car ih primi k znanju i srce mu se obradova i pročita ih onima koji bjehu pred njim, te i oni pohvališe Hasana velikim pohvalama.

A potom ga sultan pozva u sobu za primanje, i kad je došao, reče mu:

- Od današnjeg dana sjedit ćeš za mojim stolom, i određujem ti svakoga mjeseca po hiljadu dinara plaće, pored onoga što sam ti dodijelio ranije. - I Hasan basorski ustade i triput poljubi zemlju pred sultanom i poželje mu vječnu slavu i dug život. I poslije toga Hasan basorski dobi viši čin, i glas o njemu se pronese po zemljama, i on življaše sa svojim stricem i svojom obitelji u odličnom stanju i najugodnijim životom, dok ga ne zadesi smrt.

Kad je iz Džafarovih usta čuo tu povijest, Harun-ar-Rašid se zadivi i reče:

- Treba zapisati te događaje zlatnim slovima! - Zatim otpusti roba i naredi da se mladiću svakoga mjeseca izdaje onoliko koliko je potrebno za ugodan život, i dade mu na dar svoju inoču, i mladić je otada sjedio s njim za stolom.

Ali to nije nimalo čudesnije od bajke o krojaču, grbavcu, Židovu, nadzorniku i kršćaninu, i o onome što se s njima zbilo.

- A kako je to bilo? - zapita car.

I Šeherezada reče:

... i odjednom dođe žena vitka stasa, gorda držanja, s divnom maramom na glavi, koja odisaše mirisom. I ona podigne veo i ja ugledah crne oči, a žena pozdravi Bedr-ad-dina, i on joj odgovori na pozdrav i stajaše razgovarajući s njom, i kad ja čuh njen govor, ljubav mi osvoji srce ...

PRIČA O KROJAČU, GRBAVCU, ŽIDOVU, NADZORNIKU I KRŠĆANINU

- DOPRLO MI JE DO UŠIJU, O sretni care, da je u drevno doba i u minule vjekove i stoljeća u jednom kineskom gradu bio neki čovjek, krojač, široke ruke i ljubitelj veselja i razonode. On je pokatkad izlazio sa svojom ženom da se prošeta, i gle, jednom, njih dvoje iziđoše na početku dana, i, vraćajući se kad dan već bijaše protekao, predveče, u svoj stan, vidješe na putu grbavca, koji je tako izgledao da je mogao nasmijati ožalošćena i odagnati brigu zabrinutoga. I krojač i njegova žena priđoše da ga vide, a zatim ga pozvaše da pođe s njima u njihovu kuću, da te večeri podijeli stol s njima, i grbavac pristade i pođe s njima njihovoj kući. I krojač ode na trg (a noć se već bješe spuštala) i kupi pečene ribe, i kruha, i limun, i neslanoga sira, da se počaste, pa dođe kući i stavi ribu pred grbavca.

I oni stadoše jesti, i krojačeva žena uze veliki komad ribe i stavi ga u usta grbavcu, pa mu zatvori usta rukom i reče: - Alaha mi, pojest ćeš to odjednom, u jednom zalogaju: neću ti dati da žvačeš! - I grbavac proguta komad, a u njemu bješe velika kost koja mu zastade u grlu, i tako mu dođe suđeni čas, te umre...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset peta noć, ona reče:

25. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je krojačeva žena stavila grbavcu komad ribe u usta, i, kako mu bješe došao suđeni čas, on odmah umre. I krojač uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha! Siromah! Smrt ga je snašla baš od naših ruku! - a žena mu reče: - Čemu to oklijevanje? Zar nisi čuo riječi onoga što reče:

Da tješim se onim što neće biti? Čemu to?
Dok prijatelje ne sretnem, zar zlo da snosim sam?
Na ognju tko da sjedi kad još nije ugašen?
Sjediš li na ognju, tad znaj da sve je propalo!

- A šta da radim? - zapita je tada muž, i ona mu reče: - Ustani, uzmi ga u naručaj i pokrij ga svilenom maramom, i ja ću poći ispred tebe, a ti za mnom, odmah, još večeras, i ti ćeš govoriti: - Ovo je moje dijete, a ovo je njegova majka; ići ćemo s njim liječniku da ga pregleda. - Kad ču te riječi, krojač ustade i ponese grbavca na rukama, i njegova žena govoraše: - Djetence moje, neka te Alah spasi, šta mi te boli, gdje su ti se pojavile boginje? - I svatko tko ih vidje, reče: - Nose

bolesno dijete.

I tako su išli neprestano i raspitivali se gdje je liječnikova kuća, i pokazaše im kuću vidara Zidova, i zalupaše na vrata, i dođe crna robinja i otvori vrata i pogleda, i odjednom vidi čovjeka koji nosi dijete, a s njim je žena. - Sta hoćete? - zapita robinja, a krojačeva žena reče: - Nosim maloga i hoćemo da ga pregleda liječnik. Uzmi četvrt dinara i daj svom gospodaru: neka dođe amo da mi pregleda dijete: naišla je bolest na njega. - I robinja se popne, a krojačeva žena uđe za vrata i reče mužu: - Ostavi grbavca ovdje, pa ćemo spasiti svoje duše - i krojač spusti grbavca i nasloni ga uza zid, i iziđe zajedno sa ženom.

A robinja dođe Židovu i reče mu: - Na vratima je čovjek s nekim bolesnikom, a s njim je žena. Dali su mi za tebe četvrt dinara da siđeš i da ga pregledaši propišeš mu nešto što će mu pomoći. - I kad ugleda četvrtdinara, Židov se obradova i žurno ustade i siđe po mraku, i tek što stupi nogom na zemlju, kad naletje na grbavca, koji bješe mrtav. I uzviknu: - O, Veliki! O, Mojsije i deset zapovijedi! O, Arone i Isuse, sine Nunin! Čini mi se da sam naletio na nekog bolesnika, a on je pao i umro. Kako da iznesem iz kuće ubijenoga? - I ponese grbavca i uđe u s njim u kuću i saopći to svojoj ženi, a ona mu reče:

- Zašto sjediš? Ako budeš sjedio dok se razdani, propadoše nam duše, i tvoja i moja. Popnimo se na krov i bacimo ga u kuću našega susjeda muslimana.

- A susjed im bješe nadzornik, starješina sultanove kuhinje, koji je često donosio kući ulje, pa su ga jeli mačke i miševi, a ako bi se našao dobar ovčji but, sišli bi s krova psi i ukrali bi mu ga, tako da su mu nanosili mnogo štete u svemu što je donosio. I tako se Židov i njegova žena popeše, noseći grbavca, i spustiše ga na zemlju nogama i rukama. Ostaviše ga naslonjena uza zid, pa, spustivši ga, odoše, i tek što spustiše grbavca, a nadzornik dođe kući, otvori je, i uđe u nju s upaljenom svijećom. A kad uđe u kuću, ugleda čovjeka kako stoji u kutu, pod dimnjakom, i reče: - E, lijepo, Alaha mi! Ispalo je da mi čovjek krade meso! - I okrenuvši mu se, nadzornik uzviknu: - To mi ti uzimaš meso i ulje, a ja sam mislio da to čine mačke i psi! Premlatio sam sve mačke i pse na ulici i ogriješio dušu, a ono se ti spuštaš s krova! - I dohvati veliki čekić, pa zamahnu njime i udari ga u grudi, i vidje da je umro. I nadzornik se rastuži i uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! - I poboja se za sebe i reče: - Prokleo Alah i ulje i butove! Eto kako ubih čovjeka svojom rukom!

- A potom ga pogleda i vidje da je grbav. - Malo ti je što si grbav, već si postao i kradljivac, te kradeš meso i ulje! - uzviknu. — O, zaštitniče, pruži mi svoju blagu zaštitu!

I on uprti grbavca na leđa, pa iziđe s njim iz kuće pred kraj noći i nosaše ga do početka trga, spusti ga pored dućana u uličici i ode. I odjednom se pojavi krščanin, sultanov posrednik. Bio je pijan i pošao u kupatilo, jer mu je pijanstvo došapnulo da je jutrenje blizu, i išao je posrćući dok se nije približio grbavcu, i čučnu da se pomokri. - I odjednom baci pogled i vidje - netko stoji. A krščaninu bjehu ukrali turban na početku te večeri, i kad ugleda grbavca, on pomisli da .mu on hoće ukrasti turban, te stisne šake i udari ga po vratu. I grbavac pade na zemlju, a kršćanin stade dozivati čuvara trga, i u velikom pijanstvu nasrnu na grbavca i uze ga tući šakom i daviti. I stražar dođe i vidje kako je kršćanin koljenima pritisnuo muslimana i udara ga, i zapita ga: - Šta je to? - Htio je» da mi ukrade turban - odgovori mu kršćanin. - Ustani, ostavi ga - reče stražar, i kršćanin ustane, a stražar priđe grbavcu i vidje da je mrtav, i uzviknu: - Lijepo, Alaha mi! Kršćanin ubija muslimana! - Zatim stražar zgrabi kršćanina, pa, svezavši mu ruke, dovede ga valiji[33] u kuću, a kršćanin govoraše u sebi: - O, mesijo, o, djevice, kako sam ga to ubio i kako je brzo umro od jednog udarca!

- I pijanstva nestade, a nastade nedoumica. I posrednik-kršćanin i grbavac pro- vedoše noć do jutra u valijinoj kući, a ujutro valija dođe i naredi da objese ubojicu i zapovjedi krvniku da to razglasi. I za kršćanina načiniše vješala i staviše ga pod njih, i krvnik priđe i namakne uže na kršćaninov vrat i htjede ga objesiti, kad odjednom nadzornik prođe kroz gomilu i ugleda kršćanina, i vidje kako se spremaju da ga objese.

I on se progura kroz narod i viknu krvniku: - Nemojte! Ja sam ga ubio!

- A zašto si ga ubio? - zapita valija nadzornika, i ovaj odgovori: - Sinoć sam došao kući i vidio da se spustio niz dimnjak i ukrao mi hranu, i udario sam ga čekićem u grudi, te je umro, i donio sam ga na trg i metnuo ga negdje, pored neke uličice. - I on uzviknu: - Zar je malo što sam ubio muslimana, pa još da ubijem i kršćanina! Nemoj vješati nikoga osim mene! - I kad ču nadzornikove riječi, valija otpusti posrednika kršćanina i reče krvniku: - Objesi toga, pošto je

priznao. - I krvnik skine uže s kršćaninova vrata i namakne ga na nadzornikov vrat. Dovede ga pod vješala i htjede ga objesiti, kad se odjednom kroz gomilu progura vidar-Židov i povika ljudima i krvniku: - Nemojte! Samo sam ja ubio ovoga sinoć! Bio sam kod kuće, i odjednom su muž i žena zalupali na vrata, a s njima je bio i taj grbavac, bolestan. Oni su dali robinji četvrt dinara, i ona mi je saopćila i dala mi novac, a muškarac i žena su unijeli grbavca u kuću, pa su ga položili na stepenice i otišli. I ja sam sišao da ga pregledam i u mraku naletio na nj, i on je pao sa stepenica i odmah umro. I ja i žena smo ga uzeli, pa smo se popeli na krov (a kuća ovoga nadzornika je pored moje) i spustili smo ga mrtvog kroz dimnjak na nadzornikovoj kući, i kad je ovaj nadzornik došao, ugledao je grbavca u svojoj kući i pomislio da je kradljivac, pa ga je udario čekićem, i grbavac je pao na zemlju, a nadzornik je pomislio da ga je on ubio. Zar mi je malo što sam nenamjerno ubio muslimana, pa da sad namjerno uzmem na dušu i život drugoga muslimana!

Kad ču vidarove riječi, valija reče krvniku: - Pusti nadzornika, pa objesi Židova. - I krvnik uze Židova i namakne mu uže oko vrata, ali odjednom se krojač probi kroz gomilu i viknu: - Nemojte! Ja sam ga ubio, ja i nitko drugi! Toga sam dana šetao i došao predveče i ugledao ovoga pijanog grbavca, koji je imao daire i svirao u njih. Pozvao sam ga i doveo u svoju kuću, i kupio ribe, i sjeli smo da jedemo, a moja žena uze komad ribe, stavi ga grbavcu u usta i gurnu mu ga u grlo, ali mu se jedan dio ispriječi u grlu, te on odmah umre. I ja i žena ga uzesmo i donijesmo kući ovoga Židova i djevojka siđe i otvori nam vrata, i ja joj rekoh: - Reci svome gospodaru: - Na vratima su muškarac i žena, i s njima je bolesnik; hajde, pogledaj ga. - I dadoh joj četvrt dinara, i ona ode svome gospodaru, i ja odnesoh grbavca uvrh stepenica, prislonili ga i odoh sa ženom, a Židov je sišao i naletio na grbavca i došao do zaključka da ga je on ubio. - I krojač zapita Židova: - Je li to istina? - A ovaj reče: - Jest! - I onda se krojač obrati valiji i reče mu: - Pusti Židova, a objesi mene. - I kad ču te riječi, valija se začudi svemu što se zbilo s grbavcem i uzviknu: - Doista, takva se stvar zapisuje u knjige! - A potom reče krvniku: - Pusti Židova, a objesi krojača, budući da on priznaje. - I krvnik ga privede i reče: - Umorih se - jednoga privodim, drugoga odvodim, a nikoga ne vješam - i namakne uže na krojačev vrat.

Eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče grbavca, on je, kako vele, bio sultanova dvorska budala, i sultan se nikako nije mogao rastati od njega, i kad se grbavac napio i nestao one noći i kad ga ne bi ni sutradan do podne, sultan zapita za njega nekoga od prisutnih, i rekoše mu: - O, gospodaru, njega su donijeli mrtva valiji, i valija je naredio da se objesi njegov ubojica, i dok su se spremali da ga objese, javio se drugi ubojica, i treći, i svi su govorili: - Samo sam ga ja ubio - i svaki je ispričao valiji zašto ga je ubio. - I kad je čuo te riječi, sultan pozva vratara i reče mu: - Siđi do valije i dovedi mi ih sve. - I vratar ode i vidje da se krvnik sprema da objesi krojača i dovikne mu: - Nemoj! - On reče valiji što mu je rekao car, i povede ga sa sobom, a isto tako i grbavca, koga poni- ješe, i krojača, i Židova, i kršćanina, i nadzornika, i sve ih dovedoše caru. I kad stade pred sultanovo lice, valija poljubi zemlju i ispriča mu šta se dogodilo sa svima - a od ponavljanja koristi nema. - I kad sasluša priču, car se začudi, obuze ga ushićenje, te naredi da se to zapiše zlatnim slovima i zapita prisutne: — Jeste li čuli što čudesnije od povijesti ovoga grbavca? — I onda preda nj stupi kršćanin i reče: - O, care vremena, ako mi dopustiš, ispričat ću ti nešto što mi se dogodilo, a to je čudesnije i neobičnije od grbavčeve povijesti. - Ispričaj nam što imaš! - reče car.

PRIČA POSREDNIKA KRŠĆANINA

- O, care vremena - poče kršćanin - kad sam kročio u ovu zemlju, došao sam s robom, i sudbina me je dovela vama, ali je mjesto moga rođenja Kairo. Ja sam jedan od tamošnjih kopta, i odgajan sam tamo, i otac mi je bio posrednik, i kad sam postao zreo čovjek, otac mi umre i ja postadoh posrednik mjesto njega. I jednoga dana među danima sjedim ja tako i odjednom vidim: mladić, ne može biti ljepši, obučen u najraskošnije odijelo, jaše magarca. I kad me ugleda, on mi poželje mira, i ja ustadoh iz poštovanja prema njemu, a on izvadi rubac, u kojem bješe malo sezama, i zapita me: - Koliko stoji ardeb[34] ovoga? - Sto dirhema - odgovorih mu, i mladić mi reče: - Uzmi nosače i mjerače, pa dođi na Kapiju pobjede, u al-Džavalijev han - naći ćeš me tamo.

I on me ostavi i ode, i dade mi sezam s rupcem u kojem bješe uzorak, i ja obiđoh kupce i na svakom ardebu zaradih po sto dvadeset dirhema. I uzeh četiri nosača i odoh mladiću, i nađoh ga kako me čeka, a kad me ugleda, on ustade i otvori ostavu, i ispraznište je, i kad izmjerismo sezam, nađosmo da ima pedeset ardeba za pet hiljada dirhema. I mladić reče: - Tebi pripada za posredništvo deset dirhema po ardebu; uzmi novac i ostavi kod sebe četiri hiljade i pet stotina dirhema za mene; kad rasprodam sve što imam, doći ću ti i uzet ću novac od tebe. - I ja rekoh: - Dobro! - i poljubih mu ruke i odoh od njega, i meni toga dana pripade hiljadu dirhema. A mladića ne bi mjesec dana, i potom dođe i zapita me: - Gdje je novac? - I ja ustadoh i pozdravih ga i zapitah: - Hoćeš li što pojesti kod mene? - Ali on ne htjede, i reče: - Pripremi novac, doći ću i uzet ću ga od tebe - i ode. A ja mu pripremih novac i sjedoh očekujući ga, ali mladića ne bi mjesec dana, pa dođe i zapita me: - Gdje je novac? - I ja ustadoh i pozdravih ga i upitah: - Hoćeš li što pojesti kod mene? - Ali on ne htjede jesti, i reče: - Pripremi mi novac, a ja ću otputovati i vratit ću se, pa ću ga uzeti od tebe - i ode. I ja pripremih novac i sjedah očekujući ga, i njega ne bi mjesec dana, i rekoh: - Taj mladić je savršenstvo od dobrote. - A poslije mjesec dana on dođe jašući mazgu, obučen u raskošno odijelo i sličan mjesecu u noći punoga mjeseca, i kao da bješe izišao iz kupatila, i lice mu bješe kao mjesec - s rumenim obrazima, sjajnim čelom i madežom, sličnim kružiću ambre.

I kad ga ugledah, poljubih mu ruke i ustadoh pred njim i prizvah na nj blagoslov i zapitah ga: - O, gospodaru, hoćeš li uzeti novac? - a mladić odgovori: - Zašto da se žurim? Obavit ću svoje poslove, pa ću ga uzeti. - I on ode, a ja uzviknuh: - Tako mi Alaha, kad bude opet došao, svakako ću ga pozvati, jer sam trgovao služeći se njegovim dirhemima i zaradio sam mnogo para!

A kad dođe kraj godine, on dođe obučen u još raskošnije odijelo nego ranije, i ja ga stadoh preklinjati da svrati k meni da ga počastim, i mladić reče: - Pod pogodbom da na mene potrošiš što od moga novca koji je kod tebe. - I rekoh: - Dobro! - i posadih ga i sidoh i pripremih za tu priliku jela i pića i ostalo, i donijeh mu sve to i rekoh: - U Alahovo ime! - I mladić priđe stočiću pa pruži lijevu ruku i poče sa mnom jesti, i ja se začudih tome. A kad se prihvatismo, oprah mu ruku i dadoh mu da je obriše, i sjedosmo da razgovaramo, pošto prije toga stavih preda nj slatkiše. I onda mu rekoh: - O, gospodaru, ublaži mi brigu: zašto si jeo lijevom rukom? Da te, možda, ne boli što na ruci? - I kad ču moje riječi, mladić izgovori:

Ne pitaj me, druže moj, o žarkom uzbuđenju tom
  Što u srcu gori mi, jer bol ćeš moj otkriti.
Bez volje sam Lejlu ja Selmom sad zamijenio -
  Ta ponekad nužda, znaj, zakon mijenja doista.

I on izvadi ruku iz rukava, i ja odjednom vidim da je odsiječen donji dio šake. I začudih se tome, a mladić mi reče: - Ne čudi se i ne reci duši da sam jeo lijevom rukom iz oholosti - čudan je bio razlog zašto su mi odsjekli desnu ruku. - A šta je uzrok tome? - zapitah ga, i mladić mi reče: - Znaj da sam starinom iz Bagdada, i da mi je otac bio tamo ugledan čovjek, i kad sam odrastao i postao zreo, čuo sam šta pričaju o egipatskim zemljama putnici i trgovci, i to mi je ostalo u srcu. I kad mi umre otac, ja uzeh mnogo novaca i pripremih robu i tkanine, bagdadske i mosulske, i kad prikupih sve to, odoh iz Bagdada, i Alah mi dade sreću, te dođoh u ovaj vaš grad. - I potom zaplače i izgovori:

Oslijepjeli neće pasti u jamu,
  Kud srlja onaj što oštar ima vid.
Pokatkad glupak umije riječ izbjeći
  Zbog koje glavu izgubi razumni.
Tko vjeruje, s mukom kruh svoj zaradi
  A nevjerni, razvratnici nađu sve.
I šta da smisli, šta da čini junak mlad?
  Sudbinu takvu Svevišnji nam daruje!

I kad je izgovorio te stihove, on reče: - I dođoh u Kairo i smjestih tkanine u Masrurovu

hanu, i kad odvezah svježnjeve, unijeh ih, i dadoh slugi novac da mi kupi što za jelo, i malo odspavah, a kad ustadoh, prošetah po ulici Bejn- -al-Kasrejn i vratih se da prospavam noć. A ujutro ustadoh i otvorih svežanj tkanina i rekoh u sebi: - Otići ću da se prošetam po trgu i vidim kako je tamo! - I uzeh neke tkanine, dadoh ih jednome od svojih slugu da ih ponese i pođoh na Džirdžisov trg i sretoše me posrednici (a bjehu saznali da sam došao) i uzeše mi tkanine i stadoše vikati, nudeći ih, ali su za njih nudili manje no što vrijede, i ja se rastužih. I starješina posrednika mi reče:

- O, gospodaru, znam nešto na čemu ćeš zaraditi. Učini onako kao što čine trgovci, i daj svoje tkanine na veresiju za nekoliko mjeseci pred pisarom, svjedokom i mjenjačem. Dobivat ćeš novac svakog četvrtka i ponedjeljka, i zaradit ćeš dosta dirhema: na svaki po dva, a povrh toga vidjet češ Kairo i njegov Nil. - I rekoh: - Ta misao je na svome mjestu!

I povedoh posrednike i pođoh u han, a oni odniješe tkanine na trg, i ja ih prodadoh i zapisah im cijenu i dadoh spisak mjenjaču, a od njega uzeh priznanicu i vratih se u han. I provedoh nekoliko dana, i svakoga dana u toku toga mjeseca doručkovah uz pehar vina i šaljući po janjeće meso i slatkiše: i dođe mjesec kad je valjalo da primim novac, i svakog četvrtka i ponedjeljka odlazio sam na trg i sjedao pored trgovačkih dućana, a mjenjač i pisar su odlazili i donosili mi novac poslije podne, i ja sam ga prebrojavao, stavljao pečat na kese, pa uzimao novac i odlazio u han.

Tako jednoga dana među danima (a bješe to ponedjeljak) pođoh u kupatilo, i, kad se vratih u han, odoh u svoju odaju i doručkovah uz pehar vina i zaspah, a kad se probudih, pojedoh kokoš i namirisah se, pa pođoh u dućan jednoga trgovca, po imenu Bedr-ad-dina al-Bustanija. I kad me ugleda, on mi reče: - Dobro došao! - i razgovaraše sa mnom dok se ne otvori trg, i odjednom dođe žena vitka stasa, gorda držanja, s divnom maramom na glavi, koja odisaše mirisom. I ona podigne veo i ja ugledah crne oči, a žena pozdravi Bedr-ad-dina, i on joj odgovori na pozdrav i stajaše razgovarajući s njom, i kad čuh njen govor, ljubav mi osvoji srce. A ona reče Bedr-ad-dinu: - Imaš li komad tkanine sa šarama, vezen zlatom? - I on uze jedan od onih komada koje bješe kupio od mene, i pogodiše se za hiljadu i dvjesta dirhema. - Uzet ću ovaj komad i otići ću i poslat ću ti novac - reče onda žena trgovcu, a on odvrati: - Ne može, gospođo; evo vlasnika tkanine, a ja sam se obavezao da mu plaćam o roku. - Teško tebi - uzviknu žena - navikla sam da od tebe uzimam svaki komad tkanine za mnogo novaca i dajem ti veću zaradu no što sam hoćeš, i šaljem ti novac. - A trgovac odgovori: - Da, ali ja još danas moram platiti. - I onda žena uze komad i baci ga na Bedr-ad-dinove grudi i uzviknu: - Vaše pleme ne zna nikoga cijeniti! - I ustade da pođe, i ja osjetih da mi duša ode s njom. I ustadoh i zaustavih je i rekoh joj: - O, gospođo, učini mi ljubav i dođi mi svojim plemenitim hodom! - I ona se vrati i osmjehnu mi se i reče: - Vraćam se tebe radi. - I ona sjedne prema meni, pored dućana, a ja zapitah Bedr-ad-dina: - Za koliko si kupio taj komad? - Za hiljadu sto dirhema - odgovori mi on, i ja rekoh: - Imat ćeš sto dirhema zarade, daj papir da ti napišem priznanicu na toliko. - Uzeh od njega komad i napisah Bedr-ad-dinu priznanicu svojom rukom i dadoh tkaninu ženi i rekoh joj: - To ti je poklon kao mojoj gošći. - Alah ti dobra dao i poslao ti moj novac i načinio te mojim mužem! - reče žena (i Alah joj ispuni molitvu), a ja uzviknuli: - O, gospođo, smatraj da je taj komad tvoj, a dat ću ti još nešto, ali dopusti da pogledam tvoje lice. - I kad je pogledah u lice pogledom koji izazva u meni hiljadu uzdaha, ljubav prema njoj zače se u mome srcu i prestadoh vladati umom. A potom ona spusti veo i uze komad i reče mi: - O, gospodaru, nemoj mi zadavati bol! - I ona ode, i ja ostah na trgu do popodnevnog sata, i um me izdade, a ljubav me obuze. I snaga ljubavi koja me bješe obuzela podiže me, i ja zapitah trgovca o toj ženi, a on mi reče: - Ta ima novaca. To je kći jednoga emira, i otac joj je umro i ostavio joj veliko bogatstvo.

I oprostih se s njim i odoh i stigoh u han, i dadoše mi da večeram, ali se sjećah žene i ne okusih ništa, te legoh da spavam, ali mi san ne dođe. I nisam spavao do jutra, i ustadoh i obukoh drugo odijelo, a ne ono što bješe na meni, popih pehar vina i malo doručkovah, pa pođoh u dućan onoga trgovca. Pozdravih ga i sjedoh pored njega, a mlada žena, kao i obično, dođe obučena u još raskošniju haljinu, a s njom bješe robinja. I ona se pozdravi sa mnom, a ne s Bedr-ad-dinom, i reče krasnorječivim jezikom, od kojeg nisam čuo ni nježnijeg ni ugodnijeg. - Pošalji koga sa mnom da uzme hiljadu i dvjesta dirhema, novac za onaj komad tkanine. - A čemu žurba? - rekoh joj, i ona uzviknu: - Ne dao bog da ostanem bez tebe! - I dade mi novac, i ja sam sjedio i razgovarao s njom. I onda joj dadoh znak, i ona shvati da hoću da je imam, i ustade žurno,

poplašena, a srce mi se priveza za nju. I pođoh s trga u stopu za njom, i odjednom mi priđe djevojka i reče mi: - O, gospodaru, porazgovaraj s mojom gospođom! - I začudih se i rekoh: - Mene ovdje nitko ne poznaje. - Ali djevojka uzviknu: - O, gospodaru, kako si je brza zaboravio! Moja gospođa je ona što je bila u dućanu nekoga trgovca. - I ja pođoh s djevojkom na trg mjenjača, i kad me ugleda, njena gospođa me privuče k sebi i reče: - O, dragi moj, osvojio si mi dušu, i ljubav prema tebi obuzela mi je srce, i od časa kad sam te ugledala nisu mi ugodni ni san, ni piće, ni hrana. - U mojoj duši ima mnogo više toga, i moj položaj me spasava od nevolje tugovanja - odgovorih joj, i ona me zapita: - O, dragi, moj ili tvoj položaj? - Ja sam ovdje tuđ čovjek, i za mene nema mjesta gdje bih se skrasio, osim hana. Ako hoćeš da mi učiniš ljubav, pusti me kod tebe. - I ona reče: - Lijepo, ali danas je navečerje petka, te ne može biti ništa od toga, tek sutra poslije molitve. Pomoli se, pojaši magarca i potraži al-Habaniju, a kad tamo dođeš, pitaj gdje je kuća Barakata, načelnika, zvanog Abu-Sama ja tamo živim. I ne oklijevaj, čekam te.

I ja se obradovah velikom radošću, i potom se rastadosmo, i dođoh u han gdje sam boravio, i provedoh noć bez sna, i ne povjerovah da je zora zablistala. I ustadoh i promijenih odijelo i namazah se i namirisah, pa, ponijevši pedeset dinara u rupcu, prijeđoh put od Masrurova hana do gradskih vrata Zuvojle, a tamo uzjahah magarca i rekoh njegovom gospodaru: - Odvedi me u al-Ha'baniju. - I on stiže začas i zaustavi se kod vrata gradske četvrti koja se zove četvrt al-Munkari, i ja mu rekoh: - Uđi u četvrt i pitaj gdje je na- čelnikova kuća. - I vlasnik magarca ode, i ne bi ga kratko vrijeme, a kad se vrati, reče mi: - Sjaši! - I ja mu rekoh: - Idi sada kući! Rano ujutro doći ćeš ovamo i odvest ćeš me. - Tako rekoh vlasniku magarca, a on mi odgovori:

- U Alahovo ime! - I dadoh mu četvrt dinara u zlatu, i on uzme novac i ode..

Tada ja zalupah na vrata i otuda iziđoše dvije mlade djevojke, visokogrude djeve, slične mjesecima, i rekoše mi: - Uđi, naša gospođa te čeka. Ona noćas nije spavala, radujući ti se. - I uđoh u najvišu odaju, sedmovratu, oka koje bjehu prozori okrenuti prema vrtu gdje bješe svakojakih plodova i gdje oluci bjehu puni vode, i u njem pjevahu ptice, i soba bijaše obijeljena sultanskim vapnom na kojem su se ogledala ljudska lica, a strop bješe pokriven zlatom i natpisima, ispisanim lazurom, koji sadrže slavopojke, i sijahu se pred očima onih koji bi ih gledali. A pod u sobi bijaše od šarena mramora, a nasred poda šedrvan na čijim rubovima bjehu ptice salivene od zlata, koje izbacivahu vodu, sličnu biseru i dragom kamenju, i odaja bijaše zastrta raznobojnim svilenim ćilimovima, i u njoj bjehu sjedišta. I kad uđoh, ja sjedoh...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset šesta noć, ona reče:

26. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić-trgovac rekao kršćaninu: - I kad uđoh, ja sjedoh, i ne stigoh ni da se priberem, a žena dođe, s vijencem optočenim biserom i dragocjenostima, narumenjena i upisana, i kad me ugleda, osmjehnu mi se i zagrli me i pritisnu me na svoje grudi, pa, stavivši svoja usta na moja usta, stade sisati moj jezik, a i ja njen. I reče mi: - Je li to istina? Došao si mi? - I ja odgovorih: - Ja sam tvoj rob! - A ona uzviknu:

- Pozdravljam te, dobro mi došao! Kunem se Alahom da mi od dana kad sam te ugledala nisu bili slatki ni san ni jelo. - Ni meni - odgovorih joj, i sjedosmo da razgovaramo, i ja ponikoh od stida. I ubrzo mi doniješe na stol najbolje vrste jela: meso u octu, pečene tikve s pčelinjim medom i kokoši s nadjevom, i jedoh s njom, i zasitismo se, i dodaše mi posudu za umivanje i ibrik, te oprah ruke, a potom se namirisasmo ružinom vodom i mošusom pa sjedosmo da razgovaramo, i ona izgovori ove stihove:

Da sam znala da ćeš doći, zastrla bih
    Stazu tvoju krvlju srca, tamom oka,
Ja lice bih ti u susret prostrla
    Da na putu tvome budu očni kapci.

I potuži mi se na ono što je pretrpjela, i ja joj se požalih na ono što bijah pretrpio, i ljubav prema njoj ovlada mnome, i novac izgubi vrijednost za mene, i ona se svuče, i priđe mi, i mi se igrasmo, vragovasmo i ljubljasmo dok ne dođe noć, i onda nam djevojke doniješe jela i vina i odjednom vidim - čitava gozba! I pismo do ponoći, a zatim legosmo i zaspasmo, i ja spavah s

njom do jutra, i u životu ne vidjeh noći koja bješe slična toj. A kad svanu jutro, ustadoh i bacih joj pod postelju rubac s dinarima, i oprostih se s njom i izidoh, a ona se zaplaka i reče: - O, gospodaru, kad ću opet ugledati tvoje divno lice? - I rekoh joj: - Doći ću ti večeras. - I kad izidoh, nađoh vlasnika magarca, koji me sinoć bješe doveo i sada me je čekao pred vratima, i sjedoh s njim i dođoh u Masrurov han i dadoh vlasniku magarca pola dinara, i rekoh mu: - Dođi pred sunčev zalazak! - I on mi odgovori: - Dobro!

Zatim doručkovah i pođoh naplaćivati novac za tkanine, a potom se vratih i spremih za nju pečeno janje, uzeh slatkiša, a zatim pozvah nosača, stavih sve to u košaru i dadoh mu nagradu, pa se vratih svome poslu i bav- Ijah se njime do sunčeva zalaska.

A o sunčevu zalasku dođe mi vlasnik magarca, i ja uzeh pedeset dinara, stavih ih u rubac, i odoh njoj, i vidjeh da je obrisan mramor i da je očišćen bakar, i da su spremljena kandila, upaljene svijeće, postavljena jela, i da je procijeđeno vino. I kad me vidje, moja draga mi obavi ruke oko vrata i uzviknu: - Natjerao si me da tugujem! - A zatim nam doniješe stolice, te jedosmo dok se ne zasitismo, i djevojke raspremiše stol i metnuše na nj vino. I tako smo pili, ne prestajući, do ponoći, a potom prijeđosmo u sobu sna i spavasmo do jutra, i ja ustadoh i dadoh joj, kao obično, pedeset dinara, pa odoh. I ugledah vlasnika magarca i odoh u han, i malo odspavah, a zatim ustadoh i nabavih večeru, i pripremih oraha i badema za pilav od riže i pečenih aronika, i uzeh svježih i suhih plodova za meze, i cvijeća, i poslah joj to, pa, svrativši u han, metnuh pedeset dinara u rubac i izidoh, pa, kao i obično, pođoh s vlasnikom magarca njenoj kući. I uđoh, i pismo i jedosmo, i spavasmo do jutra, a potom ustadoh i bacih joj rubac, i kao i uvijek, odoh u han. I tako to potraja neko vrijeme, dok jednom ne provedoh noć i ne probudih se bez ijednog dirhema, bez ijednog dinara. I rekoh u sebi: - Sve je to sotonino djelo! - I izgovorili ove stihove:

Kad bogatog bijeda snađe - padne mrak,
    Ko uveče kad sunčev zrak ugasne.
Nema l'njega - spomen mu se izgubi,
    A dođe P kući, i tu ga čeka jad.
Na trgu kad se nađe, on skriva se.
    U pustinji gorke suze prolijeva.
Alaha mi, siromah je rodbini
    I tuđ i mrzak ko i svi tuđini.

I iziđoh iz hana i pođoh ulicom Nejn-al-Kasrejn i dođoh do samih vrata Zuvejle, i vidjeh kako ljudi stoje u gomili, a vrata je zakrčilo mnoštvo naroda. I bi mi suđeno da ugledam vojnika i da ga nehotice pritisnem, i ruka mi se nađe u njegovu džepu, te počeh pipati po njemu i napipali novčanik, na kojem se nađe moja ruka. I osjetih da mi se ruka dotiče novčanika, i uzeh ga iz vojnikova džepa, i vojnik primijeti da mu je džep lakši, pa uvuče ruku u nj, ali ne nađe ništa. I on se okrene meni, pa podigne ruku s palicom i udari me po glavi, te padoh na zemlju. I ljudi nas okružiše i uhvatiše za uzdu vojnikova konja i rekoše: - Zbog tjeskobe si zadao mladiću takav udarac! - Ali vojnik povika na njih i reče: - To je prokleti kradljivac! - I onda se osvijestili i čuh gdje govore ljudi: - To je divan mladić, on nije ništa uzeo! - I neki vjerovahu, a neki ne vjerovahu, i otpočeše mnoga objašnjenja i pretresanja. I ljudi se povukoše i htjedoše me osloboditi iz vojnikovih ruku, i bi suđeno da odjednom dođoše na gradska vrata valija i starješina i stražari, i oni vidješe da se narod okupio oko mene i vojnika. I valija zapita: - Šta je to? - A vojnik reče: - Alaha mi, gospodaru, ovo je lopov. Imao sam u džepu plavi novčanik s dvadeset dinara, a on mi ga uzeo dok sam bio u gomili. - A da li je s tobom bio još tkogod? - zapita valija vojnika, i vojnik odgovori: - Nije! - Onda valija pozva starješinu, i on me zgrabi, i Alah me ostavi bez zaštite. I valija reče starješini: - Svucite ga! - I kad me svukoše, nađoše novčanik u mome odijelu. A kad nađoše novčanik, valija ga uze i otvori i prebroji novac i vidje da je u njemu dvadeset dinara, kao što mu bijaše rekao vojnik. I valija se razljuti i pozva stražare, i privedoše me njemu, i on me zapita: - O, mladiću, reci istinu, jesi li ukrao ovaj novčanik? - I ja oborih glavu prema zemlji i rekoh u sebi: ako kažem, nisam ga ukrao - ta on mi ga je izvukao iz odijela; a ako kažem: ukrao sam ga, udarit će me na muke. - I podigoh glavu i rekoh: - Da, ja sam ga uzeo. - I kad ču te moje riječi, valija se začudi i pozva svjedoke, i oni dođoše i potvrdiše moje riječi i sve se to

zbilo na vratima Zuvejle. I valija naredi krvniku da mi odsiječe desnu ruku, i vojnikovo se srce zažali, te se on zauzme za mene, i valija me ostavi i ode. A ljudi ostadoše oko mene i dadoše mi da popijem pehar vina, a vojnik mi dade novčanik i reče mi:

- Ti si divan mladić, ne treba da kradeš. - I poslije toga ja izgovorih:

O brate, ja nisam bio lopov, tako mi Alaha,
Niti ikad što ukradoh, čuj, najbolji stvore!
Sudbina me sada samo izdade varljiva,
I briga mi i bijeda potresoše srce.
I nisi me ti porazila - gospod strijelu je hitnuo
I s glave mi njome skinuo krunu vlasti.

I vojnik me ostavi i ode, davši mi novčanik, i ja također odoh i zavih ruku u krpu, i stavih je pod pazuho, i moje se stanje poremeti, i lice mi po- žutje zbog onoga što mi se bješe dogodilo. I dođoh do ženine kuće onako bolestan i bacih se na postelju, i žena vidje da mi se promijenila boja lica, te me zapita: - Šta te boli i zašto si neraspoložen? - Boli me glava i ne osje- ćam se dobro - odgovorih joj, i onda se ona rasrdi i zabrinu za mene i uzviknu:

- Ne rani mi srca, gospodaru! Sjedni, podigni glavu i ispričaj mi šta ti se dogodilo danas! Tvoje mi lice mnogo šta kazuje! - Poštedi me razgovora - rekoh joj, i ona zaplaka i uzviknu: - Ti kao da me više nećeš. Vidim da nisi onakav kakav si obično bio.

I ja šutjeh, a ona stade razgovarati sa mnom, ali joj ja ne odgovarah. A kad dođe noć, ona mi dade da jedem, a ja ne htjedoh jesti, bojeći se da ne vidi da jedem lijevom rukom, i rekoh: - Neću da jedem sada! - Ispričaj mi šta ti se to dogodilo danas i zašto si zabrinut i zašto su ti iskidani i srce i duša - reče ona, i ja joj odgovorih: - Sada ću ti sve polako ispričati. - I ona mi dade vina i reče: - Evo ti, to će ti odagnati brigu. Na svaki način popij i ispričaj mi šta se dogodilo. - Da li ti to svakako moram reći? - zapitah je, i ona mi odgovori da moram. I ja onda rekoh: - Ako to na svaki način mora biti, napoj me svojom rukom. - I ona napuni pehar, i ja ga ispih, i ona ga ponovo napuni i pruži mi ga, i ja ga uzeh od nje lijevom rukom i suze mi potekoše iz očiju. I izgovorih:

Kad Alah zaželi da štogod učini
Sa bićem razumnim što ima vid i sluh,
On zagluši mu sluh, a dušu oslijepi
I razum, kao vlakno, tad mu istrgne.
A kad se izvrši ta kazna njegova,
Povrati mu razum za vječnu pouku.

I kad izgovorih te stihove, uzeh pehar lijevom rukom i zaplakah, a ona glasno kriknu i zapita me: - Zašto plačeš? Srce si mi sagorio! Zašto si uzeo pehar lijevom rukom? - Imam čir na ruci - odgovorih joj, i ona reče: - Daj da ti ga probušim. - Ali ja joj rekoh: - Još nije vrijeme da se reže! Ne do- sađuj mi! Neću ti sad dati ruke! - Zatim ispih pehar, i ona me dotle pojila dok me ne svlada piće i dok ne zaspah na mjestu, i onda vidje moju ruku bez šake i, pretresavši me, nađe novčanik sa zlatom, i obuze je takva tuga kakva još nikoga nije obuzimala, i patila je zbog mene do jutra. A kad se probudih iza sna, vidjeh da mi je pripremila i donijela uvarak - i odjednom vidim da je načinjen od četiri kokoši! - i dade mi pehar vina, i ja jedoh i pih i ostavih novčanik i htjedoh da iziđem, ali me ona zapita: - Kuda ćeš? — Na jedno mjesto, kuda moram otići - odgovorih joj, ali ona reče: - Nemoj ići, sjedi. - I kad sjedoh, ona uzviknu: - I tvoja ljubav te je dovela dotle da si potrošio sav novac i ostao bez šake? Zaričem ti se - i Alah neka mi je svjedok - da se neću rastati s tobom! Ti ćeš uskoro vidjeti da ti kažem istinu!' - I posla po svjedoke, i kad oni dođoše, reče im: - Napišite mi zapis s ovim mladićem, i posvjedočite da sam primila otkup. - I oni zapisaše moj ugovor s njom, i poslije toga ona mi reče: - Posvjedočite da sav moj novac, koji se nalazi u ovom kovčegu, i da svi moji robovi i robinje, koliko god ih imam, pripadaju ovome mladiću. - I oni to potvrdiše, i ja uzeh potvrdu o poklonu, i oni odoše, pošto dobiše nagradu, a poslije toga ona me uze za ruku i ostavi me pored sobe za ostavu, pa otvori veliki kovčeg i reče mi: - Pogledaj šta je u kovčegu! - I ja pogledah, i vidim: pun je ru'baca, a ona mi reče: - To je novac

koji sam uzimala od tebe. Kad god si mi davao rubac s pedeset dinara, ja sam ga umatala i bacala u ovaj kovčeg. Uzmi svoj novac, vraćam ti ga, i od danas si bogat. Zadesila te je zla sudba zbog mene, te si izgubio desnu ruku, i ja ti to ne mogu nadoknaditi. Čak i da ti žrtvujem svoju dušu,, bilo bi malo: opet bih ti bila dužna. - I reče mi: - Uzmi svoj novac.

I ja prenijeh njen kovčeg do svoga i stavih njen novac uza svoj, koji joj bijah davao, i srce mi se obradova i moje zabrinutosti nestade. I poljubih svoju ženu i zahvalih joj i ona mi reče: - Žrtvovao si svoju ruku iz ljubavi prema meni! Kako ti to mogu nadoknaditi? Alaha mi, kad bih ti iz ljubavi dala i svoju dušu, i to bi zacijelo bilo malo, i nisam kadra da te nagradim onako kako treba. - Poslije toga zasebnim pismenom oporuči mi sve što je imala, odijelo koje je nosila i dragocjenosti i stvari - i prospava tu noć brinući moju brigu i ja joj ispričah sve što se sa mnom dogodilo, i provedoh noć s njom.

I ne prođe ni mjesec dana, a njena slabost postade još veća i bolest uze maha, i pošto poživje samo pedeset dana, nađe se među stanovnicima onoga svijeta. I opremih je i ukopah u zemlju, i priredih čitanje Kurana nad njom i dadoh za pokoj njene duše mnogo novaca. I kad iziđoh iz njene grobnice, vidjeh da je imala velika bogatstva, imanja i spahiluke, a između ostalog što je imala na skladištu bješe i sezam, koji sam ti jednim dijelom prodao, i ostavio sam te odonda stoga što sam prodavao ostalu zalihu i sve što bješe u sobama za ostavu, i dosad još nisam primio sav novac. Nemoj proturječiti onom što ću ti reći, jer sam jeo tvoga kruha: poklanjam ti novac za sezam koji je kod tebe. Eto zašto mi je odsječena desna ruka i zašto sam jeo lijevom rukom. - Ti si bio milostiv i činio si dobra - rekoh mu. I on me zapita: - Hoćeš li poći u moju zemlju sa mnom? - Dobro - rekoh i dadoh mu rok do početka mjeseca, a zatim prodadoh sve što sam imao i kupih druge robe i uputih se zajedno s mladićem u ove zemlje, to jest u vašu zemlju. I mladić prodade svu robu i umjesto nje kupi drugu, u vašoj zemlji, i uputi se u zemlje egipatske, i meni bi suđeno da provedem ovu noć ovdje, i sa mnom se dogodilo u tuđini ono što se dogodilo. Zar nije to čudesnije, o, care vremena, od onoga što se dogodilo s grbavcem? - Vas sve treba objesiti - reče car...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset sedma noć, ona reče:

27. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kineski car rekao: - Vas treba objesiti! - I onda nadzornik priđe kineskom caru i reče mu: - Ako mi dopustiš, ispričat ću ti povijest o onome što mi se dogodilo prije nego što sam našao ovoga grbavca, i ako ona bude čudesnija od njegove povijesti, hoćeš li nam pokloniti duše? - Dobro - odgovori car, i nadzornik reče:

PRIČA NADZORNIKA KUHINJE

- Znaj da sam prošle večeri bio na jednom skupu gdje su čitali Kuran i gdje se bjehu okupili poznavaoci zakona, i kad čitači pročitaše i završiše, postaviše stol, i između onoga što metnuše na nj bješe i zašećereni badem u octu. I priđosmo i počesmo jesti badem, ali se jedan od nas ukloni i ne htjede ga jesti, i mada smo ga molili, on se zakle da neće jesti badema. Mi smo ga ipak primoravali, te on uzviknu: - Ne primoravajte me: dosta mi je onoga što se sa mnom dogodilo zbog toga što sam jeo bademe. - I potom izgovori:

Na pleća daire metni, pa idi!
Kad takav rastok voliš, maži se njim.

A kad je završio, mi ga zapitasmo: - Alaha ti, zašto nećeš jesti bedema?

- I on odgovori: - Ako ga moram jesti, onda ću ga jesti tek pošto operem ruke četrdeset puta sapunom, četrdeset puta sodom i četrdeset puta lužinom, a svega - sto dvadeset puta. - I onda domaćin koji bješe priredio gozbu naredi slugama da donesu vode i ono što bješe tražio mladić, i on opra ruke onako kako rekosmo, a poslije toga priđe, s gađenjem, i sjedne, i pruži ruku kao poplašen i spusti je u badem i stade jesti, prisiljavajući se, i mi se zbog toga čudom začudismo. I mladićeva ruka drhtaše, i on ispruži palac svoje ruke, i odjednom vidimo da je

odsječen i da mladić jede pomoću četiri prsta. I zapitasmo ga:

- Alaha ti, šta je s tvojim palcem: da li ga je tako stvorio Alah, ili mu se dogodilo što? - I mladić odgovori: - O, braćo, nije takav samo taj palac, već i drugi, a i prsti na objema nogama. Evo, pogledajte. - I on pokaza palac na drugoj ruci, i vidjesmo da je onakav isti kao i onaj na desnoj, i na njegovim nogama također nije bilo palaca. I kad vidjesmo da je tako, mi se još više začudismo i rekosmo mu: - Jedva čekamo da saznamo tvoju povijest i zašto su ti odsječeni prsti, i zašto si prao ruke sto dvadeset puta.

- Znajte - reče tada mladić - da mi roditelj bješe trgovac među velikim trgovcima grada Bagdada u dane kalifa Haruna ar-Rašida. Strastveno je volio piti vino i slušati tamburu i muzičke instrumente, i poslije smrti ne ostavi mi ništa. I ja ga opremih i pozvah čitače da čitaju nad njim, i tugovah za njim i danju i noću, a zatim otvorih njegov dućan i vidjeh da je poslije njega ostalo malo što i otkrih da je imao dugova. Nagovorih zajmodavce da me počekaju i umekšah im srca, i počeh trgovati od petka do petka i plaćati zajmodavcima, i tako to potraja neko vrijeme dok ne otplatih cio dug, i povećavah svoj imutak i danju i noću. I gle, odjednom, jednoga dana, ja sjedim i iznenada vidim mladu ženu, od koje divnije ne bjehu vidjele moje oči, i na njoj bjehu ukrasi i dragocjenosti, i ona jaše mazgu, i ispred nje rob i iza nje rob. I zaustavi mazgu na ulazu u trg i uđe, i eunuh pođe za njom i reče: - O, gospođo, iziđi i nemoj dopustiti da te tko prepozna: raspirit ćeš oganj protiv nas.

I eunuh ju je zaklanjao dok je ona gledala trgovačke dućane, i nije našla nijedan dućan otvoren, osim moga, pa je prišla, a eunuh u stopu za njom, i sjela je pored moga dućana i pozdravila me, a ja nikad nisam slušao divnijih riječi od njenih ni nježnijega govora od njena. A potom ona otkri lice, i ja vidjeh da je slično mjesecu, i pogledah je pogledom koji izazva u meni hiljadu uzdaha, i ljubav prema njoj zače se u mome srcu, i ja je svejednako gledah u lice, i izgovorih:

Ljepotici reci ovoj u velu svilenom -
　Od muka tvojih samo smrt je odmor doista.
O, priđi mi bliže, živ ću možda ostati;
　Ta pružio sam ruku za tvoje darove.

I kad ču te stihove, ona mi odvrati, govoreći:

Strpljenju ljubavi moje tvoj zaborav bit će kraj.
　I srce ne zna za ljubav prema drugom doista.
I ako mi pogled kadgod na drugom zastane,
　Za radost neće znati poslije našeg sastanka.
I kunem se: vječan bit će spomen na ljubav nam,
　I samo susret s tobom radost će mi donijeti.
Iz punog pehara onda ja se napih ljubavi.
　O, da je, opivši me, ljubav tebe opila!
Pa uzmi mi prah i duh, ma kamo pošao,
　I gdje se zaustaviš, zemlji crnoj predaj me.
I ime moje reci, i tebi bit će odgovor
　Dug jecaj mojih kostiju, kada ti čuju glas.
I kad bi mi kazo tko: - Od boga šta želiš ti?
　Ja rekla bih: - Oproštaj Alahov, i tvoj, dragi,

I kad izgovori te stihove, ona me zapita: - O, mladiću, imaš li lijepih tkanina? - A ja joj odgovorih: - Gospođo, tvoj rob je siromašan, ali počekaj dok trgovci otvore dućane, pa ću ti donijeti što hoćeš. - I zatim počeh razgovarati s njom i utonuh u more zaljubljenosti i lutah po putevima ljubavi prema njoj, dok trgovci ne otvoriše dućane, i onda ustadoh i uzeh za nju sve što bješe zatražila, a sve je to stajalo pet hiljada dirhema. I žena dade to eunuhu, i eunuh uze tkanine, i oni odoše s trga, i privedoše joj mazgu, i ona ode, ne kazavši mi ni otkuda je, a ja od stida i ne spomenuh to. I trgovci me obavezaše da im plaćam, i ja primih na sebe dug od pet hiljada dirhema. I dođoh kući opijen ljubavlju prema njoj, i dadoše mi večeru, i ja jedoh malo i sjećah se

njene ljepote i njene draži, i htjedoh zaspati, ali mi san nije dolazio na oči.

I provedoh u takvom stanju tjedan dana, i trgovci zatražiše svoj novac, ali ih ja nagovorih da me počekaju još tjedan dana, a poslije tjedan dana ona se odjednom pojavi, jašući mazgu, i s njom bijahu eunuh i dva roba. I ona me pozdravi i reče mi: - O, gospodaru, ja ti ne platih duga! Dovedi mjenjača i uzmi novac. - I mjenjač dođe, i eunuh mu položi novac, i ja ga uzeh i razgovarah s njom dok ne otvoriše trg. I onda mi ona reče: - Uzmi mi to i to.

- I ja uzeh od trgovaca što je poželjela, i ona uze to i ode, ne rekavši mi ništa o novcu. I kad ode, ja se pokajah što bijah uzeo sve što bješe zatražila i što se zadužih za hiljadu dinara. I kad je izgubih iz vida, rekoh u sebi: - Kakva mi je to ljubav? Dala mi je pet hiljada dirhema, a uzela je stvari za hiljadu dinara.

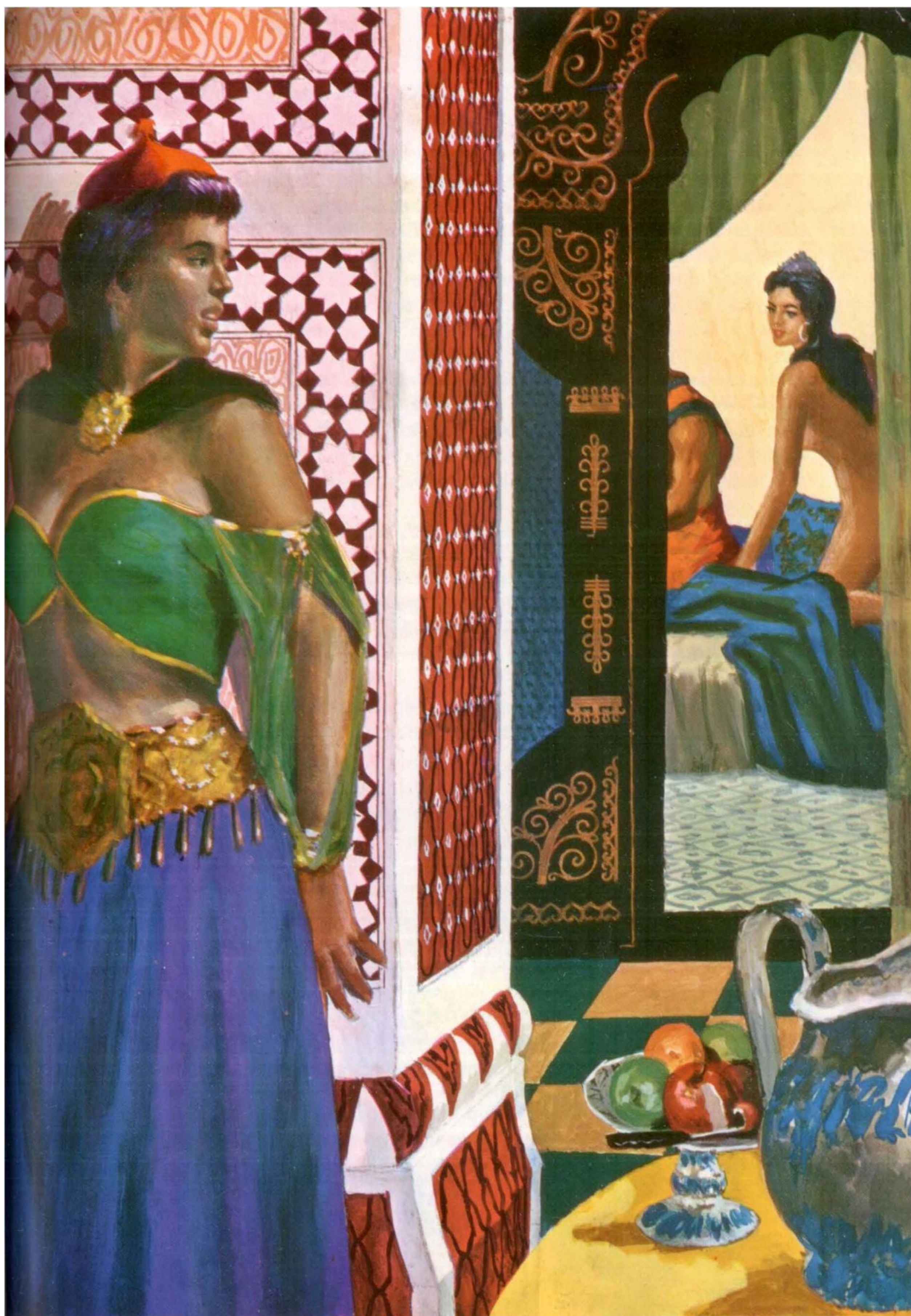
- I osjetih da neću imati dovoljno novaca za trgovce i rekoh: - Trgovci poznaju samo mene! Ta žena je obična varalica: ona me je zavela svojom draži i ljepotom, i, vidjevši me mlada, narugala mi se, a ja je ne zapitah ni gdje živi.

I za sve vrijeme bijah zabrinut, i njena odsutnost potraja više mjeseci, i trgovci zatražiše od mene novac i pritegoše me, i ja izložih prodaji svoju zemlju, i u sebi pomislih da ću propasti.

Dok sam tako jednog dana sjedio razmišljajući, ne stigoh ni da se priberem, kad vidjeh gdje ona silazi kod vrata na trgu i dolazi mi, i kad je vidjeh, moja razmišljanja odoše u vjetar, i ja zaboravih šta je sa mnom bilo, i ona poče razgovarati sa mnom, govoreći divno, a potom mi reče: - Dovedi mjenjača i uzmi novac. - I dade mi i priđe pored novca za ono što bješe uzela. A zatim se upusti u razgovor sa mnom, i ja zamalo što ne umrijeh od sreće i radosti. I zapita me: - Imaš li ženu? - A ja joj odgovorih: - Ne, ne poznajem nijednu ženu - i zaplakah. - Zašto plačeš? - zapita me ona, i ja joj odgovorih: - Tek onako. - A potom uzeh nekoliko dinara i dadoh ih eunuhu i zamolih ga da mi bude provodadžija, i on se nasmija i reče mi: - Ona je zaljubljena u tebe više negoli ti u nju! Tkanine koje je kupila od tebe nisu joj ni potrebne, i ona je to učinila samo iz ljubavi prema tebi. Razgovaraj s njom o čemu hoćeš, ona se neće protiviti onome što ti kažeš. - A žena vidje da sam dao novac eunuhu. I vratih se i sjedoh i rekoh joj: - Budi milostiva prema svome robu i učini mu ono što će ti reći! - I rekoh joj sve ono što mi bješe na duši, i ona odgovori na moje riječi pristankom i reče eunuhu: - Reći ćeš mu šta mu poručujem - a meni reče: - Učini onako kako ti kaže eunuh.

Zatim ustade i ode, a ja predadoh trgovcima novac, i oni zaradiše, a meni pade u dio žaljenje što nisam mogao ništa saznati o njoj, te ne spavah cijelu noć. Ali prođe samo nekoliko dana, a priđe mi eunuh, i ja mu iskazah poštovanje i zapitah ga o njoj, i on mi odgovori: - Bolesna je. - Objasni mi šta joj je - zamolih eunuha, i on mi reče: - Tu djevojku odgojila je Sit-Zubejda, žena Haruna ar-Rašida - ona je jedna od njegovih robinja. Ona je zamolila svoju gospođu da joj dopusti da odlazi i dolazi, i uspjela je da postane upraviteljica, a zatim je ispričala Siti sve o tebi i zamolila je da je uda za tebe, ali je Sita rekla: - Neću to učiniti dok ne vidim toga mladića; ako nalikuje na tebe, udat ću te za nj. - A sada hoćemo da te odvedemo u dvor, i, ako dospiješ u dvor, uspjet ćeš se oženiti njome, a ako odaš svoju stvar, odsjeći će ti glavu. Sta veliš na to? - Poći ću s tobom - odgovorih - i podnijet ću to što mi reče. - I onda mi eunuh reče: - Kad nastane veče, idi u džamiju, pa se pomoli i prenoći tamo; to je džamija koju je podigla Sit-Zubejda na Tigru. - S ljubavlju i drage volje - odgovorih.

I kad nastade večer, ja odoh u džamiju, pomolih se i provedoh noć u njoj, a prije no što će jutarnja zora, odjednom se pojaviše dva roba u čamcu, i s njima bjehu prazni kovčezi. Oni ih uniješe u džamiju i udaljiše se, ali jedan od njih ostade, i ja se zagledah u njega - i odjednom vidim da je to onaj što je bio posrednik između mene i nje. I poslije nekog vremena dođe i ona djevojka - moja drugarica - i kad se pojavi, ja ustadoh i zagrlih je, a ona me poljubi i zaplaka, i malo porazgovarasmo. A poslije me ona uze i položi me u kovčeg, i zatvori ga, i zatim priđe eunuh, u koga bjehu mnoge stvari, i stade ih uzimati i stavljati ih u te kovčege, i zatvaraše ih jedan za drugim, dok nije smjestio sve. I kovčeg staviše u čamac i pođoše, uputivši se k Sit-Zubejdinu dvoru, i obuze me nedoumica, te rekoh sebi: - Propadoh zbog svoje strasti! Hoću li postići ono što želim ili neću? - I stadoh plakati u kovčegu i pozivati Alaha da me spasi nevolje, a oni su išli dalje, dok se ne nađoše s kovčezima pred vratima kalifovih odaja, i kovčeg u kojem bijah odniješe s ostalima. I ona prođe pored nekoliko eunuha, koji čuvahu harem, i nekoliko slugu, i dođe do jednoga starog eunuha, i ovaj se probudi iza sna i povika na djevojku i zapita je: - Šta je u tim kovčezima? - Puni su stvari za Sit-Zubejdu - odgovori mu ona, i eunuh reče:

I ljubav prema njoj ovlada mnome, I novac izgubi vrijednost za mene, i ona se svuče i priđe mi, i mi se igrasmo, vragovasmo i Ijubljasmo dok ne dođe noć, i onda nam djevojke doniješe jela i odjednom vidim — čitava gozba ...

- Otvaraj jedan po jedan, da vidim šta je u njima! - Ali djevojka odgovori:

- Zašto da ih otvaram? - I onda eunuh povika: - Ne odugovlači, ti se kovčezi moraju otvoriti! - I on ustade i odmah poče otvarati kovčeg u kojem 'bijah.

I primijetiše me u njemu, i onda me razum izdade, i pustih vodu od straha, i ta voda poteče iz kovčega, i djevojka reče eunuhu: - O, starješino, upropastio si i sebe i mene i iskvario stvari koje stoje deset hiljada dinara! U tom kovčegu su raznobojne haljine i četiri mana[35] vode sa Zemzena, i sada su se oni otvorili i voda je pokvasila haljine koje su u kovčegu, te one sada gube boju. - Uzmi svoje kovčege i odlazi, Alah te ubio! - reče joj eunuh, i sluge podigoše moj kovčeg i požuriše, i brže-bolje odnijeįe i ostale za mnom. I dok su tako išli, do ušiju mi odjednom dopre glas: - Nesreća, nesreća! Kalif, kalif! - I kad to čuh, umrijeh živ i izustih riječi koje pomažu onome tko ih izgovara da se ne zbuni:

- Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Eto bijede koju sam sebi natovario na vrat!

I začuh kako je kalif zapitao robinju, moju drugaricu: - Teško tebi, šta ti je u tim kovčezima? - A ona mu odgovori: - U kovčezima su Sit-Zubejdine haljine. - A kalif reče: - Otvori mi ih! - I kad čuh to, umrijeh sasvim i pomislih: - Alaha mi, ovo mi je posljednji dan u životu! Ako ostanem čitav, oženit ću se njome i ni riječi neću reći, a ako se otkrije šta je sa mnom, odsjeći će mi glavu! I počeh govoriti: tvrdim da nema drugog boga do Alaha i da je Muhamed njegov prorok ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset osma noć, ona reče:

28. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić počeo govoriti: -Tvrdim da nema drugog boga do Alaha! i čuh - nastavi on - da djevojka reče: - U tim kovčezima su stvari i haljine za Sit-Zubejdu, koje su mi povjerene, i ona želi da ih nitko ne vidi. - Ali kalif uzviknu: - Ja na svaki način hoću da ih otvorim i vidim šta je u njima! - I potom pozva eunuhe i reče im: - Dajte amo te kovčege! - I ja povjeravah da sam propao i da u to ne mogu ni najmanje sumnjati, i svijet iščeznu za mene. I eunusi stadoše donositi jedan kovčeg za drugim, i kalif vidje u njima mirise i tkanine i raskošne haljine, i otvoriše sve kovčege, a kalif gledaše haljine i ostalo što bijaše u njima, dok ne ostade samo kovčeg u kojem bijah ja. I već pružiše ruke da ga otvore, ali djevojka brzo priđe kalifu i reče mu: - Kovčeg što je pred tobom otvorit ćemo samo pred Sit-Zubejdom. U tom kovčegu je tajna! - I kad je kalif čuo te riječi, on naredi da odnesu kovčege, i eunusi priđoše i odniješe me u kovčegu u kojem bijah, i staviše me nasred sobe, među ostalim kovčezima (a meni se osušila usta). I moja me drugarica izvadi i reče mi: - Ne boj se i ne strahuj: isprsi se i umiri svoje srce i sjedi dok ne dođe Sit-Zubejda - mpžda će biti suđeno da ti pripadnem.

I ja malo posjedim, i odjednom mi priđe deset robinja-djevojka, sličnih mjesecu, i stadoše u dva reda, pet s jedne, pet s druge strane,, i gle, ide još deset robinja - visokogrudih djevojaka, i među njima Sit-Zubejda, i ona se ne može kretati - toliko je na njoj haljina i ukrasa. I kad dođe, robinje se razmakoše, i ja joj priđoh i poljubih zemlju pred njom, i ona mi dade znak da sjednem.

I ja sjedoh pored nje, i ona se stade raspitivati i obavijesti se o mome porijeklu, i odgovorih na njena pitanja, i onda se ona obradova i uzviknu: - Nisam se prevarila odgajajući te, djevojko! - Znaj - reče mi ona potom - da nam ta djevojka zamjenjuje kćerku, i da je ona Alahov zalog koji je povjeren tebi. - I ja poljubih pred njom zemlju, i Sit-Zubejda pristade na moj brak s djevojkom.

I naredi mi da provedem kod njih deset dana, i ja provedoh kod njih to vrijeme, ne vidjevši djevojke, i samo mi je jedna sluškinja donosila ručak i večeru, a poslije toga roka Sit-Zubejda se posavjetova s kalifom o mojoj ženidbi s njenom robinjom, i kalif odobri to i naredi da joj se izda deset hiljada dinara.

I Sit-Zubejda posla po svjedoke i suce, i oni zapisaše moj bračni zapis s djevojkom, a poslije toga zgotoviše slatkiše i bogata jela i razniješe ih po svim odajama, i tako prođe još deset dana. A poslije dvadeset dana djevojka ode u kupatilo, i potom doniješe stočić s jelima, među kojima bješe jelo od zašećerena badema s octom, preliveno ružinom vodom s mošusom, i dobro ispržena kokošja prsa i ostala jela od kojih se muti um, i, Alahi mi, ja bez odgađanja nava- lih na badem i najedoh se sit, i obrisah ruke, ali za'boravih da ih operem.

Sjedio sam tako sve dotle dok nije nastao mrak i ne zapališe svijeće, a onda dođoše

pjevačice s dairama, i za sve vrijeme prikazivahu nevjestu i darivahu je zlatom, dok ne obiđe cio dvor, a poslije toga dovedoše je i olakšaše joj svukavši joj haljine što bjehu na njoj, i ja ostadoh nasamo s njom i zagrlih je i vjerovah da je moja. Ali ona osjeti na mojim rukama miris jela od badema, i čim osjeti to, kriknu iz svega glasa, te robinje sa svih strana dotrčaše, i ja se poplaših, ne znajući šta se dogodilo. I robinje zapitaše: - Šta ti je, sestrice? - A ona im odgovori: - Odvedite me od ovoga sumanutog! Ja sam mislila da je pametan! - U čemu je bilo to moje bezumlje? - zapitah je, a ona uzviknu: - Sumanuti, zašto si jeo badema, a nisi oprao ruke? Alaha mi, platit ćeš mi za to! Zar može takav čovjek kao što si ti imati djevojku kao što sam ja?

I ona uze bič što bješe pored nje i stade me tući njime po leđima i stražnjici, dok ne izgubih svijest od mnogih udaraca i dok ona ne reče robinjama: - Uzmite ga i odvedite ga upravitelju grada: neka mu odsiječe ruku koju nije oprao nakon što je jeo badema! - I kad čuh te riječi, ja uzviknuh: - Nema moći ni sile do Alaha! Odsjeći će mi ruku zato što sam jeo badema i nisam je oprao! - I robinje joj priđoše i rekoše joj: - O, sestrice, nemoj ga kazniti ovoga puta zbog toga postupka! - Ali ona uzviknu: - Alaha mi, odsjeći ću mu što bilo od tijela! - I ode i nestade je za deset dana, tako da je nisam vidio, a poslije deset dana dođe i reče mi: - O, crnoliki, naučit ću te ja kako se jede badem kad su ruke neoprane! - I pozva robinje, i one mi svezaše ruke, a djevojka uze veliku britvu i odsiječe mi palce, kao što vidite, gospodari, i ja izgubih svijest. A zatim mi posu ruke praškom i krv prestade teći, i ja počeh govoriti: - Neću više jesti badema, dok ne operem ruke četrdeset puta sodom, četrdeset puta sapunom i četrdeset puta lužinom! - I ona uze od mene riječ da neću jesti badema prije no što operem ruke onako kao što rekoh, i kad ste donijeli taj badem, boja lica mi se promijenila i rekao sam u sebi: - Zbog toga badema su mi odsjekli palce - a onda kad ste me primorali da jedem, rekao sam: - Na svaki način moram učiniti onako kako sam se zakleo.

- A što je bilo s tobom poslije toga? - zapitaše okupljeni, i mladić odgovori: - Kad joj se zakleh, srce joj se smiri i ja prospavah s njom. I proživjesmo neko vrijeme, a potom mi reče: - Nije lijepo što živimo u kalifovu dvoru, u koji nije nitko ušao osim tebe, pa i ti si u nj ušao samo zahvaljujući Sit-Zebej- dinu staranju. - I ona mi dade pedeset hiljada dinara i reče mi: - Uzmi taj novac, pa idi i kupi za nas veliku kuću. - I ja iziđoh i kupih veliku kuću, divnu i prostranu, i ona prenese u nju sve što je imala od vrijednosti, i bogatstva koja je prikupila, i tkanine i rijetkosti. Eto zašto su mi odsjekli palce. I jeli smo i otišli, i poslije toga se s grbavcem dogodilo ono što se dogodilo, i eto moje priče, i više nema ničega.

- To nije čudesnije od grbavčeve povijesti; naprotiv, grbavčeva je povijest čudesnija od nje, a vas sve treba objesiti - reče car. I onda stupi preda nj Židov, poljubi pred njim zemlju i reče: - O, care vremena, ispričat ću ti priču čudesniju od grbavčeve.

- Hajde, da čujem - reče kineski car, i Židov progovori:

PRIČA ŽIDOVA VIDARA

- Evo šta je najčudnije od onoga što mi se dogodilo u mladosti. Bio sam u Damasku sirijskom i učio tamo, i tako jednoga dana među danima ja sjedim, i odjednom mi prilazi rob sa dvora upravitelja Damaska i kaže mi: - Hajde da porazgovaraš malo s mojim gospodarom!

I ja iziđoh i pođoh s njim upravitelj evo j kući, i kad uđoh, vidjeh na uzvi- šenju, pod galerijom, postelju od smreke, obloženu zlatnim pločicama, i na njoj ležaše bolestan čovjek - mladić od kojeg nisam vidio ljepšeg u mladosti. I sjedoh čelo njegove glave i pomolih se za njegovo ozdravljenje, i mladić mi dade znak očima, a ja mu rekoh: - O, gospodaru, daj mi ruku. Alah te čuvao! - I on izvuče lijevu ruku, a ja se začudih tome i pomislih: - O, čudo Alahovo! Taj divni mladić je iz dobre kuće, a nije odgojen! To je baš čudno! - I opipah mu bilo i propisah mu lijek i obilažah ga deset dana, i on ozdravi i siđe u kupatilo i okupa se i iziđe, i upravnik me nagradi velikom nagradom i postavi me za nadzornika svoje bolnice koja se nalazila u Damasku. I odoh u kupatilo s mladićem i naredih da se za nj isprazni cijelo kupatilo, i sluge uđoše s njim i svukoše ga u kupatilu, i kad se mladić svuče, ja vidjeh da mu je nedavno odsječena desna ruka i da je to bio uzrok njegove bolesti. I kad vidjeh to, stadoh se čuditi i bi mi ga žao, a kad mu pogledah tijelo, ugledah na njemu tragove udaraca bičem, i mladić zbog toga upotrebljavaše meleme. I to me toliko uzbudi, i uzbuđenje mi se pokaza na licu, te me mladić pogleda i shvati

šta mi je, i reče mi: - O, vidaru našega vremena, nemoj se čuditi onome što je sa mnom. Ispričat ću ti svoju povijest kad budeš izišao iz kupatila. - I kad izidosmo iz kupatila i dođosmo kući, i prihvatismo se i odmorismo, mladić reče:

- Hoćeš da se razonodiš na balkonu? - i ja pristadoh. - A onda on naredi robovima da mu donesu postelju gore i naredi im da ispeku janje i da nam donesu voća, i robovi doniješe voće, i mi smo ga jeli, i mladić je jeo lijevom rukom. - Ispričaj mi svoju povijest! - rekoh mu ja.

- O, vidaru našega vremena - progovori mladić - čuj šta mi se dogodilo. Znaj da sam rodom iz Mosula, i da je otac moga oca umro i ostavio deset sinova, a moj otac, o, vidaru, bješe jedan od njih, i najstariji među njima. I svi su oni odrasli i poženili se, i moj otac dobi mene, a devetoro njegove braće nisu imali djece, i ja sam rastao i živio među svojim stričevima, i oni su mi se radovali velikom radošću. I kad sam odrastao i postao zreo čovjek, bio sam jednom u sabornoj džamiji u Mosulu (a bio je petak, i moj otac bio je sa mnom) i očitali smo molitvu koja se čita u petak, i sav narod iziđe, a moj otac i stričevi ostaše i dalje da sjede i razgovaraju o čudima raznih zemalja i čudesima gradova. I spomenuše Kairo, i moji stričevi rekoše: - Putnici vele da na zemlji nema ljepšega grada od Kaira s njegovim Nilom. - A ja, kad čuh te riječi, zaželjeh da odem u Kairo. - Tko nije vidio Kairo - nije vidio svijeta

- reče otac. - Njegova je zemlja - zlato, a njegov Nil - čudo; njegove žene su hurije, a kuće u njemu - dvorovi, zrak je miran i miris mu nadilazi i baca u zasjenak aloj. Pa kako i ne bi bio takav Kairo, kad je on cio svijet, i Alaha je dostojan onaj koji reče:

- Zar da napustim Kairo i sve čari njegove? I koje li zemlje tad da se zaželim ja?

Zar da napustim zemlje koje ko da odišu
    Zanosnijim mirisom od mirisa uvojka?
I kako, kad posta on ko čaroban rajski vrt,
    Po kome svud su prostrti rogozina i jastuci.
Ljepotom, gle, taj grad i um i pogled osvaja;
    U njemu će naći sve i zli ko i pobožni
I odane braće tu vrline se stekle sve.
    A mjesto gdje skup je njin na palmov sad liči gaj.,
Kairci, kad Alah nam odredi čas rastanka,
    Tad nek su zavjeti naši med nama čvrsta nit!
I nemojte Kairo spomenuti vjetrima,
    Jer oni će oteti dah njegovih vrtova.

- A kad biste vidjeli njegove vrtove uveče, kad se nad njima nadvije sjenka - nastavi moj otac - vi biste zacijelo vidjeli čudo i poklonili biste mu se u ushićenju. - I oni počeše opisivati Kairo i njegov Nil - reče mladić - i kad završiše i kad čuh za te ljepote Kaira, on mi priraste za srce. I nakon toga svi ustadoše i uputiše se svojim kućama, i ja legoh da spavam te večeri, ali san mi ne dođe zbog toga što sam se oduševljavao Kairom, i prestadoše da mi prijaju hrana i piće.

A kad prođe malo dana, moji stričevi se spremiše za Egipat, i ja plakah pred ocem sve dotle dok mi ne spremi robu te pođoh s njima, i otac im reče: - Ne dajte mu da uđe u Kairo; neka svoju robu proda u Damasku! - Potom se oprostih s ocem, i krenusmo, i izidosmo iz Mosula, i putovasmo dok ne stigosmo u Haleb, i proboravismo tamo nekoliko dana, pa odosmo i stigosmo u Damask i vidjesmo da je to grad s ulicama, drvećem, plodovima i pticama, sličan rajskom vrtu, gdje ima svakojakih plodova. I zaustavismo se u jednome hanu, i moji stričevi stadoše prodavati i kupovati, i prodadoše i moju robu, i svaki dirhem donese nam pet dirhema, i ja se obradovah zaradi. I stričevi me ostaviše i krenuše u Egipat, a ja ostadoh u Damasku, i življah u lijepo sagrađenoj kući koja se riječima ne može opisati, i za nju plaćah dva dinara mjesečno. I provodio sam vrijeme jedući i pijući dok ne potroših sav novac, i jednoga dana sjedim tako pored ulaznih vrata, i odjednom mi prilazi raskošno obučena mlada žena od koje ljepše ne bjehu vidjele moje oči. I ja joj namignuh, i ona se odmah nađe iza vrata, i kad uđe, uđoh i ja i zatvorih vrata za njom i za sobom, i ona skloni veo s lica i skine zar. I ja vidjeh da je rijetke ljepote, i ljubav prema njoj ovlada mi srcem. I ustadoh i donijeh stolić s najboljim jelima i plodovima i svim onim što je potrebno za stol, i kad donijeh to, mi jedosmo i plesasmo, i poslije plesa pismo i opismo se, i potom odspavah s njom najugodniju noć do jutra. I dadoh joj deset dinara, ali joj lice potamnje, i ona podigne

obrve i razgnjevi se i uzviknu: - Sram vas bilo, Mosulci! Ti valjda misliš da su meni tvoje pare potrebne! - I ona izvuče iz košulje petnaest dinara i zakle mi se i uzviknu: - Alaha mi, ako ih ne uzmeš, neću ti se vratiti! - I uzeh novac od nje, a ona mi reče: - Dragi moj, očekuj me za tri dana; između sunčeva zalaska i večernje molitve bit ću kod tebe; pripremi nam za te dinare to isto.

I ona se oprosti sa mnom, i um mi iščezne zajedno s njom, a kad prođoše tri dana, ona se pojavi u zlatotkanoj haljini, s dragocjenostima i u još sjajnijem odijelu nego prvi put. I pripremih stol za nas prije no što bijaše došla i jedosmo i pismo i spavasmo, kao i obično, do jutra, i ona mi dade petnaest dinara i dogovori se sa mnom da mi za tri dana opet dođe. I spremih stol za nju, i za nekoliko dana ona se pojavi u još sjajnijem odijelu no što bijaše prvo i drugo, i zapita me: - O, gospodaru, zar nisam lijepa? - Da, tako mi Alaha! - odgovorih joj, i ona mi reče: - Hoćeš li mi dopustiti da sa sobom dovedem djevojku ljepšu od sebe i mlađu po godinama, da se poigra s nama, da se nasmije i da joj se razveseli srce? Ona već odavno tuguje, pa me je zamolila da dođe sa mnom i da sa mnom provede noć. - I kad čuh njene riječi, ja joj rekoh: - Da, tako mi Alaha! - I potom se napismo i prospavasmo do jutra, i ona izvadi petnaest dinara i reče mi: - Dodaj našem stolu ono što je potrebno za djevojku koja će doći sa mnom. - I zatim ode, a kad nastade četvrti dan, ja spremih stol za nju, kao i obično, i poslije sunčeva zalaska ona se odjednom pojavi, a s njom i neka žena umotana u zar. One uđoše i sjedoše, a kad je ugledah, ja izgovorih

I čudno je i divno naše vrijeme
    Tu nemarnog hulitelja nema.
Opijenost i ljubav i zanos
    A malo treba da um nas izda.
Za koprenom blistavi je mjesec;
    Odjevena, izvija se grana.
I cvjetaju njenog lica ruže,
    A zelenkada mre u očima.
I vedar je život, ko što volim,
    I družba s dragim ljepša od svijeta.

I obradovah se i upalih svijeće i dočekah ih radostan i sretan, i one svukoše haljine što bjehu na njima, i nova djevojka otkri lice, i ja vidjeh da je slična punome mjesecu, i ljepše od nje još ne vidjeh. I ustadoh i dadoh im jela i pića, i jedosmo i pismo, i prihvatih se da nudim novu djevojku i da joj nalijevam pehar, i da pijem s njom, i prva djevojka, koja je tajila da je ljubomorna, uzviknu: - Alaha mi, zar ta djevojka nije ljepša od mene? - Da, tako mi Alaha! - odgovorih joj, i ona reče: - Prohtjelo mi se da spavaš s njom. - Tvoja je riječ za mene zapovijed! - odgovorih joj, i ona ustade i prostre nam, i ja odoh djevojci i spavah do jutra. I zateturah se i osjetih da sam sav mokar, i pomislih da sam se oznojio, te sjedoh i stadoh buditi djevojku, i prodrmah je, uhvativši je za pleća. I glava joj se skotrlja s jastuka i razum me napusti, i uzviknuh:

- O, blagi zaštitniče, zaštiti me! - I kad vidjeh da je zaklana, sjedoh (a svijet mi postade crn pred očima) i stadoh tražiti svoju raniju drugaricu, ali je ne nađoh i shvatih da je ona zaklala djevojku zato što je bila ljubomorna na mene.

- Nema moći ni sile do Alaha, visokoga, velikoga! Šta da radim? - uzviknuh, i, pošto malo porazmislih, ustadoh, svukoh se, pa iskopah raku nasred sobe, uzeh djevojku zajedno s njenim dragocjenostima i položih je u raku, pa je potom pokrih zemljom i mramornim pločama. Potom se umih i obukoh čisto odijelo, pa, pošto uzeh ostatak svoga novca, iziđoh iz kuće i zatvorih je, i odoh vlasniku kuće, i, osokolivši svoju dušu, dadoh mu zakupninu za godinu dana i rekoh mu;

- Odlazim svojim stričevima u Kairo.

I odoh u Kairo i nađoh stričeve, i oni mi se obradovaše, i desi se da već bijahu prodali robu. - Zašto si došao? - zapitaše me, i ja im odgovorih: - Tugovao sam za vama - i ne rekoh im da imam malo novaca. I proživjeh s njima godinu dana uživajući u Kairu i u njegovu Nilu, i uzimajući novac koji mi bijaše preostao, stadoh ga trošiti i piti i jesti, dok se ne približi vrijeme odlaska mojih stričeva. I onda utekoh i sakrih se od njih, i oni su me tražili, ali ne čuše glasa o meni i rekoše: - Mora 'biti da se vratio u Damask.

A kad oni odoše, ja iziđoh i živijah u Kairu tri godine, dok ne potroših sav novac. A svake godine slao sam vlasniku kuće zakupninu za kuću, i poslije tri godine teret mi se svali na grudi

(ostala mi je još samo zakupnina za godinu dana), te krenuh na put i dođoh u Damask i nastanih se u onoj kući. I vlasnik mi se obradova, i ja nađoh sve sobe zatvorene, kao što sam ih i ostavio, i otvorih ih i iznijeh stvari koje bijahu u njima, i nađoh pod posteljom na kojoj sam spavao sa zaklanom djevojkom zlatnu ogrlicu s dragim kamenjem. Uzeh je i otrh s nje krv ubijene djevojke, i pogledah je i malo otplakah, a poslije toga provedoh dva dana, i trećega dana odoh u kupatilo i promijenih odijelo, a tada ne imadoh ni pare. I jednom odoh na trg i đavo mi došapnu - ne bi li se zbilo što je suđeno - i, pošto uzeh ogrlicu, odoh na trg i dadoh je posredniku.

I ovaj ustade i posadi me naporedo s vlasnikom moje kuće, i pošto počeka da trg oživi, uze ogrlicu i stade je nuditi krišom, bez moga znanja. I odjednom se pokaza da je ogrlica skupocjena i da vrijedi dvije hiljade dinara. I onda posrednik dođe i reče mi: - Ta ogrlica je od pozlaćenog bakra, franačke izrade, i ne daju za nju više od hiljadu dirhema. — Ja mu odgovorih: — Da, skovali smo je za jednu ženu, da bismo joj se narugali. Moja žena ju je dobila u nasljeđe, pa hoćemo da je prodamo. Idi, uzmi hiljadi dirhema ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvadeset deveta noć, ona reče:

29. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao posredniku: -Uzmi hiljadu dirhema. - I kad je posrednik čuo to, on shvati da u tome imanečeg sumnjivog, te ode s ogrlicom starješini trga i preda mu je, a starješina se uputi valiji i reče mu: - Ovu ogrlicu su mi ukrali pa smo našli kradljivca, koji je obučen kao trgovačko dijete. - I ja ne stigoh ni da se snađem, a opkoliše me stražari i povedoše me i odvedoše valiji, i valija me zapita o ogrlici, i ja mu rekoh ono isto što bijah rekao posredniku, i valija se nasmija i uzviknu: - Ne govoriš istinu! - I ja još i ne dođoh k sebi, a s mene skinuše odijelo i stadoše me tući bičevima po slabinama, i udarci me opekoše, te rekoh: - Ukrao sam je! - misleći u sebi: bolje je da kažem da sam je ukrao. Neću reći da su vlasnicu ogrlice ubili kod mene - ubit će me zbog nje. I zapisaše da sam ukrao ogrlicu, i odsjekoše mi ruku i zapekoše patrljak u maslu i ja izgubih svijest, ali mi dadoše vina, te se osvijestih, pa, uzevši svoju ruku, odoh kući. I vlasnik kuće mi reče:

- Budući da ti se to dogodilo, odlazi iz moje kuće i potraži koje drugo mjesto, jer ti si optužen zbog krađe. - A ja mu odgovorih: - O, gospodaru, strpi se za dva-tri dana, dok ne nađem stan. - Dobro - reče mi on i ode i ostavi me, a ja stadoh da sjedim, i plakah i govorah: - Kako ću se vratiti svojima s odsječenom rukom? Oni ne znaju da sam nevin! Možda će Alah učiniti nešto poslije toga!

Razmišljajući tako, gorko zaplakah, i kad je vlasnik kuće otišao, obuze me velika žalost i bolovah dva dana, a trećega dana još se i ne pribrah, a pojavi se vlasnik kuće i s njim nekoliko stražara i starješina trga, koji je tvrdio da sam ukrao ogrlicu. I iziđoh i zapitah ih: - Šta se dogodilo? - A oni mi ne dadoše ni trenutak vremena, već me svezaše i namakoše mi na vrat lanac i rekoše mi:

- Ogrlicu što je bila kod tebe odnijeli su upravitelju Damaska, veziru i sucu, i on je kazao da je ta ogrlica nestala prije tri godine zajedno s njegovom kćerkom. - I kad čuh od njih te riječi, srce mi se stisne, te uzviknuh: - Propala ti je duša, nema nikakve sumnje! Tako mi Alaha, moram ispričati upravniku Damaska cijelu povijest, pa ako odluči da me ubije — neka me ubije, a ako odluči da mi oprosti - neka mi oprosti.

I kad dođosmo upravitelju, on mi naredi da ustanem, i kad me ugleda, zagleda se u mene iskosa, i reče prisutnima: - Zašto ste mu odsjekli ruku? To je nesretan čovjek i nije kriv; ogriješili ste se o njega odsjekavši mu ruku. - I kad čuh te riječi, srce mi se osokoli, i duša mi se umiri, te uzviknuh: - Tako mi Alaha, o, gospodaru, ja nikako nisam lopov! Optužili su me tom velikom optužbom i tukli me bičevima nasred trga i primorali me da priznam, i ja slagah i priznah krađu, mada nisam kriv. - I upravitelj mi reče: - Neće ti ništa biti! - A zatim zatvori starješinu trga i postavi stražu i reče mu: - Daj mu onoliko koliko vrijedi njegova ruka, inače ću te objesiti i uzet ću ti sav novac. - I pozva stražare te oni uzeše starješinu i odvukoše ga, a ja ostadoh s upraviteljem. Potom mi skinuše lanac s vrata, po upraviteljevu odobrenju, i odvezaše mi ruke, i upravitelj me pogleda i reče mi: - O, dijete moje, reci mi istinu i kaži mi kako ti je došla u ruke ta ogrlica. -1 izgovori:

Istinu reci, makar te istina
    Ognjem vječnih muka pekla kasnije.

- O, gospodaru, reći ću ti istinu - odgovorih mu, i ispričah mu šta mi se bješe dogodilo s prvom djevojkom, i kako je ona dovela drugu i zaklala je, i izložih mu cijelu cjelcatu povijest. I kad je to čuo, upravitelj zaklima glavom i udari se desnom po lijevoj ruci, pa, naslonivši lice na rubac, otplaka malo i izgovori:

Ja vidim: nedaće svijeta nada mnom množe se.
    I tko im je naklonjen, sve do smrti je bolan,
I poslije susreta s dragim - rastanka slijedi čas,
    A što je prije rastanka - za njih odveć malo je.

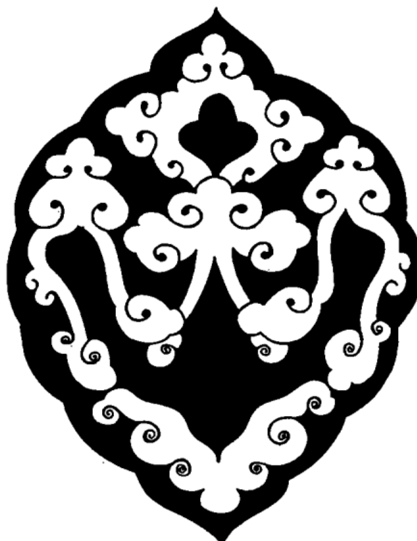
I poslije toga mi priđe i reče mi: - Znaj, dijete moje, da je starija djevojka moja kći, a da sam je čuvao što sam bolje znao, a kad je odrasla, poslah je u Kairo, i ona se udala za sina svoga strica, koji je ubrzo umro, i ona mi se vrati. I bješe se naučila radostima od stanovnika Kaira, i dolazila ti je četiri puta, a potom ti je dovela i svoju mlađu sestru. A obje su od jedne majke i voljele su jedna drugu, i kad se sa starijom dogodilo ono što se dogodilo, ona odade svoju tajnu sestri, i ona je zamoli da pođe s njom. A zatim se starija vrati sama, i ja je zapitah o mlađoj, i vidjeh da starija plače za njom, i ona krišom reče svojoj majci (a i ja bijah tu) šta se dogodilo i kako je zaklala sestru. I neprestano je plakala i govorila: - Tako mi Alaha, neću prestati plakati za njom dok ne umrem! - A tako je i bilo. Ta pogledaj, dijete moje, šta se dogodilo! Hoću da se ne protiviš onome što ću ti reći - oženit ću te svojom mlađom kćerkom. Ona nije rođena sestra onih dviju i nevina je, i neću ti uzeti otkupa i odredit ću vam izdržavanje, a ti ćeš mi biti kao sin. - Dobro - rekoh - bit će dobro ako to postignemo!

I upravitelj odmah posla po suce i svjedoke, i napisa moj bračni zapis, i ja odoh njegovoj kćeri, i ona uze za mene od starješine trga mnogo novaca, te se obreh kod njega na najvišem mjestu. A te godine umre mi otac, te upravitelj posla svoga glasonošu, i ovaj mi donese novac koji mi bješe ostavio otac, i sada živim najugodnijim životom. Eto zbog čega su mi odsjekli desnu ruku.

I ja se začudih tome i provedoh kod mladića tri dana, i on mi dade mnogo novaca, i odoh od njega- i stigoh u vaš grad, i život mi bijaše lijep ovdje, i dogodilo mi se s grbavcem ono što se dogodilo.

- To nije čudesnije, od grbavčeve priče - reče kineski car. - i treba da vas svakako sve objesim. - Ali je ustao krojač, začetnik svih grijeha, i car mu reče: - Hej, krojaču, ako mi ispričaš što čudesnije od grbavčeve povijesti, oprostit ću vam krivicu.

I onda krojač stupi preda nj i reče:

PRIČA O BAGDADSKOM BRIJAČU

ZNAJ, O, CARE VREMENA, da je najčudesnije ono što se jučer sa mnom dogodilo i zbilo. Prije no što sam sreo grbavca, bio sam, u početku dana, na gozbi kod jednog od svojih prijatelja, kod koga se okupilo oko dvadeset ljudi, stanovnika ovoga grada, i među nama bijaše zanatlija: krojača, drvodjelja, tka- laca i drugih. I kad sunce zađe, poslužiše nas jelom, i odjednom uđe domaćin kuće, a s njim i mladić-stranac, ljepotan među stanovnicima Bagdada, odjeven ne može biti ljepše i divan, a bješe hrom. I on uđe i pozdravi nas, a mi usta- dosmo pred njim, i on priđe da sjedne, ali vidje među nama jednoga čovjeka, brijača, i ne htjede sjesti, i htjede da ode. Ali mi ga uhvatismo i domaćin mu se obisnu o vrat i zapita ga: - Zašto si ušao kad odlaziš? - A mladić odgovori:

- Tako ti Alaha, gospodaru, ne protivi mi se ni u čemu! Uzrok mome odlasku je ovaj zlosretni brijač što sjedi ovdje.

Kad je čuo te riječi, domaćin se čudom začudi i reče: - Šta! Ovaj mladić je iz Bagdada, i srce mu se oneraspoložilo zbog ovoga brijača! - I mi pogledasmo mladića i rekosmo mu: - Ispričaj nam zbog čega si gnjevan na tog brijača.

- O, skupe - reče tada mladić - s tim brijačem dogodilo mi se nešto u Bagdadu, mome gradu, i zbog njega sam slomio nogu i ostao sam hrom, i zakleo sam se da više ne sjedim s njim ni na kojem mjestu i ni u kojem gradu gdje on obitava, i otišao sam iz Bagdada i ostavio ga i nastanio se u ovome gradu i ovu noć neću provesti drukčije do na putu. - Tako ti Alaha - rekoh mu - ispričaj nam svoju povijest.

I mladić reče (a brijačevo lice požutje): - O, ljudi, znajte da mi je otac bio jedan od velikih bagdadskih trgovaca, i Alah veliki mu ne dade djece, osim mene, i kad odrastoh i postadoh zreo čovjek, otac mi se prestavi u Alahu i ostavi mi novaca i sluge i čeljad, i ja se počeh lijepo odijevati i dobro hraniti. Ali, Alah mi uli mržnju prema ženama, i jednoga dana među danima išao sam uličicama Bagdada i na putu naiđe na mene gomila žena, te pobjegoh i uđoh u slijepu uličicu i sjedoh na klupu na kraju uličice. I ne posjedih ni nekoliko trenutaka, a odjednom se otvori prozor na kući što se nalazila tamo gdje bijah i na njemu se ukaza djevojka, slična punome mjesecu, kakve nikada ne vidjeh, i ona zalijevaše cvijeće što bješe na prozoru. I okrene se desno i lijevo, pa zatvori prozor i uđe, i u mom srcu planu plamen, i duša mi se stade baviti njome, i mržnja se pretvori u ljubav, te sjedih za sve vrijeme do sunčeva zalaska, iščeznuvši iz svijeta.

Odjednom naiđe kadija našega grada, i pred njim robovi, a za njim sluga, i on siđe i uđe u kuću otkud se bješe pomolila djevojka, i ja shvatih da joj je to otac. Potom se uputih u svoj stan, ožalošćen, i padoh brižan u postelju, i dođoše mi robovi i sjedoše oko mene, ne znajući šta mi je, i ja im ne rekoh ni riječi, i oni zaplakaše i sažališe se na mene.

I uđe jedna starica i ugleda me, i ne izmače joj iz vida moje stanje. Ona sjedne čelo moje glave i ljubazno poče razgovarati sa mnom i reče mi: - O, dijete moje, reci mi šta ti se dogodilo, a ja ću ti posredovati. - I kad joj ja ispričah svoju povijest, ona mi reče: - O, dijete moje, to je kći bagdadskog kadije, i ona je pod ključem; mjesto gdje si je vidio njena je soba, a odaje njenoga oca su dolje, i ona sjedi sama. Ja često navraćam k njima, i ti ćeš se sastati s njom jedino zahvaljujući meni - priberi se! - I kad čuh njene riječi, ja osokolih dušu, i moji rođaci se obradovaše toga dana, i izjutra bijah spreman. I starica ode i vrati se izmijenjena lica i reče mi: - Dijete moje, ne pitaj me šta me je snašlo od nje. Kad sam joj kazala to, ona mi je odgovorila:

- Ako se, zlosretna starice, ne okaniš tih riječi, ja ću doista učiniti s tobom ono što zaslužuješ! - Ali ću svakako otići k njoj i po drugi put. - I kad čuh to, ja se razboljeh još više.

I poslije nekoliko dana starica opet dođe i reče: - O, dijete moje, hoću da me daruješ! - I kad čuh od nje to, duša mi se povrati, te uzviknuh: - Dat ću ti što hoćeš! - A ona mi reče: - Jučer sam otišla djevojci, i kad je ona vidjela da mi je srce ranjeno i da mi oči plaču, rekla mi je: - Tetiće, šta ti je, vidim da ti je teško na srcu? - I kad mi to reče, ja zaplakah i odgovorih:

- O, gospođo, dolazim ti u ime mladića koji te voli i koji je zbog tebe na rubu groba. - I ona me zapita (a srce joj omekša): - Odakle li je taj mladić koga si spomenula? - I ja joj odgovorih: - To mi je sin, plod moga srca; on te je ugledao na prozoru prije nekoliko dana, kad si zalijevala cvijeće, i vidio je tvoje lice i poludio je od ljubavi prema tebi, i kad sam mu prvi put kazala šta mi se dogodilo s tobom, njegova bolest je uzela maha, te on ne napušta postelju. Nema šta, nesumnjivo će umrijeti. - Na to ona uzviknu (a lice joj požutje): - I sve to zbog mene? - I ja joj odgovorih: - Da, tako mi Alaha! A šta ti hoćeš? - Idi i sporuči mu moj pozdrav i reci mu da je i mene snašlo to još mnogo puta više no njega - reče mi ona. - Kad dođe petak, neka dođe mojoj kući pred molitvu, a kad dođe, ja ću sići, otvorit ću mu ulazna vrata i provest ću ga do svoje sobe, i malo ću provesti s njim, i on će se vratiti prije no što mi otac dođe s molitve. - I kad čuh te staričine riječi, prestaše muke koje bijah podnosio, i srce mi se umiri. I dadoh joj odijelo koje bješe na meni, i ona ode rekavši mi: - Umiri svoje srce - a ja rekoh: - Ni od čega više ne patim. - I moji rođaci i prijatelji obradovaše se mome ozdravljenju.

I tako to potraja do petka, i eto starice gdje mi dolazi i pita me kako sam, a ja joj rekoh da sam u dobru zdravlju, i zatim obukoh odijelo i na- mazah se uljem i počeh čekati da ljudi pođu na molitvu, pa se uputih djevojci. I starica mi reče: - Imaš dosta vremena, a bilo bi dobro da odeš u kupatilo i da se ošišaš. - A ja joj odgovorih: - To je tačno, ali ću najprije obrijati glavu, pa ću poslije sići u kupatilo. - I potom poslah po brijača, da mi obrije glavu, i rekoh sluzi: - Idi na trg i dovedi mi razumna brijača koji nije brbljav, da mi ne puca glava od njegova pričanja.

I sluga ode i dovede ovoga opasnoga starca. I kad uđe, on me pozdravi, i ja mu odgovorih na pozdrav, i on mi reče: - Vidim da ti je omršavilo tijelo - a ja mu odgovorih: - Bio sam bolestan. - I onda on uzviknu: - Sačuvao te Alah brige, bola, nesreće i tuge! - Uslišio Alah tvoju molitvu! - rekoh mu, i brijač uzviknu: - Raduj se, gospodaru, zdravlje ti se povratilo! Hoćeš li da ti skratim kosu ili da ti pustim krv? Po onome što je kazao ibn Abas - neka bi Alah bio zadovoljan njime! - prorok je govorio: - Tko šiša kosicu u petak bit će pošteđen sedamdeset bolesti. - I priča se da je on govorio: - Tko u petak stavlja pijavice, bit će siguran od gubitka vida i mnogih bolesti. - Okani se tih razgovora, ustani odmah, obrij mi glavu, slab sam čovjek! - rekoh mu. I brijač ustade, pa, pruživši ruku, izvadi maramu i razvi je, i odjednom se u njoj ukazaše zvjezdomjeri sa sedam diskova ukrašenih srebrom. I brijač je uze, pa, izišavši na sredinu kuće, podigne glavu k sunčevim zracima i neko vrijeme gledaše, a potom reče: - Znaj da je od početka današnjeg dana, to jest od dana petka, desetog safara, godine šest stotina šezdeset treće od prorokove selidbe (njemu naše najbolje molitve i pozdrav!) i sedam hiljada trista dvadesete od Aleksandrova vremena - prošlo osam stupnjeva i šest minuta, a po rađanju zvijezda, na naš današnji dan, prema pravilima nauke izračunavanja, Mars je, i dogodilo se tako da je njemu nasuprot Merkur, a to pokazuje da je danas dobro brijati kosu, i to mi služi kao znak da se želiš sastati s nekim čovjekom, i da će to biti povoljno, ali poslije će se dogoditi razgovori i stvari o kojima ti neću ništa reći. - Tako mi Alaha - uzviknuh, dosadio si mi i šatro si me i naslutio mi zlo, a ja sam te pozvao samo da mi obriješ glavu! Ustani, obrij mi glavu i ne zanovijetaj više! - Tako mi Alaha - odgovori brijač - da znaš šta će ti se dogoditi, ti danas ništa ne bi radio. Savjetujem ti da učiniš onako kako ti kažem, prema zvjezdarskom računu. - I ja mu rekoh: - Tako mi Alaha, ne vidjeh brijača tako vješta u nauci o zvijezdama kao što si ti, ali znam i poznato mi je da govoriš gluposti.

Pozvao sam te samo da mi dovedeš u red glavu, a ti si mi došao s tim odvratnim riječima. - Hoćeš li da ti kažem još nešto? - zapita me brijač. - Alah ti je poslao brijača astrologa, upućena u kemiju i bijelu magiju, u gramatiku, sintaksu, jezik, retoriku, govorništvo, logiku, astronomiju, geometriju, pravne nauke, predaju i tumačenje Kurana, i ja sam čitao knjige i izučio ih, prihvaćao se poslova i svršavao ih, izučio nauke i utuvio ih, učio zanate i naučio ih, bavio se svim stvarima i uspijevao. Tvoj otac me je volio zbog moje male brbljavosti i zato je služenje tebi moja dužnost; ali ja nisam brbljav niti sam onakav kao što ti veliš, i zato se zovem Sutljivac, Mudrica. Trebalo bi da si zahvalan Alahu i da mi ne protivrječiš, jer ja sam ti iskreni savjetnik i naklonjen sam ti, i htio bih da ti budem na usluzi za čitavu godinu, i da me nagradiš kao što zaslužujem, a ne želim od tebe plaće za to. - I kad čuh to od njega, ja uzviknuh: - Ti ćeš me danas ubiti, nema sumnje ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trideset noći, ona reče:

30. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao brijaču: - Ubit ćeš me na današnji dan! - A ovaj mu je odgovorio: - O, gospodaru, ja sam onaj koga ljudi nazivaju Šutljivcem zbog male brbljavosti, za razliku od šestoro moje braće, jer se moj najstariji brat zove al-Bakbuk, drugi al- -Hadar, treći Fakik, četvrti al-Kuz-al-Asvani, a petoga zovu al-Fašar i šestoga Sakašik, a sedmoga as-Samit, i taj sam ja.[36] - I kad brijač poče i dalje govoriti - reče mladić - osjetih da mi puca žučni mjehur, te rekoh sluzi: - Daj mu četvrt dinara, pa neka ide od mene s milim Alahom. - Ali kad je brijač čuo šta rekoh sluzi, on uzviknu: - Kakve su to riječi, o, gospodaru! Tako mi Alaha, neću uzeti nagrade od tebe dok te ne uslužim, a da ti služim, svakako sam dužan! Moja je dužnost da te poslužim i da učinim što ti je potrebno, a i ne pomišljam da uzmem novac od tebe. Ako ti ne znaš moju vrijednost, ja znam tvoju, i tvoj otac, oprostio mu dušu Alah veliki, bješe milostiv prema nama, jer bijaše velikodušan. Tako mi Alaha, tvoj otac je jednom poslao po mene u dan kao što je ovaj blagoslovljeni dan (a kod njega su se okupili njegovi prijatelji) i rekao mi; - Pusti mi krv! - I ja uzeh zvjezdomjer i odredih mu visinu i vidjeh da položaj zvijezda za nj nije povoljan i da je stoga teško puštati krv, pa ga obavijestih o tome, i on posluša moje riječi i počeka, i ja mu izgovorih ovu pohvalnicu:

Ja dođoh gospodaru svom da krv mu pustim zlu,
Ali vidim da još nije čas ozdravljenja nastao.
I sjedoh da govorim o stvarima neobičnim,
I znanje pred njim svoje mudro sam pokazao.
I srce ga nagna da sluša, i on mi reče: - Cuj,
Tvom znanju granice nema, o majdane mudrosti.
A ja mu odvratih onda: - Da nisi, o, gospodaru,
Izlio znanje na me, zar mudar bih bio ja?
Darežljiv si oduvijek, davorit i milostiv,
O, kladenče saznanja, razuma blagosti.

I tvoj otac se oduševi i pozva slugu i reče mu: - Daj mu sto tri dinara i odijelo! - I ovaj mi dade sve to, i kad dođe povoljan čas, pustih mu krv. I on mi se ne usprotivi i zahvali mi, i okupljeni, koji bjehu tamo, zahvališe mi. I poslije puštanja krvi nisam mogao ošutjeti, te ga zapitah: - Alaha radi, o, gospodaru, zbog čega si rekao sluzi: - Daj mu sto tri dinara? - I on mi odgovori: - Dinar za astrologiju, dinar za razgovor i dinar za puštanje krvi, a sto dinara i odijelo za tvoju pohvalnu pjesmu. - Ne oprostio Alah mome ocu što je poznavao takvoga kao što si ti! - uzviknuh, a ovaj se brijač nasmija i reče mi: - Nema boga do Alaha, Muhamed je Alahov prorok! Slava neka je onome što mijenja, a sam se ne mijenja! Mislio sam da si pametan, ali ti govoriš koješta zbog bolesti. Alah je kazao u svojoj velikoj knjizi: - Odolijevaj gnjevu i praštaj ljudima, pa će i tebi u svakom slučaju biti oprošteno. Ne znam zašto žuriš, a znam da tvoj otac i tvoj djed nisu ništa činili bez moga savjeta. Ta rečeno je: »Savjetnik zaslužuje povjerenje i ne vara se onaj koji se savjetuje«. A jedna poslovica veli: »Tko nema starijega, taj ni sam nije stariji.« Pjesnik je rekao:

Kad hoćeš da nešto nužno učiniš,
    Potraživši savjet, mudrog ti poslušaj.

- Nećeš naći nikoga koji se bolje razumije u stvari od mene, i stojim na nogama, služeći te, i nisi mi dodijao - pa kako sam onda ja tebi dojadio? Ali ja ću biti strpljiv s tobom zbog one dobrote koju mi je iskazivao tvoj otac. - Tako mi Alaha, magareća glavo, suviše si razvezao razgovor, pa mi i dalje pričaš! Hoću da mi obriješ glavu i odeš! - uzviknuh, i onda mi brijač pokvasi glavu i reče: - Razumijem zašto te je zbog mene obuzela dosada, ali te ne krivim, jer ti je um slab, a ja sam te koliko jučer stavljao na svoje rame i nosio te u školu. - O, brate, tako ti Alaha, strpi se dok se svrši moja stvar, pa idi svojim putem! - uzviknuh i poderah odijelo na sebi, i kad vidje šta učinih, brijač uze britvu i stade je oštriti i oštraše je dok me umalo ne napusti um, a potom mi priđe i obrija mi jedan dio glave, nakon čega podiže ruku i reče: - O, gospodaru, žurba je od đavola, a sporost od milostivog! - I izgovori:

Ti zastani i ne hitaj kud srce vuče te.
    I smiluj se na ljude, da za se milost nađeš.
Nad desnicom svakom desnica je Svevišnjeg,
    I zlotvora svakog uvijek zlotvor muči.

- O, gospodaru - reče mi potom - ne mislim da znaš kakav je moj položaj: Ruka mi se spušta na glave careva, emira, vezira, mudraca i zaslužnih ljudi, i o meni je rekao pjesnik:

Zanati su niz dragog kamenja.
    A brijač je biser među njima.
Nad mudrima se on uzdigo,
    I carske glave dlanovima drži.

I ja uzviknuh: - Okani se onoga što te se ne tiče, dojadio si mi i uznemirio si mi srce! - A brijač me zapita: - Čini mi se da se žuriš? - Da, da, da! - povikah, i onda on reče: - Daj sebi vremena: žurba je od sotone i porađa kajanje i razočaranje. Rekao je on - pozdrav mu i molitva mu! - da je najbolje ono djelo pri kojem izbija na vidjelo sporost! A meni, Alaha mi, tvoja stvar ulijeva sumnju. Želio bih da mi kažeš šta namjeravaš: bojim se da se ne dogodi što drugo. Ta do časa molitve ostalo je još tri sata. Neću da sumnjam u to - doda - ali želim da sigurno znam vrijeme, jer kad se govori u vjetar - sramota je, osobito za čovjeka kao što sam ja, jer se među ljudima saznalo i pronio se glas da sam sposoban čovjek, te mi ne priliči da govorim nasumce, kao što obično govore astrolozi.

I na to on baci britvu iz ruke i uze zvjezdomjer pa ode na sunce i dugo je tamo stajao, a potom se vrati i reče mi: - Do molitve ima još tri sata, ni više ni manje. - Alaha radi, ušuti - uzviknuh - požderao si mi jetra! - I brijač uze britvu i stade je oštriti, kao i prvi put, i obrija mi jedan dio glave, pa mi reče: - Zabrinut sam zbog tvoje žurbe, i ako mi kažeš zašto se žuriš, bit će bolje za tebe; ta znaš da mi tvoj otac ni tvoj djed nisu ništa činili prije no što bi se posavjetovali sa mnom.

Tada ja shvatih da mi od njega nema spasa, te rekoh u sebi: - Vrijeme je molitvi, a ja hoću da pođem prije no što narod iziđe s molitve. Ako se zadržim ma i trenutak, ne znam kako ću joj otići. - Prestani i okani se tih razgovora i brbljanja! - rekoh. - Hoću da odem na gozbu jednome od svojih prijatelja. - I kad je čuo da spomenuh gozbu, brijač uzviknu: - Tvoj dan - blagoslovljeni je dan za mene. Jučer sam pozvao nekoliko svojih prijatelja, a zaboravio sam se postarati da im štogod pripremim za jelo, i sad sam baš mislio na to, o, sramoto moja pred njima! - Ne brini se za to, kad si saznao da ću danas biti na gozbi. Koliko god ima jela i pića u mojoj kući, neka sve bude tvoje, ako završiš posao i požuriš da mi obriješ glavu. - Dobrim ti Alah uzvratio! Opiši mi šta imaš za moje goste, da znam - reče brijač, i ja mu odgovorih: - Ima pet vrsta jela, deset dobro ispržениh kokošiju i pečeno janje. - Donesi to, da vidim - uzviknu brijač, i ja naredih da mu donesu sve to, i kad vidje jela, on mi reče: - Ostaje piće! - Imam ga - odgovorih, i brijač uzviknu: - Donesi ga! - I ja mu ga donijeh, i on reče: - Dostojan si Alaha! Kako ti je plemenita duša! Ali ostaju još kadiva i mirisi. - I dadoh mu svežanj u kojem bješe meda, aloja, ambre i mošusa, koji su vrijedili pedeset dinara. A vremena bješe malo, i meni bješe teško u duši, te mu rekoh: - Uzmi to i

obrij mi cijelu glavu, tako ti života Muhamedova, blagoslovio ga i pozdravio Alah! - Ali brijač uzviknu: - Tako mi Alaha, neću uzeti to dok ne vidim sve što je u njemu! - I naredih sluzi da mu otvori svežanj, i brijač ispusti iz ruku zvjezdomjer, pa, sjevši na zemlju, stade razgledati mirise, kadiva i aloje koji bjehu u svežnju, dok mi se ne smuči. A potom priđe, uze britvu i obrija mi mali dio glave i izgovori:

Onakvo će biti dijete kakav mu otac bi,
Iz korijena svog doista drvo uvis diže se.

- Tako mi Alaha, o, dijete moje - reče mi - ne znam da li da zahvalim tebi ili tvome ocu, jer je cijela moja današnja gozba - dio tvoje milosti i tvoga dobročinstva. Ali ja nemam nikoga tko bi sve to zaslužio - kod mene su uvažena gospoda kao što su Zentut-hamamdžija, Sali-žitar, Salit-prodavač boba, Ikriša-piljar, Humejid-smetlar, Suad-konjušar, i nijedan od njih nije dosadan, plahovit, brbljav ili nesnosan, i svaki od njih ima svoju igru koju igra i svoje stihove koje deklamira. Ali je najlepše u njih to, što kao ni tvoj sluga i rob, ne znaju ni za mnogorječivost ni za brbljanje. Vlasnik kupatila pjeva uz daire nešto čarobno i igra i popijeva: - Otići ću, majčice, ibrik da napunim! - a žitar je bolji majstor od svih drugih, i on pleše i pjeva: - O, narikačo, gospođo moja, ništa ti nisi propustila! - I svi su kao bez duše - tako mu se smiju. A smetlar tako pjeva da zaustavlja ptice; on popijeva: - Novost je u moje žene - u velikom kovčegu - i on je ljepotan i veseljak, i o njegovoj ljepoti ja sam rekao:

I život smetlaru dat ću - toliko ga volim ja.
Ta nježnog je lica on i ko grana vitak je...
Sudbina mi ga jednom posla, i rekoh mu onda:
Čuj, (a u meni čas rasla je, čas gasnula strast),
Ti ognjem srce mi zapali! - A on meni tad:
Ta nije čudo što smetlar ložač postade.

I svaki od njih ne može biti. bolje zabavlja um veselim i smiješnim. - Ali priča nije isto što i gledanje svojim očima - doda on - i ako ti je milije doći k nama, to će biti ugodnije i za nas i za tebe. Odustani od odlaska svojim prijateljima, kojima se spremaš; na tebi su još tragovi bolesti, pa ćeš možda naići na brbljave ljude, koji govore o onome što ih se ne tiče, ili će se među njima naći neki brbljavac, pa će te zaboljeti glava. Ta ti si još slab poslije bolesti.

- Bit će to kojeg drugog dana - odgovorih mu i nasmijah se gnjevna srca. - Svrši posao sa mnom, pa ću otići pod zaštitom Svevišnjeg Alaha, a ti idi svojim prijateljima: oni čekaju da im dođeš.

- O, gospodaru - reče brijač - hoću samo da te sastavim s tim divnim ljudima, sinovima koljenovića, među kojima nema brbljavaca ni mnogorječivih. Otkako sam odrastao, nikako se ne mogu družiti s onim koji se raspituje o onome što ga se ne tiče, i u prijateljstvu sam samo s onima koji, kao i ja, ne govore mnogo. Ako hi se sprijateljio s njima i ma jednom ih vidio, ti bi napustio sve stoje prijatelje. - Neka bi Alah, zahvaljujući njima, uvećao tvoju radost! Na svaki način doći ću im jednoga dana - rekoh, i brijač uzviknu:

- Htio bih da to bude na današnji dan! Ako si odlučio da pođeš sa mnom mojim prijateljima,' daj mi da im odnesem ono što si mi poklonio, a ako baš moraš ići svojim prijateljima, ja ću odnijeti te darove kojima si me počastio i ostavit ću ih svojim prijateljima - neka jedu i piju i neka me ne čekaju a zatim ću se vratiti tebi i poći s tobom tvojim prijateljima. Između mene i mojih prijatelja nema ustezanja koje bi me omelo da ih ostavim; brzo ću ti se vratiti i poći ću s tobom, pa ma kamo pošao. - Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! - uzviknuh. - Idi svojim prijateljima i veseli se s njima, a mene pusti da odem svojim prijateljima i da provedem neko vrijeme kod njih danas: čekaju me. - Ne dam ti da odeš sam - odgovori mi brijač, i ja mu rekoh: - U to mjesto kamo idem ne može nitko ići osim mene. - Ali brijač uzviknu: - Mislim da si se ti dogovorio s nekom ženom - inače bi me poveo. Ja na to imam više prava nego svi ljudi, i pomoći ću ti u onome što hoćeš: bojim se da ne odeš tuđoj ženi i da ti ne propadne duša. U ovome gradu, u Bagdadu, nitko ništa slično ne može učiniti, osobito u takav dan kao što je današnji, a taj valija u Bagdadu je strog i uvažen. - Teško tebi, opaki starče, odlazi! Šta mi to govoriš? - uzviknuh, i brijač reče: - O, glupače, ti misliš: - kako se ne stidi! - i kriješ od mene, ali ja

sam se uvjerio u to i hoću samo da ti danas pomognem. - I pobojah se da moji rođaci i susjedi ne čuju brijačeve riječi, te dugo šutjeh. I tako nas zateče vrijeme molitve, i dođe vrijeme propovijedi, i brijač mi naposljetku obrija glavu, i ja mu rekoh:

- Idi svojim prijateljima s tim jelima i pićem: ja ću počekati da se vratiš, pa ćeš poći sa mnom. - I ne prestadoh da ugađam tome nesretniku i da ga obmanjujem, nadajući se da će možda otići, ali on reče: - Ti me varaš i otići ćeš sam i navući ćeš na vrat nesreću, od koje ti nema spasa. Alahom, Alahom te zaklinjem, ne odlazi dok se ne vratim, pa ću poći s tobom i saznati kako se svršila tvoja stvar. - Dobro, ne primoravaj me da čekam - rekoh, i on uze sva jela, piće i ostalo što mu bijah dao, i ode, i taj prokletnik sve to dade nosaču da odnese njegovoj kući, a sam se sakri u nekoj uličici.

A ja odmah ustadoh (a mujezini već bjehu zapjevali pozdrav proroku) i obukoh se i iziđoh sam i dođoh u onu uličicu i stadoh pored kuće u kojoj bijah vidio djevojku, i gle, starica stoji i čeka me! I popeh se s njom u onu sobu gdje bijaše djevojka, i kad uđoh tamo, odjednom vidim: vlasnik kuće se vratio u svoj stan s molitve i ušao u kuću i zatvorio ulazna vrata! I pogledah kroz prozor dolje i vidjeh kako onaj brijač, ubio ga Alah, sjedi pored vrata! - Otkud li je taj đavo znao gdje sam? - pomislih, i toga časa, zato što Alah htjede da me liši svoje zaštite, dogodilo se da je jedna domaćinova robinja nešto pogriješila i on je stade biti, i ona povika, i njegov rob uđe da je izbavi, ali domaćin isprebija i njega, te i on zavika. I prokleti brijač pomisli da domaćin bije mene, pa zavika i podera odijelo na sebi i posu glavu zemljom i stade vapiti i dozivati u pomoć, a ljudi stajahu oko njega i on im govoraše:

- Ubili su mi gospodara u kadijinoj kući! - Potom pođe, vičući, mojoj kući, a ljudi su išli uzastopce za njim, i on obavijesti moje i sluge, i ja ne stigoh ni da se priberem, a ovi se približiše u poderanu odijelu, raspustivši kose i vičući: - Avaj, gospodaru naš! - a onaj brijač pred njima, u poderanu odijelu, i viče li viče, a narod za njim.

I moji rođaci neprestano vikahu, i on vikaše među onima što bjehu naprijed, i oni kukahu: - Kuku, ubili su ga, kuku, ubili su ga! - i uputiše se kući u kojoj bijah. I domaćin ču buku i viku na ulaznim vratima i reče jednom slugi: - Vidi šta se to dogodilo. - I sluga iziđe i vrati se svome gospodaru i reče: - Gospodaru, na vratima ima više od deset hiljada ljudi, i muškaraca i žena, i svi viču: - Kuku, ubili su ga! - i pokazuju na našu kuću. - I kad kadija ču to, učini mu se da je posrijedi nešto krupno, te se razgnjevi, pa ustade i otvori vrata. I vidje veliku gomilu i zbuni se i zapita: - O, ljudi, šta je to? - I moje sluge mu povikaše: - O, prokletniče, o, psu, o divlji vepre, ti si ubio našega gospodara! - A kadija zapita: - O, ljudi, pa šta je to učinio vaš gospodar da ga ubijem ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset prva noć, ona reče:

31. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kadija zapitao učinio vaš gospodar da ga ubijem? Eto, moja kuća je pred vama. - A brijač mu reče: - Ti si ga malo prije bio bičem i ja sam čuo kako jauče. - Pa šta mi je učinio da ga ubijem, i tko ga je uveo u moju kuću, i kamo, i otkuda? - zapita kadija, a brijač uzviknu: - Ne budi nevaljali starac! Ja znam tu historiju i sve okolnosti. Tvoja kći ga voli i on voli nju, a kad si saznao da ti je ušao u kuću, ti si naredio svojim slugama da ga premlate. Tako mi Alaha, nama i tebi presudit će samo kalif - ili nam izvedi gospodara, da ga vide njegovi rođaci prije nego što ja uđem i ne izvedem ga sam, a ti ćeš biti sav crven od stida. - I kadija odgovori (a govorio je kao da bješe zauzdan, i obuze ga stid pred ljudima): - Ako govoriš istinu, uđi sam i izvedi ga.

A brijač, koji to jedva dočeka, jednim se skokom nađe u kući, i kad ga vidjeh kako ulazi, počeh tražiti načina da iziđem i pobjegnem, ali ga ne nađoh prije no što ugledah u sobi u kojoj bijah neki veliki kovčeg. I uđoh u nj i zatvorih poklopac nadsobom i zadržah dah. A brijač uđe u sobu, i tek što uđe, poče me tražiti i stade smišljati gdje li sam, pa,okrenuvši se desno i lijevo, priđe kovčegu u kojem bijah i ponese ga na glavi, i moja hrabrost iščezne. A brijač žurno pođe, i kad vidjeh da me neće ostaviti, ja se odlučih da otvorim kovčeg i skočih na zemlju i slomih nogu, i ulazna vrata se otvore i ja vidjeh na vratima veliku gomilu ljudi. A u rukavu sam imao mnogo zlata, koje bijah spremio za dane kao što bješe taj i za stvari kao što bješe ta, te stadoh bacati zlato ljudima, ne bi li se zabavili njime. I oni hvatahu zlato i zabaviše se njime, a ja stadoh trčati po bagdadskim uličicama i desno i lijevo, i onaj prokleti brijač za mnom, i ma kuda sam išao, brijač

je išao za mnom i govorio: - Htjeli su da me ožaloste učinivši zlo mome gospodaru! Neka je slava Alahu, koji mi je pomogao da ih savladam i da oslobodim svoga gospodara iz njihovih ruku! Tvoja nesmotrenost me je jednako žalostila, dok nisi to učinio sa sobom; da te Alah nije poslao meni, ne bi se spasio od nesreće u koju si zapao i bacili bi te u nevolju iz koje se nikada ne bi izvukao. Dokle hoćeš da živim za tebe i da te spasavam? Tako mi Alaha, ubio si me svojom nesmotrenošću, a još si htio i da odeš sam! Ali te nećemo kazniti za tvoju glupost, jer si malouman i nagao.

- Zar ti je malo onoga što se dogodilo - još trčiš za mnom i govoriš takve riječi po trgovima! - uzviknuh i toliko se rasrdih na brijača da umalo što ne ispustih dušu. I uđoh u han nasred trga i zamolih gospodara da me obrani, i on ne pusti brijača k meni, te uđoh u jednu sobu i sjedoh i rekoh u sebi: - Ne mogu se otresti toga prokletog brijača, i bit će sa mnom i danju i noću, a očima ga ne mogu vidjeti! - I odmah poslah po svjedoke, i napisah oporuku svojim rođacima i razdijelih svoj novac i odredih staraoca i naredih mu da proda kuću i njive, i dadoh mu upute i za velike i za male, pa odoh, i od toga vremena putujem, ne bih li se spasio te napasti. Došao sam u vaš grad i nastanio se u njemu i proživio ovdje neko vrijeme, i vi me poznaste, i eto, dođoh vam i vidjeh kod vas toga prokletnika na počasnome mjestu. Pa kako mi može biti dobro na srcu s vama, kad je on sa mnom učinio sve to i kad sam zbog njega slomio nogu?

I poslije toga mladić ne htjede sjesti, i kad čusmo šta mu se dogodilo s brijačem, zapitasmo brijača: - Je li istina to što o tebi kaže ovaj mladić? - A on odgovori: - Tako mi Alaha, ja sam to učinio s njim po svome znanju, razumu i hrabrosti, a da nisam to učinio, on bi zacijelo propao. Onaj koji ga je spasio - bio sam ja, i dobro je još bilo što mu je nastradala noga, a nije mu nastradala duša. Da mnogo pričam, ne bih mu učinio dobra, ali, evo, ispričat ću vam šta se meni dogodilo, a vi vjerujte da malo govorim i da nisam onako brbljav kao šestoro moje braće.

- Bijah u Bagdadu u vrijeme al-Mustansira bilaha, sina Mustadi bilaha, i on, kalif, bješe u to vrijeme u Bagdadu (a volio je nesretnike i siromahe i družio se s učenim ljudima i pravovjernicima). I jednom mu se dogodi da se naljuti na desetoricu, te naredi upravitelju Bagdada da mu ih privede o blagdanu (a bjehu to kradljivci, drumski razbojnici). I upravitelj iziđe i pohvata ih i sjedne s njima u čamac, a ja ih vidjeh i pomislih: - Ti su se okupili da piruju, i oni, mislim, provode dan u čamcu jedući i pijući. Nitko s njima neće podijeliti stol ako to ne učinim ja! - I ustadoh, o, skupe, s velikom hrabrošću i ozbiljnošću svoga uma, i, došavši u čamac, umiješah se među njih, i oni prebrodiše i iskrcaše se na drugu stranu. I pojaviše se upraviteljevi stražari i vojnici s lancima i namakoše ih na vratove razbojnika, i meni namakoše lanac na vrat kao i njima - i zar se nije to dogodilo zbog moje hrabrosti, o, skupe, i moje male govorljivosti, zbog koje sam šutio i nisam poželio da govorim?

I oni uzeše lance i dovedoše nas pred al-Mustansira Bilaha, gospodara pravovjernih, i on naredi da se odrubi glava desetorici, i krvnik nam priđe, posadivši nas prije toga na oilim krvi, i isuka mač i skidaše glave svima redom, dok ne skinu deset glava, a ja ostadoh. I kalif pogleda i zapita krvnika: -

Zašto si odsjekao devet glava? - A krvnik uzviknu: - Spasi, Alaše! Zašto bi mi ti naredio da odsiječem deset glava, a ja odsiječem devet! - Ali kalif reče:

- Mislim da si odsjekao samp devet glava, a evo ovaj, što je pred tobom, deseti je. - Tako mi tvoje milosti - odgovori krvnik - ima ih deset! - i prebrojiše ih - reče brijač - i odjednom vidješe da ih ima deset, i kalif me pogleda i zapita me: - Šta te je pobudilo da šutiš u ovakvom času? Kako si se našao s kažnjenima i kakav je uzrok tome? - Ti si veliki starac, ali imaš malo pameti.

Kad čuh te riječi gospodara pravovjernih, ja mu rekoh: - Znaj, o, gospodaru pravovjernih, da sam ja starac-šutljivac, i veoma sam mudar, a što se tiče ozbiljnosti moga uma, moga lijepog razumijevanja i moje male govorljivosti njima nema kraja, a po zanatu sam brijač. I u jučerašnji dan, rano izjutra, ugledao sam tu desetoricu kako se bjehu uputili k čamcu, i umiješah se među njih i sidoh s njima u čamac, misleći da su priredili gozbu, i ne prođe ni minuta, a pojaviše se stražari i staviše im lance na vratove, pa i meni metnuše lanac kao i njima, i od velike hrabrosti ja zašutjeh i ne progovorih, a to nije ništa drugo do hrabrost. I povedoše nas i dovedoše pred tebe, i ti si naredio da skinu deset glava, i ja ostadoh pred krvnikom, ali vas ne obavijestih o sebi, a to nije ništa drugo do velika hrabrost, zbog koje sam htio da s njima podijelim smrt. Ali je i cio moj život takav: ja ljudima činim samio dobra, a oni mi sve to plaćaju najužasnijom plaćom. - I kad je kalif čuo moje riječi i shvatio da sam veoma hrabar i nerazgovoran, a ne brbljav, kao što tvrdi

ovaj mladić, koga sam spasio od užasa - on se grohotom nasmija, tako da padne nauznak, i potom mi reče: - O, šutljivče, a da li su i šestorica tvoje braće isto tako mudri, učeni i malo brbljavi? - Ne živjeli i ne bilo ih, ako su kao što sam ja! - odgovorih.

- Ti si me uvrijedio, o, gospodaru pravovjernih, i nije trebalo da me uspoređuješ s mojom braćom, jer je zbog svoje brbljavosti i male hrabrosti svaki od njih postao bogalj; jedan ćorav, drugi slijep, treći kljast, četvrtome su odsjekli uši i nozdrve, petome su odsjekli usne, a šesti je grbav. Ne misli, gospodaru pravovjernih, da sam brbljav; prijeko je potrebno da ti sve izložim, a hrabriji sam od njih svih. I sa svakim se zbilo ono zbog čega su postali bogalji, i ja ću ti ispričati njihovu povijest.

PRIČA O PRVOM BRIJAČEVU BRATU

- Znaj, o, gospodaru pravovjernih, da je prvi od njih (a to je grbavko) bio po zanatu krojač u Bagdadu i šio u dućanu koji bješe uzeo pod zakup od nekog bogatog čovjeka. A taj je čovjek živio iznad dućana, i ispod njegove kuće bješe mlin. I jednom je moj grbavi brat sjedio u dućanu i šio, i podigao je glavu i u prozoru kuće vidio ženu sličnu mjesecu kad izlazi, i ona je gledala ljude, i kad je moj brat ugleda, ljubav prema njoj zače se u njegovu srcu, i cijeloga toga dana neprestano je gledao u nju i prestao je šiti do večernjega doba. A kad nastade naredni dan, on otvori dućan u jutarnje doba i sjede da šije, i, udijevajući iglu, svaki čas pogledaše na prozor. I ugleda takvu istu ženu, i njegova ljubav i oduševljenje za nju postaše još veći. Kad nastade treći dan, on sjedne na svoje mjesto i gledaše u nju, i žena ga ugleda i shvati da je postao rob ljubavi prema njoj. Ona mu se nasmija, i on se njoj nasmija, a zatim se ona skri od njega i posla mu svoju robinju i po njoj bošču[37] s crvenom svilenom tkaninom, i robinja mu dođe i reče: - Moja gospođa mi je naredila da ti isporučim pozdrav i kazala ti je: - Skroj mi rukom milosti košulju od ove tkanine i sašij je lijepo!

I on joj skroji odjeću, i završi je istoga dana, a kad nastade naredni dan, robinja mu dođe u ranu zoru i reče: - Moja gospođa te pozdravlja i pita kako si proveo prošlu noć? Ona nije mogla trenuti, toliko joj je srce zanijeto tobom.

- I zatim stavi preda nj komad žutog atlasa i reče: - Moja gospođa ti kaže da joj od toga komada skrojiš dva para šalvara i da ih sašiješ danas. - A moj brat odgovori: - Slušam i pokoravam se! Isporuči joj mnogo pozdrava i reci joj: - Tvoj rob sluša tvoju zapovijed, naređuj što hoćeš!

I stade krojiti i marljivo je šio šalvare, a poslije nekog vremena ona mu se ukaza na prozoru i pozdravi ga znacima, čas zatvarajući oči, čas osmjehujući mu se, i on pomisli da će je osvojiti. A potom se ona skri od njega, i robinja mu dođe i on joj dade oba para šalvara, i ona ih uze i ode, a kad nastade noć, on se baci na postelju i provede noć do jutra prevrćući se. A ujutro ustane i sjedne na svoje mjesto, i robinja mu dođe i reče mu: - Moj gospodar te zove. - I kad to ču, obuze ga veliki strah, a robinja primijeti da se poplašio, te mu reče: - Neće ti se dogoditi nikakvo zlo, već samo dobro! Moja gospođa je udesila da se upoznaš s mojim gospodarom.

I moj se brat veoma obradova i pođe s robinjom, i kad dođe njenom gospodaru, gospođinu mužu, poljubi pred njim zemlju, i ovaj odgovori na njegov pozdrav i dade mu mnogo odijela i reče mu: - Skroj mi to i sašij mi od toga košulje. - A moj brat odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I krojio je dotle dok nije skrojio, do uveče, dvadeset košulja, i nije ništa okusio. I domaćin ga zapita: - Koliko imam da ti platim za to? - a on odgovori: - Dvadeset dirhema. - I onda ženin muž viknu robinji: - Daj mu dvadeset dirhema. - I moj brat ne reče ništa, a žena mu dade znak koji je značio: - Ne uzimaj ništa od njega! - I moj brat uzviknu: - Tako mi Alaha, neću ništa uzeti od tebe! - pa uzevši ono što će šiti, iziđe napolje.

A moj brat nije imao ni novčića, i proveo je tri dana jedući i pijući samo pomalo - toliko se trudio da sašije te njihove tkanine. I robinja dođe i zapita ga: - Šta si učinio? - A on odgovori: - Gotovo je! - i uze odjeću i odnese im je i dade je mužu one žene i odmah ode. A žena bješe obavijestila muža o stanju u kojem se nalazio moj brat (a moj brat to nije znao), i ona se dogovori s mužem da se koriste mojim bratom da im šije besplatno i da mu se podsmijevaju. I kad nastade jutro, on dođe u dućan i robinja mu se javi i reče mu: - Porazgovaraj s mojim gospodarom! - I on se uputi s njom, a kad dođe mužu one žene, ovaj mu reče: - Hoću da mi skrojiš pet fardžija!

i moj brat mu ih skroji, pa, uzevši odjeću, ode. Potom je šio te fardžije i donio ih mužu one žene, i ovaj pohvali njegovo šivanje i naredi da mu donesu kesu s dirhemima, i već je uvukao ruku u nju, ali žena dade znak iza muževljevih leđa: - ne uzimaj ništa! - I moj brat reče tome čovjeku: - Ne žuri se, gospodaru, ima vremena! - I iziđe i bješe poniženiji od magarca, jer se protiv njega bjehu udružile pet stvari: ljubav, srljanje u propast, glad, golotinja i zamorenost. I kad moj brat završi sve njihove poslove, oni se poslužiše lukavstvom i oženiše ga svojom robinjom, a one noći kad htjede da. ode k njoj, rekoše mu: - Prenoći do sutra u mlinu - bit će dobro!

I moj brat pomisli da je doista tako, i provede noć u mlinu sam, a muž one žene dođe i nagovori mlinara da ga natjera da u mlinu okreće mlinski kamen. I mlinar dođe mome bratu u ponoć i stade mu govoriti: - Ovaj bik besposliči i stoji, i noćas neće okretati, a imamo mnogo pšenice! - I on siđe u mlin, pa, napunivši lijevak pšenicom, priđe mome bratu s uzicom u ruci i sveza ga za vrat, pa viknu: - Brzo, melji pšenicu, ti znaš samo jesti, poganiti i mokriti! - pa uze bič i stade njime tući moga brata, a ovaj plakaše i vikaše, ali mu nitko ne priteče u pomoć, te je mljeo pšenicu gotovo do jutra. I onda dođe domaćin, pa kad vidje moga brata privezana za kolac, ode, a robinja mu dođe rano ujutro i reče mu: - Teško mi je što ti se to dogodilo; ja i moja gospođa brinemo tvoju brigu. - Ali moj brat nije mogao ništa odgovoriti od silnih batina i premorenosti.

Poslije toga moj brat se uputi u svoj stan, i odjednom mu dođe onaj pisar što mu bješe napisao zapis, i pozdravi ga i reče mu: - Alah te poživio! Tako izgleda lice naslada, nježnosti i zagrljaja od večeri do jutra! - Ubio Alah lažova! - uzviknu moj brat. O, hiljadu puta sam rogonja, i došao sam, Alaha mi, samo da meljem do izjutra mjesto bika! - Ispričaj mi svoju povijest - reče pisar, i moj brat mu ispriča šta je bilo s njim, i pisar reče: - Tvoja zvijezda se ne slaže s njenom zvijezdom, ali, ako hoćeš, promijenit ću ti zapis. - Gle, zar ne znaš ni za kakvo drugo lukavstvo! - odgovori moj brat, pa ostavi pisara i ode na svoje mjesto, očekujući da mu tkogod donese kakav posao, ne bi li se mogao prehraniti, ali mu odjednom dođe robinja i reče mu: - Porazgovaraj s mojom gospođom! - Odlazi, raspusna kćeri, nemam ja nikakva posla s tvojom gospođom! - reče joj moj brat, i robinja ode i saopći to svojoj gospođi, i moj brat nije stigao ni da se pribere, a ona ga već pogleda s prozora, plačući i izvikujući: - Zašto, dragi moj, da nemamo više posla jedno s drugim? - Ali joj on ne odgovori, i ona mu se stade kleti da sve ono što se bješe dogodilo s njim u mlinu nije bilo po njenoj volji i da ona za to nije kriva, i kad moj brat pogleda njenu ljepotu i draž, i kad ču njene slatke riječi, sve ono što je bilo s njim ode u zaborav, i on primi njena opravdavanja i obradova se što je vidi. I pozdravi se s njom i porazgovara i provede neko vrijeme šijući, a poslije toga dođe robinja i reče: - Moja gospođa te pozdravlja i kaže ti da će joj muž ovu noć provesti kod svojih prijatelja, a kad on ode tamo, ti ćeš doći k nama i prospavat ćeš s mojom gospođom slatku noć do jutra.

A muž reče ženi: - Što da radim da ga odbijem od tebe? - I ona mu odgovori: - Neka, smislit ću za nj neko drugo lukavstvo i izvikat ću ga u ovome gradu (a moj brat nije ništa znao o ženinim spletkama).

I kad nastade veče, robinja dođe, pa pozva moga brata i vrati se s njim, a ona žena, kad vidje moga brata, uzviknu: - Tako mi Alaha, gospodaru, mnogo sam te se zaželjela! - Alaha radi, brže me poljubi prije svega! - reče joj moj brat, i još ne izreče te riječi, a pojavi se ženin muž iz susjedne sobe i viknu mome bratu: - Tako mi Alaha, rastat ću se s tobom tek kod starješine javne sigurnosti!

- I moj brat ga moljaše, ali ga on ne htjede čuti, već ga odvede valiji, i valija naredi da ga izudaraju bičevima, i da ga, posađena na devi, provedu kroz grad, i ljudi vikahu o njemu: - Evo nagrade onome tko upada u tuđ harem!

- I prognaše ga iz grada, i on je izišao i nije znao kamo da krene, i ja se poplaših i dovedoh ga kući i dopustih mu da živi kod mene do današnjeg dana.

I kalif se nasmija mojim riječima i reče: - Odlično, o, šutljivče, o, ma- lorječivi! - I naredi da mi daju nagradu, pa da odem, ali ja uzviknuh: - Ništa neću primiti od tebe prije no što ti ispričam što se dogodilo s ostalom mojom braćom, ali ne misli da ću dugo pričati.

PRIČA O DRUGOM BRIJAČEVU BRATU

- Znaj, o, gospodaru pravovjernih, da su moga drugoga brata zvali Bak- baka, a to je nejaki. I jednoga dana dogodi mu se da pođe na posao, i odjednom ga sretne starica i kaza mu: - O, čovječe, zastani malo! Predložit ću ti nešto, pa ako ti se svidi, učini to mene radi i pomoli se za savjet Alahu.

- I moj brat zastade, i ona mu reče: - Kazat ću ti šta je to i pokazat ću ti put k tome, ali nemoj mnogo govoriti. - Ispričaj mi svoju priču - odgovori moj brat,J starica zapita: - Šta veliš o lijepoj kući i mirisnoj bašči, kroz koju protječe voda, i o plodovima, o vinu i licu ljepotice koju ćeš grliti od večeri do jutra? Ako učiniš onako kako ti kažem, bit će dobro za tebe. - I kad ču te riječi, moj brat je zapita: - O, gospođo, zašto si se s tim uputila meni, pored tolikih ljudi? Šta ti se svidjelo na meni? - A ona odgovori mome bratu:

- Kazala sam ti - ne govori mnogo! Šuti i pođi sa mnom.

I zatim se starica okrene i on pođe za njom, želeći ono što mu ona bješe opisala. I uđoše u prostranu kuću s mnogo slugu, i starica se popne s njim odozdo naviše, i moj brat ugleda divan dvor. I kad ga domaći ugledaše, oni ga zapitaše: - Tko te je doveo amo? - a starica reče: - Ostavite ga, šutite i ne uznemirujte mu srce; to je radnik, i on nam je potreban. - Potom ona pođe s njim u ukrašenu gostinjsku sobu, od koje oči ljepše ne bjehu vidjele, i kad uđoše u tu sobu, žene ustadoše i pozdraviše moga brata i posadiše ga pored sebe. I malo kasnije on začu veliku buku, i odjednom dođoše robinje, a među njima i djevojka slična mjesecu u noći punoga mjeseca. I moj brat upravi pogled na nju i skoči na noge i pokloni se djevojci, a ona mu se obrati i zapita ga: - Alah te vidio, ima li čega dobrog u tebi? - O, gospođo moja, dobro je sve što je u meni! - odgovori joj moj brat, i potom ona naredi da donesu što za jelo, i doniješe joj divna jela, i ona sjedne da jede. I pri tom se djevojka nije mogla smiriti od smijeha, a kad bi je moj brat pogledao, ona bi se okrenula svojim robinjama, kao da se njima podsmijeva. I ona je iskazivala svoju ljubav prema mome bratu i šalila se s njim, a moj brat, magarac, ništa nije razumio i od silne strasti koja ga bješe obuzela mišljaše da ga djevojka voli i da će mu dati da dođe do onoga što je želio.

Kad završiše s jelom, doniješe vino, a potom se pojavi deset robinja, sličnih mjesecu, s mnogostrukim lutnjama u rukama, i stadoše pjevati raznim ugodnim glasovima, i moj brat podlegne ushićenju. I uzevši pehar iz njenih ruku, on ga ispi i skoči na noge pred njom, a potom djevojka ispi pehar, i moj brat joj reče: - Na zdravlje! - i pokloni joj se, i poslije toga ona mu dade da ispije pehar, i kad ga ispi, ona ga udari po vratu. I kad vidje to, moj brat naglo iziđe, a starica mu stade namigivati neka se vrati, i on se vrati. I onda mu djevojka naredi da sjedne, i on sjedne, i sjedio je ne govoreći ništa, i ona ga ponovo stade udarati po zatiljku, ali joj ni to ne bi dosta, te naredi svojim robinjama da ga udaraju, i on govoraše starici: - Nisam vidio ništa ljepše od ovoga! - A starica uzvikivaše: - Ta, zaklinjem te, gospođo! - I robinje ga udarahu dok nije izgubio svijest, a potom moj brat ustade i pođe na nuždu, a starica ga sustigne i reče mu: - Strpi se malo: postići ćeš ono što želiš. - A dokle da trpim? Već sam izgubio pamćenje od udaraca po zatiljku - reče joj moj brat, i starica mu odgovori: - Kad se opije, postići ćeš ono što želiš.

Tada se moj brat vrati na svoje mjesto i sjedne, a sve robinje do posljednje ustadoše, i žena im naredi da okade moga brata i da mu poprskaju lice ruži- nom vodom, i one to učiniše, a potom mu ona reče: - Alah te vidio, ti si ušao u moju kuću i ispunio uvjete koje sam postavila, a sve one koji su mi se protivili otjerala sam. Ali onaj koji je bio strpljiv postigao je ono što je želio. - O, gospođo - odgovori joj moj brat - ja sam tvoj rob i u tvojim sam rukama - A ona mu reče: - Znaj da mi je Alah ulio ljubav prema veselju, i da onaj tko mi se pokorava postiže ono što hoće.

Potom ona naredi robinjama da zapjevaju iz svega glasa, tako da sve one koji bijahu u odaji obuze oduševljenje, i poslije toga ona reče jednoj djevojci:

- Uzmi svoga gospodara, učini što treba i dovedi ga odmah meni. - I robinja uze moga brata (a on nije znao šta će činiti s njim), i starica ga sustigne i reče:

- Strpi se, još malo je ostalo! - i lice moga brata se razvedri. I on priđe djevojci (a starica mu svejednako govoraše: - Strpi se, već si postigao ono što si želio), i zapita staricu: - Kaži mi šta hoće ova robinja? - A starica reče: - Nema u tome ničega drugog osim dobra! Ja jamčim za tebe! Ona hoće da ti oboji obrve i da ti odsiječe brkove! - Boja s obrva sići će kad se umijem - reče moj brat - ali kad se čupaju brkovi, to boli! - Gledaj da joj se ne protiviš - odgovori mu starica - srce joj

je priraslo za tebe. - I moj brat otrpi da mu oboje obrve i da mu iščupaju brkove i onda robinja dođe svojoj gospođi i saopći joj to, a ona joj reče: - Ostaje još jedna stvar: obrij mu bradu da ostane ćosav.

Onda robinja dođe mome bratu i reče mu šta je naredila njena gospođa, i budala moj brat zapita: - A šta da radim od sramote pred ljudima? - I starica reče: - Ona hoće da učini to s tobom samo zato da ostaneš bez dlaka i bez brade i da na tvome licu ne ostane ništa što bode. U njenome srcu začela se velika ljubav prema tebi - strpi se: postigao si ono što si želio. I moj brat pretrpi i pokori se robinji i obrije bradu, a djevojka ga izvede i odjednom, gle - on se pojavljuje s obojenim obrvama, s odsječenim brkovima, s obrijanom bradom i crvenim licem! I djevojka se poplaši od njega, a potom se tako nasmije da je pala nauznak i uzviknula: - O, gospodaru, osvojio si me prekrasnim crtama svoga lica!

I ona ga stade zaklinjati svojim životom da ustane i zapleše, i moj brat ustade i poče plesati, i ona ne ostavi jastuka u sobi kojim ga nije udarila, i sve robinje također ga stadoše gađati plodovima kao što su narančе i limunovi, kiseli i slatki, dok ne pade onesviješten od udaraca, udaraca po zatiljku i gađanja. I starica mu reče: - Sada si postigao ono što si želio! Znaj da više neće biti udaraca i da je ostalo još samo jedno. A evo šta je to: kad se opije, ona ima običaj da nikome ne da da ovlada njome prije no što svuče odijelo i šalvare i ne ostane gol, obnažen. A potom će ti narediti da svučeš odijelo i da trčiš, i sama će trčati pred tobom, kao da bježi od tebe, a ti idi za njom od mjesta do mjesta dok ti se ne podigne zeb, i onda će ti se podati. - Svući odijelo - reče ona potom, i moj brat svuče odijelo (a svijet iščezne za nj) i ostade nag.. .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset druga noć, ona reče:

32. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je brijačev brat, kad mu je starica rekla: - Svući odijelo! - ustao, svukao odijelo i ostao nag, a onda mu je djevojka rekla: - Trči sada, a i ja ću trčati. - I ona se također razodjenu i uzviknu: - Ako hoćeš što hoćeš, hajde za mnom! - I ona potrči ispred njega, a on za njom, i ona utrčavaše iz odaje u odaju i istrčavaše u druge, a moj brat za njom i strast ga savlada, i zeb mu bješe skočio baš kao bijesan. I ona utrča ispred njega u mračnu odaju, i moj brat također uđe tamo trčeći za njom, i stade na tanko mjesto i pod se provali pod njim, i moj brat nije stigao ni da se pribere, a nađe se nasred ulice, na trgu kožara, koji su vičući nudili kože, prodavali ih i kupovali. I kad ugledaše moga brata onako naga s podignutim zebom, s obrijanom bradom i obrvama i crvenim licem, trgovci povikaše na nj i počeše pljeskati nad njim i udarati ga kožama onako gola, tako da se onesvijestio. I natovariše ga na magarca i odvedoše ga valiji, i valija ih zapita: - Šta je to? - i oni rekoše: - Pao nam je ovakav iz vezirova dvora. - I onda valija naredi da ga stoput udare bičem po vratu, i otjera ga iz Bagdada, i ja odoh i dovedoh ga i krišom uvedoh u grad, a zatim mu odredih koliko mu je potrebno za hranu. I da nisam velikodušan, ne bih podnosio takva čovjeka kao što je on.

- A šta se tiče moga trećega brata, njegovo je ime Fakik, i on je slijep. Sudba i usud doveli su ga do neke velike kuće, pa je zalupao na vrata, nadajući se da će domaćin zapodjenuti razgovor s njim i da će isprositi od njega što bilo. I domaćin zapita: - Tko je na vratima? - ali mu nitko ne odgovori, i moj brat ču kako je on zapitao gromkim glasom: - Tko je to? - ali mu moj brat ne odgovori i ču kako je on pošao i došao do vrata i otvorio ih i zapitao moga brata: - Šta hoćeš? - Što bilo, radi Alaha velikog! - reče mu moj brat, i domaćin zapita: - Jesi li slijep? - Da - odgovori moj brat, i domaćin mu reče: - Daj mi ruku! - I on mu dade ruku, misleći da će mu domaćin što dati, a ovaj ga uze za ruku i uvede ga u svoju kuću i penjaše se s njim sa stube na stubu dok ne dođe na vrh krova, a moj brat mišljaše da će ga nečim nahraniti i dati mu štogod. I kad dođe do kraja, domaćin zapita moga brata: - Šta hoćeš, slijepče? - A moj brat odgovori: - Hoću što bilo, radi Alaha velikog! - Neka ti Alah pošlje! - reče domaćin, i onda moj brat uzviknu: - Hej, ti, a zašto mi to nisi rakao dolje? - A domaćin odgovori: - O, nevaljalče, a zašto nisi to kazao kad sam te prvi put pitao? - A šta hoćeš sada da učiniš sa mnom? - zapita ga moj brat. - Nemam ništa da ti dam - odgovori onaj, a moj brat reče: - Siđimo niza stube. - Put je pred tobom - reče mu domaćin, i moj brat pođe i silazio je dotle dok između njega i vrata ne ostade dvadeset stuba, ali mu se tu okliznu noga, te pade pred vratima i razbi glavu. I iziđe ne znajući kamo da pođe, i sustiže ga nekoliko njegovih drugova slijepaca, i zapitaše ga: - Što si naprosio danas? - I on im ispriča šta se

zbilo s njim, a potom reče - O, braćo, hoću da izvadim malo od onoga novca što mi je ostao i da ga potrošim za svoje potrebe. - A domaćin je išao za njim i čuo njegove riječi, ali moj brat i njegov drug nisu znali da je taj čovjek tu. I moj brat dođe kući i uđe u nju, i čovjek uđe odmah za njim (a on to nije ni znao), i moj brat sjedne, očekujući svoje drugove. I kad ovi uđoše, on im reče: - Zatvorite vrata i pretresite kuću, da se nije s nama uvukao koji tuđi čovjek.

Kad je čuo riječi moga brata, onaj čovjek ustade i uspuže se uz uže što je visilo o stropu, a slijepi obiđoše cijelu kuću i ne nađoše nikoga. A potom se vratiše i sjedoše pored moga 'brata, pa izvadiše novac koji bjehu imali i prebrojiše ga, i odjednom vidješe da imaju dvadeset hiljada dirhema. I ostaviše novac u jednom kutu u sobi, i svaki od njih uze onoliko koliko mu bješe potrebno, a ostatak novca baciše u prašinu, a potom staviše pred sebe neko jelo i sjedoše da jedu.

Ali moj brat ču kako pored njega žvače neki tuđinac i reče drugovima: - S nama je neki tuđinac! - I on pruži ruku, a ruka mu uhvati ruku onoga čovjeka domaćina. I navališe na nj udarcima, a kad im to dodija, uzeše vikati: - O, muslimani, u kuću nam je ušao kradljivac i hoće da nam uzme novac! - I oko njih se okupi mnogo svijeta, i onaj čovjek priđe i pristane uz njih i stade tvrditi za njih ono isto što su oni tvrdili za nj, i zažmuri na oba oka, ne bi li bio kao i oni, i nitko u to ne posumnja. I on stade vikati: - O, muslimani, pozivam se na Alaha i sultana i molim Alaha i valiju za pomoć! - I prije no što stigoše da dođu k sebi, sve ih okružiše, a s njima i moga brata, i potjeraše ih k valijinoj kući. I valija naredi da mu ih privedu i zapita ih: - Šta ste to uradili? - a onaj čovjek reče: - Gledaj, ali ti ništa neće biti jasno dok nas ne udariš na muke. Počni naprije od mene i stavi me na muke, a potom udari na muke evo ovoga moga vođu - i pokaza rukom na moga brata. I toga čovjeka povališe i udariše mu četiri stotine batina po turu, i udarci mu naniješe bola, te otvori jedno oko, a kad ga stadoše još udarati, otvori i drugo. I valija ga zapita: - Šta je to, prokletniče? - a on odgovori: - Smiluj se na mene. Nas četvorica se pretvaramo da smo slijepi, i varamo ljude, i ulazimo u kuće, i gledamo žene, i trudimo se da ih upropastimo. Skupili smo veliku zaradu - dvadeset hiljada dirhema, i ja sam rekao svojim drugovima: - Dajte mi ono što mi pripada - tri hiljade dirhema - a oni me istukoše i uzeše mi novac, i ja molim Alaha i tebe za zaštitu. Ja imam više od svih prava na svoj dio i želim da se uvjeriš da govorim istinu. Istući svakoga od njih jače no što si istukao mene, i oni će otvoriti oči.

I onda valija naredi da ih udare na muke, i poče najprije s mojim bratom, i svezaše ga za stepenice, i valija mu reče: - O, hulje, vi proričete Alahovu milost i tvrdite da ste slijepi! - Alaše, Alaše - uzviknu moj brat - tako mi Alaha, nitko od nas ne vidi! - I tukli su ga dok se nije onesvijestio, i valija reče: - Ostavite ga, neka se osvijesti, pa ga tucite opet, po drugi put. - A potom naredi da svakom njegovu drugu udare po više od trista batina, i onaj što je vidio govoraše im: - Otvorite oči, a ako to ne učinite, tući će vas još! A zatim taj čovjek reče valiji: - Pošalji sa mnom nekoga da ti donese novac; ti ljudi neće otvoriti oči: boje se sramote od ljudi. - I valija posla i uze novac, i dade onome čovjeku tri hiljade dirhema - njegov dio, kako je on tvrdio, a ostalo uze sam i progna iz grada sva tri slijepca. A ja odoh, o, gospodaru pravovjernih, dotjerah svoga brata i zapitah ga šta je s njim bilo, i on mi ispriča ovo što ti rekoh, i ja ga krišom uvedoh u grad i kradom mu stadoh davati da jede i Pije.

I kalif se nasmije kad je čuo moju priču i reče: - Dajte mu nagradu, pa neka ide! - ali ja uzviknuh: - Tako mi Alaha, neću ništa uzeti dok gospodaru pravovjernih ne kažem šta se dogodilo s mojom 'braćom! A zna se da govorim malo.

PRIČA O ČETVRTOM BRIJAČEVU BRATU

- A što se tiče moga četvrtoga brata, o, gospodaru pravovjernih - nastavi brijač - taj je ćorav. On je bio mesar u Bagdadu i prodavao je meso i uzgajao ovnove, i njemu su dolazili velikaši i imućniji ljudi da kupuju mesa. I on je na tome zaradio mnogo novaca i stekao tegleću stoku i kuću, i živio je tako. I jednom, jednoga dana među danima, bio je u svome dućanu, i odjednom pored njega zastade starac, s velikom bradom, i dade mu nekoliko dirhema, i reče mu:

- Daj mi za to mesa. - I pošto mu je dao novac, ode (a moj brat mu bješe dao meso). I on pogleda u starčevo srebro i vidje da su njegovi dirhemi bijeli i sjajni, te ih stavi na stranu. I starac mu je dolazio tako pet mjeseci, i moj brat je bacao njegove dirheme odvojeno u kovčeg, a potom je zaželio da ih izvadi i da za njih kupi ovnove, te je otvorio kovčeg, ali vidje da je sve što bješe u

njemu bijeli isjeckani papir. I moj se brat stade udarati po licu, i poče vikati, i narod se okupi oko njega, i on ispriča povijest, i svi se začudiše, a potom moj brat, kao i obično, zakla ovna i objesi ga pred dućanom i stade govoriti: - Alaše! Ako mi samo dođe onaj nevaljali starac! - I ne prođe ni minuta, a evo starca sa srebrom, i onda moj brat ustade i zgrabi ga i poče vapiti: - O, muslimani, ovamo! Čujte šta mi se dogodilo s ovim bezbožnikom! -1 kad je čuo njegove riječi, starac ga zapita: - Šta više voliš: da me ostaviš ili da te osramotim pred ljudima? - A čime ćeš me osramotiti? - zapita ga moj brat. - Time što prodaješ ljudsko meso umjesto ovčjeg - odgovori mu starac. - Lažeš, prokletniče! - uzviknu moj brat, i starac reče: - Prokletnik je onaj u čijem je dućanu obješen čovjek. - Ako je tako kao što ti reče, neka su ti prosti i moj novac i moja krv - odgovori mu moj brat, i onda starac reče: - O, ljudi, što ste se okupili, ako hoćete da se uvjerite u moje riječi i u moju pravičnost, uđite u njegov dućan. - I ljudi nagrnuše u dućan moga brata i vidješe da se onaj ovan pretvorio u obješena čovjeka, pa kad vidješe to, ščepaše moga brata i povikaše na nj: - O, nevjerniče, bezbožniče!

- I čovjek koji mu bješe najdraži stade ga tući i udarati po licu i govoriti: - Ti si nas hranio mesom Alahovih sinova! - A starac ga udari po oku i izbije mu ga.

A ljudi poniješe zaklanoga valiji, i starac reče ovome. - O, emire, ovaj čovjek kolje ljude i prodaje njihovo meso umjesto ovčjeg, i mi smo ti ga doveli. Ustani i izvrši pravdu Alaha velikoga, slavnoga. - I moj se brat branio, ali ga valija ne htjede slušati, i naredi da mu udare pet stotina batina, i oduzeše mu sav novac, i da ne bješe novca, zacijelo bi ga ubili.

I moj brat ustade i pođe nasumce i dođe u jedan veliki grad, i učini mu se da će dobro biti ako postane obućar, te otvori dućan i sjedaše radeći, ne bi li se prehranio. I jednoga dana među danima pođe poslom i ču konjski topot i zapita što je to, i rekoše mu: - To car odlazi u lov i hajku. - I moj brat stade gledati carevu ljepotu. A carev pogled sretne se s pogledom moga brata, i car obori glavu i reče: - Neka me Alah sačuva od zla danas! - I okrene uzde svoga konja i vrati se, a vratiše se i sluge. A potom car naredi slugama da dotjeraju moga brata, i oni ga izudaraše na mrtvo ime, tako da zamalo nije umro, a moj brat nije znao uzroka tome, i vratio se u svoj stan ni živ ni mrtav. I poslije toga ode jednom od carevih slugu i ispriča mu šta mu se dogodilo, i ovaj se tako nasmija da je pao nauznak i reče mu: - O, brate, znaj da car ne može očima vidjeti ćorava, a naročito ako je ćorav u desno oko, on ga neće pustiti prije no što ga ubije.

Kad je čuo te riječi, moj brat odluči da pobjegne iz toga grada i ustade i ode iz njega i prijeđe u drugo mjesto, gdje ne bješe nikoga tko bi ga poznavao, i provede tamo dugo.

A poslije toga moj brat stade razmišljati o svome slučaju i jednom iziđe da se prošeta i začu iza sebe konjski topot i reče: - Dođe ono što je Alah zapovjedio! - I stade tražiti mjesto gdje bi se sakrio, ali ga ne nađe, i pogleda, i odjednom vidi - zatvorena vrata. I lupnu u ta vrata, i ona padoše, i moj brat uđe i vidje dug hodnik, i uđe u nj. I nije stigao ni da se pribere, a dva čovjeka ga ščepaše i rekoše mome bratu: - Neka je slava Alahu, koji nam te dade u ruke! O, Alahov neprijatelju, evo već tri noći kako nam ne daješ da spavamo, i nemamo mira, i ti si nas nagnao da pogledamo smrti u oči. - O, ljudi, šta je to s vama? - zapita moj brat, i oni rekoše: - Ti nas obmanjuješ i hoćeš nas osramotiti. Ti smišljaš lukavstva i hoćeš zaklati domaćina ove kuće. Tebi i tvojim pomagačima malo je bilo što ste ga upropastili! Ali izvuci nož kojim nam svake noći prijetiš!

I oni ga pretresoše i nađoše mu nož za pojasom, i moj brat im reče: - O, ljudi, bojte se Alaha zbog ovoga što činite sa mnom! Znajte da je moja povijest čudna! - A kakva je tvoja povijest? - zapitaše ga oni, i on im ispriča svoju povijest, želeći da ga puste, ali oni i ne saslušaše moga brata niti obratiše pažnju na nj, već ga isprebijaše i poderaše mu odijelo i nađoše na njemu tragove udaraca bičem i rekoše: - O, prokletniče, evo tragova udaraca!

Potom moga brata privedoše valiji, i moj brat reče u sebi: - Ispaštam za svoje grijehe, i nitko me neće spasiti, osim ako to ne učini veliki Alah. - I valija zapita moga brata: - O, bezbožniče, šta te je navelo da to učiniš? Ti si ušao u njihovu kuću s namjerom da ubiješ! - I moj brat uzviknu: - Alahom te molim, o, emire, da saslušaš moje riječi i da se ne žuriš sa mnom! - Ali valija reče: - Z^r da slušam riječi kradljivca koji upropašćuje ljude, koji na leđima ima tragove udaraca! S tobom su to učinili ni zbog čega drugog već zbog velikog grijeha - doda valija i naredi da mome bratu udare sto batina.

I mome bratu udariše sto batina, i posadiše ga na devu i stadoše vikati o njemu: - Evo nagrade, i to je najmanja nagrada za onoga tko upada u tuđe kuće! - I valija naredi da ga

protjeraju iz grada, i moj brat pođe nasumce, i kad čuh to, odoh mu i raspitah se i on mi ispriča svoju povijest i ono što se bješe dogodilo s njim, i ja sam za sve vrijeme išao s njim unaokolo dok su vikali za njim, a kad ga pustiše, priđoh mu i krišom ga uvedoh u grad i počeh mu davati hranu i piće!

PRIČA O PETOM BRIJAČEVU BRATU

- Što ste tiče moga petoga brata, njemu su odsjekli uši, o, gospodaru pravovjernih, a bješe to čovjek siromašan, i uveče bi molio ljude da mu udijele milostinju, a danju bi trošio ono što bi naprosio, a otac nam bješe oronuli starac, u dobokoj starosti, i on umre i ostavi nam sedam stotina dirhema. I moj peti brat uze svoj dio i naprosto izgubi glavu, ne znajući što da učini s njim, i dok razmišljaše tako, odjednom mu pade na um da za taj novac kupi raznovrsno stakleno posuđe i da nešto zaradi na uloženu novcu. I on kupi za sto dirhema staklarije i stavi je na jedan veliki poslužavnik, pa sjedne na jedno mjesto da je prodaje: a pored njega bješe zid, te se nasloni na nj leđima i sjedaše razmišljajući o sebi. I mišljaše: - Glavnica mi je u toj staklariji - sto dirhema, a ja ću je prodati za dvjesta dirhema, a zatim ću kupiti za dvjesta dirhema staklarije i prodat ću je za četiri stotine dirhema, i neću prestati da tako prodajem i kupujem dok ne nakupim mnogo novaca, pa ću za njih kupiti svakojake robe, skupocjenih stvari i mirisa, i zaradit ću mnogo, a poslije toga ću kupiti lijepu kuću, i kupit ću robove i konje, i zlatna sedla, i zasjest ću da jedem i pijem, i neću ostaviti u gradu nijednog pjevača ni pjevačice a da ih ne dovedem u svoju kuću. A ako da Alah veliki, skupit ću imutak od sto hiljada dirhema...

I sve to on dodavaše u pameti, a poslužavnik sa staklarijom stajaše pred njim, i on mišljaše dalje: - A kad budem imao sto hiljada dirhema svoga novca, poslat ću posrednike da za mene prose carske i vezirske kćeri, i oženit ću se vezirovom kćerkom - čuo sam da je savršene ljepote i rijetkih draži, i dat ću za nju na ime otkupa hiljadu dinara, i ako njen otac pristane, tako će i biti, a ako ne pristane, uzet ću je silom, ispred njegova nosa. I kad se ona nađe u mojoj kući, kupit ću deset malih eunuha i kupit ću za sebe odijelo kakvo nose carevi i sultani i načinit ću zlatno sedlo, koje ću ukrasiti pravim dragim kamenjem, a potom ću izjahati i sa mnom će biti robovi - oni će ići oko mene i ispred mene - i ići ću po gradu, i ljudi će me pozdravljati i blagoslivljati. A potom ću otići veziru, djevojčinu ocu (a robovi će biti iza mene i ispred mene, i desno i lijevo od mene), i kad me ugleda, vezir će mi poći u susret i posadit će me na svoje mjesto, a sam će sjesti ispod mene, jer mi je tast. A sa mnom će biti dva eunuha sa dvije kese, i u svakoj kesi bit će po hiljadu dinara, i dat ću mu hiljadu dinara na ime otkupa za njegovu kćer i poklonit ću mu drugu hiljadu, ne bi li vidio kako sam plemenit i darežljiv i kako mi je velika duša i kako je sve na ovome svijetu ništavno u mojim očima. I kad mi se obrati s desetak riječi, odgovorit ću mu u dvije-tri riječi, a potom ću otići kući. A kad dođe tko od rodbine moje žene, dat ću mu novaca i poklonit ću mu odijelo, a ako mi dođe s poklonom, vratit ću mu ga i neću ga primiti, ne bi li vidjeli da mi je duša gorda i da cijenim dušu više od svega. A potom ću im narediti da me dotjeraju, i kad to učine, naredit ću da dovedu nevjestu, i sve ću urediti kako treba u svojoj kući, a kad dođe vrijeme gledanja, obući ću najraskošnije odijelo i sjedit ću u zlatotkanim haljinama, pa ću se nalaktiti i neću se obazirati ni desno ni lijevo, zbog svoje velike pameti i ozbiljnosti svoga razuma. A moja žena će stajati preda mnom kao mjesec, u haljinama i s nakitom, a ja je neću ni pogledati iz oholosti i gordosti, dok ne kažu svi koji će biti tamo: - O, gospodaru, tvoja žena i sluškinja stoji pred tobom, budi dobar pa je pogledaj, teško joj je da stoji. - I oni će poljubiti zemlju preda mnom mnoga puta, i ja ću onda podići glavu i pogledat ću je jednim pogledom, a potom ću oboriti glavu. I nju će uvesti u sobu sna, a ja ću se presvući i obući ću još ljepše odijelo od onog što bješe na meni, i kad mi privedu navjestu, neću je ni pogledati dok me ne zamoli mnogo puta, a potom ću je pogledati, pa ću oboriti glavu i tako ću činiti sve dotle dok se ne završi prikazivanje ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset treća noć, ona reče:

33. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je brijačev brat mislio: - I potom ću oboriti glavu, i tako ću činiti sve dode dok se prikazivanje ne završi, a potom ću narediti kome od slugu da mi

donese kesu sa pet stotina dinara, i kad on dođe, dat ću je djeverušama i naredit ću da me odvedu nevjesti. I kad me uvedu, neću je pogledati niti ću progovoriti s njom, da kažu da mi je duša gorda. I njena majka će mi prići i poljubit će me u glavu i u ruku, i reći će mi: - O, gospodaru, moja je kći lijepa djevojka, koja nije vidjela muškarca, i kad te vidi tako suzdržljiva, srce će joj prepući. O, gospodaru, pogledaj svoju sluškinju - ona hoće da si kraj nje; zaliječi joj srce! - Ali ja joj neću odgovoriti, i kad ona to vidi, ustat će i poljubit će mi noge nekoliko puta i reći će: - O, gospodaru, m'oja je kći lijepa djevojka, koja nije vidjela muškarca, i kad te vidi tako sudržljiva, srce će joj prepući. Idi k njoj i porazgovaraj s njom.

I tada će ona ustati i donijeti mi pehar vina, i njena kći će uzeti pehar, i kad mi bude prišla, ja ću je ostaviti da stoji preda mnom, a sam ću se nalaktiti na vezeni jastuk, ne gledajući je, zbog veličine svoje duše, dok mi ne kaže da sam sultan visokoga čina, i dok mi ne kaže: - O, gospodaru, tako ti Alaha, ne odbijaj pehara iz ruku svoje sluškinje, jer sam ja tvoja robinja. - Ali ja joj ništa neću odgovoriti, i ona će oblijetati oko mene i reći će: - Mora se ispiti - i prinijet će mi ga ustima, a ja ću joj mahnuti rukom u lice i odgurnut ću je nogom, evo ovako!

I on izmahnu nogom, a poslužavnik sa staklarijom pade (a bio je na visokome mjestu) i tresnu o zemlju, te se razbi sve što bijaše na njemu. I moj brat povika i reče: - Sve je to zbog veličine moje duše!

I onda se, o, gospodaru pravovjernih, stade udarati po licu i podera odijelo, i poče plakati i tući se, i ljudi su ga gledali idući na molitvu u petak, i neki su ga gledali i žalili, a drugi nisu mi mislili na nj, i .moj brat bijaše u ovakvu stanju: odoše mu i novac i zarada. I on je sjedio neko vrijeme plačući, i odjednom vidi: lijepa žena jaše mazgu sa zlatnim sedlom, i s njom nekoliko slugu, i ihiriše na mošus, i ide na molitvu u petak. I kad vidje staklariju i moga brata u onakvu stanju, uplakana, obuze je tuga, i srce joj se sažali na nj, te zapita šta mu se dogodilo, i rekoše joj: - Imao je poslužavnik sa staklenim pusuđem, od kojeg je nekako živio, i posuđe se razbilo, a njega je snašlo to što vidiš. - I ona pozva jednog od svojih slugu i reče mu: - Daj to što imaš uza se ovome siromahu!

I sluga dade mome bratu kesu u kojoj bješe pet stotina dinara, i kad mu taj novac pade šaka, on zamalo što ne umre od radosti. I moj brat stade blagoslivljati, i vrati se u svoj stan bogat, i sjedaše razmišljajući, kad odjednom netko zalupa na vrata. I on ustade i otvori i vidje: starica koju ne poznaje, i ona mu reče: - O, dijete moje, znaj da će uskoro molitva, a ja nisam učinila avdes, pa bih željela da me pustiš u kuću da učinim avdes. - Slušam i pokoravam se! - reče joj moj brat i uđe, i reče joj da uđe, i kad ona uđe, dade joj ibrik za umivanje. I moj brat sjedne, izvan sebe od radosti zbog dinara, i potom ih zaveza u kesu, a kad završi to, i starica bješe učinila avdes, pa, prišavši mjestu gdje je sjedio moj brat, očita molitvu, a zatim se pomoli za moga brata lijepom molitvom. I on joj zahvali za to, pa se maši kese i dade joj dva dinara, i reče u sebi:

- To ti je milostinja od mene. - I kad starica ugleda dva dinara, ona uzviknu:

- Neka je hvala Alahu! Zašto gledaš na onoga koji te voli kao na prosjaka? Uzmi svoj novac, meni nije potreban, i stavi ga opet uza svoje srce, a ako hoćeš da se sretneš s onom koja ti ga je dala, ja ću je sastaviti s tobom - ona mi je drugarica. - O, majčice, kakvim lukavstvom da se poslužim da bih došao do nje? - A ona reče: - O, dijete moje, ona voli bogata čovjeka; ponesi sa sobom sav svoj novac i pođi za mnom, a ja ću te odvesti onoj za kojom žudiš. A kad se sastaneš s njom, posluži se svim ljubaznostima koje postoje i prijaznim riječima, pa ćeš dobiti koliko hoćeš njenih draži i njenoga novca.

I moj brat ponese sve svoje zlato i ustade i pođe s njom (a ni sam ne vjerovaše u to), a starica je neprestano išla, i moj brat za njom, dok nisu došli pred jedna velika vrata. I ona zalupa, i iziđe robinja-Grkinja i otvori mu vrata, i ona starica uđe i reče mome bratu da uđe s njom, i on uđe u veliku kuću i u veliku sobu u kojoj pod bijaše zastrt divnim ćilimovima, a na prozorima bijahu zavjese. I moj brat sjede i stavi zlato preda se, a svoj turban stavi na koljena, i nije stigao ni da se pribere, a pojavi se djevojka, od koje nisu vidjeli ljepše oni koji su je gledali, i bješe obučena u raskošne haljine. I moj brat skoči na noge, i kad ga djevojka ugleda, ona mu se nasmija i obradova mu se, i dade mu znak da sjedne. A potom naredi da zatvore vrata, pa, prilazeći mome bratu, uze ga za ruku i oboje pođoše i dođoše u izdvojenu sobu i uđoše u nju, i gle, ona bješe zastrta zlatotkanim šarenicama. I moj brat sjedne, i ona sjedne pored njega i poigra se malo s njim, a zatim ustade i reče: - Ne miči se s mjesta dok ne dođem! - i sakri se od moga brata na neko vrijeme.

I dok je on tako sjedio, odjednom mu dođe crni rob golemoga rasta, a u ruci mu bješe isukani mač. — Teško tebi - uzviknu on - tko te je doveo na ovo mjesto i šta ovdje radiš? - I kad ga ugleda, moj brat ne smože riječi da mu odgovori i jezik mu se uze, tako da mu ništa ne odgovori. I rob ga ščepa i svuče mu odijelo, i dotle ga je udarao mačem pljoštimice dok od silnih udaraca nije pao onesviješten na zemlju, i odvratni rob pomisli da ga je ubio. I moj brat ču kako govori: - Gdje je solilja? - I priđe mu djevojka koja je u rukama nosila zdjelu, u kojoj bijaše mnogo soli, i rob je dugo solio rane moga brata, ali se ovaj ne mače, bojeći se da rob ne sazna da je živ, pa da ga ubije, i da mu duša ne propadne. Potom robinja uđe - reče pripovjedač - i rob viknu: - Gdje je grobarka? - I starica priđe mome bratu i odvuče ga za nogu u podrum i baci ga tamo na gomilu pobijenih. I on provede na tome mjestu čitava dva dana, i Alah dade te mu sol spasi život, jer je ona zaustavila krv, i moj brat nađe u sebi snage da se pokrene i da ustane u podrumu, i nađe nad sobom ploču - a bojaše se - i iziđe napolje.

I Alah mu priteče u pomoć, i on pođe u mrak i sakri se u onom hodniku do jutra, a kad nastade jutarnje doba, ona prokleta starica iziđe da potraži drugu divljač, i moj brat iziđe za njenim stopama, a ona to nije znala. I dođe u svoj stan i nije se prestao liječiti dok nije ozdravio, i išao je za staricom neprestano, gledajući kako hvata ljude, jednog za drugim, i vodi ih u onu kuću, ali moj brat ne reče ništa.

A potom, kad mu se povratiše duh i snaga, uze jednu krpu, načini od nje kesu, napuni je staklom i priveza je za pojas. I preruši se, da ga nitko ne prepozna, i obuče odijelo Perzijanca, i uze mač i stavi ga ispod haljine, pa kad vidje staricu, reče joj na jeziku Perzijanaca: - O, starice, ja sam stranac, i stigao sam danas u ovaj grad, a nikoga ne poznajem. Imaš li kantar[38] da izmjerim devet stotina dinara? - I starica odgovori: - Imam sina mjenjača, a on ima svakojakih kantara. Hajde sa mnom prije no što ode sa svoga mjesta; on će ti izmjeriti zlato. - Hajde ti naprijed! - reče joj brat, i ona pođe, a brat za njom, i ona priđe vratima i zalupa, i iziđe ona ista djevojka i otvori vrata. I starica joj se nasmija i reče: - Danas sam vam donijela masni komad mesa.

I djevojka uze moga brata za ruku i uvede ga u onu odaju u koju moj brat bješe ušao ranije. I ona malo posjedi pored njega, pa ustade i reče: - Nemoj ustati dok se ne vratim - i ode, i moj brat još nije stigao ni da se pribere, a uđe prokleti rob s isukanim mačem. I on reče mome bratu: - Ustani, prokletniče! --1 moj brat pođe za njim, i maši se rukom za mač koji mu bješe pod odijelom i udari njime roba, i odrubi mu glavu s ramena i povuče ga za nogu k podrumu, i viknu: - Gdje je solilja? - I onda dođe djevojka sa zdjelom u kojoj bijaše sol. I kad ugleda moga brata i mač u njegovoj ruci, ona poče bježati, a moj brat pođe za njom, i udari je, i odrubi joj glavu. A potom povika: - Gdje je starica? - I ona dođe, i brat je zapita: - Poznaješ li me, odvratna starice? - A ona odgovori: - Ne, gospodaru. - I moj brat joj reče: - Ja sam vlasnik novca po koji si bila došla, i ti si u mojoj kući učinila avdes i pomolila se i pozvala me amo. - Boj se Alaha i razmisli bolje o mome djelu - reče starica, ali je moj brat ne pogleda i tako je udari da je presiječe na četiri dijela, a potom iziđe da potraži djevojku, i kad ga ona ugleda, izbezumi se i uzviknu: - Poštedi me! - I moj brat je poštedje. - Šta te je dovelo onome crncu? - zapita je, i ona mu reče.

- Bila sam robinja jednoga trgovca, a ta starica je navraćala k meni, i ja sam se sprijateljila s njom. I jednoga dana među danima ona mi reče: - Kod nas je svadba kakve nitko nije vidio, i hoću da je vidiš. - I ja joj odgovorih: - Slušam i pokoravam se! - Potom obukoh svoju najljepšu haljinu i stavih na se nakit i ponesoh kesu sa sto dinara i pođoh s njom, i ona me dovede u ovu kuću.

I kad uđoh, ne stigoh ni da se priberem, a onaj crnac me ščepa, i tako sam provela već tri godine zbog staričina lukavstva. - A ima li on što ii ovoj kući? - zapita je moj brat, i ona reče: - Ima on mnogo čega, i ako to možeš prenijeti, prenesi, pomolivši se Alahu.

I moj brat ustane i pođe s njom, i ona mu otvori kovčege u kojima bijahu vrećice, i moj brat se nađe u nedoumici, a djevojka mu reče: - Idi sada i ostavi me ovdje, pa dovedi koga da odnese novac. I moj brat iziđe i najmi deset ljudi i dođe do ulaznih vrata, ali ih nađe otvorena i ne vidje djevojke ni vrećica, osim nekoliko praznih. On shvati da ga je djevojka prevarila i uze novac što bješe preostao, pa, otvorivši sobe za ostavu, uze ono što bješe u njima, i ništa ne ostavi u kući, i provede noć radosti.

A kad nastade jutro, nađe na vratima dvadeset vojnika koji ga ščepaše i rekoše mu: - Valija te traži. - I oni ga povedoše, i moj brat ih stade moliti da ode do kuće, ali mu oni ne dadoše da se vrati kući, i moj brat im obeća mnogo novaca, ali ga oni odbiše. I oni ga čvrsto svezaše užetom i

povedoše, i na putu ih sretne neki njegov prijatelj, i moj brat se uhvati za skut njegova odijela i stade ga moliti da se malo zadrži s njim, ne bi li mu pomogao da se iščupa iz njihovih ruku. I taj čovjek se zaustavi i zapita ih šta je uradio, i oni mu rekoše: - Valija je naredio da mu ga dovedemo, i eto, idemo s njim. - I prijatelj moga brata zamoli ih da ga oslobode, s tim da im on da pet stotina dinara, i reče im: - Kad se vratite valiji, recite mu: - Nismo ga našli. - Ali se oni oglušiše o njegove riječi i uzeše moga brata i vukli su ga okrenuvši mu lice naniže, i kad ugleda moga brata, valija ga zapita: - Otkuda ti ta tkanina i taj novac? - Hoću da se smilu- ješ na mene - reče mu moj brat, i valija mu dade rubac pomilovanja, i onda mu brat ispriča šta mu se dogodilo sa staricom od početka do kraja, i o djevojčinu bijegu, i reče valiji: - A od onoga što uzeh uzmi koliko hoćeš i ostavi mi koliko je potrebno da se prehranim.

I valija uze sav novac i tkanine, i poboja se da glas o tome ne dopre do sultana, i pozva moga brata i reče mu: - Odlazi iz ovoga grada, a ako ne odeš, objesit ću te! - I moj brat odgovori: - Slušam i pokoravam se! - i ode u neki grad, i napadoše ga kradljivci i svukoše ga do gole kože, i prebiše ga, i odsjekoše mu uši. I ja čuh vijest o njemu i odoh i uzeh za nj odijelo, i dovedoh ga krišom u grad i počeh mu davati hranu i piće.

PRIČA O ŠESTOM BRIJAČEVU BRATU

- Što se tiče moga šestoga brata, o, gospodaru pravovjernih, njemu su odsjekli usne. On bješe osiromašio, i jednom iziđe da što potraži, ne bi li se održao u životu, i, gle, dok je tako išao putem, odjednom ugleda divnu kuću sa širokim i visokim trijemom i pored ulaznih vrata bijahu sluge i oni koji naređivahu i zabranjivahu. I on zapita jednog od onih što stajahu tamo uz tu kuću, i taj mu reče: - To je kuća jednoga iz obitelji Barmakida. - I onda moj brat priđe vratima i zamoli ih da mu što udijele, a oni mu rekoše: - Uđi na kapiju ove kuće, i naći ćeš u našega gospodara sve što želiš.

I moj brat uđe pod trijem, i išao je neko vrijeme i stigao do kuće, od koje se ljepša i krasnija ne može zamisliti, i usred nje bijaše vrt kakvog on nikada nije vidio, a pod u njoj bijaše od mramora, i zavjese bijahu spuštene. I moj brat zastade u nedoumici, ne znajući kuda bi, i pođe k uzvišenom dijelu sobe i ugleda čovjeka lijepa lica i brade, i kad ovaj ugleda moga brata, pođe mu u susret i pozdravi ga i zapita ga kako je, i brat mu reče da živi u oskudici.

I kad je čuo riječi moga brata, taj čovjek pokaza silnu žalost, pa dohvati rukom odijelo i podera ga, i uzviknu: - Ja živim u gradu, a ti gladuješ u njemu! Ne mogu to podnijeti! - I obeća mu svakojaka blaga, i reče mu: - Ti svakako moraš podijeliti stol sa mnom. - A moj brat mu odgovori: - O, gospodaru, ne mogu više trpjeti, veoma sam gladan! - I domaćin viknu: - Hej, dečko, daj umivaonik i ibrik! - pa mu reče: - Hodi i operi ruke. - I moj brat ustade da opere ruke, ali ne vidje ni umivaonika ni ibrika. A domaćin stade micati rukama kao da ih pere, i potom viknu: - Dajte stol! - Ali moj brat ništa ne vidje. I taj čovjek mu reče: - Izvoli, jedi od toga jela, ne stidi se! - I stade činiti pokrete kao da jede, i govoraše mome bratu: - Čudno je kako malo jedeš! Ne usteži se kad jedeš, jer znam da si gladan. - I moj brat se poče pretvarati kao da jede, a domaćin mu govoraše: - Jedi i gledaj kako je lijep i bijel ovaj kruh! - Ali brat ništa ne vidje i reče u sebi: - Ovaj čovjek voli da se izruguje ljudima. - O, gospodaru - reče mu moj brat - ja u životu nisam vidio ni boljeg ni ukusnijeg kruha od ovoga! - A domaćin mu odgovori: - Ispekla ga je robinja koju sam kupio za šest stotina dinara. - Potom domaćin viknu: - Hej, dečko, daj kolače s nadjevom od mesa, prvo jelo, i dodaj im masla! - pa zapita moga brata: - O, goste, tako ti Alaha, jesi li vidio boljih kolača od ovih? Tako mi života, jedi, ne stidi se - reče mome bratu: - Jedi, goste, ti si gladan i nemaš toga! - A moj brat stade micati vilicama i žvakati, a onaj čovjek traži jelo za jelom, ali ništa nisu donosili, i on je samo nudio moga brata da jede. Potom viknu: - Hej, dečko, daj nam pilića, nadjevenih klokočikom! - I reče mome bratu: - Ziv mi ti, o, moj goste, ove piliće su hranili klokočikom, jedi ih, jer nisi ništa slično nikada jeo, i ne stidi se. - O, gospodaru, to je dobro! - odgovori mu moj brat, i domaćin stade prinositi ruku ustima moga brata, kao da ga hrani, i nabrajaše jela, hvaleći ih mome bratu, koji bješe gladan, i njegova glad postade još veća, tako da se zaželio da pojede pogačicu od ječmena brašna.

- Jesi li vidio boljih začina od ovih što su u jelima? - zapita ga domaćin potom, i moj brat

odgovori: - Ne, gospodaru, a ovaj mu reče: - Dobro jedi i ne stidi se! - Već sam dosta jeo - odgovori mu moj brat, i domaćin viknu: - Sklonite ovo i dajte slatkiše! - I reče mome bratu: - Jedi to, to je izvanredno jelo; i okušaj ove uštipke. Zaklinjem te životom, uzmi taj uštipak, dok iz njega nije iscurio sok. - Bog mi te poživio, o, gospodaru - uzviknu moj brat i poče se raspitivati ima li mnogo mošusa u uštipcima, a domaćin mu odgovori: - Kod mene obično meću u svaki uštipak po miskal mošusa i pola miskala ambre. - I za sve to vrijeme moj brat micaše glavom i ustima, i vilice mu igrahu. - Jedi taj badem, ne stidi se - reče domaćin, i moj brat odgovori: - O, gospodaru, dosta mi je već, nisam kadar da što bilo pojedem! A domaćin uzviknu: - O, goste, ako hoćeš šta da pojedeš i da se zasladiš, Alahom, Alahom, te zaklinjem, nemoj ostati gladan!

- O, gospodaru - reče mu tada moj brat - kako može biti gladan onaj koji je pojeo sva ta jela? - I potom moj brat pomisli i reče u sebi: zacijelo ću učiniti s njim nešto poslije čega će se pokajati za ovakve postupke! - A onaj čovjek viknu: - Dajte nam vina! - I sluge stadoše micati rukama po zraku, kao da nam daju vino. I domaćin dade bratu pehar i reče mu: - Uzmi ovaj pehar, pa ako ti se sviđa vino, reci mi. - O, gospodaru - odgovori mu moj brat - lijepo miriše, ali ja sam navikao da pijem staro vino, kome ima dvadeset godina. - Zalupaj na ta vrata - nećeš ga moći nikako piti - reče domaćin - i moj brat uzviknu: - O, gospodaru, u tvoje zdravlje! - I načini pokret rukom, kao da pije, a domaćin reče: Na zdravlje i prijatno! - Potom se načini kao da ispija vino i dade mome bratu drugi pehar, i ovaj ga ispi i načini se da je pijan, a potom ga moj brat iznenada ščepa, pa, digavši ruku toliko da mu se vidjela bjelina ispod miške, zada mu tako jak udarac da je sve zazvečalo u odaji. A zatim ga još jednom udari, pa drugi put, te onaj čovjek uzviknu: - Šta je to, nitkove? - a moj brat odgovori: - O, gospodaru, bio si milostiv prema svome robu i uveo ga u svoju kuću i dao mu je da jede i napojio si ga starim vinom i on se opio i počeo se s tobom svađati, ali ti si dovoljno uzvišen, te ćeš prijeći preko njegove gluposti i oprostiti mu krivicu.

I kad je čuo te riječi, domaćin se grohotom nasmije i reče: - Ja se već dugo podsmijavam ljudima i rugam prijateljima, ali ne vidjeh ni u koga od njih toliko izdržljivosti i razboritosti da sa mnom učini ovo što si ti učinio. A sada ti praštam; budi mi pravi gost za stolom, i nikad se ne odvajaj od mene.

I on naredi da se iznesu mnoge vrste jela, koje bješe spomenuo u početku, i on i moj brat jedoše dok se ne zasitiše, a zatim prijeđoše u sobu da piju, i odjednom se tamo nađoše robinje, slične mjesecima. I one stadoše pjevati u sve glasove i uza sve instrumente, a potom obojica stadoše piti, i svlada ih pijanstvo, i onaj se čovjek tako sprijateljio s mojim bratom da mu postade pravi brat, i zavolje ga velikom ljubavlju, i obdari ga.

A kad nastade jutro, opet se prihvatiše jela i pića, i tako to trajaše dvadeset godina, a potom onaj čovjek umre, i sultan prigrabi njegovu imovinu i ono što bješe u moga brata, i sultan oduzimaše ovome novac dok ga ne načini pukim siromahom, bez igdje ičega. I moj brat ode, pobjegavši nasumce kud su ga oči vodile, i kad se nađe nasred puta, napadoše ga skitnice i odvedoše u ropstvo. Odvedoše ga u svoj stan, a onaj koji ga bijaše uhvatio poče ga mučiti i govoraše mu: - Otkupi od mene svoju dušu novcem, pa te neću ubiti! - A moj je brat plakao i govorio mu: - Alaha mi, nemam ništa! Ja sam tvoj zarobljenik, pa čini sa mnom što hoćeš. — I skitnica izvadi nož i odsiječe mome bratu usne i sve više navaljivaše na nj tražeći od njega novac. A imao je divnu ženu, i kad bi skitnica otišao, ona bi se nudila mome bratu i trudila se da ga sablazni, i on ju je odbijao, i jednoga dana među danima ona stade sablažnjavati moga brata, i on stade plesati s njom i posadi je na koljena. I u tom čašu uđe njen muž, i kad vidje moga brata, on uzviknu! - Teško tebi, prokletniče, sad hoćeš da mi pokvariš i ženu! - I on izvadi nož i odsiječe mu zeb, pa natovarivši moga brata na devu, baci ga na planinu, i tamo ostavi. I pored njega prolažahu putnici, i oni ga prepoznaše i nahraniše i napojiše, i javiše mi šta je s njim bilo, te odoh k njemu i ponijeh ga i donijeh u grad i dadoh mu dovoljno svega, i eto, dođoh tebi, o, gospodaru pravovjernih, i pobojah se da odem odavde prije no što ti to ne ispričam: ogriješio bih se. Ta imam šestoro braće i brinem se za njih.

I kad gospodar pravovjernih sasluša moju povijest i ono što mu ispričah o svojoj braći, on se nasmije i reče mi: - Istina je na tvojoj strani, o, Šutljivče, i ti doista nisi brbljav, ali sada idi iz ovoga grada i živi u drugome! - I otjera me, pod stražom, i ja sam odlazio u gradove i obilazio oblasti, dok nisam čuo da je umro i da je kalifom postao drugi, i onda dođoh u ovaj grad, i vidjeh da su mi braća već pomrla. I naiđoh na ovoga mladića i činio sam mu samo dobra, i da ne bješe

mene, zacijelo bi ga ubili, ali on me optužuje za ono čega nema u meni. I to, o, skupe, što reče da sam brbljav - sušta je laž. Zbog toga sam i obišao mnoge zemlje, dok nisam stigao u ovu zemlju i dok ga nisam zatekao kod vas, a zar nisam to učinio zato što sam velikodušan, o, čestiti skupe?

I kad čusmo brijačevu povijest i mnoge njegove riječi, i kako je uvrijedio mladića, dohvatismo brijača i ščepasmo ga i zatvorismo, i sjedosmo, pa na miru jedosmo i pismo, i naša gozba potraja do poziva na popodnevnu molitvu.

I potom ja iziđoh i dođoh kući, i žena mi se namrgodi i reče mi: - Ti se veseliš i zabavljaš, a ja tugujem! Ako me ne izvedeš i ne šetaš sa mnom do kraja dana, raskinut ću vezu s tobom i ti ćeš biti kriv za naš rastanak. - I iziđoh s njom i sctasmo do uveče, a zatim se vratismo i sretosmo grbavca, koji bješe mrtav pijan i izgovaraše ove stihove:

Staklo je prozračno, a vino je bistro,
I tako su slični, da ne možeš znati
Da li je pred tobom vino, a pehara nema,
Ili je pak pehar tu, ali nema vina.

I pozvah ga i odoh da kupim ribe, i sjedosmo da jedemo, a potom mu moja žena dade komad kruha i ribe, i strpa mu ih u usta i zatvori mu usta, te grbavac umre, i ja ga snesoh i smislih da ga bacim u kuću ovoga Židova-vidara, i vidar se domisli i baci ga u nadzornikovu kuću, a nadzornik smisli da ga baci na put kojim bješe išao kršćanin posrednik. Eto moje povijesti i eto šta sam doživio jučer - zar to nije čudnije od grbavčeve povijesti?

I kad ču tu povijest, kineski car zaklima glavom od ushićenja i zadivi se, i reče: - To što se dogodilo između mladića i brijača-brbljavca doista je bolje i ljepše od povijesti grbavca-lažljivca. - Potom car naredi jednom od svojih dvorjana: - Idite s krojačem i dovedite brijača iz zatvora: učinit ću onako kako ini je rekao, i radi njega ću vas sve osloboditi, a toga grbavca ćemo sahraniti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset četvrta noć, ona reče:

34. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kineski car rekao: - Dovedite mi brijača, i zbog njega ću vas sve osloboditi, a toga grbavca ćemo sahraniti ta on je mrtav od jučerašnjeg dana - i načinit ćemo mu grobnicu. - I ne prođe ni minuta, a dvorjani s krojačem odoše u tamnicu i izvedoše brijača iz nje i išli su s njim dok nisu stigli pred cara. I kad ugleda brijača, car se zagleda u njega i odjednom vidje da je to oronuli starac od preko devedeset godina, crnoga lica, bijele brade i bijelih obrva, s odsječenim ušima i dugim nosom, a u duši mu bješe - glupost. I car se nasmije kad ga vidje takva i reče: - O, Šutljivče, hoću da mi ispričaš koju od svojih povijesti! - I brijač zapita: - O, care vremena, a kakva je povijest ovoga kršćanina, i Židova, i muslimana, i mrtvoga grbavca, koji je među vama, i zbog čega se sastao ovaj skup? - A zašto to pitaš? - reče mu kineski car, i brijač odgovori: - Pitam zato što hoću da car sazna da nisam brbljavac i da nisam kriv zbog brbljavosti, kao što me optužuju. Ja sam onaj koga zovu Šutljivcem, i sudbina mi je onakva kakvo mi je i ime, kao što reče pjesnik:

Al' oči ti neće često zagledati »prozvanog«,
Da mu ne bi u nadimku sav smisao naći mogle.

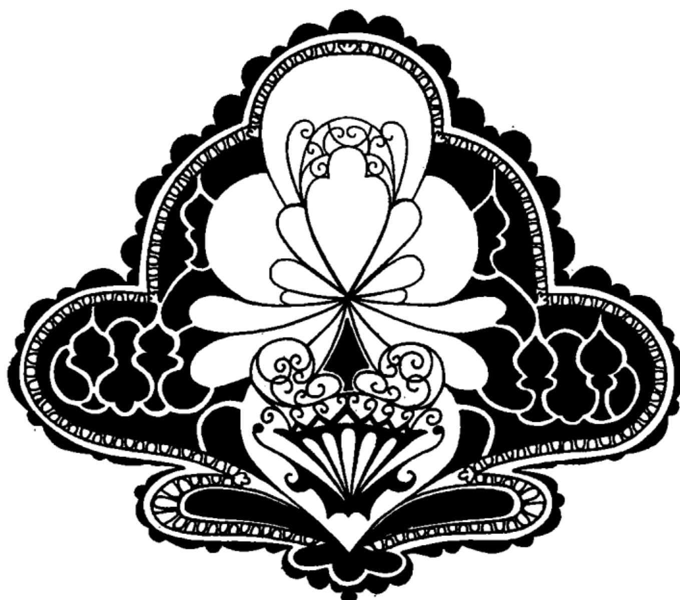
- Ispričajte brijaču povijest ovoga grbavca i šta je bilo s njim u večernje doba, i šta su pričali Židov, kršćanin, nadzornik i krojač - reče car (a od ponavljanja nema koristi), i poslije toga brijač zaklima glavom i uzviknu: - Alaha mi, to je doista čudo nad čudima! - Otkrijte toga grbavca. - I otkriše mu grbavca, i on mu sjede čelo glave, pa, stavivši mu glavu na koljena, pogleda mu u lice, i stade se tako smijati da se prevrnuo nauznak, a potom uzviknu: - Svaka je smrt čudna, ali smrt ovoga grbavca treba zapisati zlatnim slovima! - I zbu- niše se svi koji se bjehu okupili i car se začudi njegovim riječima i zapita ga: - Šta je to s tobom, o, Šutljivče, ispričaj nam. - I brijač odgovori: - O, care vremena, tako mi tvoje milosti, grbavac ima dušu. - I brijač izvuče iz njedara kutiju, pa je otvori i izvuče iz nje lončić s mašću, i namaza njome grbavčev vrat i vratne žile, a

potom izvadi dvije željezne kukice, pa, uvukavši mu ih u grlo, izvuče otuda komad ribe s kosti, i kad ga izvadi, vidješe da je obliveno krvlju. A grbavac kihnu jedanput, pa skoči i pogladi se po licu i uzviknu: - Ispovijedam da nema boga do Alaha i da je Muhamed Alahov prorok! - I car i svi okupljeni začudiše se onome što vidješe svojim očima.

I kineski car se toliko nasmija da se onesvijesti, a i prisutni, i sultan reče:

- Alaha mi, čudna je to povijest, i ja u životu nisam čuo čudnije od nje. - O, muslimani, o, svi ratnici - zapita potom sultan - jeste li vidjeli koga u životu da je umro - a potom oživio? Da mu Alah nije poslao ovoga brijača (a on ga je vratio u život), grbavac bi zacijelo umro. - I svi rekoše: - Alaha nam, to je čudo nad čudima! - A potom kineski car naredi da se ta povijest zapiše zlatnim slovima, i zapisaše je, a zatim je staviše u carevu riznicu. A poslije toga on obdari Židova, kršćanina i nadzornika, i svakome dade skupocjeno odijelo, i reče im da idu, i oni odoše, a zatim se car obrati krojaču i obdari ga skupocjenim odijelom i uze ga za svoga krojača. Odredi mu i nagradu i pomiri ga s grbavcem, i dade grbavcu skupo i lijepo odijelo i odredi mu plaću, i posadi ga za svoj stol, a brijača obdari i postavi za carskog brijača i za svoga druga pri čaši pića i tako življahu najljepšim i najugodnijim životom, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Goni- teljica skupova.

Ali to nikako nije čudnije od priče o dva vezira i o Anisi-al-Džalis. - A kako je to bilo? - zapita Dunjazada.

PRIČA O DVOJICI VEZIRA I ANISI-AL-DŽALIS

DOPRLO MI JE DO UŠIJU, O sretni care - reče Šeherezada - da je u Basri bio car među carevima koji je volio siromahe i prosjake i bio je milostiv prema svojim podanicima i darivao novcem one koji vjerovahu u Muhameda - blagoslovio ga i milostiv bio prema njemu Alah! I bješe onakav kao što reče o njemu jedan koji ga je opisao:

Zapovjednik vaš, ako dušmani na konju oblijeću,
Sam porazit će vojsku njihovu mača oštricom.
I po srcima kopljem šarat će, kada ljut je on,
Kad ga ugledaš kako dušmane baca pod noge.

I zvao se car Muhamed ibn-Sulejman az-Zejni, i imao je dva vezira, od kojih se jedan prozva al-Mujin ibn-Savi, a drugi se zvao al-Fadl ibn-Hakan. I al-Fadl ibn-Hakan bijaše najvelikodušniji čovjek svoga vremena i lijepo življaše, tako da se srca udružiše u ljubavi prema njemu i ljudi se jednodušno savjetovahu s njim i moljahu boga da ga dugo poživi - jer bijaše sušta dobrota i jer je iskorijenio zlo i štetu. A vezir al-Mujin ibn-Savi je mrzio ljude i nije volio dobro, i u njemu bijaše samo zlo, kao što je rečeno o njemu:

Na dostojne ti se oslanjaj, sinove dostojnih,
Jer dostojni i sin dostojnih rađaju dostojne.
I kloni se zlotvora i sinova zlotvora,
Jer zlotvori i sinovi njihovi zlotvore rađaju.

I ukoliko su ljudi više voljeli al-Fadla ibn-Hakana, utoliko su više mrzili al-Mujina ibn-Savija. I po volji svemogućeg dogodi se da je car Muhamed ibn- -Sulejman az-Zejni sjedio jednom na prijestolju svoga carstva, okružen državnim velikodostojnicima, i pozvao svoga vezira al-Fadla ibn-Hakana i rekao mu: - Hoću robinju od koje nema ljepše u njeno doba, savršenu po ljepoti i stasitiju od svih, i dobru po srcu i duši. - I velikaši carstva rekoše: - Takvu ćeš naći samo za deset hiljada dinara.

I onda sultan pozva svoga blagajnika i reče mu: - Odnesi deset hiljada dinara al-Fadlu ibn-Hakanu! - I blagajnik izvrši sultanovu zapovijed. A vezir ode, pošto mu sultan naredi da odlazi svaki dan na trg i da saopći posrednicima ono što rekosmo, i da im kaže da ne prodaju nijednu robinju skuplju od hiljadu dinara prije no što je pokažu veziru. I robinje ne prodavahu prije no što bi ih pokazali veziru, ali mu se ne svidje nijedna robinja od onih koje su mu dovodili. I

jednoga dana među danima odjednom posrednik dođe u dvor vezira al-Fadla ibn-Hakana, i kad vidje ovoga kako jašući odlazi u carev dvor, uhvati se za stremen i reče mu:

O, ti što obnovi običaje carske,
    O, vezire naš, nek te sreća vječno prati!
I umrlu štedrost ti uskrsnu međ' nama -
    Nek ugodan bude tvoj trud Alahu blagom!

- O, gospodaru - reče mu potom - ono što smo po visokoj zapovijedi tražili - gotovo je! - I vezir uzviknu: - Dovedi mi je! - I posrednika nestade za neko vrijeme, i dođe s njim djevojka divnoga stasa, isturenih grudi, namazana rastokom oko očiju i ovalna lica, suhonjava tijela i jedrih bedara, u najljepšoj haljini kakve ima među haljinama, i stas joj bješe vitkiji od tananih grana, i riječi nježnije od povjetarca u zoru, kao što reče jedan od onih koji je opisivahu:

Ljepota joj rijetka je, ko mjesec međ' zvijezdama,
    Međ' srnama nježnim i gazelama divna je.
I uzvišenost joj i sjaj je gospod darovo,
    Ljepotu, i um pritom, i ko grana vitak stas.
I na nebu lica njena, sedam zvijezda na obrazu,
    Ko straže je čuvaju da je tkogod ne ugleda.
I čovjeku prohtje li se da ma jednom pogleda je,
    Demoni će riječi njenih sažeći ga ognjem zvijezda.

I kad je vezir ugleda, ushiti se njome krajnjom ushićenošću, i zatim se o- brati posredniku i zapita ga: - Koliko stoji ta robinja? - A ovaj mu odgovori: - Ostala joj je cijena na deset hiljada dinara, a njen se gospodar kune da mu tih deset hiljada neće nadoknaditi ni izdatak za piliće koje je pojela, ni za piće ni za odijela koje je darivala svojim učiteljima, jer je naučila krasopis, i gramatiku, i jezik, i tumačenje Kurana, i savladala osnovna znanja o zakonima i vjeri, i liječenje, i izračunavanje vremena, i sviranje u instrumente za uveseljavanje. - Dovedi mi njenoga gospodara! - reče vezir, i posrednik ga dovede istoga časa i trenutka, i odjednom, gle - bio je to Perzijanac koji bješe proživio koliko bješe proživio, i sudba ga bješe iznurila, ali i poštedjela, kao što o njemu reče pjesnik:

Sudba me zgromi, o, i te kako zgromi –
    Jer moćna je i snažna sudbina.
Jer ranije iđah neumorno -
    Sad umoran sam i kad ne hodim.

- Pristaješ li da uzmeš za ovu robinju deset hiljada dinara od sultana Muhameda ibn-Sulejmana az-Zejne? - zapita ga vezir, i Perzijanac uzviknu: - Alaha mi, dajem je sultanu ni za što - to je za mene obaveza! - I onda vezir naredi da mu donesu novac, i doniješe mu ga i odmjeriše ga Perzijancu. I trgovac robljem priđe veziru i reče mu: - Ako mi dopusti naš gospodar vezir, reći ću mu nešto. - Reci što imaš! - odgovori mu vezir, i trgovac reče: - Po mome mišljenju bolje je da ne vodiš tu djevojku sultanu na današnji dan: tek je stigla s puta i promijenila je zrak, i putovanje ju je iznurilo. Ostavi je na svome dvoru jedno desetak dana, dok ne postane onakva kakva je bila, a potom je odvedi u kupatilo, obuci je u najljepše haljine i odvedi sultanu, i tako ćeš imati više sreće.

I vezir porazmisli o riječima trgovca robljem i vidje da su umne, te on dovede djevojku u svoj dvor i odredi joj zasebnu odaju i dvije mlade robinje koje joj služahu i mazahu je mirisnim mastima, i svakoga dana joj davaše potrebnu hranu, piće i ostalo, i ona tako provede neko vrijeme.

A vezir al-Fadl ibn-Hakan imađaše sina, slična mjesecu kad se pojavi, s licem kao mjesec i s rumenim obrazima, s madežom kao zrno ambre i sa zelenim maljama, kao što reče o njemu pjesnik, ne propustivši ništa:

On je mjesec što pogledom plijeni kada se zagleda.
I ko grana je, što vitkošću plijeni kada se savije.
Ko u Zindža[39] mu kovrče, ko zlato mu lice sja,
Crte su lica mu nježne, na trsku mu liči stas.
Surovo li srce ima i slabine nježne on!
Sto surovost srce ne da nježnom stasu njegovu?
Jer da mu je duša nježna ko slabine što su mu,
Ne bi prema drugom bio surov niti zao on.
O, ti što nas osuđuješ! Ljubav za nj oprosti nam!
Ta tko će mi dati tijelo što umora posta plijen?
Krivci su za to duša mi i pogledi očiju;
Prijekora se sad okani, ostavi me bolu mom!

I mladić nije znao za tu robinju, a njegov otac je nauči i reče joj: - O, kćeri moja, znaj da sam te kupio samo kao priležnicu za cara Muhameda ibn-Sulejmana az-Zejnu, a imam sina koji još nije ostao nasamo na ulici s djevojkom a da nije učinio nešto s njom. Budi oprezna i čuvaj se da mu pokažeš lice i da dopustiš da ti čuje oglas. - I djevojka mu odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I on je ostavi i ode.

A bi suđeno da djevojka jednoga dana pođe u kupatilo, koje se nalazilo u kući, i jedna od robinja je okupa, i ona obuče raskošne haljine, tako da postade još ljepša i dražesnija, i ode gospođi, vezirovoj ženi, i poljubi joj ruku, a ova joj reče: - Na zdravlje, Aniso-al-Džalis! Je li lijepo kupatilo? - O, gospođo - odgovori ona - nedostajalo mi je samo što tebe nije bilo tamo. - I onda gospođa reče robinjama: - Hajdemo u kupatilo! - I one odgovoriše: - S pažnjom i pokornošću!

I one ustadoše, i njihova gospođa bijaše među njima, i ona povjeri vrata sobe u kojoj se nalazila Anisa-al-Džalis dvjema mladim robinjama i reče im: - Ne dajte nikome da uđe u djevojčinu sobu! - A one joj odgovoriše: - S pažnjom i pokornošću! - I dok je Anisa-al-Džalis sjedila u sobi, vezirov sin - a zvahu ga Nur-ad-din Alija - odjednom dođe i zapita gdje mu je majka i gdje su djevojke, i robinje mu odgovoriše: - Otišle su u kupatilo. - A robinja Anisa- -al-Džalis ču riječi Nur-ad-dina, vezirova sina, jer bješe u sobi, i reče u sebi: - Kako bi bilo da vidim toga mladića o kome vezir govori da ne ostaje nasamo s djevojkom na ulici a da s njom ne učini nešto? Tako mi Alaha, hoću da ga pogledam! - I, skočivši na noge (a tek bješe izišla iz kupatila), ona priđe vratima od sobe i pogleda Nur-ad-dina Aliju, i odjednom vidi da je mladić sličan mjesecu u noći punoga mjeseca. I taj pogled izazva hiljadu uzdaha, i mladić baci na nju pogled, i njegov pogled izazva hiljadu uzdaha, i svako od njih pade u ljubavnu mrežu drugoga. I mladić priđe robinjama i viknu na njih, te one pobjegoše, i zaustaviše se daleko, gledajući ga i motreći šta će učiniti. I odjednom on priđe vratima od sobe, otvori ih i uđe u djevojčinu sobu i reče djevojci: - Da li te je moj otac kupio za mene? - I ona mu odgovori: - Da - i onda joj mladić priđe (a bješe sav opijen), i uze joj noge i stavi ih sebi oko pasa, i ona mu splete ruke oko vrata i dočeka ga s poljupcima, s pocikivanjem i poigravanjem, i on joj stade sisati jezik, i ona mu sisaše jezik, i on joj oduže djevičanstvo.

I kad robinje vidješe da je njihov mladi gospodar ušao u sobu djevojke Anise-al-Džalis, one povikaše i zakukaše, a mladić već bješe zadovoljio svoju potrebu i izišao, bježeći i tražeći spasa, i trčaše, bojeći se posljedica onoga što bješe učinio. I kad ču vapaje djevojaka, njihova gospođa ustade i iziđe iz kupatila (a znoj je bješe oblio) i zapita: - Kakva je to kuknjava u kući? - Pa, prilazeći dvjema robinjama koje bješe posadila pored vrata od sobe, uzviknu: - Teško vama, šta se to dogodilo? - I ugledavši je, one joj rekoše: - Naš gospodar, Nur-ad-din, došao je i izudarao nas, te smo pobjegle od njega, a on je ušao u sobu Anise-al-Džalis i zagrlio djevojku, i ne znamo šta je bilo poslije toga. A kad smo te pozvale, on je pobjegao. - I onda gospođa priđe Anisi-al- -Džalis i zapita je: - Šta se to dogodilo? - i ona joj odgovori: - O, gospođo, ja sjedim, a odjednom ulazi u moju sodu lijepi mladić i pita me: - Da li te je moj otac kupio za mene? - I ja odgovorih: - Da! - i tako mi Alaha, gospođo, mišljah da on govori istinu - i onda mi on priđe i zagrli me. - A da li ti je još što rekao osim toga? - zapita je gospođa, i ona joj odgovori: - Da, uzeo mi je tri poljupca. - Nije te ostavio ne obeščastivši te! - uzviknu gospođa i zaplaka se i stade se udarati po licu, zajedno s robinjama, bojeći se da Nur- -ad-dina ne zakolje otac. I dok se to dešavalo, odjednom dođe vezir i zapita ih šta je bilo, i žena mu reče: - Zakuni mi se da ćeš saslušati ono što ću ti reći! - Lijepo -

odgovori vezir, i ona mu ponovi šta mu je učinio sin i vezir se ožalosti i stade se udarati po licu i čupati bradu. - I žena mu reče: - Ne tuguj, dat ću ti od svojih novaca deset hiljada, koliko stoji. - I onda vezir podigne glavu i pogleda je i reče: - Teško tebi, meni nije potreban novac koji sam dao za nju, već se bojim da će mi propasti duša i imanje. - O, gospodaru, a zašto? - zapita ga ona, i vezir joj reče: - Zar ne znaš da je iza nas onaj neprijatelj koji se zove al-Mujin ibn-Savi? Kad dočuje što je bilo, otići će sultanu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset peta noć, ona reče:

35. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir rekao svojoj ženi: - Zar ne znaš da je iza nas neprijatelj što se zove al-Mujin ibn-Savi, i kad dočuje šta je bilo, otići će sultanu i reći će mu: - Tvoj vezir, koji te voli, kao što veliš, uzeo je od tebe deset hiljada dinara i kupio djevojku kakve nitko nije vidio, i kad mu se ona svidjela, rekao je svome sinu: - Uzmi je, ti imaš više prava nego sultan - i on je uze i oduže joj nevinost. I evo te robinje kod njega.

- I car će reći: - Lažeš! - a on će odgovoriti caru: - S tvojim dopuštenjem odjurit ću k njemu i dovest ću ti je. - Car će mu tada narediti da to učini, i on će pretresti kuću i uzet će djevojku i odvest će je sultanu, a ovaj će je pitati i ona neće moći poreći, a al-Mujin će reći: - O, gospodaru, ti znaš da sam ti iskren savjetnik, ali samo nemam sreće s tobom. - I sultan će me osakatiti, i svi će ljudi gledati to, i propast će mi duša. - I vezirova žena reče:

- Ne daj da to tko sazna - to se dogodilo u potaji - i neka ti Alah bude na pomoći u tome. - I onda se vezirovo srce umiri.

Eto što je bilo s vezirom.

Što se pak tiče Nur-ad-dina Alije, on se bješe poplašio posljedica svoga djela, pa je cio dan proveo u vrtovima, i kasno uveče dođe majci i prenoći kod nje, a pred jutro ustade i ode u vrt, i po cio dan je provodio po vrtovima, a kasno uveče vraćao se majci, da prenoći kod nje, pa je prije jutra ustajao i odlazio u vrt. I tako je činio mjesec dana, ne izlazeći ocu pred oči, i njegova majka reče ocu: - O, gospodaru, hoćemo li upropastiti onu djevojku i upropastiti sina? Ako to potraje, on će otići od nas. - A šta da radimo? - zapita je vezir, i ona mu reče: - Ne spavaj noćas, pa kad dođe, uhvati ga i pomirite se. I daj mu djevojku - ona ga voli, a i on nju voli, a ja ću ti dati što si dao za nju. - I vezir počeka do noći, i kad mu dođe sin, on ga uhvati i htjede ga zaklati, ali Nur-ad-dinova majka priskoči i zapita ga: - Što hoćeš učiniti s njim? - Zaklat ću ga - odgovori vezir, i onda sin zapita oca: - Zar tako malo vrijedim za tebe? - I vezirove oči se napuniše suzama, i on uzviknu:

- O, dijete moje, kako je moglo da za tebe ne znači ništa što će mi propasti i novac i duša? - A mladić mu odgovori: - Čuj, oče, šta je rekao pjesnik:

Neka sam griješan ja, al' su ljudi razumni
Grešnicima uvijek grijehove opraštali.
I čemu da se nadaju sada tvoji dušmani,
Kad su oni na dnu bezdana, a ti si iznad svih?

I onda se vezir podigne s grudi svoga sina i reče: - Dijete moje, oprostio sam ti. - I srce mu se uzbudi, i sin ustade i poljubi ruku ocu, a ovaj reče: - O, dijete moje, da znam da ćeš biti pravedan prema Anisi-al-Džalis, poklonio bih ti je. - O, oče, kako da ne budem pravedan prema njoj? - zapita Nur- -ad-din, i vezir reče: - Poučit ću te, dijete moje: ne uzimaj pored nje žena ni priležnice, i nemoj je prodati. - Zaklinjem ti se, oče, da se neću ni jednom drugom oženiti osim njom, i da je neću prodati - odgovori Nur-ad-din, i na to se zakle i ode robinji i proživi s njom godinu dana, i Alah veliki nagna cara da zaboravi što je bilo s tom djevojkom. Sto se tiče al-Mujina ibn-Savija, on to bijaše dočuo, ali nije mogao o tome govoriti zbog vezirova položaja kod sultana. A kad prođe godina dana, Fadl-ad-din ibn-Hakan ode u kupatilo i iziđe otuda oznojen i nazebe, te pade u postelju i zadugo nije imao sna, i iznemoglost mu se razli po tijelu. I onda pozva svoga sina Nur-ad-dina Aliju, i kad ovaj dođe, reče mu: - O, sine moj, znaj da je sudbina svakom dodijelila čas, i da sve što diše mora ispiti čašu smrti. I izgovori:

Ja umirem! Samo je besmrtnik slavan!
Uvjeren sam da ću skoro mrtav biti.
U desnici onoga tko je smrtan vlasti nema
Vlast je u rukama besmrtnoga samo.

- O, dijete moje - reče potom - nemam druge pouke za tebe osim da se bojiš Alaha i da misliš na posljedice svojih djela, i da se brineš o djevojci Anisi-al-Džalis. - O, oče - reče mu Nur-ad-din - tko ti je ravan? Bio si poznat po dobrim djelima, i za tebe su se molili s osvećenih mjesta! - I vezir reče:

- O, dijete moje, nadam se da će me Alah primiti! - I zatim izgovori obje ispovijedi i prijeđe u red blaženih, i onda u dvoru nastade kuknjava, i vijest o tome dopre do sultana, i stanovnici grada čuše da je umro al-Fadl ibn-Hakan, i zaplakaše za njim djeca po školama. I njegov sin Nur-ad-din ustade i opremi ga, i dođoše emiri, veziri, velikaši carstva i stanovnici grada, i među onima koji bijahu na sahrani bijaše i vezir al-Mjin ibn-Savi. I netko izgovori prilikom izlaska pratnje iz kuće:

U dan peti rastah se sa svim svojim druzima,
I potom me okupaše na vratima čamovim.
I skinuše sa mene sve što bijah nosio,
I odijelo drugo mi mrtvom tad obukoše.
Četvorica na plećima mene u hram unijeÅ¡e,
I kraj mene, moleći se, mnogi ljudi stajahu;
I molitvom nadgrobnom, ne padajuć ničice,
Svi drugovi moji vjerni za mene se moljahu,
A potom me odnijeÅ¡e u stan vječni zasvođen,
Gdje zatvorena vrata su do vremena potonjih.

I kad ga ukopa u zemlju, i kad se vratiše prijatelji i rođaci, Nur-ad-din se također vrati jecajući i plačući, i jezik njegova stanja govoraše:

U dan peti predveče oni na put krenuše,
A kad se praštasmo, oproštaj nas potrese.
I čim oni odoše, ode duša za njima.
Kad je pozvah: - Vrati se! - zapita me: - Kuda ću?
Da l'u tijelo bez duše, gdje je krv usahnula,
Gdje sad samo kosti škripe sastajuć' se u njemu?
Oslijepiše oči moje od plakanja bezmjernog,
I na uši ja postah tvrd, te sad više ne čujem.

I zadugo življaše u dubokom bolu za ocem, i jednoga dana među danima, dok sjedaše u kući svoga oca, odjednom netko zalupa na vrata. I Nur-ad-din Alija ustade i otvori vrata, i uđe jedan od gostiju za stolom i prijatelj njegova oca i poljubi Nur-ad-dinu ruku i reče: - O, gospodaru, onaj koji je poslije sebe ostavio čovjeka kako što si ti nije umro, i takav bješe kraj za gospodara prvih i posljednjih. O, gospodaru, umiri svoju dušu i okani se tuge!

I onda Nur-ad-din prijeđe u sobu određenu za sjedenje s gostima, i ponese tamo sve što mu bješe potrebno, i oko njega se okupiše njegovi prijatelji, i on uze tamo svoju robinju. I sastaše se kod njega desetorica trgovačkih sinova, i on poče jesti jela i piti pića i mijenjati stol za stolom, i stade rasipati i pokazivati se darežljivim, i onda mu priđe upravitelj i reče mu: - O, gospodaru Nur-ad-dine, zar nisi čuo da je netko rekao: - Tko troši ne vodeći računa - osiromašit će i ne znajući kako, a pjesnik kaže:

Ja novac čuvam sad i od svih ga branim,
Jer znam da dirhem samo moj štit je i mač moj.
I razdam li bogatstvo dušmanima ljutim,
Umjesto sreće međ' ljudima snaći će me jad.
Pa pojest ću ga, dakle, i popiti u zdravlju,

Ne dajući nikome ni pare novca svog.
I branit ću to blago svoje od svih onih
Što družbe moje neće, a duša im je zla.
I bolje je tako no zlom da kažem poslije:
Pozajmi mi dirhem - dat ću ti sutra pet!
A on će tad od mene okrenuti prezirno glavu,
I duša će mi biti slična duši psa.
O, kako su bijedni ljudi kad ostanu bez blaga,
Pa makar im ko sunce sjajne bile zasluge!

- O, gospodaru, ti veliki troškovi i bogati darovi gutaju novac - reče mu potom, i kad Nur-ad-din ču te riječi svoga upravitelja, pogleda ga i odgovori mu: - Od svega što si rekao neću poslušati ni riječi! Ja sam slušao kako je pjesnik rekao:

Ako bogatstvo imam, a ruka mi nije štedra,
Nek ruka se osuši, a noga nek mi ne kroči!
Pa koji je škrtac štednjom slavu stekao?
Pokažite mi onoga što umre zbog štedrosti!

- Znaj, o, upravitelju - doda - da hoću da me ne opterećuješ brigom za večeru, ako imaš dovoljno svega za ručak. - I upravitelj ode svojim putem, a Nur-ad-din Alija preda se uživanjima, živeći najugodnijim životom, kao i ranije, i svakome od svojih gostiju za stolom koji bi mu kazao: - To je divno!

- odgovorio bi: - Neka bude tvoje, poklanjam ti to. - A ako bi tko kazao:

- O, gospodaru, kako je lijepa ova kuća! - Nur-ad-din bi mu odgovorio: - Poklanjam ti je! - I Nur-ad-din je dotle pripremao stol za njih na početku dana i stol na kraju dana, dok mu tako ne prođe godina dana, a poslije godinu dana, dok je sjedio, odjednom čuje - djevojka Anisa-al-Džalis izgovara stihove:

Ti zadovoljan bio si dok život bješe lijep,
I strahovao nisi od udara sudbine,
I čuvahu te noću, a i zavaravahu,
Ali pometnja često u noć jasnu nastaje.

I kad ona izgovori stihove, netko zakuca na vrata, i Nur-ad-din ustade i netko od njegovih gostiju za stolom pođe za njim, a on to i nije znao. I kad je otvorio vrata, Nur-ad-din Alija ugleda svoga upravitelja i zapita ga: - Sta se dogodilo? - I upravitelj mu reče: - O, gospodaru, ono čega sam se bojao, dogodilo se. - A šta je to? - zapita ga Nur-ad-din, i upravitelj mu odgovori:

- Znaj da mi u rukama nije ostalo ništa što bi vrijedilo dirhema, ni manje ni više, i evo knjige o rashodima koje sam izveo i zabilježaka o tvojoj prvobitnoj imovini. - I kad ču te riječi, Nur-ad-din Alija obori glavu i uzviknu:

- Nema moći ni sile do u Alaha! - I kad onaj čovjek što bijaše krišom išao za njim i što bijaše došao da prisluškuje začu upraviteljeve rijeci, on se vrati svojim prijateljima i reče im: - Gledajte šta ćete činiti, Nur-ad-din je propao.

I kad se Nur-ad-din Alija vrati k njima, oni mu jasno vidješe tugu na licu, i onda jedan od gostiju skoči na noge, pa pogleda Nur-ad-dina Aliju i zapita ga: - O, gospodaru, hoćeš li mi dopustiti da odem? - Zašto odlaziš danas? - zapita ga Nur-ad-din, a gost mu odgovori: - Zena mi je na porođaju, pa ne mogu biti daleko od nje. Htio bih da odem k njoj i da se vidim s njom.

- I Nur-ad-din mu dopusti, a onda ustade drugi i reče: - O, gospodaru Nur-ad-dine, htio bih da se danas nađem s bratom: on se priprema za obre- zivanje svoga sina. - I svi se počeše ispričavati, služeći se izgovorima, i odla- žahu svojim putem dok ne odoše svi, i Nur-ad-din ostade sam. I on pozva svoju robinju i reče joj: - O, Aniso-al-Džalis, ne vidiš li šta me je snašlo? - I ispriča joj šta mu je kazao upravitelj, a ona mu odgovori: - O, gospodaru, već prije mnogo noći namjeravala sam da te izvijestim o tim okolnostima, ali te čuh kako izgovaraš ove stihove:

Obdari li te štedro svijet, tad - štedar budi sam
To blago dajuć' svima dok život tebe ne izda.
Darežljiv ne gubi blago dok mu je život sklon,
A prevari l' život njega, štednjom ga ne produži.

A kad čuh kako izgovaraš te stihove, ušutjeh i ne rekoh ti ni riječi. - O, Aniso-al-Džalis - reče joj Nur-ad-din Alija - ti znaš da sam razdao novac samo prijateljima, i oni me ostaviše bez igdje ičega, ali mislim da mi neće uskratiti pomoć. - Tako mi Alaha - odgovori mu Anisa-al-Džalis - nećeš imati nikakve koristi od njih. - Onda Nur-ad-din uzviknu: - Odmah ću otići i zakucati na njihova vrata, možda ću što dobiti od njih, to će mi biti glavnica kojom ću početi da trgujem, a ostavit ću razonodu i zabavu.

I toga časa i trenutka ustade i išao je ne zastajkujući, dok nije došao do uličice gdje življaše njegovih deset prijatelja (a svi oni življahu u toj uličici). I priđe prvim vratima i zalupa, i iziđe robinja i zapita ga: - Tko si? - a on joj odgovori: - Reci svome gospodaru: - Nur-ad-din Alija stoji pred vratima i kaže ti: tvoj rob ti ljubi ruke i očekuje od tebe milostinju. - I robinja uđe i izvijesti svoga gospodara, ali joj ovaj viknu: - Vrati se i reci mu da nisam tu - i robinja se vrati Nur-ad-dinu i reče mu: - O, gospodaru, moga gospodara nema. - I Nur-ad-din ode, govoreći u sebi: - Ako se ovaj sin preljube odrekao sebe, drugi neće biti sin preljube. - I pođe vratima drugog prijatelja i reče ono što bješe rekao prvi put, ali i ovaj reče da je odsutan, i onda Nur-ad-din izgovori:

Odoše oni što su, kad si im na prag stupo,
Mogli da ti daju i mesa i pečenja.

A kad je izgovorio te stihove, on uzviknu: - Tako mi Alaha, moram ih iskušati sve: možda će se među njima naći jedan koji će zamijeniti sve ostale!

- I on obiđe svu desetoricu, ali mu nitko od njih ne otvori vrata i ne pomoli se i ne razlomi s njim pogačice, i onda Nur-ad-din izgovori:

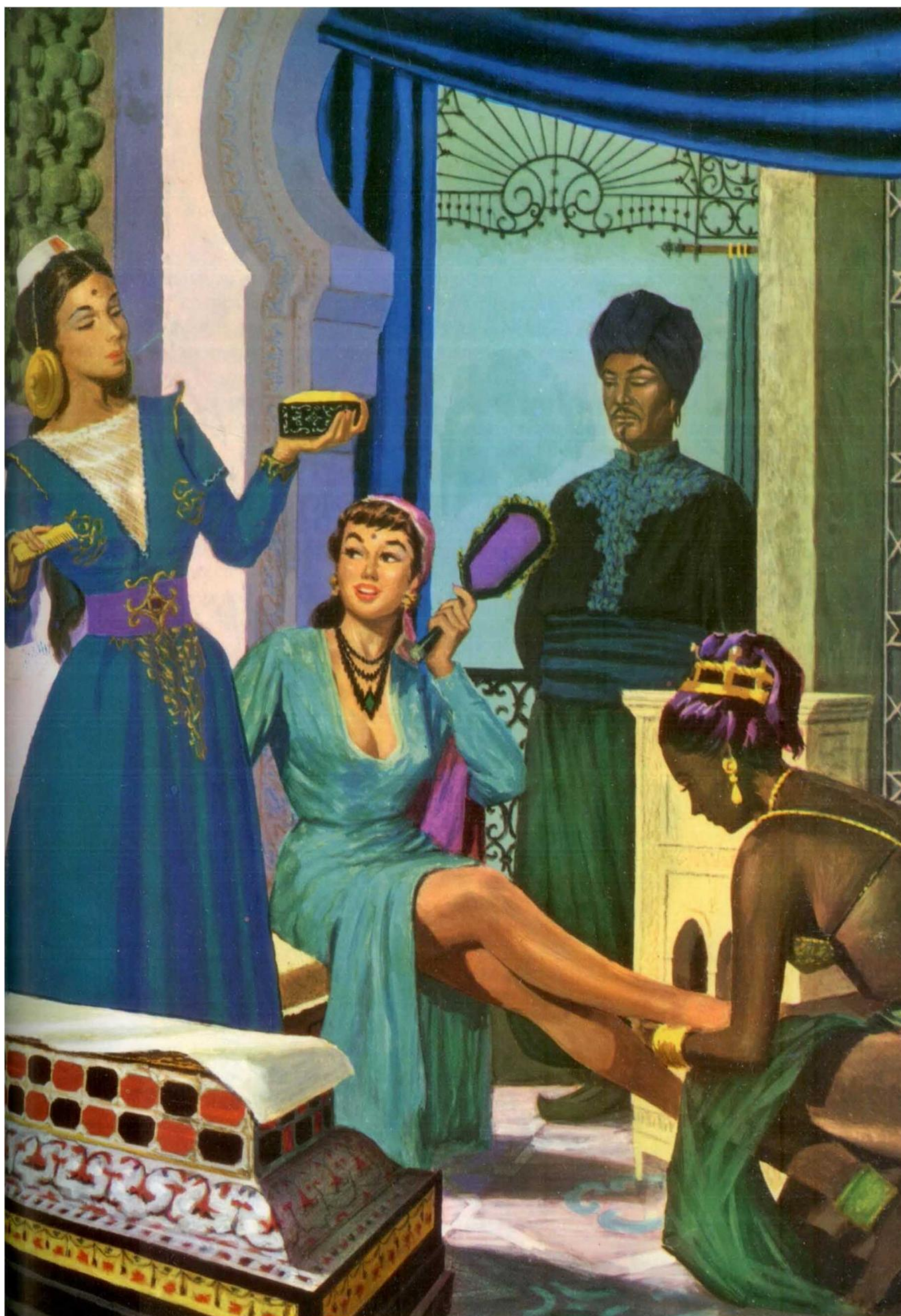
Kad čovjek za uspjeh zna, na drvo je nalik on,
I ljudi su uvijek s njim dok im daje plodove.

PRIČA O DVOJICI VEZIRA I ANISI-AL-DŽALIS

Al' nestane li ploda, gle kako svi odlaze,
Ostaviv da strada on od žege i prašine.
Nek propadnu čeda sva vremena toliko zlih,
Kad svaki od deset njih u duši je tako crn.

Potom se vrati svojoj robinji (a njegov bol postade još veći), i ona mu reče: - O, gospodaru, nisam li ti rekla da nećeš imati nikakve koristi od njih? - A Nur-ad-din joj odgovori: - Alaha mi, nitko od njih i ne pomoli svoga lica i nijedan me ne poznaje. - I onda mu ona reče: - O, gospodaru, prodaj pokućstvo i posuđe, dok ti veliki Alah ne da što, i troši jedno za drugim. - I Nur-ad-din je prodavao dok nije prodao sve što je imao u kući, i onda pogleda Anisu-al-Džalis i zapita je: - Šta sada da činim? - O, gospodaru - odgovori mu ona - moje je mišljenje da treba odmah da ustaneš i da pođeš sa mnom na trg, pa da me prodaš. Ta ti znaš da me je tvoj otac kupio za deset hiljada dinara; možda će ti Alah poslati približno istu cijenu, a kad nam Alah dosudi da budemo zajedno, bit ćemo zajedno. - O, Aniso-al-Džalis - odgovori joj Nur-ad-din - Alaha mi, nije mi lako da se rastanem s tobom ni za trenutak. - A ona mu reče: - Alaha mi, o, gospodaru moj, ni meni, ali nužda ima svoje zakone, kao što reče pjesnik:

Nužda nas često odvraća od staze
Što priliči lijepo odgojenim ljudima.
Nema onog tko se laća sredstva nekog
Da se takvog sredstva bez uzroka lati.

I vezir porazmisli o riječima trgovca robljem i vidje da su umne. On odvede djevojku u svoj dvor i odredi joj zasebnu odaju i dvije mlade robinje koje joj služahu i mazaše je mirisima, i ona tako provede neko vrijeme ...

I onda Nur-ad-din skoči na noge i uze Anisu-al-Džalis (a suze su mu tekle niz obraze kao kiša) i izgovori stihove svoga duševnog stanja:

Stanite! I pogled svoj još bacite prije rastanka,
Da njime tješim srce, što mi htjede prepući
Kad rastasmo se mi; a ako vam teško je,
U strasti nek sagorim – al' silom me ne gledajte.

Zatim pođe i odvede Anisu-al-Džalis na trg i dade je posredniku, rekavši mu: - O, hadži-Hasane, znaj da vrijedi ono što ćeš ponuditi. - I posrednik mu odgovori: - O, gospodaru Nur-ad-dine, dobra krv ostaje! Nije li to Anisa-al-Džalis koju je tvoj otac kupio od mene za deset hiljada dinara? - zapita ga on potom, i Nur-ad-din mu reče da jest i onda posrednik ode trgovcima, ali vidje da se svi ne bjehu okupili, te pričeka dok se ne prikupiše svi trgovci i dok se trg ne ispuni robinjama svake vrste: Turkinjama, franačkim djevojkama, Čerkeskinjama, Abesinkama, Nubijkama, Tekrurkama,[40] Grkinjama, Tatarkama, Gruzinkama i drugima. I kad vidje da je trg pun, posrednik skoči na noge i pođe naprijed i viknu: - O, trgovci, o, bogati ljudi sve što je okruglo nije orah, a sve što je duguljasto nije banana; sve što je crveno nije meso, a sve što je bijelo nije mast! O, trgovci, imam ovaj jedini biser, kome nema cijene - koliko da tražim za nju? - Viči četiri hiljade i pet stotina dinara - reče mu jedan trgovac, i vikač otpoče nadmetanje sa četiri hiljade i pet stotina dinara, i dok je izgovarao te riječi, odjednom vezir al-Mujin i'bn-Savi prođe trgom, pa kad ugleda Nur-ad-dina Aliju, koji je stajao na jednom kraju trga, reče u sebi: - Zašto li to ibn-Hakan stoji ovdje? Zar taj obješenjak ima još što, da može kupovati robinje? - I pogleda unaokolo i ču vikača koji je stajao na trgu i vikao, a trgovci su stajali oko njega, i onda vezir reče u sebi: - Mislim da je doista propao i da je doveo robinju Anisu-al-Džalis da je proda.

- O, kako mi to osvježava srce! - pomisli on potom i pozva vikača, i ovaj mu priđe i poljubi zemlju pred njim, i vezir mu reče: - Hoću tu robinju koju nudiš. - I vikač mu se nije mogao usprotiviti i odgovori mu: - O, gospodaru, u Alahovo ime! - I on izvede robinju preda nj i pokaza je veziru, i ona mu se dopade, i on zapita: - O, Hasane, koliko su ti davali za tu robinju? - Četiri hiljade i pet stotina dinara, koliko da počnemo nadmetanje - odgovori mu posrednik: - I al-Mujin viknu: - Dat ću četiri hiljade i pet stotina dinara! - I kad trgovci čuše to, nitko od njih ne dodade ni dirhema, već naprotiv, svi odoše, jer su znali koliko je vezir nepravedan. A al-Mujin ibn-Savi pogleda posrednika i reče mu: - Zašto stojiš? Hajde, ponudi od mene četiri hiljade dinara, a za tebe će biti pet stotina dinara. - I posrednik priđe Nur-ad-dinu i reče mu: - O, gospodaru, ode tvoja robinja budzašto! - Kako to? - zapita ga Nur-ad-din, i posrednik mu reče: - Započeli smo nadmetanje sa četiri hiljade i pet stotina dinara, ali dođe onaj zlotvor al-Mujin ibn-Savi, koji je prolazio trgom, i kad ugleda robinju, ona mu se svidje, i on mi reče: - Ponudi u moje ime četiri hiljade dinara, a tebi će pripasti pet stotina dinara. Mislim da je svakako doznao da je to tvoja robinja, i ako ushtje da ti odmah da novac za nju, bit će dobro, ali ja znam da će ti on, kako je nepravedan, napisati pismeno i uputit će te kojem od upravitelja, a odmah za tobom poslat će nekoga da mu kaže: - Ne dajte mu ništa. - I kad god budeš otišao da od njih tražiš novac, oni će ti reći: - Sad ćemo ti dati - i tako će s tobom postupati iz dana u dan, a duša ti je ponosna. Kad im budii dosadili tvoji zahtjevi reći će ti:

- Pokaži nam pismeno - i uzet će od tebe pismeno i poderat će ga, i novac za robinju će ti propasti.

I kad ču te riječi od posrednika, Nur-ad-din Alija ga pogleda i reče: - Šta da radim? - A posrednik mu odgovori: - Dat ću ti jedan savjet; ako ga primiš od mene, poslužit će te najveća sreća. - A kakav je? - zapita ga Nur- -ad-din. - Prići ćeš mi odmah, kad budem stajao nasred trga - odgovori mu posrednik - i uzet ćeš mi iz ruku robinju i udarit ćeš je i reći ćeš joj: - O, djevojko, održao sam zakletvu koju sam ti dao, i doveo sam te na trg, jer sam ti se zakleo da ću te zacijelo izvesti na trg i da će posrednik početi da te nudi!

- I ako to učiniš, možda će i vezira i sve ljude zavesti to lukavstvo, pa će pomisliti da si je doveo na trg samo zato što hoćeš da ispuniš zakletvu. - E, ta ti valja! - uzviknu Nur-ad-din, i potom ga posrednik ostavi i ode nasred trga, pa, uzevši robinju za ruku, dade znak veziru al-Mujinu ibn-Saviju i reče mu: - O, gospodaru, evo dolazi njen gospodar. - A Nur-ad-din dođe i istrgne robinju iz njegovih ruku, i udari je, i uzviknu: - Teško tebi, o, djevojko, ja sam te doveo na

trg samo da održim zakletvu! Idi kući i ne protivi mi se drugi put! Teško tebi! Zar mi je potreban novac, pa da te prodajem! Kad bih prodao kakvu stvar iz kuće, dobio bih mnogo puta veću cijenu no što je mogu dobiti za tebe!

A kad vezir al-Mujin ibn-Savi ugleda Nur-ad-dina, on mu reče: - Teško tebi, zar ti je ostalo još što da prodaješ ili kupuješ? - I al-Mujin ibn-Savi htjede nasrnuti na nj, i onda trgovci pogledaše Nur-ad-dina (a svi su ga voljeli), i on im reče: - Evo me pred vama, a znate kako je žestok! - A vezir uzviknu: - Alaha mi, da nije vas, zacijelo bih ga ubio! - I svi trgovci dadoše Nur-ad- -dinu znak očima: - Naplati mu se! - I rekoše: - Nijedan od nas neće stati između njega i tebe.

I onda Nur-ad-din priđe veziru ibn-Saviju (a Nur-ad-din bješe junak) i svuče vezira sa sedla i baci ga na zemlju. A tu bješe mjesilište gline, i vezir upadne u nj, i Nur-ad-din ga stane tući i udarati šakama, i zada mu jedan udarac po zubima, te se vezirova brada oboji njegovom krvlju. A s vezirom bješe deset robova, i kad oni vidješe šta bi s njihovim gospodarom, mašiše se za balčake svojih mačeva i htjedoše ih isukati i nasrnuti na Nur-ad-dina Aliju, da ga posijeku, ali nato ljudi rekoše robovima: - Ovo je vezir, a ovo vezirov sin, možda će se oni jednom pomiriti, a vi ćete biti mrski i jednome i drugome; a možda će al-Mujinu biti dosta još jedan udarac, pa ćete umrijeti najgorom smrću. Pametnije će biti da se ne uplećete među njih.

Kad je izudarao vezira, Nur-ad-din uze robinju i pođe kući, a što se tiče vezira, on odmah ode, a odijelo mu postade trobojno: crno od gline, crveno od krvi, i pepeljasto. I kad vidje kakav je, on uze komad rogozine, pa ga namakne sebi na vrat, i uze u ruke dvije kite kovilja, pa ode u zamak u kojem bijaše sultan i zavika: - O, care vremena, ponižen sam, ponižen! - I dovedoše ga pred sultanovo lice, i ovaj ga pogleda i odjednom vidi - bio je to stariji vezir! - O, vezire - zapita ga sultan - tko to učini s tobom? - A vezir zaplaka, i zarida i izgovori:

Zar sudba da me šiba za tvoga života.
I vuci da me proždiru, kada si lav ti?
Na pojilima tvojim napit će se žedni;
Zar da žeđam u sjeni tvojoj, kišo naša?

- O, gospodaru - reče potom - tako biva sa svima koji te vole i koji ti služe! - A sultan uzviknu: - Teško tebi, brže mi reci kako se to dogodilo i tko je to učinio s tobom, kad je poštovanje koje se iskazuje tebi poštovanje koje se iskazuje meni! - Znaj, o, gospodaru - odgovori mu vezir - da sam danas otišao na trg da kupim robinju-kuharicu, pa sam na trgu ugledao robinju od koje nisam vidio ljepše u životu. I zaželjeh da je kupim za našega gospodara sultana, te zapitah posrednika o njoj i o njenu gospodaru, i posrednik mi reče da joj je gospodar Alija, sin al-Fadla ibn-Hakana. A naš gospodar sultan dao je ranije njegovu ocu deset hiljada dinara da za nj kupi lijepu robinju, i on je kupio tu robinju, i ona mu se svidjela, i pokaza se škrtac prema gospodaru našem sultanu i dao ju je svome sinu. A kad mu otac umre, taj je sin prodao sva svoja imanja, i vrtove, i posuđe, dok nije propao, te je doveo na trg robinju, namjeravajući da je proda, i dao je posredniku; i ovaj ju je stao nuditi i trgovci se nadmetahu, dok joj se cijena ne pope na četiri hiljade dinara. I onda pomislih u sebi: kupit ću tu robinju za našega gospodara sultana, ta za njegov novac je u prvi mah i kupljena, i rekoh: - O, dijete moje, uzmi od mene koliko je cijeniš - četiri hiljade dinara - i kad ču moje riječi, on me pogleda i reče mi: - O, gadni starče, prodat ću je Zidovima i kršćanima, ali je tebi neću prodati! - I ja mu rekoh: - Ne kupujem je za sebe, kupujem je za našega vladara sultana, gospodara naše sreće. - A on, kad je čuo te moje riječi, razljuti se, i povuče me, i zbaci me s konja, iako sam oronuli starac, i udarao me je svojom rukom dok me nije načinio ovakvim kakva me vidiš. I sve sam to podnio samo zato što sam otišao da za tebe kupim tu robinju. - I vezir se baci na zemlju i stade plakati i drhtati, i kad sultan vidje u kakvu je stanju, i kad je čuo njegove riječi, žila gnjeva nabreknu mu između očiju. I on $e okrene velikašima carstva, i odjednom preda nj stade četrdeset ljudi, izmahujući mačevima, i sultan im reče: - Odmah idite kući Alije ibn-Hakana, zaplijenite sve u njoj i porušite je i dovedite mi Aliju i robinju svezanih ruku, i vuci te ih okrenu vši im lice naniže, i dovedte mi ih oboje - I oni odgovoriše: - Slušamo i pokoravamo se! - pa uzeše oružje i spremiše se da pođu kući Alije Nur-ad-dina.

A u sultana bješe jedan dvorjanin po imenu Alam-ad-din Sandžar, koji bješe rob al-Fadla ibn-Hakana, oca Alije Nur-ad-dina, a potom mijenjaše službu, dok ga sultan nije postavio za

svoga dvorskog slugu. I kad je čuo što je naredio sultan i vidio da su se neprijatelji spremili da ubiju sina njegova gospodara, njemu ne bi lako, te se udalji od sultana, pa uzjaha konja i dođe kući Nur-ad-dina Alije. I zalupa na vrata i Nur-ad-din iziđe i, pogledavši ga, prepozna ga, a Alam-ad-din mu reče: - O, gospodaru, sada nije vrijeme pozdravljanju i razgovorima, čuj šta je rekao pjesnik:

Spašavaj svoj život kada te tuga školi.
I neka plače kuća za svojim domaćinom!
Za sebe možeš naći i drugu zemlju koju,
Ali druge duše nikad ne možeš naći, znaj!

- O, Alam-ad-dine, šta se dogodilo? - zapita ga Nur-ad-din, i dvorski sluga mu odgovori: - Ustaj i spasavajte svoju dušu i ti i robinja! Al-Mujin ibn-Savi razapeo je mrežu za vas, i ako mu padnete šaka, ubit će vas oboje. Sultan je već poslao amo četrdeset ljudi koji uzmahuju mačevima, i po mome mišljenju, treba da pobjegnete prije no što vas snađe nesreća. - Potom se Sandžar maši za pojas, pa, našavši u njemu četrdeset dinara, uze ih i dade ih Nur-ad-dinu i reče mu: - O, gospodaru, uzmi ovaj novac i pođi s njim. Da imam više, dao bih ti, ali sada nije vrijeme prijekorima.

I onda Nur-ad-din ode robinji i obavijesti je o tome i ona poče kršiti ruke; potom oboje odmah iziđoše iz grada (a Alah ih uze pod svoju zaštitu) i odoše na obalu i nađoše tamo lađu spremnu za plovidbu. I kapetan je stajao nasred lađe i vikao: - Tko treba da nabavi što za hranu ili da se oprosti s rođacima, ili ako je tko zaboravio što od potrebe - neka učini to: polazimo. - I svi odgovoriše: - Nemamo više nikakvih poslova, kapetane. - I onda kapetan glasno izda zapovijed: - Življe, odvežite užad i iščupajte kolje! – I Nur-ad-din ga zapita: - Kuda ćemo, kapetane? - U obitavalište mira, u Bagdad - odgovori mu kapetan ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset šesta noć, ona reče:

36. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je nato Nur-ad-din ušao u lađu i robinja zajedno s njim, pa zaploviše, i razapeše jedra, i lađa pođe kao ptica raširenih krila, kao što reče, i odlično reče, netko od njih:

Na lađu sad pogledaj, i očaran bit ćeš ti.
Jer s vjetrom se ganja, gle, i struja je brzo nosi.
I slična je ptici što, raširenih krila, već
Odozgo, sa neba svog, brzo u vodu je pala.

I lađa zaplovi, i vjetar bješe povoljan, i eto šta se dogodilo s njima.

Što se pak tiče robova, oni dođoše do kuće vezira Nur-ad-dina Alije, pa razbiše vrata i uđoše i obiđoše sve odaje, ali im ne nađoše traga, i onda raz- rušiše kuću i vratiše se i izvijestiše o tome sultana, i sultan uzviknu: - Tražite ih, ma gdje bili! - I robovi odgovoriše: - Slušamo i pokoravamo se!

Potom vezir al-Mujin ode kući (a sultan mu pokloni počasno odijelo), i srce mu se umiri, i sultan mu reče: - Nitko se za tebe neće osvetiti osim mene!

- a vezir mu poželi dug život i vijek. A zatim sultan naredi da se viče po gradu:

- O, ljudi, svi do jednoga! Naš gospodar sultan naređuje da će onoga tko naiđe na Aliju Nur-ad-dina, Hakanova sina, i dovede ga sultanu, nagraditi počasnim odijelom i da će mu dati hiljadu dinara, a da će onoga tko ga sakrije ili zna gdje se nalazi, a ne izvijesti ga o tome, snaći kazna kakvu zaslužuje.

I Nur-ad-dina Aliju počeše tražiti, ali o njemu ne bi ni java ni glasa, i eto šta je bilo s njima. A što se tiče Nur-ad-dina i njegove robinje, oni sretno stigoše u Bagdad, i kapetan im reče: - Evo Bagdada, to je siguran grad, i zima je otišla iz njega sa svojom hladnoćom, i došlo je u nj proljetno doba sa svojim ružama, i drveće je u njemu procvjetalo, i oluci su u njemu zažuborili.

I onda Nur-ad-din sa svojom robinjom siđe s lađe i dade kapetanu pet dinara, a kad

napustiše lađu, odoše malo dalje, i sudbina ih navede na vrtove.

I pođoše na jedno mjesto i vidješe da je pometeno i poprskano, i bijahu tamo dugačke klupe i obješena vedra puna vode, a odozgo bijaše nadstrešnica od trske duž cijelog hodnika, i ma početku putića što je vodio u vrt bijahu ulazna vrata, ali zatvorena. - Tako mi Alaha, divno je ovo mjesto! - reče Nur-ad- -din Alija svojoj robinji, i ona mu odgovori: - O, gospodaru, da posjedimo malo na tim klupama i da odahnemo. - I oni priđoše i sjedoše na klupu i umiše lice i oprаše ruke, i zrak ih zapuhnu, te zaspaše (preslavan je onaj koji ne spava!). A taj vrt se zvaše Vrt uveseljavanja i u njemu bijaše dvor koji se zvaše Dvor zadovoljstva i slika, i bijaše to dvor Haruna-ar-Rašida. I kad bi kalifu bilo teško na srcu, on bi došao u taj dvor i u taj vrt, i sjedio bi tamo, i na dvoru bijaše osamdeset prozora, i na njima je visilo osamdeset kandila, a usred dvora bio je veliki svijećnjak od zlata. I kad bi kalif došao, izdao bi robinjama zapovijed da otvore prozore i naredio bi djevojkama i Isaku ibn- -Ibrahinu an-Nadimu da pjevaju, i onda bi mu bilo lakše na duši i minula bi ga briga. A u vrtu bijaše vrtlar, oronuli starac, koga zvahu šeik Ibrahim, i kad bi on išao poslom i ugledao u vrtu besposličare s uličnim ženama, jako bi se ljutio. I šeik Ibrahim čekaše dok jednoga dana ne dođe kalif, te mu ispriča to, i kalif reče: - Čini što hoćeš sa svakim koga nađeš pored vrtnih vrata.

I kad nastade taj dan, šeik Ibrahim, vrtlar, iziđe zbog nečega što ga bješe snašlo, i vidje ono dvoje kako spavaju pored vrtnih vrata, pokriveni jednim žarom. - Lijepo, Alaha mi! - reče. - Oni nisu znali da mi je kalif dopustio i naredio da pobijem sve one koje nađem ovdje! Ali ja ću ih tako istući da se više nitko neće približiti vrtnim vratima.

I on odsiječe zelenu granu i priđe im, pa podigavši ruku tako da mu se zabijeli pod miškom, htjede ih udariti, ali pomisli i reče u sebi: - O, Ibrahime, kako da ih tučeš kad ne znaš ni tko su ni šta su? - Možda su stranci ili putnici, pa ih je sudba navela amo. Otkrit ću im lica i pogledat ću ih. - I podiže zar s njihovih lica i reče u sebi: - To dvoje su lijepi i ne treba ih tući - i pokri im lica, pa priđe Nur-ad-dinu Aliji i stade mu trljati noge. I Nur-ad-din otvori oči i nađe kraj svojih nogu oronula starca, koji mu se učini ozbiljan i dostojanstven, i onda se Nur-ad-din Alija zastidje i povuče noge i sjede, pa uze ruke šeika Ibrahima i poljubi ih. I šeik ga zapita: - O, dijete moje, odakle si? - A Nur-ad-din mu odgovori: - O, gospodaru, mi smo stranci - i suze mu potekoše iz očiju, a šeik Ibrahim mu reče: - O, dijete moje, znaj da je prorok, blagoslovio ga i pozdravio Alah, učio da treba poštovati stranca. O, dijete moje - nastavi on - nećeš li da prijeđeš u vrt i da se prošetaš po njemu? Bit će ti lakše na duši. - O, gospodaru, a čiji je taj vrt? - zapita ga Nur-ad-din, i šeik Ibrahim mu odgovori: - O, dijete moje, taj vrt sam naslijedio od rođaka (i šeik Ibrahim to reče s ciljem da ih umiri, ne bi li prešli u vrt). I kad ču šeikove riječi, Nur-ad-din mu zahvali i ustade zajedno s robinjom (a šeik Ibrahim je išao ispred njih), i uđoše i vidješe vrt, te još kakav vrt!

I vrtna vrata bijahu zasvođena, kao hodnik sa stupovima, i bijahu pokrivena lozom, a grožđe na njima bješe raznobojno - crveno kao rubin, i crno kao ebanovina. I uđoše pod nadstrešnicu i nađoše tamo plodove koji su rasli gomilice i odvojeno, i na granama bjehu ptice koje pjevahu pjesme, i slavuji koji ponavljahu razne odlomke, i grlice koje ispunjavahu svojim glasom to mjesto, i kosovi koji cvrkutahu kao čovjek, i golubovi koji bjehu slični čovjeku opijenu vinom, a na drveću bjehu najljepši plodovi među svim onima koji se jedu, i od svakoga ploda bješe po par. I bješe tu marelica - od kamfornih do bademovih i horasanskih, i šljiva sličnih boji lica divnih, i višanja koje otklanjaju žutilo sa zuba, i smokava u dvije boje - bijele odvojeno od crvenih, i naranača po boji sličnih biseru i koralu, i ruža od čijeg se rumenila stide obrazi lijepih, i ljubičica sličnih sumporu što plamsa ognjem u noći, i mirte i šeboja i despića s anemonama, i ti cvjetovi bjehu optočeni suzama oblaka, i usta mar- garete smijahu se, i narcisi gledahu na ruže očima crnaca, i slatki limunovi bjehu kao pehari, a kiseli - kao kugle od zlata. I zemlja bijaše pokrivena bojama svih preljeva, i bilo je došlo proljeće i to je mjesto zablistale sjajem, i potok je žuborio, i ptice su pjevale, i vjetar fijukao, i zrak bijaše miran.

Potom šeik Ibrahim uđe s njima u gornju odaju, i Nur-ad-din vidje da je ta odaja lijepa, i vidje već spomenute svijeće, koje bjehu u prozorima, i sjeti se negdašnjih gozbi i uzviknu: - Alaha mi, divna je ta soba! - I zatim sjedoše, i šeik Ibrahim im dade da jedu, i oni se siti najedoše i oprаše ruke, a zatim Nur-ad-din priđe jednome od prozora i dozva svoju robinju, i ona mu dođe, i oboje stadoše gledati drveće opterećeno velikim plodovima. A potom se Nur-ad-din okrene šeiku Ibrahimu i zapita ga: - O, šeiče Ibrahime, nemaš li što za piće? Ta ljudi piju kad se najedu. -

I šeik Ibrahim im donese vode - slatke, blage i hladne, ali Nur-ad-din reče: - O, šeiče Ibrahime, to nije piće koje ja hoću. - Možda hoćeš vina? - zapita ga šeik, i kad mu Nur-ad-din odgovori da hoće, on uzviknu: - Neka me čuva Alah od njega! Ja trinaest godina nisam to činio, jer je prorok, blagoslovio ga i pozdravio Alah, prokleo one koji piju vino i one koji ga cijede, prodaju i kupuju. - Čuj dvije moje riječi - reče mu Nur-ad-din. - Govori - odgovori mu starac, i Nur-ad-din ga zapita:

- Ako nekog prokletog magarca prokunu, da li će ti se desiti što zbog toga što su ga prokleli? - Neće - odgovori starac, i Nur-ad-din reče: - Uzmi ovaj dinar i ova dva dirhema, pojaši onoga magarca i zaustavi se podalje od prodavaonice, pa kad vidiš čovjeka koji kupuje vino, pozovi ga i reci mu: - Uzmi ova dva dirhema i kupi mi za ovaj dinar vina i natovari ga na magarca - i ispast će da ti nisi nosio vino niti si ga kupio, i tebi se zbog toga neće ništa dogoditi.

- I šeik Ibrahim uzviknu, smijući se njegovim riječima: - Alaha mi, dijete moje, nisam vidio nikoga koji bi bio oštroumniji od tebe i nisam čuo ugodnijih riječi od tvojih!

I potom šeik Ibrahim učini onako kako mu je rekao Nur-ad-din, i ovaj mu se zahvali i reče mu: - Sad mi zavisimo od tebe, a ti treba samo da pri- staneš. Donesi nam ono što nam je potrebno. - O, dijete moje - odgovori mu šeik Ibrahim - evo moga podruma pred tobom (a to bijaše ostava namijenjena gospodaru pravovjernih) - uđi u nj i uzmi što hoćeš, tamo ima svega više no što možeš poželjeti.

Nur-ad-din tada uđe u ostavu i vidje tamo posude od zlata, srebra i biljura, ukrašene raznim dragim kamenjem, i iznese ih i poreda ih i nali vino u pehare i boce, i obradova ga i porazi ono što je vidio. A šeik Ibrahim im donese plodova i cvijeća, i zatim ode i sjedne podalje od njih, a oni stadoše piti i veseliti se. I piće ih svlada, i oči im se stadoše zaljubljeno pogledavati, i kosa im se raspusti, i boja lica im se izmijeni, i šeik Ibrahim reče u sebi: - Što sjedim tako daleko, zašto da ne sjednem pored njih? Kad će naići u moju kuću takvi ljudi kao što su ovo dvoje što nalikuju na mjesec?

Potom šeik Ibrahim priđe i sjede udno hodnika, i Nur-ad-din mu reče:

- O, gospodaru, života ti, priđi nam! - I šeik Ibrahim priđe, a Nur-ad-din napuni pehar, pa pogleda u šeika Ibrahima i reče mu: - Ispij, da vidiš kakav mu je ukus! - Sačuvaj Alaše! - uzviknu šeik Ibrahim - ja već trinaest godina nisam učinio ništa slično! - I Nur-ad-din se načini da ga je zaboravio i ispi pehar, i baci se na zemlju, pokazujući da ga je svladala opijenost. I onda Anisa-al-Džalis pogleda šeika i reče mu: - O, šeiče Ibrahime, pogledaj šta ovaj učini sa mnom.

- A šeik Ibrahim je zapita: - A šta mu je, gospođo? - I djevojka mu odgovori:

- On uvijek tako postupa sa mnom: za čas se opije, pa zaspi, a ja ostanem sama, pa nema nikoga da sa mnom pije, da posjedi sa mnom pored čaše, i nemam kome da pjevam uz čašu. - Alaha mi, to nije lijepo! - reče šeik Ibrahim (a udovi mu bjehu oslabili i srce ga je vuklo k njoj zbog njenih riječi), a djevojka napuni pehar i reče, pogledavši u šeika Ibrahima: - Zar nećeš, života ti, da uzmeš i ispiješ ovo? Ne odbijaj me i zaliječi mi srce. - I šeik Ibrahim pruži ruku i uze pehar i ispi ga, a ona mu ga nali po drugi put i stavi pehar na svijećnjak, i reče mu: - O, gospodaru, ovaj je za tebe. - Tako mi Alaha - odgovori joj on - ne mogu ga ispiti! Dosta mi je ono što sam popio! - Ali djevojka uzviknu: - Tako mi Alaha, to mora biti! - I šeik uze pehar i ispi ga, a potom mu ona dade i treći, i on ga uze i htjede ga ispiti, ali se odjednom Nur-ad-din probudi i sjedne uspravno ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset sedma noć, ona reče:

37. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Nur-ad-din probudio i sjeo uspravno i rekao: - O, šeiče Ibrahime, šta je to? Samo što te ne zaklinjah, a ti me odbi i reče mi: - Ja već trinaest godina nisam to činio. - I šeik Ibrahim mu reče, zbunjen: - Tako mi Alaha, nisam ja kriv, ona mi je to kazala! - I Nur- -ad-din se nasmija, i sjedoše da piju, i djevojka tiho reče svome gospodaru:

- O, gospodaru, pij i nemoj moliti šeika Ibrahima da pije; ja ću ti pokazati šta će s njim biti. - I ona uze nalijevati i pojiti svoga gospodara, a i njen gospodar nalijevaše pehare i davaše joj da pije i tako su radili jedno za drugim, i šeik Ibrahim ih pogleda i reče: - To je prijateljstvo! Prokleo Alah nenasitog koji pije i u naše ime! Zar mi nećeš dati da pijem, brate? - Šta je to, o, blago-

slovljeni!

I oni se tako nasmijaše njegovim riječima, da se prevrnuše na leđa, a potom su pili i napojili ga, i dali mu da pije i nastavili piti zajedno, dok nije prošla trećina noći, a onda djevojka reče: - O, šeiče Ibrahime, mogu li ustati, s tvojim dopuštenjem, i upaliti jednu od onih svijeća što su poredane? - Ustani - reče joj on - ali nemoj upaliti više od jedne svijeće. - I djevojka skoči na noge, pa, počevši od prve, upali svih osamdeset svijeća, a potom sjedne, i onda Nur-ad- -din zapita: - O, šeiče Ibrahime, a šta ćeš meni učiniti? Hoćeš li mi dopustiti da upalim jedno od onih kandila? - I šeik Ibrahim reče: - Ustani, upali jedno

kandilo, i nemoj biti nametljiv. - I Nur-ad-din ustade, pa, počevši od prvoga, upali svih osamdeset kandila, i onda odaja zaigra, a šeik Ibrahim, koga bješe savladalo piće, uzviknu: - Vi ste smioniji od mene! - I skoči na noge i otvori sve prozore, i oni su s njim sjedili i pili zajedno, izgovarajući stihove, i sav je dvorac odbljeskivao.

I htjede Alah, gospodar svake stvari (i svakoj stvari je on stvorio uzrok), da u tom času kalif pogleda u one prozore što bjehu nad Tigrom, na mjesečevoj svjetlosti, i vidje svjetlost svijeća i kandila, koja blistaše u rijeci. I kalif baci pogled, pa kad vidje da dvor u vrtu kao da poigrava od tih svijeća i kandila, reče: - Dajte mi amo Džafara Barmakida! - I ne prođe ni trenutak, a ovaj dođe pred lice gospodara pravovjernih, i kalif uzviknu: - O, psu među vezirima! Oduzimaš mi grad Bagdad, a ne saopćavaš mi to? - Kakve su to riječi? - zapita ga Džafar. - Da mi nisi oduzeo grad Bagdad - odgovori Kalif - Dvor slika ne bi gorio ognjem svijeća i kandila i ne bi bili otvoreni prozori na njemu! Teško tebi! Tko bi se usudio da učini tako što, da mi ti nisi oduzeo kalifat?

- I Džafar, kome zaklecaše koljena, zapita kalifa: - A tko ti je rekao da je Dvor slika osvijetljen i da su otvoreni prozori na njemu? - I kalif mu odgovori:

- Hodi pa pogledaj! - I Džafar priđe kalifu i pogleda tamo gdje bijaše vrt i vidje da se dvor svijetli od svijeća u mrklome mraku. I htjede da opravda šeika Ibrahima te reče: - O, gospodaru pravovjernih, šeik Ibrahim mi je kazao prošle nedjelje: - O, gospodaru Džafare, hoću da priredim svečanost obrezivanja svojih sinova za života gospodara pravovjernih i za tvoga života. - I ja ga zapitah: - A šta ti je potrebno? - I on mi reče: - Zatraži od kalifa odobrenje da obrezivanje priredim u zamku. - I ja mu odgovorih: - Idi, izvrši obrezivanje, a ja ću se vidjeti s kalifom i izvijestit ću ga o tome. - I on tako ode od mene, a ja zaboravih da te obavijestim.

- O, Džafare - odgovori mu na to kalif - imao si jednu krivicu preda mnom, a sada ih imaš dvije, jer si dvostruko pogriješio: prvo, nisi me izvijestio o tome, a drugo, nisi doveo šeika Ibrahima do njegova cilja, ta on ti je došao i kazao ti to samo zato da ti nagovijesti da hoće malo novaca, da bi se pomogao, a ti mu nisi ništa dao i nisi mi to kazao. - O, gospodaru pravovjernih, zaboravio sam - odgovori Džafar, i kalif uzviknu: - Tako mi očeva i djedova, provest ću ostatak noći samo pored njega! To je pravedan čovjek i brine se o starcima i siromasima, i poziva ih, i oni se okupljaju kod njega, i možda će nam molitva kojega od njih donijeti sreće, i na ovom i na onom svijetu. I tako će imati koristi od moga prisustva, i šeik Ibrahim će se obradovati. - O, gospodaru pravovjernih - odgovori mu Džafar - noćno je doba i oni su sada pri kraju. - Ali kalif povika: - Na svaki način hoću da idem k njima!

I Džafar zbunjen umukne ne znajući što da čini. I kalif skoči na noge, i Džafar pođe ispred njega, i s njima bješe Masrur, eunuh, i sva trojica pođoše prerušeni, i kad iziđoše iz kalifova dvora, pođoše ulicama, jer bijahu u odijelu trgovaca, i dođoše do vrata spomenutog vrata. I kalif priđe i vidje da su vrata na vrtu otvorena, i začudi se tome, i reče: - Pogledaj, Džafare! Kako to da je šeik Ibrahim ostavio otvorena vrata do ovoga doba? To nije njegov običaj!

I oni uđoše, pa stigavši do kraja vrta, zastadoše pred dvorom, i kalif reče:

- O, Džafare, hoću da ih pogledam prije no što im odem, da vidim čime se bave i da pogledam starca. Dosad ne čuh nikakva glasa i nijedan siromah ne spominje Alahovo ime. - I kalif pogleda i vidje visoku ljesku i reče: - O, Džafare, hoću da se popnem na ovo drvo - grane su mu blizu prozora - pa ću pogledati na njih. - I zatim se kalif popne na drvo i dotle se hvatao čas za jednu čas za drugu granu dok se nije popeo na granu što bješe prema prozoru. I sjedne na nju i pogleda u prozor na dvoru i vidje djevojku i mladića slične mjesecima (neka je slava onome tko ih stvori i dade im lik!) i ugleda šeika Ibrahima kako sjedi s peharom u ruci i govori: - O, vladarice ljepotica, u piću bez muzike nema sreće! Slušao sam da je pjesnik rekao:

Nek pekar kruži veliki i mali -

Iz ruku sjajnog mjeseca ga uzmi.
Vina nemoj bez muzike piti,
I konj rado pije kad mu netko zviždi.

I kad kalif vidje šta sve čini šeik Ibrahim, žila gnjeva mu nabreknu između očiju, te siđe i reče Džafaru: - Nikada nisam vidio pravednike u takvom stanju. Popni se i ti na ovo drvo pa pogledaj, da te ne bi mimoišao blagoslov pravednih.

- I kad ču riječi gospodara pravovjernih, Džafar se nađe u nedoumici, ne znajući šta da radi, i popne se na vrh drveta i pogleda, i odjednom vidi Nur-ad-dina, šeika Ibrahima i robinju, i šeik Ibrahim drži u ruci pehar. I kad vidje to, Džafar vidje da je propao, pa siđe dolje i dođe pred gospodara pravovjernih, i kalif mu reče: - O, Džafare, neka je slava Alahu koji nam je naredio da se držimo zakona! - I Džafar ne smože ni riječi od silne zbunjenosti, i potom kalif pogleda u Džafara i reče mu: - Hajde, da vidimo! Tko li je doveo te ljude na ovo mjesto i tko li ih je uveo u moj dvor? Ali tako lijepog mladića i djevojke nikad ne vidješe moje oči. - Istinu kažeš, o, gospodaru sultana - odgovori mu Džafar, koji se poče nadati da će mu kalif Harun-ar-Rašid oprostiti. - A kalif mu reče:

- O, Džafare, popnimo se na ovu granu što je prema njima i pogledajmo ih!

I obojica se popeše i stadoše gledati i čuše kako šeik Ibrahim govori: - O, gospodari moji, ja sam se okanio ozbiljnosti da bih pio vina, ali u tome čovjek uživa samo kad čuje zvuke struna. - I na to mu Anisa-al-Džalis odgovori:

- O, šeiče Ibrahime, Alaha mi, da imamo kakav bilo muzički instrument, naša bi radost bila potpuna. - I kad ču robinjine riječi, šeik Ibrahim skoči na noge, i kalif reče Džafaru: - Pogledajmo šta će učiniti! - Ne znam - odgovori Džafar, a šeika Ibrahima nestade, pa se vrati s lutnjom, i kalif se zagleda u nju i odjednom vidi - to je lutnja Abu-Ishaka an-Nadima! - Alaha mi - uzviknu onda kalif - ako ta robinja zapjeva loše, raspet ću vas sve, a ako zapjeva lijepo, oprostit ću im, a raspet ću samo tebe! - O bože - reče Džafar - daj da zapjeva loše! - Zašto? - zapita ga kalif. - Da nas sve raspneš, pa da zabavljamo jedni druge - odgovori mu Džafar, i kalif se nasmije njegovim riječima, a djevojka uze lutnju i pregleda je, pa uskladi žice na njoj, i udari u njih, i srca se ustremiše k njoj, i ona izgovori:

O, vi što biste pomogli onim što se vole!
Strasti i ljubavi oganj peče nas i žigoše.
Ma šta vi učinili - sveg dostojni bjesmo:
I tražismo zaštitu - zluradi ne budite.
Jer žalost je snašla nas, a s njom i poniženje;
Sve što vam se prohtje učiniti nam možete.
U kući nas svojoj ubiti - zar je to slava?
Bojim se da dušu svoju onda ne ogriješite.

- Alaha mi, lijepo, o Džafare! - uzviknu kalif. - Nisam u životu čuo glasa pjevačice kao što je ovaj! - A Džafar ga zapita: - Možda je gnjev prošao kalifa?

- Da, prošao me je - reče mu kalif, pa siđe s drveta zajedno sa Džafarom, a potom se obrati Džafaru i reče mu: - Hoću da uđem i posjedim s njima, i da čujem kako ta djevojka pjeva preda mnom. - O, gospodaru pravovjernih - odgovori mu Džafar - ako uđeš, oni će se možda zbuniti, a šeik Ibrahim će umrijeti od straha. - Ali kalif uzviknu: - O, Džafare, moraš mi pomoći da smislim neko lukavstvo, pa da uđem a da me ne prepoznaju. - I kalif s Džafarom pođe prema Tigru, razmišljajući o tome, i odjednom vidi ribara kako stoji i lovi ribu pod prozorima dvora. A kalif bješe jednom ranije dozvao šeika Ibrahima i zapitao ga: - Kakvu to buku čujem pod prozorima dvora? - a šeik Ibrahim mu je odgovorio: - To su glasovi ribara. - Onda mu je kalif rekao:

- Idi i otjeraj ih odande. - I ribari više nisu bacali mreže tamo, a kad nastade ova noć, dođe ribar po imenu Karim i vidje da su vrata na vrtu otvorena, pa reče: - Evo časa nemara! Iskoristit ću ga, pa ću sad malo loviti ribu!

I on uze svoju mrežu i baci je u rijeku, i odjednom se kalif, sam, zaustavi nad njegovom glavom. I kalif ga pogleda i reče mu: - Karime! - a ovaj se okrenu kad je čuo da ga netko zove po imenu, i kad ugleda kalifa, zaklecaše mu koljena, te uzviknu: - Alaha mi, o, gospodaru

pravovjernih, nisam to učinio stoga što hoću da se rugam naređenju, već su me siromaštvo i obitelj nagnali na ovo što vidiš! - Baci mrežu na moju sreću - reče mu kalif. - I ribar priđe, obradovan, i baci mrežu i počeka dok se na razape do kraja i dok se ne zaustavi na dnu, a potom je povuče i izvuče svakojaku ribu. I kalif se obradova i reče:

- Karime, svući odijelo sa sebe! - I Karim svuče svoje odijelo (a na njemu bješe zobun od grube vune, sa stotinu zakrpa, u kome bješe mnogo repatih ušiju) - i skine s glave turban, koji evo već tri godine nije razmotavao, i kad god bi ugledao kakvu krpu, prišio bi je na nj. I kad je on skinuo zobun i turban, kalif svuče sa sebe dvije svilene haljine - aleksandrijsku i balbešku - i plašt i fardžiju, pa reče ribaru: - Uzmi ih i obuci. - I kalif obuče ribarev zobun, i stavi na glavu njegov turban, i pokri lice rupcem, pa reče ribaru: - Idi na svoj posao. -1 ribar poljubi kalifove noge i zahvali mu, i reče:

Ti si milostiv bio, te ne krijem zahvalnosti,
I potpuno i svime si me snabdio.
Ja bit ću ti zahvalan dok živim, a kad umrem ja,
Umjesto mene će prah moj, znaj, hvalu ti klicati.

I ribar još i ne izgovori pjesmu, a uši se razmiiliše po kalifovoj koži, i on ih poče hvatati na vratu i desnom i lijevom rukom i bacati ih, i reče: - O, ribaru, teško tebi, doista ima mnogo ušiju u tvome zobunu! - O, gospodaru - odgovori mu ribar - sada te boli, a poslije tjedan dana nećeš ih ni osjećati niti ćeš misliti na njih. - I kalif se nasmije i uzvikne: - Teško tebi! Ostavit ću ovaj zobun na tijelu! - Hoću da ti kažem nešto - reče mu ribar. - Hajde, reci mi - odgovori mu kalif. - Palo mi je na pamet, o, gospodaru pravovjernih - reče ribar - ako jednom ushtješ naučiti kako se lovi riba, da imaš koristan zanat u rukama, taj zobun će ti dobro doći. - I kalif se nasmije ribarevim riječima, a zatim ribar ode svojim putem, i kalif uze košaru s ribom, stavi na nju malo zeleni, pa pođe s njom Džafaru i stade pred njim. I Džafar pomisli da je to Karim ribar, i uplaši se za nj, i reče: - Karime, šta te je dovelo amo? Spašavaj se! Kalif je danas u vrtu: ako te vidi - ode ti glava. - I kad ču Džafarove riječi, kalif se stade smijati, i kad se poče smijati, Džafar ga prepozna i reče miu: - Da nisi ti naš gospodar sultan? - Da, Džafare - odgovori mu kalif - ti si moj vezir, i ja sam s tobom' došao amo, a ti me nisi prepoznao, pa kako će me onda prepoznati šeik Ibrahim, i k tome još pijan? Stoj ti tu dok se ja ne vratim!

- I Džafar mu odgovori: - Slušam i pokoravam se!

I potom kalif priđe vratima dvora i zakuca lakim kucajima i Nur-ad-din reče: - Šeiče Ibrahime, netko kuca na dvorska vrata. - Tko je na vratima? - zapita šeik Ibrahim, i kalif reče: - Ja, šeiče Ibrahime. - Šeik zapita: - Tko si ti?

- I kalif odgovori: - Ja sam Karim, ribar. Čuo sam da imaš gostiju, pa sam ti donio malo ribe. Dobra je. - I kad čuše da se spominje riba, Nur-ad-din i njegova robinja se obradovaše i rekoše: - O, gospodaru, otvori mu, pa neka nam donese ribu. - I šeik Ibrahim otvori vrata, i kalif uđe, a doista je izgledao kao ribar, i prvi pozdravi, i šeik Ibrahim mu reče: - Zdravo, kradljivče, pljačkašu i kockare! Hodi, pokaži nam ribu koju si donio! - I kalif im pokaže ribu, i oni pogledaše i vidješe - riba je živa, praćaka se, i onda robinja uzviknu: - Alaha mi, gospodaru, riba je dobra! Kad bi se ispržila! - Alaha mi, gospođo, dobro veliš! - odgovori šeik Ibrahim, a zatim reče kalifu: - Zašto nisi donio tu ribu isprženu? Ustani sada, isprži je, pa nam je donesi. - Odmah ću vam je ispržiti i donijeti - odgovori kalif, i oni rekoše: - Brzo! - I kalif otrči trkom, pa, prišavši Džafaru, viknu: - Džafare! - Tu sam, gospodaru pravovjernih, je li sve dobro? - odgovori mu Džafar, a kalif reče: - Zatražili su mi prženu ribu. - O, gospodaru pravovjernih - reče Džafar - daj mi je, ja ću im je ispržiti. - Ali kalif uzviknu: - Tako mi grobova mojih otaca i djedova, ispržit ću je sam, svojom rukom! - I kalif uđe u vrtlarevu kućicu, pa potraži i nađe sve što mu bješe potrebno, pa čak i soli, šafrana, mažurana i drugog, te priđe pećnici, stavi na nju tavu i dobro isprži ribu, a kad riba bi gotova, stavi je na list banane i uze iz vrta limuna i suhih plodova, pa donese ribu i položi je pred njih. I djevojka s mladićem i šeik priđoše i stadoše jesti, i poslije jela opraše ruke, i Nur- -ad-din reče: - Alaha mi, ribaru, danas si nam učinio veliku ljubav! - I spusti ruku u džep, pa izvadi za nj tri dinara od onih dinara što mu ih bješe dao Sandžar, kad bješe pošao na put, i reče mu: - O, ribaru, oprosti mi! Da si me poznavao prije nego što se ovo zbilo sa mnom, zacijelo bih odagnao čemer siromaštva iz tvoga srca, ali uzmi ovo, koliko mi je dao Alah! - I baci dinare kalifu, i kalif

ih uze i poljubi ih i ostavi (a pri svem tom kalif je samo želio da čuje djevojku kad zapjeva). - I kalif reče Nur-ad-dinu: - Lijepo si postupio i bio si milostiv, ali ja želim od tvoje prevelike mudrosti da nam ta djevojka otpjeva pjesmu, a ja bih je malo slušao. - I onda Nur-ad-din reče: - Aniso-al- -Džalis! - i ona mu odgovori: - Tu sam! - A on joj reče: - Života ti, otpjevaj nam štogod za ovoga ribara - hoće da te čuje! - I kad je čula riječi svoga gospodara, djevojka uze lutnju, uskladi žice na njoj, prijeđe po njima prstima, pa zapjeva:

O, vitka! Strune je prstima dodirnula.
I dušu svu osvojila čim ih se dotakla.
I zapjevala je i gluhom sluh povratila,
I kliknuo je nijemi tada: - Divno doista!

A potom zasvira na osobit način, tako da je pomutila umove, i izgovori ove stihove:

Nastaniv se u gradu našem čast nam iskazaste,
I pred sjajem vašim mrak mrkle noći izmače.
Zato treba i da kuću svoju namirišem
I mošusom i kamforom, i ružinom vodom sad.

I kalifa obuze ushićenje, i uzbuđenje ga svlada, i od silnog uzbuđenja nije se mogao suzdržati da ne uzvikne: - Lijepo, Alaha mi! Lijepo, Alaha mi! Lijepo, Alaha mi! - A Nur-ad-din ga zapita: - O, ribaru, da li ti se sviđa moja robinja? - I kalif reče: - Sviđa, Alaha mi! - I onda mu Nur-ad-din reče: - Dajem ti je na poklon, poklon plemenita čovjeka koji ne mijenja poklone i ne uzima ih natrag. - I zatim Nur-ad-din skoči na noge, pa, uzevši plašt, baci ga ribaru i reče mu da izađe s djevojkom, i djevojka pogleda Nur-ad-dina i reče mu: - O, gospodaru, ti odlaziš i ne oprostivši se sa mnom! Ako se to ne može izbjeći, počekaj da se oprostim s tobom i da ti kažem kako mi je sada: - I ona izgovori ove stihove:

O, tuga i patnje i spomen na dane minule
Tijelo mi izmučiste, te ko avet postadoh.
O, dragi, ne govori, bez mene nać' ćeš utjehu,
A za me, ko i dosad - nema kraja patnjama.
I kad bi tko mogao u suzama plivati,
To zacijelo prva ja u njima bih plivala.
O, ti, zbog koga mi strast je dušu svladala,
Ko vino što svlada vodu kad s njom se pomiješa,
Blizak je rastanak naš, kojeg se boj ah ja,
O, ti, zbog kog se s dušom i srcem strast poigrala!
O, slavni Hakanov sine, moj snu i potrebo!
O ti, koga strast nikad ni za čas ne ostavi!
Ti mene radi neprijatelj svog cara postade,
I živiš daleko sad od dragih i od kraja svog.
I ne dao Alah da kadgod za mnom zažališ!
Ti Karimu me dade - pa neka je slavljen on.

A kad je ona izgovorila ove stihove, Nur-ad-din joj odvrati ovim stihovima:

U čast rastanka oprostila se sa mnom,
I morena strašću, reče, ridajući:
Šta li ćeš mi, kad ja odem, raditi?
Odgovorih: - Pitaj onog tko živ bude.

I kad kalif ču njene riječi u stihovima: »Karimu ti me dade«, njegova čežnja za njom postade još veća, i bi mu teško i mučno da ih rastavi, te reče mladiću: - Gospodaru, djevojka je spomenula u stihovima da si postao neprijatelj njenoga gospodara i vlasnika. Ispričaj mi s kim si se zavadio i tko traga za tobom. - Alaha mi, o, ribaru - reče Nur-ad-din - sa mnom i tom

robinjom zbila se čudna povijest i čudesna stvar, i da je napisana iglama u uglovima očiju, mogla bi poslužiti kao pouka onima što se uče! - I kalif ga zapita: - Zar nam nećeš ispričati šta se dogodilo s tobom i zar nas nećeš upoznati sa svojom poviješću? Možda će ti od toga biti lakše, ta Alahova pomoć je bliska. - O, ribaru - zapita ga Nur-ad-din - hoćeš li da saslušaš našu priču u nanizanim stihovima ili u nevezanom govoru? - I kalif odgovori: - Nevezani govor, to su riječi, a stihovi - to su nanizani biseri. - I onda Nur-ad-din obori glavu i izgovori ove stihove:

Druže dragi, sa snom se rastadoh davno,
I bezmjerni u tuđini bol me mori.
Moj me roditelj vol jaše, nježan bješe,
Ali kada u grob leže, ja sam ostah.
I nesreće mnoge zadesiše mene,
Pa mi srce najzad iskidaše one.
Nabavi mi on robinju tijela nježna,
Od čijeg se stasa stide grane vitke.
I nasljedstvo sve utroših na robinju,
Ili štedro razdijelih ga ljudima dobrim.
I, zabrinut, povedoh je da je prodam,
Iako se bojah bola zbog rastanka.
Ali tek što vikač glasno cijenu reče,
U pogodbu stupi starac pokvareni.
I gnjev silan obuze me u tom času,
Te iz ruku najamničkih istrgoh je.
I pun zlobe, udari me zlotvor tada,
I plamenom kavge ljute planuo je.
I u gnjevu udarah ga rukom desnom,
Mjesto lijevom, duša dok se ne iskali.
I sa strepnjom kući svojoj tad se vratih,
I sakrih se, bojeći se dušmanina.
I gospodar tad naredi da nas svezu,
Ali mi vratar onda dođe plemeniti,
I reče mi da daleko nekud odem
I sklonim se, da zli ljudi ne likuju.
I odosmo, ostavivši kuću noću,
I htjedosmo stan tražiti u Bagdadu.
Od bogatstva ne osta mi ništa više,
Osim onog što ti dadoh, o, ribaru;
Al' ti dajem srcu što je najmilije -
Ta vjeruj mi da ti dadoh dušu svoju!

I kad je on izgovorio te stihove, kalif mu reče: - O, gospodaru Nur-ad- -dine, izloži mi svoj slučaj. - I Nur-ad-din mu ispriča svoju povijest od početka do kraja, pa kad kalif shvati u kakvom je stanju, upita ga: - Kamo ćeš krenuti sada? - Alahove zemlje su prostrane - odgovori mu Nur-ad-din, i kalif mu reče: - Evo, napisat ću ti pisamce, i predaj ga sultanu Muhamendu ibn Sulejmanu az-Zejni, i kad ga on bude pročitao, neće ti ništa učiniti nažao i neće te uvrijediti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset osma noć, ona reče:

38. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je na te kalifove riječi Nur-ad-din Alija uzviknuo: - Zar ima na svijetu ribara koji se dopisuje s carevima? Ništa se tome slično nikada ne događa! - Imaš pravo - odgovori mu kalif - ali ću ti reći šta je uzrok tome. Znaj da sam učio s njim u istoj školi, kod istog učitelja, i da sam ja bio stariji, a kasnije je njega snašla sreća, te je postao sultan, a moju sudbu je preinačio Alah, te sam postao ribar. Ali ja mu se ne bih obraćao s molbom kad ne bih znao da će je ispuniti, i kad bih mu svakog dana slao po hiljadu molbi, on bi ih sve

ispunio.

Kad je čuo te njegove riječi,Nur-ad-din reče: - Lijepo, piši, a ja ćugledati. - I kalif uze tintu i pero i napisa pohvalne riječi, a odmah zatim: - Ovo je pismo od Haruna-ar-Rašida, al-Mahdijeva sina, njegovu veličanstvu Muhamedu ibn Sulejmanu az-Zejni, koji je u mojoj milosti i koga sam postavio za svoga namjesnika nad jednim dijelom svoje države. Ovo pismo će ti stići zajedno s Nur-ad-dinom Alijom i'bn-Hakanom, vezirovim sinom, i istoga časa kad on stigne tamo predaj mu vlast i ne protivi se mojoj zapovijedi! Mir s tobom! - Potom dade pismo Nur-ad-dinu Aliji ibn-Hakanu, i Nur-ad-din uze pismo i poljubi ga, pa ga stavi u svoj turban i odmah pođe na put, i eto šta je bilo s njim.

Sto se tiče kalifa, šeik Ibrahim pogleda u nj dok još bješe prerušen u ribara i uzviknu: - O, najpodliji među ribarima, donio si nam dvije ribe koje vrijede dvadeset para, a uzeo si tri dinara, pa još hoćeš da uzmeš i djevojku! - I kad je čuo njegove riječi, kalif viknu na nj i mahnu glavom Masruru, i ovaj sc pojavi, i jurnu na šeika. A Džafar posla jednog dječaka što bješe s djecom u vrtu dvorskomu vrtlaru i zatraži od njega carsko odijelo, i dječak ode i donese odijelo i poljubi zemlju između kalifovih ruku, i kalif svuče ono što bijaše na njemu i obuče to odijelo. A šeik Ibrahim je sjedio na klupici, i kalif je stajao i gledao šta će biti, i onda se šeik zbuni i izgubi glavu i stade gristi prste govoreći: - Gle, sad! Da li spavam ili sam budan? - O, šeiče Ibrahime, šta je to s tobom? - zapita ga kalif, i onda se šeik Ibrahim osvijesti od opijenosti i baci se na zemlju i izgovori:

Oprosti mi krivicu, jer noga mi posrnu -
    Ta uvijek milost ište rob od gospodara svoga.
Učinih što krivica nalaže, i priznah je,
    Ali gdje je to što milost i oproštaj nalažu?

I kalif mu oprosti i naredi da mu dovedu djevojku u dvor, i kad ona stiže u dvor, kalif joj odredi zasebnu sobu i postavi ljude koji će je služiti, i reče joj: - Znaj da sam poslao tvoga gospodara kao sultana u Basru, i ako ushtije veliki Alah, poslat ću mu počasno odijelo, a poslat ću mu i tebe.

Evo šta se dogodilo s njima.

A što se tiče Nur-ad-dina Alije ibn-Hakana, on je putovao bez prestanka dok nije stigao u Basru, a potom priđe sultanovu dvoru i gromko viknu, i sultan ga ču i zamoli ga da mu dođe. I kad se nađe među njegovim rukama, Nur-ad-din poljubi zemlju i izvadi pisamce i dade mu ga, i kad sultan vidje riječi u zaglavlju pisma, koje bješe napisao gospodar pravovjernih svojom rukom, on se podigne i skoči na noge i poljubi ih triput i uzviknu: - Poštovanje i pokornost Alahu velikom i gospodaru pravovjernih!

Potom pozva četiri suca i emire i htjede mu predati vlast, ali se odjednom pojavi vezir, onaj isti al-Mujin ibn-Savi. I sultan mu dade pisamce, i vezir ga pročita, pa ga podera u komadiće i uze ga u usta i sažvaka i izbaci, i sultan mu viknu, gnjevan: - Teško tebi, šta te je nagnalo da to činiš? - A vezir mu odgovori: - Tako mi tvoga života, o, gospodaru sultane, ovaj nije vidio kalifa ni njegova vezira. To je obješenjak, podmukli đavo; njemu je pao šaka list papira koji je počeo pisati kalif svojom rukom, i on ga je upotrijebio za svoj cilj. I kalif ga nije poslao da ti oduzme vlast, niti on ima visoku naredbu, ni povelje o postavljenju. On nije došao od kalifa, nikako, nikako, nikako! A da se to doista i dogodilo, kalif bi zacijelo poslao zajedno s njim dvorjanina ili vezira, a on je došao sam.

- Pa šta da radimo? - zapita ga sultan, a vezir reče: - Pošlji ovoga mladića sa mnom, a ja ću ga uzeti od tebe i poslat ću ga s dvorjaninom u Bagdad. I ako govori istinu, on će nam donijeti visoki nalog i povelju; ako ih pak ne donese, ja ću se sam obračunati s onim koji me je uvrijedio. - I kad je čuo riječi vezira al-Mujina ibn-Savija, sultan reče: - Čini s njim što hoćeš!

I vezir ga uze od sultana i odvede ga svojoj kući i zovnu sluge, i oni ga povališe i tukoše dok se nije onesvijestio. I stavi mu na noge teške okove i odvede ga u tamnicu i viknu tamničaru, i ovaj dođe i poljubi zemlju između vezirovih ruku (a taj tamničar se zvao Kutejt). I vezir mu reče: - O, Kutejte, hoću da uzmeš ovoga i da ga baciš u koji od podruma koje imaš u tamnici i da ga mučiš i danju i noću. - I tamničar odgovori: - S poštovanjem i pokornošću! - A potom tamničar uvede Nur-ad-dina u tamnicu i zatvori vrata, i poslije toga naredi da se očisti klupa što bijaše iza vrata, i da se pokrije prostirkom i ćilimom, i posadi na nju Nur-ad-dina i skine mu okove, i bio je

milostiv prema njemu.

A vezir je svakog dana slao ponekog tamničaru i naređivao mu da tuče Nur-ad-dina, ali ga je tamničar branio dok nije prošlo četrdeset dana. A kad nastade četrdeset prvi dan, od kalifa stigoše pokloni, i kad ih ugleda, sultan se obradova i posavjetova se s vezirom o njima, i netko reče: - A možda su ti pokloni za novoga sultana? - I vezir al-Mujin ibn-Savi reče: - Najbolje bi bilo da smo ga ubili čim je stigao. - I sultan uzviknu: - Alaha mi, podsjetio si me na nj. Idi, dovedi ga i odsijeci mu glavu. - I vezir odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I ustade i reče: - Hoću da po gradu viču: »Tko hoće da gleda kako će pogubiti Nur-ad-dina Aliju ibn-Hakana, neka ide pred dvor!« I doći će i pratilac i praćeni da gledaju, i ja ću iscijeliti svoju dušu i bacit ću u jad zavidljivce. - Čini što hoćeš - reče mu sultan, i vezir pođe sretan i radostan, i dođe valiji i naredi mu da viču onako kao što spomenusmo, i kad ljudi čuše glasnika, ražalostiše se i zaplakaše - svi, pa čak i dječaci u školama i trgovci po radnjama. I ljudi se utrkivahu da zauzmu mjesto, da vide to, a neki odoše tamnici, kako bi došli s Nur-ad-dinom.

A vezir krenu s deset robova u tamnicu, i tamničar Kutejt ga zapita: - Šta hoćeš, gospodaru vezire? - Dovedi mi toga obješenjaka - reče mu vezir, i tamničar odgovori: - On je u najgorem stanju, toliko sam ga tukao. - A potom tamničar uđe i vidje da Nur-ad-din izgovara ove stihove:

Tko će meni pomoći i naći se u bolu?
    Mojoj boljci velikoj teško je lijek naći.
I srce mi i dušu udaljenost zamori,
    I u dušmane se drugovi pretvoriše
Dal’ ću naći među vama, ljudi, druga nježnoga,
    Da se na me sažali i da se odazove?
Kako su za me ništavni smrt i njezin zaborav!
    I već davno prestao sam da se sreći nadam.
O, gospode, onim što nas vodi, blagim vjesnikom
    Koga ti izabra - oceanom znanja, vladarom
Svih što se mole, zaklinjem te da mi grijeh oprostiš,
    I spasiš me sad, i tugu i bol mi ublažiš.

I onda mu tamničar svuče čisto odijelo, pa mu obuče dvije prljave košulje i odvede ga veziru, i Nur-ad-din pogleda, i odjednom* vidi da je to njegov neprijatelj koji hoće da ga ubije. I kad vidje to, on zaplače i zapita ga: - Zar se ne bojiš sudbine? - Ili nisi čuo pjesnikove riječi:

Gdje su Hosroji sada, a gdje li prvi despoti
    Što su blago skupili? Ni blaga ni njih nema!

- Znaš li, o, vezire - reče mu potom - da samo Alah, neka mu je hvala i slava, čini što hoće. - I vezir mu odvrati: - O, Alija, zar me plašiš tim riječima? Danas ću ti odrubiti glavu usprkos građanima Basre i neću se kolebati, pa neka sudba čini što hoće! Ja se ne obazirem na tvoje savjete, a obazirem se samo na pjesnikove riječi:

Nek sudba čini kako ona hoće -
    Nek djela njena ne zadaju ti brige.
Ili na divne riječi drugoga pjesnika:
    Tko preživi dušmanina svog,
Ma i za dan, cilj je postigao svoj.

I potom vezir naredi svojim slugama da Nur-ad-dina natovare na mazgina leđa, i sluge, kojima bješe teško da to učine, rekoše Nur-ad-dinu: - Pusti nas da ga zaspemo kamenjem i rastrgnemo. - Nikako ne činite to! - Zar niste čuli riječi pjesnika koji je rekao:

Proživjeti ja moram vijek svoj, sudbom određen,
    I mojih dana niz smrću mojom svršit će se.
I kad bi me lavovi odvukli u leglo svoje,
    Prije vremena mi život oduzeli ne bi.

I potom oni povikaše o Nur-ad-dinu: - Evo najmanje nagrade onome tko baca ljagu na careve. - I dođe su ga vozili po Basri, dok se ne zaustaviše pod prozorima dvora, i onda ga staviše na ćilim krvi i krvnik mu priđe i reče mu: - O, gospodaru, ja sam rob koga su primorali da ovo čini. Ako imaš kakvu želju, reci mi je, i ja ću ti je ispuniti: od života ti je ostalo malo vremena - dok se sultanovo lice ne pojavi na prozoru. I onda Nur-ad-din pogleda i lijevo i desno, i naprijed i iza sebe, i izgovori:

Ja vidjeh - krvnik je tu, i mač mu, i ćilim njegov,
I uzviknuh: - Ponižen sam u bolu velikom!
Zar neće mi pomoći sad dobri drug međ' vama?
Zapitah. - Ta odgovor'te vi na poziv moj!
Života je prošlo vrijeme, i propast mi dođe,
A tko će me, boga radi, požaliti sad
I pogledat' ovakva, i muke mi olakšati,
I čašu mi vode dati, da manje patim ja?

I ljudi ga stadoše oplakivati, i krvnik ustade i uze čašu vode i dade je Nur-ad-dinu, ali vezir ustane s mjesta i udari rukom čašu s vodom i razbi je, i povika na krvnika, naređujući mu da Nur-ad-dinu odrubi glavu. I onda krvnik zaveza Nur-ad-dinu oči, i narod povika na vezira, i podigoše se vapaji, i mnogi počeše pitati jedni druge, i kad sve to bi, odjednom se podigne prašina, i njeni oblaci ispuniše zrak i ravnicu.

I kad to vidje sultan, koji je sjedio u dvoru, on reče: - Pogledajte što je ono! - A vezir uzviknu: - Odsijecimo mu najprije glavu! - Ali sultan odvrati: - Počekaj dok ne vidim šta je to.

A ta prašina bješe prašina koju je podigao Džafar Barmakid, kalifov vezir, i oni koji bijahu s njim, a uzrok njihova dolaska bijaše to što je kalif proveo trideset dana ne spominjući ništa o Aliji ibn-Hakanu, i nitko mu nije govorio o njemu, dok jedne noći ne dođe do sobe Anise-al-Džalis i dok je nije čuo kako plače i izgovara divnim i ugodnim glasom pjesnikove riječi:

Tvoj lik je sa mnom, pa bio kraj mene il' ne,
I ime tvoje jezik napustiti neće.

I ona još jače zaplaka, i odjednom kalif otvori vrata i uđe u sobu i vidje Anisu-al-Džalis kako plače, a ona, kad je ugledala kalifa, pade na zemlju i poljubi mu noge triput, a potom izgovori:

O, ti što loze si čiste i rođenja slavnog,
O, grano plodova zrelih, drvo u cvatu svom,
Na zavjet te podsjećam što nam ga onda dade,
O, divni stvore ti, nikad ga ne zaboravi!

I kalif je zapita: - Tko si ti? - A ona mu odgovori: - Ja sam poklon koji ti je dao Alija ibn-Hakan i hoću da ispuniš obećanje koje si mi dao da ćeš me poslati njemu s počasnim poklonom; već trideset dana nisam sklopila oka ovdje. - I onda kalif pozva Džafara Barmakida i reče mu: - Džafare, ima već trideset dana kako nisam čuo glasa od Alije ibn-Hakana, i mislim da ga je sultan ubio. Ali, tako mi života i grobova mojih otaca i djedova, ako mu se dogodilo zlo, zacijelo ću pogubiti onoga tko je bio uzrok tome, pa makar mi on bio draži od svih ljudi! Hoću da odmah odeš u Basru i da mi doneseš obavještenje o vladaru Muhamedu ibn-Sulejmanu az-Zejni i o Aliji ibn-Hakanu. Ako se zadržiš dulje no što iziskuje dužina puta - doda kalif - odsjeći ću ti glavu. Ti znaš, o, sine moga strica, što je bilo s Nur-ad-din Alijom, i znaš da sam ga poslao sa svojim pismom, i ako vidiš, o, sine moga strica, da vladar nije učinio onako kako sam mu poručio, dovedi ga, a dovedi i vezira al-Mujina ibn-Savija onakve kakve ih nađeš, i ne zadržavaj se duže no što iziskuje daljina puta. - Džafar odgovori: - S poštovanjem i pokornošću!

I zatim se odmah spremi, pa je putovao dok nije stigao u Basru, i, pretičući jedna drugu, potekoše caru Muhamedu ibn-Sulejmanu az-Zejni vijesti o dolasku Džafara Barmakida. I Džafar stiže i vidje onaj metež, nered i tiskanje, i onda vezir Džafar zapita: - Zbog čega je takva gužva? - I ispričaše mu šta sc događa s Nur-ad-dinom Alijom ibn-Hakanom, i kad je čuo njihove riječi, Džafar žurno ode u sultanov dvor i pozdravi sultana i obavijesti ga radi čega je došao i reče mu

da će sultan, ako se Aliji ibn-Hakanu dogodi kakvo zlo, pogubiti one koji su bili uzrok tome.

Potom on ščepa sultana i vezira al-Mujina ibn-Savija i zatvori ih i naredi da se pusti Nur-ad-din ibn-Hakan, i postavi ga za sultana na mjesto sultana Muhameda ibn-Sulejmana az-Zejne. I provede u Basri tri dana, koliko gostuje gost, i kad nastade jutro četvrtoga dana, Alija ibn-Hakan se obrati Džafaru i reče mu: - Osjećam želju da se vidim s gospodarom pravovjernih. - I Džafar reče caru Muhamedu ibn-Sulejmanu az-Zejni: - Spremi se za put, oči- tat ćemo jutarnju molitvu, pa ćemo poći u Bagdad, ohitavalište mira.[41] - I car odgovori: - S poštovanjem i pokornošću! - I oni očitaše jutarnju molitvu, pa svi pođoše, i s njima bješe vezir al-Mujin ibn-Savi, koji se poče kajati za ono što bijaše učinio. A što se tiče Nur-ad-dina Alije ibn-Hakana, on putovaše usporedo s Džafarom, i putovahu dotle dok ne stigoše u Bagdad, obita- valište mira, i poslije toga odoše kalifu, i kad mu dođoše, ispričaše mu šta je bilo s Nur-ad-dinom i kako su ga našli na rubu groba. I onda se kalif obrati Aliji ibn-Hakanu i reče mu: - Uzmi ovaj mač i odsijeci glavu neprijatelju. - I Nur-ad-din uze mač i priđe al-Mujinu ibn-Saviju, i ovaj ga pogleda i reče mu:

- Ja sam postupio po svojoj prirodi, a ti postupi po svojoj. - I Nur-ad-din baci mač iz ruku i pogleda kalifa i reče mu: - O, gospodaru pravovjernih, on me je obmanuo ovim riječima. - I izgovori:

Ja ga prevarih lukavstvom njegovim što se pojavi;
Ta slobodnog je lako riječju blagom vratiti.

- Ostavi ga - reče onda kalif i viknu Masruru: - O, Masrure, ustani i odsijeci mu glavu! - I Masrur ustade i odsiječe mu glavu, i onda kalif reče; Aliji ibn-Hakanu: - Što želiš od mene? - O, gospodaru - odgovori Nur-ad-din - nije mi nužda da vladam Basrom, već hoću da sam u počasnoj službi tebi i da gledam tvoje lice. - I kalif mu odgovori: - S ljubavlju i zadovoljstvom! - Potom pozva onu robinju, i ona se pojavi pred njim, i kalif ih oboje obdari i dade im jedan od svojih dvoraca u Bagdadu i odredi im plaću, i Nur-ad-dina načini svojim bliskim prijateljem, i ovaj življaše s njim najugodnjim životom, dok ga ne zadesi smrt.

Ali to nije čudnije od povijesti o trgovcu i njegovoj djeci.

- A kako je to bilo - zapita Šahrijar. - I Šeherezada reče:

PRIČA O GANIMU-IBN-AJUBU

DOPRLO MI JE DO UŠIJU, O sretni care, da je u drevna vremena i minule vjekove i stoljeća živio jedan trgovac među trgovcima i da je imao mnogo novaca. I imao je sina slična mjesecu, u noći punoga mjeseca, rječita jezika, po imenu Ganima-ibn-Ajuba, koga bješe zarobila, osvojila ljubav. A Ganim imađaše sestru po imenu Fitnu, kojoj ne bješe ravne po ljepoti i čarima. I njihov otac preminu i ostavi im novac ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trideset deveta noć, ona nastavi:

39. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da im je taj trgovac ostavio velik imutak, a između ostalog i sto svežnjeva svile[42] i zlatotkanica i vrećice mošusa, a na tim svežnjevima bješe napisano: »Ovo je dio onoga što je spremljeno za Bagdad«, jer je trgovac upravo namjeravao da ode u Bagdad. A kad ga uze veliki Alah i kad prođe neko vrijeme, njegov sin uze te svežnjeve, pa pođe u Bagdad, a bijaše to u vrijeme kalifa Haruna ar-Rašida. I oprosti se s majkom, rodbinom i sugrađanima prije no što će otputovati, pa ode uzdajući se u velikoga Alaha, i Alah mu dade sreću dok nije stigao u Bagdad, i s njim bijahu mnogi trgovci.

U Bagdadu, on unajmi divnu kuću i zastre je ćilimovima i objesi u njoj zavjese i smjesti u kući one svežnjeve, i mazge, i deve, i sjedne da s odmori, i pozdraviše ga trgovci i velikaši iz Bagdada. A potom uze svežanj u kome bješe deset odsječenih komada skupocjene tkanine na kojima bijaše ispisana cijena, pa se uputi na trg. I trgovci ga dočekaše riječima: - Dobro nam došao! - i pozdraviše ga i ukazaše mu počast i pomogoše mu da sjaše i posadiše ga pored starješine trga, a zatim Ganim dade svežanj starješini, i ovaj ga razveza i izvuče iz njega komade tkanine, i starješina proda u njegovo ime te komade, i na svaki dinar Ganim zaradi po dva dinara. I on se obradova i poče prodavati tkanine i komade jedan za drugim, i tako je radio godinu dana.

A početkom naredne godine dođe do galerije što se nalazila na trgu i vidje da su zatvorena vrata na njoj, i kad zapita zašto su zatvorena, rekoše mu: - Umro je jedan trgovac, pa su svi trgovci otišli na pogreb. Hoćeš li i ti da dobiješ nebesku nagradu i da pođeš s njima? - I Ganim odgovori: - Hoću! - i raspita se o mjestu pogreba, i pokazaše mu to mjesto, te on učini avdes, pa je išao s trgovcima dok ne stigoše do mjesta molitve i dok se ne pomoliše za pokojnika. Zatim svi trgovci pođoše ispred nosila na groblje, a Ganim je išao za njima zbunjen.

I oni iziđoše s nosilima iz Bagdada, izvan grada, pa prođoše između grobnica, dođoše do groba i vidješe da su pokojnikovi rođaci već razapeli šator i donijeli svijeće i kandila, a čitači sjedoše da čitaju Kuran nad njegovim grobom pa posjedaše i trgovci, i Ganim-ibn-Ajub sjedne s

njima, i uzbuđenje ga toliko savlada da je govorio za se: - Ne mogu ih napustiti, te ću otići zajedno s njima.

I oni sjeđahu, slušajući Kuran, do večere, i dadoše im večeru i alve, pa jedoše dok se ne zasitiše, a zatim opraše ruke i ostaše sjedeći na mjestu, a Ganimova duša bješe obuzeta mislima o njegovu stanu i robi, i on se poboja kradljivaca. I reče za se: - Ja sam tuđ čovjek i ljudi misle da sam bogat; ako ovu noć provedem daleko od kuće, kradljivci će mi ukrasti novac i svežnjeve što se nalaze tamo. - I, bojeći se za svoju imovinu, on ustane i ode od sakupljenih, zamolivši ih za odobrenje da svrši neki hitan posao.

I tako je išao, držeći se tragova na putu, dok nije našao gradska vrata zatvorena i vidio da nitko ne ide tamo ili otuda; i nije čuo ni glasa, osim laveža pasa i zavijanja vukova.

I Ganim se vrati natrag i uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha! Pobojao sam se za svoj novac i pošao radi njega, ali sam našao zatvorena gradska vrata, te se sada bojim za svoju dušu! - I tada se vrati natrag da vidi gdje bi mogao odspavati do jutra, i ugleda počivalište mrtvih ograđeno sa četiri zida, usred kojih je rasla palma, i tamo bjehu otvorena vrata od kamena. I uđe u počivalište i htjede da zaspi u njemu, ali kako mu san nije dolazio na oči, obuze ga strah i tuga, jer se nalazio usred grobova. I onda skoči na noge i otvori vrata na grobnici i pogleda i odjednom vidje neku svjetlost u daljini prema gradskim vratima. I kad pođe dalje, vidje tu svjetlost na putu što je vodio do grobnice u kojoj se nalazio, i Ganim se poplaši za se, pa brzo zatvori vrata i poče se uspinjati na palmu, i pope se na njen vrh i sakri se u njenoj kruni.

A svjetlo se, malo-pomalo, sve više približavalo počivalištu, i Ganim se zagleda u svjetlo i ugleda tri crnca. Dvojica su nosila kovčeg, a jedan je držao u rukama fenjer i sjekiru. I kad oni dođoše do počivališta, jedan od onih crnaca što su nosili kovčeg uzviknu: - Što je to, Sauabe? - A drugi crnac mu odgovori: - Šta ti je, o, Kafure? Zar nismo ovdje bili u večernje doba i zar nismo ostavili otvorena vrata? - Da, tačno je to što kažeš - odgovori drugi, a prvi reče: - A sad su, evo, zatvorena i zasunjena! - I onda im reče treći, onaj što je nosio sjekiru i svjetiljku (a zvao se Buhejit): - Ala imate malo pameti! Zar ne znate da vlasnici vrtova izlaze iz Bagdada i šetaju ovuda, i kad ih zatekne veče, oni ulaze amo i zatvaraju vrata za sobom, bojeći se da ih crnci, kao što smo mi, ne uhvate, ne ispeku i ne pojedu?

I oni mu odgovoriše: - Imaš pravo; tako nam Alaha, nitko od nas nije tako malo pametan kao ti. - Nećete mi povjerovati - reče Buhejit - dok ne uđemo u grobnicu i ne nađemo koga u njoj. Ja mislim da je on primijetio svjetiljku i vidio nas, pa se poplašio i popeo na vrh ove palme.

Kad je čuo te robove riječi, Ganim prozbori za se: - O, najprokletiji među robovima! Ne vidio te Alah zbog te pameti i svega toga znanja! Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Kako da se sad spasim od tih crnaca?

A oni što su nosili kovčeg rekoše onome u koga bješe sjekira: - Umorili smo se noseći kovčeg na vratovima, pa kad nam otvoriš vrata, mi ćemo ti dati jednoga od onih koje budemo uhvatili, i ispeći ćemo ti ga svojim rukama tako vješto da od njegova sala neće propasti nijedna kap! - Bojim se jedne stvari, na koju sam pomislio u svojoj pameti - odgovori Buhejit. - Prebacimo kovčeg preko vrata gdje je naše skrovište. - Ako ga bacimo, razbit će se - odgovoriše mu oni, ali Buhejit reče: - Bojim se da u grobnici ne naiđemo na razbojnike koji ubijaju ljude i kradu stvari, zato što oni, kad nastane veče, dolaze na takva mjesta i dijele ono što imaju. - O, maloumniče, zar oni mogu ući amo? - rekoše mu ona dvojica što su nosila kovčeg, pa poniješe kovčeg, po- peše se na zid, siđoše i otvoriše vrata, dok je treći crnac, to jest Buhejit, stajao pred njima s fenjerom, sjekirom i košarom u kojoj bijaše malo žbuke.

A poslije toga oni sjedoše i zatvoriše vrata, i jedan od njih reče: - O, braćo, umorili smo se hodajući i noseći, namještajući i zatvarajući vrata: sada je ponoć, a mi nemamo snage da otvorimo grobnicu i zakopamo kovčeg. Ali odmorimo se jedno tri sata, pa ćemo ustati i učiniti ono što nam valja činiti, i neka nam svatko ispriča zašto su ga uškopili i sve ono što se dogodilo od početka do kraja, kako bi nam prošla noć i kako bismo se odmorili.

I onda reče onaj prvi, što je nosio fenjer (a bješe mu ime Buhejit): - Ispričat ću vam svoju povijest - na što mu oni rekoše: - Govori!

PRIČA PRVOGA EUNUHA

- O braćo - otpoče on - znajte da me je, kad sam bio sasvim mali, jedan trgovac doveo iz svoje zemlje, a bilo mi je onda tek pet godina. On me je prodao jednome ratniku u koga je bila trogodišnja kći, te su me odgojili zajedno s njom, i njeni rođaci su mi se smijali kad sam se igrao zajedno s njom i kad sam plesao i pjevao radi nje.

I meni je bilo dvanaest, a ona je napunila deset godina, ali mi nisu zabranili da se družim s njom.[43] I jednoga dana među danima ja joj odoh, a ona jc sjedila na jednom zabačenom mjestu i kao da je upravo izišla iz kupatila što se nalazilo u kući - tako je bila namirisana miomirisima i kadovima, a lice joj je bilo slično kolutu punoga mjeseca u četrnaestoj noći. I djevojčica se poče igrati sa mnom i ja se igrah s njom (a ii to vrijeme bijah gotovo već zreo), i ona me obori na zemlju, te padoh na leđa, a djevojčica mi sjede na grudi i stade se pripijati uza me. I dodirnu me rukom, i u meni planu žar, te je obgrlih, a djevojčica mi splete ruke oko vrata i uze se pripijati uza me svom snagom. I ne stigoh ni da dođem k sebi a već joj poderah haljinu i oduzeh joj djevičanstvo.

Kad vidjeh to, pobjegoh jednome od svojih drugova. A djevojčici dođe mati, pa kad vidje što joj se dogodilo, ona se onesvijesti, a potom se pobrinu da se ne sazna što je s njom i sakri i zataji od njena oca u kakvom je stanju i počeka s njom dva mjeseca, i za sve to vrijeme one su me zvale i mamile, dok me ne uhvatiše na mjestu gdje sam bio, ali ništa ne rekoše njenu ocu o tome, iz ljubavi prema meni. A potom je njena majka obeća jednom mladiću - brijaču koji je brijao djevojčina oca, i dade uz nju miraz od svoga novca i opremi je za muža, a otac njezin međutim nije znao ništa o njenom stanju, i oni su se trudili da dođu do miraza za nju.

A nakon toga iznenada me uhvatiše i uškopiše, i kad nju odvedoše mladoženji, mene učiniše eunuhom, te sam išao ispred nje svuda kamo bi pošla, pa i u kupatilo ili u kuću njena oca. A njenu stvar bijahu prikrili i u ponoć joj zaklaše nad košuljom goluba mladunca, i ja zadugo ostadoh kod nje, uživajući u njenoj ljepoti i dražima, ljubeći se i grlećd se i ležeći s njom, dok ne umriješe i ona, i njen muž, i njena majka i njen otac, a zatim me uzeše za državu, te se obreh na ovome mjestu i postadoh vaš drug. Eto zašto su mi, o, braćo, odsjekli ud, i to je kraj.

PRIČA DRUGOGA EUNUHA

I drugi crnac reče: - Znajte, o, braćo, da sam na početku onoga što se zbilo sa mnom, kad mi bješe osam godina, i svake godine po jedanput, lagao trgovce robljem, te su se oni svađali među sobom. I jedan trgovac robljem zabrinu se za mene, te me dade jednom posredniku i naredi mu da viče: - Tko hoće da kupi ovoga crnca s njegovom manom? - A u čemu se sastoji njegova mana? - zapitaše ga, i on reče: - On svake godine kazuje po jednu laž.

I onda jedan trgovac priđe posredniku i zapita ga: - Koliko su ti davali za nj s njegovom manom? - A posrednik odgovori: - Davali su mi šest stotina dirhema. - Dobit ćeš i ti dvadeset dirhema - reče mu onda trgovac, i posrednik odvede trgovca prodavaču robova, te ovaj dobi novac, a posrednik me odvede u kuću toga trgovca, pa uze novac za posredovanje i ode.

I taj me trgovac obuče u prikladnu odjeću, pa ja provedoh kod njega, služeći ga, cio ostatak godine, sve dok sretno ne poče nova godina. A bila je to blagoslovljena godina, bogata usjevom, te trgovci počeše svakoga dana priređivati gozbe, tako da su se svakoga dana okupljali kod nekoga od njih, dok ne dođe vrijeme da gozbu priredi i moj gospodar, u šumici, iznad grada.

I on se uputi s trgovcima u vrt i ponese sve što im bješe potrebno od jela i ostaloga, i sjedili su tamo jedući, pijući i razgovarajući do podne. I onda mome gospodaru ustreba jedna stvar iz kuće, te mi reče: - Hej, robe, uzjaši mazgu, pa idi kući i donesi mi od tvoje gospođe tu i tu stvar, i vrati se što prije. - I ja postupih po njegovu neređenju i uputih se kući. A kad se približili kući, stadoh vikati i prolijevati suze, te se stanovnici te ulice, veliki i mali, okupiše oko mene, i žena moga gospodara i njegove kćeri začuše moju viku, pa otvoriše vrata i zapitaše me šta je to, i ja im rekoh:

- Moj gospodar sjedio je pored jednog starog zida sa svojim prijateljima, i zid je pao na

njih, i kad sam ja vidio što se dogodilo s njima, uz- jahao sam mazgu i brzo došao da vam to javim.

Kad čuše to, trgovčeva žena i njegove kćeri udariše u ciku i počeše derati haljine na sebi i udarati se po licu, i susjedi se okupiše oko njih, a što se tiče žene moga gospodara, ona isprebaca sve stvari po kući jednu preko druge, i polomi police i razbi prozore i rešetke, i zamaza zidove blatom i indigom, i reče mi: - Avaj, Kafure, hodi amo, pomozi mi, polomi ove ormare i porazbijaj posuđe i porculan i ostalo!

I ja joj priđoh i počeh s njom obarati police po kući sa svim onim što je bilo na njima, i obiđoh krovove i sve odaje, rušeći ih, a razbijah porculan i sve ostalo što bijaše u kući, dok sve ne polomismo, i pri tom vikah: - Avaj, gospodaru!

A zatim moja gospođa iziđe otkrivena lica, a na glavi joj bješe samo veo, i ništa više, i s njom iziđoše njene kćeri i sinovi, i oni mi rekoše: - Kafure, hajde ispred nas i pokaži nam mjesto na kome se nalazi tvoj gospodar, pod zidom, mrtav, da bismo ga mogli izvući iz ruševina i položiti u kovčeg i poslati kući i prirediti mu lijep pogreb. - I ja pođoh ispred njih i vikah: - Avaj, gospodaru! - a oni iđahu sa mnom otkrivena lica i gologlavi i vikahu: - Jao, jao! - za tim čovjekom.

I na ulici ne ostade ni žive duše, ni muškarca, ni žene, ni djeteta, ni starice koja nije pošla za nama, i svi su se oni, zajedno s nama, neko vrijeme udarali po licu, plačući gorko. I ja prođoh radi njih kroz cio grad, i narod se raspitivao o onome što se dogodilo, i oni mu pričahu što bijahu čuli od mene, te ljudi govorahu: - Nema moći ni sile do u Alaha! - I netko od njih reče: - Mora biti da je umro neki veliki čovjek! Hajdemo valiji da mu ispričamo to ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeseta noć, ona nastavi:

40. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je eunuh nastavio ovako: - Valija je, kad su otišli k njemu i ispričali mu sve, ustao i pojahao i poveo sa sobom radnike s lopatama i košarama, i oni pođoše za mojim tragom, i s njima bješe mnogo svijeta, a ja sam išao ispred njih i udarao se po licu i vikao, a moja gospođa i njene kćeri bijahu iza mene i kukahu.

I ja potrčah ispred njih i pretekoh ih, vičući i posipajući glavu prašinom i udarajući se po licu, i utrčah u onaj vrt, i moj gospodar vidje kako se udaram po licu i kako vičem: - Avaj, gospođo! Jao, jao, jao! Tko mi je ostao sada da se sažali na mene, kad nema više moje gospođe! O, da sam je mogao životom svojim iskupiti!

I kad me ugleda, moj gospodar se zbuni, i lice mu požuti, i on uzviknu:

- Šta je s tobom, Kafure, i šta se to dogodilo? - A ja mu odgovorih: - Kad si me poslao kući, ja sam ušao u nju i vidio da je zid što se nalazi u sobi pao i sav se sručio na moju gospođu i na njenu djecu. - I tvoja gospođa nije ostala u životu? - zapita me on, a ja mu rekoh: - Nije, tako mi Alaha, gospodaru, nitko od njih nije ostao u životu, i najprije je umrla moja najstarija gospođa. -

- A je li ostala nepovrijeđena moja mala kći? - zapita on, i ja odgovorih: - Nije. - I onda on reče: - A kako je mazga koju jašem? Je li ona u životu? - Nije, tako mi Alaha, gospodaru - odgovorih; - zid od kuće i konjušnice pao je na sve što je bilo tamo, pa čak i na ovce, i kokoši. Sve su se one pretvorile u gomilu mesa, te su ih pojeli psi, i nitko od njih nije ostao živ. - A zar nije u životu ni tvoj stariji gospodar? - zapita me on. - Ne, tako mi Alaha, nitko od njih nije ostao u životu - rekoh - i ovoga časa nema ni kuće, ni čeljadi, i od njih nema nikakva traga. A što se tiče ovaca, gusaka i kokošiju, njih su pojele mačke i psi.

Kad je moj gospodar čuo moje riječi, njemu se smrknu pred očima, te nije mogao vladati ni svojom dušom ni svojom pameću, i nije bio kadar da se drži na nogama, nego ga obuze slabost, i bio je sav skrhan, i poderao je odijelo na sebi i počupao bradu i skinuo turban s glave i nije se prestajao udarati po licu dok mu iz njega nije potekla krv, svejednako vičući: - Jao, djeco moja! Jao, ženo moja! Teško onome kome se dogodilo ono što se dogodilo meni!

I trgovci, njegovi drugovi, povikaše na njegovu viku i zaplakaše s njim, suosjećajući s njim u takvu stanju, i poderaše odjeću na sebi, i moj gospodar iziđe iz vrta, udarajući se po licu zbog nevolje koja ga je snašla, i od silnih udaraca po licu kao da je bio pijan. I kad on i trgovci iziđoše na vrtna vrata, odjednom ugledaše velik oblak prašine i začuše viku i kuknjavu, i kad pogledaše na one što se približavahu, vidješe da su to valija i stražari, i narod, i ljudi koji su gledali, a

trgovčevi rođaci, iza njih, vikahu i kukahu, plačući gorko i mnogo.

I prvi na koje naiđe moj gospodar bijahu njegova žena i djeca, i kad ih ugleda, on se zbuni i nasmije se i ohrabri, i reče im: - Kako ste? Šta se to dogodilo s vama u kući i šta vam se desilo? - A oni, kad ga ugledaše, uzviknuše:

- Neka je hvala Alahu što te je spasio! - i poletješe k njemu, a njegova se djeca pripiše uza nj vičući: - Neka je hvala Alahu što te je spasio, oče! – I žena ga zapita: - Jesi li zdrav? Neka je hvala Alahu što nam je dao da sretno vidimo tvoje lice! - A ona bijaše sva smetena, i pamet je izdade kad ga je ugledala. - O, gospodaru, kako se to dogodilo da ste ostali nepovrijeđeni, ti i trgovci, tvoji prijatelji? - zapita ga ona, a trgovac reče: - A šta je to bilo s vama u kući? - I žena mu odgovori: - Svi smo živi i zdravi, i našu kuću nije zadesilo nikakvo zlo, samo što nam je tvoj rob Kafur došao gologlav, s poderanim odijelom, vičući: - Avaj, gospodaru moj! Avaj, gospodaru moj! - I kad smo ga zapitali: - Što se to dogodilo, Kafure? - on je rekao: - Na moga gospodara i njegove prijatelje, trgovce, pao je zid u vrtu, te su svi poginuli. - Tako mi Alaha - uzviknuo je gospodar - on je maločas došao k meni vičući: - O, gospođo moja! O, djeco moje gospođe! - i rekao: - Moja gospođa i sva njena djeca pomrli su.

I trgovac je gledao tamo i amo i ugledao me s poderanim turbanom na glavi, a ja sam vikao i gorko plakao i posipao glavu zemljom, i onda me je on pozvao, te sam mu prišao, a on je uzviknuo: - Teško tebi, nevaljali robe, sine razvratnice, prokleto koljeno! Koliko si nevolja načinio! Ali ja se kunem Alahom da ću ti na svaki način oderati kožu s mesa i da ću odsjeći meso s tvojih kostiju. - Alaha mi - odgovorih mu ja - ti mi ništa ne možeš učiniti jer si me kupio bez obzira na moju manu, pod tim uvjetom, i svjedoci će posvjedočiti protiv tebe, jer si me kupio bez obzira na moju manu, i znao si za nju, a ona se sastojala u tome što ja svake godine kazujem po jednu laž. Ovo je tek polovina laži, a kad se završi godina, reći ću i drugu polovinu, pa će laž biti cijela. - O, pseto jedno, o, kujin sine, o, najprokletiji među robovima - povika na mene gospodar - zar je to tek polovina laži! To je velika nesreća! Odlazi od mene, oslobađam te Alaha radi! - Tako mi Alaha - na to ću ja - ako si ti mene oslobodio, ja tebe neću osloboditi dok se ne završi godina i dok ne kažem preostalu polovinu laži. A kad je završim, odvedi me na trg i prodaj me za onoliko za koliko si me kupio, s mojom manom, ali me nemoj osloboditi, jer ne znam ni jedan zanat da bih se mogao hraniti. A pitanje koje ti spomenuh odnosi se na zakon, i njega poznavaoci zakona spominju u glavi o oslobođenju roba.

I dok smo mi razgovarali, odjednom priđe narod i ljudi i stanovnici njegove ulice, žensko i muško, da izraze trgovcu svoje saučešće, i dođe valija sa svojim ljudima, i moj gospodar i trgovci pođoše valiji i ispričaše mu što se dogodilo, rekavši mu da je sve to samo polovina laži. I kad čuše to od njega, oni nađoše da je moja laž velika i veoma se začudiše i stadoše me proklinjati i grditi, a ja sam stajao i smijao se, i rekao sam: - Kako će me ubiti moj gospodar, kad me je kupio s tom manom?

I kad je trgovac otišao svojoj kući, našao ju je porušenu, a najvećim dijelom bio sam je porušio ja i porazbijao u njoj stvari koje su stajale mnogo novaca, i njegova žena ih je razbijala, ali ona reče svome mužu: - Kafur je razbio posuđe i porculan. - I moj se gospodar još više razgnjevi, pa udari rukom o ruku i reče: - Tako mi Alaha, u životu nisam vidio takvo čedo preljuba kao što je taj crnac! On veli da je to tek polovina laži, a šta li će tek biti kad kaže cijelu laž? Porušit će grad ili dva grada!

I potom, od silnoga gnjeva, ode valiji, a ovaj me nagna da pojedem dobre batine, tako da sam obamro i onesvijestio se, a moj gospodar me ostavi one- sviještena, pa dovede brijača, koji me uškopi i zapeče mi ranu, i kad se osvijestili, vidjeh da sam eunuh. A gospodar mi reče: - Kao što si ti meni spalio srce lišivši me svih stvari koje su mi bile drage, tako sam i ja spalio tvoje srce lišivši te najdragocjenijeg uda. - I potom me uze, pa me proda po najvećoj cijeni, jer sam bio eunuh, i ja nisam prestajao da unosim smutnju u ona mjesta kamo su me prodavali, i prelazio sam od emira emiru, od velikaša velikašu, i prodavahu me i kupovahu dok ne dođoh u dvor gospodara pravovjernih, ali duša mi je skrhana, i lukavstva mi ne polaze za rukom, i ostao sam bez svojih mošnica.

Kad čuše njegove riječi, oba crnca se nasmijaše i rekoše: - Ti si izmet, čedo izmeta i lažeš odvratnom lažju! - I potom rekoše trećem crncu: - Ispričaj nam svoju povijest - a ovaj reče: - O, sinovi moga strica, sve što ste ispričali nije ništa, a ja ću vam sad ispričati zašto su meni odsjekli mošnice, mada sam bio zaslužio i više od toga, jer sam vršio blud sa svojom gospođom i sinom

svojega gospodara. Ali je moja povijest duga, i sada nije vrijeme da je pričam, jer će uskoro jutro, o, sinovi moga strica, a možda će svanuti i dan, i s nama će još biti ovaj kovčeg, te ćemo se osramotiti i propast će nam duše. De, otvorite vrata, a kad ih otvorimo i uđemo unutra, ispričat ću vam zašto su mi odsjekli mošnice.

I on se pope gore, pa siđe sa zida i otvori vrata, te oni uđoše i staviše svijeću, pa počeše kopati rupu, dugu i široku kao kovčeg, između četiri groba, i Kafur je kopao, a Sauab je nosio zemlju u košarama, dok nisu iskopali rupu do polovine ljudskoga rasta, a zatim staviše kovčeg u rupu i opet je zasuše zemljom, pa, izlazeći iz grobnice, zatvoriše vrata, i Ganim-ibn-Ajub ih izgubi iz vida.

I kad se sve smiri i kad to mjesto postade pusto i kad se on uvjeri da je sam na njemu, srce mu se poče baviti mišlju o onome što je bilo u kovčegu, te reče u sebi: - De, da vidim što je u tom kovčegu! - Ali sačeka da sine i zablista zora i da postane vidna njena svjetlost, pa onda siđe s palme i poče uklanjati zemlju rukom, dok ne otkri i ne izvuče kovčeg. A potom uzme jedan veliki kamen i udari njime o katanac i razbi ga, pa podigne poklopac, pogleda u kovčeg i odjednom vidje da tamo leži mlada žena opijena bunikom, i od disanja joj se podižu i spuštaju grudi.

A djevojka bijaše lijepa i dražesna, i na njoj nakit i dragocjenosti od zlata i ogrlice od dragoga kamenja koje su vrijedile sultanova carstva i nisu se mogle platiti novcem. I kad je ugleda, Ganim-ibn-Ajub shvati da su se neki ljudi zavjerili protiv te djevojke i da su je opili bunikom, pa kad se uvjeri u to, on se poštara da izvuče djevojku iz kovčega, a tada je položi poleđuške, i kad udahnu dah vjetra i kad joj zrak uđe u nos i pluća, ona kihnu i zagrcnu se i zakašlja, a iz grla joj ispadne komad kretske bunike, i to takav da bi i slon zacijelo spavao od jedne noći do druge da ga je samo onjušio.

I ona otvori oči i pogleda unaokolo i reče nježnim glasom: - Teško tebi, vjetre, ti ne možeš utoliti žednoga ni razgaliti onoga koji je utolio žeđ! Gdje je Zahr-al-Bustan? - Ali joj nitko ne odgovori, te se ona okrene i viknu: - Sabiha, Šedžeret-ad-dur, Nur-al-huda, Nadžmat-es-subh! Teško tebi! Šahva, Nu- zha, Hulva, Zarifa, govorite! - Ali joj nitko ne odgovori, te ona povede očima uokolo i uzviknu: - Teško meni, ti me ukopavaš u grobove! O, ti što znaš šta je u srcima i što nagrađuješ na dan uskrsnuća i oživljenja! Tko me je donio s onog mjesta iza zavjesa i pokrivača i položio me između četiri groba?

I dok je ona to govorila, Ganim je stajao na nogama, i on joj reče: - O, gospođo, nema ni pokrivača, ni dvorova, ni grobova. Ovdje je samo tvoj rob kojeg je zanijela ljubav, Ganim-ibn-Ajub, koga ti je doveo onaj kome je poznato sve što je skriveno, da te spasi od tih bolova, i da ti nabavi sve što možeš poželjeti.

I on ušuti, a djevojka uzviknu, vidjevši kako stoji stvar: - Tvrdim da nema boga osim Alaha i da je Muhamed Alahov poslanik! - A potom se okrene Ganimu i, pokrivši lice rukama, zapita nježnim glasom: - O, blagoslovljeni mladiću, tko me je donio na ovo mjesto? Evo, već sam se osvijestila. - O, gospođo - odgovori Ganim - došla su tri crnca, eunuha, i oni su donijeli ovaj kovčeg.

I potom joj ispriča sve što se s njom dogodilo i kako ga je zateklo veče i kako je postao uzrok njena spasenja, a da nije bilo toga, ona bi se ugušila i umrla bi. A zatim je zapita kakva je njena povijest i što je bilo s njom, a ona odgovori: - O, mladiću, neka je hvala Alahu koji me je predao čovjeku kao što si ti! Ustani sada, stavi me u kovčeg i iziđi na put, pa ako nađeš koga da tjera magarce, ili mazge, najmi ga da odnese taj kovčeg i pošalji me svojoj kući, i kad se nađem u tvojoj kući, bit će dobro i ispričat ću ti svoju povijest i reći ću ti šta mi se dogodilo, i donijet ću ti sreću.

I Ganim se obradova i iziđe iz grobnice (a dan već bijaše svanuo i zrak zablistao svjetlošću, i ljudi bjehu izišli i počeli hodati) i najmi čovjeka s maz- gom i dovede ga do grobnice i podigne kovčeg, pošto je najprije stavio u nj djevojku (a ljubav prema njoj već mu je obuzela srce), pa pođe s njom, radostan, jer je ta djevojka vrijedila deset hiljada dinara i na njoj bijahu haljine i nakit koji su vrijedili mnogo novaca. I kad je stigao do svoje kuće, on unese kovčeg i otvori ga ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset prva noć, ona nastavi:

41. - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ganim-ibn-Ajub, stigavši kući otvorio kovčeg i

 izvadio djevojku iz njega, i ona je pogledala i vidjela da je to divna odaja, zastrta ćilimovima što bojom uveseljuju oko, a vidjela je i tkanine svezane u svežnjeve, i zavežljaje, i ostalo. I shvati da je Ganim veliki trgovac i da ima mnogo novaca, te otkri lice i pogleda u nj i odjednom vidje da je to divan mladić. I kad ga ugleda, djevojka ga zavolje i reče mu: - O, gospodaru, daj da što pojedemo. - A Ganim joj reče: - To mi je u pameti i pred očima.

Zatim ode na trg, pa kupi pečeno janje i zdjelu poslastica i ponese suhih plodova, da se nađu uz jelo, i svijeća, i uze još i vina i potrebno posuđe za piće i cvijeće, pa dođe kući i donese sve te stvari. I djevojka se nasmije kad ga ugleda i poljubi ga i zagrli i stade ga milovati, i njegova ljubav poraste i obavi mu se oko srca.

A potom su jeli i pili dok se nije počela spuštati noć, i oni zavolješe jedno drugo, jer bijahu istih godina i podjednake ljepote, a kad nastade noć, Ganim- -ibn-Ajub, zaljubljen, zanesen ljubavlju, ustade i zapali svijeće i kandila i osvijetli odaju. I donese sudove s vinom i rasporedi zelenilo i sjedne s njom, pa joj poče nalijevati čašu i davati joj da pije, a i ona nalijevaše čašu i davaše njemu da pije. I oboje plesahu i smijahu se i izgovarahu stihove, i njihova radost bijaše sve veća, i oni osjetiše ljubav jedno prema drugom - neka je hvala onome što sjedinjuje srca! - i tako bi dok se ne približi jutro. I san ih savlada, te spavahu na svojim mjestima, dok ne nastade jutro, i onda Ganim-ibn- -Ajub ustane i ode na trg i kupi sve što bijaše potrebno: jela, pića, zeleni, mesa, vina i ostalo - i sve to donese kući, pa sjedne s njom da jede. I jedoše dok se ne zasitiše, a poslije toga on donese vina, te su pili i plesali jedno s drugim dok im se obrazi ne zarumenješe, a oči im ne potamnješe, i u duši Ganima- -ibn-Ajuba pojavi se želja da poljubi djevojku i da prospava s njom, te joj reče:

- Daj mi jedan poljubac s tvojih usta, možda će se ohladiti oganj moga srca.

- O, Ganime - reče ona - strpi se dok se ne napijem i ne obeznanim, pa uzmi od mene poljubac krišom, da ja ne znam da si me poljubio.

I ona skoči na noge, pa svuče jedan dio svoje odjeće i ostade sjedeći u tankoj košulji i svilenoj marami, i onda se uzburka Ganimova strast, i on je zapita: - O, gospođo, hoćeš li mi dopustiti ono što ti rekoh? - Tako mi Alaha - odgovori ona - to neće valjati za tebe, jer su na pojasevima mojih haljina ispisane teške riječi. - I srce Ganima-ibn-Ajuba prepuče, i njegova strast postade još jača kad vidje da će teško postići ono što želi, i on izgovori:

Molio sam je, umiruć' za njom,
  Da mi poljupcem bol utoli.
Ne, ne - reče mi ona - nikada!
  A ja odgovarih - da, da!
Ona: - Od srca poljubac uzmi,
  S punim pravom i smij se.
Nasilu - zapitih, a ona će
  Reci mi: - Ne, uzmi ga ko štedri dar.
Ne pitaj me što bješe, čuj!
  Alah neka ti višnji oprosti.
O nama misli što hoćeš ti,
  Ljubav od misli zlih je nježnija.
I neću znati da li je to
  Dušmanin otkrio ili sakrio.

I nakon toga njegova ljubav postade još žešća i plamenovi mu buknuše u srcu. Doista je tako bilo. A ona se branila od njega i govorila: - Ne prilazi mi! - I oni provodahu vrijeme u ljubavi i razgovoru za stolom, a Ganim- -ibn-Ajub utonu u more ljubavnog bezumlja, a ona se poče sve jače odupirati i prenemagati, dok ne naiđe noć sa svojim mrakom i ne spusti na njih sku- tove sna. I Ganim ustade, pa upali kandila i zažeže svijeće i opet donese na stol nova jela i zeleni, pa uze djevojčine noge i poče ih ljubiti i učini mu se da one liče na svježu pavlaku. I protre lice o njih i reče: - O, gospođo, sažali se na roba svoje ljubavi i na onoga koga ubiše tvoje oči! Srce bi mi bilo čitavo da nije tebe!

Potom je malo plakao, a ona mu je rekla: - O, gospodaru moj i svjetlosti očiju mojih, ja te volim i vjerujem ti, tako mi Alaha, ali znam da nećeš doprijeti do mene. - A u čemu je zapreka? -

zapita je on, i ona reče: - Noćas ću ti ispričati svoju povijest, i ti ćeš mi oprostiti. - Potom ona pohrli njemu i obavi mu ruke oko vrata i poljubi ga i stane ga podsticati i obeća mu da će se sjediniti s njim, i oni se zabavljahu i smijahu se sve dotle dok ih ne savlada ljubav koju su osjećali jedno prema drugome.

I bili su i dalje u takvu stanju i spavali na jednoj postelji, ali se ona čitavih mjesec dana protivila Ganimu kad god bi on tražio da se sjedini s njom. I srcem svakoga od njih posve je ovladala ljubav, te nisu mogli podnijeti da budu jedno bez drugoga, i kad nastade jedna noć među noćima, i Ganim spavaše zajedno s njom, i oboje bjehu opijeni, Ganim pruži ruku prema njenome tijelu i pogladi ga, a zatim prijeđe rukom po njenom trbuhu i spusti se do pupka, i onda se ona probudi, i uspravi se i pogleda u svoje haljine, a kad vidje da su zavezane, opet zaspa. I Ganim je pogladi rukom i spusti ruku do njenih šalvara i do pojasa i povuče ga, i djevojka se tada probudi i uspravi se, i Ganim sjedne pored nje, i ona ga zapita: - Šta to hoćeš? - Hoću da malo spavam s tobom i da se naslađujemo. - A ona mu reče: - Sada ću ti objasniti što je sa mnom, da bi znao tko sam; hoću da ti odam svoju tajnu, da bi ti bilo jasno moje ustručavanje. - Dobro - odgovori Ganim, i onda ona podera skut svoje košulje i reče mu, pruživši ruku prema pojasu što joj je stezao odjeću: - O, gospodaru, pročitaj što piše na rubovima ovoga pojasa.

I Ganim uze pojas u ruku i pogleda u nj i vidje da je na njemu izvezeno zlatom: »Ja sam tvoja, a ti si moj, o, potomče prorokova strica!« I kad pročita to, on spusti ruku i reče djevojci: - Reci mi tko si i što si! - A ona odgovori: - Dobro! Znaj da sam naložnica gospodara pravovjernih i da se zovem Kut-ad-Kuluba. Gospodar pravovjernih me je odgojio u svome dvoru, i ja sam porasla, i kalif je vidio kakva su moja svojstva, i vidio moju ljepotu i draž koju mi je podario gospod, i zavolio me silnom ljubavlju. I uzeo me i smjestio u zasebnu odaju i odredio mi deset robinja da me služe, i poklonio mi taj nakit koji vidiš na meni. I jednog dana kalif ode u neku zemlju, i Sit-Zubejida priđe jednoj od onih robinja koje su me služile i reče joj: - Potrebna si mi. - A zašto, o, gospođo? - zapita je djevojka, i Sit-Zubejida reče: - Kad zaspi tvoja gospođa Kut-al-Kuluba, metni joj ovaj komad bunike u nozdrve ili piće, pa ćeš dobiti mnogo novaca. - A robinja joj odgovori: - Učinit ću to s ljubavlju i drage volje! - I uze od nje buniku, radujući se novcu i stoga što je u početku bila Sit-Zube- jidina robinja, a zatim mi priđe i stavi buniku u moje piće. I kad nastade noć, ja ga popih, i čim mi se bunika ugnijezdila u utrobi, ja padoh na zemlju, i glava mi se nađe pored nogu, i nisam stigla ni da se osvijestim a već sam se našla na drugome svijetu. I kad Sit-Zubejidi pođe za rukom njeno lukavstvo, ona me stavi u onaj kovčeg, pa krišom pozva crnce, podmiti i njih i vratare, pa posla crnce sa mnom one noći kad si ti spavao na palmi, i oni su učinili sa mnom ono što si vidio, a spasenje mi dođe od tvojih ruku, i ti si me donio na ovo mjesto i učinio mi najveću ljubav. Eto moje povijesti i moje priče, i ja ne znam što se dogodilo s kalifom za vrijeme moje odsutnosti. Znaj tko sam i ne kazuj nikome što je bilo sa mnom.

Kad je Ganim-ibn-Ajub čuo Kut-al-Kulubine riječi i uvjerio se da je ona inoča gospodara pravovjernih, on ustukne i obuzme ga osjećaj poštovanja prema kalifovu dostojanstvu, i sjedaše usamljen u jednom kutu odaje, koreći sebe i razmišljajući o onome što mu se dogodilo i pozivajući srce da se strpi. I prebivao je tako rastresen, zaljubljen u onu kojoj nije mogao prići i plakao od silne strasti, tužeći se na pristranost sudbine i na njeno neprijateljstvo (neka je hvaljen onaj koji je ispunio srce mišlju o ljubavi i dragani!). I on izgovori:

Znaj, srce zaljubljenog grde zbog voljenih,
Jer, zaniješe mu dušu draži njine.
Zapitaše me: - Kakav je ukus strasti? - i rekoh:
Slatka je ljubav, al' u njoj patnja se krije.

I onda se Kut-al-Kuluba podigne, pa ga zagrli i poljubi, i ljubav prema njemu ovlada joj srcem, i ona mu oda svoju tajnu, i reče mu da ga voli, i obavi ruke oko Ganimova vrata ljubeći ga, ali se on branio od nje, bojeći se kalifa. I oni razgovarahu neko vrijeme, tonući u more međusobne ljubavi.

A kad svanu dan, Ganim ustade i obuče se, pa, kao i obično, ode na trg. I uze sve što bijaše potrebno, pa se vrati kući i nađe Kut-al-Kulubu gdje plače, ali ona prestade plakati kad ga ugleda i osmjehnu se i reče: - Primorao si me da tugujem, o, dragane moga srca! Tako mi Alaha, ovaj čas tvoje odsutnosti bio je kao godina rastanka s tobom! Eto, kazala sam ti u kakvom sam stanju zbog

svoje velike ljubavi prema tebi, priđi mi sada, mani se onoga što je bilo, i zadovolji svoju želju mnome. - Neka me sačuva Alah! - uzviknu Ganim. - To neće biti! Otkud može pas zauzeti mjesto lava! Ono što pripada gospodaru, zabranjeno je robu!

I on se otrgne od nje i sjedne postrance, na hasuru, a ona ga još više zavolje zbog toga što joj se usprotivio, a zatim sjedne pored njega, pa počne piti i plesati s njim, i on se opije, i djevojka se pomami od želje da bude njegova. I ona zapjeva i izgovori:

Duša onog što je rob ljubavi muči se sad, -
Dokle li ćeš dalek biti, dragane, dokle, je li?
O ti, što lik odvraćaš svoj, mada sam nevina,
Ta i gazela za sobom uvijek gleda, bježeći.
Udaljenost i vječni rastanak i oproštaj,
Zar podnijeti to odjednom može onaj koji voli?

I Ganim-ibn-Ajub se rasplače, i ona se rasplače videći ga gdje plače, i oni ne prestadoše piti do noći, a potom Ganim ustade i prostre dvije postelje, svaku na zasebnom mjestu, i Kut-al-Kuluba ga zapita: - Za koga je ta druga postelja? - A on joj odgovori: - Ova je za mene, a ona druga za tebe, i od ove ćemo noći spavati tako, jer je robu zabranjeno sve ono što pripada gospodaru. - O, gospodaru - reče ona - spasi nas toga; sve se zbiva onako kako je odlučeno i suđeno. - Ali je Ganim odbi, te plamen bukne u Kut-al-Kulubinu srcu i njena strast postade još veća, i ona se grčevito uhvati za nj i uzviknu: - Alaha mi, spavat ćemo samo zajedno! - Ali on odgovori: - Neka me Alah sačuva od toga!

I njegova prevagnu, te on prespava sam do jutra, a Kut-al-Kuluba osjećaše veliku ljubav i strast, njen zanos i njena zaljubljenost postadoše još jači.

I tako provedoše tri duga mjeseca, i kad bi mu se ona približila, on bi joj se odupro i rekao bi: - Ono što pripada gospodaru, zabranjeno je robu! - I kad Ganim nastavi da je odbija, zaljubljen, zanesen ljubavlju, i kad njeni bolovi i njena tuga postadoše još veći, ona, umorne duše, izgovori ove stihove:

Dokle ćeš, čudo ljepote, nemilosrdan biti?
I tko te nagna sad lik da ukloniš svoj?
Sve čari ljepote u sebi skupio si
I svaki vid ljepote prisvojio si ti.
Ulio si strast u svako srce sada,
I oči predao sve noćnom bdjenju.
Ja znam, plod s grana kidasmo nekad,
Al' vidim, grano araka, otkinut ćeš ti nas.
Lovijah obično tada gazele mlade,
A vidiš, da ti sad štitonoše loviš.
Još je čudnije - o tebi reći ću - Ti me očara, a sam to ne znaš.
Ne budi blizak mi mnogo: ljubomorna sam
Na tebe, znaj, a na sebe još više.
I dok sam živa neću ti reći ja:
- Dokle ćeš, čudo ljepote, nemilosrdan biti?

I provedoše neko vrijeme u takvome stanju, i strah nije dao Ganimu da se približi djevojci, i eto šta je bilo s Ganimom-ibn-Ajubom, zaljubljenim, zanesenim ljubavlju.

Sto se tiče Sit-Zubejide, nju je - pošto je ovo učinila Kut-al-Kulubi u kalifovoj odsutnosti - spopala zbunjenost, pa je počela govoriti: - Šta ću reći kalifu kad dođe i zapita me o njoj, i kako da mu odgovorim? - I ona pozva staricu koja bješe kod nje i zapita je: - Šta da radim? - A starica, pošto jc shvatila njeno stanje, odgovori joj: - Znaj, o, gospođo, da će kalif uskoro doći, nego ti pošalji po drvodjelju i naredi mu da ti od drveta izradi pokojničin lik, pa ćemo za nj iskopati grob usred vrta i ukopati ga u nj, a ti podigni kapelu nad grobom, pa ćemo zapaliti svijeće i kandila u njoj i naredit ćemo svima što se nalaze u dvoru da obuku crninu. I naredi svojim robinjama i eunusima da razastru slamu po prolazima kad saznaju da se kalif vratio s puta, a kad kalif uđe i

zapita što je to, neka mu kažu: »Kut-al-Kuluba je umrla, neka bi to Alah nagradio većom nagradom za nju, i ona je bila tako draga svojoj gospođi da ju je ona sahranila u svome dvoru«. A kalif će zaplakati kad to čuje, i bit će mu teško, i naredit će da se čitaju molitve za nju i provodit će besane noći pored njena groba, a ako pomisli: kći moga strica, Zubejida, postarala se iz ljubomore da upropasti Kut-al-Kulubu - ili ako ga školi strast, pa naredi da je izvade iz groba - ne plaši se toga: kad raskopaju grob i otkriju taj lik što liči na čovjeka, kalif će ga ugledati umotana u raskošne pokrove, ali ako ushtjedne da skine s njega te pokrove, da bi je pogledao - zadrži ga od toga, a i drugi će ga zadržati i reći će mu: - Zabranjeno je gledati u njenu sramotu! - I onda će kalif povjerovati da je umrla, pa će je vratiti na njeno mjesto, i zahvalit će ti što si to učinila, te ćeš se osloboditi te zamke, ako ushtjedne višnji.

I kad ču staričine riječi, Sit-Zubejida nađe da su one umjesne, te nagradi staricu haljinom i naredi joj da tako i učini, davši joj prije toga mnogo novaca.

I starica se odmah lati posla i naredi drvodjelji da izradi onakvu priliku kakvu spomenusmo, i kad prilika bi završena, ona je donese Sit-Zubejidi, a ova je umota u pokrov i pokopa i zapali svijeće i kandila i prostre ćilime oko groba i obuče crninu i naredi robinjama da obuku crninu, i u dvoru se pronese glas da je Kut-al-Kuluba umrla.

A nakon nekog vremena kalif se vrati sa svog puta i uđe u dvor, i ne bješe mu ni do čega drugog doli do Kut-al-Kulube. I on vidje da su sluge, eunusi i robinje u crnini, i onda kalif zapita o tome, i ispričaše mu da je Kut- -al-Kuluba umrla, i on padne onesviješten. A kad dođe k sebi, kalif zapita gdje je njen grob, i Sit-Zubejida mu reče: - Znaj, gospodaru pravovjernih, da mi je bila tako draga da sam je pokopala na dvoru. - I onda kalif, u skupocjenu odijelu, pođe grobu Kut-al-Kulube da ga posjeti, i vidje da su prostrti ćilimi i da gore svijeće i kandila. I kad vidje to, on zahvali Sit-Zubejidi što je to učinila, ali ne znajući što da misli o svemu tome, čas je vjerovao a čas nije vjerovao, a kad je nespokojstvo ovladalo njime, on naredi da se raskopa

grob i da se iz njega izvadi pokojnica, da je pogleda, ali se poboja velikog Alaha, a starica reče: - Ostavite je da počiva!

I potom kalif naredi da se dovedu poznavaoci zakona i čitači, pa naredi da se nad grobom čitaju molitve, i sjedio je pored groba plačući dok se nije onesvijestio. Sjedio je tako pored groba punih mjesec dana ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset druga noć, ona reče:

42. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da kalif nije prestao odlaziti na grob ponih mjesec dana. I dogodi se da je kalif ušao u harem kad se emiri i veziri bjehu razišli kućama, i odspava malo, a 'kraj uzglavlja mu je sjedila robinja i mahala nad njim mahalicom, dok mu je druga robinja sjedila pored nogu i trljala ih. I kalif je spavao i probudio se i otvorio oči i zažmirio i čuo kako ona robinja što mu je sjedila kraj uzglavlja reče robinji što mu bješe pored nogu: - Čuj-de, Hajzurana! - i ona odgovori: - Slušam te, Kadib-al- -Bana! - I prva reče: - Naš gospodar ne zna što se dogodilo; on provodi besane noći pored groba u kome nema ničega, osim izdjeljana drveta koje je načinio drvodjelja. - A što se dogodilo s Kut-al-Kulubom? - zapita druga, a prva djevojka joj reče: - Znaj da joj je Sit-Zubejida poslala po robinji komad bunike i opila je, a kad ju je bunika svladala, Sit-Zubejida ju je stavila u kovčeg i poslala je po Sauabu i Kafuru, kojima je naredila da je bace u grobnicu.

- I druga robinja zapita: - Čuj me, Kadib-al-Bana, zar gospođa Kut-al-Kuluba nije umrla? - Nije, tako mi Alaha, neka bi joj on sačuvao mladost od smrti! - odgovori robinja. - Čula sam da je Sit-Zubejida rekla da je Kut-al-Kuluba kod jednog mladića-trgovca, po imenu Ganima-ibn-Ajuba damaskoga, i da na današnji dan ima četiri mjeseca otkako je kod njega, a naš gospodar plače i ne spava noću nad grobom u kome nema mrtvaca.

I one počeše razgovarati o tome, i kalif slušaše njihove riječi, a kad robinje završiše razgovor, kalif je saznao što je bilo, pa je saznao i to da grobnica nije prava, već lažna, a da je Kut-al-Kuluba već četiri mjeseca kod Ganima- -ibn-Ajuba. I kalif se razgnjevi velikim gnjevom, pa ustade i ode emirima svoga carstva,[45] i onda mu priđe Džafar Barmakid i poljubi zemlju pred njim, a kalif mu gnjevno reče: - Džafare, pođi s ljudima pa se raspitaj gdje je kuća Ganima- -ibn-

Ajuba i pretresite mu kuću, a meni dovedite moju robinju Kut-al-Kulubu. Ja ću ga na svaki način udariti na muke! - I Džafar na to odgovori s poštovanjem i pokornošću.

I onda se Džafar uputi s gomilom svijeta, a i valija pođe s njima, i išli su sve dotle dok nisu došli do Ganimove kuće. A Ganim je u to vrijeme bio izišao i donio kotlić s mesom i htio pružiti ruku da ga pojede zajedno s Kut- -al-Kulubom, ali djevojka baci pogled i vidje da je nesreća okružila njihovu kuću sa svih strana, i vezir, valija, stražari i robovi s isukanim mačevima, izvučenim iz korica, bijahu je opkolili, kao što bjeloočnica u oku okružuje zjenicu.

I onda ona shvati da je glas o njoj dopro do kalifa, njena gospodara, i vidje da će poginuti, te joj lice požutje, a njene se draži izmijeniše, i ona pogleda

Ganima i reče mu: - O, dragi moj, spasavaj svoju dušu! - Što da radim i kamo da idem, kad mi je imovina i sve dobro u ovoj kući? - odgovori Ganim, a ona reče: - Ne oklijevaj, inače ćeš poginuti i propast će ti novac. - O, draga moja, o svjetlosti očiju mojih - odgovori Ganim - kako da iziđem kad su opkolili kuću? - A Kut-al-Kuluba mu reče: - Ne boj se! - pa svuče s njega njegovo odijelo, obuče mu iznošenu odjeću, donese kotlić u kome bijaše meso, stavi na nj komad kruha i zdjelu i sve to smjesti u košaru, koju stavi Ganimu na glavu, pa mu reče: - Iziđi pomoću tog lukavstva i ne boj se za mene. Ja znam koliko je kalif u mojim rukama.

I kad ču Kut-al-Kulubine riječi i ono što mu je savjetovala, Ganim prođe između ljudi, noseći košaru i ono što bijaše u njoj, i zaštitnik ga zaštiti, te se spasi zamke i nevolje, jer su ga čuvale njegove čiste namjere.

A vezir Džafar stiže do kuće pa sjaha s konja i uđe u kuću i pogleda u Kut-al-Kulubu, koja se već bila nakitila i udesila i spremila kovčeg zlata, nakita, dragoga kamenja i rijetkosti koje su lake po težini, ali skupe po cijeni. I kad joj Džafar priđe i ugleda je, ona skoči na noge i poljubi zemlju između njegovih ruku i reče mu: - O, gospodaru moj, od iskona je napisano ono što je sudio Alah. - I kad vidje to, Džafar joj reče: - Tako mi Alaha, o, gospođo, kalif mi je poručio samo da uhvatim Ganima-ibn-Ajuba. - O, gospodaru - odgovori ona - on je uzeo svoju robu i otišao s njom u Damask, i ja nemam vijesti o njemu. Ja hoću da mi sačuvaš ovaj kovčeg: odvezi ga i predaj ga kome u kalifovu dvoru. - I Džafar odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I uze kovčeg, pa naredi da ga odnesu, i Kut-al-Kuluba se uputi s njim u kalifov dvor, okružena poštovanjem i počašću, i to bješe poslije pljačkanja Ganimove kuće, a zatim se uputiše kalifu.

I Džafar ispriča kalifu sve što se dogodilo, i kalif naredi da Kut-al-Kulubu odvedu u tamnu odaju i smjesti je tamo, davši joj jednu staricu da joj se nađe pri ruci, jer je mislio da je Ganim bludničio i dijelio postelju s njom. A potom kalif napisa emiru Muhamedu-ibn-Sulejmanu (koji bješe namjesnik u Damasku) naredbu ovoga sadržaja: - Čim dobiješ ovo naređenje, uhvatit ćeš Ganima-ibn-Ajuba i poslat ćeš mi ga.

I kad to naređenje stiže, emir ga poljubi i prinese glavi, a zatim naredi da viču na trgu: - Tko hoće da što opljačka, neka se uputi kući Ganima- -ibn-Ajuba!

I ljudi pođoše toj kući i vidješe da su Ganimova majka i sestra podigle grob Ganimu usred kuće i da sjede pored njega, oplakujući ga, te ih uhvatiše i opljačkaše im kuću, a žene ne znađahu zašto. I kad ih dovedoše sultanu, ovaj ih zapita o Ganimu, njihovu rođaku, i one mu odgovoriše: - Ima više od godinu dana kako ne čusmo glasa o njemu. - I sultan ih vrati na njihovo mjesto. Eto što je bilo s njima.

Što se tiče Ganima-ibn-Ajuba, porobljena, poharana, on je pogledao na svoje stanje kad su mu razgrabili imovinu i oplakivao je sebe dok mu se srce nije počelo kidati. Išao je nasumce do kraja dana (a bio je sve gladniji i namučio se od hoda), pa kad je došao do jednog naselja, uđe u nj i pođe u džamiju, i sjedne na hasuru, naslonivši se leđima na zid džamije, i skljoka se, jer je bio užasno gladan i umoran. I boravio je tamo do jutra, a srce mu je drhtalo od gladi, i uši su mu bježale po koži od znoja, i on je počeo zaudarati i njegovo se stanje pogorša.

Ujutro, stanovnici toga naselja dođoše na jutarnju molitvu i nađoše Ga- nima kako leži slab i omršavio od gladi, ali su se na njemu vidjeli tragovi negdašnjeg bogatstva, i kad se pomoliše i priđoše mu, ljudi vidješe da je on hladan i gladan, i dadoše mu staro odijelo na kome bijahu iskrpani rukavi, i rekoše mu: - O, tuđinče, odakle si i od čega si se razbilio? - na što Ganim otvori oči i zaplače, ali im ne odgovori. I jedan od njih ode (a on je shvatio da je Ganim gladan) i donese mu zdjelicu meda i dvije pogačice, te se Ganim malo prihvati, a ljudi posjedoše pored njega dok se ne rodi sunce, pa odoše na posao.

I on proboravi kod njih mjesec dana u takvu stanju, i njegova slabost i bolest postaše još

veće, te ga ljudi oplakivahu i sažaljevahu, i, pošto se po- savjetovaše što da rade s njime, odlučiše da ga pošalju u bolnicu koja se nalazi u Bagdadu. I dok se sve to zbivalo, odjednom mu priđoše dvije žene, prosjakinje (a bile su to njegova majka i sestra), i on ih ugleda, i dade im kruh što mu je stajao pored uzglavlja, i one prespavaše tu noć pored njega, a on ih nije prepoznao.

A kad nastade naredni dan, dođoše mu stanovnici naselja i dovedoše za nj devu i rekoše goniču: - Odnesi ovoga bolesnika na devi, a kad stigneš u Bagdad, ostavi ga pored bolničkih vrata; možda će se izliječiti i ozdraviti, a tebi će bog platiti. - I gonič odgovori: - S poštovanjem i pokornošću!

I nakon toga Ganima-ibn-Ajuba izniješe iz džamije i staviše ga na devu, zajedno s hasurom na kojoj je ležao. I njegova majka i sestra priđoše zajedno s drugim ljudima da ga pogledaju, i ne prepoznaše ga, a zatim one pogledaše i pažljivo se zagledaše u nj i rekoše: - Nalik je na Ganima, našega sina. Da vidimo je li on taj bolesnik ili nije.

A što se tiče Ganima, on se osvijestio tek onda kad su ga već nosili na devi privezana uzicom i počeo je plakati i jadikovati, a stanovnici naselja gledahu njegovu majku i sestru koje su ga oplakivale ne prepoznavši ga. I Ga- nimova majka i sestra nastaviše put i stigoše u Bagdad, a gonič ga je nosio na devi sve dotle dok ga nije položio pored bolničkih vrata, pa je zatim uzeo svoju devu i otišao.

I Ganim je ležao tamo do samog jutra, a kad svijet poče ići putem, ugledaše ga (a bješe postao tanak kao čačkalica) i ljudi ga gledahu. I dođe starješina trga, pa ukoni ljude od njega i reče: - Steći ću rajsko naselje zahvaljujući tome jadniku, jer ako ga odnesu u bolnicu, ubit će ga za jedan dan. - I on naredi svojim momcima da odnesu Ganima, i ovi ga odniješe u njegovu kuću, a starješina mu prostre novu postelju i stavi mu nov jastuk i reče svojoj ženi: - Lijepo ga njeguj! - A ona odgovori: - Dobro, poslušat ću te! - Zatim ona pribra skutove i zagrije vodu i opere Ganimu ruke, noge i tijelo, i obuče mu jednu košulju svojih robinja i dade mu da ispije čašu dobra pića i poškropi

ga ružinom vodom, i onda Ganim dođe svijesti i tužno zajeca i sjeti se svoje drage Kut-al-Kulube, i stade ga moriti sve veća tuga. Eto šta je bilo s njim.

A što se tiče Kut-al-Kulube, kad se kalif razgnjevio na nju ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset treća noć, ona nastavi:

43. NOĆ

-Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kut-al-Kuluba, kad se kalif rasrdio na nju i ostavio je na jednom mračnom mjestu, provela u takvom stanju osamnaest dana. I dogodi se da je kalif prošao jednoga dana mimo te odaje i čuo kako Kut-al-Kuluba izgovara neke stihove, a kad je završila pjesmu, ona reče: - O, dragi moj, o, Ganime, kako si divan i kako ti je suzdržljiva duša! Lijepo si postupio s onim koji je bio tvoj zlotvor i sačuvao si čast onoga koji je upropastio tvoju čast. Ti si sačuvao njegov harem, a on je nasrnuo na tebe i nasrnuo na one koji su ti bliski, ali ćete i ti i gospodar pravovjernih stati pred pravednog suca, i tebi će se učiniti pravda, a ne njemu, onoga dana kad gospod bude sudac - neka mu je slava i hvala! - i kad svjedoci budu anđeli.

Kad je čuo njene riječi i razumio njene tugovanke, kalif shvati da je učinio nažao Kut-al-Kulubi, pa uđe u svoj dvor i posla po nju Musrura, eunuha, i ona se pojavi pred njim, pognute glave, suznih očiju i bolnoga srca. I kalif joj reče: - O, Kut-al-Kulubo, ja vidim da se tužiš na mene, da mi pripisuješ nepravičnost i tvrdiš da sam loše postupio s onim koji je lijepo postupio sa mnom. Tko je taj što je sačuvao moju čast, a ja sam njegovu čast izvrgao sramoti, i tko je taj što je sačuvao moj harem, dok sam ja prigrabio njegov?

- To je Ganim-ibn-Ajub, koji mi se nije približio s niskošću i zlom, kunem ti se, o, gospodaru pravovjernih - odgovori mu ona, i kalif uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha! Zaželi što hoćeš od mene, Kut-al-Kulubo, i dobit ćeš! - Želim od tebe svoga dragog Ganima-ibn-Ajuba - reče Kut-al-Kuluba. - I kalif se pokori njenoj želji, a ona doda: - I kad on dođe, o, gospodaru pravovjernih, pokloni me njemu. - Ako dođe, dat ću mu te na poklon kao plemenit čovjek koji ne prima uzdarja - odgovori kalif, a djevojka reče: - O, gospodaru pravovjernih, dopusti mi da ga potražim, možda će me Alah sjediniti s njim. - A kalif odgovori: - Učini onako kako misliš!

I Kut-al-Kuluba se obradova i iziđe, ponijevši hiljadu dinara u zlatu, i posjeti šeike i razdade milostinju za Ganima, a sutradan ode na tržište gdje su trgovci i obavijesti starješinu tržišta i dade mu novaca, rekavši mu: - Razdaj to tuđincima! - i ode. A u naredni petak ode na trg i ponese hiljadu dinara, i kad dođe na trg zlatara i trgovaca dragocjenostima, ona pozva starješinu, a kad ovaj dođe, dade mu hiljadu dinara i reče: - Razdaj to tuđincima! - I nadzornik, to jest starješina trga, pogleda u nju i zapita je: - O, gospođo, hoćeš li pristati da pođeš sa mnom u moju kuću i vidiš kako je divan i savršen onaj mladić tuđinac? (A to je bio Ganim-ibn-Ajub, zaljubljen, zanesen ljubavlju, ali ga nadzornik nije poznavao, pa je mislio da je to neki siromašan čovjek koji ima dugova, a bogatstvo su mu razgrabili, ili da je zaljubljen, pa se rastao s dragom.)

I kad Kut-al-Kuluba ču njegove riječi, srce joj ustrepta i sve se u njoj uzburka, te reče: - Pošalji koga sa mnom da me odvede tvojoj kući. - I starješina posla s njom jednog malog dječaka, koji je odvede do kuće gdje bijaše tuđinac, gost toga starješine. I Kut-al-Kuluba mu se zahvali, pa, prišavši kući, uđe u nju i pozdravi se sa ženom trgovčevom, koja ustade i poljubi zemlju pred njom, jer ju je prepoznala. A Kut-al-Kuluba zapita: - Gdje je bolesnik što je kod tebe? - I žena zaplače i reče: - Evo ga, o, gospođo! Tako mi Alaha, on je koljenović i na njemu se vide tragovi blagostanja; eno ga, u postelji. - I Kut-al-Kuluba se okrene i pogleda ga i vidje da je to on glavom, ali vidje da je postao kao čačkalica. I obuze je sumnja i nije bila uvjerena da je to on, ali je obuze sažaljenje prema njemu, te se rasplače i reče: - Doista su tuđinci nesretni, čak i ako su bili emiri u svojoj zemlji! - I bi joj teško zbog njega, mada nije znala da je to Ganim, i srce ju je boljelo za nj, te mu zgotovi napitke i lijekove i posjedi malo pored njegova uzglavlja, a potom ode i uputi se u dvor. I poče obilaziti trgovce, tražeći Ganima, a zatim starješina dovede njegovu majku i sestru Fitnu, pa ode s njima Kut-al-Kulubi i reče: - O, najveća među dobrotvorkama, u naš grad je na današnji dan došla jedna žena i njena kći: lica su im divna i na njima se vide tragovi blagostanja, i jasno se vidi da su negda bile sretne, ali su obučene u haljine od kostrijeti, i svakoj visi torba o vratu, i njihove oči plaču, i srca su im tužna. I evo, doveo sam ih tebi da ih skloniš i zaštitiš od neimaštine, jer one nisu zaslužile da prosjače. I, ushtije li Alah, mi ćemo steći rajsko naselje ako im pomognemo.

- Tako mi Alaha, gospodaru moj, ti si pobudio moju želju da ih vidim. A gdje su one? - zapita Kut-al-Kuluba. - Dovedi mi ih! - reče ona starješini, i ovaj naredi eunuhu da ih uvede, i onda Fitna i njena majka uđoše u Kut- -al-Kulubinu odaju. I kad ih ugleda (a bile su divne), ona se rasplače zbog njih i uzviknu: - Tako mi Alaha, to su čeda blagostanja i na njima se jasno vide tragovi bogatstva!

I nato reče žena toga starješine: - O, gospođo, mi volimo siromahe i nesretnike radi nagrade na nebesima, a njima su možda učinili nažao stražari i oduzeli im bogatstvo i porušili im kuću. - I obje žene udariše u silan plač i pomisliše na to da su bile bogate i da su postale siromašne i tužne, i sjetiše se Ganima-ibn-Ajuba, zaljubljenog, zanesenog ljubavnika, i kad se one raspla- kaše, Kut-al-Kuluba se rasplaka zbog njihova plača. I one rekoše: - Molimo se Alahu da nas sastavi s onim s kojim želimo, a to je moj sin koji se zove Ganim-ibn-Ajub.

Kad je čula te riječi, Kut-al-Kuluba shvati da je ta žena majka njenoga dragoga, a da je druga - njegova sestra. I ona se obeznani od silnoga plača, a kad se osvijesti, obrati se ženama i reče im: - Nećete više biti nesretne! Današnji dan je početak vaše sreće i kraj vaše nesreće, nemojte tugovati...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade čćtrdeset četvrta noć, ona nastavi:

44. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kut-al-Kuluba naredila starješini da ih odvede svojoj kući i kaže svojoj ženi da ih odvede u kapatilo i da im obuče lijepe haljine te da se brine o njima i da ih poštuje najvećim poštovanjem - i dala im malo novaca. A sutradan Kut-al-Kuluba pođe kući toga starješine i ode njegovoj ženi, i ova ustade i poljubi joj ruke i zahvali joj se na milosti koju joj je iskazala. I Kut-al-Kuluba vidje da je žena toga starješine vodila Ganimovu majku i sestru u kupatilo i da im je promijenila haljine koje su prije imale na sebi i da su tragovi blagostanja postali vidni na njima.

I ona posjedi, razgovarajući s njima neko vrijeme, a zatim zapita ženu toga starješine o bolesniku koji bješe kod nje, i kad ona odgovori da je on u istom stanju, Kut-al-Kuluba reče: -

Hajde da ga zajedno obiđemo i pohodimo. - I ona sa ženom onog starješine i Ganimovom majkom i sestrom ode k njemu, pa sjedoše pored njega, i kad Ganim-ibn-Ajub, zaljubljen, zanesen, ču da spominju Kut-al-Kulubu (a tijelo mu bješe postalo mršavo i kosti mu bjehu omekšale), on se pribra i podigne glavu s jastuka i prepozna je: - O, Kut-al-Kulubo! - I ona ga pogleda i zagleda se u nj i prepozna ga i uzviknu:

- Ja sam to, o, moj dragi! - I Ganim joj reče: - Priđi mi! - A ona ga zapita:
- Možda si ti Ganim-ibn-Ajub, zarobljeni, opljačkani? - I Ganim joj odgovori:
- Da, to sam ja. - I ona se na to onesvijesti, a njegova sestra Fitna i njegova majka, kad čuše njihove riječi, povikaše: - O, radosti naša! - i padoše one- sviještene. A potom se osvijestiše i Kut-al-Kuluba reče: - Neka je hvala Alahu što me je sastavio s tobom i s tvojom majkom i sestrom! - I priđe mu, pa mu ispriča sve što joj se bješe dogodilo s kalifom.

- Kazala sam istinu gospodaru pravovjernih, i on mi je povjerovao i oprostio ti i danas želi da te vidi - reče ona, pa doda: - Poklonio me je tebi. - I Ganim se neizmjerno obradova tome. A Kut-al-Kuluba im reče: - Ne idite nikuda dok ja ne dođem!

I odmah, istoga časa, ona ustane i ode u dvor i donese kovčeg koji bješe uzela iz Ganimove kuće, pa izvadi iz njega nekoliko dinara i dade ih starješini i reče mu: - Uzmi taj novac, pa kupi za svako od njih po četiri para odjeće od najbolje tkanine i dvadeset marama i ostalo što im je potrebno. - A potom i njih i Ganima odvede u kapatilo i reče im da se okupaju i zgotovi im uvaraka i soka od galbanuma i jabukove vode. I provede kod njih tri dana, hraneći ih pilećim mesom i uvarcima i pojeći ih vodom s pročišćenim šećerom, a nakon tri dana opet im dođe, pa ih po drugi put odvede u kupatilo, i kad iziđoše, promijeni im odjeću i ostavi ih u kući onoga starješine, a sama ode u dvor. I zamoli kalifa da joj dopusti da iziđe preda nj, i kalif joj to dopusti, i ona poljubi zemlju pred njim i obavijesti ga o onoj stvari i o tome da se pojavio njen gospodar, Ganim-ibn-Ajub, zaljubljeni, poharani, i da su došle njegova majka i sestra.

Kad je čuo Kut-al-Kulubine riječi, kalif reče eunusima: - Dovedite mi Ganima! - I Džafar ode, a Kut-al-Kuluba ga prestigne, pa dođe Ganimu i reče mu: - Kalif je poslao po tebe i traži da iziđeš pred njegovo lice. - I ona ga pouči da bude rječit u govoru i da okrijepi svoju dušu i da govori blago, i obuče mu raskošno odijelo i dade mu mnogo dinara i reče: - Budi veoma darežljiv prema ljudima koji su bliski kalifu, kad budeš otišao njemu. - I odjednom mu priđe Džafar na svojoj nubijskoj mazgi, te Ganim ustade i dočeka ga i pozdravi i poljubi zemlju pred njim, i pojavi se i zasja zvijezda njegove sreće. I Džafar ga povede, i tako su išli on i Džafar dok nisu došli gospodaru pravovjernih, a kad iziđoše preda nj, Ganim pogleda u vezire, emire, dvorjane, namjesnike, velikaše koji su upravljali zemljom i ljude koji su imali vlasti, i izrazi se s nježnošću i rječito, a zatim pogleda u kalifa, pa pogne glavu i izgovori ove stihove:

Nek si nam živ, o, vladaru nad vladarima.
Čijih poklona niz i darova teče redom!
Ne žele oni nikoga drugoga od careva svih
Da vide ovdje sad, ni cara s dvora Hosroja.
I u prah mrve se ispred dvorova njegovih uvijek
Pri pozdravljanju krune silnih careva;
A pogledaju li samo njegovo lice svijetlo,
Ničice od straha na zemlju pred njim padaju.
I prinose mu ujedno ponizno darove sve
I svoj visoki čin i dostojanstvo sultansko.
Za vojsku su ti tijesne pustinje i svijet široki
Pa pobjeđuj tabore na visinama Saturna.
I nek te čuva gospodar naš, od sviju moćniji
Jer dušom čvrst si i djelima si pravičan.
I svu si zemlju ti pokrio svojom pravičnošću
I izjednačio u njoj i blisko i daleko.

I kad on završi stihove, kalif se razveseli, i svidje mu se Ganimova rječitost i nježnost njegovih izraza ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset peta noć, ona reče:

45. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se kalifu svidjela Ganimova rječitost, i stihovi i nježnost njegovih izraza, te mu je rekao: - Priđi mi! - I kad mu je Ganim prišao, kalif reče: - Izloži mi svoju povijest i upoznaj me sa svojim slučajem.

I Ganim sjedne i ispriča kalifu sve što mu se dogodilo u Bagdadu i kako je spavao u grobnici i uzeo kovčeg od crnaca kad su oni bili otišli, i ispriča mu sve što se dogodilo od početka do kraja - a od ponavljanja nema koristi.

I kalif vidje da Ganim govori istinu, te ga nagradi i približi mu se i reče:

- Oprosti mi ako sam ti učinio nažao pred Alahom. - I Ganim mu dade oproštenjepred bogom i reče: - O, gospodarusultana, doista rob i ono što mu je u rukama pripada njegovu gospodaru. - I kalif se obradova, a zatim naredi da Ganima odvedu u dvor i odredi mu prihode i plaću i mnoge darove, a zatim ga prevede tamo, pa prevede i njegovu sestru i majku. I kalif bješe čuo da je njegova sestra Fitna pravo iskušenje svojom ljepotom, te je zaprosi od Ganima, a Ganim mu reče: - Ona je tvoja sluškinja, a ja sam tvoj rob. - I kalif mu se zahvali i dade mu sto hiljada dinara.

I on pozva svjedoke i suca te zapisaše oba zapisa istoga dana, to jest zapis kalifa i Fitne i zapis Ganima-ibn-Ajuba i Kut-al-Kulube, i kalif i Ganim odoše svojim ženama iste noći. A sutradan kalif naredi da se zapiše u ljetopise sve što se dogodilo s Ganimom, po njegovu pričanju, od početka do kraja, i da se to čuva za vječna vremena u blagajni, kako bi mogao čitati onaj što će doći poslije njega i kako bi se čudio prevrtljivosti sudbine, i kako bi povjerio svoja djela tvorcu noći i dana.

Ali to nije nimalo čudnije od povijesti o caru Omaru-ibn-Numanu i njegovom sinu Sar-Kanu, i o drugome njegovu sinu Dau-al-Makanu, i o neviđenim čudima koja su im se dogodila.

- A kakva je njihova povijest? - zapita car, i Šeherezada reče:

PRIČA O CARU OMARU-IBN-AN-NUMANU I NJEGOVIM SINOVIMA

DOPRLO MI JE DO UŠIJU, O sretni care, da je u Bagdadu, prije kalifata Abd- -al-Melika-ibn-Mervana, bio car koji se zvao Omar-ibn-an-Numan. Bijaše to jedan od velikih vladara, i pokorio je careve Hosroje i vladare bizantske, i nije bilo moguće grijati se pored njegove vatre i nitko se nije utrkivao s njim na trkalištu, i kad bi bio gnjevan, iz nozdrva bi mu vrcale varnice.

Zavladao je taj car svima zemljama i Alah mu je potčinio sve svoje robove, i njegove su se zapovijedi izvršavale u svim gradovima, a vojska mu je bila stigla u najudaljenije krajeve, te pod njegovu vlast potpadoše i Istok i Zapad i ono što je između njih - i Hind, i Sind, i Kina, i zemlja al-Hedžas, i zemlja al-Jemen, i otoci Indije i Kine, i zemlje sjevera i Dijar-Bekr, i Zemlja Crnaca, i otoci na morima, i sve znamenite rijeke na zemlji - Sejhun i Džejhun, i Nil i Eufrat.[46]

I on posla poslanike u najudaljenije gradove da mu pribave obavještenja, i oni se vratiše i ispričaše mu da tamo vladaju pravednost, pokornost i sigurnost i da se ljudi mole za svoga cara sultana Omara-ibn-an-Numana.

A zaista je tako i bilo.

Je Omar-ibn-an-Numan je uživao velik ugled, te su mu donosili poklone i rijetkosti i danak sa svih strana svijeta. I on je imao sina kome bijaše nadjenuo ime Sar-Kan, i sin mu je bio sličniji od svih ljudi, i poraste on kao bič sudbine, i pokori junake i šatre suparnike, i njegov ga otac zavolje neizmjernom ljubavlju, i ostavi mu u amanet da caruje poslije njega. I Šar-Kan je rastao i dorastao do zreloga doba, i bilo mu je dvadeset godina, i Alah mu potčini sve svoje robove, jer velika bijaše snaga njegove jarosti i surovosti.

A njegov otac, Omar-ibn-an-Numan, imao je četiri žene, po Kuranu i propisima, ali mu bog ne dade od njih sina, osim Sar-Kana, koga je rodila jedna od njih, dok su ostale bile nerotkinje, te ni od jedne nije imao djece. A pored njih imao je trista šezdeset naložnica, po broju dana u koptskoj godini, i te naložnice bjehu iz svih naroda, i car sagradi sobu za svaku od njih (a te sobe bjehu u samome dvoru), i podigne dvanaest dvorova, po broju mjeseci u godini, i u svakom dvoru sagradi po trideset soba, tako da je bilo svega trista šezdeset soba. I u tim je sobama držao te robinje i za svaku naložnicu odredio po jednu noć koju je provodio kod nje, a došao bi joj tek jednom u godini dana, i tako on provede neko vrijeme.

I njegov se sin Šar-Kan proslavi u svim zemljama, i otac mu se radovao, i njegova sila postajaše sve veća, i on prijeđe granice i ponese se i osvoji tvrđave i zemlje. I, po volji sudbe, zatrudni jedna robinja među robinjama Omara ibn-an-Numana, i njena trudnoća postade nesumnjiva, i car to sazna i obradova se velikom radošću i reče: - Možda će sva moja djeca i sve

moje potomstvo biti muško!

I on zabilježi vrijeme kad je ona zatrudnjela i poče joj ukazivati svoju naklonost, i Šar-Kan sazna za to i zabrine se, i učini mu se da je to krupna stvar, te reče: - Došao je onaj koji će mi sporiti carstvo! Ako ta robinja rodi muško dijete, ubit ću ga - pomisli i sakri to u svojoj duši. Eto šta je bilo sa Sar-Kanom.

Što se pak tiče robinje, ona bijaše Rumijka, a bješe je poslao na poklon car Ruma, vladar Kajsarije, i s njome je poslao mnoge rijetkosti. A ona se zvala Sufija, i bila je divnija od svih robinja i ljepša od njih licem, a bolje je od njih pazila na svoju čast i imala pameti i sjajnih draži napretek.

I ona je služila cara one noći koju je provodio s njom i rekla mu: - O, care, želim da ti gospod s nebesa dade od mene dijete muškoga spola, i ja bih ga mogla lijepo odgajati i brižljivo učiti i čuvati. - A car se radovao i njene mu se riječi svidješe.

I tako je ona činila dok se ne napuniše njeni mjeseci, i onda sjede na stolicu za porodilje, a za vrijeme trudnoće bješe pravedna i lijepo se pridržavala pobožnosti i molila Alaha da joj da zdravo čedo i da joj ublaži porođajne bolove, i Alah usliši njenu molitvu.

A car stavi u dužnost eunuhu da mu javi šta je rodila, muško ili žensko dijete, i Šar-Kan također posla nekoga da ga obavijesti o tome. I kad Sufija rodi to novorođenče, babice ga pogledaše i vidješe da je djevojčica i da joj je lice jasnije od mjeseca. I one to rekoše prisutnima, i carev poslanik se vrati i ispriča to caru, i Sar-Kanov poslanik se vrati, pa ispriča to i njemu, i ovaj se obradova velikom radošću.

A kad eunusi odoše, Sufija reče babicama: - Ostanite sa mnom malo, osjećam u utrobi još nešto! - I ona zaječa, i po drugi put je spopadoše porođajne muke, ali joj Alah pomogne te rodi drugo dijete, i kad ga babice zagledaše, one vidješe da je dijete muško, nalik na mjesec - sa sjajnim čelom i rumenim, ružičastim obrazima. I robinje i sluge i čeljad obradovaše mu se, a isto tako i svi koji bijahu prisutni, i Sufija izbaci posteljicu, a u dvoru već bjehu nadigli viku od radosti, te ostale robinje čuše to i pozavidješe joj.

I ta vijest dopre do Omara-ibn-an-Numana, te se on razveseli i obradova, pa ustade i uđe i poljubi Sufiju u glavu i pogleda novorođenče, a zatim se sagne nada nj i poljubi ga. A robinje stadoše udarati u daire i svirati u glazbala, i car naredi da se novorođenčetu nadjene ime Dau-al-Makan, a njegovoj sestri Nuzhata-az-Zaman, i njegovo naređenje izvršiše i odgovoriše s poštovanjem i pokornošću, i car odredi čuvarice i sluge i čeljad i dadilje da paze na malu djecu, i odredi da im se izdaje šećer, napici i ulje i ostalo što jezik nije u stanju da opiše.

I stanovnici Bagdada čuše kakvu je djecu Alah dao caru, te okitiše grad i udariše u talambase, i emiri, veziri i velikaši carstva dođoše i pozdraviše cara Omara-ibn-an-Numana i sina mu Dau-al-Makana i kćer Nuzhatu-az- -Zaman, i car im se zahvali na tom i nagradi ih i obasu ih milošću, i obdari ih i učini mnogo dobra prisutnima iz svoje okoline i iz prostog naroda, i u takvom stanju je živio dok nisu prošle četiri godine, a za to vrijeme svakih nekoliko dana raspitivao se o Sufiji i njenoj djeci, a poslije četiri godine naredi da se prenese u njen stan mnogo dragocjenosti, haljina i nakita i novaca i povjeri Sufiji da odgaja djecu i da ih lijepo uči.

Međutim Šar-Kan nije znao da je njegov otac Omar-ibn-an-Numan dobio muško dijete i nije znao da ima i sinčića, osim Nuzhate-az-Zaman, i od njega su krili da postoji Dau-al-Makan, dok ne prođoše godine i dani, a on bijaše zauzet bitkama s junacima i megdanima s vitezovima. I gle, jednoga dana sjedaše car Omar-ibn-an-Numan, a dođoše mu dvorjani, poljubiše zemlju između njegovih ruku i rekoše mu: - O, care, došli su nam poslanici cara Ruma, vladara velike Konstantinije[47] pa žele da ti dođu i da poljube zemlju između tvojih ruku. I ako car dopusti da uđu, mi ćemo ih dovesti, a inače nema pogovora kad on što naredi.

I car im dopusti da uđu, i kad oni uđoše, car se nagne prema njima i dočeka ih i upita tko su i zašto su došli, a glasnici poljubiše zemlju između njegovih ruku i rekoše:

- O, veliki care darežljive ruke, znaj da nas je poslao tebi car Afridun, vladar grčkih zemalja i kršćanske vojske, koji boravi u carstvu al-Konstantiniji. On te izvještava da sada vodi žestok rat s carem Hardubom, vladarom Kaj- sarije, a uzrok tome je taj što se jednome caru Arabljana dogodilo, u davnašnja vremena, prilikom jednog njegova pohoda, da je našao vajkadašnje blago al-Iskandara[48] pa je otuda prevezao neizmjerna bogatstva, a između onoga što bješe našao bijahu i tri okrugla draga kamena, velika kao nojevo jaje, a bijahu vrste bijelih, čistih kamenova, kakvi se inače nigdje nisu mogli naći. 1 na svakom kamenu bile su grčkim pismenima urezane tajanstvene

stvari, a svaki je imao mnoga korisna svojstva i osobine, i jedno od tih svojstava bilo je da nijedno dijete o čiji bi se vrat objesio koji od tih kamenova ne može oboljeti dok mu je kamen o vrata, niti će ikad zaplakati niti će ga hvatati groznica. I kad ih je našao i stavio ruku na njih i saznao kakve su tajne u njima, on je poslao caru Afridunu neke rijetkosti i novaca, a između ostaloga i ta tri kamena, pa je opremio i dvije lađe. Na jednoj bijaše novac, a na drugoj ljudi da mogu čuvati te poklone od onih na koje su mogli naići na moru. Ali on je znao da nitko nema toliku vlast da zaustavi njegove lađe, stoga što je on bio car Arabljana, a naročito stoga što su lađe na kojima su bili pokloni plovile po moru koje je pripadalo caru al-Konstantinije i što lađe odlaze njemu, a na obali toga mora nema nikoga osim podanika velikoga cara Afriduna.

- I kad lađe bijahu opremljene - nastaviše poslanici - one zaploviše i približiše se našim zemljama, i na njih naiđoše neki razbojnici iz te zemlje, i među njima bijahu vojnici vladara Kajsarije. I oni uzeše sve rijetkosti što bjehu na lađi, i novac i blago i tri draga kamena, i premlatiše ljude, i to sazna car, te posla vojsku na njih, ali je oni razbiše, i onda on posla na njih drugu vojsku, jaču od prve, a oni i nju natjeraše u bijeg, i car se razgnjevi i zakle se da se neće vratiti dok jermensku Kajsariju ne pretvori u razvaline, i da neće ostaviti njihovu zemlju i sve krajeve kojima vlada njihov car dok ih ne poruši. I mi želimo od vladara našega vijeka i vremena, cara Omara-ibn-an-Numana, vladara Bagdada i Horasana, da nam pomogne svojom vojskom, ne bi li stekao slavu, i naš car ti je poslao po nama poklone svake vrste i moli da mu car učini ljubav i da ih primi i da mu ukaže svoju milostivu pomoć.

A potom poslanici poljubiše zemlju između njegovih ruku ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset šesta noć, ona reče:

46. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da vojnici koje bješe poslao car al-Konstantini je predadoše caru Omaru-ibn-an-Numanu poklone, a to bijahu pedeset najljepših robinja iz zemlje Ruma i pedeset robova, na kojima bjehu zobuni od zlatotkanice s pojasevima od zlata i srebra. I svaki je rob imao u uhu zlatnu alku s biserom koji je vrijedio hiljadu miskala zlata, a isto tako i robinje, a na njima bjehu haljine koje su stajale mnogo novaca.

Kad ih ugleda, car ih primi i obradova im se i naredi da se oda počast poslanicima. I obrati se svojim vezirima, pa se posavjetova s njima o onome što mu je valjalo činiti, i između njih ustade jedan vezir, a bješe to poštovani starac, po imenu Dandan, pa poljubi zemlju između ruku cara Omara-ibn- -an-Numana i reče: - O, care, najbolje je u svemu tome da spremiš veliku vojsku i da joj staviš na čelo svoga sina Šar-Kana, a mi ćemo biti njegove sluge. I to je najbolje da učiniš, po mome mišljenju, iz dva razloga: prvi je u tome što je car Ruma pribjegao tvojoj zaštiti i poslao ti poklone koje si primio, a drugi je razlog taj što se neprijatelj neće odvažiti da upadne u naše zemlje, i ako tvoja vojska obrani cara Ruma i razbije njegova neprijatelja, to djelo će pripasti tebi u zaslugu i za nj će se saznati u svim zemljama i krajevima, a osobito kad ta vijest dopre do morskih otoka i kad za nju čuju stanovnici Magreba,[49] onda će ti i oni donijeti poklone, rijetkosti i novaca.

Kad je to čuo, car se zadovolji riječima svoga vezira i nađe da su one tačne, te mu reče: - S takvima kao što si ti savjetuju se carevi, i ti moraš biti u prednjim odjeljenjima vojske, a moj sin Šar-Kan u zadnjim!

I potom naredi da mu pozovu sina Sar-Kana, a ovaj dođe i on poljubi zemlju između ruku svoga oca, pa sjedne, i car mu ispriča sve i reče mu šta su mu ispričali poslanici i šta mu je rekao vezir Dandan. I naredi mu da se spremi i opremi za put i da se ne protivi veziru Danda'nu u onome što on čini i reče mu da odabere iz svoje vojske deset hiljada dobro naoružanih konjanika, ustrajnih u borbama i tegobama. I Šar-Kan učini kako mu je naredio otac, Omar-ibn-an-Numan, i odmah ustade i izabra među svojim vojnicima deset hiljada konjanika, a potom ode u svoj dvor i izvrši smotru vojnika i razdade im novaca i reče im: - Rok vam je tri dana.

I oni poljubiše zemlju između njegovih ruku, pokoravajući se njegovu naređenju, i odoše od njega i stadoše se spremati i opremati. A potom Šar-Kan uđe u oružnice i uze sve što mu bijaše potrebno od naoružanja i opreme, a onda se uputi u konjušnicu i odabra konje s biljegom, i druge, a zatim pro- vedoše tri dana, i potom vojska krenu u okolinu grada Bagdada, i Omar-ibn- -an-Numan iziđe da se oprosti sa svojim sinom Sar-Kanom, i ovaj poljubi zemlju pred ocem, i car

mu pokloni sedam kesa zlata. I car se obrati veziru Dandanu, pa mu povjeri vojsku svoga sina Sar-Kana, i vezir poljubi zemlju između njegovih ruku i odgovori mu s poštovanjem i pokornošću. I car se obrati svom sinu Sar-Kanu i naredi mu da se savjetuje s vezirom o svim stvarima, i Šar-Kan pristade na to, a njegov otac se vrati i ode u grad.

Poslije toga Šar-Kan naredi starješinama da izvrše smotru, te ovi postrojiše vojnike, a njih bješe na broju deset hiljada konjanika, osim onih što su išli za njima. I potom vojska krenu i zalupaše bubnjevi i zatreštaše trube i razviše se zastave i stjegovi, i carević Šar-Kan pođe, i vezir bješe pored njega, a zastave im lepršahu iznad glava. I išli su neprekidno, a poslanici ispred njih, dok se sunce ne prikloni zapadu i dok se ne približi noć, i onda se požuriše i odmoriše i provedoše tu noć, a kad Alah svjetlošću ozari jutro, oni pojahaše konje i pođoše na put i neprestano ubrzavahu hod dvadeset punih dana, a poslanici im pokazivahu put.

A dvadeset prvog dana dođoše u jednu dolinu koja se prostirala na sve strane a bješe bogata drvećem i rastinjem koje se široko granalo, i dogodi se đa u tu dolinu stignu noću. I Šar-Kan im naredi da se požure i da ostanu u toj dolini tri dana, te se vojska požuri i razape šatore, i ratnici se razidoše desno i lijevo. I vezir Dandan i poslanici Afriduna, vladara al-Konstantinije, razmjestiše se nasred te doline, a što se tiče Sar-Kana, on stajaše neko vrijeme dok vojska ne stiže i dok svi ne požuriše i ne razidoše se po dolini, a potom pusti uzde konju i htjede da razgleda tu dolinu i da sam čuva stražu, kako ga je učio otac. A nalazili su se na početku zemlje Ruma i neprijateljske zemlje.

I on se uputi sam, pošto je najprije naredio svojim robovima i ljudima koji mu bjehu bliski da se smjeste pored vezira Dandana, i jahao je svoga konja po rubu doline dok nije prošlo četvrt noći, a kad san naleti na nj, on zaspa, i konj ga je nosio ne zastajući do ponoći, i ušao je u neku šumicu, i u toj šumici bješe mnogo drveća. I Šar-Kan se ne probudi dok njegov konj ne udari kopitom o zemlju, i onda se probudi i vidje da se nalazi usred drveća, i mjesec bješe izišao nad njim i osvijetlio oba kraja neba. I Šar-Kan se nađe u nedoumici kad vidje da je na tom mjestu i izgovori riječi koje čovjek izgovara da se ne zbuni, to jest: - Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga!

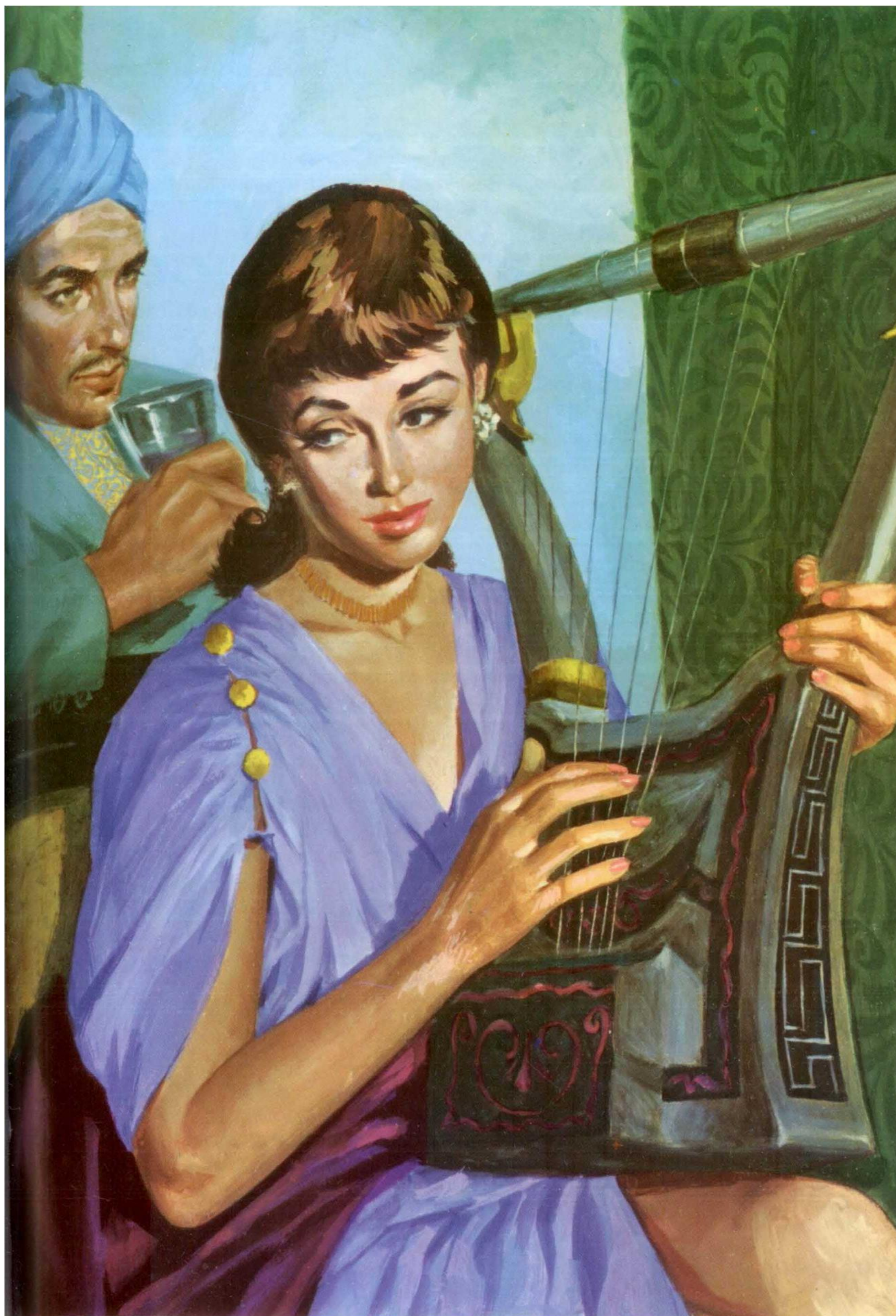
I dok on bješe u takvu stanju, strahujući od divljih zvijeri, odjednom se mjesečeva svjetlost rasu nad livadom koja je bila nalik na neku rajsku livadu, i on začu riječi i gromku buku i smijeh koji osvajaše umove ljudi. I carević Šar-Kan siđe sa svoga konja i priveza ga za drveće i iđaše dok ne dođe do potoka što je tekao, i tu začu riječi neke žene koja je govorila arapski i koja reče: - Tako mi Mesije, to nije lijepo od vas! Svaku koja progovori ma i jednu riječ, oborit ću i svezat ću je pojasom! - A doista je tako i bilo!

I Šar-Kan krenu na tu stranu odakle je čuo glas i dođe do kraja toga mjesta i najednom vidje: teče rijeka, ptice lepršaju krilima, trče košute i skakuću, a ptice na raznim jezicima izražavaju sreću. I to mjesto bješe protkano raznim rastinjem, kao što je rekao pjesnik koji ga je opisao ovim stihovima:

Svijet je samo onda divan kada cvjeta zemlja sva
I kad njome vode teku neprestano.
To je djelo gospoda, velikoga i moćnog,
Koji sve nas daruje i milosti sve daje.

I Šar-Kan pogleda to mjesto i vidje da je tamo manastir, a u manastiru tvrđava što se diže uvis, u mjesečev sjaj, a nasred tvrđave je rijeka iz koje teče voda u te vrtove, i da je tu žena, a pred njom deset robinja sličnih mjesecima, na kojima bjehu haljine i nakit što zasjenjivahu pogled, i sve one bjehu djevice, kao što je rečeno o njima u ovim stihovima:

Sja livada, jer je mnogo djeva divnih, ko snijeg bijelih.
On je divan i ljepši je od najljepših ljepotica.
Sve nevine i lukave, i sve blage i prijetvorne,
Kovrče im ovlaš pale, a naliče na grozdove.
I zanose sve očima što u srce pogađaju.

I djevojka uze harfu, udesi je, pa, zategavši strune, zapjeva, prateći se njome, nježnim glasom, koji bješe blaži od povjetarca i slađi od vode iz rajskih izvora, i izgovori ove stihove ...

I Šar-Kan pogleda tih deset djevojaka i vidje među njima ljepoticu koja je ličila na pun mjesec, s crnom kosom, sjajnim čelom, s krupnim očima i vijugavim kovrčama, savršenu po biću i svojstvima, kao što je rekao o njoj pjesnik u ovim stihovima:

Obasjava nas ona okom zanosnim,
I stasa joj se stide koplja samharska.[50]
Ona se pojavljuje s licem nježno rumenim,
I draži su ljepote njene sve raznolike.
I kao da je cm pramen kose nad čelom njenim
Mrak noći što se spušta na dan uživanja.

I Šar-Kan ču kako ona reče robinjama: - Priđite da se porvem s vama, prije nego što se skrije mjesec i nastane jutro.

I svaka od njih je prilazila djevojci, a ona bi je odmah oborila na zemlju, pa bi joj svezala ruke njenim pojasom, i dotle se rvala s njima i obarala ih dok nije sve poobarala. I onda se djevojci obrati starica koja je stajala pored nje, i ta starica joj reče, kao da se srdi na nju: - O, razvratnice, ti se raduješ što si oborila djevojke, a ja sam, eto, starica, pa sam ih oborila četrdeset puta. Pa zašto se onda hvališeš? Nego, ako imaš snage da se porveš sa mnom, rvi se, a ja ću ustati i stavit ću ti glavu između nogu.

I djevojka se prividno nasmiješi, mada joj se duša ispuni srditošću na staricu, pa ustade i reče: - O, gospođo moja, Zat-ad-Davahi, zaklinjem te Mesijom, hoćeš li se rvati izistinski, ili se šališ sa mnom? - A starica potvrdi..

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset sedma noć, ona reče:

47. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica odgovorila: - Zaista, rvat ću se s tobom izistinski - a Šar-Kan gledaše u njih. - Ustani da se rvemo, ako imaš snage - reče djevojka, i starica se razgnjevi silnim gnjevom kad to ču, te joj se podigoše dlake na tijelu kao ježeve bodlje, a potom starica uzviknu: - Tako mi Mesije, rvat ću se s tobom samo gola, o, razvratnice! - A zatim starica uze svilenu maramu, razveže haljinu, pa, pošto je uvukla ruke pod haljinu, skine je sa svoga tijela, a poslije toga smota maramu i sveže je oko pasa, te postade slična ćelavoj ifritki ili pjegavoj zmiji. I ona se obrati djevojci i reče joj: - Učini i ti ono što sam ja učinila!

A Šar-Kan je svejednako gledao u njih i zagledao se u nakazni staričin lik i smijao se. I kad starica učini to, djevojka ustade, ne žureći se, pa uze jemensku maramu, dvaput se obavi njome i podigne šalvare, tako da su se mogle vidjeti dvije noge od mramora i nad njima biljurni brežuljak, mek i blistav, i trbuh, kao zasijan anemonama, iz čijih se nabora širio miris mošusa, i grudi s dojkama koje su nalikovale na dva nara. I starica se nagnu prema njoj, te ščepaše jedna drugu, i Šar-Kan podigne glavu prema nebu i poče se moliti Alahu da djevojka pobijedi staricu.

I djevojka se podvuče pod staricu, pa je uhvati lijevom rukom za remen na pojasu, a desnom za vrat i grlo, i podigne je na rukama, a starica se poče otimati iz njenih ruku, želeći da se oslobodi, te pade na leđa, a noge podigne uvis, tako da su joj se na mjesečini vidjele dlake. I pusti dva vjetra, pa se jedan od njih zari u zemlju, a drugi se kao dim podigne u nebo, i Šar-Kan joj se tako poče smijati da je pao na zemlju, a zatim ustade, pa isuka mač i okrene se na lijevu i desnu stranu, ali ne vidje nikoga osim starice koja bijaše bačena poleđuške. I Šar-Kan pomisli za se: - Nije slagao onaj koji te je nazvao Zat-ad-Davahi, što će reći Gospodarica nesreće! To ti se dogodilo, iako si znala kakva je njena snaga s drugima.

A zatim im priđe, da vidi i čuje šta će se zbiti među njima. I djevojka priđe starici, pa baci preko nje svileni plašt i obuče joj haljine i ispriča joj se, govoreći: - O, gospođo moja, Zat-ad-Davahi, ja sam samo htjela da te oborim a nisam htjela sve to što ti se dogodilo, ali si mi isklizinula iz ruku. Neka je hvala Alahu što te je spasio! - Ali starica joj ne odgovori i ustade i ode postiđena, i išla je sve dotle dok se nije izgubila iz vida, i robinje ostadoše pobacane, svezane, a djevojka stajaše sama.

I Šar-Kan progovori za se: - Svaka sudbina ima svoga uzroka. Ali je mene obuzeo san, i konj me je doveo na ovo mjesto samo na moju sreću. Možda će ta djevojka i one koje su s njom

biti moj plijen.

I on se uputi konju i uzjaha ga i udari ga nogom, a konj pojuri kao strijela kad poleti s luka, i u Sar-Kanovim rukama bješe mač, isukan iz korica, i mladić vikaše: - Alah je velik! - I kad ga ugleda, djevojka skoči na noge i stade nogama na obalu potoka (a on bješe širok šest lakata, ako se mjeri radničkim laktom), pa skoči i nađe se na drugoj obali. I ustade i viknu povišenim glasom: - Tko si ti, o, čovječe? Ti si prekinuo našu radost i juriš s isukanim mačem kao da jurišaš na čitavu vojsku. Odakle si i kamo ideš? Budi istinoljubiv u govoru, jer će ti istinoljubivost biti od koristi, i ne laži; lažljivost je osobina nevaljalaca. Mora biti da si noćas izgubio put i došao na ovo mjesto, i bit će najveća dobit za tebe da se spasiš odavde. Sada se nalaziš na livadi, ali treba samo da uzvik- nem pa da nam dođe u pomoć četiri hiljade patricija; reci nam, dakle, šta hoćeš: želiš li da te izvedemo na put, izvest ćemo te; želiš li da te darujemo, obdarit ćemo te.

Kad ču njene riječi, Šar-Kan odgovori: - Ja sam stranac, musliman: noćas sam pošao sam da tražim plijena i ne nađoh ljepšega plijena od ovih deset djevojaka u ovu mjesečevu noć. Uzet ću ih i odvest ću ih svojim drugovima. - Znaj - odgovori mu djevojka - da do toga plijena nećeš doći. Tako mi boga, te djevojke nisu tvoj plijen! Nisam li ti rekla da je laž odvratna? - Pametan je onaj koji se uči na primjeru drugoga - odgovori Sar-Kan, a djevojka uzviknu: - Tako mi Mesije, da se ne bojim da će te od mojih ruku snaći smrt, ja bih zacijelo ciknula cikom, pa bi se cijela livada ispunila konjanicima i pješacima, ali meni je žao tuđinca. A ako hoćeš plijen, onda ja tražim od tebe da sjašeš i da mi se zakuneš da mi se nećeš približiti ni s kakvim oružjem. Porvimo se, pa ako me oboriš, natovari me na svoga konja i uzmi sve nas kao plijen, a ako ja oborim tebe, ti ćeš biti u mojoj vlasti. Zakuni mi se na to, jer se bojim da me ne prevariš, budući da u predajama vele: - Vjerolomstvo je urođeno čovjeku, i vjerovati svakome slabost je. Nego, ako mi se zakuneš, prijeđi na drugu stranu, pa ću ti doći i prići ti.

I Šar-Kan, koji je želio da je se dočepa, reče u sebi: - Ona i ne zna da sam ja junak nad junacima. - A zatim joj viknu i reče: - Uzmi od mene zakletvu kakvu hoćeš i onakvu u kakvu ćeš vjerovati; ja ti neću prići ni sa čim rđavim, dok se ne spremiš i dok mi ne kažeš da se približim i da se porvem s tobom. I onda ću ti prići, pa, ako me oboriš, ja imam novaca da se iskupim, a ako ja tebe oborim,, to će biti za mene najveći plijen!

I djevojka mu odgovori: - Pristajem na to. - A Šar-Kan se zbuni, te uzviknu: - Tako mi proroka, blagoslovio ga i pozdravio Alah, i ja pristajem. - I djevojka onda reče: - Zakuni mi se onim koji je tijelima dao dušu i ljudima zakone da mi nećeš učiniti nikakva zla i da ćeš se samo porvati sa mnom, jer ćeš inače umrijeti izvan islamske vjere. - Tako mi Alaha, da i kadija uzima zakletvu od mene, pa čak i kad bi bio kadija nad kadijama, on mi ne bi tražio takvu zakletvu! - I potom se zakle svim onim čime je ona htjela, pa priveza konja usred drveća, pošto je bio utonuo u more razmišljanja, i uzviknu: - Neka je hvala onome koji ju je stvorio od ništavne vode!

A zatim se Šar-Kan potkrijepi i pripremi za megdan i reče djevojci: - Prijeđi i preskoči preko rijeke! - Ali mu ona odgovori: - Ne mogu prijeći na tvoju stranu! Ako hoćeš, prijeđi ti na moju. - Ne mogu to učiniti - odgovori Sar-Kan, i djevojka reče: - O, mladiću, doći ću ja tebi. - I zatiim pribra skutove, pa skoči i nađe se pored njega, na drugoj obali rijeke, i Šar-Kan joj priđe i pokloni joj se i zapljeska rukama, ali bješe opijen njenom ljepotom i dražima, i vidje lik koji je od lišća kleke načinila ruka svemogućeg i odgojila ruka višnjega staranja, i zapahnjivali su ga lahori sreće, i prilikom rođenja dočekao ga je sretan stjecaj zvijezda.

I djevojka mu priđe i viknu: - Hej, muslimane, stupi u borbu prije no što svane zora! - I ona obnaži ruku što je ličila na svjež sir, te sve zasja oko nje. Doista je tako bilo. A Šar-Kan se zbuni i pognu se i zapljeska dlanovima, pa i ona zapljeska dlanovima i čvrsto ga uhvati, a i on uhvati nju. I obgrliše se i ščepaše i stadoše se rvati, i on stavi ruku na njenu pomalo mršavu slabinu, i prsti mu utonuše u pregibe na njenome trbuhu, te mu udovi omlitaviše. I on se nađe pored mjesta svojih želja, i njoj bi jasno da je Šar-Kan malaksao, a on zadrhta kao perzijska trska kad duhne jak vjetar, i onda ga djevojka podigne i tresne o zemlju i sjedne mu na grudi zadnjicom što je ličila na pješčani brežuljak, i Šar-Kan izgubi pamet. I djevojka mu reče: - O, muslimane, ubijanje kršćana dopušteno je kod vas, ali šta ćeš reći ako ti sam izgubiš život? - I Šar-Kan odgovori: - O, gospođo moja, što se tiče tvojih riječi o tome da ću izgubiti život, oduzimanje života je zacijelo zabranjeno, jer je naš prorok Muhamed (blagoslovio ga i pomilovao Alah!) zabranio da se ubijaju žene, djeca, starci i monasi. - Ako je vašem proroku učinjeno takvo otkrovenje - odgovori djevojka - onda treba da ga nagradimo za to. Ustani, dakle, poklanjam ti

dušu, jer ne može propasti milost koja se ukazuje čovjeku.

I ona ustane sa Sar-Kanovih grudi, te i on ustane, pa otrese s glave prašinu od jedne od onih koje imaju krivo rebro,[51] i ona se nagne prema njemu, pa mu reče: - Ne zbunjuj se! Ali zar doista nema snage da se obrani od one koja ima krivo rebro onaj koji ulazi u zemlju Ruma u želji za plijenom, i koji pomaže carevima protiv careva? - To nije zbog moje slabosti - odgovori Šar-Kan - i ti me nisi oborila snagom svojom. Oborila me je tvoja ljepota. Ako pristaneš da se još jednom porvemo, učinit ćeš mi veliku ljubav. - I djevojka se nasmije i reče mu: - Pristajem na to, ali je robinjama dodijalo ovako svezanima i zamorile su im se ruke i slabine. Bit će bolje ako ih razvežem, možda će ovo rvanje s tobom potrajati duže. - I ona priđe robinjama, pa im razveže pleća i reče im na jeziku Ruma: - Otiđite na mjesto gdje nećete biti u opasnosti dok ovoga muslimana ne prođe volja za vama.

I djevojke odoše, i Šar-Kan ih gledaše, i one gledahu ono dvoje što ostadoše. A zatim oni priđoše jedno drugome i Šar-Kan prisloni svoj trbuh uz njen trbuh, i kad mu se trbuh nađe na njenu trbuhu i djevojka osjeti to, ona ga podigne u naručje brže od munje što sijeva i baci ga na zemlju, te on padne na leđa i djevojka mu reče: - Ustani, poklanjam ti dušu i po drugi put. Prvi put sam ti učinila tu milost radi tvoga proroka, zato što je on objavio da se ne smiju ubijati žene, a drugi put zbog tvoje slabosti i tvojih mladih godina i zato što si tuđinac. Ali ću ti dati ovu pouku: ako u muslimanskoj vojsci koju je poslao Omar-ibn-an-Numan i koju on šalje caru al-Konstantinije ima koga jačeg od tebe, pošalji ga meni i reci mu što o meni, jer borba može biti različita po vrsti, stanju i načinu; jer, na primjer, postoji prijetvorni način, a isto tako i prestizavanje i hitanje, i hvatanje za noge i ujedanje za bedra i borba prsa o prsa i prepletanje nogu. - Tako mi Alaha, o, gospođo - odgovori Šar-Kan (a bio je sve gnjevniji na nju) - da sam ja majstor as-Safadi, ili majstor Muhamed Kimal, ili Ibn-as-Sadi u svoje najbolje vrijeme, ja ne bih zapamtio sve načine koje si spomenula! Tako mi Alaha, o, gospođo, ti me nisi oborila svojom snagom, već, kad si me sablaznila svojom zadnjicom (a mi, stanovnici Iraka, volimo tvrda bedra), izdadoše me i pamet i prisebnost. Ako hoćeš da se porveš sa mnom tako da ostanem pri pameti, onda nam ostaje da se još jednom uhvatimo ukoštac po pravilima toga zanata, jer mi se čilost povratila ovoga časa.

I kad je čula te riječi, djevojka reče: - Šta hoćeš da postigneš tim rvanjem, o, pobijeđeni? Idi odavde i znaj da je već bilo dosta hvatanja ukoštac. - I zatim se podigne i pozva ga da se rve s njom, i Šar-Kan se također nagne nad njom i stade se rvati ne šaleći se više, čuvajući se da ne malakše. I rvali su se malo, i djevojka vidje da on ima snage za koju prije nije znala, te mu reče: - O, muslimane, ti si odlučio da budeš oprezan? - Jesam - odgovori Šar-Kan; ta ti znaš da mi je ostalo još samo ovo rvanje, a poslije će svako od nas otići svojim putem.

I ona se nasmije, pa joj se i Šar-Kan nasmije u lice, a kad se to zbi, djevojka, ga brzo ščepa za bedro, čemu se on nije nadao, pa ga tako baci na zemlju da je pao na leđa. I onda mu se ona poče smijati i reče: - Jedeš li mekinje? Ili padaš na zemlju čim te tko gurne, kao beduinski kalpak? Ili padaš od vjetra kao lopta napunjena zrakom? - Zatim mu reče: - Idi u vojsku muslimana, pa nam pošalji koga drugog, jer nam se ti slabo možeš oduprijeti, i viči među Arabijanima i Perzijancima, među Turcima i Dejlemićanima: - Neka nam dođe svatko tko ima snage!

I ona skoči i nađe se na drugoj strani potoka, pa reče Sar-Kanu, smijući se:

- Teško mi je da se rastanem s tobom, o, gospodaru! Otiđi svojim drugovima prije no što svane, da ne bi naišli na tebe vitezovi i odnijeli te na vrhovima kopalja. A ti nemaš ni toliko snage da se obraniš od žene, pa kako ćeš se onda braniti od junaka?

I Šar-Kan se zbuni, te joj reče (a ona se bješe okrenula odlazeći od njega k manastiru): - O, gospođo, zar ćeš otići i ostaviti zaljubljenoga, tuđinca, nesretna čovjeka, čije je srce skrhano? - I ona mu se okrene, pa mu reče, smijući se: - Sta ti je potrebno? Pristajem na ono za što me moliš. - Kad sam već ušao u tvoju zemlju i osjetio slasti tvoje milosti, kako se mogu vratiti ne okusivši tvoje hrane ni tvojih jela? Ta i ja sam postao jedan od tvojih slugu! - reče Šar-Kan, a djevojka mu odgovori: - Svoju milost uskraćuje samo zao čovjek! Hajde, n ime boga, neka nam je njegova volja na pameti i pred očima. Uzjaši svoga konja, pa pođi drugom obalom potoka prema meni, bit ćeš moj gost!

I Šar-Kan se obradova, pa žurno ode svome konju i uzjaha ga, i išao je ne zaustavljajući se i jahao prema njoj (a ona je išla prema njemu), sve dok ne stiže do mosta načinjena od topolovih brvana, a tamo bjehu čekrci obješeni o gvozdene lance s katancima na kukama. I Šar-Kan

pogleda taj most i odjednom vidje: one robinje koje su bile s djevojkom i rvale se s njom stoje i čekaju je, a djevojka im priđe i poče razgovarati s jednom od njih na jeziku Ruma, i reče:

- Idi k njemu, uzmi njegova konja za uzde i vodi ga k manastiru. - I Šar-Kan pođe (a djevojka pred njim), i prijeđe preko mosta, i u glavi mu se zavrti od onoga što je vidio, te reče u sebi: - O, da sam to znao, i vezir Dandan bi bio, sa mnom na ovome mjestu, te bi i njegove oči mogle gledati ova lijepa lica! - I okrene se djevojci, pa joj reče: - O, neviđena ljepoto, sad imam dvostruko pravo na tebe, pravo prijatelja i pravo čovjeka koji je došao u tvoj stan i prihvatio tvoje gostoprimstvo. Ja sam pod tvojom vlašću i pod tvojim vodstvom.; Bi li htjela poći sa mnom u zemlju islamsku da pogledaš sve hrabre gospodare i da saznaš tko sam?

Kad je čula te njegove riječi, djevojka se razgnjevi na nj i reče mu: - Tako mi Mesije, smatrala sam da si pri zdravoj pameti, a sad sam saznala koliko ti je iskvareno srce! Kako možeš dopustiti sebi da mi kažeš riječ koja vodi prijevari, i kako ja to mogu učiniti, znajući da se neću otrgnuti od vašega cara Omara-ibn-an-Numana, kad se jednom nađem pored njega? Ta iza njegovih zidova i u njegovim dvorovima nema nijedne koja bi mi bila ravna, pa ma on bio vladar Bagdada i Horasana, koji ima dvanaest dvorova i u svakom dvoru onoliko robinja koliko ima dana u godini, a dvorova onoliko koliko u godini ima mjeseci. I ako se ja nađem pored njega, on me se neće poplašiti, jer vam vaša vjera dopušta da nas imate, kao što je rečeno u vašim knjigama, u kojima piše da raspolažete onim što su osvojile vaše desnice. Pa kako mi onda možeš reći takve riječi! A što se tiče tvojih riječi da ću vidjeti hrabre muslimane, to si, tako mi Mesije, rekao neistinu! Ja sam vidjela vašu vojsku kad ste se približavali našoj zemlji prije dva dana, a kad ste došli, ja sam vidjela da se vi ne uređujete onako kako se uređuju carevi, već da ste u stvari razbojnička družina. A što se tiče tvojih riječi da ću saznati tko si, ja ću se smilovati na tebe ne radi tvoga visokoga čina, već radi slave, i čovjek kao što si ti ne govori tako djevojci kao što sam ja, pa ma ti bio Šar-Kan, sin Omara-ibn-an-Numana, koji se pojavio ovdje u ovo vrijeme.

- A poznaješ li ti Šar-Kana? - zapita je on, i ona reče: - Poznajem, i znala sam da je stigao s vojskom u kojoj ima deset hiljada konjanika, i to stoga što je njegov otac, Omar-ibn-an-Numan, poslao s njim tu vojsku da pritekne u pomoć caru al-Konstantinije. - O, gospođo - reče Šar-Kan - zaklinjem te onim što ispovijedaš u svojoj vjeri da mi ispričaš kakav je uzrok tome, kako bih vidio jasno istinu i laži i saznao tko je kriv za to.

I djevojka odgovori: - Kad se ne bih bojala da se može pročuti da sam ja jedna od kćeri Ruma, kunem se tvojom vjerom da bih se zacijelo izložila opasnosti i da bih izišla na megdan desetini hiljada konjanika, pa bih ubila njihova vođu Dandana i uhvatila njihova vrhovnog zapovjednika Sar-Kana, i toga se ne bih stidjela, ali sam čitala knjige i naučila pravila učtivosti onako kako su ih protumačili Arabljani; neću ti se hvaliti junaštvom, jer si vidio kakvo je moje znanje, i vještina, i snaga, i moja nadmoćnost u borbi. I kad bi se mjesto tebe noćas pojavio Sar-Kan, ja bih mu rekla: - Preskoči ovaj potok! - On to ne bi mogao učiniti, te bih zahtijevala da ga Mesija baci meni u onaj manastir, pa bih mu otišla prerušena u muškarca i zarobila bih ga i okovala u lance...

I uto nastade jutro, te Šeherezada prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset osma noć, ona reče:

48. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care', da je djevojka-kršćanka rekla Šar-Kanu te riječi, i da je njega obuzela gordost i gnjev i viteška taština, te je zaželio da joj kaže tko je i da nasrne na nju, ali ga od nje odbi njena ljepota, pa izgovori:

I kada mladi ljepotan učini jedini grijeh,
Dovest će ljepote poklonika njemu hiljadu.

I djevojka pođe, a Šar-Kan u stopu za njom, i on gledaše u djevojčina leđa i vidje kako joj ispupčeni dijelovi na zadnjici udaraju jedan o drugi, kao valovi na uzburkanom moru, i izgovori ove stihove:

Zaštitnik s lica utro joj je sve zlo njeno,
Srca s njim računaju, da je ne zaklanja on.
Zagledavši se u nju, povikah odjednom ushićen:

Javi se mjesec noćas u svoj punoći svojoj.
Kad bi se borio s njom carice Bilkis[52] ifrit
Ma kako da je jak, za čas bi oboren bio.

I išli su tako, ne zastajući, dok ne stigoše do zasvođenih vrata, na kojima svodovi bjehu od mramora, i djevojka otvori vrata i uđe, a Šar-Kan s njom, pa pođoše prolazom sa zasvođenim stropom u vidu deset arkada, i pod svakom arkadom bješe kristalno kandilo, koje je gorjelo kao sjaj ognja. I robinje sačekaše djevojku na kraju prolaza s mirisavim cvijećem, a na glavama im bjehu marame okićene dragim kamenjem svake vrste. I ona pođe ispred robinja, a Šar-Kan je išao pozadi, dok nisu stigli do manastira, i Šar-Kan vidje da u tom manastiru stoje unaokolo postelje, jedna prema drugoj, a nad njima bjehu spuštene zavjese, obrubljene zlatnim vezom, a pod u manastiru bješe popločan šarenim mramorom razne vrste, i na sredini bješe šedrvan s vodom, na kome bjehu dvadeset i četiri zlatna vodoskoka, i voda isticaše iz njih, slična srebru. A na uzvišenju Šar-Kan vidje postelju zastrtu carskom svilom, i djevojka mu reče:

- Popni se, o, gospodaru moj, na tu postelju. - I Šar-Kan se popne na postelju, a djevojka se udalji i ne bi je za neko vrijeme, i Šar-Kan zapita jednoga od njenih slugu šta je s njom, i rekoše mu: - Otišla je u svoju spavaću sobu, a mi ćemo te dvoriti, kako nam je ona naredila.

Zatim mu dadoše rijetka jela, te je jeo dok se nije zasitio, a nakon toga mu doniješe zlatan umivaonik i krčag od srebra, te on opra ruke, ali mu je duša bila s njegovom vojskom, jer nije znao šta se dogodilo s njom poslije njegova odlaska, a sjetio se i toga da je zaboravio pouke svoga oca. I nađe se u nedoumici zbog svoga postupka i kajao se zbog onoga što je učinio dok ne zarudi zora i ne svanu dan, a onda stade uzdisati i tugovati zbog svojih postupaka, i zaroni u more misli, i izgovori:

Razuma ne bijah lišen, a sada
Zbunjen sam ja. Sta li ću i kako ću?
Kad bi ljubav moju netko odnio,
Tek onda bih mogao ozdraviti.
Duša mi je zbog strasti s puta zašla
Volim! U jadu će samo Alah pomoći!

I kad završi svoje stihove, odjednom naiđe velika povorka, i kad pogleda, vidje više od dvadeset robinja, sličnih mjesecima, koje bjehu okružile onu djevojku, a ona, među njima, bješe kao mjesec među zvijezdama. I one zaklanjahu onu djevojku na kojoj bješe carska zlatotkanica, a oko stasa joj bješe svezan satkani pojas, okićen raznim dragim kamenjem, i taj pojas joj je stezao slabine, te su joj se isticali ispupčeni dijelovi zadnjice, tako da su ličili na brežuljak od biljura pod srebrnom granom, a grudi su joj ličile na dva nara, i kad Šar-Kan vidje to, zamalo što ne izgubi pamet od radosti, te zaboravi svoju vojsku i svoga vezira. I pogleda njenu glavu, i vidje na njoj mrežicu od bisera razdvojenog raznim dragim kamenjem, i robinje koje bjehu lijevo i desno od nje podizahu njene skutove, a ona se oholo njihaše u hodu.

I Šar-Kan skoči na noge kad ugleda njenu ljepotu i njene draži, i povika: - Čuvaj se, čuvaj se toga pojasa! - A zatim izgovori ove stihove:

O, vitka je, s bedrima tim velikim,
Vitka je, a grudi su joj nježne.
Taji ona ljubav svoju marljivo, -
Ali osjećaje svoje kriti ja ne mogu.
Niz slugu njenih ide za njom u stopu:
Biseri, na koncu i zasebno.

I djevojka je dugo gledala u nj, i opet ga je pogledala, dok se nije uvjerila da je to on i dok ga nije prepoznala, i onda mu priđe i reče: - To mjesto jc ozareno i posvećeno tobom, o Šar-Kane! Kako si proveo noć, o, viteže, kad sam otišla i ostavila te? Laž je za careve mana i porok, naročito za velike careve - nastavi ona. - Ti si Šar-Kan, sin Omara-ibn-an-Numana. Nemoj kriti svoju tajnu i svoj položaj i ne primoravaj me da poslije ovoga slušam što drugo osim istine, jer laž rađa mržnjom i zavadom. Tebe su probole strijele sudbine, pa valja da se pokoravaš i da budeš zadovoljan.

I kad ona to reče, Šar-Kan nije mogao poricati, te potvrdi da ona govori istinu i reče: - Ja sam Šar-Kan, sin Omara-ibn-an-Numana, koga je sudbina udarila na muke i bacila na ovo mjesto; čini sada što hoćeš.

I djevojka obori glavu prema zemlji i dugo ostade tako, a zatim se obrati Šar-Kanu i reče mu: - Umiri svoju dušu i osvježi svoje oči - ti si moj gost, i između tebe i mene je sol i kruh. Pod mojom si zaštitom i mojim pokroviteljstvom, pa budi spokojan! Tako mi Mesije, kad bi stanovnici ove zemlje zaželjeli da ti naude, oni ne bi ni dospjeli do tebe, a mene bi zbog tebe napustila duša! Ti si pod Mesijinom i mojom zaštitom.

I ona sjedne pored njega, pa se počne zabavljati s njim, dok ga strahovanje ne minu i dok ne shvati da bi ga ona zacijelo ubila prethodne noći da ga je željela ubiti. A zatim ona reče nešto jednoj robinji na jeziku Ruma, i oval se za neko vrijeme izgubi, pa opet priđe djevojci i donese pehar i stolić s jelom. Ali je Šar-Kan oklijevao da jede i mislio je za se: - Možda je ona metnula što u to jelo. - I djevojka shvati njegove skrivene misli te mu reče: - Tako mi Mesije, nije tako, i u tom jelu nema ničega od onoga u što sumnjaš! I da sam željela da te ubijem, ja bih te već ubila dosad.

I ona priđe stoliću i pojede po zalogaj od svakog jela, i onda Šar-Kan poče jesti, te se djevojka obradova i jeđaše s njim dok se ne zasitiše. I oprašе ruke, a kad opraše ruke, djevojka ustade, pa naredi robinji da donese cvijeća i sudova za piće, zlatnih, srebrnih i kristalnih, a piće da bude svakojakog i raznovrsnog izgleda i razne kakvoće, i robinja joj donese sve što je tražila. I djevojka napuni prvi pehar, pa ga ispi prije Šar-Kana, kao što bješe učinila s jelom, a zatim opet napuni pehar i dade ga Šar-Kanu, i on ga ispi, a ona mu reče: - O, muslimane, pogledaj kako ti je u najugodnijem i najslađem životu!... I ona je dotle pila s njim i pojila ga dok ga razum ne izdade ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četrdeset deveta noć, ona reče:

49. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka dotle pila i pojila Šar-Kana dok ga razum ne izdade od vina i od opijenosti ljubavlju prema njoj, a zatim ona reče robinji: - Mardžana, daj nam koji od muzičkih instrumenata.

- I robinja joj odgovori: - Slušam i pokoravam se! - Pa iščezne za trenutak, a zatim donese damasku tamburu, perzijsku harfu, tatarsku flautu i egipatski kanun.[53] I djevojka uze harfu, udesi je, pa, zategavši strune, zapjeva, prateći se njome, nježnim glasom, koji bješe blaži od povjetarca i slađi od vode iz rajskih izvora, a potjecaše iz zdrava srca, i izgovori ove stihove:

Alah nek' oprosti očima tvojim! Koliko proliše
One krvi ašika i koliko baciše strijela!
Ja brojim voljene sad, zle za onog što voljaše
Ne smije se žaliti on, ni s njim bol dijeliti.
Nek budu zdrave oči onog što noću bdi zbog tebe,
I sretno nek je srce koje te strasno voli!
Na smrt me osudi ti, jer ti si gospodar moj,
I životom ja iskupih i suca i gospodara.

A potom sve robinje ustaše sa svojim glazbalima i, prateći se njima, počeše govoriti jezikom Ruma, i Šar-Kan, a onda i djevojka, njihova gospodarica, zapjeva i zapita ga: - O, muslimane, zar si razumio šta kažem? - A Šar-Kan odgovori: - Nisam, ali sam ushićem samom ljepotom tvojih prstiju. - Djevojka se nasmije i reče: - Ako ti pjevam na arapskom, šta ćeš činiti? - Izbezumit ću se! - uzviknu Šar-Kan, a ona uze tamburu, pa promijeni napjev i zapjeva:

Težak rastanak je s dragim, i tko ga može podnijeti?
Lijep je moj dragan, plijeni me ljepota i gorki rastanak.

A kad je završila stihove, ona pogleda u Šar-Kana i vidje da je on izvan selbe, te je neko vrijeme ležao između njih, svaljen i opružen koliko je dug, a zatim se pribrao i sjetio pjevanja i pognuo se od ushićenja, i one počeše pjevati i plesati i veseljahu se sve dotle dok se dan ne poče kloniti zapadu i dok noć ne raširi krila. I onda ona ode u svoju spavaću sobu, i Šar-Kan zapita za

nju, i rekoše mu: - Otišla je u spavaću sobu. - A on uvzknu: - Neka je čuva i štiti Alah!

A kad nastade jutro, priđe mu robinja i reče: - Zove te moja gospodarica.

- I Šar-Kan ustane i pođe za njom, a kad se približi njenoj odaji, robinje ga uvedoše u nju uz pratnju svirala, i on dođe do velikih vrata od slonove kosti, obloženih biserom i dragim kamenjem. I uđoše tamo i vidješe drugu prostranu odaju, na čijem je uzvišenom dijelu bila velika galerija sa stupovima, zastrta svakojakom svilom, a ako galerije bjehu otvoreni prozori, okrenuti prema drveću i olucima, i u odaji bjehu kipovi u koje je ulazio zrak, te su se u njima pokretale sprave, tako da se gledaocu činilo da kipovi govore. I djevojka je sjedila i gledala u njih, i kad je ugledala Šar-Kana, skočila je na noge i pošla mu u susret, pa ga je uzela za ruku, posjela pored sebe i zapitala kako je proveo noć, i Šar-Kan joj se zahvalio na tome. I sjedili su, razgovarajući, i djevojka ga zapita: - Znaš li što o zaljubljenom koga je zarobila ljubav? - Da, znam neke stihove - odgovori Šar-Kan, a djevojka reče: - Hajde da ih čujem. - I onda Šar-Kan izgovori:

Na zdravlje nek bude Azi, bol nek ne snađe nju!
Sve s čašću mojom ona smatra dopuštenim!
Alaha mi mog, ako joj priđem, bježi mi,
I mnogo kada ištem, malo mi daje pna.

U ljubavi i jadu mome zbog Aze, kad mogu
Smetnje da uklonim i Aza kad je sa mnom,
Sličan sam onim što traže zaklona tad pod oblakom:
Čim zaspu samo oni, rasturi se oblak taj.

I kad djevojka ču to, ona reče: - Vidi se da je pjesnik Kusejir bio rječit i čedan, i on je divno uznosio Azu kad je rekao:

I kad bi se Aza takmičila sa suncem u ljepoti
Pred sucem mirovnim, presuda bi pala njoj u prilog tad.
Al' ne malo žena kudeći Azu trče k meni
Nek bog od lica njinog načini njenu obuću.

- Kažu da je Aza bila ne može biti ljepša i dražesna - reče ona i zatim prozbori: - O, careviću, ako znaš koju Džamilovu pjesmu Busejini, reci nam je.

- I Šar-Kan odgovori: - Jest, znam ih bolje no sve druge. - I izgovori ove Džamilove stihove:

Oni govore: - Đžamile, za vjeru bori se svoju.
A kakvim borcima da gredem ja, osim ljepojkama?
Ta svaka riječ među njima milozvučna je.
I koga obore one, kao mučenik gine.
I ako pitam: - Šta je, Busejina, ubojico moj,
S ljubavlju mojom? - ona odvraća: - Sve jača!
A ako kažem: Daj mi razuma djelić, pa da
Živim! - ja čujem tad da veli: - Daleko je!
Ti hoćeš smrt moju, ti samo želiš nju,
A ja za tobom težim, jer jedini ti si cilj.

Kad ču to, djevojka uzviknu: - Lijepo si se pokazao, careviću, i lijepo se pokazao Džamil! Šta li je to htjela Busejina da učini sa Džamilom, te je on izgovorio ovaj stih: *-Ti hoćeš smrt moju, ti samo želiš nju?* - O, gospođo - odgovori Šar-Kan - ona je htjela učiniti s njim ono što i ti želiš učiniti sa mnom, mada ti ni to nije dovoljno.

I ona se nasmije kad je Šar-Kan izgovorio te riječi, i oboje ne prestadoše piti dok se dan nije počeo kloniti zapadu i dok se nije približila mračna noć. I onda djevojka ustade, pa ode u svoju spavaću sobu i zaspa, i Šar-Kan prospava na svome mjestu dok ne nastade jutro, a kad se prenu iza sna, kao i obično, priđoše robinje s muzičkim instrumentima, pa poljubiše zemlju između njegovih ruku i rekoše: - U Alahovo ime! Izvoli, naša gospođa te zove da joj odeš! - I Šar-Kan pođe, okružen robinjama koje su udarale u daire i svirale, i iziđe iz te odaje, pa uđe u drugu odaju, veću od one prve, i u njoj bjehu slike i crteži ptica i zvijeri koje se ne mogu opisati. I Šar-

Kana iznenadi vještina s kojom je bila ukrašena ta odaja, te izgovori:

Moj suparnik kida joj plodove sa đerdana
Bisernih grudi, sveg optočenog suhim zlatom.
O, potok to je što srebrno grumenje prelijeva.
O, rumen obraza na topazu lica rascvjetava se!
I rekao bih da ljubičica slična je njenim
Očima plavim, s kolutima tamnim od rastoka.

A djevojka ustade kad ugleda Šar-Kana, pa ga uze pod ruku i posadi pored sebe i reče: - Jesi li vješt, o, sine cara Omara-ibn-an-Numana, u igranju šaha? - I Šar-Kan odgovori: - Jesam, ali nemoj biti onakva kao što reče pjesnik:

Kazat ću sad: strast me čas sveže, čas popusti,
I meda ljubavi gutljaj utažava mi žeđ.
Dragoj sam ja šah donio, i igrah s figurama
Čas bijelim, čas crnim ja, al* bezuspješno.
I rekao bih da kralj mjesto topa stoji
I hoće, izgleda, da se bori s kraljicama.
A prozrem li jednom šta znači pogled oka njenog,
Prijetvorstvo očiju njenih, druzi, ubit će me.

Zatim mu ona primakne šah i počne igrati s njim, i kad god je Šar-Kan htio da vidi kako ona polazi, on joj je gledao u lice i stavljao konja namjesto lovca, a lovce namjesto konja. I ona se nasmije i reče: - Ako tako igraš, onda ništa ne znaš. - I Šar-Kan odgovori: - To je prva igra, ne uzimaj je u obzir. - Pa kad ga ona nadigra, on opet rasporedi figure, te poče igrati s njom, a ona ga nadigra i drugi, i treći, i četvrti, i peti put, pa mu se okrene i reče: - Izgubio si sve! - O, gospođo - odgovori joj Šar-Kan - kako da ne izgubi sve onaj koji igra s tobom? - A zatim ona naredi da donesu jelo, te jedoše i opraše ruke, pa im dadoše vino, te ga ispiše, i poslije toga ona uze kanun (a bješe vješta u sviranju u kanun) i izgovori ove stihove:

Sudba čas oslobađa, čas nas opet sputava,
I kao da vuče sebi, pa opet otklanja nas.
Pa pjevaj dok je sudba milosna, ako možeš ti
Od mene da nikad ne odeš, pjevaj mi neprestano!

I produžiše tako dok ne pade noć, i toga dana bješe bolje nego prvoga dana, a kad se približi noć, djevojka ode u svoju spavaću sobu, a pored Šar- -Kana ostaše samo robinje, te se on svali na zemlju i odspava do jutra. I robinje mu, po običaju, priđoše s dairama i muzičkim instrumentima, i Šar-Kan ustade i sjede kad ih vidje, a robinje ga uzeše, pa pođoše s njim i odvedoše ga djevojci.

I ona ustade kad ga ugleda, pa ga uze za ruku i posadi pored sebe i zapita ga kako je proveo noć, i Šar-Kan joj poželi dug život, a onda uze tamburu pa izgovori:

Okan' se težnje za rastankom ti, gorak je uvijek okus njegov.
I sunčev zrak, u pred večernji čas od muka rastanka požuti sav.

I kad su bili u takvom stanju, oni odjednom začuše neku buku i vidješe ljude kako se tiskaju, i plemiće u čijim su rukama blistali isukani mačevi, i svi oni govorahu jezikom Ruma: - Pao si nam šaka, o, Šar-Kane, i znaj da ćeš poginuti! - I kad ču te riječi, Šar-Kan pomisli: - Tako mi Alaha, ova se djevojka poslužila lukavstvom i zadržala me sve dotle dok nisu došli njeni ljudi. To su vitezovi kojima me je plašila i ja sam metnuo glavu u torbu! - I on se okrene djevojci da je prekori i vidje da joj se lice izmijenilo i da je problijedilo, i ona skoči na noge i povika im: - Tko ste vi? - I odgovori joj plemić koji ih je predvodio: - O, plemenita carice i jedini biseru, zar ne znaš tko se nalazi pored tebe? - A djevojka reče: - Ne poznajem ga; tko je taj čovjek? - To je rušilac gradova i gospodar vitezova, to je Šar-Kan, sin cara Omara-ibn-an-Numana, to je onaj koji je osvojio tvrđave i zavladao svim nepristupačnim mjestima - odgovori predvodnik. - Obavještenje

o njemu dobio je car Hardub, tvoj otac, od starice gospođe Zat-ad-Davahi, i car, tvoj otac, uvjerio se da je tačno ono što mu je ispričala starica. I eto, ti si pomogla vojsci Ruma, uhvativši toga zlo-slutnoga lava!

Kad je čula riječi ovoga plemića, djevojka ga pogleda i zapita: - Kako se zoveš? - A on odgovori: - Zovem se Masura, sin tvoga roba Masure-ibn-Ka- šarda, najboljega među plemićima. - A kako si ušao u moj stan bez odobrenja? - zapita ga ona. - O, gospođo - odgovori predvodnik - kada sam stigao do vrata, ne zadržaše me ni dvorjani ni vratar, nego naprotiv, svi vratari ustadoše i pođoše ispred nas, kao što obično biva, a kad dođe netko koji nije od naših, oni ga ostavljaju da stoji pred vratima dok ne izmole odobrenja za nj da uđe. Ali sada nije vrijeme dugim razgovorima; naš car nas čeka da se vratimo s tim carem koji ima silnu islamsku vojsku, jer hoće da ga ubije, a tada će njegova vojska otići onamo otkuda je i došla, te nećemo morati da se zamaramo boreći se s njom.

Na te riječi djevojka uzviknu: - Doista, to nisu lijepe riječi, već je gospođa Zat-ad-Davahi slagala i kazala ono što nije tačno. Ona ne zna istinu o njemu! Kunem se Mesijom da ovaj čovjek što je kod mene nije Šar-Kan i da on nije zarobljenik, već je to čovjek koji nam je došao i namjerio se i zamolio nas za gostoprimstvo, i mi smo ga dočekali kao gosta. I kad bismo se uvjerili da je to doista Šar-Kan i kad bismo bili čvrsto uvjereni da je to nesumnjivo on, meni, kao djevojci plemenita roda, ne priliči da vam predam na milost i nemilost onoga koji se stavio pod moju zaštitu. Ne primoravajte me da obmanjujem svoga gosta i ne sramotite me među ljudima, već ti idi caru, mome ocu, pa poljubi pred njim zemlju i reci mu da nije onako kako mu je kazala Zat-ad- -Davahi.

- O, Abriza, ja se ne mogu vratiti caru drukčije do s njegovim suparnikom - odgovori plemić Masura, a djevojka mu gnjevno reče: - Teško tebi, vrati mu se s mojim odgovorom i on ti neće zamjeriti! - Ali Masura odgovori: - Vratit ću se samo s njim. - I nato se Abriza promijeni u licu, pa mu reče: - Ne govori mnogo i ne brbljaj! Ovaj čovjek nam je došao uzdajući se u sebe da sam može napasti stotinu konjanika, i kad bih mu ja rekla: »Ti si Sar-Kan, sin Omara- -ibn-an-Numana«, on bi odgovorio: »Jesam!« Ali ja ne dam da ga napadnete, a ako ga napadnete, on neće otići od vas dok vas ne pobije sve, koliko god vas ovdje ima. On je kod mene, i ja ću vam ga sad dovesti s mačem i štitom.

A plemić Masura joj odgovori: - Ako mi ne prijeti opasnost od tvoga gnjeva, prijeti mi opasnost od gnjeva tvoga oca, i kad ja ugledam Sar-Kana i dam znak vitezovima, oni će ga zarobiti, pa ćemo ga odvesti caru poniženа! - To se neće dogoditi! - povika Abriza - to je prava glupost! Taj čovjek je sam, a vas ima sto vitezova, pa ako hoćete da se uhvatite ukoštac s njim, onda nasr- ćite na nj jedan za drugim, ne bi li caru bilo jasno tko je junak među vama . . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni pedeset noći, ona reče:

50. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je plemić Masura na to uzviknuo: - Pravo si kazala! Ali nitko neće nasrnuti na nj prije mene! - Pričekaj - rečemu Abriza - dok ne odem i ne obavijestim ga o onome što smo govorili i dok ne vidim šta će on odgovoriti na to. Pristane li, neka tako bude, a ne pristane li, onda mu ne možete prići, a ja i moje djevojke i svi oni koji se nalaze u manastiru bit ćemo vam otkup za nj.

I ona priđe Sar-Kanu, pa mu ispriča šta je bilo, a on se osmjehnu kad vidje da ona nije nikome ništa govorila o njemu i da se glas o njemu nije pronio niti je dopro do cara po njenoj želji, i on opet poče koriti sebe i pomisli: - Kako to ostavih dušu u zemlji Ruma! - I kad je čuo djevojčine riječi, on joj reče: - Ako udaraju na mene jedan za drugim, neće mi ništa učiniti. Zašto ne bi udarilo na mene bar deset ili dvadeset njih odjednom? - Takva vještina bila bi uvreda - odgovori djevojka; - neka udari jedan na jednoga.

I kad ču to, Šar-Kan skoči na noge, pa ode k njima, i imađaše pri sebi mač i ratnu opremu. I na to plemić skoči i jurnu na nj, a Šar-Kan ga dočeka kao lav, i tako ga udari po ramenu da mu se mač pomoli, svjetlucajući, iz leđa i utrobe, a kad djevojka to vidje, Šar-Kan još više poraste u njenim očima, i ona shvati da on, kad ga je ono oborila, nije podlegao njenoj snazi nego njenim dražima i njenoj ljepoti.

I djevojka priđe plemićima, pa im reče: - Osvetite svoga druga! - I onda na Sar-Kana udari brat poginulog, a bješe to uporna grdosija, i Šar-Kan ga udari mačem po plećima, ne dajući mu

vremena, i mač mu iziđe iz utrobe, svjetlucajući se. I djevojka viknu: - O, Mesijini robovi, osvetite svoga druga! - I oni su dotle udarali jedan za drugim, i Šar-Kan se igrao s njima svojim mačem, dok ne pobi pedeset plemića, a djevojka ih je gledala. I Alah ubaci strah u duše onih što bjehu ostali, te oni uzmakoše pred bojevnikom, i ne usudiše se da napadnu Šar-Kana pojedince, nego nagrnuše na nj svi odjednom, a i on jurnu na njih sa srcem jačim od kamena, i smlati ih kao što se mlati žito, i oduže im pamet i dušu. I djevojka povika svojim robinjama i zapita ih: - Ima li još koga u manastiru? - A one joj odgovoriše: - Nema nikoga osim vra- tara.- I careva kći pođe u susret Šar-Kanu, pa ga zagrli, i Šar-Kan se uputi s njom u dvor, pošto je završio borbu. A od plemića malo tko osta čitav - jedino oni koji se bjehu sakrili po manastirskim ćelijama. I kad vidje to malo ljudi, djevojka ustade i ode od Šar-Kana, a zatim se vrati obučena u oklop od uskih prstenova, s oštrim indijskim mačem u rukama, pa reče: - Tako mi Mesije, neću žaliti sebe za svoga gosta i neću ga ostaviti, čak i ako me zbog toga osude u zemlji Ruma. - I, pažljivo zagledavši vitezove, ona vidje da ih ima osamdeset ubijenih Šar-Kanovom rukom, a pobjeglo ih je dvadeset, i kad vidje šta je on učinio s ljudima, ona uzviknu: - Vitezovima kao što si ti odaje se hvala! Ti si dostojan Alaha, o, Šar-Kane! - A on ustade poslije toga, pa, oti- rući s mača krv pobijenih, izgovori ove stihove:

U bitkama ljutim rasprših vojske mnoge,
Predadoh vitezove u čeljust lavovima!
O tom kako su se sa mnom borili
Na dan ljute bitke, pitajte stvari sve.
Lavove im u boju oborih i ostavih
U prahu zemnom na poljima širokim.

I kad je on završio stihove, djevojka mu priđe, smiješeći se, i poljubi mu ruku, i skine oklop koji bješe na njoj, a Šar-Kan je zapita: - O, gospođo moja, zašto si obukla taj oklop i isukala mač? - Da te branim od tih zlotvora - odgovori djevojka, a zatim pozva vratare i zapita ih: - Zašto ste pustili careve povjerljive ljude da uđu u moj stan bez moga odobrenja: - O, careva kćeri - odgovoriše vratari - obično nije bilo potrebno da tražimo od tebe odobrenje za careve poslanike, a naročito za velikoga plemića njegovog. - Ali ona odgovori: - Ja mislim da ste htjeli samo da me osramotite i da ubijete moga gosta. - I ona reče Šar-Kanu da im odsiječe glave, i on im odsiječe glave, i onda ona reče ostalim slugama da su zaslužili i nešto gore od toga. A zatim se vrati Šar-Kanu i reče mu: - Sada ti je jasno ono što je bilo skriveno, a evo sad ću te upoznati sa svojom poviješću. Znaj da sam ja kći cara Ruma, Harduba, i da se zovem Abriza, a starica koju zovu Zat-ad-Davahi moja je baka, majka moga oca. Ona je obavijestila moga oca o tebi i na svaki način smišlja neko lukavstvo da me upropasti, utoliko prije što si ti pobio toliko vitezova moga oca, a o meni se saznalo da sam se odmetnula i da sam prišla muslimanima. Bit će bolje da skratimo boravljenje ovdje, dok mi je Zat-ad-Davahi za leđima; ali ja hoću da mi učiniš onakvu ljubav kakvu sam ja učinila tebi - nemoj propustiti nijednu moju riječ: sve je to bilo samo zbog tebe.

I kad je Šar-Kan čuo te riječi, um ga izda od radosti, i bi mu lakše na duši, i obradova se i uzviknu: - Tako mi Alaha, nitko te se neće dokopati dok mi kuca srce u grudima! A možeš li ti podnijeti rastanak s ocem i rodbinom?

Mogu - odgovori ona, i Šar-Kan joj se zakle, i oni dadoše vjeru jedno drugom, a onda ona reče: - Sad mi se srce smirilo, ali za tebe ostaje još jedan uvjet. - A koji? - zapita on, i ona mu odgovori: - Ti ćeš se vratiti s vojskom u svoju zemlju. - I Šar-Kan uzviknu: - O, gospođo, mene je moj otac Omar- -ibn-an-Numan poslao da se borim s tvojim ocem zbog bogatstva koje je ovaj prigrabio, a među njima su bila i tri krupna kamena s mnogim blagoslovljenim svojstvima. - Umiri svoju dušu i osvježi oči - reče mu djevojka. - Ispričat ću ti tu povijest i obavijestit ću te o uzroku našeg neprijateljstva prema caru al-Konstantinije. U nas se svake godine svetkuje jedan dan koji je nazvan blagdanom manastira, kad se iz svih krajeva okupljaju ovdje carevi i kćeri velikaša i trgovaca, i njihove žene, pa ovdje provode nedjelju dana, a i ja dolazim s njima, i kad se među nama zapodjela kavga, otac mi je zabranio da za sedam godina dolazim na tu svetkovinu.

I dogodi se tako da jedne godine kćeri velikaša svih zemalja dođoše iz svojih boravišta u manastir na taj blagdan, po običaju, a među onima što bjehu došle bila je i kći cara al-

Konstantinije, divna djevojka po imenu Sufija. I provedoše u manastiru šest dana, a sedmoga dana odoše sve, i Sufija reče: - Vratit ću se u al-Konstantiniju samo morem!

I opremiše joj lađu, i ona uđe u nju s onima koji joj bjehu bliski i raz- više jedra i zaploviše. I dok su oni plovili, odjednom je duhnuo vjetar, te je lađa skrenula s puta, a na tome mjestu, po volji sudbe, bješe lađa kršćana s Kamfornog otoka i na njoj bjehu pet stotina naoružanih Franaka,[54] a oni se nalažahu već na moru od prije nekog vremena. I kad bljesnuše jedra na lađi na kojoj bjehu Sufija i djevojke koje su je pratile, oni brzo nasrnuše na nju, i ne prođe ni jedan sat, i Franci doploviše do lađe, i baciše na nju kuke i po- vukoše je, pa razapeše jedra i uputiše se svome otoku. Ali tek što bjehu malo odmakli, vjetar duhnu na njih, i kad vjetar duhnu na njih, povuče ih na plićak, i vjetar im pokida jedra i silom ih dovuče nama. I mi udarismo na njih i mi- šljasmo da je to plijen koji nam je pao šaka, i pohvatasmo ih i pobismo, i nađosmo ta blaga i rijetkosti i četrdeset djevojka, među kojima bješe kći cara Afriduna, cara al-Konstantinije, i moj otac izabra među njima deset djevojaka, među kojima bješe i careva kći, a ostale preda ljudima iz svoje okoline. A potom izabra pet djevojaka, i među njima carevu kćer, pa ih posla na dar tvome ocu Omaru-ibn-an-Numanu, a s njima i nešto malo čohe, vunene odjeće i svilenih rumskih tkanina, i tvoj otac je primio to, a od pet robinja izabrao je Sufiju, kćerku cara Afriduna.

A kad je nastao početak ove godine, njen otac je napisao mome ocu jedno pismo u kome bjehu riječi koje mi ne priliči da spominjem, i prijetio mu je i grdio ga, rekavši: - Prije dvije godine prisvojio si moju lađu što bješe u rukama razbojnika i kradljivaca iz jednog franačkog odreda, i na toj lađi bješe moja kći Sufija, a s njom bješe i oko šezdeset robinja, i nisi mi to javio niti si koga poslao da me izvijesti o tome. A ja ne mogu objaviti tu stvar, jer se bojim da se ne osramotim pred carevima, jer mi je kći obeščašćena, i ja sam to krio sve do ove godine. Ali sam pisao nekim razbojnicima-Francima i zapitao ih o svojoj kćeri: kojega su cara otoci na kojima se ona nalazi, i oni su mi odgovorili: - Kunemo se bogom da je mi nismo odvezli iz tvoje zemlje, ali smo čuli da ih je iz ruku nekih razbojnika oteo car Hardub - i ispričali su mu sve kako je bilo. I Afridun je rekao u pismu koje je napisao mome ocu: - Ako nećeš da se zavadiš se mnom i ako ne namjeravaš da osramotiš mene i obeščastiš moju kćer, onda mi pošalji kćer čim dobiješ moje pismo; ako pak zanemariš ovo moje pismo i oglušiš se o moje naređenje, ja ću se neminovno osvetiti zbog tvoga postupka i zlih djela.

- Kad je to pismo stiglo mome ocu, i kad ga je pročitao i vidio što u njemu piše, bilo mu je teško i kajao se, jer nije znao da se Sufija, kći cara Afriduna, nalazila među onim djevojkama, pa je nije ni vratio njenu ocu. I on se nađe u nedoumici zbog onoga što bješe učinio i poslije tako dugog vremena nije mogao poslati nikoga caru Omaru-ibn-an-Numanu i zatražiti od njega djevojku, to više što srno čuli, nešto malo prije toga, da je on dobio djecu od svoje robinje koja se zove Sufija, a to bješe kći cara Afiduna. I kad se uvjerismo u to, vidjesmo da je to pismo bilo velika nevolja, i otac nije mogao smisliti ništa drugo do da napiše odgovor caru Afridunu, ispričavajući mu se i zaklinjući se da nije znao da se njegova kći nalazi među djevojkama koje su bile na lađi, a zatim mu je objasnio da ju je poslao caru Omaru-ibn-an-Numanu, koji je s njom dobio djecu.

I kad poslanica moga oca stiže caru Afridunu, caru al-Konstantinije, ovaj poče ustajati i sjedati, i kukao je i plakao i uzvikivao: - Kako li je to on uhvatio moju kćerku, te je postala slična robinjama i prelazila iz ruku u ruke, dok se nije našla kod careva, koji su je poznali bez bračnog zapisa! Tako mi Mesije i prave vjere - uzviknuo je - ja neću odustati od toga dok se ne osvetim i dok ne sperem ljagu, i zacijelo ću učiniti djelo o kojem će jednom pričati pripovjedači!

- I on je čekao dotle dok nije smislio lukavstvo i dok nije razapeo velike zamke: poslao je poslanike tvome ocu Omaru-ibn-an-Numanu i poručio mu ono što si čuo, ne bi li tvoj otac opremio tebe i vojsku što je s tobom i poslao vas njemu, pa da on uhvati i tebe i tvoju vojsku. A što se tiče triju kamena okojima je govorio tvome ocu u svojoj poslanici, ništa nije istina. Oni su bili kod Sufije, njegove kćeri, a moj otac ih je oduzeo od nje kad je potpala pod njegovu vlast zajedno s djevojkama koje bjehu s njom, i poklonio mi ih, te su sada kod mene. Idi svojoj vojsci, pa je vrati natrag, prije no što uđe duboko i daleko u zemlju Franaka i Ruma; kad budete ušli duboko u njihove zemlje, vaši će se putevi suziti, te se nećete osloboditi iz njihovih ruku sve do dana obračuna i odmazde. Ja znam da tvoja vojska stoji u mjestu, zato što si joj ti naredio da ostane tamo tri dana, iako te je ona za to vrijeme izgubila, pa ne zna šta da čini.

Kad je čuo te riječi, Šar-Kan za neko vrijeme iščeznu s ovoga svijeta, jer je razmišljao, a zatim poljubi ruku carevoj kćeri Abrizi i uzviknu: - Neka je slava Alahu koji mi te je poslao i od

tebe načinio uzrok moga spasenja i spasenja onih koji su sa mnom. Ali teško mi je da se rastanem s tobom i ne znam šta će se dogoditi s tobom poslije mene. - Idi sada svojoj vojsci i vrati je natrag - reče Abriza - a ako su s njom poslanici, pohvataj ih dok se stvar ne razjasni. Vi ste blizu svoje zemlje, a ja ću vas stići za tri dana, pa ćete ući u Bagdad kad budemo svi zajedno. - I zatim ona reče, kad Šar-Kan htjede da se udalji: - I ne zaboravi zavjet koji smo dali jedno drugom. - Pa ustade da sc oprosti s njim i da se zagrli s njim i da ugasi plamen tuge, i praštaše se s njim i grijaše ga i plakaše gorkim suzama, izgovarajući ove stihove:

Ja praštah se s njom i utrh suzu rukom desnom tad,
I stegoh je rukom lijevom, grleć je.
Ona prozbori: — Zar stida nemaš ti? — odgovorih joj:
Na dan praštanja za zaljubljene stida nema.

A zatim se Šar-Kan rastane s njom i ode iz manastira, i privedoše mu konja, te ga on uzjaha i pođe, i uputi se k mostu, a kad stiže do mosta, prijeđe preko njega i uđe pod drveće, pa kad iziđe iz tog drveća i prijeđe preko one livade, on odjednom ugleda tri konjanika. I poče oprezno stupati, i isuka mač i poče oprezno jahati, ali kad mu se približiše konjanici i kad pogledaše jedan drugoga, oni prepoznaše Šar-Kana, a on pogleda njih i odjednom vidje da je jedan od njih vezir Dandan, a s njim da su dva emira. I kad ga ugledaše i prepoznaše, oni se požuriše i pozdraviše ga, i vezir ga zapita zašto je bio odsutan, i Šar-Kan im ispriča sve što mu se bješe dogodilo s carevom kćerkom Abrizom, od početka do kraja, i zahvali za to Alahu velikome. A poslije toga Šar-Kan reče: - Udaljimo se iz ovih zemalja; poslanici koji su nam bili došli otišli su od nas da jave svome caru da smo stigli. Možda će se oni požuriti, pa će nas pohvatati.

I Šar-Kan naredi da vikači objave vojsci da će poći i svi krenuše i išli su ne zastajući, i ubrzali su hod dok nisu stigli do kraja doline, a poslanici se uputiše svome caru i rekoše mu da dolazi Šar-Kan, i car opremi vojsku da uhvati i njega i one koji bijahu s njim. Eto šta je bilo s poslanicima i carem.

Što se pak tiče Šar-Kana, vezira Dandana i dvojice emira, njih četvorica dojahaše do vojske i povikaše: - Krećite, krećite! - I vojska odmah krene, i putovaše jedan dan, i drugi dan, i treći dan, i tako je išla ne zastajući pet dana, a zatim se svi razmjestiše po dolini u kojoj bijaše mnogo drveća i odmoriše se tamo neko vrijeme, i potom krenuše otuda i išli su dvadeset i pet dana dok se nisu približili početku svojih zemalja, i kad stigoše do tih mjesta, svi se uspokojiše za svoje duše i požuriše se da se odmore, i iziđoše im u susret stanovnici tih zemalja s đakonijama i stočnom hranom i zalihom. I vojska se za- drža dva dana, pa krenu, uputivši se u svoju zemlju, ali Šar-Kan ostade iza nje, na čelu jedne stotine konjanika, a vezira Dandana bješe načinio emirom, i vojska bješe otišla s njim. I kad prođe jedan dan poslije njihova odlaska, Šar- -Kan odluči da i sam pođe, te pojaha konja, a pojahaše i njegovih sto konjanika, pa prevališe dva fersaha[55] i stigoše do jednog tjesnaca između dvije planine, i odjednom ugledaše pred sobom oblake prašine i praha. I ne dadoše svojim konjima da krenu za jedan sat, dok se ne raziđe prašina i dok se pod njom ne ukaza sto konjanika - mrgodnih lavova, okovanih u gvožđe i oklope, a kad se približiše Šar-Kanu i onima koji bjehu s njim, oni povikaše: - Kunemo se Juhanom i Marijamom[56] da smo dospjeli do onoga čemu smo stremili! Zurili smo za vama i noću i danju, pa smo stigli na ovo mjesto prije vas! Sjašite,, predajte nam svoje oružje i povjerite nam svoje duše, pa ćemo vam pokloniti život!

Pošto je čuo te riječi, Šar-Kanu oči iskočiše na tjeme, lice mu pocrvenje* i on uzviknu: - O, kršćanski psi, zar ste se osmjelili da uđete u naše krajeve i da idete po našoj zemlji? Ali vama ni to nije bilo dosta, već se izlažete opasnosti i obraćate nam se takvim riječima! Ili mislite da ćete se istrgnuti iz naših ruku i da ćete se vratiti u svoje zemlje? I on viknu stotini konjanika koji bjehu s njim i reče: - Eto vam ovih pasa; njih ima toliko koliko i vas! Pa isuka mač i jurnu na njih, i sto konjanika jurnuše zajedno s njim, i dočekaše ih Franci što im je srce tvrđe od kamena, i ljudi se sukobiše s ljudima, i junaci udariše na junake, i zapodjenu se ljuta borba i žestok okršaj, i počeše veliki užasi i umukoše riječi i razgovori. I bili su se i borili i udarali mačevima dok se dan ne poče kloniti zapadu i dok se ne približi tamna noć, a onda se odmakoše jedni od drugih, i Šar-Kan se nađe sa svojim drugovima, i vidje da su ranjena samo njih četvorica, ali su i te rane bile lake. I Šar-Kan im reče: - Tako mi Alaha, ja cijelog života ronim po burnome moru bojeva i borim se s

ljudima,, a nisam vidio nikoga koji je tako nepokolebljiv na megdanu kao što su ti junaci! - I odgovoriše mu: - Znaj, o, care, da je među njima jedan franački ratnik, njihov vođa, koji duboko zabada koplje, ali, tako nam Alaha, on nije dodirnuo ni jednoga od nas, ni velikog ni malog, iako smo mu prilazili, kao da nas nije primjećivao, i nije se htio boriti s nama. Ali on bi nas sve pobio, tako nam Alaha, samo da nas je htio ubiti! - I Šar-Kan se zbuni kad to vidje i kad ću te riječi vitezova. - Na sutrašnji dan ćemo se urediti - reče im - pa ćemo se boriti s njima na megdanu; ta i nas i njih ima po stotina, a zamolit ćemo gospoda s nebesa da nam pomogne u borbi s njima. - I prevedoše tu noć pošto pristaše na to.

Što se pak tiče Franaka, oni su okupiše oko svoga vođe i rekoše mu: - Danas nismo postigli ono što smo željeli s tim ljudima. - Sutra ćemo se urediti - reče vođa - pa ćemo se boriti s njima jedan po jedan. - I oni provedoše noć, pristavši na to. I obje vojske stajahu na straži dok veliki Alah ne osvijetli jutro, i car Šar-Kan pojaha konja, a pojahaše i sto njegovih konjanika, pa iziđoše na polje, i vidješe da su se i Franci već uredili za boj. I Šar-Kan reče svojim drugovima: - Naši neprijatelji su naumili da se bore kao i ranije: eto ih$_r$ pa udarite na njih! - Ali uto franački glasnik povika: - Na današnji dan borit ćemo se samo po redu. Neka vaš junak iziđe na megdan našemu junaku!

I onda jedan vitez među Šar-Kanovim drugovima izjaha i natjera konja među redove, pa povika: - Ima li koga borca, ima li koga protivnika? Neka ne udara na mene onaj koji je lijen i slab! - I još nije izgovorio te riječi, a na nj navali jedan od franačkih vitezova, sav pretrpan ratnom opremom, i odijelo mu bješe zlatno i jahaše siva konja, a na obrazima toga Franka ne bijaše malja. I on potjera konja i zaustavi se nasred polja i zapodjenu s protivnikom borbu mačem i kopljem, i ne prođe ni jedan sat, a Franak ga već pogodi kopljem, skine s konja i zarobi, i odvede ga ponižena. I njegovi drugovi obradovaše se tome i ne dadoše mu da iziđe na polje, nego isturiše drugoga, i na nj udari drugi borac među muslimanima, brat zarobljenoga, i stade s njim u polju, pa obojica nasrtahu jedan na drugoga neko vrijeme, a zatim Franak napade muslimana, pa ga na prijaveru udari stražnjim krajem koplja, zbaci s konja i zarobi. I muslimani ne prestadoše izlaziti na megdan jedan za drugim, a Franak ih zarobljavaše dok se sunce ne poče kloniti zalazu i dok ne nastade tamna noć, i od muslimana dopadoše ropstva dvadeset vitezova. I kad Šar-Kan vidje to, bi mu teško, te okupi svoje drugove i reče im: - Eto šta nas je snašlo! Sutra ću ja izići u polje, pa ću pozvati na megdan njihovog vođu. Vidjet ću zbog čega je ušao u našu zemlju i odvratit ću ga od borbe s nama, pa ako odbije to, borit ćemo se s njima, a ako zaključi mir, i mi ćemo se pomiriti s njim.

I provedoše tu noć u takvom stanju, a kad Alah veliki osvijetli jutro, obje vojske pojahaše konje i obje se urediše, i Šar-Kan htjede da iziđe u polje, kad odjednom vidje kako više od polovine Franaka žurno odmicahu ispred jednog viteza i iđahu pred njim dok se ne nađoše nasred polja. I Šar-Kan pogleda u toga viteza i odjednom vidje da je vitez, njihov vođa, u zobonu od plavog atlasa i da mu je lice nad zobunom slično mjesecu kad zablista, a preko zo- buna mu je bio oklop s uskim prstenovima i u ruci je držao naoštreni mač, a jaše vranca s bijelom mrljom na čelu, velikom kao dirhem, i na obrazima toga Franka nema malja. I on obode konja, pa izjaha nasred polja i dade znak muslimanima, rekavši im na razgovijetnom arapskom jeziku: - O, Šar-Kane, sine cara Omara-ibn-an-Numana, o, ti što si osvojio tvrđave i porušio gradove, iziđi na megdan i borbu i udari na onoga koji ti je ravan na megdanu; ti si gospodar svoga plemena, a ja sam gospodar svoga, te će se onome tko od nas pobijedi svoga protivnika pokoravati ljudi pobijeđenoga ...

I on ne stiže da izgovori te riječi, a Šar-Kan mu iziđe na megdan srca puna gnjeva, pa potjera konja i približi se Franku i nasrnu na nj kao razjareni lav, i Franak ga dočeka u polju s iskustvom i umješnošću, pa se uhvati ukoštac s njim, kao što se hvataju vitezovi, i počeše se boriti i udarati kopljima, i udaljavahu se jedan od drugog i opet se napadahu, i hvatahu se ukoštac i opet odbijahu, kao kad se sukobe dvije planine ili kad se sudare dva mora, i njihova borba potraja dok se sunce ne poče kloniti zapadu i dok ne nastade mračna noć. I onda se dva protivnika rastaše, pa se vratiše svojim drugovima, i Šar-Kan se vrati svojim ljudima i reče im: - Nikada nisam vidio takva konjanika, ali sam samo zapazio u njemu jednu osobinu koju nisam vidio ni u koga, osim u njega: - Kad ugleda na protivniku mjesto gdje bi ga mogao smrtno pogoditi, on okreće koplje, pa ga udara stražnjim krajem. Ali ja ne znam kako ćemo izići na kraj s njim, a želio bih da i u našoj vojsci ima koga koji bi bio sličan njemu i njegovim drugovima.

I Šar-Kan prospava tu noć, a kad nastade jutro, Franak mu iziđe na megdan i žurno iđaše sredinom polja, a Šar-Kan mu priđe, te se počeše biti i za- roniše u bitku i boj, i svi se vratovi izviše prema njima, a oni su se borili i bili i udarali kopljima dok se sunce ne poče kloniti zapadu i dok ne nastade mračna noć, a onda su se razišli i vratili svojim ljudima. I svako od njih stade pričati svojim drugovima šta je podnio od svoga protivnika, i Franak reče svojim ratnicima: - Sutra će pasti odluka!

I prospavaše tu noć do jutra, a zatim oba viteza pojahaše konje, pa jur- nuše jedan na drugoga i borahu se do podne, a potom se Franak posluži lukavstvom, pa obode konja i zategne uzdu, te se konj spotače i zbaci ga. I Šar- -Kan se sagne nada nj i htjede ga udariti mačem, bojeći se da se ne zadrži dugo s njim, ali Franak povika i reče mu: - O, Šar-Kane, to ne čine vitezovi! Tako postupaju oni koje su pobijedile žene!

Kad je čuo te riječi od viteza, Šar-Kan podigne oči i netremice pogleda u nj i vidje da je to careva kćerka Abriza, s kojom mu se bješe dogodilo u manastiru ono što se dogodilo. I kad ju je prepoznao, on baci mač iz ruke, pa poljubi zemlju pred njom i zapita je: - Šta te je navelo na te postupke? - a Abriza odgovori: - Željela sam da se ogledam s tobom na megdanu i da vidim koliko si jak u boju i borbi, a svi oni koji su sa mnom - to su moje djevojke, i sve su one čedne djevice, ali su odoljele tvojim vitezovima u ljutom boju, i da se nije spotakao konj poda mnom, ti bi vidio koliko sam jaka i izdržljiva. - I Šar-Kan se nasmiješi na njene riječi i reče joj: - Neka je hvala Alahu što me je spasio i što sam se sreo s tobom, o, carice vremena!

I potom careva kći Abriza viknu svojim djevojkama i naredi im da se požure, a da najprije puste onih dvadeset Šar-Kanovih vojnika koje bjehu zarobile. I djevojke učiniše ono što im je ona naredila, pa poljubiše zemlju pred njima dvoma, i Šar-Kan reče: - Carevi čuvaju za nevolju takve kao što ste vi. - Zatim dade znak svojim ljudima da je pozdrave, te oni svi požuriše i poljubiše zemlju između ruku careve kćeri Abrize (a već su znali u čemu je stvar). A potom dvjesta konjanika pojahaše konje i putovahu i danju i noću šest dana, dok se ne približiše svojoj zemlji, i Šar-Kan naredi carevoj kćerki Abrizi i njenim djevojkama da svuku odijelo Franaka što bješe na njima ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset prva noć, ona reče:

51. NOĆ

- Doprilo mi je do ušiju, o sretni care, da je Šar-Kan naredio carevoj kćeri Abrizi i njenim djevojkama da svuku odijelo što bješe na njima i da obuku haljine rumskih djevojaka, a jedan odred svojih ljudi posla u Bagdad da jave njegovu ocu Omaru-ibn-an-Numanu da je stigao i da mu saopće da je s njim Abriza, kći cara Harduba, vladara Ruma, kako bi im poslao koga u susret. A zatim istoga časa i trenutka požuriše baš na ono mjesto na koje bjehu stigli, te prospavaše do jutra, a kad veliki Alah osvijetli jutro, Šar-Kan pojaha konja zajedno s onima što bijahu s njim, a pojahaše konje i careva kći Abriza i njena vojska, pa se uputiše gradu, i odjednom im se približi vezir Dandan na čelu jedne hiljade konjanika, koji su išli u susret carevoj kćeri Abrizi; i Šar-Kanu (a bjehu im pošli u susret po naređenju cara Omara-ibn-an-Nutnana). I kad se približiše, uputiše se njima i poljubiše zemlju pred njima, a zatim obojica pojahaše konje, pa pojahaše i ratnici koji su ih pratili, te uđoše u grad i uputiše se u dvor.

I Šar-Kan ode svome ocu, a ovaj ustane i zagrli ga, pa ga zapita o onome što je bilo, i Šar-Kan mu ispriča šta mu je kazala careva kći Abriza i šta mu se dogodilo s njom, i kako je ona napustila svoje carstvo i rastala se sa svojim ocem. - Više je voljela da pođe s nama i da živi kod nas - reče on - i car al-Konstantinije se htio poslužiti lukavstvom protiv nas zbog svoje kćeri Sufije, jer mu je car Ruma kazao njenu povijest i zašto ti je poklonjena, a car Ruma nije znao da je ona kći cara Afriduna, cara al-Konstantinije, a da je to znao, *K>n* je ne bi poklonio tebi, nego bi je, naprotiv, vratio njenu ocu. I mi smo se spasili od svega toga - reče Šar-Kan svome ocu - samo zahvaljujući toj djevojci Abrizi, i ja nisam- vidio nikoga odvažnijeg od nje.

I on poče pričati ocu šta mu se dogodilo s njom, od početka do kraja, i o borbi i o megdanu, i kad je car Omar-ibn-an-Numan čuo to od svoga sina Sar-Kana, Abriza postade velika u njegovim očima, te on zaželi da je vidi. I on potraži Abrizu da se raspita o svemu tome, te joj Šar-Kan ode i reče joj: - Zove te car! - Ona odgovori s poštovanjem i pokornošću, i onda je Šar-Kan uze i dovede ocu, a car je sjedio na svome prijestolju. I on naredi da iziđu svi velikaši carstva koji

bjehu pored njega, te kraj njega ostaše samo eunusi, a onda djevica Abriza uđe i poljubi zemlju između ruku cara Omara-ibnran-Numana i razjasni sve lijepim riječima, i cara zadivi njena rječitost, i on joj se zahvali za ono što je učinila njegovu sinu Šar-Kanu. I naredi joj da sjedne, te ona sjedne i otkri lice, i kad je ugleda, car se izbezumi, a zatim joj naredi da mu priđe i približi je sebi i odredi zaseban dvor za nju i njene robinje, i odradi plaću njoj i njenim djevojkama. I poče se raspitivati o tri draga kamena, o kojima je bilo govora ranije, i Abriza reče: - Evo, oni su kod mene, o, care vremena! r- Pa ustade i ode u svoju odaju i razveza svoj zavežljaj i nađe Škrinju iz koje izvadi zlatnu kutiju, pa je otvori i izvadi iz nje tri draga kamena, i poljubi ih i dade caru, i ode odnijevši sobom njegovo srce. A nakon njena odlaska car posla po svoga sina Šar-Kana, a kad ovaj dođe, dade mu jedari od tri kamena, i Šar-Kan ga zapita gdje su druga dva, i car mu odgovori: - O, čedo moje, jedan kamen dao sam tvome bratu Dau-al-MakanU, a drugi sam dao Nuzhati-az-Zaman, tvojoj sestri.

I kad je čuo da ima brata po imenu Dau-al-Makana (a znao je samo za sestru Nuzhatu-az-Zaman), Šar-Kan se obrati ocu i zapita ga: - O, care, zar imaš još jednoga sina, osim mene?— Imam, i sada mu je šest godina - odgovori car, pa ispriča Šar-Kanu da se njegov brat zove Dau-al-Makan, a sestra Nuzhata-az-Zaman, i da su oboje rođeni u isto vrijeme, i Šar-Kanu to bi teško, ali on prikri svoj bol i reče ocu: - To je blagoslov velikog Alaha! - I baci kamen iz ruku, pa otrese odjeću, a otac ga zapita: - Šta to vidim, ti si se zbunio kad si to čuo? Ta ti ćeš vladati carstvom poslije mene, a ja sam natjerao sSm svoju vojsku da ti položi zakletvu i nagnao sam emire svoje uprave da ti polože zakletvu. A od tri kamena, ovaj pripada tebi. - I Šar-Kan obori glavu i bješe ga stid da se prepire s ocem, a zatim uze kamen od njega i ustade, ne znajući šta da čini od silnoga gnjeva. I išao je sve dotle dok nije ušao u dvor careve kćeri Abrize, i kad joj se približi, ona ustade pred njim i zahvali mu se za ono što je činio i prizva blagoslov na nj i na njegova oca.

I ona sjedne i posadi ga pored sebe, i kad on sjedne, careva kći Abriza vidje mu gnjev na licu, te ga zapita šta mu je, i on joj ispriča da je njegov otac dobio sa Sufijom dvoje djece, muško i žensko, i da je mališanu ime Dau-al-Makan, a djevojčici Nuzhata-az-Zaman. - I car im je dao dva kamena, a meni je dao jedan - reče Šar-Kan - i ja sam ostavio taj kamen. I tek sam sada saznao o njima, a već im je, kako čuh, šest godina, i kad sam saznao to, obuzeo me je gnjev. I eto, ispričah ti zašto sam gnjevan i ne zatajih ti ništa, i sada se bojim da se ne oženi tobom, jer te je zavolio, i vidio sam na njemu znake želje da te uzme. Šta ćeš reći, ako to ushtjedne? - Znaj, o, Šar-Kane - odgovori careva kći - da tvoj otac nema nikakve vlasti nada mnom i da me ne može uzeti bez moga pristanka, a ako me uzme silom, ja ću se ubiti. A šta se tiče triju kamena, meni nije bilo ni na kraj pameti da će on ma i jedan pokloniti kojem od svoje djece, već sam mislila da će ih staviti u svoju riznicu, zajedno s blagom. Ali ja želim da mi učiniš ljubav: pokloni mi onaj kamičak što ti ga je dao otac, ako si ga uzeo od njega.

I Šar-Kan joj odgovori s poštovanjem i pokornošću i dade joj kamen, i careva kći mu reče: - Ne boj se! - i provede s njim u razgovoru neko vrijeme. - Bojim se - reče ona - da moj otac ne sazna da sam kod vas, pa da bez oklijevanja ne ushtjedne da me nađe. I on će se dogovoriti s carem Afridunom zbog njegove kćeri Sufije, pa će doći amo s vojskom i bit će veliki metež. - O, gospođo - reče Šar-Kan kad je to čuo - ako pristaješ da ostaneš kod nas, ne misli na njih, čak i ako dignu na nas sve što imaju na kopnu i moru. - U tome će biti samo jedna stvar dobra - odgovori ona. - Budete li milostivi prema meni, ostat ću kod vas, a budete li zli, napustit ću vas.

I zatim ona naredi robinjama da donesu malo jela i stolić, te se Šar-Kan prihvati, a zatim ode u svoj stan, zabrinut i ožalošćen. Eto što je bilo sa Šar- -Kanom.

Što se pak tiče njegova oca Omara-ibn-an-Numana, on ustade po odlasku svoga sina, pa ode svojoj robinji Sufiji, noseći uza se ona dva kamička, i ona ustade kad ga ugleda i stajala je dok on nije sjeo. I priđoše mu djeca Dau-al- -Makan i Nuzhata-az-Zaman, a kad ih vidje, car ih poljubi i objesi svakome o vrat po jedan kamičak, i djeca se obradovše i poljubiše mu ruke, pa priđoše majci, te se i ona obradova i poželi caru dug život. I car je zapita: - A zašto mi ti za sve ovo vrijeme nisi kazala da si kći cara Afriduna, cara al-Konstan- tinije, pa da ti ukazujem veću milost i da uvećam tvoje blagostanje i da te podignem na mjesto koje ti pripada? - I kad ču to, Sufija reče: - O, care, a šta bih mogla poželjeti više od svoga mjesta pored tebe? Ti si me obasuo milošću i svakim dobrom i Alah mi je dodijelio od tebe dvoje djece, muško i žensko. - I caru Omaru-ibn-an-Numanu svidješe se te riječi. I potom on ode od nje i odredi za nju i djecu divan dvor i dodijeli joj čeljad i sluge, i poznavaoce zakona i mudrace, i astronome i liječnike, i ljude koji

namještaju kosti, pa im naredi da je služe, i ukaza im još veće poštovanje i najveću milost, i potom ode u svoj vladarski dvor, gdje je sudio ljudima. Eto šta je on učinio sa Sufijom i njenom djecom.

Što se tiče njegovih odnosa s carevom kćerkom Abrizom, cara Omara-ibn- -an-Numana bješe obuzela ljubav prema njoj, te je bio zaljubljen u nju i danju i noću. I svake večeri joj je odlazio i razgovarao s njom i nagovještavao joj to riječima, ali mu ona nije davala odgovora, već mu je rekla: - O, care vremena, meni sada nije do muškaraca.

I kad on vidje da se ona opire, njegova strast postade još jača, a ljubav i tuga još veća, te onako iznuren zbog toga pozva svoga vezira Dandana i reče mu da mu je srce obuzela velika ljubav prema carevoj kćeri Abrizi, kćeri cara Harduba, i ispriča mu da ona ne pokazuje pokornost i da ga je ubila ljubav prema njoj, a od nje nije ništa dobio. I kad ču to, vezir Dandan reče caru: - Kad nastane noć, ponesi sobom komad bunike, težak jedan miskal, pa otiđi njoj i popij s njom malo vina, i kad dođe vrijeme da prestanete piti i razgovarati za stolom, daj joj posljednji pehar i stavi u nj tu buniku i natjeraj je da ga ispije. Ona zacijelo neće doći do svoje postelje prije no što je svlada bu- nika, a onda ćeš ući k njoj i sjedinit ćeš se s njom i postići ćeš svoj cilj. Eto šta ja mislim.

- Divno je to što si mi savjetovao! - odgovori car, pa se uputi u svoju ostavu i uze otuda komad očišćene bunike, i to takav da bi i slon spavao godinu dana kad bi ga samo ponjušio. I stavi ga u njedra, pa ode carevoj kćeri Abrizi u njen dvor pošto sačeka da prođe jedan mali dio noći, a ona skoči na noge kad ga vidje, ali joj car naredi da sjedne. I ona sjedne, a car sjedne pored nje i počne razgovarati s njom o vinu, te ona donese stolić s vinom i stavi na nj sudove i zapali svijeće i naredi da se donesu mezetluci i poslastice, i voće i sve što im bješe potrebno. I počeše piti, i car razgovaraše s njom dok opijenost ne zahvati glavu careve kćeri Abrize, a kad to vidje, car izvadi buniku iz njedara pa je uze među prste, napuni pehar svojom rukom i ispi ga, a zatim ga opet napuni i reče carevoj kćeri Abrizi: - Za tvoje prijateljstvo - i baci buniku u pehar, a ona to nije znala.

Careva kći Abriza uze pehar i ispi ga, i ne prođe ni cio sat, a car vidje da ju je svladala bunika i da joj je oduzela razum. I pođe k njoj i vidje da leži nauznak (a bješe skinula šalvare s nogu i vjetrić joj bješe podigao kraj košulje) i kad je car vidje u takvom stanju (a čelo glave i pored nogu bješe joj po jedna svijeća, te su one osvjetljavale ono što joj bješe između bedara), između njega i njegove pameti podiže se zid, i sotona mu poče šaputati, te nije mogao vladati sobom nego skine šalvare, pa pade na djevojku i oduže joj djevičanstvo.

A potom se podigne s nje, pa ode jednoj njenoj robinji, koja se zvaše Mardžana, i reče joj: - Otiđi svojoj gospođi, porazgovaraj s njom.

I djevojka ode svojoj gospođi i vidje da joj po nogama teče krv i da je bačena na leđa, i onda uze jedan od njenih rubaca i dovede u red svoju gospođu, obrisavši joj krv, i prospava tu noć pored nje. A kad veliki Alah osvijetli jutro, robinja Mardžana umi lice svoje gospodarice i opra joj ruke i noge, pa donese ružinu vodicu i opra joj njome lice i usta, i onda Abriza kihnu i zijevnu i izbaci buniku, i komadić bunike ispade iz nje kao loptica.

I zatim Abriza umi lice i usta, pa zapita Mardžanu: - Reci mi šta je to bilo sa mnom! - I robinja joj ispripovjedi sve što se dogodilo s njom, i onda Abriza shvati da je car Omar-ibn-an-Numan ležao s njom i da ju je poznao i da mu je lukavstvo s njom pošlo za rukom. I veoma se rastuži zbog toga, te se zatvori, kloneći se svih, i reče robinjama: - Ne puštajte nikoga od onih koji zažele da mi dođu i recite da sam bolesna, a ja ću vidjeti šta će sa mnom učiniti veliki Alah. - A do cara Omara-ibn-an-Numana dopre vijest da je careva kći Abriza bolesna, te joj on posla napitaka, šećera i melema, i careva kći provede mnoge mjesece zatvorena.

A potom se ohladi carev oganj i njegova tuga za njom uminu, te se on suzdržavaše od nje, a Abriza zatrudnje od njega, i mjeseci njene trudnoće pro- lažahu, te njena bremenitost postade primjetna, i trbuh joj poraste, i svijet joj postade tjeskoban. I ona reče svojoj robinji Mardžani: - Znaj da mi ljudi nisu učinili nažao; tu nevolju sam navukla sebi na vrat stoga što sam se rastala s ocem, majkom i carstvom. Dodijao mi je život i duša mi je skrhana, te više nemam ni hrabrosti ni snage. Ranije, kad sam jahala svoga konja, izlazila sam na kraj s njim, a sada ne mogu uzjahati konja, te ću se osramotiti pred svojim robinjama ako se porodim kod vas, i svi će na dvoru saznati da mi je on oduzeo nevinost preljubom. A kad bih se vratila ocu, kako mu mogu pred oči? Kako su divne pjesnikove riječi:

O, čime bol da ublažim kad nemam dragih ni domovine.
Ni čaše, ni doma svog, a ni sudruga?

I Mardžana odgovori: - Tvoje je da zapovijedaš, a moje da slušam! - I onda Abriza reče: - Hoću da odamh odem krišom, da nitko to ne sazna osim tebe, i vratit ću se ocu i majci. Kad leš umrlog počne zaudarati, onda pored njega ostaju samo oni koji su mu bliski, i Alah će učiniti sa mnom što hoće. - Divno je to što činiš, o, careva kćeri! - reče Mardžana, i Abriza se spremi, krijući svoju tajnu, i počeka nekoliko dana dok car ne ode u lov i hajku i dok njegov sin Šar-Kan ne ode u tvrđave da tamo provede neko vrijeme. A onda se obrati svojoj robinji Mardžani, pa joj reče: - Hoću da iziđem noćas, ali kako da se borim sa sudbom? Osjećam da se bliži oslobođenje i porođaj: ako ostanem još pet ili četiri dana, porodit ću se ovdje, pa neću moći da odem u svoju zemlju. Eto šta mi je bilo napisano na čelu.

I ona malo porazmisli, pa reče Mardžani: - Potraži nekog čovjeka koji ćc s nama putovati i koji će nas služiti na putu. Ja nemam snage da nosim oružje. - Tako mi Alaha, gospođo - reče Mardžana - ne znam nikoga osim crnoga roba koji se zove al-Gadban, što će reći Gnjevni. On je rob cara Omara-ibn-an-Numana, a postavljen je da čuva vrata našega dvora, i car mu je naredio da nas dvori, i mi smo ga obasipale dobročinstvima. Evo, izići ću, pa ću porazgovarati s njim o tome, i ponudit ću mu novac i kazat ću mu: »Ako hoćeš da ostaneš kod nas, oženit ćemo te onom koju poželiš«. Ranije mi je rekao da je bio drumski razbojnik, te ćemo postići ono što želimo ako nas posluša i stići ćemo u svoju zemlju. - Pozovi mi ga da porazgovaram s njim - reče careva kći, i Mardžana iziđe i pozva ga: - O, Gadbane, Alah će ti dati sreće pristaneš li na ono što će ti reći moja gospođa.

I ona ga uze za ruku, pa ga odvede Abrizi, i al-Gadban joj poljubi ruke kad je vidje, a kad ga Abriza ugleda srce joj se odbi od njega, ali ona reče u sebi: - Nužda zakon mijenja! - I obrati se al-Gadbanu i zapodjenu razgovor s njim, iako ju je srce odvraćalo od njega, i reče mu: - O, Gadbane, hoćeš li nam priteći u pomoć ako nas zadesi zla kob i hoćeš li čuvati tajnu, ako ti kažem šta je sa mnom?

A kad rob pogleda Abrizu, ona mu osvoji srce i on je odmah zavolje, te jedva izusti: - O, gospođo, ako mi što narediš, poslušat ću te bez pogovora. - Od tebe hoću odmah - reče mu Abriza - da povedeš mene i ovu moju robinju i da nam osedlaš dvije tovarne deve i dva carska konja, i da na svakoga konja staviš po vreću novaca i malo hrane. Poći ćeš s nama u našu zemlju, i ako ostaneš s nama, oženit ću te onom koju budeš izabrao među mojim robinjama, a ako zaželiš da se vratiš u svoju zemlju, oženit ćemo te i dat ćemo ti da poneseš u svoju zemlju ono što ti se sviđa, a osim toga uzet ćeš i dovoljno novaca.

Kad je čuo te riječi, al-Gadban se obradova velikom radošću i uzviknu:

- O, gospođo, služit ću vas svojim očima i poći ću s vama i osedlat ću vam konje! - I ode radostan i reče u sebi: - Postigao sam ono što sam želio od njih, a ako mi se ne pokore, ubit ću ih i uzet ću novac koji će ponijeti. - I zataji to u svojoj duši, a zatim ode i vrati se, i dovede dvije tovarne deve i tri konja, a jednoga od njih bješe uzjahao sam. I priđe carevoj kćeri Abrizi i privede joj konja, te ona uzjaha jednog, a na drugog posadi Mardžanu, i carevu kćer spopadoše porođanje muke, te nije mogla vladati sobom od velikog bola.

I al-Gadban je neprestano putovao s njima kroz planinske klance, danju i noću, dok između njih i njene zemlje ne ostade dan hoda, i onda nju spopadoše trudovi, te im nije mogla odoljeti, nego reče al-Gadbanu: - Spusti me na zemlju, porodit ću se! - I viknu Mardžani: - Sjaši, pa sjedni ispod mene i pomozi mi da se porodim! - I onda Mardžana sjaha, pa sjaha i al-Gadban i priveza vodice obaju konja. I careva kći Abriza siđe sa svoga konja, izvan sebe od velikih porođanjih bolova, i kad al-Gadban vidje da je sišla na zemlju, sotona mu stade pred lice, te on isuka mač pred Abrizom i reče: - O, gospođo sažali se na mene i dopusti da ti se približim! - I kad Abriza ču njegove riječi, ona mu se okrene i uzviknu: - Ostaju mi samo crni robovi, pošto nisam pristajala na careve i vojvode...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset druga noć, ona reče:

52. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se careva kći Abriza veoma razgnjevila na nj i uzviknula: - Teško tebi, šta to govoriš! Teško tebi, nemoj ništa slično izustiti preda mnom! Znaj

da ne pristajem ni na što od onoga što si rekao, pa makar ispila čašu smrti. Ali pričekaj dok prihvatim novorođenče i dok se sama uredim i izbacim posteljicu, a potom radi šta hoćeš, ako želiš da se obračunaš sa mnom. I ako ovoga časa ne prestaneš izgovarati ružne riječi, ubit ću se svojom rukom i rastat ću se sa životom, pa ću se odmoriti od svega toga. - I onda izgovori:

Ostavi me, Gadbane, meni je dosta
I same borbe s prevrtljivom sudbom!
Gospod moj ne da mi da činim što je ružno,
I rekao mi je: - Oganj čeka neposlušne.
I zla djela ne mogu činiti ja,
Okan' me se, i ne gledaj me zlim okom.
A ako se ne okaniš gadosti sa mnom,
Ako mi za boga čast ti ne očuvaš,
Rođake ću pozvati iz svega glasa,
I doći će bliski i daleki.
Neka me isijeku mačem jemenskim,
Razvratniku ne dam da me ugleda,
Pa bio on slobodan i veliki,
A komoli rob, izrod razvratnih.

I kad je čuo te stihove, al-Gadban se razgnjevi silnim gnjevom, oči mu pocrvenješe, lice mu dobi boju prašine, nozdrve mu se raširiše, a usne opusti- še, te je bio još odvratniji. I on izgovori ove stihove:

O, ne ostavljaj me, molim te, Abriza,
Ubijena od ljubavi jemenskim okom.
Surovost tvoja dušu mi skrha,
Slabi mi tijelo, kraj je strpljenju.
Tvoj pogled, ko čini, sva srca osvaja,
Um mi je daleko, a tuga tako blizu.
I ako zemlju vojskom ti prekriješ,
Ja ću ipak sada postići što želim.

I kad je čula njegove riječi, Abriza zaplače gorkim plačem i uzvikne: - Teško tebi, o, Gadbane, zar si se toliko osilio da mi upućuješ takve riječi!

O, čedo preljuba, o, potomče razvrata! Ili smatraš da su svi ljudi jednaki? - I kad je čuo od nje sve to, nevaljali rob se razgnjevi, a oči mu pocrvenješe, i on joj priđe, udari je mačem po vratu i ubi je, i potjera njena konja, pošto najprije uze novac, i spasi dušu u planinama. Eto šta je bilo s al-Gadbanom.

Što se tiče careve kćeri Abrize, ona bješe porodila muško dijete, slično mjesecu, te ga Mardžana uze, uredi i stavi pored majke, i dijete dohvati njene dojke, a ona bješe mrtva. I Mardžana kriknu velikim krikom, podera odjeću na sebi i stade posipati glavu prahom i udarati se po obrazima dok joj lice ne obli krv, i vikaše: - Avaj, gospođo moja! O, teško meni! Pala si od ruke crnoga roba, koji nije nitko i ništa, poslije sve svoje hrabrosti. - I nije prestajala plakati, i odjednom se podiže prašina i zakloni rub neba, i ta prašina se raziđe, a iza nje se ukaza velika vojska. A to bješe vojska cara Harduba, Abrizina oca, i uzrok tome bijaše to što je on čuo da mu je kći sa svojim djevojkama pobjegla u Bagdad i da se nalazi kod cara Omara-ibn-an-Numana, pa je pošao sa svojim ljudima da sazna što o njoj od putnika, ako ju je tkogod vidio kod cara Omara-ibn-an-Numana.

I kad bješe otišao i udaljio se od svoga grada za dan hoda, on ugleda tri konjanika pa im se uputi da ih zapita otkud dolaze i da sazna što o svojoj kćeri (a to troje koje bješe ugledao iz daljine bijahu njegova kći, njena robinja i rob al-Gadban, te se uputi njima da ih pita o tom). I kad je prišao vidje da mu je kći ubijena i da njena robinja plače nad njom.

Videći to, on se stropošta s konja i pade na zemlju onesviješten, i svi vitezovi koji bjehu s

njim, emiri i veziri, pohitaše i odmah razapese šatore po bregovima, i podigoše okrugli šator sa svodom za cara Harduba, i velikaši carstva stadoše ispred toga šatora. A Mardžana prepozna svoga gospodara kad ga je ugledala, te još jače zaplaka, a car se osvijesti, pa je zapita kako se to dogodilo, i ona mu ispriča cijelu povijest. - Onaj koji ti je ubio kćer jedan je od crnih robova cara Omara-ibn-an Numana - reče mu ona i ispriča šta je car Omar-ibn-an-Numan učinio s njegovom kćerkom.

I kad je car Hardub sve to čuo, smrkne mu se pred očima te gorko zaplaka, a zatim naredi da mu donesu nosila te na njima ponese svoju kćer i uputi se u Kajsariju, i tu je unijeşe u dvor. A zatim car Hardub ode svojoj majci Zat- -ad-Davahi i reče joj: - Eto šta su učinili muslimani s mojom kćerkom! Car Omar-ibn-an-Numan silom joj je oduzeo nevinost, a zatim ju je ubio jedan od njegovih crnih robova! Tako mi Mesije, mi na svaki način moramo osvetiti moju kćerku, i ja će sprati ljagu sa svoga obraza, a ako to ne učinim, ubit ću se svojom rukom.

I on gorko zaplaka, a njegova majka Zat-ad-Davahi reče: - Tvoju kćer nije ubio nitko drugi do Mardžana, ona ju je mrzila u potaji. No što se osvete tiče, budi spokojan - reče ona sinu. - Tako mi Mesije, neću se okaniti cara Omara-ibn-an-Numana dok sama ne ubijem njega i njegovu djecu, i zacijelo ću učiniti s njim ono što nisu kadri lukavi ljudi i junaci, te će o tome pripovjedači pričati u svim krajevima i svim mjestima! A ti moraš slušati moje naređenje i sve što ću ti reći, jer onaj koji se čvrsto odluči na ono što hoće može i postići to što hoće. - I car odgovori: - Tako mi Mesije, nikada se neću protiviti onome što mi kažeš! - A ona reče: - Dovedi mi djevojke s jedrim dojkama, nevine, i dovedi mudrace našega vremena, pa neka ih oni nauče mudrosti i uljudnosti prema carevima i vještini da vode razgovor u stihovima i da razgovaraju s njima o onome što je veoma mudro i poučno. I mudraci moraju biti mislimani, kako bi ih mogli naučiti pričama o starim Arabljanima, i povijestima o kalifima i ranijim vladarima islama, i ako u tome provedemo četiri godine, zacijelo ćemo postići ono što želimo. Strpi se još i počekaj, ta netko od Arabljana kaže: »Za osvetu nije dugo vrijeme ni četrdeset godina!« A kad naučimo te djevojke, postići ćemo ono što želimo od svoga neprijatelja, jer se on predaje ljubavi prema djevojkama i jer ima trista šezdeset i šest robinja, a njima je dodao stotinu tvojih najboljih djevojaka što su bile s pokojnom tvojom kćerkom. I kad robinje nauče ono o čemu sam ti govorila, povest ću ih sobom i otići ću s njima.

I car Hardub se obradova kad je čuo riječi svoje majke, pa ustade i poljubi je u glavu, a zatim istoga časa posla putnike i poslanike u daleke zemlje da mu dovedu mudrace-muslimane. A oni učiniše ono što im je naredio car i odoše u daleke zemlje, i dovedeše mu mudrace i učene ljude koje bješe zatražio, i kad ovi iziđoše pred Harduba, on im iskaza najveće poštovanje i obdari ih počasnom odjećom i odredi im plaću i nagradu i obeća im mnogo novaca kad nauče djevojke ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset treća noć, ona reče:

53. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Hardub iskazao veliko poštovanje mudracima kad mu dođoše, pa im je doveo djevojke i naredio im da ih nauče mudrosti i uljudnosti, i mudraci postupiše po njegovu naređenju.

Evo šta je bilo s carem Hardubom.

A što se tiče cara Omara-ibn-an-Numana, on se vrati iz lova i hajke i uđe u dvor, pa poče tražiti carevu kćer Abrizu, ali je ne nađe, i nitko mu ne reče ništa o njoj, niti ga obavijesti o onome što je bilo. I bi mu teško zbog toga, te uzviknu: - Kako to može biti da djevojka iziđe iz dvora a da to nitko ne zna! Ako se takve stvari mogu događati u mome carstvu, onda od njega nema koristi, u njemu nema upravljača. I ja neću opet poći u lov i hajku dok ne pošaljem ljude da čuvaju vrata. - I njegova tuga bješe sve veća i bol mu je morio grudi zbog rastanka s carevom kćerkom Abrizom.

I dok se sve to zbivalo s njim, njegov sin Šar-Kan stiže s puta, i otac ga obavijesti o onome što se bješe dogodilo i reče mu da je Abriza pobjegla dok je on bio u lovu i hajci, i Šar-Kana obuze velika tuga zbog toga.

A zatim car poče svakodnevno obilaziti svoju djecu i iskazivati im svoju blagonaklonost. I car Omar-ibn-an-Numan pozva mudrace i učene ljude da mu uče djecu, i odredi im plaću, a kad

Šar-Kan vidje to, obuze ga veliki gnjev i on pozavidi svome bratu i svojoj sestri zbog toga, te mu se tragovi gnjeva ukazaše na licu, i to ga je neprestano boljelo.

I jednoga dana među danima otac mu reče: - Šta je to, vidim da slabiš tijelom i da ti je lice sve žuće? - A Šar-Kan mu odgovori: - O, oče, kad god vidim da su ti sve draži moj brat i moja sestra i da im iskazuješ milost, mene obuzima zavist, pa se bojim da ta moja zavist ne poraste i da ih ne ubijem, a ti ćeš ubiti mene kad ja ubijem njih. I tijelo mi je bolesno i izmijenila mi se boja lica zbog toga. Ali ja želim da mi u svojoj milosti daš jednu tvrđavu koja je daleko od ostalih tvrđava, da tamo provedem ostatak života. Jer, kako kaže onaj što je izrekao poslovicu: Kad je čovjek daleko od onoga koga voli, bolje mu je i ljepše; ne vidi oko, ne tuguje srce. - I on ponikne nikom, a car Omar- -ibn-an-Numan, pošto je čuo njegove riječi, shvati uzrok njegove slabosti, te ga poče savjetovati i reče mu: - O, sine moj, pristajem na to. U mojoj carevini nema veće tvrđave od Damaska, a ja ti je dajem da upravljaš njome od ovoga časa.

I car pozva pisare istoga časa i trenutka i reče im da napišu ukaz kojim postavlja svoga sina za vladara Damaska u Siriji, i oni to napisaše. I Šar-Kana opremiše, i on povede sa sobom vezira Dandana, i njegov otac naredi veziru da upravlja Šar-Kanovim zemljama i naredi mu da svršava sve njegove poslove i da prebiva pored njega. A zatim se otac oprosti s njim, a oprostiše se i emiri i velikaši carstva, i Šar-Kan krene sa svojom vojskom i stigne u Damask. I kad dođe u grad, stanovnici grada počeše udarati u talambase i svirati u trube, i okitiše grad i dočekaše Šar-Kana u velikoj povorci, u kojoj su velikaši desne strane išli desno, a velikaši lijeve strane lijevo.

Eto šta je bilo sa Šar-Kanom.

Što se tiče njegova roditelja Omara-ibn-an-Numana, njemu dođoše mudraci poslije odlaska njegova sina i rekoše mu: - O, gospodaru naš, tvoja djeca su izučila nauku i potpuno usvojila mudrost, uljudnost, pravila ponašanja. - I car se obradova velikom radošću i nagradi mudrace. I on vidje da je Dau-al- -Makan porastao i postao velik, i da jaše konja i da je napunio četrnaest godina, i da je rastao baveći se vjerskim i bogougodnim djelima, i da voli siromahe, ljude od nauke i poznavaoce Kurana, te su ga zavoljeli svi stanovnici Bagdada, i muško i žensko.

I tako jednom kroz Bagdad prođe irački karavan s nosiljkama, i u njemu bjehu ljudi što su pošli na hadžiluk i u posjet prorokovu grobu - blagoslovio ga i pozdravio Alah! I kad vidje povorku koja je pratila nosiljke, Dau-al-Makan zaželje da i sam pođe na hadžiluk. I on ode ocu i reče mu: - Došao sam da te zamolim za odobrenje da pođem na hadžiluk. - Ali mu otac zabrani to i reče mu: - Počekaj do iduće godine, pa ću i ja poći s tobom. - I kad se uvjeri da se ta stvar odugovlači, Dau-al-Makan ode sestri i zateče je kako se moli, a kad je ona završila molitvu, on joj reče: - Umirem od želje da odem na hadžiluk u sveti Alahov dom i da posjetim prorokov grob, molimo mu se i neka mu je slava! Zamolio sam oca da me pusti, ali mi je on zabranio da odem, te sam naumio da uzmem nešto novaca, pa da krišom odem na hadžiluk i da o tome ništa ne kažem ocu. - Tako ti Alaha - uzviknu njegova sestra - hoćeš li povesti i mene? Ne lišavaj me posjeta prorokovu grobu - blagoslovio ga i pozdravio Alah! - I Dau-al-Makan joj reče: - Kad se spusti mrak, iziđi odavde i nemoj to reći nikome.

I kad nastade ponoć, Nuzhata-az-Zaman ustane, pa uzme nešto novaca i obuče muško odijelo (a bješe istih godina kao i Dau-al-Makan), i ne zastajući prođe do vrata dvora i vidje da joj je brat već opremio deve, i on uzjaha i posadi nju, i pođoše noću i umiješaše se u karavan i išli su sve dotle dok se ne nađoše usred iračkog karavana. I išli su neprestano (a Alah im dodijeli sreću) dok ne uđoše u Poštovanu Meku, i zaustaviše se na brijegu Arafat i obaviše pokloničke obrede, a zatim odoše da posjete prorokov grob - blagoslovio ga i pozdravio Alah! - i posjetiše ga.

A poslije toga htjedoše da se s hadžijama vrate u svoju zemlju i Dau-al -Makan reče sestri: - Sestrice, želim da posjetim Jeruzalem i Alahova prijatelja Ibrahima, neka je mir s njim! - I ja ću - odgovori mu ona, te se tako složiše u tome, i Dau-al-Makan iziđe i u karavanu Jeruzalemaca nađe devu za sebe i nju, te se opremiše i pođoše s karavanom. I te iste noći njegovu sestrau spopade groznica s drhtavicom, te se razbolje, a zatim se oporavi, ali se i on razbolje, a Nuzhata-az-Zaman ga je dvorila za sve vrijeme bolovanja.

I išli su neprestano dok nisu ušli u Jeruzalem, i Dau-al-Makanova bolest se pogorša, i on još više onemoća. I zaustaviše se tamo u jednome hanu, i uzeše pod najam jednu odaju, pa se smjestiše u njoj, a Dau-al-Makanova bolest bješe sve teža, te je ležao iznuren i bez svijesti. I to ožalosti njegovu sestru Nuzhatu-az-Zaman, te ona uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Tako je naredio Alah!

Tako je ona živjela s bratom u tome mjestu, i njegova bolest bješe sve teža, a sestra ga njegovaše trošeći novac na sebe i na nj. I ona tako potroši sav novac, te bješe toliko siromašna da više nije imala ni dirhema, a onda posla jednog dječaka iz hana s nekim tkaninama, i dječak ih proda, te ona potroši i taj novac na svoga brata. A potom je prodala i neke druge stvari, i za sve to vrijeme prodavala je svoju imovinu, jednu stvar za drugom, dok nije prodala i poderanu hasuru, a onda se rasplaka i uzviknu: - U Alahovoj ruci je vlast i dosad i ubuduće! - I brat joj reče: - Sestrice, osjećam zdravlje u sebi, pa sam se zaželio malo pečena mesa. - A ona mu odgovori: - Tako mi Alaha, brate, nemam smjelosti da prosjačim, ali ću sutra ući u kuću jednog velikaša, pa ću služiti i nešto zaraditi da se prehranimo.

I potom ona malo razmisli, pa reče: - Neće mi biti lako da se rastanem s tobom, kad si u takvu stanju, ali ću otići i protiv moje volje. - A brat joj uzviknu: - Zar ćeš biti ponižena poslije veličine? Nema moći ni sile do u Alaha! - I on se rasplače, pa se i ona rasplače i reče: - O, brate, mi smo tuđinci i proveli smo ovdje čitavu godinu, a nitko nije zakucao na naša vrata. Pa zar da umremo od gladi? Ja mislim jedno: otići ću, pa ću služiti i donijet ću nešto da se prehranimo dok ti ne ozdraviš od bolesti, a zatim ćemo otići u svoju zemlju. - I plakala je malo, a i njen brat je plakao ležeći na jastucima, a zatim Nuzhata-az-Zaman ustade i pokri glavu komadom ogrtača (a bješe to odjeća goniča deve, koju njen vlasnik bješe zaboravio kod njih), pa poljubi brata i iziđe plačući, ne znajući kuda će.

I išla je tako, a brat ju je čekao, i približi se vrijeme večeri, a Nuzhata- -az-Zaman se ne vrati. I brat joj ležaše, čekajući je, dok ne svanu, a ona mu se ne vrati, i on provede tako dva dana, i bi mu teško zbog toga, i srce mu se uznemiri zbog sestre, a glad ga je sve više morio. On iziđe iz sobe i pozva momka iz hana, pa mu reče: - Hoću da me odneseš na trg. - I momak ga odnese i baci na trg, i stanovnici Jeruzalema okupiše se oko njega i počeše ga oplakivati kad ga vidješe u takvu stanju. I on im dade znak, moleći ih da mu daju što da pojede, i doniješe mu nekoliko dirhema od jednog trgovca na trgu, pa mu kupiše nešto hrane i nahraniše ga, a zatim ga podigoše i odniješe u jedan dućan, gdje prostriješe za nj komad hasure, a kraj uzglavlja mu staviše krčag. Kad dođe noć, svi ljudi odoše, ponijevši sobom brigu o njemu, i on se u ponoć sjeti sestre i bolest mu se pogorša, te prestade jesti i piti i onesvijesti se. I ljudi na trgu ustadoše, pa od trgovaca prikupiše za nj trideset dirhema u srebru, unajmiše devu i rekoše goniču: - Podigni tog čovjeka na devu, pa ga odnesi u Damask i odvedi u bolnicu; možda će ozdraviti i oporaviti se. I gonič odgovori: - Bit će mi to na pameti! - A zatim reče u sebi: - Kako da krenem na put s tim bolesnikom, kad on tek što nije umro?

I odnese ga na neko mjesto, pa se tamo sakri s njim do noći, a zatim ga baci na gomilu osušene balege, pored ognjišta jednog kupatila, i ode svojim putem. A kad nastade jutro, ložač kupatila ustade i lati se posla i ugleda Dau- -al-Makana, onako bačena na leđa, pa pomisli: — Zašto li su bacili toga mrtvaca baš ovdje? - i gurnu ga nogom, a Dau-al-Makan se pomakne, i onda ložač uzviknu: - Netko od vas pojede malo hašiša, pa se valja gdje bilo! - I pogleda mu u lice i vidje da mladić nema malja na obrazima i da je lijep i divan, i obuze ga sažaljenje prema mladiću, i shvati da je to bolesnik i tuđinac. - Nema moći ni sile do u Alaha! - uzviknu ložač. - Ogriješio sam se o ovog mladića, a prorok uči - blagoslovio ga i pozdravio Alah! - da poštujemo tuđinca, a naročito ako je taj tuđinac bolesnik.

I on podigne mladića, i odnese ga svojoj kući, i uđe s njim i reče svojoj ženi da ga dvori i da mu prostre ćilim, i ona mu prostre ćilim i stavi mu jastuk pod glavu, a zatim donese vode, pa opra mladiću ruke, noge i lice. I ložač ode na trg, pa donese ružine vodice i šećera, i poškropi ružinom vodicom Dau- -al-Makanovo lice i napoji ga zaslađenom vodom, a zatim izvadi za nj čistu košulju i obuče mu je. I mladić osjeti kako ga zapahnjuje zdravlje i njegovo ozdravljenje bješe na putu, te se nasloni na jastuk, a ložač se obradova i uzviknu: - Neka je hvala Alahu za ozdravljenje ovoga mladića! Bože, molim ti se da silom svoje nedokučive tajne učiniš da ovaj mladić ozdravi od mojih ruku...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset četvrta noć, ona reče:

54. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da ga je ložač dvorio tri dana, pojeći ga šećerom i vrbinim sokom i ružinom vodicom, i bio ljubazan prema njemu i krotak, dok mu se zdravlje nije

razlilo po tijelu. I kad je Dau-al-Ma- kan otvorio oči, dođe mu ložač i vidje ga kako sjedi i živahno pogleda, i zapita ga: - Kako ti je, dijete moje, u ovome času? - A Dau-al-Makan mu odgovori: - Neka je slava Alahu, u ovome času sam zdrav i sretan, po volji velikog Alaha!

I ložač oda hvala gospodu za to, pa ode na trg i kupi deset pilića za mladića, i donese ih svojoj ženi, pa joj reče: - Zakolji mu svakog dana po dva pileta, jedno rano izjutra, a drugo pred kraj dana. - I ona ustade, zakla mu pilence i skuha ga, pa ga donese mladiću, nahrani ga i dade mu da ispije uvarak. A kad mladić završi objed, ona mu donese tople vode, te Dau-al-Ma- kan opra ruke, pa prilegne na jastuk, a ona ga pokri pokrivačem, i tako on odspava do sunčeva zalaska.

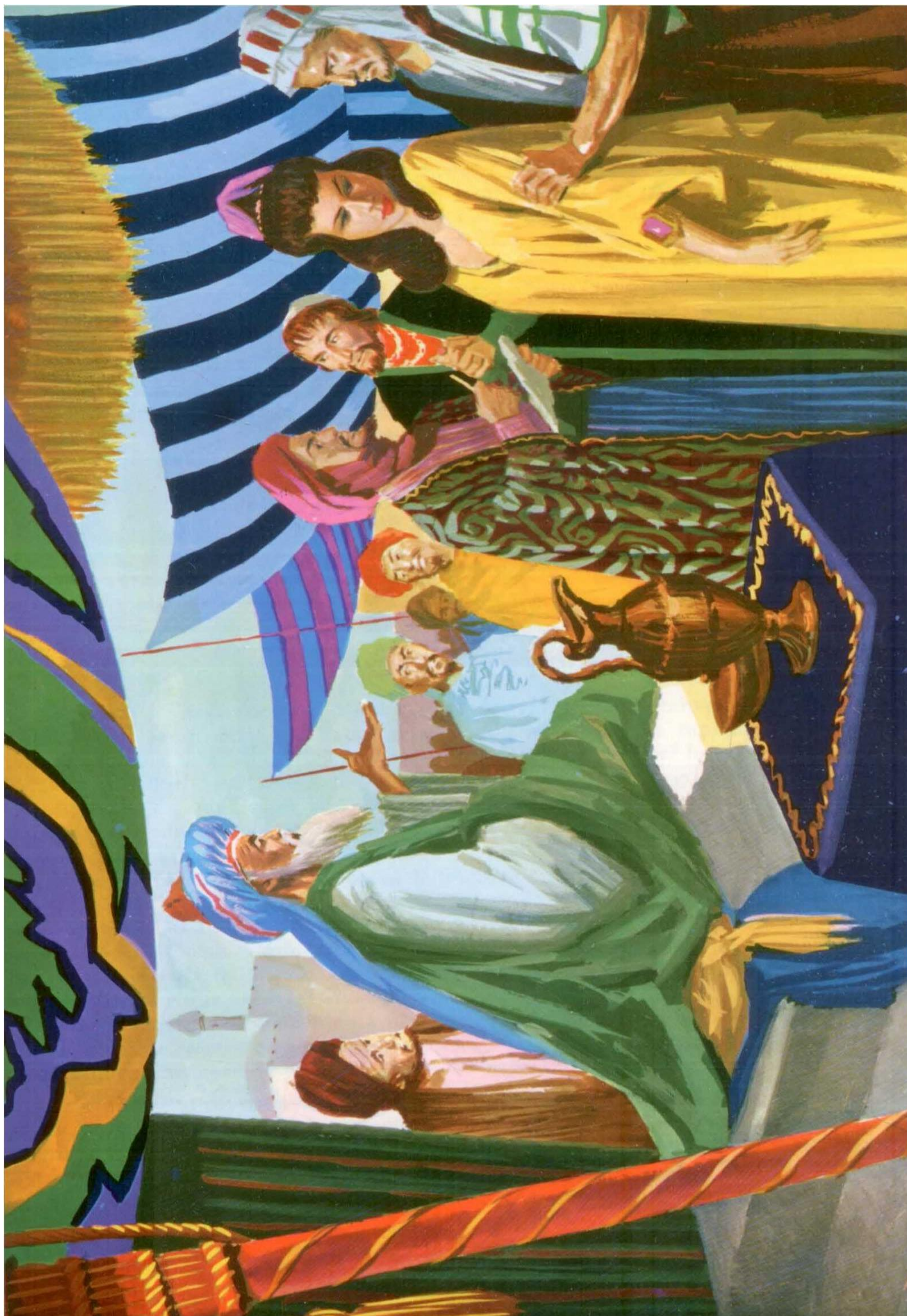
I onda ložačeva žena skuha drugo pile i donese ga mladiću i iskida mu pile i reče: - Jedi, dijete moje! - I dok je on jeo, odjednom uđe njen muž, pa kad vidje da ona hrani mladića, sjedne pored njegova uzglavlja i zapita ga: - Kako ti je sada, dijete moje? - Neka je hvala Alahu za moje ozdravljenje, neka te Alah nagradi dobrom za ono što činiš za mene - odgovori Dau-al- -Makan. I ložač se obradova, pa iziđe i donese mu napitak od ljubičica i ru- žinu vodicu i napoji ga. A taj ložač je svakoga dana radio u hamamu za pet dirhema, i svakodnevno je kupovao mladiću za dirhem šećera, ružine vodice, napitka od ljubičica i vrbina soka, a za dirhem mu je kupovao piliće, i dvorio je mladića dok nije prošlo mjesec dana i dok ne iščezoše tragovi bolesti i dok mu se ne vrati zdravlje.

I ložač se sa svojom ženom obradova Dau-al-Makanovu ozdravljenju i reče mu: - O, dijete moje, hoćeš li poći sa mnom u hamam? - I kad mladić odgovori da hoće, ložač ode na trg i dovede jednog nosača s magarcem, pa posadi Dau-al-Makana na magarca i, pridržavajući ga, stigne s njim do ha- mama. I onda ga ostavi tamo, i ode na trg, pošto je odveo magarca do ognjišta, i kupi lotosova lišća i bobova brašna, pa reče Dau-al-Makanu: - O, gospodaru, uđi u Alahovo ime da te okupam. - I uđoše u hamam, i ložač prionu da istr- lja Dau-al-Makanove noge i poče mu prati tijelo lotosom i brašnom, ali dođe hamamdžija, koga vlasnik hamama posla Dau-al-Makanu, i vidje da ga ložač kupa i da mu trlja noge. I hamamdžija priđe ložaču, pa mu reče: - Time nanosiš štetu gospodarovim pravima, a ložač mu odgovori: - Tako mi Alaha, gospodar nas je uvijek obasipao svojim dobročinstvima!

Nato hamamdžija poče brijati Dau-al-Makanovu glavu, a zatim se mladić i ložač umiše, pa ložač odvede Dau-al-Makana u svoju kuću i obuče mu tanku košulju i jedno od svojih odijela, i dade mu turban i tanak pojas, a vrat mu omota maramom. A ložačeva žena zakla za nj dva pileta i skuha ih, i kad Dau-al-Makan dođe i sjedne na postelju, ložač ustane, pa otopi šećer u vrbovu soku i napoji ga, a zatim doniješe sofru, te ložač poče kidati piliće na komade i hraniti Dau-al-Makana i pojiti ga, dok se ovaj ne zasiti. I mladić opra ruke, pa se zahvali Alahu velikom za ozdravljenje i reče ložaču: - Ti si onaj koga je veliki Alah udobrostivio da mi pošalje, i on me je spasio tvojim rukama. - A ložač mu odgovori: - Mani se tih riječi i reci mi zašto si došao u ovaj grad i odakle si! Na tvojem, licu vidim tragove blagostanja. - Reci ti meni kako si me našao, pa ću ti ispričati svoju povijest - odgovori Dau-al-Makan.

I ložač reče: - Što se mene tiče, ja sam pošao na posao, pa te nađoh rano izjutra na smetištu, pored ulaza u ognjište. I dovedoh te svojoj kući, i to je cijela moja povijest. - Neka je slava onome tko oživljuje istrunule kosti! - uzviknu Dau-al-Makan. - O, brate moj, učinio si dobro onome koji ga je dostojan i ubrat ćeš plodove. - A u kojem sam gradu sada? - zapita on ložača, i ovaj mu odgovori: - Sada si u gradu Jeruzalemu. - I onda se Dau-al-Makan sjeti da je u tuđini i pomisli na svoju sestru o kojoj ne bijaše ni glasa, i rasplače se, i oda svoju tajnu ložaču. Ispriča mu svoju povijest i izgovori:

Ljubavlju opteretiše me, a snaga mi je slaba,
I sada zbog njih stradam, kao u sudnji dan.
O, sažalite se, nestali, na krv sad duše moje,
Ta sažalite se, poslije vas, zlobnici na mene.
Ne ustežite se sad i pogled podarite mi.
On muku blaži moju i strast neizmjernu.
Ja dušu svoju moljah da se pretrpi bez vas,
A duša reče: - Mani! Trpljenju vična nisam.

— Ako mi dopustiš, otkrit ću joj lice i malo ću je okrenuti, kao što ljudi obrću robinju koju kupuju — reče trgovac, a beduin mu odgovori: — Čini s njom što hoćeš, a Alah neka ti sačuva mladost! Zagledaj je izvana i iznutra, a ako hoćeš, svući joj i haljine, pa vidi kakva je gola. — Neka me sačuva Alah, pogledat ću joj samo lice — reče trgovac, pa priđe djevojci, smućen njenom ljepotom i dražima ...

I potom još jače zaplaka, a ložač mu reče: - Ne plači i zahvali se velikom Alahu što te je spasio i dao ti zdravlja. - A Dau-al-Makan zapita: - Koliko dana hoda ima odavde do Damaska? - Šest dana - odgovori ložač, i Dau-al- -Makan prozbori: - Pristaješ li da me pošalješ tamo? - O, gospodaru, kako da te pustim da odeš sam, kad si mlad čovjek i tuđinac? Ako hoćeš da odeš u Damask, onda ću i ja poći s tobom. I ako me posluša moja žena i ako se pokori tome, ja ću ostati tamo, jer mi nije lako da se rastanem s tobom.

Zatim ložač reče ženi: - Hoćeš li poći sa mnom u Damask, u Siriju, ili ćeš ostati ovdje dok ne odvedem svoga gospodara u Damask Sirijski, pa ću ti se vratiti? On bi da ode u Damask Sirijski, a meni, tako mi Alaha, nije lako da se rastanem s njim, jer se bojim da mu drumski razbojnici ne učine kakvo zlo. - Poći ću s vama - odgovori mu žena, a ložač uzviknu: - Neka je hvala Alahu što je pristala! Stvar je svršena.

Potom ustane i proda svoje i ženine stvari...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset peta noć, ona reče:

55. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ložač prodao svoje i ženine stvari, pa je kupio devu i uzeo u najam magarca i na nj posadio Dau-al-Makana, i tako pođoše na put, i putovahu neprestano šest dana, dok ne uđoše u Damask, i zaustaviše se tamo na izmaku dana.

I ložač ode i po običaju kupi nešto za jelo i piće, i tako provedoše pet dana, a zatim ložačeva žena, poslije kraće bolesti, preminu po milosti velikog Alaha, i to bješe teško Dau-al-Makanu, jer se bješe navikao na nju dok ga je dvorila.

I kad ona umre, ložača ubuze velika tuga za njom, i Dau-al-Makan ga pogleda i vidje da je tužan, te mu reče: - Ne tuguj, svi ćemo ući na ta vrata. - A ložač mu se okrene, pa uzviknu: - Neka ti Alah da svako dobro, o, dijete moje! Veliki Alah će nam pružiti naknadu za to, pa svojoj milosti, i odagnat će našu tugu! Hoćeš li, dijete moje, da iziđemo, pa da se prošetamo po Damasku, ne bi li ti se razgalilo srce? - Neka bude kako ti hoćeš - odgovori Dau-al-Makan.

Nato ložač ustane i stavi svoju ruku u Dau-al-Makanovu, pa iziđoše i dođoše do staja damaskog valije, i ugledaše deve natovarene kovčezima, ćilimovima i zlatotkanicama, i osedlane konje i baktrijske deve i robove, crne j bijele, i narod se bješe užurbao i tiskao se.

I Dau-al-Makan uzviknu: - Pogledaj-de! Čiji li su ti robovi, te deve i te tkanine? - I on zapita jednoga slugu: - Za koga su ti darovi? - A sluga mu odgovori: - To su darovi za damaskog emira, koje on želi da pošalje caru Omaru-ibn-an-Numanu zajedno s dankom Sirije.

I kad je Dau-al-Makan čuo te riječi, najvriješe mu suze na oči, te izgovori:

O, vi što skriste se oku mome, i zauvijek
U srcu mome nađoste za se sklonište.
Vašu ljepotu ne vidim ja, i život mi
Nije sladak, a tuga moja ne prestaje.
Ako mi susret s vama Alah dosudi opet
O svojoj strasti tad dugo ću vam govoriti ja.

A kad je završio stihove, on se rasplače, i ložač mu reče: - O, dijete moje, ta tek što smo se uvjerili da si ozdravio! Umiri svoju dušu i ne plači, bojim se da ti se ne povrati bolest! - I neprestano ga je zagovarao i šalio se s njim, a Dau-al-Makan je uzdisao i tugovao stoga što je bio u tuđini i što se rastao sa svojom sestrom i svojim carstvom, i prolijevao je suze. A zatim je izgovorio ove stihove:

Dok živiš, prikupljaj blaga, životu kraj će doći,
I znaj da neumitna smrt i tebe mora snaći.
Svaka tvoja radost sablazan i bol je samo,
I život na ovom svijetu uzaludan i besmislen je.
Zacijelo, život naš tek stanica je putnikova:
Obnoć dolazi on, a jutrom nestaje ga.

I Dau-al-Makan poče plakati i jecati stoga što bješe u tuđini, i ložač pla- kaše zbog rastanka sa ženom, ali ne prestade savjetovati Dau-al-Makana sve dok ne nastade jutro. A kad se rodi sunce, ložač ga zapita: - Ti kao da si se sjetio svoje zemlje? - I Dau-al-Makan reče: - Jesam, i ne mogu ostati ovdje. Predajem te Alahu, a ja ću poći s ovim ljudima, pa ću ići s njima i, malo-pomalo, stići ću u svoju zemlju. - I ja ću s tobom! - uzviknu ložač. - Ne mogu te ostaviti! Učinio sam milost sebi i hoću da je učinim do kraja, služeći ti! - Neka ti Alah da sreće za to! - odgovori mu Dau-al-Makan i obradova se što će ložač poći s njim.

Zatim ložač odmah ode i kupi jednog magarca, a devu proda, i pripremi hranu za put, pa reče Dau-al-Makanu: - Jaši putem ovog magarca, a kad se umoriš od jahanja, sjaši, pa idi pješice. - I Dau-al-Makan uzviknu: - Blagoslovio te Alah i pomogao mi da ti uzvratim na isti način! Učinio si mi toliko dobra koliko nitko ne čini ni svome bratu.

Zatim ložač sačeka da se spusti mrak, pa natovariše na magarca hranu i svoje stvari i pođoše.

Eto šta je bilo s Dau-al-Makanom i ložačem. Sto se tiče Dau-al-Makanove sestre, ona je ostavila brata u hanu u kome su stanovali u Jeruzalemu, pa se zaogrnula ogrtačem i pošla da učini kome neku uslugu, da bi kupila bratu pečenoga mesa koje je poželio. I išla je plačući, a nije znala kuda će, i srce joj je bilo brižno i boravilo je kraj njena brata. I sjetila se dragih i rodnoga kraja, pa se počela moliti Alahu velikome da je poštedi tih iskušenja, i izgovorila je ove stihove:

Spustila se na zemlju noć, i opet uzburkala strast Bolova svih u meni, i bol njiše mi tuga.

Bol zbog rastanka u duši nastani mi se,
I u neživost bačena sam ljubavlju i strašću ja.
Ne znam kojim lukavstvom da se s njom zbližim sad,
Pa da mi slabost i boljku nekako otkloni ona.
Potresa ljubav mene, sažiže tuga mene,
A suze odaše ono što nekad tajih ja.
Ljubavlju svojom kunem se, utješit' se neću ja.
A zakletva zaljubljenih istinska uvijek bješe.
Pripovjedačima ljubavi spomeni i mene, o, noći,
I, znajuć' to, posvjedoči da nikad ne zastah ja.

I zatim Nuzhata-az-Zaman, Dau-al-Makanova sestra, zaplaka i pođe, osvrćući se i desno i lijevo, i odjednom ugleda starca koji je dolazio iz pustinje, a s njim bjehu pet Arabljana-skitnica. I taj starac baci pogled na Nuzhatu-az-Zaman i vidje da je lijepa i da joj je na glavi poderani ogrtač, i reče u sebi, diveći se njenoj ljepoti: - To je doista ljepotica koja može čovjeku zavrtjeti mozak, ali živi u prljavštini! I ja ne mogu bez nje, pa bilo da je stanovnica ovoga grada ili tuđinka!

I starac je išao za njom malo-pomalo dok se ne sukobiše na putu na jednom uzanom mjestu. I on je pozva pa je zapita šta je s njom i reče joj: - O, djevojko, jesi li slobodna ili robinja? - I kad ču njegove riječi, djevojka ga pogleda, pa uzviknu: - Zaklinjem te životom da mi ne zadaješ nove bolove! - A starac reče: - Ja imam šest kćeri, pa je njih pet umrlo, a jedna je živa i ona je mlađa od svih. Prišao sam ti da te zapitam jesi li iz ove zemlje ili si tuđinka, i hoću da te uzmem da joj činiš društvo, da je razonodiš, ne bi li zaboravila svoju tugu za sestrama. I, ako nemaš nikoga svoga, smatrat ću te za svoju kćer i postat ćeš jedno od moje djece i bit ćeš im slična.

Kad ču te riječi, Nuzhata-az-Zaman pomisli: - Možda ću se skloniti od opasnosti pored toga starca. - Zatim poniknu od stida i reče: - O, čiko, ja sam kći Arabljana, tuđinka, a imam bolesna brata. Poći ću s tobom tvojoj kćeri pod uvjetom da s njom budem danju, a da noću odlazim bratu. Ako pristaješ na tu pogodbu, poći ću tvojoj kući, jer sam tuđinka, a bila sam velika u svome narodu, ali sam sada ponižena i prezrena. Došla sam s bratom iz zemalja al-Hedžasa, pa se bojim da mi brat neće znati gdje sam.

Kad je čuo te riječi, skitnica reče u sebi: - Tako mi Alaha, dobio sam ono što sam htio! - A zatim joj se obrati i reče: - Nemam nikoga dražeg od tebe i samo hoću da mi zabavljaš kćer danju, a kad se spusti noć, možeš otići svome bratu.

I beduin[57] je neprestano umirivao njeno srce i izgovarao blage riječi, sve dok ona ne osjeti naklonost prema njemu i ne pristade da služi kod njega. On pođe ispred nje, a ona pođe za njim, pa starac namignu onima što bjehu s njim, te ih oni prestigoše i pripremiše deve za njih, a na

deve natovariše zavežljaje i staviše odozgo vodu i hranu, a kad starac stiže s djevojkom, oni potjeraše deve i pođoše.

A taj beduin bješe čedo razvrata i na putu presretaše ljude i izdavaše prijatelje: bješe to podmukao i lukav razbojnik i nije imao ni sina ni kćeri; on je tek prošao putem, pa je po Alahovoj volji naišao na tu siroticu.

I beduin je cijelim putem razgovarao s njom, dok ne iziđe iz Jeruzalema u okolinu grada i dok se ne sastade sa svojim drugovima, a tada vidješe da su oni već pripremili deve. I onda beduin uzjaha devu, a Nuzhatu-az-Zaman posadi iza sebe, i tako putovahu cijelu noć, i Nuzhata-az-Zaman vidje da se u beduinovim riječima krilo lukavstvo i da ju je on prevario, te plakaše i vikaše cijelu noć, a išli su putem koji je vodio u planine, jer se bojahu da ih tkogod ne ugleda. I kad nastade vrijeme 'blisko svitanju, oni sjahaše s deva i beduin priđe Nuzhati-az-Zaman i reče joj: - O, građanko, zašto plačeš? Tako mi Alaha, ako ne umukneš, bit ću te dok te ne umrtvim, o, djevojko iz grada! - I kad ču te riječi, Nuzhata-az-Zaman osjeti da joj je život odvratan i zaželi da umre. I ona uzviknu, obrativši se beduinu: - O, podli starče, o, sijedi čovječe iz pakla! Ja sam ti povjerovala, a ti me obmanjuješ i hoćeš da me umoriš!

Kad je čuo te riječi, beduin povika: - O, djevojko, jezik za zube i ne odgovaraj! - I priđe joj s bičem i poče je udarati uzvikujući: - Ako ne umukneš, ubit ću te! - I Nuzhata-az-Zaman zašuti za neko vrijeme, a zatim se sjeti brata i svoga negdašnjeg blagostanja i krišom zaplaka.

A sutradan se obrati beduinu i reče mu: - Sto si se poslužio takvim lukavstvom prema meni i doveo me u ove planine? - I kad beduin ču njene riječi, srce mu otvrdnu, te uzviknu: - O, podla djevojko, još ne držiš jezik za zubima, već mi odgovaraš!

I on uze bič, pa ga spusti na njena leđa, i udaraše je dotle dok se nije onesvijestila. I onda djevojka pade pred njegove noge i poče ih ljubiti, a starac je prestade tući i poče je grditi, govoreći joj: - Ako te vidim ili čujem da plačeš, kunem se svojim kalpakom da ću ti odsjeći jezik i sabit ću ti ga u grlo, o, gradska djevojko!

I Nuzhata-az-Zaman zašuti i ne odgovori mu, jer je osjećala bol od udaraca, i ona čučnu i sakri glavu u jaku od košulje i poče misliti na svoje stanje i 11a to kako je ponižena poslije veličine i koliko je podnijela batina. I kad se sjeti brata koji bješe bolestan i usamljen, kad se sjeti da su oboje u tuđini, potekoše joj suze niz obraze i ona zaplače krišom i izgovori:

Običaj sudbe je da nam čas dođe, a čas da ode;
Zamalo sudba ljudska u istom stanju je.
Svemu što na svijetu je krajnji je određen rok.
Pa i za ljude sve posljednji časovi dođu.
Dokle li ću ja trpjeti mučenja i užase?
O, bože! Sav život mi je stradanje i užas.
Ne daj, o, bože, sreće danima kad ja ugledna bijah
Zadugo, a u ugledu mom krila se sramota moja.
Zelje obmanute, propali su snovi moji,
Rastankom pokidaše se sve ranije veze.
Onaj što prolazi kraj kuće gdje krov moj bi.
Neka mu kaže sada da gorke suze lijem.

A kad ona završi stihove, beduin joj priđe i izgovori ljubazne riječi i saznali se na nju. On joj obrisa suze i dade joj pogačicu od ječma, pa joj reče:

- Ne volim one koji mi odgovaraju kad sam gnjevan. Ubuduće mi nemoj odgovarati tako odvratnim riječima, i ja ću te prodati valjanu čovjeku kao što sam i sam, a on će s tobom postupati lijepo, kao što sam i ja postupao. - I Nuzhata-az-Zaman mu odgovori: - Dobro ćeš učiniti. - A potom, kad joj se noć učini duga i kad je poče moriti glad, ona pojede malo od one ječmene pogačice, a kad dođe ponoć, beduin naredi svojim ljudima da krenu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset šesta noć, ona reče:

56. - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je beduin obećao Nuzhati-az-Zaman da će je prodati

nekom dobrom čovjeku, kao što je bio i sam, i da mu je djevojka rekla: - Dobro ćeš učiniti. - A kad nastade ponoć i kad je poče moriti glad, ona pojede malo ječmene pogačice. Zatim beduin naredi svojim ljudima da krenu, te oni natovariše deve, a beduin uzjaha devu i posadi Nuzha- tu-az-Zaman iza sebe, i tako pođoše i putovahu tri dana bez prestanka, a nakon tri dana uđoše u grad Damask i zaustaviše se u Sultanovu hanu, pored Namjes- nikovih vrata. A boja lica Nuzhate-az-Zaman bješe se izmijenila od tuge i zamorna putovanja, te se ona rasplače zbog toga, i onda joj beduin priđe i reče: - O, građanko, tako mi moga kalpaka, ako se ne okaniš plakanja, neću te prodati nikom drugom do Židovu!

Zatim on ustane pa je uze za ruku i odvede u neku odaju, a sam ode na trg i poče obilaziti trgovce robljem, i započinjaše razgovor s njima, govoreći im: - Imam jednu djevojku koju sam doveo, a brat joj je bolestan, te sam ga poslao svojim rođacima u Jeruzalem da ga liječe dok ne ozdravi. I želim da je prodam, a ona svejednako plače od dana kad joj se razbolio brat, i teško joj je što se rastala s njim. I hoću da onaj koji je kupi razgovara s njom blago i da joj kaže: - Tvoj brat je kod mene u Jeruzalemu, bolestan - pa ću mu spustiti cijenu. - I jedan trgovac ustane i zapita ga: - Koliko joj je godina? - A beduin odgovori: - Nevina je i zrela djevojka, pametna, obrazovana, razborita, lijepa i dražesna, ali joj je srce obuzeto mišlju o bratu, otkako sam ga poslao u Jeruzalem, te joj se ljepota izmijenila i sada drukčije izgleda.

Kad ču to, trgovac pođe s beduinom i reče mu: - Znaj, o, šeiče Arabljana, da ću od tebe kupiti robinju koju toliko uznosiš i hvališ zbog njene pameti, obrazovanosti, ljepote i draži, i dat ću ti koliko išteš za nju, ali ću ti postaviti neke uvjete, pa ako ih prihvatiš, platit ću ti koliko tražiš u gotovu novcu; ako ih pak ne prihvatiš, vratit ću ti robinju.

Beduin mu odgovori: - Ako hoćeš, odvedi je sultanu. Postavi mi kakve hoćeš uvjete. Kad je odvedeš caru Sar-Kanu, sinu cara Omara-ibn-an-Numana, gospodara Bagdada i zemlje Horasana, ona će mu, možda, prirasti za srce, pa će ti platiti što mu zatražiš, te ćeš tako mnogo zaraditi na njoj. - A ja ću ga zamoliti - reče trgovac - da mi napiše odobrenje iz divana da od mene ne uzimaju carinu, a još i da mi napiše pismo kojim će me preporučiti svome ocu Omaru-ibn-an-Numanu. I ako on primi od mene djevojku, odmah ću ti odmjeriti koliko vrijedi.

- Prihvatio sam taj uvjet - reče beduin - pa on i trgovci pođoše i dođoše na ono mjesto gdje bješe Nuzhata-az-Zaman, i beduin zastade pored vrata njene odaje i viknu joj: - Hej, Hadžija! (a bješe joj dao to ime). - I kad ga ču, ona zaplače i ne odgovori mu. I beduin se okrene onome trgovcu i reče mu:

- Eno je gdje sjedi, čini s njom šta hoćeš! Priđi joj i pogledaj je i budi ljubazan prema njoj, kao što te poučih.

I trgovac joj priđe s umilnim izrazom lica i vidje da takve ljepote i takvih draži nije bilo nikada, a da ona pored svega zna i arapski,[58] i onda trgovac reče:

- Ako je takva kao što si mi je opisao, ja ću postići ono što želim, zahvaljujući njoj i sultanu. - Mir s tobom, o, kćeri, kako si? - reče on zatim. A Nuzhata-az-Zaman se okrene i odgovori: - Tako je bilo pisano u Knjizi. - I ona ga pogleda i vidje da je to ozbiljan čovjek i da ima lijepo lice, i reče u sebi: - Mislim da je došao da me kupi. Ako mu se ne predam, ostat ću kod ovog zlotvora, te će me ubiti batinama. Ma što bilo, lice toga čovjeka je lijepo, te se od njega prije mogu nadati dobru nego od ovoga surovog beduina. A možda je došao samo da čuje koju moju riječ. Odgovorit ću mu lijepim odgovorom. - I pri svem tom oči su joj gledale u zemlju, a zatim ih je podigla prema trgovcu i kazala mu nježnim riječima: - Neka je i s tobom mir, o, gospodaru, i Alahova milost i njegov blagoslov - tako je naredio prorok da odgovaramo - blagoslovio ga i pozdravio Alah! A što se tiče tvojih riječi - kako sam, ako hoćeš da to saznaš, poželi to isto samo svojim neprijateljima.

I ona zašuti, a trgovac, kad ču njene riječi, izgubi pamet od radosti, pa se okrene buduinu i zapita ga: - Koliko tražiš za nju? Doista je plemenita roda.

- I beduin se razljuti, te viknu: - Iskvario si mi djevojku tim riječima! Zašto kažeš da je plemenita roda, kad je ona izrod robinja i potječe od najnižih ljudi? Neću ti je prodati!

Kad je čuo te riječi, trgovac vidje da je beduin malouman, te mu reče: - Obuzdaj svoju ćud! Ja ću je kupiti i kraj svih mana o kojima mi govoriš! - A koliko ćeš mi dati za nju? - zapita ga beduin. - Sinu nadijeva ime samo otac; traži od mene koliko hoćeš! - odgovori trgovac. Ali beduin uzviknu: - Reći ćeš samo ti!

I onda trgovac pomisli: - Ovaj beduin je šupljoglavi drekavac! Alaha mi, ja ne znam koliko

vrijedi, ali mi je osvojila srce rječitošću i divnom vanjštinom, pa ako još zna čitati i pisati, onda je to vrhunac dobra i za nju i za onoga tko je kupi. Ali ovaj beduin ne zna šta ona vrijedi. - I obrati se beduinu, pa mu reče:

- O, šeiče Arabljana, dat ću ti za nju dvjesta dinara, bez odbitka, ne računajući porez i dio koji pripada sultanu. - Kad je to čuo, beduin planu žestokim gnjevom, pa povika na trgovca: - Ustani, pa hajde svojim putem! Alaha mi, da mi daješ dvjesta dinara za taj komad ogrtača što je na njoj, ne bih ti ga prodao. I neću je ni prodati, već ću je zadržati kod sebe, da mi napasa deve i da mi melje u mlinu.

I on vikne djevojci: - Hodi amo, smrdljivice, neću te prodati! - A zatim se okrene trgovcu, pa mu reče: - Smatrao sam te za čovjeka koji nešto zna! Tako ini moga kalpaka, ako ne odeš, natjerat ću te da čuješ nešto što ti se neće svidjeti.

Nato trgovac pomisli: - Ovaj beduin je doista sumanut i ne zna šta ona vrijedi. Sada mu neću ništa reći o tome koliko ona vrijedi; da je on razuman čovjek, ne bi rekao: »Tako mi moga kalpaka!« Tako mi Alaha, ona vrijedi Hosrojeva carstva, te je ne mogu platiti koliko vrijedi, a ako mi on zatraži više, dat ću mu koliko zaište, pa makar mi uzeo sve što imam.

I trgovac se okrene beduinu, pa mu reče: - O, šeiče Arabljana, budi strpljiv i obuzdaj svoju dušu. Reci mi šta imaš od njene odjeće? - A što će toj djevojci odjeća? - uzviknu beduin. - Alaha mi, za nju je mnogo što ima i ovo čime se ogrnula. - Ako mi dopustiš, otkrit ću joj lice i malo ću je okrenuti, kao što ljudi obrću robinju koju kupuju - reče trgovac, a beduin mu odgovori: - Čini s njom šta hoćeš, a Alah neka ti sačuva mladost! Zagledaj je i izvana i iznutra, a ako hoćeš, svući joj i haljinu, pa vidi kakva je gola. - Neka me sačuva Alah, pogledat ću joj samo lice - reče trgovac, pa priđe djevojci, smućen njenom ljepotom i dražima...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset sedma noć, ona reče:

57. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju,o sretni care, da je trgovac prišao Nuzhati-az-Zaman, smućen njenom ljepotom i dražima, pa je sjeo pored nje i rekao joj: - Gospođo moja, kako se zoveš? - Pitaš li me o mome sadašnjem ili ranijem imenu? - zapita ga djevojka. - A zar imaš i sadašnje i negdašnje ime? - na to će trgovac. I djevojka mu odgovori: - Jest, do onoga dana zvala sam se Nuz- hata-az-Zaman, što će reći Naslada Vremena, a sada se zovem Gusata-az-Zaman, to jest Čemer Vremena.

Kad trgovac ču te riječi, na oči mu udariše suze, te je zapita: - A imaš li bolesna brata? - Imam, Alaha mi, gospodaru moj, ali me je vrijeme rastavilo od njega dok je ležao bolestan u Jeruzalemu. - I trgovac se zbuni kad iz razgovora s njom vidje da je pametna i nježna, pa reče u sebi: - Beduin je bio u pravu kad je ono rekao! - A Nuzhata-az-Zaman se sjeti brata, bolesna u tuđoj zemlji, i rastanka s njim dok je ležao bolestan, i bi joj teško što ne zna šta se zbilo s njim. I sjeti se onoga što joj se dogodilo s beduinom, i da je daleko od oca i majke i svoga carstva, i suze joj potekoše niz obraze, i ona, zadržavajući ih da ne poteku bujicom, izgovori ove stihove:

Ma gdje da si, neka te sad čuva Alah, čuj,
O, nestali, što u srcu vječno živiš mi!
I nek ti bude Alah uvijek svuda blizak,
Čuvajući te od nevolje i nesreće.
Sakrio si se, i oči moje sad tuguju,
I teku sad, te još kako, suze moje.
Da znam sad u kome kraju i zemlji ti
Živiš sad, u kakvoj kući ili logoru!
Ako života sad vodu piješ, svjež kao rosa,
Moj napitak su sada gorke suze.
Ako spavaš ti kadgod, onda znaj da ugljen
Duge noći leži između mene i postelje.
Srce će mi sve podnijeti, osim rastanka
Sve drugo će podnositi ipak lako.

Kad je čuo stihove koje je ona izgovorila, trgovac zaplače i pruži ruku da joj utre suze s obraza, ali ona pokri lice i reče: - Čuvaj se toga, gospodaru! - A beduin sjedaše i pogleda je kad je zaklonila lice od trgovca, koji htjede da joj obriše suzu s obraza, pa pomisli da mu ne dopušta da je gleda, te skoči i pritrči joj s uzdom koju je držao u ruci, pa zamahnu i udari je po plećima, a taj udarac bješe toliko jak da je ona pala ničice na zemlju. I jedan kamičak što bješe na zemlji zari joj se u obrvu i probi je, te joj niz lice poteče krv, i ona glasno kriknu i gotovo se onesvijesti, i rasplače se, a trgovac zaplaka s njom. - Ja ću na svaki način kupiti tu djevojku, pa makar dao za nju onoliko zlata koliko je teška, i izbavit ću je od tog zlotvora! - uzviknu trgovac. I on poče grditi beduina, dok djevojka bješe u nesvjestici, a kad je došla k sebi, ona obriše suze i krv s lica i poveže glavu, pa podigne oči k nebu i počne pozivati svoga gospodara, tužna srca. I izgovori:

O, sažalite se na plemenitu sad
Što na tlačenje nisko spade,
I plače i suze gorke lije,
I veli: - ne spasih se od sudbe ja!

A kad je završila te stihove, ona se obrati trgovcu i reče mu tihim glasom:

- Tako ti Alaha, ne ostavljaj me kod ovog zlotvora koji ne zna za velikog Alaha! Ako ovu noć provedem kod njega, ubit ću se svojom rukom. Spasi me od njega.

Alah će te spasiti od paklenog ognja. - I trgovac ustane, pa reče beduinu: - O, šeiče Arabljana, ova djevojka nije ono što tebi treba; prodaj mi je za koliko hoćeš. - Uzmi je - odgovori beduin - i plati mi je, a ako nećeš, odvest ću je u skitački logor da skuplja đubre i da napasa deve. - Dat ću ti pedeset hiljada dinara - ponudi trgovac, ali mu beduin odgovori: - Ne dao veliki Alah! - Sedamdeset hiljada dinara - reče trgovac. - Da ne da Alah - odgovori beduin; - to je manje od onoga što sam potrošio na nju; pojela mi je ječmenih pogačica za više od devedeset hiljada dinara. - Ni ti, ni tvoja obitelj, ni tvoje pleme niste pojeli ječmena brašna za devedeset hiljada dinara otkako živite! - uzviknu trgovac. - Reći ću ti još jednu riječ, pa ako ne pristaneš, potkazat ću te damaskom. namjesniku, i on će ti silom oduzeti djevojku. - Reci - izusti beduin, i trgovac reče: - Za sto hiljada dinara. - Prodajem ti je po tu cijenu i smatram da sam za taj novac kupio soli - reče beduin, a trgovac se nasmije kad je to čuo, pa ode u svoj stan i donese mu novac. On dade novac beduinu, a ovaj ga uze, misleći u sebi: - Moram otići u Jeruzalem; možda ću naći njenoga brata, pa ću ga dovesti i prodati. Potom uzjaha, pa je putovao dok nije stigao u Jeruzalem.

Otišao je u han i zapitao šta je s njenim bratom, ali ga ne nađe, i eto šta je bilo s njim.

Što se tiče trgovca i Nuzhate-az-Zaman, trgovac baci na djevojku nešto od svoje odjeće kad ju je kupio, pa pođe s njom svojoj kući...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset osma noć, ona reče:

58. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je trgovac kupio Nuzhatu-az-Zaman, pa je pošao s njom svojoj kući i odjenuo je u najraskošnije haljine.

A potom ju je poveo i uputio se s njom na trg, gdje joj je nabavio skupocjene stvari koje je željela, pa ih je sve umotao u komad atlasa, stavio ih pored Nuz- hate-az-Zaman i rekao joj: - Sve je to za tebe, a hoću samo da posvjedočiš pred damaskim namjesnikom, kad te odvedem njemu, koliko sam dao za tebe kad sam te kupio (iako je to bilo malo i za tvoj nokat!), a kad se nađeš pored njega i kad te on kupi od mene, ispričaj mu šta sam učinio za tebe i izmoli od njega sultansku povelju za mene i preporuku. Otići ću s njom njegovu ocu, gospodaru Bagdada, Omaru-ibn-an-Numanu, i on neće dopustiti da od mene uzimaju carinu na tkaninp i na sve. ono čime ću trgovati.

Kad je čula njegove riječi, Nuzhata-az-Zaman zaplače i zarida, te joj trgovac reče: - O, gospođo, vidim da prolijevaš suze iz očiju kad god ti spomenem Bagdad. Imaš li tamo nekoga koga voliš? Ako je to trgovac ili tko drugi, reci mi tko je; ja poznajem sve koji tamo žive - i trgovce i ostale. - Tako mi Alaha, ja tamo nemam znanaca ni među trgovcima ni među ostalima, već znam samo cara Omara-ibn-an-Numana, gospodara Bagdada - odgovori mu djevojka.

I kad je čuo njene riječi, trgovac se nasmija i veoma se obradova i uzvikne u sebi: - Tako mi Alaha, postigao sam ono što želim! - A da te nisu ranije nudili njemu? - zapita je. - Nisu, ali sam

se odgajala zajedno s njegovom kćerkom - odgovori mu djevojka. - Bila sam mu draga, te mi je iskazivao veliko poštovanje, a ako želiš da ti car Omar-ibn-an-Numan napiše to što želiš donesi mi tintu i pero da ti napišem pismo za nj, pa kad uđeš u grad Bagdad, predaj to pismo caru Omaru-ibn-an-Numanu u ruke i reci mu: - Tvoju robinju Nuzhatu-az-Zaman satrla je prevrtljivost dana i noći, tako da su je prodavali iz jednog mjesta u drugo. Ona te pozdravlja. - A ako te on što zapita o meni, reci mu da sam kod damaskog namjesnika.

A trgovac se začudi njenoj rječitosti, te njegova ljubav prema njoj postade još veća. - Mislim - reče joj - da su ti ljudi obmanuli um i prodali te za novac. Pamtiš li dobro Kuran? - Pamtim - odgovori djevojka - i znam filozofiju i liječenje i uvod u nauku i »Objašnjenje« Hipokritovih aforizama od liječnika Galena, a i sama sam ih objašnjavala. Čitala sam »Tezkire«, objašnjavala »Burhan«, čitala »Traktat o jednostavnim lijekovima« od ibn-al-Bajtara, raspravljala o »Kanonu« od ibn-Sine, odgonetala zagonetke i crtala figure, razmišljala o geometriji i dobro usvojila anatomiju. Čitala sam knjige šafijta, predanja i gramatiku, prepirala sam se s učenim ljudima i razmišljala o svim naukama i sasvim dobro znam logiku, rječitost, računanje i sastavljanje kalendara, znam duhovne nauke i kad je vrijeme kojoj molitvi, i razumjela sam sve te nauke.[59]

Zatim Nuzhata-az-Zaman reče trgovcu: - Donesi mi tintarnicu i papir! Napisat ću ti pismo koje će ti biti od pomoći na putu, te ti neće biti potrebne putne isprave.

Kad je čuo te riječi, trgovac povika: - Divno, divno! Ala će biti sretan onaj u čijem ćeš dvoru biti! - A zatim uze tintarnicu, papir i bakreno pero, i donese joj sve to, i poljubi zemlju iz poštovanja prema njoj, i Nuzhata-az-Zaman uze svitak papira i pero i napisa ove stihove:

Ja vidim da san bježi, leteć' s očiju mojih:
    Da nisi nesanici oči naučio moje?
Zašto, kad te se sjetim, u srcu oganj gori?
    Da l'se i dragi tako ljubavi sjećao uvijek?
Alah neka nam vrati sve slasti dana tih!
    Odoše! Ali tih slasti želja još sita nije.
Ja vjetar s molbom srećem; ta vjetar nosi uvijek
    Od strasti bezumnome iz naših krajeva vijesti.
Ja volim i tugujem, ostavši bez zaštitnika!
    Rastanak teški može i kamen zdrobiti ljut.

A kad je završila te stihove, ona ispod njih napisa i ove riječi: »Govori ona koju su satrle misli i iznurila nesanica, u čijem se mraku nemože naći oganj, i koja ne razlikuje dan od noći, vraćujući se na postelju rastanka i ispisujući kolutove ispod očiju iglom nesanice. I ona promatra zvijezde i pogledom prodire kroz mrak i okopnila je od misli i iznurenosti, i duga je priča o njenu stanju, i nitko joj ne može pomoći osim suza.«

I još zapisa ove stihove:

Tek što zaguče golub jutrom u granju gustom,
    Pokreće se već u snu ubojica - tuga moja.
I uzdahne l' samo tugujuć', onaj što strasno čezrie
    Za dragim, veća postaje tada tuga moja.
Na strast onom tužim se što za me nema milosti.
    Kako često dušu od tijela ljubav rastavlja!

A zatim joj potekoše suze iz očiju, te napisa ove stihove:

Ljubav mi tugom otrova tijelo na dan rastanka:
    Kad se rastasmo mi, rastaše se oči sa snom.
I tijelom tako suh sam, iako čovjek, i vidjet' me
    Jedva bi mogla sada, ne čuvši riječi mojih.

I proli suze iz očiju, a zatim napisa pri dnu svitka: »Ovo pismo je od one koja je daleko od dragih i rođaka, od srcem i dušom ojađene Nuzhate-az--Zaman« - pa smota svitak i dade ga trgovcu, a ovaj ga uze i poljubi, i kad je saznao što u njemu piše, obradova se i uzviknu: - Neka je

slava onome koji ti je dao obličje...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade pedeset deveta noć, ona reče:

59. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da joj je trgovac, pošto je pročitao pismo, počeo iskazivati još veće poštovanje, i cijeloga dana bijaše ljubazan prema njoj, a kad se približi veče, ode na trg, donese nešto hrane i nahrani djevojku, a zatim ode s njom u kupatilo, pa dovede hamamdžijku i reče joj: -Kad joj opereš glavu, obuci joj haljine, pa dođite da mi to kažete. - I hamam-džijka odgovori: - Slušam i pokoravam se! - A trgovac donese djevojci jela i voća i svijeće, pa sve to stavi na klupicu u hamamu, a hamamdžijka okupa djevojku i obuče joj haljinu, i Nuzhata-az-Zaman iziđe iz hamama i sjedne na klupicu u odaji ispred njega, a hamamdžijka posla nekoga da to javi trgovcu.

I kad iziđe, Nuzhata-az-Zaman vidje da je jelo već tu, te s hamamdžijkom pojede voće i jelo, a ostatak dadoše radniku u hamamu i čuvaru. Zatim je djevojka odspavala do jutra, a trgovac je noćivao postrance od nje, na drugome mjestu, pa kad se prenu iza sna, on probudi Nuzhatu-az-Zaman i donese joj tanku košulju. I uze maramu od hiljadu dinara i izvezenu haljinu turskoga kroja, i čizmice ukrašene crvenim zlatom i okićene biserom i dragim kamenjem, a u djevojčine uši udjenu zlatne naušnice od hiljadu dinara, ukrašene biserom. Na vrat joj stavi, između dojki, zlatnu ogrlicu i lanac od jantara što joj je padao do ispod grudi, i na tom lancu bješe deset kuglica i deset polumjeseca, a nasred svakoga polumjeseca bješe utisnut rubin. I taj lanac je platio hiljadu dinara, a svaku kuglicu dvadeset hiljada dirhema, dok je cijelo odijelo u koje je trgovac obukao djevojku stajalo mnogo novaca.

I kad ju je odjenuo, trgovac joj naredi da se okiti, i ona se okiti najljepšim nakitima, pa spusti koprenu i pođe, a trgovac je išao ispred nje, i kad je ugledaše ljudi, zavrtje im se mozak od njene ljepote, te rekoše: - Blagoslovljen neka je Alah, bolji od svih tvoraca! Sretan li je čovjek čija je ta djevojka!

A trgovac je išao, i Nuzhata-az-Zaman išla je za njim, dok nisu ušli u odaju sultana Šar-Kana, a kad je ušao u njegovu odaju, trgovac poljubi zemlju između sultanovih ruku i reče: - O, sretni care, doveo sam ti na poklon djevojku rijetkih osobina kojoj nema ravne u naše vrijeme; ona ima i draži i milosti! - Daj da je vidim svojim očima - reče car, te trgovac iziđe i dovede djevojku, a ona je išla za njim dok je on nije doveo pred cara Šar-Kana. I kad je car vidje, njegova krv poleti rođenoj krvi, iako ga je Nuzhata-az-Zaman ostavila kad je bila mala, te je nije viđao, samo je neko vrijeme nakon njena rođenja saznao da ima sestru po imenu Nuzhatu-az-Zaman, i brata po imenu Dau-al-Makana, i omrznuo ih je zbog carstva.

Eto zašto je malo što znao o njima.

A trgovac mu reče, kad mu je doveo djevojku: - O, care vremena, ona je čudo od ljepote i draži, tako da nema suparnice u ovo vrijeme, a pritom zna sve nauke, i svjetske i građanske i egzaktne. - Uzmi za nju onoliko za koliko si je kupio, pa je ostavi i idi svojim putem - reče car trgovcu, a ovaj odgovori: - Slušam i pokoravam se, ali napiši odobrenje da nikad ne plaćam desetinu na svoju robu. - Učinit ću to odmah - reče car - ali reci mi koliko si izmjerio novca za nju. - Izmjerio sam za nju sto hiljada dinara, a obukao sam je u haljine koje me stoje sto hiljada dinara.

I kad ču to, car reče: - Dat ću ti za nju više. - Zatim pozva svoga blagajnika, pa mu reče: - Daj ovome trgovcu trista dvadeset hiljada dinara, neka zaradi stodvadeset hiljada. - A zatim sultan Šar-Kan pozva četiri suca, pa preda trgovcu pred njima novac, a sucima reče: - Uzimam vas za svjedoke da sam oslobodio ovu robinju i da želim da je uzmem za ženu. - I suci sastaviše potvrdu o njenu oslobođenju, a zatim napiše njen bračni zapis, dok je car bacao mnogo zlata na glave prisutnih, a sluge i eunusi skupljahu novac koji im je bacao car.

A poslije toga car Šar-Kan naredi da se napiše odobrenje za trgovca, pošto mu je najprije dao novac, i napisa naređenje za vječna vremena da ovaj trgovac nikad ne plaća ni carinu ni desetinu na svoju robu i da mu nitko ne čini zla u cijelom carstvu. I zatim naredi da mu daju divno odijelo ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni šezdeset noći, ona reče:

60. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da nakon toga ostaše s carom samo suci i trgovac, i da je Šar-Kan rekao sucima: - Hoću da čujete riječi ove djevojke koje odaju njenu obrazovanost i njeno znanje i obaviještenost o svemu onome što je rekao ovaj trgovac, i da provjerite istinitost njegovih riječi. - To nije loše - odgovoriše suci - i car naredi da se spusti zavjesa, kako bi zaklonio sebe i one koji bijahu s njim od djevojke i onih koji su je pratili, i sve žene koje bijahu s djevojkom iza zavjese počeše je pozdravljati i ljubiti joj ruke i noge, jer su već saznale da je postala careva žena, a zatim počeše ići oko nje, te joj olakšaše teret svukavši joj teške haljine, i pogledaše njenu ljepotu i draži.

I žene emira i vezira dočuše da je car Šar-Kan kupio robinju kojoj nema ravne po ljepoti, znanju, mudrosti i vještini računanja, i da je ona savladala sve nauke, i da je car odmjerio i dao za nju trista hiljada dinara. I oslobodio ju je i napisao bračni ugovor s njom, i pozvao je četiri suca da ispitaju djevojku, kako bi im ona odgovorila na ono o čemu je pitaju, zapodjenuvši s njom prepirku.

I žene zamoliše muževe da ih puste, pa odoše u dvor, gdje bijaše Nuzhata-az-Zaman, i odoše joj i vidješe da eunusi stoje pred njom.

I kad Nuzhata-az-Zaman vidje kako joj dolaze žene emira, vezira i velikaša, ona skoči na noge i pođe im u susret, a robinje ustaše iza nje, i ona dočeka žene riječima: - Dobro mi došle! - i osmjehivaše im se, osvajajući im srca, a zatim im obeća velika blaga i razmjesti ih, kao da se odgajala zajedno s njima.

I one se začudiše kad vidješe kako je pametna i obrazovana, a pritom dražesna i divna, te rekoše jedna drugoj: - To nije robinja! Ne, to je neka kneginja, careva kći! - I sjedile su, uznoseći njeno dostojanstvo, i rekoše joj: - O, gospođo, ozarila si naš grad i iskazala počast našem mjestu, i zemlji, i domovini, i carstvu. I ovo carstvo je tvoje carstvo, a ovaj dvor je tvoj dvor, i mi smo sve tvoje robinje. Alaha radi, ne lišavaj nas svoje milosti i pusti nas da gledamo tvoju ljepotu! - A djevojka im se zahvali za to.

I za sve to vrijeme zavjesa bijaše spuštena, te su i ona i žene koje bjehu s njom bile odvojene od cara Šar-Kana, četiri suca i trgovca, koji su sjedili pored cara. I car Šar-Kan je pozva i reče joj: - O, carice, velika u svoje vrijeme, ovaj trgovac ti pripisuje znanje i obrazovanost, i tvrdi da znaš sve nauke, pa čak i nauku o zvijezdama. Dopusti da čujemo ponešto od onoga što si spominjala trgovcu i kaži nam štogod od toga.

Kad je čula te riječi, djevojka reče: - Slušam i pokoravam se, o, care! Prva glava odnosi se na poslove uprave i na vrline careva i ono što dolikuje izvršiocima zakona, i na to kakva moraju biti njihova svojstva, pa da budu ugodna Alahu. Znaj, o, care, da su dobra svojstva prava sjedinjena u stvarima vjere i svjetovnog života. Nitko neće dospjeti do vjere na drugi način do ovozemaljskim životom, jer je on divan put k budućem životu, a prilike na ovome svijetu stvaraju obitavaoci svojim postupcima; ljudska zanimanja dijele se na četiri dijela: na vladavinu, trgovinu, zemljoradnju i zanate. Onome koji vlada priliči savršena umješnost u upravljanju i nepogrešiva pronicavost, jer je vlast stožer sreće u ovozemaljskom životu, a taj život je put k budućem životu. Veliki Alah unaprijed je odredio kakav će biti život njegovih robova, kao što se određuje zaliha hrane za putnika koja će mu pomoći da dođe do cilja, i svaki čovjek treba da uzima od nje samo onoliko koliko mu je potrebno da se približi Alahu, i da se u tom ne povodi za svojom dušom i svojim strastima. I kad bi ljudi uzimali od dobara ovoga svijeta onoliko koliko je pravo, zacijelo bi prestale svađe, ali ljudi silom prisvajaju dobra, povodeći se za svojim strastima, i iz njihovih zanosa proistječu njihove parnice. Njima je stoga potreban vladalac da im dijeli pravdu i da dovodi u red njihove stvari, i, da car ne obu« zdava ljude, jaki bi zacijelo savladali slabe.

Ardešir je rekao: - Vjera i vlast su blizanci; vjera je riznica, a vlast je njen čuvar. Propisi vjere i ljudski umovi ukazuju na to da ljudi treba da odrede vlast, pa da ona brani onoga kome se čini nažao od onoga koji čini nažao, i da bude pravična prema slabima koje napadaju jači, i da obuzdava pakost zločinaca i nasilnika. I znaj, o, care, da je i vrijeme onakvo kakav je car. Alahov poslanik je rekao - blagoslovio ga i pozdravio Alah! - ako su dva staleža među ljudima pravedna, i ljudi će biti pravedni, a ako oni nisu pravedni, nisu pravedni ni ljudi; a ta dva staleža su učeni ljudi i emiri. - Neki mudrac je rekao: - Postoje tri vrste careva: bogobojažljivi car, car koji štiti svetinje i car koji se podaje strastima. Što se tiče bogobojažljiva cara, on primorava svoje podanike da se pridržavaju svoje vjere, te mora biti bogobojažljiviji od svih, jer on daje primjer na

koji se ugledaju ljudi u stvarima bogobojažljivosti. A ljudi treba da se pokoravaju njegovim naredbama, dok je on dužan da stavlja gnjevnog na ono isto mjesto na koje stavlja i zadovoljnog, budući da se pokorava sudbini. A car koji štiti svetinje i stara se o svjetovnim i vjerskim stvarima, primorava ljude da se pridržavaju zakona i da paze na čovječnost. On mora sjediniti u svojim rukama mač i pero, jer tko se ogriješio o ono što je napisano perom, posrnut će. I car ispravlja ono što je iskrivljeno oštricom mača i rasprostranjuje pravičnost među sva stvorenja. Što se tiče cara koji se podaje svojim strastima, on nema druge vjere osim zadovoljavanja svojih strasti i ne boji se gnjeva gospodara koji mu je dao vlast. Kraj njegova carstva je uništenje, a granica njegovih zločina - boravište propasti.

Mudraci su rekli: - Caru su potrebni mnogi ljudi, a ljudima je potreban jedan čovjek. Zato je prijeko potrebno da car zna kakve su njihove osobine, kako bi mogao dovesti u sklad njihove nesuglasice i kako bi ih obuhvatio svojom pravičnošću i zasipao ih svojom milošću. - I znaj, o, care, da je Ardešir, zvani Džamr-Šedid (a on bješe treći perzijski car), pokorio sve oblasti i podijelio ih na četiri dijela. I zato je načinio za sebe četiri prstena - po jedan prsten na svaki dio carstva - i prvi prsten bješe prsten mora, straže i sigurnosti, i na njemu je napisao »vlast«, drugi prsten je bio prsten danka i skupljanja novca, i na njemu je napisao »procvat«; treći prsten bio je prsten životnih namirnica, i na njemu je napisao »obilje«, a četvrti prsten bješe prsten žalbi, i na njemu je napisao »pravednost«. I ti običaji ostali su i ukorijenili se kod Perzijanaca sve do pojave Islama.

Hosroj je pisao svome sinu koji bješe na čelu njegove vojske: - Nemoj biti suviše darežljiv prema svojoj vojsci, postat ćeš joj nepotreban ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset prva noć, ona reče:

61. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hosroj pisao svome sinu: Nemoj biti suviše darežljiv prema svojoj vojsci, postat ćeš joj nepotreban, i ne tlači je, da te ne osjeća kao teret. Daruj je umjerenim darom i nagrađuj je milostivo; kad imaš svega u izobilju, budi darežljiv i ne tlači u bijedi.

Priča se da je jedan Arabljanin-skitač došao al-Mansuru, pa mu je rekao:

- Muči svoga psa glađu, pa će poći za tobom. - I al-Mansur se razgnjevi na Arabljanina kad je čuo to od njega, ali mu Abul-Abas at-Tusi reče: - Bojim se da mu tko drugi ne mahne pogačicom, pa da ne pođe za njim i da te ne ostavi. - I al-Mansura minu gnjev, i on vidje da je tačno ono što mu je on rekao, te naredi da obdare Arabljanina.

Znaj, o, care, da je Abd-al-Melik-ibn-Mervan pisao svome bratu Abd-al-Azisu, kad ga je poslao u Egipat: - Motri ne svoje pisare i dvorjane. Pisari će ti reći kakvo jđ stanje, a od dvorjana ćeš saznati kakav je dvorski ceremonijal, dok će te onaj što odlazi od tebe upoznati s tvojom vojskom.

Kad je Omar-ibn-al-Hatab pogađao slugu, on mu je postavljao četiri uvjeta: da ne jaše konje za vuču, da ne nosi fino odijelo, da ne troši na hranu ratni plijen i da ne odgađa molitvu za kasnije.

Rečeno je: Nema većeg bogatstva od razuma, nema boljeg razuma od predviđanja i razboritosti, nema koristi koja može biti ravna pomoći s neba, nema trgovine koja može biti ravna dobrim djelima, nema dobiti koja može biti ravna Alahovoj nagradi, nema bolje pobožnosti od poštovanja zakona, nema boljeg isposništva od poštovanja vjerskih propisa, nema bolje vjere od skromnosti, nema boljeg računa od smjernosti i nema bolje časti od znanja. Pa čuvaj glavu s onim što je u njoj i tijelo s onim što je u njemu, i sjećaj se smrti i iskušenja.

Rekao je Alija: - Bojte se nevaljalih žena i prezajte od njih. Ne savjetujte se s njima o svojim poslovima, ali se ne ustežite da im iskazujete milost, da ne zažele da vam pletu zamke. - I rekao je: - Tko prestane da bude umjeren, pomutit će mu se um! - A njegova je izreka koju ćemo navesti, ako ushtije veliki Alah.

Rekao je Omar da postoje tri vrste žena: žena koja se predaje Alahu, a voli, rađa i pomaže mužu u njegovoj borbi protiv sudbine, ali ne pomaže sudbini protiv muža; i druga vrsta žene: žena koja se brine o djeci i ni o čem više; i treća vrsta žene: žena koja je lanac što ga Alah namiče na čiji hoće vrat. I muškaraca ima tri vrste: razuman čovjek, koji radi ono što i misli; i druga vrsta

ljudi: čovjek koji je razumniji od prvoga, pa odlazi ljudima koji pravilno misle i radi onako kako mu oni savjetuju, ako mu se što dogodi, a nc zna kakve će biti posljedice; i treća vrsta ljudi: neodlučan čovjek koji ne zna pravoga puta i ne sluša onoga koji ga uči.

Pravednost u svemu prijeko je potrebna - pravednost je potrebna čak i robovima; kao primjer navode se drumski razbojnici, koji neprestano nanose zla ljudima; kad ne bi bili pravedni jedan prema drugome i kad se ne bi pridržavali nekih pravila prilikom podjele plijena, oni bi svakako narušili red koji vlada među njima. Ukratko, vrhunac plemenitih svojstava je velikodušnost i blagost.

I zatim je Nuzhata-az-Zaman govorila o vladavini careva, dok prisutni nc rekoše: - Još nismo vidjeli nikoga da o vladavini rasuđuje kao ova djevojka. Možda će nam ona što reći o kojem drugom predmetu. - I Nuzhata-az-Zaman ču i shvati što oni rekoše, pa kaza: - Što se pak tiče odjeljka o uljudnosti, to je široko polje, jer se u uljudnosti spajaju sva savršenstva.

Dogodi se da kalifu Muaviji dođe jedan od njegovih drugova za stolom, pa spomenu stanovnike Iraka i njihov zdrav razum. A Muavijeva žena, Mejsuna, Jazidova majka, slušaše njihov razgovor, pa reče, kad je ovaj otišao: - O, gospodaru pravovjernih, želim da dopustiš ljudima iz Iraka da ti dođu i da porazgovaraju s tobom, a ja ću slušati njihove riječi. - Pogledaj tko je na vratima - reče Muavija, i odgovoriše mu: - Benu Temim. - Neka uđe - reče kalif, te on uđe, a s njim bješe al-Ahnaf-ibn-Kajis. - Priđi bliže, Abu-Bahre - reče Muavija (a bješe naredio da se spusti zavjesa, da ih Mejsuna može čuti). - O, Abu-Bahre, šta ćeš mi posavjetovati? - zapita on. A al-Ahnaf odgovori: - Češljaj kosu na razdjeljak, podsijecaj brkove, sijeci nokte, čupaj dlaku ispod pazuha, brij stidnu kost i uvijek se služi čačkalicom za zube - u tome su sedamdeset i dvije vrline. I neka je avdes za tebe čišćenje od onoga što je bilo između dva petka ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset druga noć, ona reče:

62. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif Muavija na to zapitao al-Ahnafa-ibn-Kajisa: - A što ćeš preporučiti sebi samome? - na što mu ovaj odgovori: - Da stajem nogama na zemlju, da mičem njima bez žurbe i da motrim na njih okom. - A Muavija nastavi: - Što radiš kad odlaziš ljudima iz svoga plemena, koji su niži od emira? - Skromno pognem glavu, prvi pozdravljam, ne dotičem se onoga što me se ne tiče i malo govorim - reče al-Ahnaf.

- A što radiš kad odlaziš onima koji su ti ravni? - zapita ga kalif, i al-Ahnaf odgovori: - Slušam kad govore i ne napadam kad oni napadaju. - A kako se ponašaš kad odeš svojim gospodarima? - Pozdravljam ih, ne podilazeći im, i čekam da mi odgovore; ako mi kažu da im priđem, ja im prilazim; a ako mi kažu da odem, ja odlazim - odgovori al-Ahnaf. I tada ga Muavija zapita:

- Kako postupaš sa svojom ženom? - Poštedi me toga, gospodaru pravovjernih - reče al-Ahnaf, ali Muavija uzviknu: - Zaklinjem te, ispričaj mi! - I al-Ahnaf reče: - Lijepo postupam s njom, pokazujem joj da sam joj prijatelj i nemilice trošim, jer žena je stvorena od krivoga rebra. - A šta radiš s njom kad hoćeš da je imaš? - zapita ga kalif, i al-Ahnaf reče: - Razgovaram s njom dok i sama ne zaželi to, i ljubim je dok se ne uzbudi, a ako se dogodi ono što znaš, prevr- nem je na leđa. I kad se kaplja učvrsti u njenome krilu, ja kažem: - O, bože, daj da bude blagoslovljena i nemoj je unesrećiti i daj joj lijep lik. - A potom se podižem s nje da učinim avdes i lijevam vodu na ruke, a tim joj polijevam tijelo i odajem hvalu Alahu što mi je dao to blago. - Odlično si govorio - uzviknu Muavija. - Kaži mi sada šta ti je potrebno. - Potrebno mi je da budeš bogobojažljiv vladajući svojim podanicima i da prema svima budeš podjednako pravedan - odgovori al-Ahnaf, pa ustade i ode iz Muavijevih odaja, a kad on ode, Mejsuna reče: - Da u Iraku postoji samo on, to bi bilo dosta za cijeli Irak. - E, eto - nastavi Nuzhata-az-Zaman - to je samo djelić onoga što se odnosi na uljudnost. Znaj, o, care, da je Muajkib upravljao blagajnom u kalifatu Omara-ibn-al-Hataba.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset treća noć, ona reče:

63.

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Muajkib upravljao blagajnom za kalifata Omara-

NOĆ ibn-al-Hataba, a dogodi se da je ugledao Omarova sina i dao mu dirhem iz državne blagajne. - Dao sam mu dirhem - reče - a on ode kući, i, dok sam sjedio, dođe mi Omarov poslanik. I ja se poplaših, pa mu odmah odoh, kad odjednom vidim taj dirhem u njegovoj ruci. - Teško tebi, o, Muajkibe - reče mi on - našao sam nešto što se tiče tvoje duše. - A šta je to, gospodaru pravovjernih? - zapitah ga, i on mi odgovori: - Na sudnji dan ćeš se parničiti zbog tog dirhema s narodom Muhamedovim, blagoslovio ga i pozdravio Alah!

Omar napisa Abu-Musi-al-Ašariju pismo s ovakvim sadržajem: - Kad dobiješ ovo moje pismo, daj ljudima ono što im pripada, a ostalo pošalji meni - i onaj to i učini. Kad je kalifom postao Osman, on je napisao Musi to isto, i ovaj je postupio na isti način, a s njim je kalifu došao i Zijad. I kad staviše danak pred Osmana, dođe njegov sin, pa uze dirhem. I Zijad se rasplače, a Osman ga zapita: - Zašto plačeš? - I Zijad reče: - Donio sam Omaru to isto, pa kad je njegov sin uzeo dirhem, Omar je naredio da mu ga oduzmu, a ja ne vidjeh da je njemu tko šta rekao ili da su mu oduzeli dirhem. - I Osman odgovori: - A gdje ćeš naći čovjeka kao što je Omar?

Zejid-ibn-Aslam pričao je ono što mu je rekao otac: - Jednom noću iziđoh s Omarom, pa dođosmo do jedne vatre koja je buktala. I Omar mi reče:

- Aslame, mislim da su to putnici kojima je dodijala hladnoća. Hajdemo k njima. - I mi pođosmo i dođosmo do tih ljudi i vidjesmo kako jedna žena loži vatru pod kotlićem, a s njom bijahu djeca koja plakahu. I Omar im reče: - Mir vam, ljudi svjetlosti (ne htjede da kaže: ljudi vatre), šta je to s vama?

Muči nas hladnoća i noćni mrak - odgovori žena, i Omar je zapita: - A zašto plaču djeca? - Od gladi - reče žena. - A šta će vam taj kotao? - nastavi Omar.

- Umirujem ih njime - odgovori ona - i Alah će zacijelo zapitati o njima Omara-ibn-al-Hatiba na dan uskrsnuća. - A kako Omar može znati za njih? - uzviknu kalif, i žena mu odgovori: - Kako će on odlučivati o ljudskim djelima, kad ne haje za njih? I Omar mi se okrenu - nastavi Aslam i reče: - Hajdemo! - pa žurno pođosmo i dođosmo u Kuću rashoda, gdje Omar uze vreću brašna i krčag masti i reče mi: - Natovari to na mene. - Ponijet ću ja to mjesto tebe, gospodaru pravovjernih - odgovorih ja, ali me Omar zapita: - A hoćeš li ponijeti mjesto mene moje vrijeme na dan uskrsnuća? - I ja natovarih na nj hranu, pa brzo pođosmo i bacismo vreću pored žene, a zatim Omar uze malo brašna i svejednako govoraše ženi: - Daj mi još! - I on je raspirivao vatru pod kotlom (a imao je veliku bradu, te sam vidio kako izlazi dim tamo gdje brada bijaše rjeđa), dok se ne skuha sve brašno, pa uze komad masti, baci ga u nj i reče ženi: - Hrani ih, a ja ću hladiti jelo. - I oni jedoše sve dotle dok se siti ne najedoše, i Omar joj ostavi ostatak brašna, pa se obrati meni i reče:

- Aslame, vidio sam da su plakali od gladi, pa nisam želio da odem prije no što objasnim otkuda je svjetlost koju sam primijetio ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset četvrta noć, ona reče:

64. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nuzhata-az-Zaman rekla: - Vele da je Omar prolazio pored pastira-roba i počeo se s njim pogađati za ovcu, ali mu pastir reče: - Nisu moje. - Baš takav čovjek mi je potreban! - uzviknu Omar i kupi toga pastira i oslobodi ga i uzviknu: - O, bože, isto onako kao što si mi podario oslobođenje, podari mi i najveće oslobođenje.

Vele da je Omar-ibn-al-Hatib hranio sluge mlijekom, a sam je jeo lošu hranu, i odijevao ih u meku odjeću, a sam je nosio oštru. Davao je ljudima onoliko koliko im je pripadalo, i još im dodavao, darujući ih. Jednome čovjeku dao je četiri hiljade dirhema, pa mu je dodao još hiljadu, te mu rekoše: - Nećeš li tako dodati i svome sinu kao što si dodao tome čovjeku? - Njegov otac bio je pouzdan čovjek na dan Ohoda[60] - odgovori Omar.

Rekao je al-Hasan: - Doniješe Omaru mnogo novaca, a priđe mu njegova rođakinja po imenu Hafsa i reče: - Gospodaru pravovjernih, a gdje je dio tvojih rođaka? - O Hafsa - odgovori Omar - Alah naređuje da ne zaboravljam dio svojih rođaka, ali nikako da ga isplaćujem novcem naroda muslimanskog. Ti, Hafsa, činiš po volji svojoj rodbini, ali gnjeviš svoga oca! - I ona ode, vukući skut.

Rekao je Omarov sin: - Jedne godine molio sam gospodara da mi pokaže moga oca, i vidjeh ga kako briše znoj s čela. I ja ga zapitah: - Kako ti je, babo? - A on mi odgovori: - Da nema božje

milosti, otac bi ti zacijelo propao.

I zatim Nuzhata-az-Zaman reče: - Počuj, o, sretni care, drugi dio prve glave, predanja o prorokovim sljedbenicima i o drugim pravednicima. Rekao je al-Hasan iz Basre: - Ne napušta duša čovjeka na ovome svijetu prije no što zažali za tri stvari: što se nije koristio onim što je prikupio, što nije postigao ono čemu se nadao i što nije spremio mnogo hrane za put na koji polazi.

Zapitali su Sufjana: - Može li čovjek biti isposnik kad raspolaže imanjem?

- A on je rekao: - Može, ako je ustrajan u iskušenjima i ako je zahvalan Alahu za ono što mu je darovano.

Vele da je Abd-Alah-ibn-Šedad, kad mu je došla smrt, pozvao svoga sina Muhameda, pa ga je počeo učiti i rekao mu: - O, sine moj, vidim da me poziva glasonoša smrti. Ti treba da budeš pobožan i da tajno i javno odaješ hvalu Alahu i da budeš pravičan u govoru: zahvalnost nagovještava povećanje svakoga dobra, a pobožnost je najbolja hrana.

Zatim Nuzhata-az-Zaman reče: - Neka sasluša car priče iz drugoga dijela prve glave. - A kakve su to priče? - zapitaše je, a ona reče: - Kad je Omar-ibn-Abd-al-Azis postao kalif, on je došao svojim rođacima, pa je uzeo od njih ono sto su imali i unio u blagajnu. Onda Omejadi pojuriše njegovoj tetki Fatimi, Mervanovoj kćeri, a ona posla nekoga da mu kaže: - Prijeko je potrebno da se sastanem s tobom. - I ona mu dođe noću, i Omar joj pomogne da siđe na zemlju, pa joj reče, kad je sjela: - O, tetko, bolje je da ti govoriš, jer je tebi to potrebno. Reci mi šta hoćeš! - O, gospodaru pravovjernih - odgovori ona - tebi više priliči da govoriš, i tvoje će mišljenje objelodaniti skrivene misli. - I onda reče Omar-ibn-Abd-al-Azis: - Veliki Alah je poslao Muhameda kao milost za jedne i kao kaznu za druge; potom je izabrao boravište za nj blizu sebe i uzeo ga sebi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset peta noć, ona reče:

65. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nuzhata-az-Zaman rekla: - I onda reče Omar-ibn-Abd-al-Azis: - Alah je poslao Muhameda kao milost za jedne i kao kaznu za druge, a zatim je izabrao za nj prebivalište pored sebe i uzeo ga sebi, a ljudima je ostavio rijeku da piju iz nje. Poslije njega, kalifom je postao Abu-Bekr-Pravedni i ostavio rijeku onakvu kakva je i bila i činio ono što je bilo po volji Alahu. Poslije njega vladao je Omar, koji je izvršio takva djela i bio tako usrdan da je to premašivalo svačiju snagu, ali kad je kalifom postao Osman, on je odvojio jedan potok od rijeke, a zatim je vladao Muavija, i on je odvojio mnoge potoke od nje, a poslije njega su isto tako odvajali potoke Jazid i Mervanovi sinovi, Abd-al-Melik, al-Vadid i Sulejman, te je tako presahla velika rijeka. I tako je vlast prešla na mene, i ja hoću da rijeka postane ista onakva kakva je i bila. - I Fatima reče: - Htjela sam samo da porazgovaram s tobom, ali ti ništa neću ako mi tako govoriš. - I ona se vrati Omejadima, pa im reče: - Podnosite posljedice onoga što ste učinili orodivši se s Omarom.

Vele da je Omar-ibn-Abd-al-Azis, kad mu je došla smrt, okupio svoju djecu oko sebe, i Maslama ibn-Abd-al-Melik mu reče: - O, gospodaru pravovjernih, zašto ostavljaš djecu kao prosjake, kad si ti njihov pastir? Dok si živ nitko ti ne smeta da im daš iz blagajne onoliko koliko im je dovoljno, i to je bolje nego da ostaviš vladaru koji će doći poslije tebe. - A Omar pogleda Maslamu pogledom gnjevna i začuđena čovjeka i reče: - O, Maslama, ja im to nisam htio dati za svoga života, pa zar da budem nesretan zbog njih poslije svoje smrti? Među mojim sinovima jedni su ljudi koji se pokoravaju Alahu, i Alah će urediti njihovu stvar, a drugi su neposlušnici, a ja nisam čovjek koji ih može pomagati u njihovoj neposlušnosti. O, Maslama, ja sam bio s tobom na pogrebu jednog od Mervanovih sinova, i san mi se bješe svalio na oči dok bijah blizu njega, i vidjeh u snu da se on podvrgao jednoj od kazni velikoga, slavnoga Alaha. I od toga sam se užasnuo i uplašio, te sam se zarekao Alahu da neću činiti ono što je on činio, ako dobijem vlast. Bio sam usrdan u tome u toku svoga života, pa se nadam da ću dobiti oproštaj od svoga gospoda.

Govorio je Maslama: - Jedan čovjek je preminuo, i ja sam bio na njegovu pogrebu. A kad se završi pogreb, svali mi se san na oči, te vidjeh u snovima da je taj čovjek u voćnjaku u kome teku rijeke, i da je na njemu bijelo odijelo. I on mi priđe, pa mi reče: - O, Maslame, radi onoga što je

slično ovome neka rade oni koji rade. - I u tome smislu rečeno je mnogo šta.

Jedan od vjernika je rekao: - Muzao sam ovce u kalifatu Omara-ibn-Abd-al-Azisa, i jednom naiđoh na pastira, i među njegovim ovcama ugledam vuka, pa čak i mnogo vukova. Pomislih da su to psi (a prije nisam vidio vukove), te ga zapitah: - Sta radiš s tim psima? - To nisu psi, već vuci - odgovori mi on. - A zar vuci ne nanose štete stoci kad su s njom? - zapitah. A pastir mi odgovori: - Kad je glava u redu, i tijelo je u redu.

Omar-ibn-Abd-al-Azis je držao propovijed na propovjedaonici od gline, pa je rekao ove tri riječi, pošto je odao slavu i hvalu velikom Alahu: - O, ljudi, budite pravedni u potaji, kako biste bili pravedni prema svojoj braći javno; uzdržavajte se od zemaljskih djela i znajte da između kojeg bilo čovjeka i Adama nema nijednog živog među mrtvima. Umro je Abd-al-Melik i onaj koji bješe prije njega; umrijet će Omar i oni koji budu došli poslije njega. - O, gospodaru pravovjernih, hoćeš li da ti podmetnemo jastuk, pa da se malo nasloniš na nj? - reče mu Maslama, a Omar mu odgovori: - Bojim se da i njime ne navučem grijeh na vrat na dan uskrsnuća. - I samo jednom jauknu pa pade onesviješten, i Fatima viknu: - Ej, Marijame, ej, Muzahime, hej i ti tamo, pogledajte ovoga čovjeka. - I ona mu priđe, pa ga poče polijevati vodom i uze plakati dok se on nije osvijestio, a kad se osvijestio, on vidje da mu žena plače, pa je zapita: - Zašto plačeš, Fatima? - O, gospodaru pravovjernih - odgovori mu ona - vidjela sam te oborena pred nama, pa sam se sjetila da ćeš biti oboren poslije smrti, pred velikim Alahom, i da ćeš ostaviti ovaj svijet i da ćeš nas napustiti. Eto zašto plačem. - Dosta, Fatima, prevršila si mjeru! - reče Omar i podigne se, ali opet pade, i Fatima ga pritisnu uza se i uzviknu:

- Ti si mi i majka i otac, gospodaru pravovjernih! Mi nećemo moći da govorimo s tobom.

Potom Nuzhata-az-Zaman reče svome bratu Šar-Kanu i četvorici sudaca:

- Zaključak drugoga dijela prve glave ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset šesta noć, ona reče:

66. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nuzhata-az-Zaman rekla svome bratu, ne prepoznavši ga, pred četvoricom sudaca i trgovcem: - Zaključak drugoga dijela prve glave. - Dogodilo se da je Omar-ibn-Abd-al-Azis napisao onima koji se bjehu okupili na praznovanje: - Uzimam za svjedoka Alaha i sveti mjesec, u svetome gradu na dan velikog hadžiluka, da ja nisam kriv za« uvrede koje su vam nanesene, ni za neprijateljstvo onoga tko vam je neprijatelj, ako sam to naredio ili ako sam imao takvu namjeru, ili ako me tko obavijestio o tome, ili ako mi je bilo što od toga bilo poznato, i ja se nadam da će se naći mogućnost oproštaja. Ali ja ne dopuštam da se vrijeđaju drugi, jer ću sam odgovarati za svakog uvrijeđenog. I ako koji od mojih upravljača odstupi od istine i ne postupa onako kako je pisano i naređeno, vi mu se ne morate pokoravati dok se ne vrati istini.

On je rekao: - Ja ne želim da me mimoiđe smrt, jer je to posljednja stvar za koju se nagrađuje pravovjerni.

Rekao je netko od vjernika: - Dođoh gospodaru pravovjernih Omaru-ibn-Abd-al-Azisu, kad bješe kalif, i ugledah pred njim dvanaest dirhema. On naredi da ih odnesu u blagajnu, a ja mu rekoh: - O, gospodaru pravovjernih, bacio si svoju djecu u neimaštinu i načinio od njih obitelj u kojoj nema ničega. Zašto ne narediš da se štogod dade i njima i siromašnim članovima tvoje kuće? - Priđi mi - reče Omar, i kad mu priđoh, on mi reče: - Tvoje riječi: »bacio si svoju djecu u neimaštinu, daj im štogod, a i siromašnim ljudima svoje kuće«, nisu na svome mjestu, jer će se Alah starati za moju djecu i siromašne članove moje kuće, i on mi je jamac za njih. Oni su ljudi, pa ako se boje Alaha, za njih će Alah naći izlazak, a ako se predaju grijesima, ja im neću povlađivati u njihovoj neposlušnosti Alahu. - I zatim posla po svoju djecu i pozva ih k sebi (a bješe ih dvanaest muškaraca), i kad ih ugleda, iz očiju mu potekoše suze, i reče im: - Doista, vaš je otac između dvije vatre: ili ćete biti bogati, a otac će vam otići u oganj; ili ćete osiromašiti, a otac će vam otići u raj. Ali vaš otac više voli da ode u raj nego da vas vidi bogate. Odlazite, neka vas čuva Alah; ja povjeravam vašu stvar Alahu!

Govorio je Halid-ibn-Safvan: - Kad sam išao Hišamu-ibn-Abd-al-Meliku, pratio me je Jusuf-ibn-Omar, i ja stigoh kad kalif bješe otišao s povjerljivim ljudima i slugama i kad se bješe zadržao u jednom mjestu. I za nj razapeše šator, i kad ljudi zauzeše mjesto, ja priđoh kalifu s one strane gdje bijaše ćilim i počeh ga gledati, i oči mi se sukobiše s njegovim očima, te rekoh: - Neka

te Alah obaspe milošću, gospodaru pravovjernih, i neka uputi pravim putem djela koja su ti stavljena u dužnost, i neka ne pomuti tvoju radost onim što bi te moglo ožalostiti. Ne mogu naći, gospodaru pravovjernih, rječitije pouke za tebe no što je predaja o caru koji je vladao prije tebe. I kalif sjedne uspravno (a sjedio je oslonivši se na lakat), i reče: - Reci što imaš, ibn-Safvane! - I ovaj poče: - O, gospodaru pravovjernih, jedan car bješe došao prije tebe, jedne od ranijih godina, u ovu zemlju, pa je zapitao svoje sugovornike: - Jeste li vidjeli što slično onome što ja imam i je li kome darovano ono što je darovano meni?

- A pored njega bješe čovjek koji je preživio ostale »nosioce dokaza«[61] što su bili od pomoći u istini i išli po njenoj stazi, i on reče: - O, care, krupna je ta stvar o kojoj pitaš; hoćeš li mi dopustiti da ti odgovorim? - Hoću - reče car, i čovjek ga zapita. - Smatraš li ti da je prolazno ili neprolazno to što imaš?

- Prolazno je - odgovori car. - Pa zašto se onda oduševljavaš, kao što vidim, svim onim čime se nećeš dugo koristiti, a za to ćeš dugo odgovarati i poslužit ćeš sam kao zalog prilikom obračuna? - zapita ga taj čovjek. - Pa kuda da jurim, čemu da stremim? - uzviknu car, i čovjek mu odgovori: - Boravi u svome mjestu i radi pokoravajući se velikom Alahu, ili obuci tralje pa sc klanjaj svome gospodu, dok ti ne dođe suđeni čas. - I taj čovjek - nastavi Halid-ibn-Safvan - zakuca u zoru na careva vrata i vidje da je ovaj skinuo krunu i da se oprema za put u sveta mjesta - tako je utjecala na nj pravednikova pouka. - I Hišam-ibn-Abd-al-Melik proli gorke suze, tako da smoči svoju bradu, i naredi da svuku ono što bijaše na njemu, i sjedaše u svome dvoru- I sluge i ljudi iz njegove okoline dođoše Halidu-ibn-Safvanu i rekoše mu: - Eto šta si učinio s gospodarem pravovjernih! Pokvario si mu uživanje i poremetio život.

I zatim Nuzhata-az-Zaman reče Šar-Kanu: - A koliko tek ima pouka u toj glavi! Doista, ja nisam u stanju da navedem sve što se nalazi u toj glavi u toku jednog razgovora ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset sedma noć, ona reče:

67. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nuzhata-az-Zaman rekla Šar-Kanu: - O, care, a koliko još ima pouka u toj glavi. Doista, ja nisam u stanju da ih sve navedem u toku jednog razgovora. Ali će, tokom dana, o, care vremena, sve biti dobro.

I suci rekoše: - O, care, ta djevojka je pravo čudo našega doba i jedinstveni biser našega vijeka i stoljeća. Mi nismo čuli za djevojku koja bi joj bila slična u svim vremenima i u toku cijelog svog života.

I oni se oprostiše s carem, pa odoše, a onda se Šar-Kan obrati svojim slugama i reče im: - Prihvatite se priprema za svadbu i gotovite jela svake vrste.

- I oni odmah izvršiše njegova naređenja i zgotoviše svakojaka jela, a Šar-Kan naredi ženama emira, vezira i velikaša carstva da ne odlaze, već da prisustvuju prikazivanju nevjeste u svadbi.

I tek što bješe nastao predvečernji čas, a već postaviše stolove sa svim jelima kakva može poželjeti duša i kojima se naslađuju oči s pečenjem, guskama i kokošima, i svi ljudi jedoše dok se ne zasitiše. I svim pjevačicama u Damasku bješe naređeno da dođu, a isto tako i starijim carevim robinjama koje su znale pjevati, te sve one dođoše u dvor. I kad dođe veče i pade mrak, zapa- liše svijeće od vrata u tvrđavi do vrata u dvoru, s lijeve i desne strane, i emiri, veziri i velikaši pođoše ispred cara Šar-Kana, i pjevačice i sluškinje uzeše djevojku da je nagizdaju i obuku, ali vidješe da njoj nisu potrebni ukrasi.

A car Šar-Kan ode u hamam, a kad je izišao iz njega, sjedne na postelju, te mu prikazaše nevjestu u sedam haljina, a zatim joj svukoše haljine i počeše je učiti onome čemu uče djevojke kad ih vode mužu. I Šar-Kan joj dođe i oduže joj nevinost, i ona zatrudnje od njega toga istoga sata i minute i saopći mu to i Šar-Kan se veoma obradova tome i naredi mudracima da zapisu dan začeća, i izjutra sjedne na prijestolje i dođoše mu velikaši njegova carstva i pozdraviše ga. I Šar-Kan pozva svoga osobnog pisara, pa mu naredi da napiše pismo njegovu roditelju, Omaru-ibn-an-Numanu, o tome da je kupio robinju, pametnu i obrazovanu, koja je shvatila sve grane mudrosti, i da će je na svaki način poslati u Bagdad, da posjeti njegova brata Dau-al-Makana i sestru Nuzhatu-az- -Zaman. Pisao mu je da je oslobodio djevojku i da je sklopio bračni ugovor s njom, i da joj je otišao, i da je ona zatrudnjela od njega, i pohvalio je njenu pamet, a zatim je

poslao pozdrav bratu i sestri i veziru Dandanu i ostalim emirima. I zapečati pismo i posla ga po poštanskom glasonoši, i taj glasonoša je izbivao čitav mjesec dana, a zatim se vratio s odgovorom i predao ga Šar- -Kanu. I Šar-Kan ga uze i najednom vidje da u njemu piše poslije Alahova imena:

- Ovo pismo je od zbunjena i smetena čovjeka koji je izgubio djecu i napustio domovinu - od cara Omara-ibn-an-Numana njegovu sinu Šar-Kanu. Znaj da mi je poslije tvoga odlaska bilo tjeskobno na zemlji, jer ne mogu podnijeti i nisam kadar da čuvam tajnu. I to stoga što sam bio otišao u lov i hajku, a Dau-al-Makan me bio zamolio da ga pustim da ode u al-Hedžas, ali sam se ja pobojao prevrtljivosti sudbine, pa mu nisam dopustio da otputuje do naredne godine ili za još godinu dana poslije nje. I kad sam otišao u lov i hajku, bio sam odsutan punih mjesec dana ...

-

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset osma noć, ona reče:

68. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Omar-ibn-al-Numan rekao u svome pismu: - Kad sam otišao u hajku i lov, bio sam odsutan punih mjesec dana, a kad sam se vratio, vidio sam da su tvoj brat i sestra uzeli nešto novaca i da su se krišom uputili s hadžijama na hadžiluk. I kad sam saznao to, široki svijet mi je postao tjeskoban, te sam počeo, o, čedo moje, očekivati povratak hadžija, nadajući se da će tvoj brat i sestra možda doći s njima. I hadžije se vratiše, i ja ih zapitah o njima, ali mi nitko ništa nije znao reći, te sam zato obukao odjeću žalosti, i izgubio sam dušu svoju i lišio se sna i gušim se u suzama očiju svojih. - I napisao je, između ostalog, i ovo u svome pismu: »A poslije pozdrava tebi i onima koji su s tobom, javljam ti da ne treba da budeš nemaran u raspitivanju o njima. To je sramota za nas.«

I kad je pročitao pismo, Šar-Kan se rastuži zbog stanja svoga oca i obradova ga vijest da su mu nestali sestra i brat, te uzme pismo i ode svojoj ženi Nuzhati-az-Zaman. A on nije znao da mu je ona sestra, niti je ona znala da joj je Šar-Kan brat, iako ju je on posjećivao za sve vrijeme i danju i noću dok sc ne napuniše mjeseci njene trudnoće. I ona sjedne na sjedište za porodilje, i Alah joj olakša porođaj, te rodi kćerku. I Nuzhata-az-Zaman posla po Šar-Ka- na, a kad ga ugleda, reče mu: - Evo tvoje kćeri, nadjeni joj ime koje hoćeš.

- Običaj je da ljudi nadijevaju imena svojoj djeci sedmoga dana po rođenju - odgovori Šar-Kan i zatim se sagne nad svoju kćerku i poljubi je i vidje da joj je o vratu jedan od ona tri draga kamena što ih je careva kći Abriza donijela iz zemlje Ruma. I kad Šar-Kan vidje da taj kamen visi o vratu njegove kćeri, izbezumi se i obuze ga gnjev. On upre oči u kamen i dobro ga zagleda, a zatim pogleda Nuzhatu-az-Zaman i zapita je: - Kako je dospio do tebe ovaj dragi kamen, o, robinjo? I kad ču te Šar-Kanove riječi, Nuzhata-az-Zaman uzvikne:

- Ja sam tvoja gospođa i gospođa za sve one koji se nalaze u dvoru! Zar se ne stidiš da kažeš: - O, robinjo? - Ja sam carica, careva kći, i sad je kraj tajenju i stvar je postala javna i postalo je jasno da sam ja Nuzhata-az-Zaman, kćerka Omara-ibn-an-Numana. I kad Šar-Kan ču te riječi, obuze ga drhtavica, te ponikne nikom ...

-

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade šezdeset deveta noć, ona reče:

69. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Šar-Kanovo srce uznemirilo kad je čuo te riječi, i da mu je lice požutjelo i da ga je spopala drhtavica, te je poniknuo nikom. I kad je shvatio da mu je Nuzhata-az-Zaman sestra po ocu, on se onesvijesti, a kad mu se opet vratila svijest, čudom se začudio, ali nije rekao carevoj kćeri tko je. - O, gospođo - zapita je - jesi li ti kći cara Omara- -ibn-an-Numana? - Jesam - odgovori mu ona, i Šar-Kan joj reče: - Ispričaj mi zašto si se rastala sa svojim ocem i zašto su te prodali!

I ona mu ispriča sve što se dogodilo s njom od početka do kraja: Kako je ostavila bolesna brata u Jeruzalemu te kako ju je ugrabio beduin i prodao je trgovcu. I kad ču to, Šar-Kan se uvjeri da mu je Nuzhata-az-Zaman sestra po ocu. - Eto kako sam se oženio svojom sestrom! - pomisli on. - Tako mi Alaha, prijeko je potrebno da je udam za koga dvorjana, a ako se što sazna, reći ću da sam se rastao s njom, prije no što sam joj postao muž, i udat ću je za najstarijeg među dvorjanima. - I on podigne glavu, pa uzdahne i reče: - O, Nuzhato-az-Zaman, ti si doista moja sestra, i ja ću reći: - Molim Alaha da nam oprosti grijeh u koji smo zapali. Ja sam Šar-Kan, sin cara

Omara-ibn-an-Nu- mana. - I Nuzhata-az-Zaman pogleda Šar-Kana i dobro se zagleda u nj, i kad ga prepozna, gotovo izgubi razum, i poče plakati i udarati se po licu, i uzviknu:

- Nema sile ni moći do u Alaha! Učinili smo veliki grijeh! Što da radim i što da kažem ocu i majci kad me zapitaju: - Otkud ti ta kćerka? - Najbolje će biti - reče Šar-Kan - da te udam za dvorjanina i da ti dam kćerku da je odgojiš kod njega, u njegovoj kući, da nitko ne sazna da si mi sestra. To nam je namijenio veliki Alah radi djela koje mu je po volji, i mi ćemo to zatajiti ako se udas za tog dvorjanina prije no što tko sazna šta je bilo. - I on je poče nagovarati i ljubiti u glavu, i ona ga zapita: - A koje ćemo ime nadjenuti kćerkici? - I Šar-Kan odgovori: - Nazovi je Kudija-Fakan.

I on uda Nuzhatu-az-Zaman za najstarijeg dvorjanina i prevede je u njegovu kuću zajedno s kćerkom, i djevojčicu odgajahu na ramenima robinja i neprestano joj davahu napitke i razne praške.

A princezin brat, Dau-al-Makan, bješe u Damasku s ložačem za sve to vrijeme. I jednoga dana stigne poštanskim kolima glasonoša koga je car Omar-ibn-an-Numan poslao caru Šar-Kanu, i on donese pismo, i Šar-Kan ga uze i pročita, a poslije Alahova imena u njemu je pisalo: - Znaj, o, slavni care, da sam veoma ožalošćen zbog rastanka s djecom, te sam lišen sna i ne napušta me besanica. Šaljem ti ovo pismo, a čim ga primiš, pošalji mi novac i danak, a pošalji mi i tu robinju koju si kupio i uzeo za ženu. Hoću da je vidim i da čujem njene riječi, jer nam je iz zemlje Ruma stigla starica-pravednica s pet robinja bujnih grudi. One su ovladale naukom i znanjem i svim granama mudrosti, te jezik nije kadar opisati tu staricu i robinje koje su s njom, jer su izučile sve nauke i usvojile sve vrline i mudrosti. I kad sam ugledao te djevojke, ja sam ih zavolio i zaželio da budu u mome dvoru i pod mojom vlašću, da bih i ja imao robinje koje se mogu mjeriti s robinjama ostalih careva. I zapitao sam staricu koliko traži za njih, a ona mi je odgovorila: - Prodat ću ih samo za danak Damaska. - Tako mi Alaha, ja ne smatram da je to visoka cijena za njih (svaka djevojka vrijedi toliko novaca), te sam pristao na to i uveo ih u svoj dvor. Požuri s dankom, kako bi žena mogla otići u svoju zemlju, i pošalji mi svoju robinju, neka se takmiči s djevojkama pred mudracima. I ako ih ona nadvlada, ja ću ti je poslati, a s njom ću ti poslati i danak Bagdada ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sedamdeseta noć, ona reče:

70. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Šar-Kan, pošto je pročitao ovo pismo, obratio onome dvorjaninu, i rekao mu: - Dovedi mi robinju koju sam ti dao za ženu! - I Nuzhata-az-Zaman dođe, a Šar-Kan je obavijesti o onome što je bilo u pismu i reče joj: - O, sestrice, šta misliš da odgovorim?

- Tačno je mišljenje tvoje mišljenje - odgovori Nuzhata-az-Zaman, a zatim reče, obuzeta čežnjom za dragima i domovinom: - Pošalji me odmah s mojim mužem dvorjaninom, kako bih mogla ispričati ocu svoju povijest i ispripovjediti mu što mi se dogodilo s beduinom koji me je prodao trgovcu, i reći mu da me je trgovac prodao tebi, a da si me ti udao za dvorjanina, pošto si me najprije oslobodio. - I Šar-Kan odgovori: - Neka bude tako! - a zatim uze svoju kćerku Kudiju-Fakan, pa je dade dadiljama i slugama, i prionu da pripremi danak koji preda u ruke dvorjaninu, naredivši mu da s djevojkom i dankom krene u Bagdad. I Šar-Kan mu odredi nosiljku, da sjedi u njoj, a djevojci odredi drugu nosiljku. I dvorjanin mu odgovori: - Slušam i pokoravam se! - A Šar-Kan opremi deve i mazge i napisa pismo i dade ga dvorjaninu. Zatim se oprosti sa sestrom Nuzhatom-az-Zaman (a onaj kamen joj oduže i objesi ga o vrat svojoj kćeri ovješena o lanac od suhoga zlata) i dvorjanin ode te noći.

I dogodi se da je Dau-al-Makan izišao s ložačem da se prošeta pored šatora, te oni ugledaše baktrijske deve, natovarene mazge i svjetiljke i fenjere koji su gorjeli, i Dau-al-Makan zapita kakvi su to svježnjevi i čiji su, i rekoše mu: - To je danak Damaska, a nose ga caru Omaru-ibn-an-Numanu, gospodaru grada Bagdada. - A tko je vođa toga karavana? - zapita Dau-al-Makan.

- Najstariji dvorjanin, koji se oženio djevojkom što je izučila nauke i mudrosti - rekoše mu.

I kad to ču, Dau-al-Makan gorko zaplaka i zamisli se, sjećajući se svoje majke i oca i sestre i domovine. - Ne mogu više ovdje boraviti - reče on ložaču.

- Ne, krenut ću evo s ovim karavanom pa ću ići pomalo dok ne stignem u domovinu. - Nisam bio spokojan zbog tebe na putu iz Jeruzalema u Damask, pa kako da te spokojno pustim u Bagdad? - uzviknu ložač. - Ostat ću s tobom dok ne dođeš do cilja! - S ljubavlju i drage volje! - odgovori mu Dau-al-Makan.

I ložač ga poče opremati i osedla mu magarca i stavi na magarca njegovu torbu, a u torbu bješe metnuo nešto hrane za put. I spremi se, pošto je zategao pojas, pa je stajao dok pored njega ne prođoše svi svežnjevi, i dvorjanin što je putovao na devi okružen pješačkom pratnjom. I Dau-al^Makan uzjaha ložačeva magarca, pa reče ložaču: - Jaši sa mnom. - Ali ložač odgovori: - Neću jahati, nego ću te služiti. - Moraš malo jahati na svaki način - uzviknu Dau-al-Makan, i ložač mu odgovori: - Neka bude tako ako se umorim. - Vidjet ćeš, brate, šta ću učiniti s tobom kad stignem svojoj rodbini - reče Dau-al-Makan, i oni neprestano putovahu dok se ne rodi sunce, a kad dođe vrijeme podnevnom odmoru, dvorjanin naredi da stanu i da se odmore, i putnici se požuriše i odmoriše i napojiše svoje deve, a zatim im on naredi da krenu dalje. I za pet dana stigoše u grad Hamu i zadržaše se i provedoše tamo tri dana ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset prva noć, ona reče:

71. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su u gradu Hamu proveli tri dana, a zatim pođoše na put i putovahu sve dode dok ne stigoše u drugi grad, i u njemu provedoše tri dana, a zatim krenuše na put i uđoše u Dijar-Bekr, i zapahnu ih povjetarac Bagdada. I Dau-al-Makan se sjeti svoje sestre Nuzhate-az-Zaman, svoga oca i majke, pa pomisli da će se vratiti ocu bez sestre, te zaplače i zajeca i poče jadikovati, i njegova tuga bješe sve veća. I on izgovori ove stihove:

O, druzi, dokle moram ja tako trpjeti još?
A glasnik mi od vas ne stiže, da mi što kaže.
Dani jedinstva su kratki, doista!
O, kad bi se vrijeme rastanka moglo skratiti!
I za ruku uzmite me, skinite odjeću s mene,
Vidjet ćete kako sam mršav, aP krijem mršavost svoju.
I ako mi tko kaže sad: - Tješi se! - reći ću mu:
Kunem se da utjehe nema do uskrsa za me.

A ložač mu reče: - Okani se toga plakanja i jecanja, nalazimo se u blizini dvorjaninova šatora. - Ali Dau-al-Makan uzviknu: - Ja na svaki način moram izgovarati neke stihove, možda će se tako ugasiti oganj u mome srcu. - Tako ti Alaha - reče ložač - okani se tugovanja dok ne stigneš u svoju zemlju, a poslije čini što hoćeš. Ja ću biti s tobom, pa ma gdje bio. - Tako mi Alaha, neću prestati - uzvikne Dau-al-Makan i okrene lice prema Bagdadu. A mjesec je sjao i prosipao svoju svjedost, i Nuzhata-az-Zaman nije spavala te noći. I plakala je, a odjednom je čula kako njen brat Dau-al-Makan plače i izgovara ove stihove:

Sjaj bijesnu munja jemenskih,
A ja sam žalošću obuzet
Zbog dragog što bi blizu,
Što nali pozdravnu čašu tad.
I podsjeti me na onoga
Što strijelu baci u dom moj.
O, blistavi odsjevi,
Hoće li doći dani zbliženja?
O, kudioče, ne kudi me!
Iskušao me je gospod moj
Tim dragim bićem što se skri,
I sudba me je satrla.

Pošto je izgovorio te stihove, on kriknu i pade onesviješten. Eto što je bilo s njim.
Što se tiče Nuzhate-az-Zaman, ona je bdjela te noći, jer se na tom mjestu sjećala svoga brata,

i kad je usred noći čula njegov glas, ona dahnu dušom i ustade radosna, pa pozva eunuha. - Šta ti je potrebno? - zapita je on, a Nuzhata-az-Zaman mu odgovori: - Idi i dovedi mi onoga koji je izgovorio te stihove. - Ja ga nisam čuo - reče eunuh ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset druga noć, ona reče:

72. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da joj je eunuh odgovorio: - Nisam ga čuo i ne znam tko je, a svi ljudi spavaju - na što mu Nuzhata-az-Zaman reče: - Onaj koga zatekneš budna čovjek je koji je izgovorio stihove. - I eunuh poče tražiti, pa vidje da ne spavaju samo ložač i Dau-al-Makan (a on bješe zadrijemao), i kad vidje da mu eunuh stoji nad glavom, ložač se uplaši od njega, a eunuh ga zapita: - Jesi li ti izgovarao stihove? Čula te je moja gospodarica. - I ložač pomisli da se gospođa naljutila stoga što su izgovarali stihove, pa se poplaši i odgovori: - Tako mi Alaha, ja nisam! - A tko ih je onda izgovorio? - zapita eunuh. - Pokaži mi ga; ti znaš tko je, jer nisi spavao. - I ložač se poplaši za Dau-al-Makana i pomisli: - Možda će mu taj eunuh nečim naškoditi. Tako mi Alaha, ne znam tko je - reče on, a eunuh uzviknu: - Lažeš,

Alaha mi! Osim tebe, ovdje nema nikoga koji sjedi i ne spava. Ti znaš tko je!

- Tako mi Alaha - odgovori ložač - reći ću ti istinu. Taj što je izgovorio stihove - bio je jedan čovjek što je prošao putem; on me je uplašio i uznemirio,

Alah mu platio! - Ako ga poznaješ - reče mu eunuh - odvedi me njemu, pa ću ga ja uhvatiti i odvesti do nosiljke u kojoj je moja gospodarica, ili ga uhvati ti sam svojom rukom. - Idi ti, a ja ću ti ga dovesti - reče ložač - te ga eunuh ostavi i ode. On ode svojoj gospodarici i javi joj to i reče: - Nitko ga ne poznaje; to je neki prolaznik. - I Nuzhata-az-Zaman ne kaza ništa.

Što se pak tiče Dau-al-Makana, on se probudio iz drijemeža i vidio da je mjesec dospio na sredinu neba, i zapuhnu ga povjetarac praskozorja i uzburka mu u duši tugu i bolove. I Dau-al-Makan pročisti glas i htjede izgovarati stihove, a ložač ga zapita: - Što hoćeš da radiš? - Hoću da izgovorim neke stihove, ne bih li ugasio oganj u svom srcu - odgovori Dau-al-Makan. A ložač reče: - Ti i ne znaš šta je bilo sa mnom! Ja sam se spasio smrti samo time što sam se nekako izgovorio pred eunuhom. - A šta je to bilo? Ispričaj mi šta se dogodilo - zapita Dau-al-Makan.

I ložač odgovori: - O, gospodaru, došao mi je jedan eunuh dok si drijemao, a imao je dugačku palicu od bademova drveta. On je zagledao lica ljudi koji su spavali i raspitivao se tko je izgovorio stihove, ali nije našao nijednog budnog čovjeka osim mene. I kad me je zapitao, ja sam mu kazao da je to neki prolaznik na putu,te je eunuh otišao, i tako me je Alah spasio od njega, a inače bi me eunuh ubio. I rekao mi je: - Kad ga opet čuješ, dovedinam ga. - Dau-al-Makan zaplače kad je to čuo i uzvikne: - Tko će me spriječiti da izgovaram stihove! Izgovarat ću ih, pa neka bude sa mnom što bude. Ja sam blizu svoje zemlje i neću ni na koga misliti. - Ti samo hoćeš da upropastiš svoju dušu! - uzviknu ložač. Ali Dau-al-Makan reče: - Na svaki način ću izgovarati stihove! - I onda ložač povika: - Onda ću se smjesta rastati s tobom! Namjeravao sam da se ne rastajem s tobom dok ne uđeš u svoj grad i dok se ne sastaneš s ocem i majkom! Proboravio si kod mene godinu i po dana, a nisam ti učinio nikakvo zlo. Šta te je spopalo da izgovaraš stihove, kad smo mrtvi umorni od hoda i nespavanja! Svi ljudi su prilegli da se odmore, i san im je potreban. - Neću odustati od toga! - uzviknu Dau-al-Makan, i tuga mu uzburka dušu, te oda ono što je tajio i izgovori ove stihove:

Živjesmo i bjehu nam dani sluge odane,
I živjesmo zajedno u kući ljepšoj od svih.
Tko će mu dati dom sad dragi, gdje negda bješe
Dau-al-Makan i gdje bješe Nuzhata-az-Zaman tad?

Pošto je izgovorio ove stihove, on triput kriknu, pa pade na zemlju one- sviješten, te ložač ustade i pokri ga. A kad ču stihove u kojima se spominje njeno ime, ime njena brata i njihovog zajedničkog doma, Nuzhata-az-Zaman, zaplače i zovne eunuha, pa mu reče: - Teško tebi! Onaj koji je prvi put izgo- vorio stihove, izgovorio ih je i po drugi put, i ja sam ga čula u tvojoj blizini. Tako mi Alaha, ako mi ga ne dovedeš, probudit ću dvorjanina, pa će te prebiti i otjerati! Ali uzmi ovu stotinu dinara, pa ih daj tome čovjeku i dovedi mi ga, ali ljubazno, ne nanoseći mu bola, a

ako ne pristane, daj mu ovu kesu sa sto dinara; ako je ne uzme, ostavi mu je i gledaj da saznaš gdje se nalazi i čime se bavi i iz koje je zemlje. I vrati mi se što prije i ne gubi vrijeme ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koje je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset treća noć, ona reče:

73. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nuzhata-az-Zaman poslala toga eunuha da potraži onoga čovjeka i da mu je rekla: - Pazi da mi se ne vratiš i da mi ne kažeš da ga nisi našao! - I eunuh iziđe, pa poče udarati ljude i gaziti ih, ali ne nađe nijednog budnog, i svi ljudi spavahu, jer bjehu umorni.

A kad dođe do ložača, vidje ga gdje sjedi gologlav, pa mu priđe, uhvati ga za ruku i zapita: - Jesi li ti to izgovorio stihove? - A ložač se uplaši da mu se što ne desi, te reče: - Nisam, tako mi Alaha, o, starješino ljudi, nisam ja! - Neću te ostaviti - reče eunuh - dok me ne odvedeš onome što je izgovorio stihove.

Bojim se da mi se ne razljuti gospodarica, ako joj se vratim bez njega. - Kad je čuo eunuhove riječi, ložač se poplaši za Dau-al-Makana, te reče eunuhu, gorko plačući: - Tako mi Alaha, nisam ja, niti znam tko je; ja sam samo čuo kako je neki čovjek izgovarao stihove prolazeći putem. Nemoj griješiti duše zbog mene; ja sam stranac i došao sam zajedno s vama iz Jeruzalema, grada Alahova prijatelja. - Hajde sa mnom, pa ispričaj to mojoj gospodarici svojim ustima.

Ja nisam vidio nijednog budnog čovjeka, osim tebe - reče eunuh, i ložač uzviknu: - Zar nisi došao i zar me nisi vidio kako sjedim na ovome mjestu?

Ti znaš na kome sam mjestu i da se nitko ne može maći, jer bi ga uhvatila straža. Idi ti kući, i ako od ovoga časa čuješ koga da izgovara stihove, pa bilo izbliza ili izdaleka, onda ću to biti ja ili netko koga ja poznajem, te ćeš samo od mene saznati tko je on. - Zatim poljubi eunuha u glavu i poče ga nagovarati, i eunuh ga ostavi, ali kad je još jednom obišao logor, on se sakri iza ložača, bojeći se da se vrati gospodarici praznih ruku. A ložač priđe Dau-al-Makanu, pa ga probudi i reče mu: - Ustani, pa sjedni, ispričat ću ti što se dogodilo!

I Dau-al-Makan ustane, i ložač mu ispriča šta se dogodilo, te mladić uzviknu: - Okani me se, više se neću premišljati i neću ni s kim računati; moja je zemlja blizu! - Zašto se povodiš za svojim srcem i za sotonom? Nikoga se ne bojiš, a ja se bojim i za tebe i za sebe - reče ložač. - Tako ti Alaha, nemoj više izgovarati nikakve stihove dok ne uđeš u svoju zemlju. Zar ne znaš da ta gospođa, dvorjaninova žena, želi da te otjera zato što si je uznemiro? Ona je, čini se, bolesna ili ne spava zbog toga što je umorna od putovanja i velike daljine. Evo kako već po drugi put šalje eunuha da te potraži. - Ali se Dau-al- -Makan ne obazre na ložačeve riječi, nego povika i po treći put i izgovori ove stihove:

Ja ostavih kudioce pokudom njinom uznemiren.
Kude oni, ne znajući da time podstiču samo.
Ne pokoravam se kudiocu što kori moju ljubav za nj.

A dok je mladić izgovarao stihove, eunuh ga je slušao, pritajivši se, i tek što on prestade govoriti i dovrši stihove, a eunuh mu već bješe nad glavom.

Ložač pobježe kad vidje eunuha i stade podalje, gledajući šta će se zbiti među njima.

I eunuh reče: - Mir vama, o, gospodaru! - I Dau-al-Makan odgovori: - I vama mir i Alahova milost i njegov blagoslov! - O, gospodaru - reče eunuh ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset četvrta noć, ona reče:

74. NOĆ

- Doprlo mi jedo ušiju, o sretni care, da je eunuh rekao Dau-al-Makanu: - O, gospodaru, dolazio sam ti noćas triput, zato što te moja gospodarica zove da joj dođeš. - A odakle je ta kuja koja me traži, ubio je Alah i ubio joj muža zajedno s njom? - uzviknu Dau-al-Makan i zasu grdnjom eunuha, a eunuh mu nije mogao odgovoriti, jer mu gospodarica bješe naredila da ne vrijeđa mladića i da ga dovede samo ako on to želi, a ako ne pođe, da mu da sto dinara. I eunuh

poče blago govoriti i reče mu: - O, gospodaru, ja se nisam ogriješio o tebe niti sam te uvrijedio. Samo je potrebno da te tvoji plemeniti koraci odvedu mojoj gospodarici, zajedno sa mnom. Od nje ćeš dobiti odgovor, pa ćeš se vratiti u zdravlju i sreći, i kod nas ti se veoma raduju.

Kad je to čuo, mladić ustade i pođe između ljudi, preskačući ih, a ložač je išao za njim i gledao u nj i govorio u sebi: - Propade mu mladost! Sutra će ga objesiti! - I ložač je išao za njim[1] sve dotle dok se nije približio onom mjestu kamo se bjehu uputili (a oni ga nisu vidjeli), i onda stade misleći: - Zlo će biti ako kaže za mene da sam mu rekao neka izgovara stihove.

Eto šta je bilo s ložačem.

Što se pak tiče Dau-al-Makana, on je išao s eunuhom sve dotle dok nisu stigli do mjesta, i onda eunuh ode Nuzhati-az-Zaman i reče joj: - O, gospođo, doveo sam ti onoga koga si tražila. To je mladić divna lica i na njemu se vide tragovi blagostanja. - I kad Nuzhata-az-Zaman ču to, srce joj zadrhta, te uzviknu: - Neka izgovori kakve bilo stihove, da ga čujem izbliza, a zatim ga zapitaj kako se zove i iz koje je zemlje.

I eunuh iziđe, pa reče mladiću: - Izgovori stihove koja znaš; gospođa je tu u blizini i sluša te, a poslije ću te pitati kako se zoveš, iz koje si zemlje i šta si. - S ljubavlju i drage volje! - odgovori Dau-al-Makan. - Ali ako me pitaš o imenu, ono se otrlo, i lik mi je iščezao, a tijelo mi je smršalo. A moja povijest - početak joj se ne zna i kraj se ne može izložiti, i eto, ja sam kao pijan čovjek koji je popio mnogo vina ne štedeći se, te ga je savladalo pijanstvo, pa luta izgubivši sebe sama, ne znajući što da radi i utonuvši u more razmišljanja.

Nuzhata-az-Zaman zaplaka kad je čula te riječi, i plakala je i jecala sve više. - Zapitaj ga da nije ostavio koga od onih koji su mu dragi, na primjer oca i majku? - reče ona eunuhu, i ovaj ga zapita onako kako mu je Nuzhata-az-Zaman naredila, a Dau-al-Makan odgovori: - Jest, napustio sam ih sve, a od svih mi je draža sestra, od koje me je rastavila sudba. - Nuzhata-az-Zaman ne reče ništa kad ču te njegove riječi, a zatim uzviknu! - Neka ga veliki Alah sastavi s onima koje voli!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset peta noć, ona reče:

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nuzhata-az-Zaman čula mladićeve riječi i da je uzviknula: - Neka ga Alah sastavi s onima koje voli! A zatimje rekla eunuhu: - Reci mu da hoću čuti štogod o njegovu rastanku s dragima i zavičajem. - I eunuh reče mladiću ono što mu je naredila njegova gospodarica, i Dau-al-Makan poče uzdisati te izgovori ove stihove:

Ljubav prema njoj druga je svih onih što vole kog.
Ja poštujem taj dom gdje Hinda nađe staništa za se.
Volim je - ljubav drukčiju ne zna sav rod ljudski,
I »prije« u njoj nema nit ima »kasnije«.
I miriše prah dolina na mošus i na ambru
Kad protrči njome ljepotice Hinde noga.
Pozdravljam dragu svoju na brežuljku u logoru,
Veliku u svom rodu - oko nje svi robovi su.
O, druzi, ljepšega nema pred veče počinka sad.
Čekajte! Vrbova grana je tu, taj znak zaborava.

Kad je on završio stihove i kad ih je čula Nuzhata-az-Zaman, ona podigne krajičak zavjese na nosiljci i pogleda u mladića. I kad joj pogled pade na njegovo lice, ona ga prepozna i uzviknu, uvjerena da je to on: - O, brate moj, o, Dau-al-Makane! - A i on pogleda u nju, pa je prepozna i poviče: - O, sestrice, o, Nuzhato-az-Zaman! - I Nuzhata-az-Zaman pojuri njemu, i on je prihvati u zagrljaj, i oboje padoše onesviješteni, i eunuh se začudi kad ih vidje u takvu stanju, i baci nešto preko njih da ih pokrije. Počekao je dok se ne osvijestiše, a kad se oboje povratiše, Nuzhata-az-Zaman se veoma obradova i minuše njene brige i njeni jadi. I u duši joj je jedna radost smjenjivala drugu, i ona izgovori ove stihove:

Zakle se sudba da život moj uvijek zagorčava.
Ta ogriješi se o obećanje, sudbo, okaj sad svoj grijeh!
Nastala je sreća, dragi moj sada pomaže mi!
Ustani i ti na poziv radosti, priberi skute.
Ne mišljah da su raj kovrče njegove do onog časa
Kad se s rumenih usana napih vode Kausara.

Kad je to čuo, Dau-al-Makan pritisne sestru na grudi, a od prevelike radosti potekoše mu suze iz očiju, i on izgovori ove stihove:

Naša je ljubav jednaka, ali samo ona ponekad
Trpjeti može ustrajno, a ja ustrajan nisam.
Ona strahuje od prijetnji zavidljivih,
A ja sam bezuman kad oni meni prijete.

I posjediše malo pored ulaza u nosiljku, a zatim Nuzhata-az-Zaman reče:

- Hajdemo u nosiljku; ispričaj mi šta je bilo s tobom, a ja ću ti ispričati šta jebilo sa mnom. - I kad uđoše, Dau-al-Makan reče: - Ispričaj najprije ti! - I Nuzhata-az-Zaman mu ispripovjedi sve šta je bilo s njom od časa kad ga je ostavila u hanu i šta joj se dogodilo s beduinom i trgovcem: kako ju je trgovac kupio od beduina i kako ju je odveo bratu Šar-Kanu i prodao mu je, i kako ju je Šar-Kan oslobodio, pošto ju je kupio, i kako je napisao s njom bračni zapis i bio s njom, i kako je car, njen otac, dočuo za nju, pa je poslao ljude Šar-Kanu i zatražio da mu je pošalje. - I zatim uzviknu: - Neka je hvala Alahu koji mi te je poslao! Kao što smo otišli zajedno od oca, tako ćemo mu se zajedno i vratiti! - Zatim mu reče: - Moj brat Šar-Kan udao me je za ovog dvorjanina, kako bi me on odveo ocu. Eto šta me je snašlo od početka do kraja; sad mi ispričaj šta se dogodilo s tobom poslije mog odlaska.

I Dau-al-Makan joj ispriča sve što mu se bješe desilo od početka do kraja: kako mu je Alah poslao ložača i kako je ovaj pošao zajedno s njim i trošio na nj svoj novac, i ispriča joj kako ga je ložač dvorio i noću i danju, i Nuzhata-az-Zaman reče da je zahvalna ložaču za to. - O, sestrice - reče potom Dau-al-Makan - taj ložač mi je činio dobra koja nitko ne čini onima koje voli, pa ih ne čini ni otac sinu. Čak je i gladovao, a mene je hranio; i išao je pješice, a mene ostavljao da jašem. I moj život je djelo njegovih ruku. - Ako ushtije veliki Alah, nagradit ćemo ga za to onim čime možemo - odgovori Nuzhata-az-Zaman.

Zatim ona zovne eunuha, te ovaj dođe, pa poljubi ruku Dau-al-Makanu, i Nuzhata-az-Zaman mu reče: - Uzmi ovaj poklon za dobru vijest, o, čovječe blaga lica, jer sam se našla s bratom zahvaljujući tebi. Kesa što je kod tebe i ono što je u njoj, tvoje je. Idi i dovedi mi što prije svoga gospodara! - I eunuh se obradova, i ode dvorjaninu, pa ga pozva da ode gospođi, i kad ga je doveo, dvorjanin ode svojoj ženi, Nuzhati-az-Zaman, i nađe pored nje njena brata. On zapita tko je to, i Nuzhata-az-Zaman mu ispriča od početka do kraja što se dogodilo s njima, pa doda: - Znaj, o, dvorjanine, da nisi uzeo za ženu robinju - uzeo si kćerku cara Omara-ibn-an-Numana, a ovo je moj brat, Dau-al- -Makan.

I kad je čuo tu povijest od nje, dvorjanin se uvjeri da je istina sve što mu je ona rekla, i ta mu istina postade jasna kao dan. Bio je uvjeren da je postao zet cara Omara-ibn-an-Numana, te izgovori za se: - Suđeno mi je da postanem namjesnik neke zemlje! - Zatim priđe Dau-al-Makanu i čestita mu sretni sastanak sa sestrom, a zatim odmah naredi slugama da za Dau-al-Makana pripreme šator i jednog od najljepših konja.

I mladićeva sestra reče dvorjaninu: - Približili smo se našoj zemlji, te ću ostati nasamo s bratom, da se zajedno odmorimo i nagledamo jedno drugoga, budući da smo dugo bili razdvojeni. - Neka bude onako kako vi hoćete - odgovori dvorjanin, pa im posla svijeće i svakojakih poslastica, a Dau-al- -Makanu tri najraskošnija odijela, i ode od njih. I išao je pješice dok nije došao do nosiljke, a Nuzhata-az-Zaman mu je rekla: - Pošalji po eunuha i naredi mu da dovede ložača. I neka pripremi konja z nj, da dojaše, i odredi mu hranu za jutarnje i večernje objede i naredi mu da se ne rastaje s nama. - I dvorjanin posla po eunuha, pa mu reče da to učini, i eunuh odgovori: - Slušam i pokoravam se!

I zatim eunuh povede svoje momke pa je išao tražeći ložača dok ga nije našao na kraju

logora (a on bješe već osedlao magarca da pobjegne) i suze su mu tekle niz obraze od straha i tuge zbog rastanka s Dau-al-Makanom, i on reče: - Upozoravao sam ga, Alaha radi, ali me nije slušao. Pogledaj-de! Tako mu i treba! - I on još nije izgovorio te riječi, a eunuh mu je već stajao iznad glave, i sluge ga opkoliše, a kad ložač primijeti da mu eunuh stoji iznad glave i kad ugleda momke oko sebe, požutje u licu i poplaši se ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset šesta noć, ona reče:

76. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su ložaču, kad je ugledao eunuha iznad svoje glave, zaklecala koljena, i da se poplašio i rekao, podigavši glas:

- On nije znao kako sam mu veliko dobro učinio! Mislim da me je potkazao eunuhu i ovim slugama i načinio od mene saučesnika u svom grijehu! - Ali eunuh odjednom povika na nj i reče: - Tko je to izgovarao stihove! O, lažljiv- če, zašto mi govoriš: »Ja nisam izgovarao stihove niti znam tko ih je izgovarao«, kad je to bio tvoj drug? Neću te ostaviti odavde do Bagdada, a ono sto se dogodilo s tvojim drugom, dogodit će se i s tobom! - I ložač uzviknu kad je čuo eunuhove riječi: - Ono čega sam se bojao, dogodilo se!

A eunuh viknu slugama: - Skinite ga s magarca! - I sluge skinuše ložača s magarca i dovedoše mu konja, pa ga on uzjaha i pođe zajedno s karavanom, a sluge ga opkoliše, i eunuh im reče: - Ako mu padne i dlaka s glave, netko od vas će mi platiti životom! - I tiho doda: - Iskazujte mu poštovanje i nemojte ga ponižavati! - A kad vidje te momke oko sebe, ložač izgubi nadu da će ostati živ, pa se okrene eunuhu i reče: - O, starješino, ja mu nisam ni rod ni pomoz' bog! Taj mladić mi nije rođak, ja sam samo ložač u hamamu i našao sam ga bačena na gomili smeća i bolesna!

I karavan je išao, a ložač je plakao i padale su mu na pamet mnoge pretpostavke o onome što ga je čekalo, i eunuh je išao uporedo s njim i ništa mu nije saopćio, već mu je samo rekao: - Uznemirio si našu gospođu izgovarajući stihove zajedno s onim mladićem, ali se ne boj ničega! - I eunuh se potajice izrugivao ložaču.

A kad bi zastali da se odmore, donosili bi im hranu i eunuh bi jeo iz iste zdjele s ložačem, pa bi poslije objeda eunuh naredio slugama da donesu ibrik sa zašećerenim pićem, te bi otpio iz njega, a zatim bi dao ložaču da i on otpije. Ali ložačeve suze nisu presahnjivale, jer se bojao za sebe, a bio je žalostan zbog rastanka s Dau-al-Makanom i zbog onoga što mu se bješe dogodilo u tuđini.

Putovahu tako, a dvorjanin je bio čas pored ulaza u nosiljku, da se nađe pri ruci Dau-al-Makanu, sinu cara Omara-ibn-an-Numana, njegovoj sestri Nuzhati-az-Zaman, a čas je pogledao ložača, dok su Nuzhata-az-Zaman i njen brat Dau-al-Makan razgovarali i tugovali, i tako su neprestano putovali dok se nisu toliko približili svojoj zemlji da između njih i njihove zemlje nije bilo više od tri dana hoda.

I predveče padoše na počinak i odmoriše se i provedoše na odmorištu sve dode dok ne zablista zora, a onda se probudiše i htjedoše natovariti stoku, kadi se odjednom podigne velika prašina od koje se zamrači nebo, kao da je pala mrkla noć, te dvorjanin povika: - Pričekajte, nemojte tovariti! - I on pojaha konja zajedno sa svojim slugama i uputi se toj prašini. A kad joj se približio, vidješe da je iza nje nagrnula vojska slična burnom moru, i u njoj bjehu stjegovi, barjaci i bubnjevi, i konjanici i vitezovi, i dvorjanin se začudi tome. I kad ih ugledaše ljudi iz te vojske, odvoji se jedno odjeljenje od pedeset konjanika, pa konjanici priđoše dvorjaninu i onima koji bjehu s njim i opkoliše ih, i oko svakog dvorjaninova roba nađe se po pet konjanika. - Šta se to dogodilo i otkud ta vojska koja s nama tako postupa? - zapita dvorjanin, i rekoše mu: - Tko si ti, otkud ideš i kamo si se uputio? - Ja sam dvorjanin damaskog emira, cara Šar-Kana, sina cara Omara-ibn-an-Numana, vladara Bagdada i zemlje Hora- sana, i on me šalje s dankom i darovima njegovu ocu u Bagdad - odgovori dvorjanin.

Kad čuše te riječi, ratnici spustiše rupce na lica i zaplakaše - i rekoše: - Car Omar-ibn-an-Numan je umro, a umro je svakako zato što je otrovan. Idi, neće ti se dogoditi nikakvo zlo, i nađi se s njegovim starim velikim vezirom Dandanom! - Na to dvorjanin gorko zaplače i uzvikne: - O, kakvo nam je razočaranje donijelo ovo putovanje! - I plakao je zajedno s onima što bjehu s njim, dok se ne pomiješaše s vojskom, i onda zamoliše vezira Dandana da dopusti dvorjaninu da uđe, i

on mu to dopusti. I vezir naredi da mu razapnu šator, pa sjedne na postelju usred šatora i reče dvorjaninu da i on sjedne, a kad je ovaj sjeo, on ga zapita kakva je njegova povijest, i dvorjanin mu reče da je on dvorjanin damaskog emira i da je donio darove i damaski danak, i kad je to čuo, vezir zaplače pri spomenu Omara-ibn-an-Numana.

A zatim vezir Dandan reče dvorjaninu: - Car Omar-ibn-an-Numan je otrovan, i nakon njegove smrti ljudi se nisu složili u tome kome da predaju vlast poslije njega, pa su čak počeli i ubijati jedni druge, ali su ih u tome spriječili velikaši i plemići i četiri suca. Ljudi su se dogovorili da se nitko ne protivi naređenju četvorice sudaca, pa se sporazumješe da mi pođemo u Damask i da se uputimo sinu Omara-ibn-an-Numana, caru Šar-Kanu, pa da ga dovedemo i načinimo sultanom u carevini njegova oca. Ali među njima ima mnogo ljudi koji hoće njegova drugog sina, čije je ime Dau-al-Makan, a s njim je njegova sestra, po imenu Nuzhata-az-Zaman. Oni su otišli u zemlju al-Hedžas i već je prošlo pet godina kako se o njima nije ništa čulo. - Kad je dvorjanin čuo da je istina ono što se dogodilo s njegovom ženom, njega obuze velika tuga zbog sultanove smrti, ali je ipak bio i veoma radostan, naročito stoga što je stigao Dau-al-Makan, jer će on biti sultan u Bagdadu poslije njegova oca ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset sedma noć, ona reče:

77. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Šar-Kanov dvorjanin i rastužio i obradovao i da se obratio velikom veziru Dandanu i rekao mu: - Doista je ono što se desilo s nama čudo nad čudima. Znaj, o, veliki vezire, da vas je samim tim što ste naišli na mene Alah spasio tegoba i sve je ispalo onako kako želite i ne može biti lakše: Alah vam je vratio Dau-al-Makana i njegovu sestru Nuzhatu-az-Zaman, i sve će biti lakše i kako treba.

Kad je čuo te riječi, vezir se veoma obradova i reče: - O, dvorjanine, ispričaj mi njihovu povijest. Šta se zbilo s njima i zašto su bili odsutni?

I dvorjanin mu ispriča povijest Nuzhate-az-Zaman, koja mu je postala žena, i ispripovjedi što je bilo s Dau-al-Makanom, od početka do kraja, i kad je on završio priču, vezir Dandan posla po emire i velikaše carstva i obavijesti ih o tome, i oni se veoma obradovaše i začudiše tom stjecaju događaja.

Zatim se svi okupiše, pa priđoše dvorjaninu, stadoše preda nj i poljubiše zemlju između njegovih ruku, i otada je vezir prilazio dvorjaninu i stajao pred njim. A dvorjanin je još istoga dana održao veliki divan, i sjeo na prijestolje zajedno s vezirom Dandanom, i pred njim stajahu svi emiri, velikaši i činovnici, poredani prema starješinstvu. A potom rastopiše šećer u ružinoj vodi i popiše je, i emiri sjedoše da vijećaju i dopustiše svim ostalim ratnicima da pođu i izmaknu malo naprijed, dok se savjetovanje na završi i dok ih oni se sustignu.

I ratnici poljubiše zemlju između dvorjaninovih ruku, pa pojahaše konje, i pred njima bjehu vojničke zastave, a velikaši završiše vijećanje, pa pođoše i stigoše vojsku.

I dvorjanin priđe veziru Dandanu, pa mu reče: - Po mome mišljenju, treba da ja pođem naprijed i da stignem prije vas, kako bih pripremio sultanu podesno mjesto i kako bih ga obavijestio da ste stigli, i da ste ga izabrali za sultana nad sobom, umjesto njegova brata Šar-Kana. - Divna je ta odluka koju si donio! - odgovori vezir, i dvorjanin ustane, a vezir Dandan se podigne iz poštovanja prema njemu i preda mu poklone, zaklinjući ga da ih primi, i emiri i činovnici također mu dadoše poklone i prizvaše blagoslov na nj i rekoše:

- Možda ćeš progovoriti koju o nama sa sultanom Dau-al-Makanom, ne bi li nas ostavio na našim položajima.

Dvorjanin pristade da učini ono za što su ga zamolili, pa onda naredi svojim slugama da pođu. A vezir Dandan posla šatore s dvorjaninom i naredi posteljničarima da ih razapnu izvan grada, na udaljenosti od jednoga dana hoda, i oni izvršiše njegovo naređenje. I dvorjanin pojaha konja, ne može biti radosniji, i reče u sebi: - Baš je blagoslovljeno ovo putovanje! - I njegova žena poraste u njegovim očima, a i Dau-al-Makan. I on pohita putem i stigne do mjesta koje bijaše udaljeno dan hoda od grada, pa naredi da se tu zadrže, ne bi li se odmorili i pripremili mjesto na kome može sjediti Dau-al-Makan, sin cara Omara-ibn-an-Numana, a sam se smjesti podalje, zajedno sa svojim robovima, pa naredi svojim slugama da od svoje gospodarice Nuzhate-az-Zaman izmole za nj odobrenje da joj može otići, i kad je oni izmoliše, ona to odobri te joj dvorjanin dođe i sastane se s njom i njenim bratom. On im reče da im je umro otac i da su glavari

u državi proglasili za cara Dau-al-Makana, na mjesto njegova oca, Omara-ibn-an-Numana, i čestita im carsku vlast, a njih dvoje za- plakaše zbog očeve smrti i zapitaše zašto su ga ubili. - To zna vezir Dandan - odgovori dvorjanin - a on će sutra biti ovdje sa svom vojskom. A tebi, o, care, ostaje samo da činiš onako kako ti je rečeno, jer su te svi izabrali za sultana, a ako ne učiniš tako, postavit će za sultana nekog drugog, pa nećeš biti siguran od onoga koga mogu dovesti za sultana umjesto tebe.. Možda će te on ubiti, ili će se među vama zapodjenuti kavga, pa ćete ispustiti vlast iz ruku.

Dau-al-Makan pošutje neko vrijeme, oborivši glavu, a zatim reče: - Pristajem na to, jer mi ne preostaje drugo. - On se uvjeri da dvorjanin govori umjesno, te mu reče: - O, čiko, a što da radim s bratom Šar-Kanom? - O, čedo moje - odgovori mu dvorjanin - tvoj brat će biti sultan Damaska, a ti sultan Bagdada. Budi čvrst u svojoj odluci i pripremi se.

I Dau-al-Makan prihvati njegov savjet. A zatim mu dvorjanin donese carsko odijelo, koje bješe donio vezir Dandan, i dade mu kratak mač, pa ode. Zatim dvorjanin naredi posteljničarima da izaberu visoko mjesto, pa da tamo razapnu prostrani šator za sultana, kako bi mogao tamo sjediti kad mu dođu emiri, i naredi kuharima da zgotove najbolja jela i da ih iznesu, a vodonošama naredi da postave sudove s vodom. I nakon jednoga sata podigne se prašina i zastre jedan kraj neba, a zatim se prašina raziđe i iza nje iskrsnu golema vojska koja je ličila na uzburkano more ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset osma noć, ona reče:

78. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je iza prašine koja se razišla iskrsnula golema vojska, i svima bi jasno da je to vojska Bagdada i Horasana a da joj je na čelu vezir Dandan, i da se svi oni raduju što je sultanom postao Dau-al-Makan. A Dau-al-Makan bješe obukao carsko odijelo i opasao mač za svečane prilike, i dvorjanin mu privede konja, te on uzjaha sa svojim robovima, a svi oni koji bjehu u šatorima pođoše u povorci pred njim. I car uđe u veliki šator, pa sjedne i stavi kratak mač uz bedro, a dvorjanin je s poštovanjem stajao pred njim, i robovi stadoše pored prolaza što je vodio u šator, s isukanim mačevima u ruci.

Zatim se približi vojska i vojnici zamoliše za odobrenje da uđu, i kad je dvorjanin zamolio sultana Dau-al-Makana da im to dopusti, on im je dopustio i naredio da ulazi jedna desetina za drugom, i dvorjanin to saopći vojnicima, a oni na to odgovoriše pažnjom i pokornošću i svi stadoše pored ulaza u prolaz, a njih deset uđoše. I dvorjanin pođe s njima kroz prolaz i odvede ih sultanu Dau-alrMakanu, i kad vojnici ugledaše cara, osjetiše strah i poštovanje, ali ih Dau-al-Makan dočeka ne može biti ljepše i obeća im svako dobro, te mu oni poželješe sreću, prizivajući na nj blagoslov i zaklinjući mu se na vjernost i poštovanje njegovih naređenja. A zatim poljubiše zemlju pred njim i udaljiše se, pa uđe druga desetina ratnika, a sultan postupi s njima isto onako kao i s prvima.

I oni su neprestano ulazili, desetina za desetinom, dok nije ostao samo vezir Dandan, a on uđe i poljubi zemlju između Dau-al-Makanovih ruku, i car ustane, pa mu priđe i reče: - Dobro mi došao, vezire, stari roditelju! Doista su tvoja djela - djela slavnog savjetnika, a kakva će biti djela, to je u ruci sve- milostivog, sveznajućeg. - Zatim reče dvorjaninu: - Iziđi ovog časa, pa naredi da se iznese jelo i piće na stolove. - I on naredi da pozovu svu vojsku, i vojnici su došli i pili i jeli, a zatim Dau-al-Makan reče veziru Dandanu: - Naredi vojsci da se ne kreće za deset dana, kako bih se mogao usamiti s tobom i kako bi mi ti ispričao zašto mi je ubijen otac.

Vezir posluša sultana, i reče mu: - To će biti na svaki način! - a zatim iziđe na sredinu logora i naredi vojsci da se ne kreće za deset dana, i vojnici postupiše po njegovu naređenju. A vezir im dopusti da se šetaju i naredi da nijedan sluga ne odlazi caru da ga dvori za tri dana, i svi ljudi počeše moliti boga i poželješe vječnu slavu Dau-al-Makanu. A potom vezir dođe caru i ispriča mu što je bilo, i Dau-al-Makan sačeka noć, pa ode sestri Nuzhati-az-Zaman i zapita je: - Znaš li zašto su mi ubili oca, ili ne znaš kakav je uzrok tome i kako je to bilo? - A Nuzhata-az-Zaman odgovori: - Ja ne znam kakav je uzrok tome. - I ona naredi da se spusti svilena zavjesa, a Dau-al-Makan sjedne pored nje i naredi da mu dovedu vezira Dandana, a kad je ovaj došao, on mu reče: - Hoću da mi potanko ispričaš zbog čega je ubijen moj otac, car Omar-ibn-an-Numan.

- Znaj, o, care, da je car Omar-ibn-an-Numan zapitao šta je s vama i da vas nije našao kad

se vratio iz lova i hajke i došao u grad. I bilo mu je jasno da ste vas dvoje otišli na hadžiluk, te se rastužio zbog toga i bio sve gnjevniji, i teško mu je bilo na duši, i proveo je pola godine pitajući o vama sve ljude što su dolazili ili odlazili, ali mu nitko ništa ne reče o vama. I jednoga dana među danima mi bijasmo pred njim (a od dana vašeg odlaska već je protekla čitava godina), i odjednom nam dođe jedna na izgled pobožna starica, i s njom dođe pet djevojaka, čednih djevica bujnih prsiju, sličnih mjesecu i tako lijepih i dražesnih da jezik nije kadar da ih opiše. I pored toga što su bile ne može biti ljepše, one su čitale Kuran i znale filozofiju i priče o ljudima iz drevnih vremena. I ta starica zamoli cara da joj dopusti da mu dođe, i kad joj on to dopusti, ona uđe i poljubi zemlju između njegovih ruku (a ja sam sjedio pored cara).

I kad je ona ušla, car joj reče da mu priđe i vidje na njoj tragove suzdržljiva života i pobožnosti, i ona sjedne, pa mu se obrati i reče: - Znaj, o, care, da sam dovela pet djevojaka kakvih nije imao nijedan car, jer su pametne, lijepe, dražesne i ne može biti bolje. Čitaju Kuran i znaju razne knjige, i znaju nauke i priče o negdašnjim narodima, i eto, one stoje pred tobom i služe te, o, care vremena, a odgojeni se čovjek uzdiže ili unižava.

I tvoj pokojni otac pogleda djevojke i obradova se kad vidje kakve su. - Neka mi svaka od vas - reče im - ispriča šta zna iz predaja o ljudima koji su napustili ovaj svijet i o negdašnjim narodima ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamdeset deveta noć, ona reče:

79. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan rekao caru Dau-al-Makanu: - I na te riječi tvog pokojnog oca jedna od djevojaka zakroči naprijed, pa poljubi zemlju pred njim i reče: - Znaj, o, care, da dobro odgojen čovjek treba da se kloni suvišnih riječi i da se resi vrlinama. Osnovu uljudnosti čine svojstva plemenitosti. Znaj da je glavna osnova zemaljskog života težnja za vječnim životom, a da je cilj života obožavanje Alaha. I treba da budeš dobar prema ljudima i da se ne kloniš toga običaja, jer je ljudima najvišega čina prije svega potrebna razboritost, i ona je caru potrebnija nego svjetini, jer se svjetina upušta u djela ne obazirući se na posljedice. Na Alahovu putu valja da žrtvuješ i svoju dušu i svoju imovinu, i znaj da je neprijatelj suparnik koga ti ne priznaješ i koga možeš uvjeriti razlozima i koga se čuvaš, dok između prijatelja i tebe nema sudaca koji bi vam sudili. Izaberi sebi prijatelja tek pošto ga iskušaš, i ako on spada među braću budućeg života, neka čuva i poštuje vanjsku stranu zakona, znajući kakva je njegova unutrašnja bit, ukoliko je to moguće. A ako je on jedan od braće ovozemaljskog života, neka je slobodan i pravedan, a ne neznalica i pakosnik. Jer neznalica zaslužuje da od njega pobjegnu i njegovi roditelji, a lažljivac ne može biti prijatelj, jer je riječ prijatelj - *sadik* - postala od riječi istina - *sidk* - a istina niče duboko u srcu. Znaj da je poštovanje zakona od koristi onome tko tako čini; voli svoga prijatelja, ako je takav, i ne raskidaj s njim, a ako se u njemu pojavi nešto što ti je neugodno - on nije žena s kojom se čovjek može rastati, a. zatim je opet uzeti - ne, njegovo srce je kao staklo: ako napukne, nitko ga više neće sastaviti. Dostojan je Alaha onaj koji je rekao:

Nastoj da nikad ne vrijeđaš srca prijatelja svojih:
Opet ih vratiti kad odu, teško je, znaj.
I doista, kad ode ljubav, ljudska su srca
Kao staklo: napukne li, nitko ga više ne sastavi.

I djevojka reče na kraju svoga govora, pokazujući nas: - Pametni ljudi su rekli: »Najbolji su prijatelji oni koji daju najbolje savjete; najbolje je djelo ono koje ima najpovoljnije posljedice, a najljepša je pohvala ona koja potječe iz usta zrelih ljudi.« Rečeno je: »Ne priliči robu da ne iskazuje zahvalnost Alahu, naročito za dvije njegove milosti - za zdravlje i razum«. Rečeno je također: »Za onoga tko poštuje svoju dušu ništavne su strasti, a onoga koji uveličava sitne nesreće Alah iskušava velikim nevoljama. Tko se podaje strastima, gazi Alahova prava, a tko sluša spletkara, gubi prijatelja. Ako tko lijepo misli o tebi, opravdaj njegovo mišljenje. Tko se mnogo upušta u sporove, griješi, a tko se ne čuva nepravičnosti, poginut će od mača.« Evo, reći ću ti nešto o vrlinama sudaca. Znaj, o, care, da osuđivanje nekog čovjeka na ono što je zaslužio može biti od koristi tek pošto je utvrđena krivica, te sudac treba da stavi sve ljude na jedno

mjesto, kako plemići ne bi težili nanošenju uvrede, a slabi ne bi gubili nadu u pravednost. I sudac treba isto tako da dokazima tereti optuženoga, a zakletvom onoga koji poriče. Poravnanje je dopušteno među muslimanima, osim onog poravnanja kojim se dopušta ono što je zabranjeno ili se zabranjuje ono što je dopušteno. Ako danas u što sumnjaš, obrati se svome razumu i razaznaj u tome pravi put, ne bi li se vratio istini. Istina je obaveza koja nam je nametnuta i bolje je vratiti se istini nego uporno ostati pri laži. A zatim, znaj primjere iz prošlosti, shvati zakonske propise i izjednači one koji se parniče, pa neka se tvoj pogled zaustavi na istini. Povjeri svoja djela velikom i slavnom Alahu i traži stvarne dokaze od onoga što optužuje, pa ako ima dokaza, uzet ćeš za nj ono što mu pripada; inače, zakuni tužioca: takav je Alahov sud. Prihvaćaj svjedočenje ispravnih muslimana jednoga o drugome, jer je veliki Alah naredio sucima da sude po izvanjskome, a on će se sam pobrinuti o onome što je tajno. I sudac treba da se suzdržava od suđenja kad ga muči veliki bol ili glad i da teži za likom uzvišenog Alaha kad presuđuje ljudima, jer je onome čije su namjere čiste i čija je duša mirna dovoljno da ima Alaha uza se u svojim poslovima s ljudima. Az-Zuhri je rekao: - Treba odstraniti suca ako ima ove tri osobine: poštovanje nevaljalih, ljubav prema pohvalama i nedostatak želje da se povuče. Omar-ibn-al-Azis otpustio je jednog suca, i ovaj ga je zapitao: - Zašto si me otpustio? - Čuo sam - reče mu Omar - da su tvoje riječi veće od tvojih djela. - Priča se da je al-Iskandar rekao svome sucu: - Postavio sam te na to mjesto i povjerio ti time svoju dušu, svoju čast i svoje junaštvo, čuvaj to mjesto svojom dušom i razumom. A svome kuharu je rekao:

- Tebi je dana vlast nad mojim tijelom; pobrini se o njemu kao o svojoj duši. - I rekao je svome pisaru: - Ti raspolažeš mojom pameću, pa me čuvaj u onome što pišeš za mene.

Potom prva djevojka ode, a iziđe druga ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamdeset noći, ona reče:

80. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan rekao Dau-al-Makanu: - Zatim se povukla prva djevojka, a naprijed je stupila druga i sedam puta poljubila zemlju između carevih ruku, pa je rekla:

- Rekao je Lukman svome sinu: - Tri vrste ljudi upoznaju se samo u trojakim okolnostima: blag čovjek se ne može upoznati drukčije do u srdžbi, ni junačan drukčije do u ratu, ni prijatelja svoga nećeš upoznati drukčije do onda kad ti je potreban. Rečeno je: - Onaj koji vrijeđa, kaje se, iako ga hvale ljudi, a uvrijeđeni je miran, iako ga kude ljudi. Alah je rekao: - Nemoj cijeniti ljude koji se raduju onome što sami poklanjaju i koji vole da ih hvale za ono što nisu učinili, ne smatraj da su se oni zaštitili od mučenja, jer će biti udareni na teške muke. - Prorok je rekao (molimo mu se i pozdravljajmo ga): - Djela se cijene po namjerama, i svaki zreo čovjek bit će ono što je naumio. - I još je rekao - mir neka mu je? - da je pravo kao jedan djelić tijela, i ako je ono dobro, dobro je cijelo tijelo, a ako se ono iskvari, iskvari se i cijelo tijelo. Tako je to! A taj djelić je srce. I najčudesnije u čovjeku jeste njegovo srce, jer je u njemu ono što upravlja njegovim djelima, i ako se u srcu pojavi požuda, čovjek će propasti od želje, a ako njime ovlada tuga, ubit će ga bol, i ako bude velika njegova srdžba, pojačat će se njegova prgavost. I ako je srce sretno kad je zadovoljeno, srdžba nije opasna za čovjeka. I ako srce obuzme strah, tuga čovjeku ne da mira, a ako ga zadesi nesreća, spopadne ga žalost. I ako stekne imovinu, ona ga često odvraća od spominjanja njegova gospoda, a ako ga je pritisnula nužda, njega obuzimaju brige. Kad ga mori tuga, on malaksava od slabosti i ni u kakvom stanju za nj nema dobra ni u čemu, osim u spominjanju Alaha i u brigama kako će doći do sredstava za ovozemaljski život i za uređenje budućeg života.

Zapitali su jednoga mudraca: - Koji je čovjek u najgorem položaju? - A on je odgovorio: - Onaj u koga je strast nadvladala hrabrost i čije su se pomisli udaljile, dospjevši u visine, tako da se njegovo znanje proširilo[1], a njegova su se opravdanja umanjila. - Kako je lijepo ono što je rekao Kajis:

Najmanje od svih ljudi treba mi nametljivac,
Što misli da lutaju svi, ne znajuć' ni sam puta.
I novac i svojstva u zajam su dani tebi,

Sve što se krije u nama, na sebi svi nosimo.
I ako, laćajuć' se posla, na vrata prava ne uđeš,
Lutat ćeš, a uđeš li gdje treba, svoj put naći ćeš.

Zatim djevojka reče: - A Što se tiče priča o isposnicima, božji poslanik objasnio je isposništvo svojim riječima: - Isposnik je onaj koji ne zaboravlja grob i iskušenja i pretpostavlja ono što je vječno onome što je prolazno; onaj koji »sutra« ne ubraja u svoje dane i koji se ubraja u mrtve.

Vele da je Sabit-al-Bunani toliko plakao da zamalo nije izgubio očinji vid, te su mu doveli jednog čovjeka da ga liječi. - Liječit ću ga pod uvjetom da me sluša - rekao je taj čovjek, i Sabit je zapitao: - A šta da slušam? - Da ne plačeš odgovorio je liječnik, i Sabit je rekao: - A kakva mi je vajda od očiju ako ne plaču?

Jedan čovjek je rekao Muhamedu-ibn-abd-Alahu neka ga pouči...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela na carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset prva noć, ona reče:

81. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan pričao Dau-al-Makanu: - I druga djevojka reče tvome pokojnome ocu, Omaru-ibn-an-Numanu: - Jedan čovjek je rekao Muhamedu-ibn-abd-Alahu neka ga pouči, a ovaj mu je odgovorio: - Ovo je moja pouka za tebe: budi u ovom životu suzdržljiv gospodar, a do budućeg života žudni rob. - Kako to? - zapita čovjek, i Muhamed mu odgovori: - Suzdržljiv čovjek u ovom životu raspolaže i zemaljskim životom u budućem.

Rekao je Gaus-ibn-Abd-Alah: - Među Izraelovim sinovima bila su dva brata, pa je jedan zapitao drugoga: - Koje je najstrašnije djelo koje si učinio?

- Prolazio sam pored gnijezda s mladuncima - odgovorio mu je ovaj - i uzeo iz njega jedno ptiče, pa sam ga opet vratio u gnijezdo, ali ne onim mladuncima od kojih sam ga uzeo; to je najstrašnije djelo koje sam učinio; a koje je najstrašnije djelo koje si ti učinio? - Što se mene tiče - odgovorio mu je 'brat - evo najstrašnijeg djela koje činim: - Kad ustanem da se molim, ja se bojim da to ne činim samo radi nagrade. - A otac je slušao što govore, pa je uzviknuo: - *Oy* bože, ako govore istinu, uzmi ih sebi! - I rekao je netko od razumnih: - Zacijelo, to dvoje djece spadaju u najdostojniju djecu. - Rekao je Said-ibn-Džubejir: - Bio sam s Fudalom-ibn-Ubejidom i rekao sam mu neka me pouči, a on mi je odgovorio: - Od mojih riječi zapamti ove dvije stvari: nemoj davati Alahu nikoga za druga i nemoj vrijeđati Alahovo stvorenje. - I izgovorio je ove stihove:

Budi kakav god hoćeš, Alah premilostiv je.
Sve brige ostavi svoje, jer u životu za zle
Dvije stvari samo smatrati treba - a ti se sad kloni njih:
Imati bogova više i ljude kinjiti.

Zatim je kročila naprijed treća djevojka, pošto je druga otišla, pa je rekla:

- Doista, glava o isposništvu veoma je opširna, ali ja ću iz nje reći ponešto od onoga čega se sjećam iz govora pobožnih predaka. Netko od znalaca je rekao: - Radujem se smrti i nisam uvjeren da ću naći odmora u njoj, ali znam da smrt stoji između čovjeka i njegovih djela, i nadam se da će dobra djela biti udvojena, a da će zla prestati. - Kad je Ata-as-Salami završavao pouku, počeo se tresti, drhtati i gorko plakati. Zapitaše ga: - Čemu to? - A on odgovori: - Spremam se da priđem velikome djelu, da stanem pred lice velikog Alaha, kako bih radio onako kako učim druge. - Zato je Ali Zejin-al-Abidin, al-Husejinov sin, drhtao ustajući na molitvu, i kad su ga zapitali zašto dršće, on je rekao: — Zar ne znate pred kim ustajem i kome se obraćam?

Vele da je pored Sufjana as-Saurija živio neki slijep čovjek, i kad bi nastao mjesec ramazan, on bi odlazio s ljudima da se moli, ali je šutio i ostajao duže od ostalih. I rekao je Sufjan: - Kad dođe dan uskrsnuća, dovest će ljude Kurana, i oni će se izdvajati od drugih time što će im se iskazati veće poštovanje. I još je rekao: - Kad bi se duša učvrstila u srcu kako valja, ono bi zacijelo poletjelo od radosti, težeći raju, i od bola i straha od ognja. - I vele da je Sufjan rekao: - Gledati u lice nepravedna čovjeka, grijeh je.

Zatim ode treća djevojka, a naprijed kroči četvrta i reče:

- A evo i ja ću ispričati nešto od onoga čega se sjećam iz priča o pravednicima. Rekao je jedan od znalaca: - Dobrim djelima iskupljuju se zla. - A Ibra- him je rekao: - Molio sam Bišra Bosonogog da mi oda koju tajnu o pravom životu, a on mi je kazao: - O, sinko, toj nauci ne treba da učimo svakoga: na svaku stotinu po petorica, kao što se daje kamata na novac. - I meni se učini da su njegove riječi divne, te se složih s njim - reče Ibrahim-ibn-Adham. - I jednom se ja molim, a vidim moli se i Bišr. I ja stadoh iza njega i klanjah se dok ne povika mujezin, a onda ustade čovjek u poderanu odijelu i reče: - O, ljudi, čuvajte se štetne istine, a u korisnoj laži nema zla; kad je što prijeko potrebno, čovjek ne može birati, a riječi mu neće pomoći kad nema blaga, kao što mu ni šutnja neće nauditi kad ga ima. - Jednom vidjeh - rekao je Ibrahim - da je Bišru pao novčić, te ustadoh i dadoh mu dirhem umjesto novčića, ali mi on reče: - Neću ga uzeti. - To je sasvim dopušteno - rekoh mu. - A Bišr mi odgovori: - Neću mijenjati blago zemaljskog života za blago budućeg života.

Priča se da se sestra Bišra Bosonogog uputila Ahmedu-ibn-Hanbalu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset druga noć, ona reče:

82. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan pričao caru Dau-al-Makanu: - I djevojka reče tvome ocu da se sestra Bišra Bosonogog uputila Ahmedu-ibn-Hanbalu i da mu je rekla: - O, imame vjere, mi noću pređemo a za život radimo danju. Pored nas često prolaze bagdadski stražari sa svjetiljkama, a mi sjedimo na krovu i pređemo na toj svjetlosti. Da li nam je to zabranjeno? - Tko si ti? - zapita je Ahmed-ibn-Hanbal. - Sestra Bišra Bosonogog - odgovori ona, i ibn-Hanbal uzviknu: - O, Bišrova obitelj, da neprestano vidim pobožnost u vašim srcima.

Kad je Malik-ibn-Dinar prolazio trgom i vidio nešto što je zaželio, on je rekao: - O, dušo, strpi se, ne pristajem na ono što želiš! - I rekao je (neka bi Alah bio zadovoljan njime): - Za dušu je spasenje kad joj se čovjek protivi, a nesreća je za dušu kad se čovjek povodi za njom. - Rekao je Mansur-i'bn-Amar: - Jednom sam pošao na hadžiluk i upitio se u Meku preko Kufe, a noć bješe tamna. I odjednom čuh kako netko viče u dubini noći: - O, bože, kunem se tvojom slavom i veličinom, ja se nisam htio oglušiti o tebe ogriješivši se, i ne poričem da postojiš. Ti si mi sudio da se ogriješim u svome predvječnom bespočetku. Oprosti mi ono što sam pogriješio; oglušio sam te se iz neznanja! - I, pošto je završio molitvu, izgovori ovaj stih iz Kurana: »O, vi koji povjerovaste, čuvajte sebe i one koji su vam dragi od ognja koji sagorijeva ljude i kamenje« ... i čuh kako netko pade, i nisam znao zašto, te odoh, a sutradan iđasmo putem i ugledasmo pogrebnu povorku, i za njom iđaše starica koju bješe izdala snaga. I ja je zapitah o umrlom, a ona mi reče: - To je pogreb jednoga čovjeka koji je jučer prošao pored nas, dok je moj sin stajao i molio se. I on je pročitao stih iz knjige velikog Alaha, a tome čovjeku pukla je žuč, te je umro.

Zatim ode četvrta djevojka, a naprijed kroči peta i reče:

- I ja ću vam ispričati nešto od onoga čega se sjećam iz priča o pravednim precima. Rekao je Maslama-ibn-Dinar: - Ako se poprave mračne misli, oprostit će se i mali i veliki grijehovi, a ako rob naumi da se okani grijehova, na nj će sići Alahova milost. - I još je rekao: - Svako blago koje ne približuje Alahu jeste siromaštvo, i ono što je malo u ovozemaljskom životu odvaja čovjeka od onoga što je mnogo u budućem, a ono što je mnogo u ovozemaljskom životu primorava čovjeka da zaboravi ono što je malo u budućem životu.

Zapitali su Abu-Hazima: - Tko je najsretniji čovjek: - A on je rekao: - Čovjek kome život prolazi u pokoravanju Alahu. - A tko je najgluplji među ljudima? - zapitaše ga, a on odgovori: - Onaj koji prodaje svoj budući život za ovozemaljski život drugoga.

Priča se da je Musa (mir neka mu je!) došao do vode Mađanićana[62] i rekao: - Gospode, oskudijevam u blagu koje si mi poslab! - I Musa je molio svoga gospoda, a nije molio ljude. I došle su dvije djevojke, a on je napojio njihovu stoku i nije pustio pastire naprijed, i kad se vratiše, djevojke ispričaše to svome ocu Šuajbu - mir neka mu je! - i on reče: - Možda je gladan? - I naredi jednoj od njih: - Vrati se i pozovi ga! - I djevojka pokri lice kad dođe do Muse, pa mu reče: - Zove te moj otac da te nagradi zato što si nam dao vode, ali Musa to nije želio i nije htio poći s njom. A bila je to žena s velikom zadnjicom, i vjetar joj je podizao haljinu, te joj je Musa vidio zadnjicu i žmirkao.

I zatim joj on reče: - Hajde ti za mnom, a ja ću ići ispred tebe. - I ona je išla za njim dok on nije došao Šuajbu (mir neka mu je!), a tada bješe pripremljena večera...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset treća noć, ona reče:

83. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan pričao caru Dau-al-Makanu: - I peta robinja reče tvome ocu: - I Musa (mir neka mu je!), dođe Šuajbu kad bješe pripremljena večera, i Šuajb mu reče: - O, Musa, hoću da te nagradim zato što si mi dao vode. - A Musa odgovori: - Ja spadam u ljude iz one kuće u kojoj se ne prodaju djela budućeg života ni za kakvo zlato i srebro za zemlji. - O, mladiću - odgovorio mu je Šuajb - ta ti si mi gost, a običaj je moj i mojih otaca da poštuju gosta, nahranivši ga. - I Musa se prihvati, a zatim ga Šuajb pogodi za osam hadžiluka, to jest osam godina, a na ime plaće za to odredi mu za ženu jednu od svojih kćeri, i Musin rad za Šuajba bješe otkup za nju, kao što je rekao veliki Alah, govoreći u Šuajbovo ime: - Hoću da udam za tebe jednu od svoje dvije kćeri zato što ćeš služiti kod mene za osam hadžiluka. I ako napuniš deset, to će biti po tvojoj volji, a ja te neću spriječiti u tome. - Jedan čovjek rekao je svome prijatelju koga odavno nije vidio: - Nagnao si me da tugujem, zato što te odavno nisam vidio. - Od tebe me je odvojio ibn-Šihab - odgovori mu prijatelj. - A poznaješ li ga? - Da - reče čovjek - on mi je već trideset godina susjed, ali ne govorim s njim. - Zaboravio si Alaha, pa si zato zaboravio i susjeda, a da si volio Alaha, volio bi i susjeda - odgovori mu prijatelj. - Zar ne znaš da susjed ima ista prava na susjeda kao i rođak?

Rekao je Huzejfa: - Išao sam u Meku zajedno s Ibrahimom-ibn-Adhamom, a te godine je išao na hadžiluk i Šakik-al-Balhi. Sretosmo se za vrijeme obilaska, pa Ibrahim zapita Šakika: - Šta vi radite u svojoj zemlji? - Kad imamo što, jedemo, a kad gladujemo, trpimo - odgovori Šakik. A Ibrahim uzviknu: - Tako rade psi iz Balha. Mi pak, kad što imamo, poštujemo Alaha, i kad gladujemo, odajemo mu hvalu. - I Šakik sjedne ispred Ibrahima, pa mu reče: - Ti si moj učitelj.

Govorio je Muhamed-ibn-Imram: - Jedan čovjek zapita Hatima Gluhoga: - Šta te primorava da se oslanjaš na Alaha? - A ovaj mu odgovori: - Dvije okolnosti: znam da moj dio neće pojesti nitko osim mene, te mi je duša spokojna, a isto tako znam da nisam sazdan bez Alahova znanja, i zato sam zbunjen pred njim.

Zatim ode peta djevojka, a naprijed kroči starica, pa deset puta poljubi zemlju između ruku tvoga oca i reče:

- Ti si čuo, o, care, da su sve one govorile o isposništvu. Ja ću se ugledati na njih i ispričat ću ti dio onoga što sam čula o velikim precima. Vele da je imam aš-Safij dijelio noć na tri dijela: prvu trećinu za nauke, drugu za san, a treću za noćnu molitvu. A imam Abu-Hanifa je bdio pola noći, te jedan čovjek pokaza na nj kad je prošao i reče drugome: - Ovaj ne spava po cijelu noć. - I kad ču to, imam reče: - Stid me je od Alaha što mi pripisuju ono čega nema u meni. - I nakon toga počeo je bdjeti po cijelu noć.

Govorio je ar-Rabi: - Aš-Safij je pročitao sedamdeset puta cijeli Kuran u toku mjeseca ramazana, i sve je to činio za vrijeme molitve.

Govorio je aš-Safij (neka bi Alah bio zadovoljan njime!): - Ima deset godina kako se nisam sit najeo ječmenoga kruha, jer sitost čini srce okrutnijim, uništava razboritost, navodi san na oči i od sitoga stvara suviše slaba čovjeka da bi mogao odstajati molitvu.

Priča se da je Abd-Alah-ibn-Muhamed as-Sukari rekao: - Razgovarao sam s Omarom, pa mi je on rekao: - Nisam vidio ni pobožnijeg ni rječitijeg čovjeka od Muhameda-ibn-Idrisa-aš-Safija. Dogodilo se da sam izišao zajedno s al-Hari- som-ibn-Labibom, as-Safarom, a al-Haris bio je al-Muzanijev učenik i imao je divan glas. I on pročita Alahove riječi (velik je on!): - Evo dana kad oni neće zapodjenuti razgovora i kad im neće biti dopušteno da se opravdaju. - I ja vidjeh da se imam aš-Safij promijenio u licu i dlake mu se nakostriješiše na koži, i on jako zadrhta i pade u nesvijest, a kad se osvijestio, on uzviknu: - Molim Alaha da me spasi od toga da se nalazim na istom mjestu s lažljivcima i u gomili bezbožnih ljudi. O, bože, pred tobom se umiruju srca onih koji znaju! O, bože, podari mi oproštaj mojih grijehova svojom darežljivošću, i ukrasi me svojom zaštitom i oprosti mi za moju smetenost zbog veličine tvoga lika! - A zatim sam ja ustao i otišao.

Govorio je netko od vjernika: - Kad dođoh u Bagdad, aš-Safij bješe tamo; Sjedoh na obalu da se umijem za molitvu, kad odjednom pored mene prođe čovjek i reče mi: - O, junače, učini

dobro avdes, pa će ti Alah dati ono što je lijepo u ovom i budućem životu! - I ja se okrenuh i vidjeh da ide čovjek za kojim ide gomila. Požurih se s avdesom, pa pođoh u stopu za njim, a on se okrene i zapita me: - Da li ti je što potrebno? - Jeste - odgovorih ja - nauči me onome čemu je tebe naučio veliki Alah. - Znaj - reče mi čovjek - da će se spasiti onaj koji je istinoljubiv s Alahom, a tko voli svoju vjeru, neće propasti. Oči onoga koji je suzdržljiv u ovozemaljskom životu osvježit će se u budućem životu. Treba li da ti još što kažem? - zapita me on, i kad mu ja potvrdih, on mi reče: - Budi suzdržljiv u ovome životu i žudan do budućeg. Budi pravedan u svojim djelima, pa ćeš se spasiti s onima što se spasavaju. - I on ode, a ja zapitah tko je, i rekoše mi: - To je imam aš-Safij.

Imam aš-Safij je rekao: - Htio bih da ljudi imaju neku korist od moga znanja, ali da nitko ništa ne pripisuje meni...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset četvrta noć, ona reče:

84 NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan pričao Dau-al-Makanu: - I starica reče tvome ocu: - Imam aš-Safij je rekao: - Htio bih da ljudi imaju neku korist od moga znanja, ali da nitko ništa ne pripisuje meni.

Kad sam se prepirao s kim - rekao je - uvijek sam htio da ga Alah podrži i da mu pomogne da dođe do istine. Nikad se nisam ni s kim prepirao drukčije do s namjerom da dođemo do istine, a nisam ni mislio na to hoće li Alah izreći istinu mojim ustima ili ustima moga suparnika. - I još je rekao: - Ako se bojiš da se ne pogordiš zbog svoga znanja, sjeti se čiju naklonost išteš i kakvo dobro želiš i od kakve kazne strahuješ.

Kazali su Abu-Hanifi: - Gospodar pravovjernih Abu-Džafar-al-Mansur postavio te je za suca i odredio ti plaću od deset hiljada dirhema - ali Abu-Hanifa ne pristade. A kad nastade dan u koji je rečeno da mu donesu novac, on završi jutarnju molitvu, a zatim se pokri odjećom i ne progovori. I dođe poslanik gospodara pravovjernih s novcem, pa priđe Abu-Hanifi i nagovori ga, ali mu ovaj ne odgovori. I kalifov poslanik reče: - Ovaj novac smiješ uzeti. - A Abu-Hanifa odgovori: - Znam da smijem uzeti, ali neću da mi se u srce uvuče ljubav prema tlačiteljima. - A ako im odeš i postaraš se da se sačuvaš od ljubavi prema njima - upita poslanik, i Abu-Hanifa odgovori: - Nisam siguran da neću smočiti odijelo ako uđem u more.

A evo riječi Sufijana as-Saurija iz pouke koju je dao Aliji-ibn-al-Hasanu as-Salamiji: - Budi istinoljubiv i čuvaj se laži, obmane, licemjerstva i oholosti, jer Alah uništava pravedno djelo jednom od tih osobina. Ne uzajmljuj svoju vjeru ni od koga, osim od onih koji čuvaju svoju vjeru, i neka tvoj sugovornik bude čovjek koji se suzdržava u ovom životu. Češće se sjećaj smrti i češće čitaj molitvu za oproštaj. Moli se Alahu da ti da sreće u preostalom dijelu tvoga života i budi iskreni savjetnik svakome pravovjernom kad te upita o stvarima svoje vjere; čuvaj se da ne prevariš pravovjernog, jer tko prevari pravovjernog prevario je Alaha i njegova poslanika. Okani se svađe i prepiranja; mani se onoga što te navodi na sumnju zarad onog što je za tebe nesumnjivo, pa ćeš biti sretan. Oslanjaj se na blagoga i kloni se onoga koji kudi, pa će te voljeti Alah; uresi svoje skrivene misli - Alah će uresiti tvoja vidljiva djela; prihvaćaj pravdanja onih koji se pravdaju i ne gaji mržnje ni prema kojem mislimanu; zbližavaj se s onim koji raskida s tobom, praštaj onome koji te vrijeđa i bit ćeš drug proroka, a neka je u Alahovoj ruci ono što činiš tajno i javno. Boj se Alaha kao što ga se boji onaj koji zna da će umrijeti i ustati i da mu je suđeno da uskrsne i stoji pred svemoćnim. I znaj da ideš u jedno od dva boravišta: ili i* uzvišeni raj, ili u ognjeni pakao.

Zatim starica sjedne pored djevojaka, a kad je čuo njihove riječi, tvoj otac shvati da su one najdostojnije žene svoga vremena. I on vidje da su one lijepe i dražesne i da su veoma obrazovane i reče im da mu priđu, pa se obrati starici i iskaza joj poštovanje i odredi za nju i djevojke i onaj dvor u kome je bila princeza Abriza, kći cara Ruma, i posla im sve što im bješe potrebno. I one proboraviše kod njega deset dana, i starica s njima, i kad god bi joj otišao, car bi je zatekao kako se sva predala molitvi, i noć je provodila stojeći, a danju je postila. I u srcu mu se zače ljubav prema njoj, te mi reče: - O, vezire, ta starica zacijelo spada u pravednice i ja osjećam u srcu veliko poštovanje prema njoj!

A kad nastade jedanaesti dan, car se nađe s njom da joj da novac za djevojke i ona mu reče:

- O, care, znaj da je cijena tih djevojaka veća od onoga o čemu ljudi sklapaju ugovore, ali ja za njih ne tražim ni zlata, ni srebra, ni dragoga kamenja, jer će to biti malo, ili mnogo. - I kad ču njene riječi, tvoj otac se začudi i zapita je: - O, gospođo, a što tražiš za njih? - I starica odgovori: - Prodat ću ti ih samo za post od mjesec dana - da danju postiš, a noću da stojiš i da se moliš, radi velikog Alaha. I ako to učiniš, one su tvoja svojina u tvome dvoru, pa čini s njima šta hoćeš.

I cara zadivi njena potpuna pravednost, suzdržljivost i pobožnost, i ona poraste u njegovim očima, i on uzvikne: - Neka bi dao Alah da mi ta pravedna žena bude od koristi! - I pogodi se s njom da posti mjesec dana, kao što ga je ona obavezala, a starica mu reče: - Ja ću ti pomoći molitvama i molit ću se za tebe. Donesi mi krčag vode. - I car naredi da joj donesu krčag vode, a ona ga uze, pa poče nad njim 'bajati i mrmljati, i posjedi malo izgovarajući riječi koje nismo razumjeli i u kojima nismo ništa razabrali. A zatim je pokrila krčag komadom tkanine, zapečatila ga, pa ga je dala tvome ocu i rekla mu: - Kad pro- vedeš prvih deset dana posteći, prekini post u jedanaestu noć, pa popij ono što je u ovom krčagu: to će ti izvući iz srca ljubav prema zemaljskom životu i ispunit će ga svjetlošću i vjerom. A ja ću sutra otići svojim prijateljima, ljudima nevidljivoga svijeta (zaželjela sam ih se), pa ću ti se vratiti kad prođe prvih deset dana. - I tvoj otac uze krčag, pa ustade i izabra zasebnu odaju u dvoru, gdje stavi krčag, a ključ od odaje stavi u njedra. I kad dođe dan, car poče postiti, a starica ode svojim putem ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset peta noć, ona reče:

85. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan rekao Dau-al-Makanu: - A kad dođe dan, car poče postiti, a starica ode svojim putem. I car završi desetodnevni post, a jedanaestoga dana otvori krčag i otpi iz njega, pa mu se učini da to piće godi njegovoj duši. A kad prođe drugih deset dana u mjesecu, dođe mu starica i donese mu komad poslastice u zelenom listu koji nije bio nalik na lišće s drveća. Ona uđe u odaju i pozdravi cara, a car ustade kad je ugleda, i reče joj: - Dobro mi došla, pravedna gospođo! - O, care - odgovori ona - pozdravljaju te ljudi iz nevidljiva svijeta.[63] Pričala sam im o tebi, a oni su se obradovali, pa su ti poslali ove poslastice. To su poslastice budućeg života.

Okusi od njih na kraju dana.

I tvoj otac se obradova velikom radošću i uzviknu: - Neka je slava Alahu koji je od ljudi iz nevidljiva svijeta načinio moju braću! - A zatim se zahvali starici i poljubi joj ruke iz poštovanja i oda djevojkama najveću počast.

I prođe dvadeset dana otkako je tvoj otac počeo postiti, a krajem dvadeset tog dana starica dođe, pa mu reče: - Znaj, o, care, da sam pričala nevidljivim ljudima o našoj ljubavi i da sam im rekla da sam ostavila djevojke kod tebe, i oni su se veoma obradovali što se ljepotice nalaze kod cara kao što si ti, jer oni, kad ih vide, usrdno upućuju Alahu molitve za njih, koje on ispunjava.

Hoću da odem s njima nevidljivim ljudima, ne bi li se njihov blagi dah kosnuo djevojaka, pa će ti se možda one vratiti sa zemaljskim blagom. A kad se završi tvoj post, ti ćeš se postarati za njihove haljine, a novac koji će ti one donijeti bit će ti pd pomoći za tvoje potrebe.

Kad ču staričine riječi, tvoj otac joj se zahvali i reče joj: - Kad se ne bih bojao toga da ti protivrječim, ja ne bih pristao ni na blago ni na što drugo. A kad ćeš otići s njima? - U dvadeset sedmu noć - odgovori starica - a vratit ću ti se na početku mjeseca, a ti ćeš dotle završiti post i proći će vrijeme očišćenja djevojaka, te će biti tvoje, pod tvojom vlašću. Tako mi Alaha, svaka od njih vrijedi mnogo puta više nego tvoje carstvo. - Ja to znam, o, pravedna gospođo - odgovori car, a potom starica reče: - Na svaki način treba da pošalješ koga od onih koji su ti dragi na dvoru, ne bi li i on našao utjehe i dobio blagoslov nevidljivih ljudi. - Imam jednu robinju Rumijku, koja se zove Sufija, i ona mi je rodila dvoje djece, djevojčicu i dječaka, ali je njih nestalo prije nekoliko godina - odgovori car. - Povedi i nju s djevojkama, ne bi li i ona dobila blagoslov ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset šesta noć, ona reče:

86. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan pričao Dau-al-Makanu: - I tvoj otac reče starici neka povede sa sobom i Sufiju da i ona dobije blagoslov. A starica uzviknu: - Divno je

to što reče! - A to joj je i bio glavni cilj. A kad je post tvoga oca već bio pri kraju, starica reče: - O, čedo moje, ja odlazim nevidljivim ljudima, dovedi mi Sufiju. - I car pozva Sufiju, a ona odmah dođe, i kad ju je car predao starici, ova je odmah pridruži ostalim djevojkama. A zatim starica ode u svoju sobu i donese zapečaćeni pehar, pa ga dade caru i reče: - Kad nastane trideseti dan, otiđi u kupatilo, a zatim, kad iziđeš iz njega, uđi u jednu od soba u svome dvoru, pa ispij pehar i zaspi. Onda ćeš postići ono što želiš, i neka ti je mir od mene. - I car se obradova i zahvali starici i poljubi joj ruke, a ona mu reče: - Predajem te Alahu. - A kad ću te vidjeti, o, pobožna gospođo? Htio bih da se ne rastanem s tobom - reče car, i starica prizva blagoslov na nj, pa ode s robinjama i caricom Sufijom.

A car poživje poslije toga tri dana, i pojavi se nov mjesec, i onda car ustade i ode u kupatilo, a kad iziđe iz njega, uđe u jednu sobu u svome dvoru i naredi da mu nitko ne dolazi, i zatvori vrata. I ispi pehar, pa legne da spava, dok smo mi sjedili i čekali ga do kraja dana, ali on ne iziđe iz sobe. - Možda je umoran od kupanja, besanih noći i duga posta, pa zato spava - rekosmo i čekasmo ga do idućega dana, ali on ne iziđe. Onda stadosmo pored vrata i počesmo govoriti jačim glasom, misleći da će se možda probuditi i da će nas zapitati šta je to, ali to se nije dogodilo, te provalismo vrata i uđosmo i vidjesmo da se već raspao i da mu je meso istrunulo, a kosti se zdrobile. I kad ga vidjesmo u takvu stanju, bi nam teško, te uzesmo pehar i na njegovu poklopcu nađosmo komad papira na kome bijaše napisano: »Nitko neće žaliti onoga koji je učinio zlo. To je nagrada onome koji plete zamke carevim kćerima i koji ih kvari. Izvještavamo svakoga tko pročita ovu ceduljicu da je Šar-Kan, po dolasku u naš grad, digao protiv nas carevu kćerku Abrizu, ali mu ni to nije bilo dosta, već ju je odveo od nas i doveo je vama, a zatim ju je poslao s crnim robom koji ju je ubio, te smo je našli ubijenu u pustinji bačenu na tlo. Tako ne čine carevi, a nagrada onome tko je to učinio bit će ono što se dogodilo s carem. Ne sumnjičite nikoga zbog njegova ubojstva: ubila ga je vješta razvratnica koja se zove Zat-ad-Davahi. I ja sam, eto, uzela carevu ženu Sufiju i otišla s njom njenom roditelju Afridunu, caru al-Konstantinije. Mi ćemo vas svakako napasti i pobit ćemo vas i oduzet ćemo vam vaša boravišta; izginut ćete svi do jednoga, i nitko od vas neće ostati da živi u kućama ili da raspiruje vatru, osim onih koji se poklone križu i pojasu.«[64]

I kad pročitasmo to pisamce, saznadosmo da nas je starica prevarila i da joj je pošlo za rukom lukavstvo, te počesmo vikati i udarati se po licu i plakati, ali od plakanja ne bi nikakve koristi. I u vojsci se pojaviše nesuglasice oko toga koga će načiniti sultanom nad sobom, i neki su htjeli tebe, a neki tvoga brata Šar-Kana, i u tim nesuglasicama proveli smo čitav mjesec dana. A zatim se neki među nama udružiše, i mi zaželjesmo da pođemo tvome bratu Šar-Kanu, i putovasmo sve dotle dok ne naiđosmo na tebe. Eto zašto je umro sultan Omar-ibn-an-Numan.

Kad je vezir Dandan završio govor, Dau-al-Makan i njegova sestra Nuzhata-az-Zaman briznuše u plač, pa zaplaka i dvorjanin, a zatim ovaj reče Dau-al-Makanu: - O, care, od plakanja nema nikakve koristi, a korist za tebe sastoji se samo u tome da okrijepiš svoje srce, da postaneš odlučniji i da utvrdiš svoju vlast. Jer, doista, onaj koji je ostavio za sobom čovjeka kao što si ti, nije umro. - I tada Dau-al-Makan prestade plakati, pa naredi da se prijestolje stavi ispred ulaza u šator, a zatim naredi da se uredi vojska, i dvorjanin stade sa strane, i sve štitonoše stadoše iza njega, a vezir Dandan ispred njega, i svaki emir i velikaš zauzme svoje mjeto.

A potom Dau-al-Makan reče veziru Dandanu: - Reci mi šta je s riznicom moga oca. - Slušam i pokoravam se! - odgovori vezir i obavijesti ga o priznanicama i škrinjama i dragocjenostima koje su se nalazile u njima i pokaza mu koliko ima novaca u njegovoj blagajni. I Dau-al-Makan dade vojnicima novac i pokloni veziru Dandanu raskošno odijelo i reče mu: - Ti ćeš ostati na svome mjestu - i vezir poljubi zemlju između njegovih ruku i poželi mu dug život. Potom Dau-al-Makan nagradi emire, a zatim reče dvorjaninu: - Pokaži mi danak Damaska koji ponosiš. - I dvorjanin mu pokaže kovčege s novcem, rijetkostima i dragim kamenjem, a Dau-al-Makan ih uzme, pa ih podijeli vojnicima ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset sedma noć, ona reče:

87. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Dau-al-Makan uzeo kovčege s novcem, rijetkostima i dragim kamenjem, pa ih je podijelio vojnicima, ne ostavivši baš ništa za sebe, i emiri

poljubiše zemlju između njegovih ruku i po- želješe mu dug život govoreći: - Nismo vidjeli cara koji bi davao takve poklone.

Potom oni odoše u svoje šatore, a ujutro im Dau-al-Makan naredi da krenu na put, i oni putovahu tri dana, a četvrtoga dana ugledaše Bagdad i uđoše u grad, i vidješe da je okićen. I sultan Dau-al-Makan uđe u dvor svoga oca i sjedne na prijestolje, a vojnici, i vezir Dandan, i dvorjanin iz Damaska, stadoše ispred njega, i onda Dau-al-Makan naredi svome osobnom pisaru da napiše pismo njegovu bratu Šar-Kanu, i da u njemu spomene ono što se dogodilo, od početka do kraja, a da na kraju napiše: »Čim pročitaš ovo pismo, opremi se i dođi sa svojom vojskom, poći ćemo u rat na nevjernike da osvetimo oca i speremo ljagu s obraza.« - A zatim savi i zapečati pismo, pa reče veziru Dandanu: - Neka nitko osim tebe ne odlazi s tim pismom, a ti treba da razgovaraš blago sa Šar-Kanom i da mu kažeš: - Ako želiš carstvo svoga oca, ono je tvoje, a tvoj brat će biti tvoj namjesnik u Damasku, kako mi je rekao. - I vezir Dandan iziđe i spremi se za put, a potom Dau-al-Makan naredi da se ložaču da raskošna odaja i da se u njoj prostru najbolje prostirke (a duga je povijest toga ložača). I jednom Dau-al-Makan ode u lov i hajku i vrati se u Bagdad, i jedan emir mu ponudi čistokrvne konje i divne robinje koje se jezikom ne mogu opisati. I jedna od tih robinja svidje se sultanu, te se on združi s njom i ode joj te noći, te ona odmah zatrudnje od njega. A poslije nekog vremena vezir Dandan se vrati s puta i reče Dau-al-Makanu da mu dolazi brat Šar-Kan. - Treba da mu iziđeš u susret - reče on sultanu. - A Dau-al-Makan odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I car ode iz Bagdada s ljudima iz svoje okoline i udalji se na dan hoda, pa razapne šatore, očekujući brata, a ujutro stigne car Šar-Kan s damaskom vojskom, u kojoj bjehu neustrašivi vitezovi i junaci koji obaraju sve pred sobom.

I kad priđoše konjička odjeljenja i kad nagrnuše oblaci prašine i približiše se pukovnije i zalepršaše svečane zastave, Šar-Kan sa svojom pratnjom pođe u susret Dau-al-Makanu, i ovaj htjede požuriti kad je ugladao svoga brata, ali ga Šar-Kan poče zaklinjati da to ne čini. I on se sam požuri i kroči nekoliko puta, i kad se nađe pred Dau-al-Makanom, ovaj pojuri k njemu, i Šar-Kan ga pritisne na grudi. I oni glasno zaplakaše i počeše tješiti jedan drugoga, a zatim obojica pojahaše konje i putovahu zajedno s vojskom dok se na približiše Bagdadu. I požuriše se, pa Dau-al-Makan i njegov brat Šar-Kan uđoše u carski dvor i u njemu provedoše noć, a ujutro Dau-al-Makan iziđe i naredi da se okupi vojska sa svih strana i da se objavi pohod u sveti rat.

I zatim počeše čekati da im stigne vojska iz svih zemalja, a svakome tko je stigao ukazaše počast i obećaše mu svako dobro, dok tako ne prođe cio mjesec, i ljudi su dolazili u neprekidnim gomilama. A potom Šar-Kan reče svome bratu:

- O, brate, ispričaj mi svoju povijest! - I Dau-al-Makan ga obavijesti o svemu što mu se dogodilo, od početka do kraja, i o tome kakvo mu je dobro učinio ložač. - Jesi li ga nagradio za to dobro? - zapita Šar-Kan, i Dau-al-Makan odgovori: - O, brate, nisam ga dosad nagradio, ali ću ga nagraditi ako ushtije veliki Alah kad se vratim iz rata ...

-

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, o kad nastade osamdeset osma noć, ona reče:

88. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Dau-al-Makan odgovorio bratu: - Nagradit ću ložača kad se vratim iz rata i odužit ću mu se. - I Šar-Kan sazna da je njegova sestra, princeza Nuzhata-az-Zaman, bila istinoljubiva u svemu što mu je ispričala. I on zataji ono što je učinio s njom i pozdravi je po dvorjaninu, a i ona njega pozdravi, poželi mu sreće i raspita se o svojoj kćerčici Kudiji-Fakan, i Šar-Kan joj reče da je djevojčica na sigurnom mjestu, da je sasvim zdrava i napredna, i Nuzhata-az-Zaman se zahvali na tome velikom Alahu.

A Šar-Kan zatraži od brata savjet da li da krenu, ali mu Dau-al-Makan odgovori: - O, brate, krenut ćemo kad se okupi sva vojska i kad beduini dođu sa svih strana. - A zatim naredi da se spremi hrana i da se vojska snabdije opremom.

Potom Dau-al-Makan ode svojoj ženi, koja bješe već u petom mjesecu trudnoće, i dade joj učene ljude i račundžije s kojima će ona voditi račun, a ovima odredi plaću i nagradu.

A trećeg mjeseca po dolasku asirske vojske car krene na put, kad dođoše Arabljani-beduini i sva vojska sa svih strana, i vojska i odjeljenja pođoše, i pukovnije iđahu u dugom nizu bez prekida, i zapovjednik vojske Dejlemi- ćana[65] zvao se Rustum, a zapovjednik turske vojske bio je Bahram. I Dau-a -Makan pođe okružen vojskom, i desno od njega bješe njegov brat Šar-Kan, a

lijevo dvorjanin, njegov zet. Putovali su čitav mjesec dana, a svake nedjelje zaustavljali se na nekom mjestu da se odmore, i odmarahu se po tri dana, jer bijaše mnogo ljudi. I putovahu tako dok ne stigoše u zemlju Ruma, i stanovnici naselja i sela i prosjaci pobjegoše i nagrnuše u al-Konstantiniju. I kad Afridun, njihov car, ču šta se dogodilo, on ustade i ode Zat-ad-Davahi, a ona bješe smislila lukavstvo i, po dolasku u Bagdag, ubila cara Omara-ibn-an-Numana, pa je odvela svoje djevojke i princezu Sufiju i s njima se vratila u svoju zemlju. Kad se vratila svome sinu, caru Hardubu, i kad je osjetila da joj ne prijeti nikakva opasnost, ona mu je rekla: - Razvedri se! Osvetila sam tvoju kćerku, princezu Abrizu, ubila sam cara Omara-ibn-an-Numana i dovela Sufiju. Ustani sada, pa idi caru al-Konstantinije i vrati mu kćer Sufiju. Obavijesti ga o svemu što SQ dogodilo, ne bismo li svi bili na oprezu i pripremili ratnu opremu. Ja ću poći s tobom caru Afridunu, caru al-Konstantinije, i čini mi se da muslimani neće ustrajati u borbi s nama. - Daj mi vremena dok se oni ne približe našoj zemlji, pa ćemo se pripremiti - odgovori car Ruma, a zatim oni počeše okupljati vojsku i oprematí se, i kad im stiže vijest o muslimanima, oni već bjehu spremni i vojska se bješe okupila, i s prvim odjeljenjima ode Zat-ad-Davahi.

I kad stigoše u al-Konstantiniju, njen veliki car, car Afridun, ču da je stigao car Ruma, Hardub, pa mu pođe u susret, a kad se sreo s carem Ruma, Afridun ga zapita kako je sa zdravljem i zašto je došao, i Hardub ga obavijesti o tome kakva je sve lukavstva predlagala njegova majka Zat-ad-Davahi, koja je ubila cara muslimana i oduzela mu princezu Sufiju, i reče mu: - Muslimani su okupili vojsku, pa su došli, i mi hoćemo da svi budemo složni kao jedan i da ih dočekamo. - I car Afridun se obradova dolasku svoje kćeri i ubojstvu Omara-ibn-an-Numana. On posla ljude u sve oblasti i zatraži pojačanje i javi svima zašto je ubijen Omar-ibn-an-Numan, i kršćanska vojska pohrli k njemu, i ne prođe ni tri mjeseca, a okupi se sva vojska Ruma, pa zatim dođoše i Franci iz raznih krajeva: Francuzi, Nijemci, Dubrovčani, stanovnici Zadra, Mlečani, Đenovljani i drugi vojnici žutoga lica.

I kad se vojska okupi, te na zemlji bješe tjeskobno od mnoštva ljudi, veliki car Afridun naredi da krenu iz al-Konstantinije, te oni krenuše, a kad krenuše, vojska je išla kroz grad za njima punih deset dana. I išli su tako dok se ne zaustaviše u prostranoj dolini an-Numana (a ta dolina bješe u blizini Slanoga mora), i ostadoše tamo tri dana, a četvrtoga htjedoše krenuti, ali im stigne vijest da primiče islamska vojska, vojska najboljeg naroda među ljudima. I proboraviše u toj dolini još tri dana, a četvrtoga dana vidješe kako se podigla prašina i zastrla jedan kraj neba, i prije no što je protekao jedan sat, ta se prašina raziđe i razdvoji na pramenove u zraku i odletje, i pomrčinu od nje razagnaše zvijezde na vrhovima kopalja i munje bijelih jatagana, i iza nje ukazaše se islamske zastave i muslimanski stjegovi, i primakoše se vitezovi koji su ličili na izliveno more, a na sebi su imali oklope za koje bi čovjek rekao da su oblaci što zaklanjaju mjesec.

I onda se sukobiše obje vojske, i sudariše se oba mora, i oči pogledaše u oči, i prvi koji je izišao na bojno polje bješe vezir Dandan sa sirijskom vojskom (a u njoj bješe trideset hiljada konjanika), i s vezirom bjehu zapovjednik Turaka i vođa Dejlemićana, Bahram i Rustum, s dvadeset hiljada vojnika, a iza njih su išli ljudi koji bjehu došli sa Slanoga mora, u teškim oklopima i slični nezaklo- njenu mjesecu u mrklu noć, i kršćani stadoše vikati: - Tako nam Isusa, i Marije, i svetoga križa - proklet da si! - i nagrnuše na vezira Dandana i sirijsku vojsku što bješe s njim. A sve se to dogodilo po zamisli starice Zat-ad-Davahi, jer se car bješe obratio njoj prije no što će krenuti te ju je zapitao: - Što da radim i što da smislim? Ta ti si kriva što smo zapali u ovu teškoću. - A ona mu je rekla: - Znaj, o, veliki care, da ću ti pokazati što nije u stanju da izmisli Iblis, čak i ako pozove u pomoć svoju oborenu vojsku ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamdeset deveta noć, ona reče:

89. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da mu je starica rekla: - Red ću tinešto što nije kadar da izmisli Iblis, čak ako pozove u pomoć i svoju oborenu vojsku. Pošalji pedeset hiljada ljudi, pa neka se ukrcaju na lađe i neka plove morem do same Dim-Planine, pa neka ostanu tamo i neka se ne miču s mjesta dok do vas ne dođu zastave islama, a onda se obračunajte s njima. A potom će na njih udariti vojska s mora i bit će im iza leđa, a mi ćemo ih dočekati na suhu, i nijedan se od njih neće spasiti, te ćemo skinuti tu brigu s vrata i imat ćemo vječni mir.

Car Afridun odobri staričin plan i uzviknu: - Tvoj plan je divan, o, gospodarice lukavih

starica i pribježište čarobnjaka kad nastanu meteži!

I kad islamska vojska jurnu na njih u toj dolini, oni ne stigoše ni da dođu k sebi, a već je vatra gorjela po šatorima i mačevi su se zarivali u tijela, a potom naiđe vojska iz Bagdada i Horasana - sto dvadeset hiljada konjanika - i u prednjim odjeljenjima bješe Dau-al-Makan. I kad ih ugleda vojska nevjernika što bješe na moru, ona iziđe iz vode i pođe za njima, i Dau-al-Makan je ugleda i uzviknu: - Okrenite se na nevjernike, o, pleme izabranog proroka, i bijte se s ljudima nesreće i mržnje, pokoravajući se milostivome, milosrdnome!

A u to dođe Šar-Kan s drugim odjeljenjima muslimanske vojske, u kojoj bješe oko dvjesta hiljada ljudi - a u nevjerničkoj vojsci bješe oko hiljadu hiljada i šest stotina hiljada ljudi - i kad se muslimani pridružiše jedni drugima, srca im se osokoliše, te povikaše: - Doista, Alah nam je obećao da će nam pomoći 1 zaprijetio je nevjernicima da će ih napustiti! - A zatim se sudariše mačevi i vrhovi kopalja, i Šar-Kan probi redove i upadne u zbijene hiljade, pa poče biti boj od koga mogu posijedjeti djeca. I on je poigravao među nevjernicima i udarao ih oštrim mačem, uzvikujući: - Alah je velik! - dok nije otjerao neprijatelja natrag na obalu morsku. I njihova se tijela zamoriše, i Alah dade pobjedu islamskoj vjeri, i ljudi su bili opijeni bez vina, i u tom okršaju poginulo je četrdeset i pet hiljada nevjernika, a od muslimana je poginulo tri hiljade i pet stotina. I lav vjere, car Šar-Kan, nije spavao te noći, a ni njegov brat Dau-al-Makan. Naprotiv, oni su hrabrili ljude i obilazili ranjenike, čestitajući im pobjedu i nagradu poslije uskrsnuća. Eto što je bilo s muslimanima.

Što se pak tiče cara Afriduna, cara al-Konstantinije, i cara Ruma i njegove majke starice Zat-ad-Davahi, oni pokupiše emire vojske i govorahu između sebe: - Postigli bismo svoj cilj i izliječili dušu, ali nas je opčinila naša mnogobrojnost, eto šta nas je iznevjerilo. - I Zat-ad-Davahi im reče: - Za vas će biti od koristi da zaištete Mesijinu naklonost i da se pridržavate prave vjere. Tako mi Mesije, muslimanskoj vojsci je ulio snagu samo onaj đavo, car Šar-Kan! - Namjeravam - reče car Afridun - sutra urediti vojsku prema njima, pa pusti čuvenog viteza Luku-ibn-Šamluta da na njih udari, jer će on ubiti cara Šar-Kana, ako udari na nj, a pobit će i druge vitezove, tako da od njih neće ostati nitko. A večeras ću vas okaditi najsvetijim tamjanom.

I starješine poljubiše zemlju kad čuše njegove riječi. A tamjan na koji je on mislio je pogan velikog patrijarha, koji je sve odricao i odbacivao, te su se oni takmičili oko toga tko će ga pridobiti, pa su odabrali njegove odvratne osobine, i patrijarsi Ruma su slali taj tamjan u sve krajeve svoje zemlje u svilenim zavojima, i miješali ga s mošusom i miomirisima, i kad je glas o tome dopro do careva, oni počeše uzimati pogan dajući hiljadu dinara za svaku drahmu, pa su carevi čak i slali po njega, da njime okade nevjeste. I patrijarsi su ga miješali sa svojim izmetom, jer nije bilo dovoljno izmeta velikog patrijarha za deset oblasti.

A najveći carevi stavljali su pomalo toga izmeta u rastok za oči i njime liječili one koje je bolio trbuh. I kad je nastalo jutro i zasijalo i zablistalo svjetlošću, vitezovi pohitaše u boj kopljima ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devedeset noći, ona reče:

90. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su vitezovi požurili u boj kad je nastalo jutro i kad je zasjalo svjetlošću i zablistalo, a car Afridun je pozvao plemiće koji mu bjehu bliski i velikaše svoga carstva, pa ih je nagradio i nacrtao im križ na licima i okadio ih onim tamjanom koji prije spomenuh, to jest izmetom velikog patrijarha i podmuklog vrača. A kad ih okadi, car pozva Luku-ibn-Šamluta, koga nazivaju Mesijinim mačem, pa go okadi izmetom, a zatim mu njime natrlja nepce i dade mu da pomiriše izmet i namaza mu njime obraze, a ostatkom mu namaza brkove. A u zemlji Ruma nije bilo uglednijeg čovjeka od toga prokletoga Luke, niti je bilo boljeg strijelca i borca mačem u dan okršaja, a vanjština mu je bila odvratna i lice mu je bilo kao njuška u magarca, dok mu je tijelo bilo kao tijelo majmuna. Njegova vanjština bila je vanjština uhode, i prijateljstvo s njim bilo je teže od rastanka s dragim: od noći je dobio mrač- nost, od lava dah koji zaudara, i od tigra bezočnost, a nevjerovanje mu je udarilo žig na čelo.

I on priđe caru Afridunu, poljubi mu noge i stane ispred njega, i car Afridun mu reče: - Hoću da udariš na Šar-Kana, cara Damaska, sina Omara-ibn- -an-Numana, i da otkloniš i skineš nam s vrata tu nevolju. I Luka odgovori: - Slušam i pokoravam se! - A car mu nacrta križ na licu i

reče mu da će ubrzo odnijeti pobjedu. I Luka ode od cara Afriduna i potom taj prokleti Luka pojaha riđega konja, i na njemu bjehu divno odijelo i zlatan oklop, optočen dragim kamenjem, i u ruci mu bješe trozubo koplje - baš kao što je bio opremljen prokleti Iblis na dan uništenja plemena. I krenuše na put i on i njegovo bezbož- ničko pleme kao da ih je netko gonio u vatru, i među njima bješe glasnik koji je pozivao na arapskom: - O, Muhamedov narode - blagoslovio ga i pozdravio Alah! - neka iziđe samo jedan vitez među vama, mač islama Šar-Kan, gospodar Damaska Sirijskog!

I on nije stigao ni da izgovori te riječi, a odjednom se ravnicom razliježe tutanj koji su čuli svi ljudi, i konjski topot rastjera vojsku, kao na dan Hone- jina.[66] I zlotvor se poplaši, pa okrenu vrat na onu stranu odakle je dopirala buka, i odjednom vidje da je to Šar-Kan, sin cara Omara-ibn-an-Numana. Kad je Dau-al-Makan ugledao toga prokletnika na polju i kad je čuo glasnika, on se okrene bratu Šar-Kanu i reče mu: - Traže tebe! - A Šar-Kan odgovori: - Ako je tako, to mi je još milije. - I kad se uvjeriše u to i čuše glasnika koji je vikao po polju: - Neka mi ne izlazi na megdan nitko drugi osim Šar-Kana! - muslimani vidješe da je taj prokletnik vitez rumskih zemalja i da se zaklinje da će očistiti zemlju od muslimana, a inače će sam izvući deblji kraj, jer je pozljeđivao srca i jer se njegove pakosti bojala vojska Turaka, Dejlemićana i Kurda. I uto mu Šar-Kan iziđe na megdan, sličan ljutome lavu, a sjedio je na leđima čistokrvnog konja koji je bio nalik na mladu poplašenu gazelu. I on pritjera konja do Luke, a kad se našao pored njega, zatrese koplje u ruci koje je bilo nalik na zmiju otrovnicu i izgovori ove stihove:

Ja jašem hata svoga, uzdi poslušnog, ratu vičnog.
I dat će ti on koliko hoćeš sad snage svoje.
I koplje ravno je, oštar i vitak vrh je njegov,
I kao da mu manjka prevrtljivosti na dršci stoji.
I mač moj indijski naoštren je, potegnem li ga,
Sinut će munje što sijevaju nebom za tebe tad.

I Luka ne shvati što znači taj govor i snaga nanizanih riječi; ne, on se udari rukom po licu iz poštovanja prema križu koji mu bješe nacrtan na njemu, a zatim poljubi ruku, pa uperi džilit na Šar-Kana i jurnu na nj. On tako podbaci džilit jednom rukom da ga izgubiše iz vida koji gledahu, pa ga uhvati drugom rukom kao što čine mađioničari, a zatim ga baci na Šar-Kana, i džilit mu izleti iz ruke kao svjetlucava vatrena strijela. I ljudi zažagoriše i pobojaše se za Šar- -Kana, ali kad džilit doletje blizu Šar-Kana, on ga uhvati rukom u letu, i ljudi se zapanjiše. A zatim Šar-Kan tako zatrese džilit onom rukom kojom ga bješe uzeo od kršćanina da ga umalo ne slomi, pa ga baci uvis, te se džilit nije vidio u visini, ali ga on uhvati drugom rukom brže no što bi čovjek trenuo okom, i kriknu iz dubine srca i povika: - Kunem se onim koji je stvorio sedam nebeskih svodova da ću obrukati toga prokletnika u svim zemljama! - I baci na nj džilit, i Luka htjede da učini s džilitom ono isto što je učinio Šar-Kan, te pruži ruku da uhvati džilit u letu, ali se Šar-Kan požuri i baci na nj drugi džilit, i udari ga, i džilit ga pogodi posred križa koji mu bješe na licu i Alah mu uputi dušu u oganj, u to odvratno obitavalište! I kad nevjernici vidješe da je Luka-ibn-Šamlut pao mrtav, oni se počeše udarati po licu i vikati: - O, nevolje! O, propasti! - I počeše dozivati u pomoć patrijarhe manastira ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset prva noć, ona reče:

91. NOĆ

- Doprlo mi je doušiju, osretni care, da su nevjernici vidjeli da je Luka-ibn-Šamlut pao mrtav i da su tada počeli dozivati u pomoć patrijarhe manastira, a monasi se uzeše moliti, i zatim se svi udružiše protiv Šar-Kana, i uperiše mačeve i koplja, pa jurnuše u boj i bitku. I vojska se sukobi s vojskom, i grudi se nađoše pod udarcima kopita, i zavitlaše oštri mačevi i koplja i malaksaše pleća i ruke, i konji kao da bjehu sazdani bez nogu, i ratni glasnik dozivaše, dok se ruke ne zamoriše i dok dan ne prođe i dok ne dođe noć sa svojim mrakom.

I obje vojske se razdvojiše, i svi vitezovi bjehu kao opijeni od ljutoga boja i udaraca kopljem, i zemlju bjehu prekrili poginuli, i ljute bjehu rane, te bješe teško razlikovati ranjenike od mrtvih. A potom se Šar-Kan nađe sa svojim bratom Dau-al-Makanom, i dvorjaninom, i vezirom

Dandanom, pa reče bratu Dau-al-Makanu i dvorjaninu: - Alah je doista otvorio vrata pogibije za nevjernike. Neka je slava Alahu, gospodaru svjetova! - Nećemo prestati da odajemo hvalu Alahu, jer je on oslobodio bola Arabljane i Perzijance - odgovori Dau-al- -Makan bratu - i ljudi će, s koljena na koljeno, pričati šta si učinio s prokletim Lukom, izopačiocem evanđelja,[67] i o tome kako si uhvatio koplje u letu i kako si porazio Alahova neprijatelja među ljudima. I tvoja će slava biti vječna do kraja vremena. - O, veliki dvorjanine i strašni junače - reče potom Šar-Kan, i dvorjanin mu odgovori: - Ovdje sam! - A Šar-Kan reče: - Povedi sa sobom vezira Dandana i dvadeset hiljada konjanika, pa idi s njima k moru na daljinu od sedam farsaha. Idite što brže, da stignete do obale i da vas od neprijatelja razdvaja daljina od dva farsaha. Prikrivajte se po uvalama dok ne čujete kako žagore nevjernici iskrcavajući se iz lađa i dok vam ne dopru do ušiju uzvici sa svih strana, kad se između nas i njih zavitlaju koplja. I kad vidite da se naša vojska vraća, kao da bježi, i kad nevjernici nagrnu za njom sa svih strana, pa čak i s mora, budite u zasjedi; ali čim ugledaš zastavu s natpisom: »Nema boga do Alaha, a Muhamed je Alahov poslanik, blagoslovio ga i pozdravio Alah!«, po- digni zelenu zastavu i vikni: - Alah je velik! - pa pojuri na njih odostrag i po- staraj se da se nevjernici ne nađu između onih što bježe i mora. - Slušam i pokoravam se! - odgovori dvorjanin, i oni se dogovoriše o tome toga istog časa, a zatim se vojska opremi i pođe, i dvorjanin povede sa sobom vezira Dandana i dvadeset hiljada ljudi, kako mu bješe naredio car Šar-Kan.

A kad nastade jutro, neprijatelji pojahaše konje, isukavši mačeve, podvezavši koplja i noseći oružje, i ljudi se razidoše po brežuljcima i kotlinama i svećenici povikaše, i ljudi ostaše gologlavi, i križevi se uzdigoše na jedrilju, i ratnici pođoše k obali sa svih strana. Oni izvedoše konje na suho i spremiše se da napadaju i bježe, i mačevi zablistaše i gomile krenuše, i zasjaše munje kopalja na oklopima, i okrene se žrvanj pogibije nad glavama konjanika koji su išli pješice, i glave su odlijetale s trupova, i jezici su nijemjeli, i oči su se zastirale mrakom i pucali su žučni mjehuri. I mačevi su vitlali, i lubanje su odlijetale, i ruke su odsijecane do članaka, i konji su ogrezli u krv, i ratnici su hvatali jedan drugoga za bradu, i islamska vojska je molila Alaha da blagoslovi gospodara ljudi i da im bude naklonjen, i odavala je hvalu milosrdnome za milost koju joj je iskazao, a vojska nevjernika odavala je hvalu križu i pojasu, i vinu i pričešću, i svećenicima i monasima, i svecima i mitropolitu. I Dau-al-Makan se povuče sa Šar-Kanom, i ratnici okrenuše pete i pokazaše nevjernicima da bježe, i vojska nevjernika nagrne na njih, misleći da su razbijeni, i pripremiše se da se biju i bore. I ljudi islama podigoše glas čitajući početak glave O kravi,[68] i poginule izgaziše konji kopitima, i rumski poslanik vikaše: - O, Mesijini robovi što ispovijedate pravu vjeru, stigla *nam* je pomoć odozgo! Vojska islama nagnala je u bijeg; ne okrečite joj jeđa, već neka udaraju mačevi po njihovim potiljcima! Ne prestajte da ih gonite, inače ćete otpasti od Mesije, Marijina sina, koji je progovorio u kolijevci.

I Afridun, car al-Konstantinije, pomisli da vojska nevjernika pobjeđuje, a nije znao da je to vješta zamisao mislimana. On posla caru Ruma vijest o pobjedi i reče mu: - Pomogao nam je samo izmet velikog patrijarha kad se počeo osjećati s brada i brkova i kad se njegov smrad raširio. Kunem se čudesima, tvojom kćerkom Abrizom, Marijinom sluškinjom, i vodom krštenja da na zemlji neću ostaviti nijednog borca za vjeru i da ću ostati čvrst u toj svojoj zloj namjeri. - I glasnik ode s tom poslanicom, a nevjernici povikaše jedni drugima: - Osvetite Luku...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započelo po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset druga noć, ona reče:

92. NOĆ

-Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su nevjernici povikali jedan drugome: - Osvetite Luku! - a car Ruma je počeo vikati: - Osvetite Abrizu! - I onda je viknuo car Dau-al-Makan: - O, robovi gospodara koji nagrađuje, udarajte nevjernike bijelim mačevima i svima kopljima! - I onda se muslimani opet okrenuše na nevjernike i zavitla među njima oružje što reže i siječe. I musli- manski je glasnik pozivao: - Na neprijatelje vjere, o, vi što volite proroka-iza- branika! Sad je čas da učinite ono što godi onome koji sve prašta! O, vi što se nadate spasenju u strašni dan, raj je doista pod hladom mačeva!

I Šar-Kan sa svojim ratnicima nasrnu na nevjernike i presiječe im odstupnicu, i viteški je jahao i kružio između redova, i odjednom se neki konjanik divno izvi, pa raščisti jedan krug u vojsci nevjernika, i poče jezditi među bezbožnicima, udarajući mačem i kopljem, i ispuni zemlju

glavama i tijelima. I nevjernici se uplašiše od njegovih udaraca, a on je imao dva mača - pogled i oštri jatagan, i imao je dva koplja - koplje na kopljištu, i svoj stas, i njegove obilne kovrče zamjenjivahu vojsku obilnu brojem, kao što je rekao o njemu pjesnik:

Divne su kovrče duge tek onda
Kad im pramen je pada u bitke dan
Na pleća mladih s kopljem o bedru,
Što krvlju dugobrkih se napiše.

I kad ga ugleda, Šar-Kan uzviknu: - Zaklinjem te Kuranom i znamenjima svemilostivoga, tko si ti, o, viteže među vitezovima? Svojim djelima si zadovoljio gospodara koji nagrađuje, koga jedno djelo ne odvraća od drugoga, kad si nagnao u bijeg ljude bezvjerja i bezakonja.

I vitez mu otkliknu i reče: - Jučer si sklopio savez sa mnom - kako si me brzo zaboravio! - I on skine koprenu s lica, te se ukaže njegova skrivena ljepota, i odjednom bi jasno da je to Dau-al-Makan. I Šar-Kan mu se obradova, ali se i poboja da se borci ne počnu tiskati oko njega i da ne nasrnu na nj, a bit će da se pobojao iz dva razloga: prvo, zato što mu je brat bio mlad po godinama i što nije bio zaštićen od urokljivih očiju, i drugo, zato što je njegov život bio najveći oslonac carstva.

- O, care - reče mu on - izložio si se opasnosti. Pritjeraj svoga konja sasvim uz moga. Smatram da su neprijatelji opasni za tebe i da je bolje da ne izlaziš ispod zastave, te bismo mogli bacati na neprijatelja tvoje vjerne strijele. - Hoću da sam ti ravan u borbi i ne žalim sebe kad se borim pred tobom! - uzviknu Dau-al-Makan. I zatim islamska vojska nasrne na nevjernike i školi ih sa svih strana i borila se s njima kako se valja boriti, te skrha moć bezvjerja, nepokornosti i nesreće.

A car Afridun se rastuži kad vidje kakvo je zlo snašlo Rume, i ovi okrenuše leđa, pa se dadoše u bijeg, uputivši se lađama. I odjednom s morske obale udari na njih vojska, a na čelu joj bješe vezir Dandan, koji je obarao junake i udarao ih kopljem i mačem zajedno s emirom Bahramom, starješinom sirijskih plemena, vođom dvadeset hiljada lavova. I islamska vojska opkoli nevjernike i straga i sprijeda, i odjeljenje muslimana okrene se na one što bjehu na lađama* i vrgnuše ih u propast, tako da svi poskakaše u more. I pobiše veliko mnoštvo — više od sto hiljada plemića - i od junaka se ne spasi ni mali ni veliki. I prigrabiše njihove lađe s novcem koji bješe na njima, s riznicom i tovarom, sve, osim dvadeset lađa, i toga dana muslimanima pade u ruke plijen kakav nije pao u ruke nikome u minula vremena, i ničije uho nije čulo za takvu bitku i takav boj. I među onim što im je palo u ruke bješe pedeset hiljada konja, osim riznica i drugoga plijena koji se ne može obuhvatiti računom ni brojenjem, i oni se preko mjere obradovaše pobjedi i pomoći koju im je poslao Alah.

Eto šta je bilo s njima.

A što se tiče bjegunaca, oni se dokopaše al-Konstantinije, a njenim stanov- nicama bješe ranije stigla vijest da car Afridun pobjeđuje muslimane, i starica. Zat-ad-Davahi reče: - Znam da se moj sin, car Ruma, neće nalaziti među bjeguncima i da se on ne boji islamske vojske i da obraća stanovnike zemlje u kršćansku vjeru.

I starica naredi velikom caru Afridunu da okiti grad, i stanovnici se veoma obradovaše i počeše piti vino, jer nisu znali ono što bijaše suđeno. I usred njihove radosti odjednom nad njima zagrakta gavran bola i tuge, i približiše se dvadeset lađa koje bjehu umakle, i na jednoj od njih bješe car Ruma. I Afridun, car al-Konstantinije, dočeka ih na obali, te mu oni ispričaše što ih je snašlo od muslimana. I ispričaše Afridunu da je Luku-ibn-Šamluta porazila prevrtljiva sud- bina i da ga je pogodila strijela pogibije što je pogađala bez promašaja, i pred carem Afridunom ukaza se tada sudnji dan, i on ovidje da se njihove zablude ne mogu ispraviti. I Rumi udariše u kuknjavu, te njihova odlučnost popusti, i zaplakaše narikače i sa svih strana začuše se jecaji i plač.

I car Ruma ode caru Afridunu i ispriča mu kakvo je bilo pravo stanje stvari, i da je bijeg muslimana bio samo prijevara i prijetvorstvo, i reče mu: - Nemoj se nadati da će ti doći još koji vojnik osim onih što su već stigli. - Kad je čuo te riječi, car Afridun se obeznani, te mu se nos nađe pod nogama, a zatim reče: - Možda se Mesija razgnjevio na njih, pa im je doveo muslimane. - I veliki patrijarh dođe caru zabrinut, i car mu reče: - Oče naš, na našu vojsku sručila se pogibija i

Mesija nas je kaznio. - Ne tugujte i ne jadikujte – odgovori mu patrijarh - netko se od nas zacijelo ogriješio o Mesiju, pa su svi kažnjeni zbog njegova grijeha. Ali mi ćemo sada početi da za vas čitamo molitve u crkvama, dok ne bude odbačena ta muhamedanska vojska. - A zatim, poslije njega, dođe starica Zat-ad-Davahi i reče: - O, care, doista je muslimanska vojska mnogobrojna, te ćemo odnijeti pobjedu nad njom samo lukavstvom. Ja namjeravam da se poslužim lukavstvom i prijevarom, i otići ću u muslimansku vojsku. Možda ću postići ono što hoću od njihova vođe, i pobit ću njihove vitezove, kao što sam ubila njegova oca. A ako mi pođe za rukom to lukavstvo s njim, nijedan od njegovih vojnika neće se vratiti u svoju zemlju, jer su svi oni jaki samo zbog njega. Ali ja hoću da mi u tome pomognu kršćani, stanovnici Sirije, koji odlaze da prodaju svoju robu svakog mjeseca i svake godine; pomoću njih ću ispuniti svoju želju.

- U koje vrijeme hoćeš da to bude? - zapita je car, i starica mu reče da joj dovede sto ljudi iz sirijskog Nedžrana, i kad ih dovedoše caru, on im reče: - Znate li što su kršćani podnijeli od muslimana? - Jest, znamo - odgovoriše oni, i car im reče: - Znajte da je ova žena podarila sebe Mesiji i sad je naumila da pođe s vama kao jednoboščima da izvede svoje lukavstvo, od koga ćemo imati koristi i koje će spriječiti muslimane da dođu do nas. Hoćete li darovati sebe Mesiji, dat ću vam kantar zlata?[69] Tko od vas ostane živ, pripast će mu novac, a tko umre, njemu će platiti Mesija. - O, care, mi smo darovali sebe Mesiji i mi smo otkup za tebe - odgovoriše oni, i onda starica uze sve trave koje joj bjehu potrebne i stavi ih u vodu, i kuhala ih je na vatri dok se nije slegao crn talog, a onda počeka da se trave stisnu i pokri ih krajem duge marame. A zatim preko haljina obuče ogrtač opšiven gajtanom, pa uze u ruke brojanice i ode caru, ali je ne prepoznaše ni on ni oni što su bili s njim. I ona otkri lice, i svi koji bjehu u dvorani pohvališe je zbog njena lukavstva, i njen se sin obradova i uzviknu: - Ne lišio nas Mesija tvoga lica! - I starica ode s kršćanima iz sirijskog Nedžrana, i uputise se bagdadskoj vojsci...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset treća noć, ona reče:

93. NOĆ

-Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se car Afridun obeznanio kad je čuo te riječi i da se potom požalio staroj Zat-ad-Davahi. A ta prokletnica bila je vračara među vračarama, vješta u vraćanju i varanju, razvratnica i varalica, i imala je smrdljiva usta, crvene očne kapke, žute obraze, mračne crte lica, krmeljive oči, krastavo tijelo, prosijedu kosu, pogurena leđa i blijedo lice, i iz nosa joj je kapalo. Ali ona je čitala islamske spise i putovala u sveti Alahov hram - i dvije godine je ispovijedala Mojsijevu vjeru u Jeruzalemu, ne bi li naučila lukavstvo ljudi i džinova, te je bila opasnost među opasnostima i nevolja među nevoljama, bezbožnica po vjeri, nepokorna svakoj religiji. A ponajčešće je živjela kod svoga sina Harduba, cara Ruma, zbog nevinih djevojaka, jer se rado pri- bijala uz njih, a kad bi to duže potrajalo, padala bi u nesvijest. I ona je učila toj višoj mudrosti svaku djevojku koja joj se sviđala i trla ju je šafranom te bi djevojka od prevelike naslade za kratko vrijeme pala u nesvijest. I bila je naklonjena onoj koja ju je slušala i ulijevala je svome sinu naklonost prema njoj; a one koje je nisu slušale upropaštavala je, služeći se lukavstvom. I zato je ona učila Mardžanu, Rejhanu i Utrudžu, Abrizine robinje, a princeza Abriza nije trpjela staricu i bilo joj je mrsko da leži s njom, zato što joj se ispod pazuha osjećao neugodan zadah, a ispuštala je još i smrdljive vjetrove, i tijelo joj je bilo grublje od palmine kore. I starica je sablaznila dragocjenostima i upućivanjem u nauku one koje su ležale s njom, a Abriza se odbila od nje pa je pribjegla onome koji je mudar i koji mnogo zna.

Nego vratimo se priči o njenim spletkama i njenim smicalicama punim lukavstva. I tako ona ode, i s njom odoše kršćanski velikaši i njihova vojska, i krenuše k islamskoj vojsci. A nakon njena odlaska car Hardub ode caru Afridunu i reče mu: - O, care, nisu nam potrebni ni veliki patrijarh ni njegove molitve! Bit će bolje da učinimo onako kako je smislila moja majka Zat-ad- - Davahi i da vidimo šta će ona učiniti s muslimanskom vojskom, služeći se lukavstvom kojem nema granice. Oni nam se približuju sa svojim snagama i ubrzo će biti tu i opkolit će nas.

I kad je car Afridun čuo te riječi, srce mu obuze veliki strah, te istoga časa i trenutka posla pisma u sve kršćanske zemlje, u kojima kaza: »Nijedan pripadnik kršćanske vjere, a naročito stanovnici u utvrđenjima i tvrđavama, ne treba da ostanu u pozadini; naprotiv, neka nam dođu svi, i pješaci i konjanici, i žene, i djeca. Muslimanska vojska nadire u našu zemlju; požurite se, požurite se dok nas nije zadesila nesreća!«

Eto šta je bilo s njima.

A što se tiče starice Zat-ad-Davahi, ona je otišla sa svojim ljudima izvan grada i obukla ih kao muslimanske trgovce. I povela je sa sobom stotinu mazgi natovarenih antiohijskim tkaninama, carskom zlatotkanicom i drugim tkaninama, i uzela od cara Afriduna pismo ovakva sadržaja: »Ovo su trgovci iz sirijske zemlje, koji su bili po našim zemljama; ne treba im činiti zla, niti od njih uzimati desetinu, dok ne stignu u svoju zemlju i u sigurno mjesto, jer od trgovaca cvjeta zemlja i jer oni nisu ni neprijatelji ni razbojnici.«

A zatim prokleta Zat-ad-Davahi reče onima što bjehu s njom: - Hoću da se poslužim lukavstvom, ne bih li tako upropastila muslimane. - I oni joj odgo- voriše: - O, carice, naređuj nam šta hoćeš; mi ćemo te slušati, i ne dao Mesija da tvoja djela budu uzaludna! - I starica obuče haljinu od meke bijele vune i poče se trti po čelu dok se na njemu ne načini veliki žig, i namaza ga mašću i tako udesi da iz njega poče vrcati jaka svjetlost. A prokletnica je imala mršavao tijelo, i oči joj bjehu upale, i stavila je sebi okove iznad stopala, i pošla je i išla sve dotle dok nije stigla do muslimanske vojske. Onda skinu lance s nogu (a od njih joj bjehu ostali tragovi na listovima), i namaže ih mašću i zmajevom krvlju, a zatim naredi svojim ljudima da je dobro izudaraju, pa da je polože u kovčeg, i reče im: - Glasno izgovarajte riječi jednoboštva, od toga vas neće snaći veće zlo. - Kako da te izudaramo, kad si ti naša gospodarica Zat-ad-Davahi, majka slavnoga cara? - zapitaše je oni, a ona im odgovori: - Neće naići na osudu onaj koji odlazi u nužnik, a kad je nešto prijeko potrebno, dopušta se i ono što je zabranjeno! A kad me položite u kovčeg, uzmite ga s ostalom robom, pa ga natovarite na mazge i sve to nosite kroz muslimansku vojsku, ne bojeći se nikakva zla! Ako vam tko od muslimana prepriječi put, predajte mu mazge s robom, pa otiđite njihovu caru Dau-al-Makanu. Zaištite pomoć od njega i recite mu: - Bili smo u nevjerničkoj zemlji, i tamo nam ništa nisu uzeli; naprotiv, dali su nam pisanu naredbu da nam nitko ne čini smetnje - a zašto nam vi oduzimate robu? I evo pisma cara Ruma, u kojem piše da nam nitko ne čini zla. - I ako vas on zapita: - A što ste zaradili u zemlji Ruma na svojoj robi? - recite mu: - Zaradili smo to što smo oslobodili jednog isposnika, koji je bio u podrumu pod zemljom i u njemu proveo oko petnaest godina, dozivajući u pomoć, ali mu nitko nije pomogao; naprotiv, nevjernici su ga mučili i danju i noću, a mi to nismo znali, mada smo u al-Konstantiniji proveli neko vrijeme, prodajući svoju robu i kupujući drugu. I, pošto smo se opremili, odlučili smo da dođemo u vašu zemlju i proveli smo noć razgovarajući o putovanju, a ujutro smo ugledali jednu sliku na zidu, i kad smo prišli i pogledali u nju, ta slika se odjednom počela micati, i ona nam reče: - O, muslimani, ima li koga među vama koji će stupiti u pogodbu s gospodarem svjetova? - A kako to? - zapitasmo mi, i slika nam odgovori: - Alah mi je dao moć govora da pojačam vašu vjernost i da vas nagnam da pomislite na svoju vjeru. Idite iz nevjerničkih zemalja i uputite se muslimanskoj vojsci, jer je tamo mač svemilostivog i vitez svoga vremena, car Šar-Kan, i on će osvojiti al-Konstantiniju i pobit će ljude kršćanske vjere. I kad prevalite put od tri dana hoda, ugledat ćete pustinju koja se zove Matruhanina pustinja, i u toj pustinji je ćelija. Uđite u nju s čistim namjerama i poslužite se lukavstvom da prodrete u nju snagom svoje odlučnosti, jer se u njoj nalazi jedan čovjek, bogomoljac iz Jeruzalema, po imenu Abd-Alah. On je jedan od najpobožnijih ljudi i čini čuda kojima se uklanjaju sumnja i nejasnost. Njega je prevario neki monah i zatvorio ga u podrum, gdje je već odavno, i njegovo spasenje ugodno je gospodaru robova, jer je to oslobođenje najbolji podvig za vjeru.

I pošto se dogovorila sa svojim ljudima o toj priči, starica im reče: - A kad vas Šar-Kan počne slušati, recite mu: - I kad čusmo te riječi od slike, bi nam jasno da je taj bogomoljac ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset četvrta noć, ona reče:

94. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica rekla svojim ljudima: - A kad vas car Šar-Kan počne slušati, recite mu: - I kad čusmo od slike te riječi, bi nam jasno da je taj bogomoljac jedan od najvećih pravednika i iskrenih, Alahovih vjernika. Putovali smo tri dana, pa smo ugledali pustinju i skrenuli s puta i pošli k njoj i proveli smo tamo jedan dan hodajući i kupujući, kao što obično čine trgovci, a kad se dan počeo kloniti zapadu i kad se približila mračna noć, uputili smo se u tu ćeliju gdje je bio podrum, i čuli kako bogomoljac, poslije čitanja stihova iz Kurana, izgovora ove stihove:

O, bljesku munje, ako pohodiš drage i rodni kraj,
Od jarkog sjaja ljepote im potamnjet ćeš tada.
U moje ime reci: - Kako da se nađemo mi?
Upropastiše nas Ratovi dugi, i susretu vrata su zatvorena.
Predaj moj pozdrav tad dragim bićima i reci im ti:
Daleko sada i u crkvi Ruma zakovan sam ja.

- I kad stignete sa mnom u muslimansku vojsku i kad se ja nađem među njima, vidjet ćete kakvim ću se lukavstvom poslužiti da ih prevarim i pobijem sve do jednoga - reče starica. A kršćani, kad čuše njene riječi, poljubiše joj ruke i položiše je u kovčeg, pošto je najprije izudaraše, iz poštovanja prema njoj, zadavši joj žestoke i bolne udarce, jer su smatrali da joj se moraju pokoravati. A potom se, kao što spomenusmo, uputiše s njom k muslimanskoj vojsci.

Eto šta je sve bilo s tom prokletom Zat-ad-Davahi i njenim ljudima.

Što se pak tiče muslimanskih vojnika, oni se dokopaše bogatstva i riznica što su se nalazile na lađama poslije pomoći koju im Alah bješe ukazao u borbi protiv neprijatelja, pa posjedaše i počeše razgovarati, i Dau-al-Makan reče svome bratu: - Alah nam je dao pobjedu zato što smo pravedni i što se pokoravamo jedan drugome. Postupi po mome naređenju, o, Šar-Kane, pokoravajući se velikom i dobrom Alahu: Namjeravam ubiti deset careva osvećujući se za svoga oca, poklati deset hiljada Ruma i ući u al-Konstantiniju. - I njegov brat Šar-Kan odgovori: - Moja duša će te iskupiti do smrti i za mene je neizbježan rat s nevjernicima, čak i ako ostanem mnogo godina u njihovoj zemlji. Ali ja imam u Damasku, o, brate, kćer po imenu Kudiju-Fakan, i srce mi je obuzela ljubav prema njoj. Ona je čudo od ljepote svoga vremena, i pred njom je budućnost.

I ja sam ostavio svoju trudnu robinju na porođaju - odgovori Dau-al-Makan i ne znam čime će me obdariti Alah. Obećaj mi, dakle, brate, da ćeš dopustiti da se tvoja kći Kudija-Fakan uda za moga sina, ako mi Alah pošalje muško dijete, i zakuni mi se da ćeš to doista učiniti. - S ljubavlju i drage volje - odgovori Šar-Kan, pa pruži ruku bratu i reče mu: - Ako dobiješ muško dijete, udat ću za nj svoju kćer Kudiju-Fakan.

I Dau-al-Makan se obradova tome, te počeše čestitati jedan drugome na pobjedi nad neprijateljem, i vezir Dandan čestita Šar-Kanu i njegovu bratu i reče im: - Znajte, o, carevi, da nam je Alah dao pobjedu zato što smo poklonili Alahu svoje duše i što smo ostavili drage i rođake. Ja mislim da će biti najbolje ako pođemo za neprijateljem i ako ga sačekamo i borimo se s njim; možda će nam Alah dati da postignemo ono što želimo, te ćemo istrijebiti neprijatelje. A ako hoćete, ukrcajte se na te lađe, pa idite morem, a mi ćemo poći suhim i bit ćemo ustrajni u boju i borbi za vrijeme okršaja. - I vezir Dandan ih je svejednako podstrekavao na borbu i izgovorio riječi onoga što je rekao:

Sreća je za me kad dušmane ubijam ja.
Ili kad jašem konje i jurišam na njih.
Ili kad glasnik dođe od drage moje.
Il' voljeni, kad mi sam dođe bez uvjeta.

I riječi drugoga:

Ako budem ja živ, rat će mi biti majka rođena,
I brat - koplje moje, i otac - moj mač oštri.

A kad je završio te stihove, vezir uzviknu: - Neka je slava onome koji nam je ulio snagu svojom velikom pomoću i predao nam kao plijen srebro i suho zlato! - I Dau-al-Makan naredi vojsci da krene, te ona krene, uputivši se al-Kon- stantiji. I uspori hod i dođe do jedne prostrane livade gdje bješe sve divno: i razigrane zvijeri, i gazele koje trče, a ratnici bjehu prešli mnoge pustinje i vode im bješe ponestalo na šest dana prije no što će stići u nju; i kad se približiše toj livadi, ugledaše bujne potoke i sazrele plodove, i tu zemlju što je bila nalik na rajski vrt, što se okitila svojim nakitom i uresila, i granje u njoj što se bješe opilo vinom rose i zanjihalo, udružujući ugodu rajskog potoka i bla- gošću povjetaraca i zanoseći razum i oko, kao što reče pjesnik:

Pogledaj u vrt što se prelijeva i pomislit ćeš

Da razastrt na zemlji plašt je njegov zeleni.
Ako pak oči okreneš njemu, ugledat ćeš tad
Korito duboko gdje voda, kružeć', promiče.
Ali duševnim okom ugledat ćeš veličinu u granama
Nad glavom tvojom, pa ma gdje bio ti, barjak bića.

I Dau-al-Makan pogleda tu livadu gdje se bilo ispreplelo drveće i gdje je raskošno cvjetalo cvijeće i gdje su pjevale ptice, i pozva brata Šar-Kana, pa mu reče: - O, brate, doista u Damasku nema takvog mjesta, te nećemo krenuti odavde prije no što prođu tri dana, kako bismo mogli odahnuti i kako bi islamska vojska mogla obodriti i okrijepiti svoju dušu za« susret s podmuklim bezbožnicima. - I ostaše na tome mjestu, i, dok bjehu tamo, odjednom začuše glasove izdaleka, i kad Dau-al-Makan zapita tko to govori, rekoše mu: - To je karavan trgovaca iz sirijskih zemalja koji se smjestio na ovome mjestu da se odmori. Može biti da su ratnici nailazili na njih, pa su im možda uzeli što od robe, jer su ti trgovci bili u nevjerničkim zemljama.

A poslije nekog vremena dođoše trgovci, vičući i pozivajući cara u pomoć, i kad to ču, Dau-al-Makan naredi da mu ih dovedu, te oni dođoše preda nj i rekoše: - O, care, mi smo bili u zemljama nevjernika, i oni nam ništa ne oduzeše, pa zašto onda da nam naša braća muslimani otimaju imovinu, kad smo u njihovoj zemlji? Kad smo ugledali vašu vojsku, mi smo joj prišli, a vojnici nam oduzeše robu. Eto, ispričasmo ti šta se dogodilo s nama.

I potom trgovci izvadiše pismo cara al-Konstantinije, i Šar-Kan ga uze pa ga pročita i reče trgovcima: - Vratit ćemo vam ono što vam je oduzeto, ali nije trebalo da nosite robu u nevjerničke zemlje. - O, gospodaru - rekoše trgovci - Alah nas je uputio u njihove zemlje da bi nam palo u dio ono što nije palo u dio nijednom osvajaču, pa čak ni vama u vašim pohodima. - A šta vam je to palo u dio? - zapita Šar-Kan, i trgovci odgovoriše: - Reći ćemo ti to samo u četiri oka, jer ako ta stvar postane poznata ljudima, može se desiti da netko sazna za nju, pa će to biti uzrok naše propasti i propasti svih muslimana koji su se uputili u zemlju Rumi.

I trgovci doniješe kovčeg u kojem bješe prokleta Zat-ad-Davahi, i Dau- -al-Makan i njegov brat ostaše nasamo s njima, i trgovci im ispričaše priču o isposniku i počeše tako plakati da se rasplakaše i carevi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset peta noć, ona reče:

95. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Dau-al-Makan i njegov brat rasplakaše zajedno s trgovcima, koji su pričali onako kako ih bješe naučila čarobnica Zat-ad-Davahi. I Šar-Kanovo srce omekša, te on osjeti sažaljenje prema isposniku i dušu mu obuze privrženost velikom Alahu. - Jeste li oslobodili tog isposnika ili je i sada u pustinji? - zapita on trgovce, a oni mu rekoše: - Ne, oslobodili smo ga i ubili starješinu pustinje, jer smo se bojali za sebe, a zatim smo brže-bolje pobjegli, strahujući od pogibije. I pouzdani ljudi su nam rekli da se u tom manastiru nalazi mnogo zlata, srebra i dragocjenosti. - A potom doniješe kovčeg i izvadiše iz njega prokletnicu, a ona bješe baš kao mahuna kasije - toliko bješe pocrnjela i omršavjela onako sputana i svezana lancima i okovima. I kad je ugladaše, Dau-al-Makan i prisutni pomisliše da je to netko od najvećih bogomoljaca i najzaslužnijih isposnika, ponajviše stoga što joj sc čelo sjalo od masti kojom bješe namazala lice.

I Dau-al-Makan i njegov brat gorko zaplakaše, pa ustadoše, poljubiše joj ruke i počeše ridati, a ona im dade znak i reče im: - Okanite se plakanja i čujte šta ću vam reći. - I braća prestadoše plakati po njenu naređenju, a ona im reče: - Znajte da sam zadovoljan onim što je sa mnom učinio moj gospod, jer smatram da je nesreća koja me je zadesila samo iskušenje na koje me je on stavio - velik je i slavan on! A tko nije postojan u nevolji i iskušenjima, nema pristupa u vrtove blaženstva. I htio sam se vratiti u svoju zemlju, ne zbog bola od nesreće koja me je zadesila, već da umrem pod kopitima konja i boraca za vjeru, koji žive i kad poginu, a ne umiru.

I starici potekoše suze iz očiju, i njeno je čelo namazano mašću sjalo jarkom svjetlošću. I Šar-Kan ustane i poljubi joj ruke i donese joj hrane, ali ona ne htjede jesti, već reče: - Nisam mrsio već petnaest godina, pa kako mogu prekinuti post u času kad mi je moj gospod darovao oslobođenje od robovanja nevjernicima i oslobodio me onoga što je teže od mučenja vatrom?

Počekat ću da zalaska sunca. - A kad dođe večernje vrijeme, Šar-Kan i Dau-al-Makan doniješe joj jela i rekoše joj: - Jedi, isposniče - a ona im odgovori: - Sada nije vrijeme jelu; sad je vrijeme klanjanja gospodu koji uzvraća. - I ostade moleći se dok ne prođe noć, i tako je činila tri dana i tri noći, i prisjela bi samo na završetku odavanja hvale Alahu. I kad Dau-al-Makan vidje kako ona sve to radi, lijepe misli o njoj osvojiše mu srce, te reče Šar-Kanu: - Podigni tome bogomoljcu kožni šator i odredi mu posteljničara da ga dvori.

Četvrtoga dana ona zatraži da jede, te joj dadoše sva jela koja može poželjeti duša i kojima se mogu naslađivati oči, ali je ona od svega toga pojela samo jednu pogačicu sa solju, pa je opet počela postiti, a kad je došla noć, ona ustade da se pomoli. I Šar-Kan reče Dau-al-Makanu: - Taj čovjek se sasvim odrekao života, i da nije rata, ja ga ne bih ostavio i služio bih mu, klanjajući se Alahu, dok ne iziđem preda nj. Hoću da odem u njegov šator da malo razgovaram s njim. - I ja ću - reče Dau-al-Makan; - ali mi sutra polazimo u pohod na al-Konstantiniju, te od ovoga časa nećemo naći podesnijeg. - I ja hoću da vidim tog isposnika - reče vezir Dandan; - možda će se pomoliti Alahu da završim, život u raju za vjeru i da iziđem pred Alaha. Doista, ja se odričem zemaljskog života.

I kad pade noć, oni odoše u šator one čarobnice Zat-ad-Davahi i vidješe je kako stoji i moli se. I kad joj priđoše, oni počeše plakati, sažalijevajući je, ali ona ne obrati pažnju na njih dok ne nastade ponoć, a onda završi molitvu završnom pohvalom, pa im se obrati, pozdravi se s njima i zapita ih: - Zašto ste došli? - I oni joj odgovoriše: - O, bogomoljče, zar nisi čuo kako smo plakali stojeći oko tebe? - Onaj koji stoji pred Alahovim licem ne postoji na ovome svijetu i ne čuje ničijega glasa, niti vidi koga - odgovori starica, a oni rekoše: - Hoćemo da nam ispričaš zašto si bio u ropstvu i da se noćas pomoliš za nas: to je za nas bolje nego da vladamo al-Konstantinijom.

Kad je čula njihove riječi, starica uzviknu: - Alaha mi, da niste emiri muslimana, nikako vam ne bih to ispričao, jer se žalim samo Alahu! Ali ispričat ću vam zašto sam bio u ropstvu.

- Znajte da sam se u Jeruzalemu nalazio s nekim svetim i bogom nadah- nutim ljudima, ali se nisam uznosio pred njima, jer me je Alah obdario smjer- nošću i suzdržljivošću. I dogodi se da se noću uputim k moru i da pođem po vodi, i oholost uđe u mene ne znam otkuda, te rekoh u sebi: - Tko može ići po vodi kao ja? - I otada mi je okorjelo srce, i Alah mi uli ljubav prema putovanju, te pođoh u zemlje Ruma i iđah po njihovim zemljama čitavu godinu dana, ne ostavljajući mjesta gdje se ne bih poklonio Alahu. I kad stigoh na ono mjesto gdje bješe pustinjački stan monaha po imenu Matruhana, on me ugleda i priđe jni i poljubi mi ruke i noge i reče mi: - Vidio sam te kad si ušao u zemlju Ruma, te si pobudio moju želju da pohodim islamske zemlje. A zatim me je uzeo za ruke i uveo u taj pustinjački stan i došao sa mnom u mračnu ćeliju, a kad ja uđoh u nju, on iznenada zatvori vrata za mnom. Ostavio me je u ćeliji četrdeset dana bez jela i pića i htio da me time umori, i dogodi se da jednog dana u taj pustinjački stan dođe vlastelin po imenu Dikjanus s desetinom slugu, a s njim bješe i njegova kći, po imenu Tamasila, ne može biti ljepše djevojke. I kad oni dođoše, monah Matruhana mu ispriča nešto o meni, te on reče: - Izvedite ga; na njemu nije ostalo dovoljno mesa da bi ga mogle pojesti ptice. - I otvoriše vrata ćelije i vidješe me kako stojim i kako se molim, čitajući Kuran, odajaći hvalu velikom Alahu i moleći mu se, i kad me vidje u takvu stanju, Matruhana reče: - Doista, to je čarobnik među čarobnicima! - I kad Rumi čuše te riječi, ustadoše i dođoše u ćeliju, i Dikjanus dođe sa svojim slugama i žestoko me izudara. I onda ja zaželjeh da umrem i počeh koriti sebe, govoreći: - Eto nagrade za one koji se uznose i ponose kad im gospod daruje nešto što prelazi njihovu snagu. O, dušo, u tebe je ušla gordost i oholost! A zar ne znaš da gordost ljuti gospoda i da od nje srca postaju okrutna, i da ona baca čovjeka u oganj? - A zatim me okovaše i vratiše na moje mjesto (a bješe ono u podrumu, ispod poda te sobe), i svakog trećeg dana bacahu mi po jednu ječmenu pogačicu i davahu po gutljaj vode. I svakog mjeseca ili svakog drugog mjeseca onaj je vlastelin dolazio i navraćao u to pustinjačko prebivalište. I njegova kćerka Tamasila bješe odrasla djevojka, i bješe joj devet godina kad je prvi put vidjeh, a proveo sam u ropstvu petnaest godina, te joj je sada dvadeset i četiri godine, i u našim zemljama, a ni u zemljama Ruma nema nijedne koja bi bila ljepša od nje. Otac se bojao da mu car ne oduzme kćer, pa je ona putovala jašući s ocem, obučena kao muškarac-vitez, i ne bješe joj ravne po ljepoti, a oni koji bi je vidjeli nisu znali da je djevojka. A njen otac bješe ostavio njenu veliku imovinu u tom manastiru, jer u tom pustinjačkom obitavalištu kriju skupocjene stvari svi oni koji ih imaju, te vidjeh tamo zlato, srebro i drago kamenje svake vrste, a bješe ih toliko da ih nitko ne bi mogao izbrojiti, osim

velikog Alaha. Vi ste dostojniji da raspolažete njima nego ti nevjernici; uzmite dakle ono što se nalazi u manastiru, pa razdajte muslimanima, a naročito borcima za vjeru. A kad ovi trgovci stigoše u al-Konstantiniju i prodadoše svoju robu, s njima zapodjenu razgovor ona slika na zidu, po milosti koju mi ukaza Alah, te oni dođoše u manastir i ubiše monaha Matruhanu, pošto ga najprije udariše na najstrašnije muke, vukući ga za bradu, dok im ne pokaza gdje sam. I onda me uzeše, i nije im preostalo drugo doli da pobjegnu, jer se bojahu pogibije. A sutra uveče Tamasila će, kao i obično, doći u pustinjačko obitavalište, i otac će je sustići sa slugama, jer se boji za nju, i ako hoćete da tada budete tamo, povedite me; poći ću pred vama i predat ću vam bogatstvo i riznicu vlastelina Dikjanusa, koja se nalazi na tom brijegu: vidio sam kako su bezbožnici uzimali otuda zlatne i srebrne sudove i kako su pili iz njih, i vidio sam pored njih djevojku koja im je pjevala arapski (avaj, kad bi se takav glas čuo prilikom čitanja Kurana!) Hajdete, uđite u manastir, sakrijte se u njemu dok ne dođu Dikjanus i njegova kći, pa je uzmite, jer ona je prilika samo za cara vremena Šar-Kana ili za cara Dau-al-Makana.

Kad čuše njene riječi, svi se obradovaše, osim vezira Dandana, koji nije povjerovao starici, te mu njene riječi i ne dopriješe do uma, ali se bojao da zapodjene razgovor s njom iz poštovanja prema caru. I zbuniše ga njene riječi, i na licu mu se ukazaše znaci nepovjerenja, a starica Zat-ad-Davahi reče: - Bojim se da ne dođe onaj vlastelin i da ne vidi tu vojsku na livadi, pa se neće usuditi da uđe u manastir.

I sultan naredi da vojska krene put al-Konstantinije, i Dau-al-Makan reče:

- Povest ću sobom stotinu konjanika i mnogo mazgi, pa ćemo otići na taj brijeg da ih natovarimo blagom što se nalazi u tom pustinjačkom obitavalištu.

- A zatim, istoga časa i trenutka, posla po najstarijeg dvorjanina i naredi mu da dođe, a pozva i vojne starješine Turaka i Dejlemićana, pa im reče: - Kad nastane jutro, pođite za al-Konstantiniju, i ti ćeš me, o, velikašu, zamjenjivati prilikom donošenja odluka i sastavljanja planova, a ti ćeš, Rustume, zamjenjivati moga brata u borbi. Ne kazujte nikome da nismo s vama, a za tri dana ćemo vas stići.

Zatim izabra stotinu konjanika među junacima, pa ode zajedno s bratom Šar-Kanom, vezirom Dandanom i stotinom konjanika, a povedoše i mazge i poniješe sanduke za novac ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset šesta noć, ona reče:

96. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Šar-Kan i njegov brat Dau-al-Makan, vezir Dandan i stotinu konjanika pošli k manastiru koji im bješe opisala prokleta Zat-ad-Davahi, i da su poveli mazge i ponijeli sanduke da prenesu novac. A kad nastade jutro, najstariji dvorjanin kliknu vojsci da pođe, te vojska krene, misleći da su Šar-Kan, Dau-al-Makan i vezir Dandan s njom i ne znajući da su oni otišli u manastir.

Eto šta je bilo s njima.

A što se tiče Šar-Kana, njegova brata Dau-al-Makana i vezira Dandana, oni ostadoše na tome mjestu do izmaka dana, a Zat-ad-Davahi i bezbožni ljudi odoše krišom, pošto je prije toga posjetiše, poljubivši joj ruke i noge i zamolivši je da ih pusti da odu, a ona ih pusti i naredi im da namjeste onakve zamke kakve je ona htjela. A kad pade mrak, starica ustade i reče Dau-al-Makanu i njegovim ljudima: - Hajdete sa mnom na brijeg i povedite malo vojske! - I oni je poslušaše i ostaviše na padini brijega pet konjanika, a ostali pođoše ispred Zat-ad-Davahi, koju okrijepi velika radost, i Dau-al-Makan reče: - Neka je hvaljen onaj koji je dao snagu ovom isposniku, a mi ne vidjesmo nikoga koji bi mu bio ravan!

A čarobnica posla caru al-Konstantinije pismo na ptičjim krilima i obavijesti ga o onome što se bješe dogodilo, a na kraju pisma reče: »Hoću da mi pošalješ deset hiljada konjanika, odabranih među rumskim junacima; neka idu prikradajući se uz padinu brijega, da ih ne ugleda islamska vojska, a kad stignu u manastir, neka se sakriju u njemu dok im se ne javim, i sa mnom će biti cgr muslimana i njegov brat. Prevarila sam ih obojicu i dovela amo s vezirom Dandanom i svega stotinom konjanika. Predat ću im križeve koji se nalaze u manastiru, a odlučila sam da ubijem monaha Matruhanu, jer će mi lukavstvo poći za rukom samo ako on pogine, a kad se ispuni lukavstvo, u rodni kraj neće stići ni domaće čeljade ni onaj što raspiruje vatru, i Matruhana će biti otkup za ljude kršćanske vjere i pristalice križa. Neka je slava Kristu u vjeke vjekova!« - I kad to

pismo stiže u al-Konstantiniju, nadzornik golubova-pismonoša donese pisamce caru Afridunu, a ovaj ga pročita, pa odmah posla vojsku, snabdjevši svakog ratnika konjem, devom, mazgom i zalihom hrane, i naredi im da se upute k tome manastiru, a kad stignu do poznatog utvrđenja, da se sakriju u njemu.

Eto šta je bilo s njima. A što se tiče cara Dau-al-Makana, njegova brata Šar-Kana, vezira Dandana i vojske, oni stigoše u manastir i uđoše u nj i ugledaše monaha Matruhanu, a on mi priđe da vidi tko su, i tada isposnik uzviknu: - Ubijte toga prokletnika! - te ga oni udariše mačem i nagnaše da ispije čašu pogibije. A zatim ih pro- kletnica odvede na ono mjesto gdje bjehu darovi vjernika, te otuda izvukoše još i više rijetkosti i skupocjenih stvari nego što im ona bješe opisala, a kad pri- kupiše sve to, smjestiše u kovčege i natovariše ih na mazge.

A što se tiče Tamasile, ona ne dođe, ni ona ni njen otac, jer se bojahu muslimana, te Dau-al-Makan provede i taj dan, i drugi dan, i treći dan očekujući je, i onda Šar-Kan uzviknu: - Alaha mi, srce mi je ispunjeno mišlju o islamskoj vojsci, i ja ne znam šta je s njom. — I brat mu reče: - Uzeli smo to blago, a ja ne mislim da će Tamasila ili tko drugi doći u manastir poslije onoga što se dogodilo s rumskom vojskom. I valja da se zadovoljimo onim što nam je pripremio Alah i da odemo, možda će nam Alah pomoći da osvojimo al-Konstantiniju.

I zatim siđoše s brijega, a Zat-ad-Davahi nije ih mogla spriječiti u tome, jer se bojala da ne naslute njenu prijevaru. I išli su tako dok nisu došli do ulaza u klanac, i odjednom vidješe da je starica postavila tamo zasjedu od deset hiljada konjanika, i kad ovi ugledaše muslimane, opkoliše ih sa svih strana i uperiše na njih koplja i isukaše bijele mačeve, i nevjernici vičući izgovaraše riječi bezvjerja i na tetive staviše strelice zla. I Dau-al-Makan, njegov brat Šar-Kan i vezir Dandan pogledaše tu vojsku i vidješe da je velika, te povikaše: - Tko li je obavijestio te ratnike o nama? - O, brate - reče Šar-Kan - sad nije vrijeme govoru, sad je vrijeme da udaramo mačem i da bacamo strijele! Budite još odlučniji i okrenite svoje duše, jer ovaj klanac nalik je na ulicu s dva izlaza. Tako mi gospoda Arabljana i nearabljana, da ovo mjesto nije usko, ja bih ih uništio, pa ma tu bilo i sto hiljada konjanika! - Da smo znali to, zacijelo bismo poveli pet hiljada konjanika - reče Dau-al-Makan, a vezir Dandan izusti: - Da imamo i deset hiljada konjanika na ovome uskom mjestu, ne bismo imali nikakve koristi od njih, ali će nam Alah pomoći u borbi s njima. Meni je poznat ovaj uzani klanac i znam da u njemu ima mnogo skloništa, jer sam u vrijeme pohoda prošao ovuda s carem Omarom-ibn-an-Numanom, i kroza nj protječe voda hladnija od snijega. Dižite se! Iziđimo odavde prije no što se okupi velika nevjernička vojska i prije no što stigne na vrh brijega: počet će bacati kamenje na nas, te nećemo postići ono što želimo.

I počeše brzo izlaziti iz klanca, a isposnik ih pogleda i reče: — Zašto se bojite, kad ste predali svoje duše velikom Alahu, idući njegovim putem? Tako mi Alaha, ja sam proveo petnaest godina pod zemljom i nisam zahroptao na Alaha zbog onoga što je učinio sa mnom; borite se na Alahovu putu, pa tko pogine, otići će u raj, a ako tko ubije koga - služit će mu na čast ta revnost.

I kad oni čuše te isposnikove riječi, minuše ih briga i jad, te stajahu čvrsto dok nevjernici ne krenuše na njih sa svih strana. I mačevi zavitlaše nad njihovim vratovima, i muslimani se žestoko borahu, pokoravajući se Alahu, i udarahu neprijatelje zupcima i šiljcima, i Dau-al-Makan je ubijao ljude i obarao junake i odsijecao im glave, po petorici za petoricom, po desetorici za desetoricom, tako da je pobio bezbroj i neizmjerno mnoštvo nevjernika. I u to vrijeme odjednom je vidio da prokletnica daje borcima neke znakove mačem i da ih bodri, i da su bježali k njoj svi oni koji su se bojali. A ona je davala znak nevjernicima da ubiju Šar-Kana, te je na nj nasrnulo jedno odjeljenje vojske za drugim, ne bi li ga ubili, a on je sam napadao svako odjeljenje koje je nasrtalo na nj i nagonio ga na bijeg, pa bi zatim pojurilo drugo odjeljenje, a Šar-Kan bi i njega vratio mačem. I on pomisli da pobjeđuje stoga što ga je blagoslovio onaj bogomoljac te reče u sebi: - Doista, Alah je brižnim okom pogledao na nj i okrenuo moju dušu za borbu protiv nevjernika, zahvaljujući njegovim iskrenim namjerama! Vidim da me se boje i da mi ne mogu prići; naprotiv, kad god nasrnu na mene, okreću leđa i bježe.

I vojske su se bile na izmaku dana, do kraja dnevnog vremena, a kad dođe noć, muslimani se razmjestiše u jednoj spilji u tom klancu, podnijevši mnoge nevolje i zasipani kamenjem, i toga je dana poginulo četrdeset i pet hiljada ljudi među njima. A kad se sastaše jedni s drugima, počeše tražiti isposnika, ali njega ne bješe ni od korova. Bi im teško zbog toga, te rekoše: - Možda

je poginuo kao mučenik? - ali Šar-Kan reče: - Vidio sam ga kako je sokolio vitezove gospo- dnjim zapovijedima i kako ih je čuvao znamenjima svemiloštivog.

I dok su oni tako razgovarali, odjednom dođe prokleta Zat-ad-Davahi, a u rukama joj bješe glava velikog plemića, vođe vojske od dvadeset hiljada ljudi. A bješe to nepokorni tlačitelj i drski sotona koga je ubio strijelom jedan Turčin, a Alah mu je odmah bacio dušu u oganj; i kad vidješe što je učinio taj musliman s njihovim drugom, nevjernici navališe na nj i usmrtiše ga, posjekavši ga mačevima, i Alah odmah posla njegovu dušu u raj. A prokletnica odsiječe glavu toga plemića, pa je donese i baci pred Šar-Kana, cara Dau-al-Makana i vezira Đandana, i Šar-Kan skoči na noge kad je ugledao staricu, po uzviknu: - Neka je slava Alahu što si se spasio i što te vidimo, o, bogomoljče, isposniče i borče za vjeru! - A starica reče: - O, čedo moje, ja sam na današnji dan tražio mučeničku smrt i udarao na nevjerničku vojsku, ali su me se vojnici bojali. A kad se vi razidoste, mene obuze zavist prema vama, te navalih na najstarijeg plemića, njihova vođu, koji je vrijedio koliko i hiljadu konjanika, pa ga udarih i smakoh mu glavu s ramena. I donijeh vam njegovu glavu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset sedma noć, ona reče:

97. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je prokleta Zat-ad-Davahi bacila glavu plemića pred oba cara i njihova vezira, i rekla: - Donijeh vam njegovu glavu, ne bih li vam ojačala duše za borbu s nevjernicima i ne biste li svojim mačevima umilostivili gospoda vjernih. Hoću da se latite borbe, a ja ću sam otići vašoj vojsci, pa ma ona bila i pred vratima al-Konstantinije, i dovest ću vam otuda dvadeset hiljada konjanika koji će poubijati te bezbožnike.

- A kako ćeš otići vojsci, o, isposniče, kad su nevjernici opkolili dolinu sa svih strana? - zapita Šar-Kan, i prokletnica reče: - Alah će me zakloniti od njihovih očiju, a ako me tko i ugleda, neće se usuditi da mi priđe: ja ću tada iščeznuti po Alahovoj volji, pa će se on boriti mjesto mene sa svojim neprijateljima. - Istinu si rekao, isposniče, jer sam to vidio svojim očima, i ako možeš poći kad padne noć, bit će bolje za nas. - Otići ću sad odmah - reče starica - a ako hoćeš da pođeš sa mnom i da te nitko ne vidi, ustaj! A ako s nama pođe i tvoj brat, povest ćemo i njega, ali nikoga drugog: svečeva sjenka zaklonit će samo dvojicu. - Što se mene tiče, ja neću ostaviti svoje drugove - reče Šar-Kan; - a ako moj brat pristaje, neće biti zgoreg da pođe s tobom i da se spasi iz ovog klanca: ta on je snaga muslimana i mač gospoda svjetova. Ako ushtije, neka povede sa sobom vezira Dandana, ili koga sam izabere, pa neka nam pošalje deset hiljada konjanika da nam pomognu u borbi protiv ovih zlotvora.

I pošto se posavjetovaše, složiše se u tome, a zatim starica reče: - Strpite se malo! Ja ću poći prije vas, da vidim šta rade nevjernici, da li spavaju ili su budni. - Ali joj oni odgovoriše: - Poći ćemo samo s tobom, pa što nam da Alah. - Ako vas poslušam, nemojte koriti mene, već korite sebe same - reče starica. - Mislim da treba da se strpite, a ja ću saznati šta oni rade. - I Šar-Kan reče: - Idi i ne oklijevaj, čekamo te. - I Zat-ad-Davahi ode, a po njenu odlasku Šar-Kan povede razgovor sa svojim bratom i reče mu: - Da taj isposnik nije čudotvorac, on ne bi bio ubio toga plemića-tlačioca; to je dovoljan dokaz o snazi toga isposnika, i moć nevjernika je skrhana poslije pogibije ovoga plemića, jer on je bio nepokorni tlačilac i drski sotona.

I dok su oni razgovarali o pustinjakovim čudesima, odjednom im dođe prokleta Zat-ad-Davahi i obeća im pobjedu nad nevjernicima, te se oni zahvališe isposniku, ne znajući da je to lukavstvo i prijevara. I zatim prokletnica zapita:

- A gdje je car vremena Dau-al-Makan? - I on joj odgovori: - Ovdje sam. - A ona reče: - Povedi svoga vezira, pa pođi za mnom, otići ćemo u al- -Konstantiniju.

A Zat-ad-Davahi bješe već ispričala kakvim se lukavstvom poslužila, te se oni veoma obradovaše i rekoše: - Duše će nam se smiriti tek kad ubijemo njihova cara i kad se osvetimo za ubojstvo plemića, jer mi nismo imali odvažnijeg ratnika od njega. A kad im nevaljala starica Zat-ad-Davahi ispriča da će im dovesti cara muslimana, oni rekoše: - Kad nam ga dovedeš, odvest ćemo ga caru Afridunu.

A potom ode starica Zat-ad-Davahi, a s njom odoše i Dau-al-Makan i vezir Dandan, a ona je išla ispred njih i govorila: - Idite s blagoslovom velikog Alaha! - A oni joj odgovoriše da pristaju, i probi ih strijela sudbe i suđena časa. I ona je išla s njima do rijeke, dok se nije našla

usred nevjerničke vojske i dok nije stigla u spomenuti uski klanac, i nevjernička vojska ih je gledala, ali im ne učini zla, jer joj tako bješe naredila prokletnica.

I kad Dau-al-Makan i vezir Dandan ugledaše nevjerničke ratnike, i kad im bi jasno da ih njevjernici vide, ali da im ne čine zla, vezir Dandan uzvikne: - Ja mislim da su nevjernici slijepi, jer ih mi vidimo, a oni nas ne vide. - I dok su oni hvalili isposnika i spominjali njegova čudesa, njegovu suzdržljivost i njegovu pobožnost, nevjernici odjednom jurnuše na njih, opkoliše ih, pohvataše i zapitaše: - Ima li još koga osim vas dvojice, da uhvatimo i njega? - Zar ne vidite i onog čovjeka što je pred nama? - zapita ih vezir Dandan, ali nevjernici uzviknuše: - Tako nam Mesije, mi ne vidimo nikoga osim vas dvojice! - I onda Dau-al-Makan uzviknu: - Time što nam se dogodilo kažnjava nas veliki Alah ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset osma noć, ona reče:

98. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su nevjernici uzviknuli: - Tako nam Mesije, mi ne vidimo nikoga osim vas dvojice - pa su im stavili okove na noge i odredili ljude da stražare na onome mjestu gdje su spavali. A starica Zat-ad-Davahi izgubi im se ispred očiju, te počeše uzdisati i govoriti jedan drugome: - Protivrječenje pravednicima može dovesti i do većeg zla nego što je ovo, i mi smo kažnjeni nesrećom koja nas je zadesila.

Eto šta je bilo s Dau-al-Makanom i vezirom Dandanom.

Što se pak tiče cara Šar-Kana, on je prospavao tu noć, a kad je nastalo jutro, ustao je i očitao jutarnju molitvu, a zatim su se i on i vojska koja bješe s njim podigli i pripremili za borbu s nevjernicima, a Šar-Kan je sokolio vojnike i obećavao im svako dobro. I krenuše i stigoše do nevjernika, a nevjernici povikaše, kad ih ugledaše izdaleka: - O, muslimani, zarobili smo vašega sultana i njegova vezira koji upravlja vašim poslovima, pa ako ne odustanete od borbe, pobit ćemo vas sve do jednoga. A ako nam predate svoje duše, otići ćemo s vama caru, a on će se pomiriti s vama, s tim da ne iziđete iz naše zemlje i da ne odete u svoje zemlje i da nam ne nanosite nikakve štete, a ni mi vama nećemo nanositi štete. Ako pristanete na to, bit će dobro, a ako ne pristanete, ostaje vam samo smrt. Obavijestili smo vas o tome, i to je naša posljednja riječ.

Kad Šar-Kan ču njihove riječi i uvjeri se da su njegov brat i vezir Dandan dopali ropstva, bi mu teško i snaga mu malaksa, i povjerova da će poginuti te reče u sebi: - De da vidimo! Zašto li su ih zarobili? Da nisu loše postupali s isposnikom, ili su mu protivrječili, ili im se još nešto dogodilo? - A zatim muslimani poletješe u boj s nevjernicima i pobiše mnoge među njima, i toga dana bješe moguće razlikovati hrabra čovjeka od kukavice. I pocrvenješe mačevi i koplja, i nevjernici nagrtahu na njih sa svih strana, kao što muhe nagrću na vino. I Šar-Kan i njegovi ljudi neprestano su se borili i bili kao što se biju ljudi' koji se ne boje smrti i ne propuštaju zgodnu priliku, dok dolinom ne poteče krv i dok se zemlja ne ispuni poginulima. A kad nastade noć, vojske se raziđoše i svako odjeljenje ode na svoje mjesto, i muslimani se vratiše u onu spilju, a bilo im je jasno da su pretrpjeli neuspjeh i poraz, jer ih je ostalo malo, te su se mogli pouzdati samo u Alaha i u svoje mačeve. I toga dana od njihovih ljudi pogibe trideset i pet konjanika, emira i velikaša, mada su od njihovih mačeva pale hiljade nevjernika, pješaka i konjanika. I kad je saznao sve to, Šar-Kan osjeti da se njihova stvar okrenula na zlo, te zapita svoje ljude: - Šta da radimo? - A njegovi ljudi mu odgovoriše: - Dogodit će se samo ono što hoće veliki Alah.

A sutradan Šar-Kan reče preostalim ratnicima: - Ako stupite u borbu, nitko od vas neće iznijeti živu glavu, jer nam je ostalo samo malo hrane i vode. Meni je pala na pamet jedna misao koja nam pokazuje pravi put: izvucite mačeve iz korica, pa iziđite i stanite kraj ulaza u ovu spilju i odbijte svakoga tko nam priđe. Možda je isposnik već stigao u muslimansku vojsku, pa će nam pomoći u borbi s nevjernicima, a možda nevjernici nisu vidjeli ni njega ni one koji bjehu s njim.

I Šar-Kanovi ljudi povikaše: - To je mišljenje na svome mjestu i nema sumnje da je tačno. - A zatim ratnici iziđoše i zaposjednuše ulaz u spilju i stadoše sa svake strane i ubijahu svakog nevjernika koji je htio da im priđe. I počeše odbijati nevjernike od ulaza i nepokolebljivo se borahu s njima dok ne minu dan i ne dođe noć sa svojim mrakom ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devedeset deveta noć, ona reče:

99. NOĆ - Doprlo mi je od ušiju, o sretni care, da su se muslimanski ratnici nepokolebljivo borili s nevjernicima do zalaza sunca i dok nije došla noć sa svojim mrakom, i pored Šar-Kana bješe ostalo samo dvadeset i pet ljudi, a ne više. I nevjernici govorahu jedan drugome: - Kad li će biti kraj ovim danima? Umorili smo se od borbe s muslimanima! - I jedan od njih reče: - Ustanimo i udarimo na njih, ima ih samo dvadeset i petorica, a ako ne iziđemo na kraj s njima, spalit ćemo ih ognjem. Ako se pokore i predaju, zarobit ćemo ih, a ako to odbiju, načinit ćemo od njih drva za vatru, da posluže za pouku pronicavim ljudima. Ne blagoslovio im Mesija oca i ne našli utočište u kršćanskoj kući!

I oni doniješe drva pred ulaz u spilju, pa ih potpališe, i onda Šar-Kan i oni koji bjehu s njim vidješe da će poginuti, te se predadoše. I kad se to dogodi, plemić, glavar nevjernika, obrati se onome što je savjetovao da se muslimani poubijaju, pa mu reče: - Oni će biti pobijeni samo pred carem Afridunom, ne bi li se tako utažila njegova žeđ za osvetom. Treba da ih ostavimo kao zarobljenike, a sutra ćemo poći s njima u al-Konstantiniju i predat ćemo ih caru Afridunu, pa će on učiniti s njima šta hoće. - I nevjernici rekoše: - Pravo veliš, bogme! - A zatim narediše ljudima da svežu zarobljenike i postaviše stražu da ih čuva. A kad pade mrak, nevjernici udariše u veselje i piće i narediše da im se donese vino, pa su pili dok se nisu svi prevrnuli nauznak.

A Šar-Kan i njegov brat Dau-al-Makan bjehu okovani, kao i svi junaci što bijahu s njima, i Šar-Kan pogleda u brata, pa mu reče: - O, brate, kako da se, oslobodimo? - I Dau-al-Makan mu odgovori: - Alaha mi, ne znam: sad smo nalik na ptice u kavezu. - I Šar-Kan se rasrdi i uzdahnu od silnoga gnjeva, te mu se pokidaše lanci, a kad se oslobodio okova, on priđe starješini straže i uze ključeve od lanaca koje je ovaj držao u njedrima, pa razveza Dau-al-Makana i vezira Dandana i ostale ratnike. A zatim se okrene bratu Dau-al-Makanu i veziru Dandanu, pa im reče: - Hoću da ubijem trojicu od ovih stražara; uzet ćemo njihovo odijelo i obući ćemo ga, pa ćemo biti slični Rumima i proći ćemo između njih, a oni neće prepoznati nijednoga od nas, i otići ćemo svojoj vojsci.

-Ta zamisao nije dobra - reče Dau-al-Makan. - Bojim se da tko ne čuje kako krkljaju, ako ih ubijemo, pa će se nevjernici probuditi i pobit će nas. Bolje će biti da iziđemo iz klanca.

I svi pristadoše na to, i kad se malo udaljiše od klanca, oni ugledaše privezane konje čiji su vlasnici spavali. I Šar-Kan reče bratu: - Treba da svatko od nas uzme po jednog od tih konja. A bješe ih dvadeset i petorica, te uzeše dvadeset i pet konja i Alah posla nevjernicima san, radi mudroga cilja, njemu znanog. A potom Šar-Kan poče oduzimati nevjernicima oružje, mačeve i koplja, dok ga ne nakupi dovoljno, pa pojahaše konje koje bjehu uzeli i pođoše, a nevjernici mišljahu da nitko ne može skinuti okove Dau-al-Makanu, njegovu bratu i ratnicima što bijahu s njim i da nisu kadri da pobjegnu.

I kad se svi oslobodiše ropstva i vidješe da im ne prijeti nikakva opasnost, Šar-Kan stigne svojim ratnicima i nađe ih kako ga čekaju, i oni stajahu kao na žeravici, obuzeti dubokom nedoumicom zbog njega. I Šar-Kan im se obrati, pa im reče: - Ne bojte se, kad nas je Alah zaštitio! Namislio sam nešto što je možda dobro. - A što? - zapitaše ga, i on reče: - Hoću da se svi popnete na brijeg, pa da u glas povičete: »Alah je velik!« i da vičete: »Došla vam je muslimanska vojska!« I svi ćemo mi povikati jednim krikom: »Alah je velik!« - i od toga će se raspršiti okupljeni Rumi. I oni onda neće moći da smisle neko lukavstvo, jer su pijani, te će pomisliti da ih je islamska vojska opkolila sa svih strana i da se umiješala među njih. I počet će se udarati mačevima, onako mamurni od vina i sna, i mi ćemo ih posjeći mačevima i mač će vitlati među njima do jutra. - Ta zamisao nije dobra, a dobra će biti da odemo svojoj vojsci, ne izustivši ni riječi. Ako viknemo: - »Alah je velik!« oni će se probuditi i stići će nas, pa se neće spasiti nijedan od nas. - Alaha mi, ako se probude, neće nas snaći nikakva nevolja, i ja hoću da pristanete na ono što sam namislio, od toga će nam biti samo dobro! - uzviknu Šar-Kan, i svi mu odgovoriše da pristaju, pa se popeše na vrh brijega i uskliknuše: - Alah je velik! - i bregovi, drveće i kamenje uskliknuše zajedno s njima, bojeći se Alaha. I nevjernici čuše tu slavopojku i povikaše...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni stotinu noći, ona reče:

100. - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se muslimani popeše na brijegi viknuše: - Alah je

NOĆ velik! - a nevjernici čuše to, pa počeše vikati jedan na drugoga i latiše se oružja, uzvikujući: - Napali su nas neprijatelji, tako nam Mesije! - I poubijaše jedni druge u tolikom mnoštvu da to zna samo veliki Alah, a ujutro počeše tražiti zarobljenike, ali od njih ne bješe ni traga ni glasa. I vojskovođe rekoše ratnicima: - To su vam učinili zarobljenici koji su bili kod nas: potecite za njima i natjerajte ih da ispiju čašu nesreće, i neka vas to ne plaši i ne zbunjuje. - I oni pojahaše konje, pa pojuriše za muslimanima, i stigoše ih i opkoliše za tren oka. I kad Dau-al-Makan vidje to, obuze ga vejiki strah, te reče: - Dogodilo se ono čega sam se bojao, te nam nema drugog izlaza osim borbe! - I Šar-Kan je za sve to vrijeme šutio i nije ništa rekao.

I zatim Dau-al-Makan siđe s vrha brijega, pa uzviknu: - Alah je velik! - i njegovi ljudi povikaše zajedno s njim i odlučiše da se bore i da skupo prodaju svoje duše, pokoravajući se gospodu pravovjernih. I kad to bi, oni odjednom

začuše kako netko viče: - Nema boga do Alaha! Alah je velik! Molimo se i klanjamo vjesniku sreće, savjetodavcu! - pa se okrenuše na onu stranu otkud su dopirali glasovi i vidješe kako dolaze muslimanska vojska i odjeljenja jednobožaca. I kad ih ratnici ugledaše, srca im se okrijepiše, i Šar-Kan jurnu na nevjernike, uzvikajući zajedno s jednobošcima što bijahu s njim: - Nema boga do Alaha! Alah je velik!

I zemlja se zatrese kao u vrijeme zemljotresa, i nevjernička vojska se rasprši po brdskim strminama. I muslimani ih progoniše, sjekući ih i ubijajući i odvajajući im glave od tijela, i Dau-al-Makan je bez prestanka sjekao nevjerničke glave dok se sunce ne poče kloniti zapadu i dok ne dođe noć sa svojom pomrčinom, a zatim se muslimani sastaše i u veselju provedoše cijelu noć.

A kad nastade jutro i zasja svjetlošću i zablista, oni ugledaše Bahrama, vođu Dejlemićana, i Rustuma, vođu Turaka, koji im dođoše s dvadeset hiljada konjanika, sličnih mrgodnim lavovima. I kad ugledaše Dau-al-Makana, konjanici se požuriše pa ga pozdraviše i poljubiše zemlju između njegovih ruku, i Dau-al-Makan im reče: - Radujte se pobjedi muslimana i pogibiji nevjernika. - I oni čestitaše jedan drugome na sreći i na velikoj nagradi prilikom uskrsnuća.

A evo što je bilo uzrok njihova dolaska. Kad su emir Bahram, emir Rustum i najstariji dvorjanin otišli s muslimanskom vojskom, razvivši zastave nad glavom, i kad su stigli u al-Konstantiniju, oni su vidjeli da se neprijatelj popeo na zidine i da je zauzeo kule i utvrđenja, spremivši se tako za borbu u svakoj nepristupačnoj tvrđavi, jer je saznao da dolazi muslimanska vojska s muslimanskim zastavama. A čuli su zveket oružja i jeku uzvika, pa su pogledali i vidjeli muslimane i čuli topot kopita njihovih konja iza prašine, i odjednom vidješe da su oni kao neki roj skakavaca ili oblaci iz kojih lije kiša, i Rumi začuše glasove muslimana koji su čitali Kuran i slavili Alaha. A nevjernici su to saznali zato što je tako bila udesila starica Zat-ad-Davahi u svojoj lažljivosti, pokvarenja- štvu, potajnosti i podmuklosti.

I kad se približi vojska, slična moru zbog mnoštva pješaka, konjanika, žena i djece, emir Turaka reče emiru Dejlemićana: - O, emire, za nas je opasan neprijatelj na zidinama. Pogledaj te kule i gomilu ljudi što je nalik na more na kome se sudaraju valovi. Doista, tih nevjernika ima sto puta više nego nas, te nam prijeti opasnost da im neki uhoda ne kaže da sultan nije s nama. Doista, prijeti nam opasnost od neprijatelja koji se ne može izbrojiti i kome svejednako pristiže pomoć, to više što s nama nisu car Dau-al-Makan i njegov brat i najslavniji vezir Dandan. Kad saznaju da oni nisu tu, Rumi će zaželjeti da nas pohvataju i da nas pobiju mačem sve do jednoga, te se neće spasiti onaj koji potraži spasa. Bit će pametnije da uzmeš deset hiljada konjanika Mosulaca i Turaka, pa da odeš s njima u Matruhanino pustinjačko prebivalište, na livadi Maluhani, našoj braći i drugovima. Poslušajte me i bit ćete uzrok njihova oslobođenja, ako su ih nevjernici pritijesnili, a ako me ne poslušate, neću ja biti kriv tome. A kad budete otišli, vratite se što prije, jer nam razum nalaže da se bojimo.

I spomenuti emir složi se s tim riječima, pa izabra dvadeset hiljada konjanika i pođe s njima prečicama k nepoznatoj livadi i čuvenom pustinjačkom prebivalištu. Eto zašto su oni došli.

Što se pak tiče starice Zat-ad-Davahi, ta raspusnica je predala bezbožnicima sultana Dau-al-Makana, njegova brata Šar-Kana i vezira Dandana, pa je uzela konja, uzjahala ga i rekla nevjernicima: - Hoću da stignem muslimansku vojsku i da je uništim lukavstvom, jer je ona u al-Konstantiniji. Reći ću njihovim vojnicima da su im izginuli drugovi, te će se raspasti njihovo jedinstvo, i pokidat će se njihove veze, i velika odjeljenja vojske će se raspršiti. I potom ću otići caru Afridunu, gospodaru al-Konstantinije, i svome sinu caru Hardubu, vladaru Ruma, te će oni poći sa svojom vojskom na muslimane i pobit će ih, a neće ostaviti nijednoga među njima.

I ona je otišla i cijelu je noć jurila kroz prostranstvo na tome konju, a kad nastade jutro, ona ugleda Bahramovu i Rustumovu vojsku. I ode u jedan čestar, pa sakri u njemu svoga konja i iziđe i prijeđe mali dio puta govoreći u sebi: - Možda se muslimanska vojska vraća razbijena poslije boja kod al-Konstantinije.

Ali ona priđe vojsci, pa pogleda u njene zastave i zagleda se u njih i vidje da nisu spuštene, te joj bi jasno da muslimani ne idu razbijeni i da se ne boje za svoga cara i za svoje drugove. I kad se uvjeri u to, ona brzo potrči k vojsci, kao nepokorni sotona, a kad je dotrčala do nje, uzviknu: - Požuri se, požuri se, o, vojsko mislotivoga, u borbu sa sotoninim sojem! - I Bahram je ugleda i priđe joj, i požuri se, i poljubi zemlju pred njom. - O, Alahov prijatelju, kakve nam vijesti donosiš? - zapita je on, i ona mu reče: - Ne pitaj me o onome što je loše i o velikim strahotama! Kad su vaši drugovi uzeli blago iz Matruhanina pustinjačkog prebivališta, oni su htjeli da pođu u al-Konstantiniju, ali je na njih udarila velika nevjernička vojska, koja je nosila nesreću. - I zatim im prokletnica ponovi priču o tome, ne bi li ih zbunila i zaplašila, i reče: - Većinom su izginuli, a ostalo je samo dvadeset i pet ljudi. - O, isposniče, kad si ih ostavio? - zapita je Bahram. - Noćas - odgovori ona, i Bahram uzviknu: - Neka je slava onome koji je radi tebe zbližio daleke zemlje dok si išao oslanjajući se nogama na palmino granje. No ti si jedan od krilatih svetaca, nadahnutih naređenjem koje im je otkriveno.

I on sjedne na leđa svoga konja, smeten i zbunjen zbog onoga što bješe čuo od lažljivice i obmanjivačice, i reče u sebi: - Nema moći ni sile do u Alaha! Uzalud su propale naše tegobe i teško nam je na duši i zarobljen je naš sultan i oni koji su s njim!

I oni pojuriše, presijecajući zemlje i danju i noću, i uzduž i poprijeko, a kad nastade vrijeme svitanja, približiše se ulazu u klanac i ugledaše Dau-al- -Makana i njegova brata Šar-Kana, kako viču: - Nema boga do Alaha! Alah je velik! Blagoslov i pozdrav vjesniku dobra i savjetodavcu! - I Bahram pojuri sa svojim ljudima, te opkoliše nevjernike kao što bujica okružuje bezvodnu stijenu, i kriknuše krikom od kojeg zavapiše junaci i razdvojiše se planine, i kad nastade jutro i zasja svjetlošću i zablista, zapahnu ih dah i miris Dau-al-Makana, te prepoznaše jedan drugoga, kako što je već rečeno. I poljubiše zemlju pred Dau--al-Makanom i njegovim bratom Šar-Kanom, i Šar-Kan im ispriča šta se dogodilo u spilji, i oni se začudiše tome. A potom rekoše jedan drugome: - Požurimo se u al-Konstantiniju: tamo smo ostavili svoje drugove i srca su nam s njima.

I oni ubrzaše korak, uzdajući se u milostivoga, sveznajućeg. I Dau-al- -Makan je bodrio muslimane da ustraju, izgovarajući ove stihove:

O, slava tebi! Hvale i slave dostojan si,
I pomoć pružaj mi uvijek, gospode moj, u djelima mojim!
Odrastoh u zemlji tuđoj, dalekoj, i ti bi moj
Zaštitnik tad, i dušmanu podaj mi da odolim.
Dade mi bogatstvo ti, i sreću, i vlast carsku
I mač mi ti opasa pobjede i junaštva.
I sjenku si vladarsku zauvijek bacio na me,
Obilnih darova svojih bujicu na me izlio.
I od sveg si me spas'o što strašnim čin jaše se
Savjetima Starijeg, vezira najhrabrijeg.
Tvojom smo milošću na Rume udarili
S odjećom krvavom vratiše se kući oni.
Leđa okrenuh tobož da bježim bezobzirce,
Ali opet vratih se njima, jureći k'o brzi lav.
I u ruke padoše nam lađe, sve do jedne,
I vlast zadobismo mi na kopnu i na moru.
I ubrzo dođe nam isposnik-bogomoljac,
I sad su među ljudima poznata djela moja.
Ubi nam dušman junake mnoge, i pripadoše im
Presvijetle odaje u raju nad potocima.

I kad Dau-al-Makan završi svoju pjesmu, njegov brat čestita mu na sreći i pohvali njegova

djela, a zatim pođoše, žureći se putem.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto prva noć, ona reče:

101. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Šar-Kan čestitao svome bratu Dau-al-Makanu na spasenju i da je pohvalio njegova djela, a potom su pošli, žureći se na putu k svojoj vojsci.

Eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče starice Zat-ad-Davahi, ona je presrela vojsku Bahrama i Rustuma, a zatim se vratila u šumu, uzela svoga konja, uzjahala ga i brzo jurila dok se nije približila muslimanskoj vojsci koja je opsijedala al-Konstantiniju, pa je sjahala, povela konja i došla s njim do šatora u kojem je bio dvorjanin, te joj ovaj pođe su susret kad je uglada i dade joj znak, klimnuvši glavom, i reče: - Dobro mi došao, bogomoljče-isposniče! - A zatim je zapita šta se dogodilo, i ona mu ispripovjedi svoju strašnu povijest i ubojitu laž i reče mu: - Bojim se za emira Rustuma i emira Bahrama. Sreo sam ih s vojskom na putu, pa sam ih poslao caru i njegovim ljudima. S njima je bilo dvadeset hiljada konjanika, a nevjernika je bilo više nego njih, te hoću da odmah pošalješ jedno odjeljenje svojih ratnika, neka im se što prije pridruže, jer inače će izginuti svi do jednoga. Požurite se, požurite se! - reče ona.

Kad su dvorjanin i muslimani čuli od nje te riječi, njihova odvažnost popusti, te zaplakaše, a Zat-ad-Davahi im reče: - Molite se Alahu da vam pomogne i budite čvrsti u toj nevolji! Treba da se ugledate u svoje pretke iz Muhamedova naroda; Alah je pripremio dvorove u raju za one koji umru kao mučenici, a smrt neće nikoga mimoići, ali je pohvalnije umrijeti u ratu za vjeru.

- Kad je čuo riječi proklete Zat-ad-Davahi, dvorjanin pozva brata emira Ba- hrama, a bio je to vitez po imenu Terkaš, pa mu odabra deset hiljada mrgodnih junaka i naredi mu da ode.

I Terkaš ode, pa je putovao cijeli taj dan i cijelu noć, dok se nije približio muslimanima. A kad nastade jutro, Šar-Kan ugleda oblak prašine i poplaši se za muslimane i uzviknu: - Ta vojska što nam dolazi ili je muslimanska, i onda je naša pobjeda očigledna, ili je to neka nevjernička vojska. Ali se ne može otkloniti ono što je suđeno. - I on dođe bratu Dau-al-Makanu, pa mu reče: - Ne boj se ničega! Iskupit ću te svojom dušom od pogibije. Ako je to neka muslimanska vojska, utoliko bolje, a ako su to naši neprijatelji, onda se na svaki način moramo boriti s njima. Ali prije smrti hoću da zamolim bogomoljca da se pomoli da ne umrem drukčije do mučeničkom smrću.

I dok su oni razgovarali, odjednom se ukazaše zastave na kojima bijaše napisano: - Nema boga do Alaha, a Muhamed je njegov poslanik! - A Šar-Kan povika: - Kako su muslimani? - I odgovoriše mti: - Zdravi su i sretni! Došli smo samo zato što smo strahovali za vas. - I vođa vojske sjaha, pa poljubi zemlju pred Sar-Kanom i zapita ga: - O, gospodaru, kako su sultan, vezir Dandan, Rustum i moj brat Bahram? Jesu li zdravi i čitavi? - Sve je dobro — odgovori Sar-Kan. A tko vam je javio šta je s nama? - zapita on zatim, i vođa mu odgovori: - Isposnik; on je rekao da je sreo moga brata Bahrama i Rustuma i da ih je poslao vama, ali nam je rekao da su ih opkolili nevjernici i da njih ima mnogo, a ja vidim da stvari stoje baš obrnuto i da ste vi pobijedili. - A kako je isposnik dospio do vas? - zapitaše Terkaša, a on odgovori: - Išao je pješice i za dan i noć prevalio rastojanje od deset dana putovanja za konjanika koji se žuri.

- Nema sumnje da je to Alahov prijatelj. A gdje je on? - zapita Sar-Kan. - Ostavili smo ga s vojskom u kojoj su pravovjerni, i on ih je podsticao na borbu s ljudima bezvjerja i nepokornosti - odgovoriše mu, te se Šar-Kan obradova.

I oni odadoše hvalu Alahu što je spasio i njih i isposnika i pomoliše se Alahu da se smiluje na poginule i rekoše: - Tako je bilo pisano! - A zatim krenuše, žureći se u putu, i dok su tako išli, odjednom se podigne oblak prašine koja zastre sve krajeve zemlje i pomrači dan, i Šar-Kan pogleda u nju, pa reče:

- Bojim se da nevjernici nisu razbili islamsku vojsku; ta prašina je zastrla istok i zapad i ispunila zemlju i s jedne i s druge strane.

A zatim se iza te prašine ukaza stup od mraka, mračniji od crnih dana, i ta grdosija im se sve više približavala, užasnija od straha na dan uskrsnuća, i konjanici i pješaci žurno pođoše k njoj da vide kakav je uzrok tome zlu, i vidješe da je to već spomenuti isposnik. I svi su mu ljubili ruke, tiskajući se, a on je vikao: - O, narode najboljega među ljudima, buktinje u mraku! Nevjernici su prevarili muslimane! Sustignite vojsku jednobožaca i spasite je iz ruku nevjernih

zlotvora: oni su jurnuli na njih dok su bili u šatorima i snašla ih je ponižavajuća kazna, onako spokojne na svome mjestu!

I kad Šar-Kan ču to, srce mu poleti od silnog udaranja, te sjaha s konja sav zbunjen. A zatim poljubi isposniku ruke i noge, pa to isto učiniše i njegov brat Dau-al-Makan i ostali ratnici, pješaci i konjanici, osim vezira Dandana; on ne sjaha s konja, nego reče: - Alaha mi, srce mi se kloni tog isposnika! O suviše pobožnim ljudima znam samo ono što je loše! Ostavite ga i stignite svoje drugove muslimane, jer je taj čovjek jedan od onih koji su otjerali s vrata milosti gospoda svjetova. Koliko puta sam išao u pohod s carem Omarom-ibn-an-Nu- manom i gazio tlo u tim mjestima! - Okani se tih zloslutnih misli! - uzviknu Šar-Kan. - Zar nisi vidio da je taj bogomoljac podsticao muslimane na boj, ne obazirući se na mačeve i strijele? Ne klevećí ga, jer ne valja klevetati, a meso pravednika je otrovno za opadače. Pogledaj kako nas je on podstrekavao na borbu s neprijateljem! Da ga ne voli veliki Alah, on ne bi za nj skratio put u daleku zemlju, već bi ga prije udario na velike muke. - Zatim Šar-Kan naredi da pustinjaku dovedu nubijsku mazgu, pa mu reče: - Uzjaši, isposniče, pobožni bogomoljče! - Ali ovaj ne pristade na to i ne htjede uzjahati, prikazujući se kao isposnik, ne bi li postigao cilj. A muslimani nisu znali da je taj pokvareni isposnik čovjek o kakvom je rekao pjesnik:

Postio je, molio se, ne bi li cilja postig'o,
A postigavši ga, zaboravi post i molitve.

I taj isposnik je svejednako išao između konjanika i pješaka, kao lisica koja se dovija kako da dođe do plijena, i čitao je Kuran povišenim glasom i slavio milostivoga. I išli su sve dotle dok se ne približiše islamskoj vojsci, i Šar- -Kan vidje da je ona potučena i da se dvorjanin sprema da pobjegne i da se spasi, i da mač nevjernika vitla između čistih i bezbožnih ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto druga noć, ona reče:

102. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se dvorjanin spremao da pobjegne i da se spasi, i da je mač vitlao između čistih i bezbožnih. A uzrok muslimanske slabosti sastojao se u tome što je prokleta Zat-ad-Davahi, neprijatelj vjere, vidjela da su se Bahram i Rustum uputili sa svojom vojskom Šar-Kanu i njegovu bratu Dau-al-Makanu, pa je otišla muslimanskoj vojsci i poslala emira Terkaša, kao što je već rečeno, a time je htjela podijeliti i oslabiti muslimansku vojsku. A zatim ih je ostavila, pa se uputila u al-Konstantiniju i iz svega glasa do viknula rumskim plemićima: - Spustite uže! Privezat ću vam za nj pismo, a vi ga predajte svome caru Afridunu, pa neka ga on pročita s mojim sinom, carem Ruma, i neka rade onako kako im se u njemu naređuje i zabranjuje.

I spustiše uže, te ona priveza za nj pismo ovog sadržaja: »Od velike nevolje i najveće opasnosti, Zat-ad-Davahi, caru Afridunu.« A zatim: »Smislila sam lukavstvo pomoću kojeg ćete upropastiti muslimane - budite spokojni, dakle - i zarobila sam i uhvatila njihova sultana i vezira, a zatim sam otišla njihovoj vojsci, pa sam kazala to vojnicima, te je njihova moć skrhana, a snaga im jc klonula. Prevarila sam vojsku koja opsijeda al-Konstantiniju i poslala dvanaest hiljada konjanika s emirom Terkašem, osim zarobljenih, te je ostalo samo malo muslimana. Treba da udarite na njih s cijelom vojskom do kraja dana i da ih napadnete u njihovim šatorima. Ali na svaki način udarite na njih zajedno i pobijte ih sve do jednoga. Doista, Mesija je bacio svoj pogled na nas i Djeva vam se smilovala, i ja se nadam da Mesija neće zaboraviti ono što sam učinila.«

I car Afridun se veoma obradova kad je stiglo njeno pismo i odmah posla po cara Ruma, sina starice Zat-ad-Davahi, pa mu pročita pismo, te se i on obradova i uzviknu: - Pogledaj kakve je zamke razapela moja majka: one će nas izbaviti od nevolje i mačeva, a njen dolazak zamjenjuje užas strašnoga dana. - Ne lišio nas Mesija tvoje majke! - uzviknu car Afridun, pa naredi plemićima da vikom objave vojnicima da iziđu iz gradskih zidina, i glas o tome pronese se po al-Konstantiniji, i kršćanska vojska iziđe, isukavši mačeve, i poče glasno izgovarati riječi bezvjerja i hereze ne priznajući gospoda vjernih, i dvorjanin uzviknu, kad je to vidio: - Približuju nam se Rumi, a oni znaju da naš car nije s nama! Možda će navaliti na nas, a veći dio naše vojske otišao je caru Dau-al-Makanu! - I dvorjanin se razgnjevi, pa ciknu: - O, mislimanski vojnici i branioci

čvrste vjere, ako pobjegnete, izginut ćete, a ako budete nepokolebljivi, pobijedit ćete. Znajte da se junaštvo sastoji u tome da ostanete na megdanu i da će vam Alah poslati olakšanje kad god zapadnete u nevolju. Blagoslovio vas Alah i pogledao vas okom milosti!

I onda muslimani i jednobošci povikaše: - Alah je velik! - i žrvanj rata se okrene, sijekući i ubijajući, i zavitlaše mačevi i koplja, i ispuniše se krvlju doline i ravnice, i svećenici i monasi počeše služiti službe božje, zategoše pojase i podigoše križeve, a muslimani slavljahu gospoda koji nagrađuje i vikahu, čitajući Kuran, i pleme milostivoga sudari se sa sotoninim plemenom, i divni anđeli okružiše narod izabranog proroka i mačevi ne prestadoše vitlati dok ne prođe dan i ne dođe noć s njenim mrakom.

I nevjernici opkoliše mislimane i pomisliše da su izbjegli ponižavajuće muke i žudno gledahu u nevjernike, dok se ne pojavi i ne zarudje zora. I onda dvorjanin i vojnici pojahaše konje, nadajući se da će im Alah pomoći, i jedan narod se pomiješa s drugim, i zametnu se borba, i poletješe glave, i junak bješe nepokolebljiv i išao je naprijed, a kukavica okrenu leđa pa pobježe, i sudac smrti je sudio i rješavao dok junake ne oboriše sa sjedala i dok se poginulima ne ispuniše livade. I muslimani napustiše mjesto, a Rumi zauzeše jedan dio njihovih šatora i boravišta, i pravovjerni odlučiše da se povuku, da se okrenu i pobjegnu.

I u to vrijeme odjednom stigne Šar-Kan s muslimanskom vojskom i zastavama jednobožaca, i kad se približi nevjernicima, Šar-Kan jurnu na njih, i za njim pojuri Dau-al-Makan, a u stopu za njim poletješe vezir Dandan i emir

Dejlemićana Bahram i Rustum, i njegov brat Terkaš. I kad nevjernici vidješe to, izbezumiše se i razum ih izdade, i podigne se prašina i ispuni sve kutove, i najbolji među muslimanima pridružiše se svojim prečistim drugovima.

I Šar-Kan se sastane s dvorjaninom i pohvali njegovu nepokolebljivost i čestita mu na višnjoj pomoći i pobjedi. I muslimani se obradovaše, i srca im se okrijepiše, te jurnuše na neprijatelja, predani Alahu u boju, i kad nevjernici vidješe muhamedanske zastave na kojima bjehu ispisane riječi o predanosti islamu, oni povikaše: - O, nesreće! O, pogibije! - i počeše dozivati patrijarhe po manastirima, i ruke im se ne podizahu na borbu.

A car Afridun dojaha do cara Ruma, pa jedan od njih ode na desnu a drugi na lijevu stranu, i pored njih bješe čuveni vitez po imenu Ljavija, koji stade nasred polja, pa se središe za okršaj, mada bjehu poplašeni i potreseni. Ali i muslimani središe svoju vojsku, pa se Šar-Kan obrati bratu Dau-al-Makanu i reče mu: - O, care vremena, oni nesumnjivo hoće da podijelimo megdan, a to je i naša najveća želja. Ali ja bih htio da stavim u prve redove one vojnike koji su čvrsti u svojoj odlučnosti, jer je pametna zamisao polovina života. - A šta ti to hoćeš, o, čovječe što pametno misliš? - zapita sultan, i Šar-Kan reče: - Ja hoću da budem usred nevjerničke vojske, i da vezir Dandan bude s lijeve a ti s desne strane, a emir Bahram neka bude na desnom krilu i emir Rustum na lijevom krilu. A ti ćeš, o, veliki care, biti pod zastavama i barjacima, jer si ti naša potpora i mi se u tebe uzdamo, poslije Alaha. I svi ćemo te braniti od svakog zla. - I Dau-al-Makan mu se zahvali na tome, i začuše se uzvici, i ratnici isukaše mačeve, i dok se to zbivalo, odjednom se iz rumske vojske pojavi vitez i približi im se i ratnici vidješe da on vodi mazgu koja ide sitnim koracima i odnosi konjanika ispod udaraca mačevima, i pokrivač na mazgi bješe od bijele svile, a preko nje bješe ćilim za molitvu kašmirske izrade. A mazgu je jahao divan starac sijede kose i veličanstvena izgleda, u isposničkoj košulji od bijele vune. I on potjera mazgu, te ona pođe brže, pa se približi muslimanskoj vojsci, a onda starac reče: — Ja sam poslanik, upućen vama svima, a poslanikovo je samo da obavijesti. Ne izlažite me opasnosti i poštedite me, pa ću vam predati poslanicu. - Nitko ti neće ništa učiniti, ne boj se mača koji siječe ni koplja koje ubija - odogovori Sar-Kan, i onda se starac požuri pa skine s vrata križ pred sultanom i pokloni mu se poklonom čovjeka koji očekuje milost. - Kakve nam vijesti donosiš? - zapitaše ga muslimani, i on im reče: - Ja sam poslanik cara Afriduna. Ja sam mu savjetovao da se suzdrži i da ne upropašćuje ljudska bića i hramove milostivoga, nego da se u bici zadovolji megdanom između dva viteza, i on je pristao na to, te vam poručuje: - Ja ću iskupiti svoju vojsku svojom dušom, pa neka i car muslimana učini ono što ja činim i neka iskupi svoju vojsku svojim životom. Ako on ubije mene, nevjernička vojska neće više biti ustrajna u borbi, a ako ja ubijem njega, neće biti ustrajna ni islamska vojska.

Kad je čuo te riječi, Šar-Kan uzviknu: - O, monaše, pristajemo na to, jer je to pravo, a ne treba se protiviti onome što je pravo. Ja ću mu izići na megdan i navalit ću na nj, jer sam ja

muslimanski vitez, a on je nevjernički vitez. Ako on ubije mene, pobjeda će biti njegova, a muslimanskoj vojsci ostat će samo da pobjegne. Vrati mu se, dakle, o, monaše, i reci mu: - Megdan ćemo podijeliti sutra, jer smo danas tek stigli, pa smo umorni, a poslije odmora neće biti ni prijekora ni kuđenja.

I monah se vrati radostan, a kad dođe caru Afridunu i caru Ruma, reče im to, i car Afridun se veoma obradova, i minuse ga tuga i jad. - Nema sumnje - reče on u sebi - da taj Šar-Kan bolje od svih njih siječe mačem i ubija kopljem, te će se njihova odvažnost skrhati i njihova snaga malaksati ako ga ubijem. - A Zat-ad-Davahi je pisala o tome caru Afridunu i rekla mu: - Šar-Kan je vitez među odvažnima i odvažan među vitezovima - i opomenula je Afriduna da se kloni Šar-Kana. A Afridun je bio veliki vitez, jer se borio na razne načine: bacao je kamenje i strijele, i bio je postojan kao željezni stup, i nije se bojao velike nevolje, i kad je on čuo od monaha da Šar-Kan pristaje da podijeli megdan s njim, zamalo što nije poletio od velike radosti, jer je vjerovao u sebe i znao da ga nitko ne može savladati.

I nevjernici provedoše tu noć radosni i ushićeni, pijući vino, a kad nastade jutro, približiše se konjanici na sivim konjima i s mačevima u ruci i vidješe kako na polje izlazi vitez na konju dobroga soja s ratnim sedlom i priborom i s jakim nogama. I na vitezu bješe oklop od željeza, zlu ne trebalo, a na grudima mu bješe ogledalo od dragog kamenja, a u ruci oštar mač i klenovo koplje divne franačke izrade. I vitez otkri lice, pa reče: - Tko me zna, već mu je dosta od mene, a tko me ne zna, vidjet će tko sam. Ja sam Afridun, a štiti me blagoslov starice Zat-ad-Davahi.

I on još ne izgovori te riječi, a preda nj iziđe muslimanski vitez Šar-Kan, jašući na doratu što vrijedi hiljadu dukata i na njemu bješe oprema s biserjem i skupocjenim ukrasima, a o pojasu mu bješe indijski mač s dragim kamenjem, koji je sjekao vratove i olakšavao poslove. I on potjera konja između redova, a vitezovi ga promatrahu očima, i viknu Afridunu: - Teško tebi, prokletniče! Da ne misliš da sam i ja kao oni vitezovi na koje si se namjerio i koji ti se nisu mogli oduprijeti na bojnome polju u žestokoj borbi?

I zatim jurnuše jedan na drugoga, i obojica bjehu slični planinama koje se sudaraju ili morima koja biju jedno o drugo; i približavahu se i udaljavahu, i sasvim se primicahu jedan drugome i odmicahu, i tako, šaleći se i ne šaleći, prilažahu jedan drugome i izmicahu, sijekući i udarajući, a obje su ih vojske gledale, i jedni su govorili da će pobijediti Šar-Kan, dok su drugi govorili da će pobijediti Afridun.

I vitezovi su se borili sve dotle dok ne prestaše riječi i razgovori, i dok se ne podigne prašina i dan ne ode i sunce ne poče žutjeti, i onda car Afridun viknu Sar-Kanu: - Tako mi Mesije i prave vjere, ti si uporan vitez i ratoboran junak, ali si samo varalica, i tvoja narav nije onakva kakva je u boljih ljudi. Vidim da tvoja djela nisu za pohvalu i da tvoja borba nije borba vođe, i da te tvoji ljudi sravnjuju s robovima. Eto, doveli su ti drugoga konja, te ćeš se vratiti da se boriš, a meni je, vjere mi, dodijala borba s tobom i zamorili su me udarci tvojim mačem i tvojim kopljem. Ako hoćeš da se boriš sa mnom večeras, ne rmijenjaj opreme ni konja - neka vitezovi vide da si plemenit i da se znaš boriti.

I kad je čuo to, Šar-Kan se razbjesni na svoje drugove koji su ga sravnjivali s robovima, te im se okrene, hoteći im dati znak i narediti da mu ne mijenjaju konja ni opreme, a Afridun odjednom zamahnu kopljem i baci ga na Šar-Kana.

A ovaj se okrene unazad i nikoga ne vidje, te shvati da se prokletnik poslužio lukavstvom, pa brzo okrenu lice, a koplje doleti do njega, ali se on ukloni, spustivši glavu na oblučje, tako da ga koplje pogodi u grudi. A Šar-Kanove grudi bjehu visoke, te mu koplje odera kožu na njima, i on samo jednom jauknu, pa se onesvijesti. I prokleti Afridun se obradova i pomisli da ga je ubio, i s radošću to javi nevjernicima, te se uskomešaše ljudi bezakonja i zaplakaše ljudi prave vjere, i kad Dau-al-Makan vidje da mu se brat spušta na konja i da gotovo pada, on mu posla vitezove, i junaci pojuriše k njemu utrkujući se, i dovedoše ga Dau-al-Makanu. I nevjernici jurnuše na muslimane i obje vojske se sukobi- še, i umiješaše se jedni među druge, i zavitlaše oštri jemenski mačevi, a brže od svih do Šar-Kana stiže vezir Dandan ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto treća noć, ona reče:

103. - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Dau-al-Makan vidio kako je prokletnik pogodio

 kopljem njegova brata Šar-Kana i da je pomislio da je ovaj umro, te mu je poslao vitezove, a da su prije svih stigli do Šar-Kana vezir Dandan, emir Turaka Bahram i emir Dejlemićana. Oni stigoše kad se on bješe nagnuo, padajući s konja, te ga pridržavahu i vratiše se s njim njegovu bratu Dau-al-Makanu, a zatim ga predadoše njegovim slugama, pa se vratiše da se biju i da sijeku. I nastade još žešća borba, i polomiše se vrhovi kopalja, i prestadoše riječi i razgovori, i mogle su se vidjeti samo konjska krv i glave koje su padale, i mač je neprestano vitlao nad glavama. I sve luđa kavga trajala je dok nije prošao veći dio noći, pa se oba odreda zamoriše od borbe i razliježe se poklič:

- Razilazite se! - i svaki odred ode u svoje šatore, i svi se nevjernici uputiše svome caru Afridunu i poljubiše zemlju pred njim, i svećenići i monasi čestitaše mu na pobjedi nad Šar-Kanom.

A zatim car Afridun ode u al-Konstantiniju i sjedne na prijestolje svoga carstva, a dođe car Hardub, pa mu reče: - Neka Mesija da snage tvojoj ruci i neka ti uvijek pomaže, i neka usliši tvoju pravednu majku Zat-ad-Davahi, koja mu se moli za tebe. Znaj da nam muslimani neće odoljeti poslije Šar-Kanove pogibije. Sutra će biti kraj tome - reče Afridun. - Sutra ću izići na megdan pa ću pozvati Dau-al-Makana i ubit ću ga. Njihova vojska će onda okrenuti leđa, pa će se dati u bijeg.

Eto šta je bilo s nevjernicima.

Što se pak tiče islamske vojske, Dau-al-Makan se vrati u šator, a ne bješe mu ni do čega, doli do njegova brata. A kad mu je prišao, nađe ga u ne može biti gorem stanju i u strahovitoj nevolji, te pozove vezira Dandana, Rustuma i Bahrama da se posavjetuje s njima, a ovi dođoše i rekoše da treba pozvati liječnike da liječe Šar-Kana, a zatim zaplakaše i rekoše: - Vrijeme nam neće darovati čovjeka kao što je on! - I provedoše pored njega cijelu noć, sjedeći i ne spavajući, a pred kraj noći dođe im isposnik plačući, i Dau-al-Makan mu pođe u susret kad ga je vidio, a isposnik pogladi rukom njegova brata i pročita nešto iz Kurana, otklanjajući ranu znamenjima milostivoga. I nije se micao od njega do jutra, bdijući, i onda se Šar-Kan osvijesti, pa otvori oči, pomakne jezik u ustima i progovori. I sultan Dau-al-Makan se obradova tome i uzvikne: - Isposnik mu je donio blagoslov! - A Šar-Kan izusti: - Neka je hvala Alahu za moje ozdravljenje! Sada sam zdrav, a onaj prokletnik poslužio se lukavstvom boreći se sa mnom, i da se nisam pognuo brže od munje, koplje bi mi zacijelo probilo grudi. Neka je hvala Alahu što me je spasio! A što je s muslimanima? - Oni to oplakuju - odgovori mu Dau-al-Makan. - Ja sam sasvim zdrav - reče Šar-Kan - a gdje je isposnik? - A isposnik reče, sjedajući kraj njegova uzglavlja: - Pored tvoga uzglavlja. - I Šar-Kan se okrene njemu pa mu poljubi ruke, a isposnik mu reče: - O, čedo moje, pridržavaj se te divne nepokolebljivosti, pa će ti Alah povećati nagradu, jer se nagrada odmjerava prema teškoćama. - I Šar-Kan mu reče: - Pomoli mu se za mene.

I isposnik se poče moliti za nj, a kad nastade jutro i pojavi se i zablista zora, muslimani iziđoše na bojno polje, a nevjernici se pripremiše da sijeku i ubijaju. I islamski vojnici iziđoše u polje, tražeći boja i borbe, i isukaše mačeve, i car Dau-al-Makan i Afridun htjedoše da navale jedan na drugoga, ali s Dau- -al-Makanom iziđoše u polje vezir Dandan i dvorjanin i Bahram i rekoše mu:

- Mi smo otkup za tebe! - A on uzviknu: - Tako mi svetoga hrama i Zemzema i Ibrahimova Mjesta, neću odustati od borbe s tim prostacima!

I on tako zavitla mačem i kopljem kad se našao na polju da se vitezovi zaprepastiše, a obje vojske zadiviše. On jurnu na desno krilo i na njemu ubi dva plemića, pa i na lijevom krilu ubi dva plemića, a zatim stade nasred polja i viknu: - Gdje je Afridun? Primorat ću ga da osjeti ponižavajuće muke!

I prokletnik bješe potišten i htjede da se vrati, a car Hardub ga poče zakli- njati da ne izlazi na megdan kad ga vidje takva, i reče mu: - Jučer si ti dijelio megdan, a danas ću ja; ja se neću osvrtati na njegovo junaštvo. - I on izjaha s oštrim mačem u ruci, a pod njim bješe konj sličan Antarovu Abdžaru, i bješe to vatreni vranac, kao što reče pjesnik:

Punokrvni konj s pogledom nadmeće se,
  Kao da bi sudbu samu da dostigne.
I crn je on, te izgleda mračan da je
  Kao noć crna kad padne pomrčina.
Zarže li, sve ga sluša s uzbuđenjem,

Kao da sluša grmljavinu u visini.
U trci bi vjetar brzi pretekao,
Ni sjajna ga munja ne bi stići mogla.

Zatim svi nasrnuše na neprijatelja, zaklanjajući se od njegovih udaraca, čineći čuda od junaštva koja je svatko krio u sebi. I nadirali su i uzmicali dok im nije ponestalo daha i dok sudba nije izgubila strpljenje, a onda Dau-al-Makan povika i jurnu na jermenskog cara Harduba, pa ga tako udari da mu odsiječe glavu i prekine disanje. I kad vidješe to, nevjernici zajedno jurnuše na nj i svi se uputiše njemu, a Dau-al-Makan ih dočeka na polju ljute borbe, i sječa i udarci trajahu sve dotle dok krv nije potekla potocima i dok muslimani ne povikaše:

- Nema boga do Alaha, neka molitva prati donosioca dobre vijesti i savjeto- davca! - I borahu se žestoko, te Alah posla pobjedu pravovjernima i sramotu nevjernicima. I vezir Dandan povika: - Osvetite cara Omara-ibn-an-Numana i njegova sina Šar-Kana! - I on skine kapu s glave, pa viknu Turcima - a pored njega bješe više od deset hiljada konjanika - i oni pojuriše za njim kao jedan, i nevjernicima ne preosta ništa drugo osim bijega, te okrenuše leđa, a oštri mač zavitla među njima.

I muslimani pobiše oko pedeset hiljada njihovih konjanika, a zarobiše ih još i više, i pogibe mnogo naroda prilikom žestokog tiskanja na gradskim vratima. A zatim Rumi zatvoriše vrata, pa se popeše na zidine, bojeći se muka, dok se muslimanski odredi vratiše pobjedonosni, s Alahovom pomoću, i dođoše u svoje šatore, a car Dau-al-Makan ode bratu i nađe ga u ne može biti boljem stanju, te pade ničice i zahvali se preslavnom, Svevišnjem. I priđe bratu, pa mu čestita na spasenju, a Šar-Kan mu reče: - Nas sve štiti blagoslov ovog isposnika koji se obraća Alahu, i vi ste pobijedili samo zahvaljujući tome što je Alah uslišio njegovu molitvu, jer je on danas neprestano sjedio i molio mu se za pobjedu muslimana ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četvrta noć, ona reče:

104. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Dau-al-Makan otišao svome bratu Šar-Kanu i da mu je ovaj rekao: - Pobijedili ste samo zahvaljujući ovom isposniku: on se danas nije makao s mjesta moleći se za muslimane. Meni se vratila snaga kad sam čuo vaše pobjedničke uzvike i bilo mi je jasno da ste pobijedili neprijatelja. Ispričaj mi, o, brate, šta je tebi palo u dio.

I Dau-al-Makan mu ispriča šta se dogodilo s prokletim Hardubom, i reče mu da ga je ubio i poslao Alahu da mu on sudi, i Šar-Kan ga pohvali i poče uznositi njegovu revnost, a starica Zat-ad-Davahi, koja bješe uzela lik isposnika, ču da su joj ubili sina, cara Harduba, te sva požutje u licu, i grozne suze pote- koše joj iz očiju. Ali je ona ipak prikrila to i pretvarala se pred muslimanima da se raduje njihovoj pobjedi i da plače od velike radosti, a zatim je rekla u sebi: - Tako mi Mesije, od moga života neće biti nikakve koristi ako mu ne sažežem srce ubijajući njegova brata Šar-Kana, kao što je on sažegao moje srce ubijajući cara Harduba - onoga koji je bio potpora kršćanske vjere - ali ne odade šta misli. I vezir Dandan, car Dau-al-Makan i dvorjanin ostadoše sjedeći pored Šar-Kana, pripremajući mu i dajući mu meleme, te se on poče oporavljati, i svi se veoma obrado vaše tome i javiše to ratnicima, te ovi počeše likovati i govoriti: - Sutra će on jahati zajedno s nama i sudjelovat će u opsadi. - A potom Šar-Kan reče onima koji su sjedili pored njega: - Vi ste se danas borili, te ste umorni od borbe, pa valja da odete u svoje šatore i da spavate, a ne da sjedite budni. - I oni se složiše s njim i svatko ode u svoj šator, a pored Šar- -Kana ostade samo malo slugu i starica Zat-ad-Davahi. I Šar-Kan provede s njom u razgovoru mali dio noći, pa legne da spava, a polijegaše i njegove sluge, i san ih savlada, te zaspaše kao zaklani.

Eto šta je bilo sa Šar-Kanom i njegovim slugama.

Što se pak tiče starice Zat-ad-Davahi, ona je sama ostala budna u šatoru kad su oni pozaspali. I ona pogleda Šar-Kana i vidje da je zaspao dubokim snom, pa skoči na noge kao medvjedica bez dlake ili otrovna šarka i izvadi kamu namazanu takvim otrovom da bi se zacijelo rastopio i kamen kad bi se stavio u nj, izvuče ga iz korica i priđe Šar-Kanovu uzglavlju, i prevuče njime preko njegova vrata i zakla ga, i odvoji mu glavu od tijela. A zatim skoči na noge, po priđe zaspalim slugama i poodsijeca im glave, da se ne bi probudili, a poslije toga iziđe iz šatora i pođe

sultanovu šatoru. Ali vidje da stražari ne spavaju, te se uputi šatoru vezira Dandana i nađe ga kako čita Kuran, i kad se vezirov pogled sukobi s njenim, on joj reče: - Dobro došao, bogomoljče-ispo- sniče! - I kad ču to od vezira, ona osjeti da joj se srce uznemirilo, te reče: - Došao sam amo u ovo vrijeme stoga što sam čuo glas jednog od Alahovih prijatelja, a sad ću otići njemu. - I vrati se i ode, a vezir Dandan uzviknu u sebi: - Tako mi Alaha, noćas ću ići za ovim isposnikom!

I on ustane, pa pođe za njom, a kad ču njegove korake i vidje da ide za njom, prokletnica se poboja da se ne osramoti. - Ako ga ne prevarim lukavstvom, osramotit ću se - pomisli ona, pa mu se obrati izdaleka i reče: - O, vezire, ja idem onom Alahovom prijatelju, ne bih li se upoznao s njim, a kad se upoznam s njim, zamolit ću ga da ti dopusti da mu i ti dođeš, pa ću doći i reći ću ti to. Ako pođeš sa mnom, ne zamolivši ga za odobrenje, bojim se da ne bude neprijateljski raspoložen prema meni kad te ugleda sa mnom. - Kad vezir ču njene riječi, zastidi se i ne odgovori joj, već je ostavi i vrati se u svoj šator. Htjede da zaspi, ali mu se nije spavalo i na nj se bješe svalio veliki teret, te iziđe iz šatora i reče u sebi. - Otići ću Šar-Kanu, pa ću razgovarati s njim do jutra. - I ode, a kad uđe u Šar-Kanov šator, vidje da krv teče kao iz kabla i da su njegove sluge poklane. I vezir kriknu, a od njegova krika uzbuniše se oni koji spavahu, i ljudi žurno pođoše njemu, a kad vidješe kako teče krv, udariše u plač i jecanje, i onda se probudi sultan Dau-al-Makan pa zapita šta se to dogodilo, i rekaše mu: - Ubili su tvoga brata Šar-Kana i njegove sluge. - I on brzo ustane, pa uđe u šator i ugleda vezira Dandana kako viče, i nađe tijelo svoga brata bez glave, i onesvijesti se, i onda svi ratnici povikaše i počeše ići oko Dau-al-Makana, te se on osvijesti, pa pogleda Šar-Kana i glasno zajeca, te zaje- caše vezir, i Rustum i Bahram, a što se tiče dvorjanina, on je vikao i mnogo plakao, a zatim je želio da ode, jer se užasavao svega. - Znate li tko je to učinio s mojim bratom, i zašto nije ovdje isposnik koji se udaljio od svega što je ovozemaljsko? - zapita Dau-al-Makan, a vezir uzviknu: - A tko nam je nanio takve boli ako nije taj đavo-isposnik? Alaha mi, srce mi se klonilo njega i u početku i na kraju, jer znam da je svaki suviše pobožan čovjek zao i podmukao. - I on ponovi caru svoju povijest i ispriča mu da je htio ići za isposnikom, ali mu ovaj nije dao da to učini. - I ljudi udariše u plač i jecanje, i preklinjahu bliskoga i svevidećeg da im preda u ruke tog isposnika koji ne priznaje Alahovih znamenja i opremiše Sar-Kana, pa ga ukopaše na spomenutom brijegu, žaleći ga zbog njegovih lijepih osobina...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto peta noć, ona reče:

105. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su oni opremili Šar-Kana i ukopali ga na spomenutom brijegu, oplakujući ga z)bog njegovih dobrih osobina, a zatim su počeli čekati da se otvore gradska vrata, ali se ona ne otvoriše a na zidinama ne bješe nikoga. I veoma se začudiše tome, a car Dau-al-Makan uzviknu: - Alaha mi, neću se maći od vrata, pa ma morao tu sjediti godinama, dok ne osvetim svoga brata Sar-Kana i dok ne porušim al-Konstantiniju i ne pobijem kršćanske careve, a snađe li me smrt, odmorit ću se od ovog niskog života.

Potom naredi da mu donesu blago koje bjehu uzeli iz Matruhanina pusti- njačkog obitavališta, pa okupi vojnike i razdijeli im novac, ne ostavivši nijednog bez dovoljno novaca, a zatim pozva po trista konjanika iz svake jedinice:

- Pošaljite plaću kući, jer ću ja ostati pod ovim gradom godinama, sve dok ne osvetim svoga brata Sar-Kana, pa ma i umro na ovome mjestu. - I ratnici ga saslušaše, pa uzeše novac koji im je on dao i odgovoriše mu: - Slušamo i pokoravamo se! - A Dau-al-Makan pozva glasnike i dade im pisma i naredi im da odnesu i njih i novac u kuće tih ratnika i da jave njihovim rođacima da su oni zdravi i spokojni. - Recite da mi opsijedamo al-Konstantiniju i da ćemo je porušiti ili umrijeti, pa ma proveli ovdje mjesece i godine, i da se nećemo maći odavde dok je ne osvojimo - reče Dau-al-Makan.

Zatim naredi veziru Dandanu da napiše pismo za njegovu sestru Nuzhatu-az-Zaman. - Javi joj šta je bilo s nama i kako smo - reče mu - i preporuči joj da se pobrine o mome sinu. Kad sam otišao, žena mi je bila pred porodom i sada se svakako porodila. I ako sam dobio sina, kao što čujem, neka se glasnici što prije vrate da mi donesu tu vijest. - I on pokloni glasnicima nešto novaca, a oni ih uzeše i odoše istoga časa i trenutka, i ljudi iziđoše da se oproste s njima i da im preporuče da čuvaju njihov novac.

A kad oni odoše, car se obrati veziru Dandanu i reče mu da naredi vojnicima da se potrbuške približe zidinama, te se oni približiše, ali ne nađoše nikoga na zidinama i začudiše se tome. I sultan se zabrinu zbog toga i poče tugovati zbog rastanka s bratom Šar-Kanom, ne znajući što da misli o isposniku-varalici. I tako prođoše tri dana, a oni ne vidješe nikoga.

Eto šta je bilo s muslimanima.

Što se pak tiče Ruma i razloga sa kojih su se klonili borbe za ta tri dana, starica Zat-ad-Davahi je žurno otišla, pošto je ubila Šar-Kana, pa je prišla zidinama i viknula stražarima na rumskom jeziku da joj spuste uže. - Tko si ti? - zapitali su je oni, a ona im je odgovorila: - Ja sam Zat-ad-Davahi! - I oni je prepoznaše i spustiše joj uže, a ona se priveza za nj, te je izvukoše. I tako dođe među Rume, pa ode caru Afridunu i zapita ga: - Šta sam to čula od mislimana? Oni vele da je poginuo moj sin Hardub. - Jeste - odgovori joj Afridun, i starica kriknu i zaplače, i plakala je sve dotle dok se ne rasplakaše Afridun i oni što bijahu pored njega, a zatim ona reče Afridunu da je zaklala Šar-Kana i trideset njegovih slugu, i Afridun se obradova tome i zahvali joj se, ljubeći joj ruke, i zaželje joj da ostane čvrsta poslije gubitka svoga sina. - Tako mi Mesije - uzviknu ona - neću se zadovoljiti time što sam ubila jednog od muslimanskih pasa sveteći cara među carevima vremena! Na svaki način ću smisliti neko lukavstvo i izmisliti zamke da ubijem sultana Dau-al-Makana, vezira Dandana i dvorjanina, i Rustuma i Bahrama, i deset hiljada vitezova iz islamske vojske. I neću dati glavu svoga sina za Šar-Kanovu glavu. To neće biti nikada! Znaj, o, care vremena - reče ona zatim caru Afridunu - da želim na svaki način ožaliti sina. - A Afridun joj odgovori: - Čini šta hoćeš, ja ti se neću protiviti ni u čemu. Ma koliko dugo žalila svoga sina, i to bi bilo malo, a ako muslimani zažele da nas opsijedaju godinama, neće postići ono što hoće i samo će se uzalud zamarati i mučiti.

Pošto je završila posao oko nevolja koje je nanijela i nesreća koje je sama izmislila, strica uze papir i pero, pa napisa: »Od Šavahije, Zat-ad-Davahi, zaslužnim muslimanima: - Znajte da sam dolazila u vašu zemlju i da sam vašoj plemenitosti dodala svoje nevaljalstvo, a ranije sam ubila vašega cara Omara- -ibn-an-Numana usred njegova dvora i pobila mnoge njegove ljude na ulazu u spilju, a posljednji koje sam ubila bili su Šar-Kan i njegove sluge. I ako me posluži vrijeme i posluša me sotona, na svaki način ću ubiti sultana i vezira Dandana. To sam vam ja dolazila prerušena u isposnika i ja sam smislila sva ta lukavstva i zamke, i ako mislite da poslije svega toga ostanete čitavi, odlazite, a ako hoćete da pogubite duše, ostanite i dalje ovdje. A nećete postići ono što želite, pa ma ostali i godinama. Mir neka vam je!«

I kad napisa pismo, ona provede tri dana oplakujući cara Harduba, a četvrtoga dana pozva jednoga plemića i naredi mu da uzme pismo i da ga priveže za strijelu, pa da ga baci muslimanima. A poslije toga ode u crkvu i poče plakati i naricati za izgubljenim sinom, i reče onome koji se zacario poslije njega: - Ubit ću na svaki način Dau-al-Makana i sve islamske emire!

Eto šta je bilo s njom.

Što se pak tiče muslimana, oni provedoše tri dana tužni i brižni, a četvrtoga dana pogledaše u zidine i odjednom vidješe plemića s drvenom strijelom, a na njenome kraju bješe pismo. I počekaše dok plemić ne baci strijelu, pa sultan naredi veziru Dandanu da mu pročita pismo, a kad ga ovaj pročita i kad Dau-al-Makan ču šta u njemu piše i shvati šta to znači, iz očiju mu potekoše suze, te siknu od muke zbog staričine podmuklosti, a vezir reče: - Alaha mi, srce mi se klonilo nje. - Kako li nas je mogla ta razvratnica dvaput nadmudriti? - uzviknu sultan. - Ali ja se kunem Alahom da se neću maći odavde dok joj ne napunim utrobu rastopljenim olovom i dok je ne zatvorim kao što se ptice zatvaraju u kavez, a zatim ću je svezati za kosu i raspeti na vratima al-Konstantinije. - I sjeti se svoga brata, pa gorko zaplaka. A nevjernici se obradovaše pogibiji Šar-Kana i spasenju Zat-ad-Davahi, kad im je ona došla i ispričala im šta se dogodilo, dok se muslimani vratiše i priđoše vratima al-Konstantinije, i sultan im obeća da će im na ravne dijelove podijeliti sve blago u gradu ako ga osvoji.

Eto! A u sultanovim očima nisu presahnjivale suze za bratom, i od mršavosti mu se tako usukalo tijelo da je nalikovao na čačkalicu. I vezir Dandan mu dođe, pa mu reče: - Umiri svoju dušu i osvježi oči! Tvoj brat nije umro prije suđena časa, a od tugovanja nema koristi. Kako su lijepe pjesnikove riječi:

Ne dogodi li se što, ne biva ni lukavstvom,
Nikada, a ono što biti mora, zbit će se.

Ono što biti mora, bit će u svoje vrijeme,
I neznalica samo potišten uvijek ostaje.

- Okani se plakanja i jecanja i obodri srce da možeš nositi oružje. - O, vezire, srce mi je ucviljeno zbog očeve i bratove smrti, a i zbog toga što smo daleko od naših zemalja. Doista, um mi je zaokupljen podanicima - reče Dau- -al-Makan, a na to zaplakaše i svi prisutni.

I tako provedoše neko vrijeme opsijedajući al-Konstantiniju, i za to vrijeme odjednom iz Bagdada stiže jedan carev emir i donese vijest da je Dau-al-Maka- nova žena dobila sina i da mu je Nuzhata-az-Zaman, careva sestra, nadjenula ime Kan-Makan, i da će taj mališan počiniti velika djela, jer su se već mogli zapaziti u njemu čuda i rijetke sposobnosti. I carica je naredila učenim ljudima i propovjednicima da se mole za vas na propovjedaonicama, i poručuje vam:

- Mi smo sasvim zdravi i pada velika kiša, i tvoj drug ložač je sasvim zadovoljan i živi u izobilju, i ima slugu i čeljadi, ali ni do danas ne zna šta se dogodilo s tobom. Mir neka ti je! - I Dau-al-Makan uzviknu: - Sada osjećam dasam jači, jer sam dobio sina koji se zove Kan-Makan ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šesta noć, ona reče:

106. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Dau-al-Makan uzviknuo: - Sada osjećam da sam jači jer sam dobio sina koji se zove Kan-Makan. Hoćuda se okanim tuge i da spominjem svoga brata čitanjem Kurana i dobrim djelima - reče on veziru Dandanu, a ovaj mu odgovori: - Baš je lijepo što si to zaželio!

Zatim car naredi da se razapne šator nad grobom njegova brata, te ga razapeše i okupiše ratnike koji čitaju Kuran, pa jedni počeše čitati, a drugi spominjati Alaha sve do jutra. A zatim sultan Dau-al-Makan priđe grobu svoga brata Šar-Kana, pa proli suze i izgovori ove stihove:

Njega izniješe, i svi plakahu idući za njim.
Bi oboren ko Musa, kad se brijeg strovali.

I dođosmo na grob, i učini nam se da je grob njegov
U srcima sviju što za boga jednog znaju.
I ne mišljah ja, dok živ ti bješe, da ću vidjeti Kako odnose na rukama ljudi brdo Radbu.

Nikada! I prije no što te u zemlju ukopaše
Nije mi bilo znano da zvijezde pod zemlju zaći mogu.
I živeć' u grobu, može li on biti talac sada
U boravištu gdje blista sjaj i svjetlost?
Pohvale mu obećaše da će oživjeti opet,
Kad umre on, i doista ko da je živ i sada.

Kad je izgovorio te stihove, Dau-al-Makan zaplače te zaplakaše i svi ljudi s njim, pa priđe grobu i svali se na nj onesviješten, a vezir Dandan izgovori pjesnikove riječi:

Ostavio si prolazno i vječnost si stekao,
I mnogi što bjehu ko ti prestigli su te.
I bez mene bješe ti kad ostavi svijet zemaljski,
I boraveć' u blaženstvu, život ćeš zaboraviti.
Zaštita bio si nam od dušmana jarosnih,
Kad god je strijela rata letjela na nas u boju.
Sve u svijetu smatram ja za prazno i varljivo!
Visoko streme oni samo što traže gospoda!
Pa nek' te gospod Svevišnji u raj odvede sada
I mjesto neka ti da u pravom boravištu!
Izgubio sam te, pa sad uzdišem i tugujem
I vidim: tužni su istok i zapad što tebe nema.

I vezir Dandan završi stihove, pa gorko zaplače i iz očiju mu potekoše suze kao nanizani biser, a zatim preda nj iziđe čovjek koji je objedovao sa Šar-Kanom za istim stolom, pa poče tako plakati da su mu suze bile slične bujici, i on se sjeti Šar-Kanovih plemenitih djela i izgovori ove stihove:

Gdje je dar sada, kad dlan tvoj štedri pod zemljom trune?
I boljke mi teško sad suše tijelo, jer tebe nema?
O, vođo deva, ta raduj se sad! Ne vidiš li zar
Da suze ispisaše mnoge redove na obrazima mojim?

Kad je i taj čovjek izgovorio stihove, Dau-al-Makan zaplače zajedno s vezirom Dandanom, te ratnici glasno zaplakaše, pa odoše u šatore, a sultan se obrati veziru Dandanu i poče se savjetovati s njim o vođenju borbe! I tako su provodili dane i noći, i Dau-al-Makana su morile brige i tuga, te jednom reče: - Hoću da malo slušam priče o ljudima, predanja o carevima i povijesti o izbezumljenima od ljubavi. Možda će mi Alah olakšati tešku brigu što mi mori srce i tako učiniti kraj mome plakanju i jadikovanju. - I vezir mu odgovori: - Ako svoju brigu možeš olakšati samo slušanjem priča o carevima, neobičnih predanja, drevnih povijesti o izbezumljenima od ljubavi i drugih, onda će to biti lako, jer za života tvoga oca nisam imao drugog posla osim pričanja priča i izgovaranja stihova. I večeras ću ti pričati o onome koji je volio i o voljenome,, ne bi li ti bilo lakše pri duši.

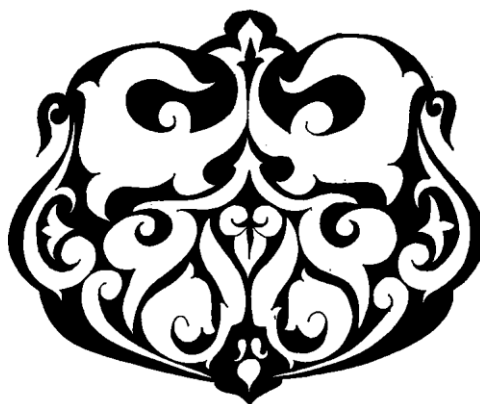
I kad je Dau-al-Makan čuo riječi vezira Dandana, za srce mu priraste misao o onome što mu bješe obećao vezir, te je jedva čekao da se spusti noć, željan da čuje kakva će mu to predanja o drevnim carevima ispričati vezir Dandan,. a čim povjerova da se spustila noć, on naredi da se upale svijeće i kanila i da se donesu potrebna jela i pića i kadionice, i donijėše mu sve to. A zatim posla po vezira Dandana, a kad ovaj dođe, car posla po Bahrama, Rustuma, Terkaša i najstarijeg dvorjanina, te i oni dođoše. I kad svi iziđoše preda nj, on se okrene veziru, pa mu reče: - Znaj, o, vezire, da je došla noć i da je razvila i spustila na nas svoje koprene, te hoćemo da nam ispričaš povijesti koje si nam obećao.

- S ljubavlju i drage volje - reče vezir ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedma noć, ona reče:

107. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Dau-al-Makan pozvao vezira, dvorjanina, Rustuma i Bahrama, i da je vezir Dandan započeo svoju priču ovim riječima: - Znaj, o sretni care, da mi je doprla do ušiju povijest o onome koji je volio i o voljenome, i o posredniku među njima, pa i o čudima i neobičnim stvarima koje su im se dogodile, i ta povijest otklanja brigu iz srdaca i razgoni tugu koja liči na Jakubovu tugu. Evo je.

PRIČA O AZIZU I AZIZI

BIO JE U MINULO DOBA U zemlji Perziji, iza Isfahanskih planina, grad koji se zvao Zelengrad, i bio je u njemu car po imenu Sulejman-Šah, čovjek darežljiv, sklon dobročinstvu, plemenit, zaslužan i milostiv.

Njemu su odasvud dolazili putnici, te se njegova slava pročula u svim krajevima i zemljama svijeta. I imao je vezira koji mu je bio blizak po svojoj darežljivosti i darovima, i dogodi se da je jednoga dana među danima car poslao po svoga vezira, i da ga je pozvao pred svoje lice, te mu rekao: - O, vezire, doista mi je teško na duši, i dodijalo mi je strpljenje i popustila je moja nepokolebljivost, jer nemam žene ni djeteta, a to nije dobar put za careve koji vladaju svima, i emirima i siromasima, jer se oni raduju kad ostave djecu, budući da djeca povećavaju njihov broj i snagu. Rekao je prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): »Z(enite se, plodite se, množite se, a ja ću se hvaliti vama na dan uskrsnuća!« - Što ti misliš, o, vezire? Posavjetuj mi nešto pametno.

Kad je vezir čuo te riječi, iz očiju mu potekoše suze bujicom, i on uzviknu: - Daleko je od mene, o, care vremena, da povedem razgovor o onome što jeli ruci milostivoga! Ili hoćeš da odem u oganj zbog gnjeva svemoćnog gospoda? Kupi robinju. - Znaj, o, vezire - odgovori mu car - kad car kupi robinju, ne znajući kakva je roda i soja, on ne zna je li niskog porijekla pa da je otjera od sebe, ili potječe iz sredine dostojne poštovanja pa da mu može postati naložnica. A kad dođe da ovlada njome, ona može zatrudnjeti, i dijete može ispasti neki licemjer, tlačilac i krvolok, jer je takva robinja kao močvarna zemlja: ako čovjek u nju posadi biljku, ona će loše izrasti i neće biti čvrsta. I takvo će se dijete izložiti gnjevu svoga gospoda, jer neće činiti ono što on nalaže i neće se kloniti onoga što on zabranjuje. I ja neću nikako da budem uzrok tome, kupujući robinju, već želim da mi zaprosiš za nevjestu koju od carskih kćeri, čije je porijeklo poznato i koja je čuvena po svojoj ljepoti, i ako mi ukažeš na djevojku poznata roda i pobožnu, kćer kojeg od muslimanskih vladara, ja ću je zaprositi i vjenčat ću se s njom pred svjedocima, ne bih li stekao naklonost gospodara robova.

A vezir mu odgovori: - Alah je izišao u susret tvojoj potrebi i priveo te onome što želiš. Znaj, o, care, da mi je doprlo do ušiju da car Zahr-Šah, vladar Bijele zemlje, ima kćer izvanredne ljepote, koja se riječima ne može opisati. I ne može se naći djevojka koja bi joj bila ravna u naše vrijeme, jer je u svemu savršena: ima lijep stas, oči zaokružene kolutima rastoka, dugu kosu, tanke slabine, i kad se približi kome, dovodi ga u iskušenje, a kad se kloni koga, ubija ga. I osvaja srce i oko, kao što je rekao o njoj pjesnik:

I stasita je! I vitke grane stide joj se stasa.

Ni sunce, ni srp mjesečev nije kao lice njeno.
I mnoge ubila je, umorila tuga za njom!
I ponosan je i strašan put za one što je vole.
Živim, a smrt je ona - ime joj neću reći!
Umrijet ću bez nje, život mi se militi neće.

I vezir završi opis te djevojke, pa reče caru Sulejman-Šahu: - Po mome mišljenju, o, care, treba da pošalješ poslanika njenu ocu, i to pametnog, koji se razumije u stvarima i koga je iskušala prevrtljiva sudbina, kako bi nagovorio njena oca da ti je da za ženu, jer joj nema ravne ni u dalekim ni u obližnjim zemljama, pa će ti se zacijelo dopasti njeno lice i bit će zadovoljan tobom veliki gospod. Vele da je prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) rekao: - U islamu nema monaštva.

I tada cara obuze velika radost, te mu se grudi raširiše i ispraviše, i mi- nuše ga briga i jad, i on se obrati veziru, pa mu reče: - Znaj, o, vezire, da osim tebe neće nitko otići da to učini, jer si ti ne može biti pametniji i dobro odgojen čovjek. Otiđi svojoj kući, posvršavaj svoje poslove i spremi se da sutra odeš da zaprosiš za mene djevojku kojom si mi zanio um. I nemoj mi se vratiti bez nje!

A vezir odgovori: - Slušam i pokoravam se! - I zatim ode svojoj kući i naredi da mu se donesu darovi koji priliče carevima: drago kamenje, skupocjene rijetkosti i druge stvari lake po težini ali od velike vrijednosti, i arapske konje, i Davidove oklope,[70] i kovčege s blagom koje se riječima ne može opisati. I natovariše sve to na mazge i deve, pa vezir pođe na put, a s njim pođe i sto bijelih i sto crnih robova i stotinu robinja, i zalepršaše se nad njegovom glavom zastave i stjegovi.

A car bješe naredio veziru da se vrati poslije kratkog vremena. I nakon vezirova odlaska, car Sulejman-Šah bio je kao na žeravici, obuzet ljubavlju prema carevoj kćeri i danju i noću, a pod vezirom se i danju i noću ugibala zemlja u stepama i pustinjama, dok između njega i grada u koji bješe pošao ne ostade samo jedan dan hoda. I onda se on zaustavi na obali jedne rijeke, pa pozva jednog od povjerljivih ljudi i reče mu da što prije ode cairu Zahr-Šahu i da ga izvijesti o njegovu dolasku. I povjerljivi čovjek mu reče: - Slušam i pokoravam se! - pa žurno pođe u taj grad, a kad je stigao tamo, dogodi se da je naišao na cara Zahr-Šaha, koji je sjedio na jednome od šetališta ispred gradskih vrata.

Car vidje glasnika kako ulazi i pomisli da je to tuđinac, i naredi da ga dovedu pred njegovo lice, te poslanik dođe i ispriča mu da je stigao vezir najvećega cara Sulejman-Šaha, vladara Zelene zemlje i Isfahanskih planina, i car Zahr-Šah se obradova tome i reče poslaniku: - Dobro mi došao! - pa ga povede i ode u dvor. - Gdje si ostavio vezira? - zapita ga car, a glasnik reče: - Ostavio sam vezira u početku dana na obali neke rijeke, i sutra će stići u tvoj dvor, neka bi Alah i dalje bio milostiv prema tebi i neka bi bio milosrdan tvojim roditeljima! - I car Zahr-Šah naredi jednom od svojih vezira da uzme većinu ljudi iz njegove okoline, dvorjana, namjesnika i velikaša carstva* pa da pođe s njima u susret gostu, u znak poštovanja prema caru Sulejman-Šahu, jer se njegovo naređenje izvršavalo po cijeloj zemlji.

Eto šta je bilo s carem Zahr-Šahom.

Što se pak tiče vezira, on je ostao na onom mjestu do ponoći, a zatim je krenuo na put i pošao prema gradu, i kad zablista jutro i zasja sunce nad brežuljcima i ravnicama, on nije mogao doći k sebi od čuda, jer mu vezir cara Zahr-Šaha, njegovi dvorjani, velikaši i odabrani činovnici carstva dođoše u susret na nekoliko farsaha od grada. I vezir vidje da će dobiti ono što je potrebno, te pozdravi one koji su mu došli u susret, a ovi su neprestano išli ispred njega dok nisu stigli do careva dvora i dok nisu došli do sedmoga prolaza ispred njega - a to bješe mjesto preko kojega nitko nije išao jašući, jer je ono bilo u carevoj blizini. I vezir se požuri i pođe pješice dok ne dođe do visokog hodnika sa stupovima, a na uzvišenju pod tim hodnikom bila je mramorna postelja, ukrašena biserom i dragim kamenjem, a stajala je na četiri nožice od slonovih očnjaka. I na toj potelji bio je zeleni jastuk od atlasa, izvezen suhim zlatom, a nad posteljom se uzdizao šator, okićen biserjem i dragim kamenjem, i car Zahr-Šah je sjedio na toj postelji, a velikaši su stajali ispred njega. I kad jc vezir došao i našao se pred carevim licem, on osokoli svoju dušu i razveza jezik, pokazavši vezirsku rječitost i izgovorivši riječi govorljivih ljudi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osma noć, ona reče:

108. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir cara Sulejman-Šaha došao caru Zahr-Šahu i da je tada osokolio svoju dušu i razvezao jezik, i da je pokazao vezirsku rječitost i počeo govoriti kao govorljivi ljudi, i da je prikazao svoga cara izgovarajući ove stihove:

I dođe on, kršeći viti u odjeći stas
I rosom obilja orosi plod i berače.
I zanosi nas, i nemoćne su čini i bajanja
Pred pogledom oka mu što očarava čarolijom.
Ne korite sad — to reci kudiocima, jer doista
Ja ću cijelog života voljeti samo njega.
I duša moja, obmanuv me, samo njemu je vjerna,
I noćni mir težak mi je, jer ga volim.
Samo si ti, o, srce, sa mnom sad iz saučešća
Pa živi i ti s njim i ostavi me u samoći.
I ništa sada ne žele da čuju uši moje,
Osim riječi kojima se hvali car moj Zahr-Šah.

Kad je vezir završio te stihove, car Zahr-Šah mu reče da mu priđe i iskaže mu najveće poštovanje. On ga smjesti pored sebe, smiješeći mu se, i tako ostaše sjedeći do jutarnjega doba, a zatim im postaviše stol u tom istom hodniku, te jcdoše dok se ne zasitiše; potom odniješe stol, i svi oni koji su bili u toj odaji iziđoše, a ostadoše samo ljudi bliski caru. I kad vidje da je odaja prazna, vezir skoči na noge, pa oda hvalu caru i poljubi zemlju između njegovih ruku, a zatim mu reče: - O, veliki care i strogi gospodaru, ja sam pošao tebi i došao amo radi posla koji će ti donijeti mira, dobra i sreće; došao sam ti kao poslanik i prosilac i hoću da zaprosim tvoju kćer, djevojku plemenita roda i porijekla, za cara Sulejman-Šaha, pravednog, dobrodušnog, milostivog i dobrog gospodara Zelene zemlje i Isfahanskih planina. On ti šalje mnoge darove i skupocjene rijetkosti i želi da postane tvoj zet; a da li i ti to želiš?

I vezir zašuti, očekujući odgovor, a car Zahr-Šah skoči na noge kad je čuo te riječi, pa poljubi zemlju po redu i zakonu, te se prisutni začudiše carevoj sinjernosti pred poslanikom, i razum im se pomuti. A zatim car oda hvalu višnjem i milostivom, pa reče, stojeći dalje: - O, veliki vezire i plemeniti gospodaru, čuj što ću ti reći! Mi smo podanici cara Sulejman-Šaha, te je za nas velika čast da se orodimo s njim i žudimo za tim. Moja kći je jedna od njegovih sluškinja, a moja najveća želja da on postane moja potpora i moj oslonac u nevolji.

I zatim pozva suce i svjedoke, te oni posvjedočiše da je car Sulejman-Šah ovlastio svoga vezira da sklopi brak, i, veoma zadovoljan, car Zahr-Šah zaključi bračni ugovor u ime svoje kćeri. A zatim suci potvrdiše bračni ugovor i poželješe supruzima uspjeha i sreće, i onda vezir naredi da mu se donesu pokloni i skupocjene rijetkosti i darovi koje je donio, pa ih sve preda caru Zahr-Šahu, a poslije toga car poče opremati kćer, ukazujući poštovanje veziru, i okupi na svojim gozbama i veliko i malo, i priređivao je svetkovine dva mjeseca, ne propuštajući ništa od onoga što može goditi srcu i oku.

A kad bi sasvim gotovo sve što bješe potrebno nevjesti, car naredi da sc iznesu šatori, te ih razapeše izvan grada, pa složiše tkanine u kovčege i pripremiše rumijske robinje i turske sluškinje, i car posla s nevjestom veliko blago i drago kamenje. I načini joj, osim toga, nosiljku od žežena zlata, ukrašenu biserom i skupocjenim ukrasima, i dade dvadeset mazgi koje će nositi samo tu nosiljku. I postade ta nosiljka slična najljepšoj gostinjskoj sobi, i njena vlasnica bješe kao najljepša među hurijama, a kube nad njom bilo je nalik na jednu od svijetlih rajskih odaja. I svezaše blago i bogate poklone, pa ih natovariše na mazge i deve, i car Zahr-Šah otprati putnike do na tri farsaha od grada, a zatim se oprosti s vezirom i onima koji bijahu s njim, pa se vrati u rodni grad, radostan i spokojan. A vezir ode s carevom kćeri i neprestano putovaše, prolazeći kroz naselja i pustinje . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad

nastade sto deveta noć, ona reče:

109. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir otišao s carevom kćerkom i da je neprestano putovao prolazeći kroz naselja i pustinje, i da je ubrzavao hod i noću i danju dok između njega i njegove zemlje ne ostade tri dana hoda, a onda posla jednog čovjeka da izvijesti cara Sulejman-Šaha da mu dolazi nevjesta. I glasnik žurno ode, a kad dođe caru, reče mu da je nevjesta stigla, i car se; obradova tome i nagradi glasnika i naredi vojsci da u veličanstvenoj povorci pođe u susret nevjesti i onima koji bjehu s njom, u znak poštovanja, i da se svi obuku što ljepše mogu i da razviju zastave nad glavama. I vojnici učiniše onako kako im je car naredio, i glasnik vičući objavi da u gradu nc ostane nijedna djevojka usamljenica, ni poštovana gospođa, ni uzeta starica, već da sve iziđu u susret nevjesti. I sve joj one iziđoše u susret, i viđenije među njima počeše je dvoriti, i dogovoriše se da je pred noć odvedu u carev dvor, a velikaši carstva odlučiše da okite put, te stajahu dok nevjesta nije prošla pored njih idući ispred eunuha, s robinjama pored sebe, a bješe u haljini koju joj je dao otac, i kad se približila, vojnici je okružiše sa svih strana i nošahu nisiljku s njom sve dotle dok ne stigoše u dvor. I nitko ne ostade, već svi iziđoše da je vide, i počeše udarati u bubnjeve i bacati koplja i svirati u trube, i mirisi su se širili, i zastave su lepršale, i konji su trčali trkom dok povorka nije stigla do vrata dvora. I sluge odniješe nosiljku na tajna vrata, i odaja se osvijetli od bljeska careve kćeri, i na sve strane zablistaše nakiti kojima je ona bila okićena.

Kad se spustila noć, eunusi otvoriše vrata na nosiljci i stadoše oko njih, a zatim dođe nevjesta, koja je bila među robinjama kao mjesec među zvijezdama, ili kao neusporedivi biser usred nanizana bisera. I ona uđe u šator u kojem je za nju namještena mramorna postelja, ukrašena biserjem i dragim kamenjem, pa sjedne na tu postelju, i onda joj dođe car (a Alah mu bješe ispur nio srce ljubavlju prema djevojci) i oduže joj nevinost, i minu ga onda uzrujanost i potištenost. I on provede pored nje oko mjesec dana, i ona zatrudnje od njega još prve noći, a kad proteče mjesec dana, car ode i sjedne na prijestolje svoga carstva, i pravedno je sudio svojim podanicima do kraja njene trudnoćo.

A krajem noći devetoga mjeseca, u samu zoru, nju spopadoše trudovi, te ona sjedne na porodiljsku stolicu, i Alah joj olakša porođaj, te rodi muško dijete s blistavim obilježjima sreće, i car se veoma obradova kad je čuo da je dobio sina i dade mnogo novaca glasniku, pa, sav sretan, ode da vidi dijete i poljubi ga između očiju, radujući se njegovoj čudesnoj ljepoti. A njegova ljepota je potvrđivala pjesnikove riječi:

Tvrđavama veličine poslao je Alah u tom mladiću
    Lava ljutoga, i zvijezdu je poslao nebesima moći.
Njega bi da vide i carsko prijestolje i vrh na koplju,
    I gomila ljudi, i vojnik u stroju, i košuta brza.
Ne stavljaj ga nikad na ženine grudi, jer će zacijelo
    Za nj biti lakše sapi konja brza.
Odbi ga od dojke, jer će za nj kasnije
    Krv dušmana biti napitak najslađi.

I zatim dadilje uzeše novorođenče, obrezaše mu pupak, namazaše mu oči rastokom i nadjenuše mu ime Tadž-al-Muluk-Haran, i hranjahu ga na dojci najveće nježnosti i odgajahu u krilu sreće. I dani su neprestano jurili i godine prolazile, dok dijete nije napunilo sedam godina, a onda car Sulejman-Šah pozva učene ljude i mudrace i naredi im da mu nauče sina lijepom pisanju, mudrosti i pristojnom ponašanju, i oni provedoše na tom poslu nekoliko godina, dok dječak nije naučio ono što mu bješe potrebno. I kad je dječak naučio sve što je iziskivao njegov otac, car ga uze od poznavalaca zakona i učitelja i dovede mu nastavnika da ga nauči jahanju, i nastavnik ga je učio tome dok nije napunio četrnaest godina. I kad bi mladić izišao iz dvora kakvim poslom, bili bi očarani svi oni koji bi ga vidjeli...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto deseta noć, ona reče:

110. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Tadž-al-Muluk-Haran, s in cara Sulejman-Šaha, postao vješt jahač i da je nadmašivao ljude svoga vremena NOĆ svojom velikom ljepotom, i da je

bio tako divan da je očarao sve one koji bi ga vidjeli kad bi izišao iz dvora nekim poslom. I o njemu su sastavljane pjesme, i plemeniti ljudi su se sramotili zaljubljujući se u nj, jer se odlikovao tako blistavom ljepotom da je pjesnik rekao o njemu:

Zagrlio sam se s njim i opio se njegovim dahom.
On je ko grana mlada, napojena vjetrom što puše.
Ko da je pijan on aF ne od vina, već se odjednom
Od opojne vlage s usana njegovih opi on.
Ukazivala se sva ljepota koju je zaplijenio,
I zato je sva srca plijenio mladić taj.
I kunem se Alahom da ga zaboraviti neću
Dokle god lance života nosim, a ni kasnije.
Budem li živ, bit ću živ zato što ga volim,
A umrem li, umrijet ću od ljubavi, tom divnom smrću!

A kad mladić napuni osamnaest godina, iz madeža na njegovu rumenu obrazu izbiše mlade malje i ukrasiše tu tamnu pjegu što je bila nalik na zrnce ambre, i mladić je osvajao srca i poglede, kao što je rekao o njemu jedan pjesnik:

On nasljednik Jusufuv[71] po ljepoti postade,
I zaljubljeni strahuju kad se pojavi.
O, počekaj malo i pogledaj, ugledat ćeš možda
Na obrazu mu znak kalifski - znamenje crno.[72]

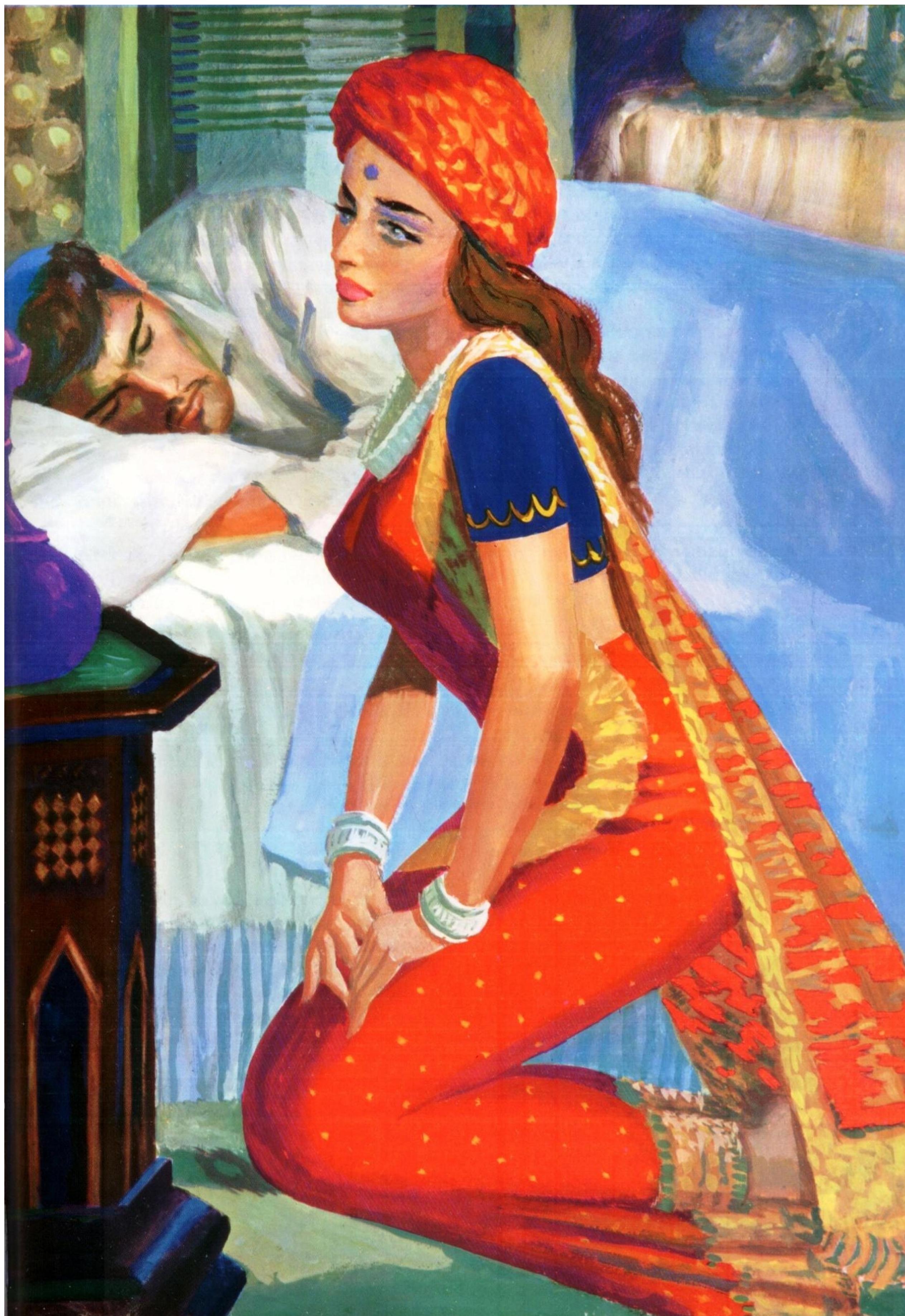
I kad je postao takav i razvio se u zrela čovjeka, njegova ljepota bila je još veća. A zatim se oko Tadž-al-Muluka okupiše ljubimci i prijatelji, a i svi oni koji su željeli da se sprijatelje s njim, nadajući se da će on postati sultan nakon smrti svoga oca, a da će oni postati njegovi emiri. I Tadž-al-Muluk zavolje hajku i lov i lovljaše bez prestanka, te mu otac Sulejman-Šah zabrani to, bojeći se nesreće u pustinji i divljih zvijeri, ali ga mladić ne posluša. I jednom on reče svojim slugama: - Ponesite hranu za deset dana. - I sluge učiniše onako kako im jd naredio, pa Tadž-al-Muluk ode s pratnjom u lov i hajku.

Putovali su kroz pustinju i išli neprestano četiri dana dok se nisu približili zemlji obrasloj zelenilom, a tamo ugledaše nestašne zvijerke, voćke s dozrelim plodovima i bujne potoke. I Tadž-al-Muluk reče ljudima iz svoje okoline: - Stavite ovdje mreže i zategnite ih tako da načinite širok krug, a sastat ćemo se na početku kruga, na tom i tom mjestu.

Na to oni raširiše mreže, pa ih zategoše i načiniše širok krug, a u krugu s§ nakupi mnogo raznih zvijeri i divokoza, i zvijeri su dizale buku, rikale i trčale ispred konja. I onda pustiše na njih pse, pantere i sokole i počeše ih gađati strijelama koje su ih tako pogađale da su ih odmah ubijale, i lovci još i ne dođoše do kraja ograde, a uloviše mnogo zvijeri, dok ostale pobjegoše. A poslije toga Tadž-al-Muluk brzo pođe pored vode, pa naredi da mu donesu divljač i razdijeli je, i odabra za svoga oca Sulejman-Šaha najljepše zvjerove i posla mu ih, a jedan dio razdade svojim velikašima.

Tu noć provedoše na tome mjestu, a kad nastade jutro, naiđe jedan veliki karavan u kojem bjehu robovi, sluge i trgovci. I Tadž-al-Muluk ih vidje, pa reče jednom čovjeku iz svoje okoline: - Javi mi tko su ti ljudi i zapitaj ih zašto su se zaustavili na ovome mjestu. - I glasnik ode, pa im reče: - Recite mi tko jste i odgovorite mi što prije. - A oni mu odgovoriše: - Mi smo trgovci, a ovdje smo se zaustavili da se odmorimo, jer je daleko mjesto u koje idemo, te smo se smjestili ovdje, jer imamo povjerenja u cara Sulejman-Šaha i u njegova sina. Znamo da ne može prijetiti nikakva opasnost onima koji se nalaze u njihovoj blizini i da se nemaju čega bojati, a nosimo skupocjene tkanine za njegova sina Tadž-al-Muluka.

Poslanik se vrati careviću i javi mu u čemu je stvar i reče mu ono što je čuo od trgovaca, a carević mu reče: - Ako imaju uza se štogod od onoga što nose za mene, ja se neću vratiti u grad i neću se maći odavde dok ne vidim šta je to! - I on uzjaha konja, pa pođe, i robovi pođoše za njim, a kad se približi karavanu, trgovci ustadoše pred njim i poželješe mu pobjedu i uspjeh i vječnu slavu i nadmoćnost. A za nj već bjehu razapeli šator od crvena atlasa, ukrašen biserjem i dragim

I kad čuh njene stihove, moji jadi postadoše još veći i još veća moja tuga, te padoh u jednom kutu sobe, i Aziza ustade i ponese me, i potom mi svuče odijelo i obrisa mi lice rukavom i položi me u postelju, te me zapita što se to dogodilo sa mnom ...

kamenjem, i stavili za nj carsku stolicu na svileni čilim, koji bješe na sredini, a bješe ukrašen smaragdima, te Tadž-al-Muluk sjedne, a robovi stadoše ispred njega.

Potom mladić posla čovjeka trgovcima i naredi im da donesu sve što imaju, te trgovci dođoše sa svojom robom, i Tadž-al-Muluk je svu razgleda, pa izabra ono što mu se svidjelo i plati im onoliko koliko su zatražili. A zatim uzjaha konja i htjede da ode, ali mu pogled pade na karavan, i ugleda divna mladića u čistome odijelu s lijepim šarama, sjajnoga čela i lica poput mjeseca, samo što mu mladost bješe malo uvela a lice pobijeljelo zbog rastanka s dragima ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto jedanaesta noć, ona reče:

111. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Tadž-al-Mulukov pogled pao na karavan i da je on tada ugledao jednog divnog mladića, čija je mladost bila malo uvela a lice pobijeljelo zbog rastanka s dragima. I taj je mladić sve više jecao i ridao, a iz očiju su mu tekle suze, i on je izgovorio ove stihove:

Bojte se očiju njenih, čarobnu snagu imaju,
I neće se spasiti onaj kog strijelom oka pogodi!
Doista crno oko, iako gleda umorno,
Mačeve siječe bijele s britkom oštricom.
Neka vas ne zavara nježnost pogleda njena
Doista vatren je tako da um pomutiti može.
O, divne udove ima! Kad bi je svila dotakla,
Krvlju bi se oblila, što i sam možeš vidjeti.
Daleko sam od nogu njenih s grivnama do nježnih pleća
I kako da miris mošusa usporedim s mirisom njenim?

I zatim zavapi i obeznani se, a Tadž-al-Muluk se zbuni kad ga vidje u takvu stanju, te mu priđe, a kad se vratio svijesti i vidio carevića kako stoji nad njim, mladić skoči na noge i poljubi zemlju pred njim. - Zašto nam nisi pokazao svoju robu? - zapita Tadž-al-Muluk, a mladić reče: - O, gospodaru, u mojoj robi nema ničega podesnog za tvoje sretno veličanstvo! - Ali carević uzviknu:

- Pokaži mi na svaki način kakvu robu imaš i ispričaj mi šta je s tobom! Vidim da ti oči plaču i da ti je srce tužno, pa ako ti je tko učinio štogod nažao, mi ćemo otkloniti tu nepravdu, a ako si dužan, otplatit ćemo tvoje dugove. Doista, srce mi je sagorjelo zbog tebe kad sam te ugledao.

Zatim Tadž-al-Muluk naredi da se namjeste dvije klupice, pa kad za ni namjestiše klupicu od slonovače, isprepletenu zlatom i svilom, i prostriješe svileni ćilim, Tadž-al-Muluk sjedne na klupicu, a mladiću naredi da sjedne na ćilim i reče mu: - Pokaži mi svoju robu! - O, gospodaru - odgovori mladić - ne spominji mi to; moja roba nije za tebe. - Ali Tadž-al-Muluk uzviknu: - To mora biti! - I on naredi jednome svome sluzi da mu donese robu, te mu je ovaj donese i protiv mladićeve volje, a kad je mladić vidje, potekoše mu suze, i on zaplače, zajeca, i poče tužiti, i izgovori ove stihove, duboko uzdišući:

Kunem se igrom očiju tvojih, kunem se rastokom na njima,
I stasom tvojim kunem se, nježnim i vitkim tako,
Vinom iz usta tvojih kunem se, i slatkim medom njinim,
I naravlju tvojom kunem se, što je čežnjiva i blaga tako,
Kad mi se slika tvoja javi u noći, snu moj dragi,
Tad slađa mi je no što je mir za biće preplašeno!

Zatim mladić razmota robu i stade je pokazivati Tadž-al-Muluku, komad po komad i odsječak po odsječak, a između ostalog izvadi odjeću od atlasa, izvezenu zlatom, koja je, vrijedila dvije hiljade dinara. I kad razmota to odijelo, iz njega ispadne komad tkanine, a mladić ga žurno ščepa i stavi pod butinu. I on zaboravi sve što je znao i izgovori ove stihove:

Kad li ćeš lijeka dati duši mi izmučenoj?
    Doista, svijet Plejada bliži je od ljubavi tvoje.
Rastanak, tuga, i strast, i daljina, i čamotinja,
    Odgađanja i odugovlačenja - od njih mi srce kopni.
Ljubav me ne oživljava, rastanak nije smrt za me.
    Udaljen, ja dalek nisam, a blizak nisi mi ti.
Ta ti za pravdu ne znaš, niti za milost znaš,
    U pomoć ne pritičeš - pobjeći nemam kamo.
U ljubavi za te svi putevi mi uski postaše,
    I sada ne znam, eto, kome da pođem ja.

I Tadž-al-Muluka veoma zadiviše stihovi koje je izgovorio mladić, a nije znao uzroka svemu tome. A kad mladić uze komad tkanine i stavi ga pod butinu, Tadž-al-Muluk ga zapita: - Kakva je to tkanina? - O, gospodaru - odgovori mladić - tebi nije potreban taj komad tkanine. - Ali carević uzviknu: - Pokaži mi ga! - O, gospodaru - reče mladić - ja ti nisam htio pokazati svoju robu samo zbog tog komada tkanine, pa ti ga ne mogu dati da ga gledaš ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvanaesta noć, ona reče:

112. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: - Ja ti nisam htio pokazati svoju robu samo zbog tog komada tkanine, pa ti zato ne mogu dati da ga pogledaš. - Ali Tadž-al-Muluk uzviknu: - Ja ću ga na svaki način vidjeti! - i stade navaljivati i razgnjevi se, te mladić izvadi onaj komad ispod butine i zaplače i zajeca, i poče tužiti, i izgovori ove stihove, popratívši ih mnogim uzdasima:

S njom se oprostih, ali bolje da se sa životom oprostih,
    No što se oprostih s njom - lakše bi mi bilo tako.
Kako je na dan rastanka svitanje štitilo mene,
    I suze tekle su moje i suze tekle su njene.
Alaha mi mog, ne lažem! Na rastanku podera se
    Koprena opravdanja, ali zakrpat ću je ja.
I tijelo mirno nije u postelji, a ni ona
    Za mir u postelji ne zna otkad se rastasmo mi.
Da nam naudi, trudila se sudba rukom zlosretnom,
    Ona mi sreću oduže, a ni njoj sreće ne dade.
Brigom, bez ičega drugog, sudba nam pehar nali,
    I ja sam pio što je ona morala piti.

I kad je mladić završio stihove, Tadž-al-Muluk mu reče: - Vidim da s tobom nešto nije kako valja. Ispričaj mi zašto plačeš kad ugledaš taj komad tkanine! - I kad je carević to spomenuo, mladić uzdahnu i reče: - O, gospodaru, nečuvena je moja povijest, a dogodilo mi se pravo čudo s ovim komadom tkanine i s njegovom vlasnicom i s onom što je nacrtala ove crteže i slike. - I on razmota komad tkanine, a na njemu se ukaza slika gazele izvezena svilom i ukrašena suhim zlatom, a prema njoj slika druge gazele, koja bješe izvezena srebrom, i o vratu je imala ogrlicu od suhoga zlata i tri duguljasta izbušena topaza. I kad ugleda tu sliku i vidje kako je lijepo izrađena,Tadž-al-Muluk uzvikne: - Neka je hvala Alahušto je naučio čovjeka onome što nije znao!- I Tadž-al-Muluku priraste za srce želja da čuje povijest toga mladića. - Ispričaj mi svoju povijest i povijest vlasnice te gazele - reče mu, i mladić poče pričati:

- Znaj, o, gospodaru, da mi je otac bio trgovac i da nije imao druge djece osim mene. A imao sam sestru od strica s kojom su me odgojili u kući moga oca, jer joj je otac umro, a prije svoje smrti bio se pogodio s mojim ocem da me oženi njome, i kad postadoh zreo čovjek, a ona zrela žena, nju ne odvojiše od mene, a ni mene ne odvojiše od nje. A potom otac porazgovara s majkom i reče: - Ove godine napisat ćemo bračni zapis Aziza i Azize.

I on se dogovori s njom o tome i poče pripremati hranu za svadbene gozbe. I pri svem tome

ja sam spavao u istoj postelji sa svojom sestrom od strica i nas dvoje nismo znali kako stoji stvar, a ona je bila razboritija, razumnija i iskusnija od mene. I kad je moj otac pripremio sve što je bilo potrebno za svetkovinu i kad je valjalo još samo napisati bračni zapis, pa da uđem u ložnicu sa svojom sestrom od strica, njemu se prohtije da bračni zapis napiše poslije molitve u petak, te on ode prijateljima, trgovcima i drugima, i obavijesti ih o tome, a moja majka ode da pozove svoje druge i rođake.

Kad dođe petak, očistiše malo sobu u kojoj je valjalo sjediti i opraše mramorni pod u njoj, i po našoj kući razastrše ćilimove i namjestiše sve što bijaše potrebno, pošto najprije staviše na zidove tkaninu izvezenu zlatom, i ljudi se dogovoriše da nam dođu u kuću poslije molitve u petak, te moj otac ode i pripremi alvu i jela i poslastice.

A meni majka posla u kupatilo novo, ne može biti raskošnije odijelo. A ono bješe namirisano, te lijepo zamirisa kad ga obukoh i miris se poče širiti po putu. Želio sam da odem u džamiju, ali se sjetih jednoga svoga druga, te se vratih da ga potražim, ne bi li i on došao u vrijeme kad se piše bračni zapis, i rekoh u sebi: - Pozabavit ću se time dok dođe vrijeme molitvi. - I uđoh u jednu uličicu u koju nikad nisam zalazio, a bijah znojan od kupanja i novog odijela koje je bilo na meni, te je znoj lio s mene dok sam ja odisao mirisom. Sjedoh da se odmorim na početku uličice i razastrh ispod sebe maramu s poru- bom koju bijah ponio, i bilo mi je veoma toplo, te mi se čelo osu znojem, i znoj mi se slijevao s lica, a ja ga nisam mogao obrisati maramom, jer je bijah razastro pod sobom. Htjedoh da nečim drugim obrišem obraz, kad odjednom, ne znam otkuda, odozgo pade na mene bijeli rubac. A taj rubac bješe blaži od vjetrića i po izgledu ugodniji od iscjeljenja za boln-oga, i ja ga uhvatih i podigoh glavu da vidim otkuda je pao taj rubac. I moje se oči sukobiše s očima vlasnice ove gazele ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trinaesta noć, ona reče:

113. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: - I podigoh glavu da vidim otkuda je pao taj rubac, a oči mi se sukobiše s očima vlasnice ove gazele. I odjednom vidim da se ona nagnula nad prozor s bakrenom rešetkom, i moje oči ne bjehu vidjele ništa ljepše od nje, i, ukratko, moj jezik nije kadar da je opiše. I kad vidje da sam pogledao u nju, ona stavi prst u usta, a zatim uze srednji prst i sasvim ga primakne kažiprstu, pa oba prsta pritisne uz tijelo, između dojki, a zatim ukloni glavu s prozora, zatvori krilo na prozorčiću i ode. I u srcu mi planu oganj i razbukta se veliki plamen, i poslije pogleda na nju ostade mi hiljadu uzdaha, te u svojoj rastresenosti ne čuh što mi je rekla niti razumjeh znakove koje mi je davala. I pogledah u prozorčić po drugi put, ali vidjeh da je zatvoren, i čekah do sunčeva zalaska, ali ne čuh glasa niti vidjeh čovjeka. A kad izgubih nadu da ću je ugledati, ustadoh s mjesta i dohvatih rubac, a kad ga razmotah, on zamirisa na mošus, i od tog mirisa obuze me veliko ushićenje, tako da sam se osjećao kao u raju. A zatim razastreh rubac ispred sebe, te iz njega ispade tanak listić papira, a kad otvorih listić, vidjeh da je nakvašen ugodnim mirisom, i na jednome njegovu kraju bjehu napisani ovi stihovi:

Poslah ja pismo njemu, na strast svoju tužeć se.
I crte tanke ispisah tad - a crta bješe mnogo.
Zapita on: - Prijatelju, reci, šta bi od rukopisa tvoga?
Tako je nježan i tanak da jedva čitati mogu.
I rekoh: - Zato što tanak i mršav postah:
Takvim rukopisom, eto, zaljubljeni pišu.

A kad pročitah te stihove, uprijeh pogled očiju u ljepotu rupca i ugledah na drugome njegovu kraju izvezene retke ovoga dvostiha:

Napisaše malje tamnom ambrom na biseru tom
Dva tanka reda kao na jabuci ahatom:
Ubijaju nas zjenice čežnjive, pogledaju li na nas

Opijaju nas obrazi nježni, a ne vino.

A kad vidjeh te stihove na rupcu, u srcu mi planu plamen ognja i još je veća postala moja strast i moja neodlučnost. I uzeh rubac i pisamce i donesoh ih kući, ne znajući kakvim lukavstvom da se poslužim da bih se sjedinio s njom, i u toj ljubavi ne mogoh govoriti o pojedinostima. I dođoh do kuće tek onda kad je protekao jedan dio noći, i vidjeh kćer moga strica gdje sjedi i plače, i kad me ugleda, ona obrisa suze, pa mi priđe i svuče mi odijelo i zapita me gdje sam dotle bio.- I ispriča mi: - Svi ljudi - emiri, velikaši, trgovci i ostali bjehu se okupili u našoj kući, i bjehu došli i suci i svjedoci, pa su pojeli jela i malo sjedili, očekujući te da dođeš me bi li napisali bračni zapis, a kad su izgubili nadu da ćeš doći, razišli su se i otišli svojim putem. Tvoj otac - reče mi - veoma se rasrdio zbog toga i zakleo se da će zapis napisati tek naredne godine, jer je za tu svetkovinu potrošio mnogo novaca. A šta je bilo danas s tobom, zašto si se zadržao do ovog vremena, te se dogodilo ono što se dogodilo zbog tvoje odsutnosti? - zapita me ona zatim, a ja odgovorih: - O, kćeri moga strica, ne pitaj šta se dogodilo sa mnom! - I ispričah joj što je bilo s rupcem i rekoh joj sve od početka do kraja. I ona uze pisamce i rubac, pa pročita ono što bješe napisano na njima, i suze joj potekoše niz obraze, i ona izgovori ove stihove:

Ako kaže tko: - Slobodna strast je s početka
    Odgovor je: - Lažeš, sve je u strasti moranje.
A u moranju ne može biti sramote.
    I to je tačno - tako glase predaje
Što nisu lažne - ako se dobro shvate.
    Zahtješ li - kažeš - slatka je muka
Il' bol duševni il' jaki udarci,
    Il' mržnja, ili sreća, il’ priželjkivanje,
Što duše blaži il' upropašćuje
    Izgubih se u protivrječnostima.
A zajedno s tim, doba ljubavi je - ko blagdan
    Kada se usta vječno smiju,
I miriše mirisom ona otmjenim,
    Ljubav odgoni sve što nas kvari
I u ropska srca uselit’ se neće.

Zatim me zapita: - A šta ti je kazala i kakve ti je znakove dala? - I ja joj odgovorih: - Ništa nije izgovorila, već je samo metnula prst u usta, a zatim je primakla uza nj srednji prst, pa je tim prstima pritisnula grudi i pokazala na zemlju, a zatim je uklonila glavu s prozora i zatvorila prozor. I nakon toga ne vidjeh je, ali mi ona odnese srce, te sam sjedio do sunčeva zalaska, očekujući je da po drugi put pogleda kroz prozor, a kad izgubih nadu, odoh s onoga mjesta i dođoh kući. Eto moje povijesti, a od tebe hoću da mi pomogneš u mome iskušenju.

I Aziza podigne glavu prema meni, pa mi reče: - O, sine moga strica, da mi zaišteš oči, ja bih ih doista iskopala iz očnih šupljina radi tebe. Svakako ću ti pomoći u tvojoj nevolji, a i njoj ću pomoći u njenoj nevolji - ona je zaljubljena u tebe onako kao što si i ti zaljubljen u nju. - A kako da protumačim njene znakove? - zapitah, a Aziza mi odgovori: - To što je stavila prst u usta znači da si ti za nju ono što je duša za tijelo i da će se ona zubima mudrosti zariti u mogućnost da se zbliži s tobom. Rubac znači pozdrav onih koji vole onima koje vole, pisamce znači da si joj prirastao za srce, a dva prsta pritisnuta uz tijelo između dojki znače da ti ona kaže: - Za dva dana dođi amo, da se tvojim dolaskom dovrši moj jad. - I znaj, o, sine moga strica, da te ona voli i da ima povjerenja u tebe, i eto kako ja tumačim njene znakove, a kad bih mogla izlaziti i ulaziti, zacijelo bih te sastavila s njom za najkraće vrijeme i zaklonila bih vas skutom.

- Kad čuh to od Azize - reče mladić - zahvalih joj se za njene riječi i rekoh u sebi: - Strpjet ću se za dva dana! - I odsjedih dva dana kod kuće, ne izlazeći i ne ulazeći, i niti jedoh niti što pih, i položih glavu na koljena svoje sestre od strica, a ona me je tješila i govorila mi: - Budi odlučniji i odvažniji i umiri srce i um ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad

nastade sto četrnaesta noć, ona reče:

114. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: - A kad protekoše ta dva dana, reče mi kći moga strica: — Umiri svoju dušu i rashladi oči! Budi odlučan, obuci se, pa joj otiđi kao što je ugovoreno. - Zatim ustade, promijeni mi odijelo i okadi me, a potom mi uli snage i obodri mi srce, pa sam izišao i išao dok nisam došao u onu uličicu. Posjedih malo na klupici, i odjednom se otvori prozor i ja rođenim očima ugledah onu ženu. I onda premrijeh, a kad se pribrah, okrijepih svoju volju i ohrabrih se srcem, pa pogledah u nju po drugi put, ali se onesvijestih, a kad dođoh k sebi, vidjeh da žena drži ogledalo i crveni rubac. I kad me je ugledala, ona zasuka rukave, pa razmakne svojih pet prstiju i udari se po grudima dlanom i prstima, a zatim podigne ruke i ukloni ogledalo s prozora, pa uzme crveni rubac i ode s njim, a kad se vrati, triput ga ispusti s prozora na uličicu, ispuštajući ga i podižući, i zatim ga smota i savi pod ruku, pa pogne glavu. A zatim povuče glavu s prozora, pa zatvori prozor i ode, ne rekavši mi ni riječi; naprotiv, ostavi me zbunjena, te nisam zano kakve mi je znakove davala. Prosjedih do večernjeg doba, pa dođoh kući oko ponoći i vidjeh kćer moga strica kako drži obraz na ruci, a iz očiju joj teku suze dok izgovara ove stihove.

Šta me se tiče što kudioci grde tebe!
Kako da se tješim kad si vitak kao grana tanka?
O, priviđenje što mi ukrade dušu i sakri se!
Za ljubav uzritsku nema spasa od ljepotice.
Ko u Turkinje oči su joj i pogađaju one
Srce što voli ljuće no mač s britkom oštricom.
Da nosim primoravaš me breme ljubavi za te.
Al' košulju ja već nosit' ne mogu - oslabjeh toliko.
I krvave suze lih kad čuh što vele kudioci:
Iz očiju onog koga voliš mač tebi prijeti.
Kad bih srcem bio kao što si ti! Samo tijelom sam
Sličan tebi sad - propalo je ono, iznureno.
O, emire! Surov su ljepote nadzornik oči tvoje,
I vratar obrva za pravičnost ne želi da zna.
Lažu oni što vele da Jusuf ljepotu svu pokupi za se.
A kol'ko Jusufa samo u ljepoti tvojoj ima!
I trudim se da odem od tebe, bojeć' se očiju
Špijunskih, al' dokle da se prisiljavam ja?

I kad čuh njene stihove, moji jadi postadoše još veći i još veća moja tuga, te padoh u jednom kutu sobe, a Aziza ustade i prenese me, i potom mi svuče odijelo i obrisa mi lice rukavom i položi me u postelju te me zapita što se to dogodilo sa mnom. I ja joj ispričah sve što sam doživio od one žene, a ona mi reče: - O, sine moga strica, znak koji ti je dala dlanom i svim prstima znači: dođi mi kroz pet dana; znak koji ti je dala ogledalom i ispuštanjem i podizanjem crvenoga rupca, a time što je pomolila glavu kroz prozor, znači: sjedi pored bojadisaonice dok ti ne dođe čovjek koga ću ti poslati. - I kad čuh te riječi, u srcu mi se rasplamsa oganj, te uzviknuh: - Alaha mi, o, kćeri moga strica, tačno je tvoje objašnjenje! Vidio sam u toj uličici bojadisara Židova? - I ja zaplakah, a kći moga strica reče: - Budi odlučniji i tvrda srca - i drugoga je obuzela ljubav od prije nekoliko godina, pa se čvrsto opire vrelini strasti, a ti si zaljubljen tek od prije pet dana, pa zašto onda tako tuguješ? - I poče me tješiti riječima i donese mi jela, i ja uzeh jedan komadičak, pa htjedoh da ga pojedem, ali nisam mogao. I odbih se od pića i jela i rastah se od ugode sna, i lice mi požutje, a ljepota mi se izmijeni, jer prije nisam volio, i žar ljubavi osjetio sam samo toga puta. I oslabjeh, a zbog mene oslabje i kći moga strica, i, da bi me utješila, ona mi je svake noći pričala o tome kako je zaljubljenima dok ne bih zaspao, a kad bih se probudio, vidio bih da ona ne spava zbog mene i da joj suze teku niz obraze! I živijah tako dok ne prođoše tih pet dana, onda mi kći moga strica zagrija vode i okupa me i obuče mi odijelo, pa mi reče: - Otiđi joj, neka bi ti Alah dao ono što ti je potrebno i neka bi te priveo onome što hoćeš od one koju voliš!

I ja sam otišao i išao sam sve dotle dok nisam došao do početka one uličice, a onda bješe

subota, te vidjeh da je bojadisarov dućan zatvoren. Posjedih pored njega do poziva na predvečernju molitvu, i sunce požutje i pozvaše na večernju molitvu, i nastade noć, a ja ne vidjeh nikakva traga od one žene, niti čuh glasa ni vijesti. I poplaših se što sjedim sam, te ustadoh i pođoh, pa sam išao kao pijan dok nisam došao kući, a kad sam ušao u nju, vidjeh da se kći moga strica, Aziza, uhvatila jednom rukom za drveni klin zabijen u zid, dok drugi drži na grudima, i da uzdiše i izgovara ove stihove:

Silna je beduinkina strast kad je rodbina ostavi,
Za vrbom čezne ona kraj mirte Arabije.
Kad ugleda putnike, plamenom ljubavi će im
Vatru osigurati, suzama mjesinu naliti,
Pa ipak to nije jače od ljubavi za onog koga volim,
Ali griješnom on smatra mene zbog ljubavi moje.

Kad je završila stihove, ona se okrene i ugleda me, pa obrisa suze rukavom, osmjehnu se i reče mi: - O, sine moga strica, neka bi Alah okrenuo na dobro ono što ti je podario! Zašto nisi proveo noć pored svoje drage i zašto nisi zadovoljio svoju želju s njom? - A kad čuh njene riječi, ja je gurnuh nogom u grudi, te ona pade na zid i udari čelom o dovratak, a na njemu bješe drveni klin, i on joj se zari u čelo. I kad je pogledah, vidjeh da joj je čelo rasječeno i da iz njega teče krv ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto petnaesta noć, ona reče:

115. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: - Kad udarih kćer svoga strica nogom u grudi, ona slučajno udari o dovratak, i drveni klin joj se zari u lice i rasiječe joj čelo i poteče joj krv. A ona ne reče ni riječi, već odmah ustade, pa razdera jedan komad tkanine i njime zapuši ranu, zaveže je i obriše krv što joj bješe istekla na ćilim, kao da ništa nije ni bilo, a zatim mi priđe i osmjehnu mi se u lice i reče mi nježnim glasom: - Alaha mi, o, sine moga strica, rekla sam ti to ne smijući se ni tebi ni njoj! Veoma me je boljela glava, te sam mislila da pustim krv, a sada mi je lakše u glavi i čelo mi je postalo lakše. Ispričaj mi šta je bilo s tobom danas! - I ja joj ispričah sve što me je snašlo zbog one žene, i kad joj ispričah to, zaplakah, ali mi Aziza reče: - O, sine moga strica, raduj se uspjehu u svojoj namjeri i ispunjenju svojih nada! Doista, to je znak pristanka, a on se sastoji u tome što se ona sklonila od tebe, jer želi da te iskuša: jesi li ustrajan ili nisi i voliš li je ili ne voliš. A sutra otiđi na prijašnje mjesto, pa pogledaj što će ti pokazati - tvoje radosti su blizu i tvoji jadi su prestali.

I ona me stade tješiti u mome bolu, a ja bijah sve tužniji i žalosniji. A potom mi donese jelo, ali ja odgurnuh poslužavnike nogom, te sve zdjelice poletješe kud koja, i uzviknuh: - Svi zaljubljeni su na mukama, te im nije do jela ni do naslađivanja snom! - Ali kći moga strica, Aziza, reče: - Alaha mi, o, sine moga strica, to su znaci ljubavi! - I njoj potekoše suze, pa pokupi krhotine od zdjelica i obriše ostatke jela, te sjedne da me razgali pričama, dok sam se ja molio Alahu da svane jutro i da zasja svjetlošću i zablista, pa odoh onoj ženi i brzo uđoh u onu uličicu i sjedoh na klupicu. I odjednom se otvori prozor, i ona promoli glavu kroz prozor smijući se, a zatim se ukloni, pa se vrati s ogledalom, kesom i loncem punim zelenoga bilja, a u rukama joj bješe kandilo. I najprije uze ogledalo, pa ga uvuče u kesu, zaveže ga i baci u sobu, a zatim spusti kosu na lice i za trenutak prinese kandilo vrhovima biljaka, a poslije toga uze sve to i ode, pošto je zatvorila prozor. I srce mi se kidalo zbog toga i zbog njenih nerazumljivih znakova i tajanstvenih zagonetaka, a ona mi ne reče ni jedne jedine riječi, te moja strast zbog toga još jače planu i povećaše se moja ljubav i moje bezumlje.

Potom se vratih kući suznih očiju i ojađena srca, i odoh u svoju kuću i vidjeh kćer svoga strica kako sjedi okrenuvši lice zidu, i srce su joj morile brige i žalost i ljubomora, ali joj ljubav nije dala da mi ma što kaže o svojoj strasti, jer je vidjela da sam zaljubljen i izbezumljen. I pogledah je i vidjeh da ima dva zavoja na glavi - jedan zbog udarca, na čelu, a drugi na oku, jer ju je ono boljelo od duga plakanja. I bila je u ne može biti gorem stanju i izgovarala ove stihove:

Alaha mi, prijatelji, vladati ne mogu onim

Što Alah dosudi Lejli, ni onim što dosudi meni.
Drugome on dade nju, a meni ljubav ne posla:
Zašto mi ne posla što drugo, već strast za Lejlom?

A kad je završila stihove, ona me pogleda i ugleda, plačući i dalje, i onda obriše suze, pa se podigne prema meni, ali nije mogla ništa reći, toliko bijaše uzbuđena. I šutjela je neko vrijeme, a zatim mi reče: - O, sine moga strica, ispričaj mi što te je zadesilo ovoga puta - i ja joj ispričah sve što se dogodilo, a ona uzviknu: - Strpi se, došlo je vrijeme da se zbližiš s njom, i postigao si da se ispune tvoje nade! Time što ti je pokazala ogledalo i gurnula ga u kesu, ona ti veli: kad sunce zaroni u tamu; a time što je pustila kosu na lice kazala ti je: kad padne noć i kad se spusti mrkli mrak i zakloni svjetlost dana, dođi mi. A znak koji ti je dala loncem, u kojem je bilo cvijeća, znači: kad dođeš, uđi u vrt iza uličice; a znak svijećom znači: kad uđeš u vrt, čekaj tamo, i gdje nađeš upaljeno kandilo, uputi se k njemu, pa sjedni pored njega i čekaj me, jer me doista ubija ljubav prema tebi.

Kad čuh riječi kćeri svoga strica, ja kriknuh od prevelike strasti i rekoh: - Koliko ćeš mi još obećavati to i dokle ću joj odlaziti ne postižući cilja! Ne vidim da su tvoja objašnjenja tačna! - I kći moga strica se nasmije i reče: - Moraš imati samo toliko strpljenja da izdržiš do kraja današnjega dana, dok se sunce ne počne kloniti zapadu i dok ne dođe noć sa svojim mrakom, a onda ćeš se naslađivati zajedno s njom i ispunit će se tvoje nade, i u tim riječima je istina, bez laži. I ona izgovori ovaj dvostih:

Ostavi bore dana nek se izglade i u dom briga ne stupaj nogom.
Kol'ko je stvari teško postići, al' za njima blizu je sreće čas.

I potom mi priđe, pa me poče tješiti blagim riječima, ali se nije usuđivala da mi donese što da jedem, bojeći se da se ne naljutim, a nadala se da ću se prikloniti njoj. Htjela je samo da mi priđe i da mi svuče odijelo, a potom mi reče: - O, sine moga strica, ispričat ću ti nešto što će te zabaviti do kraja dana, i, ako ushtije veliki Alah, još se neće ni spustiti noć, a ti ćeš se naći pored svoje dragane.

Ali ja ne gledah u nju, već stadoh čekati da padne noć i rekoh: - Gospode, daj da što prije padne noć! - A kad je pala noć, moja sestra od strica gorko zaplače i dade mi zrnce čistoga mošusa i reče mi: - O, sine moga strica, stavi to zrnce u usta, pa kad se nađeš sa svojom dragom i zadovoljiš svoju potrebu s njom i kad ti ona dopusti što želiš, izgovori pred njom ove stihove:

O, ljudi zaljubljeni, Alahom zaklinjem vas, recite šta će činiti mladić kad silno zavoli on?

A zatim me poljubi, pa me natjera da joj se zakunem da ću izgovoriti te stihove tek kad budem pošao od one žene, i ja joj odgovorih: - Slušam i pokoravam se! - I iziđoh u večernje doba i pođoh i iđah sve dotle dok ne stigoh do vrta. I nađoh otvorena vrtna vrata, te uđoh, i ugledah svjetlost u daljini, i uputih se k njoj, a kad dođoh do nje, ugledah veliku prostoriju sa svodom nad kojom bješe kube od slonovače i crnoga drveta, i kandilo bješe obješeno nasred kubeta. A prostorija bješe zastrta svilenim ćilimima, izvezenim zlatom i srebrom, i bješe u njoj velika zapaljena svijeća u zlatnom svijećnjaku, koja je stajala pod kandilom, a nasred prostorije bio je vodoskok s raznim slikama, a upo- redo s vodoskokom stol pokriven svilenim ubrusom, pored kojega je stajao velik ibrik od porculana, pun vina, i pehar od biljura, ukrašen zlatom. A pored svega toga bio je veliki pokriveni srebrni poslužavnik. I ja ga otkrih i ugledah na njemu svakojakog voća - smokova, narova, grožđa, naranača i limunova, i među njima bješe raznoga cvijeća - ruža, jasmina, mirte, divljih ruža, narcisa i svakojakog mirišljivog bilja. I izbezumih se kad ugledah tu prostoriju i obradovah se najvećom radošću, i moja briga i tuga minuše ali samo u toj sobi ne nađoh nijednog stvorenja velikog Alaha ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šesnaesta noć, ona reče:

116. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: - Izbezumih se kad ugledah tu prostoriju i obradovah se najvećom radošću, ali tamo ne nađoh nijednog stvorenja

velikog Alaha, i ne vidjeh ni roba, ni robinje - nikoga tko bi se starao o svemu tome ili čuvao te stvari. I sjedio sam u toj sobi, očekujući svoju dragu, dok ne prođe prvi sat noći, i drugi sat, i treći, a ona ne dođe. I sve više me morila glad, jer već neko vrijeme nisam jeo ništa zbog velike ljubavi, i kad ugledah to mjesto i kad vidjeh da je kći moga strica pravilno shvatila znakove koje mi je davala moja draga, dahnuh dušom i osjetih da me mori glad. I moju želju podstakoše mirisi jela koja bjehu na stolu kad sam došao na to mjesto, i duša mi se smiri ukoliko se to ticalo moga sjedinjavanja s dragom, i prohtje mi se da jedem. Priđoh stolu i podigoh pokrivač i vidjeh na sredini zdjelu s četiri ispržene kokoši, prelivene začinima, a oko zdjele bjehu četiri tanjura - jedan s alvom, drugi s narovim zrnjem, treći s baklavama i četvrti s uštipcima, i na tim taftjurima bješe i slatkog i kiselog jela. I pojedoh jedan uštipak i jedan komad mesa, pa se prihvatih baklave i pojedoh malo od nje, a zatim se okrenuh i zahvatih jednom, dvaput, triput ili četiri puta žlicom, i pojedoh malo kokošjeg mesa i komad kruha. I onda mi se trbuh napuni i zglobovi mi popustiše, i suviše otromjeh da ne bih zaspao, te spustih glavu na jastuk, pošto najprije oprah ruke, i san me savlada, te ne znam što se dogodilo sa mnom nakon toga. I prenuh se iza sna tek kad osjetih sunčevu žegu, jer već nekoliko dana nisam znao za san, i kad se probudih, nađoh na trbuhu soli i ugljena. I skočih na noge, pa otresoh odijelo i okrenuh se na lijevu i na desnu stranu, ali ne ugledah nikoga i vidjeh da sam spavao na mramornim pločama, bez postelje, i um mi se pomiješa i obuze me velika žalost, i suze mi potekoše niz obraze, a sažalih se na sebe sama. I kad ustadoh, pođoh kući, a kad dođoh u nju, vidjeh da se kći moga strica busa u grudi i da plače, lijući suze i nadmećući se s oblacima ih kojih lije kiša, i izgovara ove stihove:

Puše vjetar zavičajni, tiho pirka
I u duši ljubav mi je uzburkao.
Sa istoka dođi, vjetre, brže samo
Sudba ili sreća čeka zaljubljene.
Kad bih mogla da te grlim, grlila bih
Ko što dragi dragu svoju obgrljuje.
Ako bratov lik ne vidim, nek mi Alah
Svu životnu radost uzme - nek je nema!
Da znam samo da li mu se, ko i meni,
Od ljubavne vatre srce rastopilo!

I kad me ugleda, ona brže-bolje ustade, pa obrisa suze i obrati mi se blagom riječju i reče mi: - O, sine moga strica, tebe je obuzela ljubav, i Alah je bio milostiv prema tebi, pa je ulio ljubav onoj koju voliš, a ja lijem suze i tugujem zbog rastanka s tobom. Tko će me ukoriti i tko opravdati? Ali, ne pozvao te Alah na odgovornost zbog mene! - Zatim mi se osmjehnu u lice gnjevnim osmijehom, pomilova me i svuče mi odijelo, pa ga poravna i reče: - Alaha mi, ne mirišeš na čovjeka koji je uživao sa svojom draganom! Ispričaj mi, dakle, šta se dogodilo s tobom, o, sine moga strica.

Ja joj tada ispričah sve što se dogodilo sa mnom, a ona se i po drugi put osmjehnu gnjevnim osmijehom i uzviknu: - Doista, srce mi je puno bola! Neka ne živi onaj koji ti zadaje bola! Ta žena se mnogo uznosi nad tobom, i, Alaha mi, o, sine moga strica, ja se bojim da ti ne učini kakvo zlo! Znaj, o, sine moga strica, da se to može ovako objasniti: ti si utonuo u san i nalik si na loše jelo, odvratno za dušu, pa treba da te čovjek posoli da ne bi povraćao. Izdaješ se za plemenita zaljubljena čovjeka, a zaljubljen čovjek ne smije spavati, te su tvoja prava na ljubav lažna. Ali je i njena ljubav prema tebi lažna, jer te ona nije probudila kad je vidjela da spavaš. A što se tiče ugljena, taj znak se može ovako objasniti: - Neka ti Alah ocrni lice, kad si se izdavao za zaljubljena čovjeka. Ti si mlado dijete i misliš samo na to šta ćeš pojesti i popiti i kako ćeš malo odspavati. - Eto kako ja objašnjavam njene znakove, oslobodio te nje veliki Alah!

Kad čuh te riječi, ja se udarih rukom po grudima i uzviknuh: - Alaha mi, to je istina, jer ja sam spavao, a zaljubljeni ne spavaju! Ja sam se sam ogriješio o sebe, a ponajviše su mi naškodili san i jelo! Šta li će sad biti? - I gorko za- plakah i rekoh kćeri svoga strica: - Reci mi što da radim i sažali se na mene, pa će se Alah sažaliti na tebe - inače ću umrijeti. - A kći moga strica voljela me velikom ljubavlju ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamnaesta noć, ona reče:

117. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: I rekoh kćeri svoga strica: - Reci mi šta da radim i sažali se na mene, pa će se Alah sažaliti na tebe! - A ona me voljaše velikom ljubavlju, te mi odgovori:

- To mi je u pameti i pred očima! Ali samo, o, sine moga strica, ja sam ti mnogo puta rekla: - Kad bih mogla izlaziti i odlaziti kome, ja bih te zacijelo sastavila s njom za najkraće vrijeme i zaklonila bih vas svojim skutom, a tako ću i učiniti s tobom, samo da mi budeš zadovoljan. Ako ushtije veliki Alah, neću žaliti ni najvećih napora da vas sastavim; slušaj moje riječi i pokoravaj se mome naređenju! Otiđi na ono isto mjesto, pa sjedni tamo, a kad dođe večernje doba, ostani tamo gdje si sjedio i čuvaj se da što ne pojedeš, jer jelo navodi čovjeku san na oči. Čuvaj se da ne zaspiš, jer ona će ti doći tek kad prođe četvrtina noći, izbavio te Alah od njena zla! - Kad čuh njene riječi, obradovah se i počeh se moliti Alahu da dođe noć, a kad dođe noć, ja htjedoh da odem, a kći moga strica reče: - Ako se sastaneš s njom, izgovori one stihove kad budeš pošao od nje.

- I ja joj odgovorih: - To mi je u pameti i pred očima! - pa iziđoh i pođoh u vrt, i vidjeh da je ona prostorija namještena kao i onda kad sam je prvi put vidio, i u njoj bješe sve što je potrebno za jelo, zakuska i piće, a bilo je i cvijeća i ostaloga. Popeh se u tu prostoriju i osjetih miris jela, i duša mi ih se zaželje, te je ja obuzdah nekoliko puta, ali je ne mogah obuzdati. I ustadoh, pa priđoh stolu, skinuh prekrivalo i ugledah zdjelu s kokošima, oko koje bjehu četiri tanjura i u njima četiri vrste jela, i pojedoh po zalogaj od svakoga jela, i pojedoh malo alve i komad mesa, i popih šafranova soka, koji mi se svidje, te ga kusah dugo žličicom dok se ne zasitih i dok mi se ne napuni trbuh. A poslije toga opustiše mi se očni kapci, te uzeh jastuk i podmetnuh ga pod glavu, misleći:

- Možda ću prileći na nj i neću zaspati. - Ali mi se zatvoriše oči, te zaspah i ne probudih se prije sunčeva izlaska, i nađoh na trbuhu koštanu kocku za igru, štapić za igranje taba, smokovu košticu i sjemenku roščića. I u prostoriji ne bješe nikakva zastirača, niti čega drugog, te je izgledalo da ničega nije ni bilo. I ustadoh i stresoh sa sebe sve to, pa iziđoh ljutit, i išao sam dok nisam došao kući. I vidjeh da kći moga strica duboko diše i izgovara ove stihove:

Mršav sam tijelom i ranjeno je srce moje,
I tekli mi niz obraze suze bujicom.
I dragi moj uporan je, optužujuć me,
Ali ljepotan što čini - lijepo je samo.
O, stričev sine! Strašću mi ti ispuni srce
Oči su mi od suza sad oboljele.

I počeh grditi kćer svoga strica i podrugivati joj se, te se ona rasplaka, a zatim obrisa suze, pa mi priđe, poljubi me i poče me stiskati uz grudi, a ja se uklanjah od nje, koreći sebe. - O, sine moga strica - reče mi ona - čini se da si i noćas spavao. - I ja joj odgovorih: - Jesam, a kad sam se probudio, našao sam koštanu kocku za igranje, prutić za igranje taba, smokovu košticu i sjemenku roščića, pa ne znam zašto je to učinila. - I rasplakah se, pa se obratih Azizi i rekoh joj: - Protumači mi što hoće da mi kaže time i reci mi što da činim. Pomozi mi u ovome što mi se dogodilo! - To mi je na pameti i pred očima! - reče mi ona. - Prutićem za igranje taba, koji ti je metnula na trbuh, ona ti pokazuje da si došao, a da ti srce nije bilo tamo, i kao da ti veli: ljubav nije takva! Ne ubrajaj sebe u one koji vole. A smokovom košticom veli ti: da si zaljubljen, srce bi ti zacijelo plamtjelo od ljubavi, te ne bi znao za slast sna, jer je ljubav slatka kao smokva i raspaljuje ugljen u duši. - Sjemenkom roščića pokazuje ti da se zamorilo srce voljenoga i veli ti: podnesi rastanak sa mnom onako kako ga je podnio Job. - I kad čuh to objašnjenje, u duši mi planu oganj, i srce mi obuze još veća tuga, te uzviknuh: - Alah mi je unaprijed namijenio da zaspim, jer imam malo sreće! O, kćeri moga strica - rekoh zatim - tako ti života, smisli neko lukavstvo da dospijem do nje. - A Aziza zaplaka i odgovori mi: - O, Azize, o, sine moga strica, srce mi je puno misli, te ne mogu govoriti. Ali otiđi večeras na ono isto mjesto i čuvaj se da ne zaspiš - onda ćeš postići ono što želiš. Eto, to je najbolje da učiniš, i kraj! - Ako ushtije veliki Alah, ja neću zaspati i učinit ću onako kako mi ti kažeš - rekoh joj, i kći moga strica ustade, pa mi donese hrane, govoreći mi: -

Dobro se sada najedi, da ti se poslije što ne prijeđe. - I ja se sit najedoh, a kad se spusti noć, Aziza mi donese divno odijelo, obuče mi ga i zaiska od mene da joj se zakunem da ću pred onom ženom izgovoriti spomenute stihove, i upozori me da ne zaspim. A potom odoh od kćeri svoga strica i uputih se u vrt i uđoh u onu odaju. Pogledah u vrt i počeh prstima otvarati oči i klimati glavom kad dođe noć...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamnaesta noć, ona reče:

118. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku:I uđoh u vrt, pa se popeh u onu prostoriju i pogledah u vrt, a kad padne noć, počeh prstima otvarati oči i klimati glavom. Ogladnjeh od nespavanja i do mene dopre miris jela, i glad me poče sve više moriti, te se uputih stolu, pa skinuh prekrivalo i pojedoh po komadić od svakoga jela. Pojedoh komadić mesa, pa rekoh u sebi, prilazeći boci vina: popit ću jedan pehar! - I popih ga, a zatim popih drugi, pa treći, dok ih ne popih deset, te se tako opih da padoh na zemlju kao zaklan, i ležah do svanuća. I probudih se i vidjeh da sam izvan vrta i da mi na trbuhu stoje oštar nož i željezni dirhem. I poplaših se, pa ih uzeh i odnijeh kući, i vidjeh svoju sestru od strica kako govori: - Zacijelo sam jadna i žalosna u ovoj kući, i ništa mi ne može pomoći osim plakanja! - I kad uđoh u kuću, padoh koliko sam dug, te ispustih iz ruku nož i dirhem i onesvijestili se, a kad se povratih iz nesvjestice, obavijestih Azizu o onome što mi se dogodilo i rekoh joj: - Nisam postigao ono što sam želio! - I ona se veoma ražalosti zbog mene, jer je vidjela da plačem i da se mučim, i reče mi: - Već sam malaksala savjetujući te da ne spavaš, a ti ne slušaš moje savjete. Moje ti riječi nimalo neće pomoći. - Tako ti Alaha, objasni mi šta znače nož i željezni dirhem! - rekoh joj, a ona mi odgovori: - Željeznim dirhemom ona ti ukazuje na svoje desno oko i zaklinje te njime i veli ti: tako mi gospoda svjetova i moga desnog oka, ako mi se vratiš drugi put pa zaspiš, zaklat ću te ovim nožem! - i ja se bojim da te ne snađe zlo od te podmukle žene, o, sine moga strica, i srce mi je puno tuge zbog tebe, ali ti ne mogu ništa reći. Ako znaš da nećeš zaspati kad joj se vratiš, vrati joj se i čuvaj se sna: ako pak znaš da ćeš zaspati kao i uvijek kad joj se vraćaš, pa ako i poslije toga odeš i zaspiš, ona će te zaklati.

- Pa šta onda da radim, o, kćeri moga strica? Molim te, Alaha radi, pomozi mi noćas! - uzviknuh, a ona mi reče: - To mi je pred očima i u pameti. Ali će tvoja potreba biti zadovoljena samo onda ako slušaš moje riječi i ako se pokoravaš mojim naređenjima. - Slušat ću tvoje riječi i pokoravat ću se tvojim naređenjima! - uzviknuh ja, a ona mi reče: - Kad dođe vrijeme da pođeš, reći ću ti.

Zatim me pritisnu na grudi, pa me položi u postelju i uze mi trljati noge sve dotle dok me nije obuzeo drijemež, a kad utonuh u san, ona uze mahalicu, pa sjedne pored moga uzglavlja te mi je hladila lice do kraja dana. I onda me probudi, a kad se prenuh iza sna, ja je vidjeh gdje sjedi kraj moga uzglavlja s mahalicom u rukama i vidjeh da je toliko plakala da su joj suze nakvasile haljinu, ali ona obrisa suze kad vidje da sam se probudio, pa mi donese jelo, a kad ja počeh odbijati, reče mi: - Zar ti nisam kazala: slušaj me i jedi! - I ja se prihvatih jela, ne protiveći joj se, a ona mi je stavljala hranu u usta, a zatim me napojila ukuhanim sokom od čičimaka sa šećerom, i oprala mi ruke i obrisala ih ubrusom i poškropila me ružinom vodicom. I ja sam sjedio s njom sasvim zdrav, a kad se smrklo, ona mi reče: - O, sine moga strica, bdij cijele noći i nemoj zaspati - ona će ti danas doći pred kraj noći, i, ako ushtije veliki Alah, noćas ćeš se sastati s njom. Ali ne zaboravi ono čemu sam te učila.

Nato ona zaplaka, a i mene srce zabolje zato što je tako mnogo plakala.

- A čemu si me to učila! - zapitah je, i ona mi reče: - Kad budeš pošao od nje, izgovori pred njom one stihove koje sam ti prije spomenula. - I ja odoh radostan od nje, i uputih se u vrt i uđoh u onu prostoriju, i sjedoh i ne zaspah do četvrtine noći. A zatim mi se učini da je noć duga kao godina, i odsjedih budan dok ne prođoše tri četvrtine noći i dok ne zakukurijekaše pijetlovi, a onda osjetih da sam veoma ogladnio od dugoga bdjenja. I priđoh stoliću i jedoh dok se ne zasitih i dok mi ne oteža glava, i htjedoh zaspati, ali odjednom vidjeh kako se izdaleka primiče neka svjetlost. Onda ustadoh, pa oprah ruke i usta i probudih svoju dušu, i poslije kratkog vremena odjednom dođe ona žena sa desetak djevojaka, a bješe među njima kao mjesec među zvijezdama. Na njoj bješe haljina od zelena atlasa, izvezena suhim zlatom, a bila je onakva kakvom ju je

opisao pjesnik:

Diči se voljenima, obučena u zeleno,
    S kopčama raskopčanim, s uvojcima opuštenim.
Kako se zoveš? - rekoh joj, a ona odgovori:
    - Ja sam ona što sažiže srca koja vole.
I potužih joj se na muke ljubavne tad.
    A ona će: - Kamenu bolje da se požališ.
Nek' ti je i kamen duša - odgovorih joj tada.
    Alah je potok nagnao da iz kamena teče.[73]

A ona se nasmije kad me je ugledala i uzviknu: - Kako to da nisi zaspao i da te nije savladao san! Kad si bdio cijelu noć, znam da si zaljubljen, jer se oni koji vole odlikuju time što ne spavaju zbog toga što se bore sa strastima.

- Zatim se obrati robinjama pa im namignu, te se one udaljiše, a ona mi priđe i pritisnu me na svoje grudi i poljubi me, a i ja poljubih nju. Onda mi poče sisati gornju usnu, a ja sisah njenu donju usnu, a zatim se maših rukom za njene slabine i stegoh je, pa se zajedno, a ne drukčije, spustismo na zemlju. Ona razveza šalvare, te joj one spadoše do grivni na nogama, pa počesmo vragovati, grliti se i maziti, i nježno razgovarati i ujedati se, preplećući noge i obilazeći hram i kutove u njemu, dok ženini zglobovi ne malaksaše i dok se ona ne onesvijesti. I bješe to noć radosti za srce i osvježenje za pogled, kao što reče o njoj pjesnik:

Ja ugodnije ne znađah noći od te noći
    Kad pehar moj ne bješe sasvim besposlen.
Rastavih ja san i oči svoje te noći sasvim,
    Ali grivnu na nozi i minđušu sastavih zadugo.

I legosmo zajedno i spavasmo do jutra, i onda ja htjedoh da odem, ali me ona odjednom ščepa i reče mi: - Pričekaj, reći ću ti nešto ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devetnaesta noć, ona reče:

119. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: Kad htjedoh da odem, ona me ščepa i reče mi: - Pričekaj, ispričat ću ti nešto i poučit ću te. - I ja ostadoh, a ona razveza maramu i izvadi iz nje ovaj komad tkanine, pa ga razastre preda mnom, te ugledah na njemu sliku gazele ovakva izgleda, i čudom se začudih tome. I uzeh ga i pogodih se s njom da joj dolazim svake noći u ovaj vrt, a potom odoh od nje radostan, i u toj radosti zaboravih stihove koje je valjalo da izgovorim po poruci svoje sestre od strica. - A dajući mi ovaj komad tkanine s gazelom, ona žena mi reče: - To je rad moje sestre. - A kako se zove tvoja sestra? - zapitah je, a ona mi odgovori: - Njeno je ime Nur-al-Huda; čuvaj taj komad tkanine!

I ja se oprostih s njom, pa se radostan udaljih i odoh, a kad dođoh kući, vidjeh da kći moga strica leži, ali ona ustade kad me vidje (prolijevala je suze), pa mi priđe i poljubi me u grudi i zapita me: - Jesi li učinio onako kako sam te poučila i jesi li izgovorio stihove? - Zaboravio sam ih, a pažnju mi nije odvratilo ništa drugo do slika ove gazele - odgovorih i bacih ovaj komad tkanine pred Azizu, a ona se podigne i sjedne, jer nije bila kadra da to podnese, i izgovori ove stihove, prolijevajući suze:

Za rastankom težeć', ne žuri se,
    I zagrljajima ne daj da te obmanu.
Lakše! Ta varljivost je svojstvo sudbe
    I rastanak je - prijateljstvu kraj.

A kad je završila stihove, ona mi reče: - O, sine moga strica, pokloni mi taj komad tkanine! - I ja joj ga poklonih, a ona ga uze pa ga razastre i vidje šta je na njemu. A kad dođe vrijeme da odem, kći moga strica reče: - Idi, i neka ti je sa srećom, a kad pođeš od nje, izgovori joj one

stihove koje sam ti ranije kazala, pa si ih zaboravio. - Ponovi mi ih! - rekoh joj, te ih ona ponovi, a poslije toga ja odoh u onaj vrt i popeh se u onu prostoriju, i tamo nađoh onu ženu gdje me čeka. I kad me ugleda, ona ustade, i poljubi me i posadi me na svoja koljena, pa tako jedosmo i pismo i zadovoljismo svoje želje kao i ranije, a kad svanu jutro, ja joj izgovorih one stihove, to jest:

O, ljudi zaljubljeni, Alahom kunem vas, recite
Šta će raditi mladić kad silno zavoli on?
I njoj potekoše suze iz očiju kad je čula te stihove i reče mi:
Skriva on strast svoju i čuva tajnu svoju,
I sve podnosi smjerno i strpljivo on.

I ja zapamtih te stihove, radujući se što sam učinio onako kako me je molila kći moga strica, pa odoh, a kad dođoh kući, nađoh je gdje leži, a moja majka sjedaše kraj njena uzglavlja i plakaše zbog onoga što joj se dogodilo. I kad uđoh u Azizinu sobu, majka mi reče: - Ne bilo te, o, brate od strica! Kako -da ostaviš kćer svoga strica kad se ne osjeća dobro i kako da se ne raspitaš od čega je bolesna! - A kći moga strica podigne glavu kad me ugleda i zapita me: - O, Azize, jesi li izgovorio one stihove koje sam ti kazala? - Jesam - odgovorih joj - i kad ih je čula, ona je zaplakala, pa je izgovorila druge stihove, i ja sam ih zapamtio. - Izgovori mi te stihove - zamoli me Aziza, i kad joj ih ja izgovorih, ona gorko zaplaka i izgovori ovaj dvostih:

Al' kako da je krije, ako mu strast smrt donosi
I srce mu se kida ponovo svakog dana?
Htio je on da trpi smjerno, ali je mogao naći
Samo bol za dušu svoju, ljubavlju izmučenu.

- Kad joj odeš, kao i obično, izgovori pred njom stihove koje si čuo - reče mi kći moga strica, a ja joj odgovorih: - Slušam i pokoravam se! - A zatim joj odoh, kao uvijek, u vrt, i među nama je bilo što je bilo, a jezik nije kadar da to opiše. A kad se spremih da pođem, ja do kraja izgovorih pred njom ona dva stiha, i ona proli suze iz očiju kad ih je čula i izgovori ove pjesnikove riječi:

A ako nema strpljenja da tajnu krije svoju,
Ja mislim da samo smrt onda priliči njemu.

I ja zapamtih te stihove i odoh kući, a kad odoh kćeri moga strica, vidjeh je gdje leži onesviještena, dok moja majka sjedi kraj njena uzglavlja. Ali kad je čula moj glas, Aziza otvori oči i zapita: - O, Azize, jesi li izgovorio one stihove? - Jesam - odgovorih joj, - a kad ih je čula, ona žena je izgovorila ove stihove: »A ako nema strpljenja«, - i tako dalje. I kad ih je čula, kći moga strica se i po drugi put onesvijesti, a kad se povrati, izgovori ove stihove:

Ja čujem i poslušna sam! Umrijet ću! Pa predajte
Moj pozdrav onome što me je sreće lišio.
Sretnima u zdravlju neka je sreća njina,
A jednoj zaljubljenoj jadi su suđeni samo.

A potom, kad nastade noć, ja se po običaju uputih u vrt i nađoh onu ženu gdje me čeka. Sjeli smo, jeli i pili i svršili svoj posao, pa smo odspavali do jutra, a kad se spremih da pođem, ja joj ponovih ono što mi bješe rekla kći moga strica, a ona glasno kriknu kad je to čula i zbuni se i reče: - Ah, Alaha mi, umrla je ona koja je izgovorila te stihove! - I zaplakala je i zapitala me:

- Teško tebi, a kakav ti je rod djevojka koja je izgovorila te stihove? - To je kći moga strica - odgovorih joj, a žena uzviknu: - Lažeš, Alaha mi! Da je ona kći tvoga strica, ti bi prema njoj osjećao onakvu istu ljubav kakvu je i ona osjećala prema tebi! Ti si je ubio, ubio te Alah onako kao što si ti nju ubio! Alaha mi, da si mi rekao da imaš sestru od strica, ja se ne bih zbližila s tobom!

- Ona mi je tumačila znakove, koje si mi ti davala i naučila me kako da ti se približim i kako da postupam s tobom. Da nije bilo nje, ja ne bih dospio do tebe - rekoh joj. - Zar je ona znala što o nama? - zapita me žena, i ja joj rekoh: - Jeste. - I onda ona uzviknu: - Alah ti upropastio

mladost kao što si ti upropastio njenu! Idi, pogledaj je! - reče mi zatim, i ja pođoh teška srca i išao sam sve dotle dok nisam stigao do naše uličice. I kad začuh jauke, zapitahj šta je to, pa mi rekoše: - Našli smo Azizu mrtvu iza vrata. - I ja uđoh u kuću, a majka mi reče: - Zbog nje si navukao grijeh na dušu i na vrat! Ne oprostio ti Alah njenu krv...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto dvadeset noći, ona reče:

120. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladi Aziz rekao Tadž-al-Muluku: - Zbog nje si navukao grijeh na dušu i na vrat! Ne oprostio ti Alah njenu krv! Ne bilo te, o, brate od strica! - A potom dođe moj otac, te opre mismo Azizu i iznijesmo je i otpratismo nosila do groblja, gdje je ukopasmo i priredismo čitanje Kurana nad njenim grobom i provedosmo tri dana kraj njena groba. A zatim se vratismo i dođosmo kući, i ja tugovah za njom, te mi majka priđe i reče mi: - Hoću da znam što si to učinio s njom, te joj je pukao žučni mjehur! O, dijete moje, ja sam je za sve vrijeme pitala od čega boluje, ali mi ona ne reče ništa. Alaha ti, ispričaj mi što si to učinio s njom, te je u mri ii.

- Nisam učinio ništa - odgovorim joj, a moja majka uzviknu: - Neka ti se Alah osveti za nju! Ona mi ništa nije kazala, već je tajila ono što je bilo s njom dok nije umrla, jer ti je oprostila, a kad je umirala, ja sam bila pored nje, i ona je otvorila oči, pa mi je rekla: - O, ženo moga strica, neka Alah ne upise moju smrt u grijeh tvome sinu i neka ga ne kazni za ono što je učinio sa mnom! Alah me je samo prenio iz prolaznog boravišta na ovome svijetu u vječno bo ravište budućeg života! - A ja sam joj rekla: - Kćeri moja, neka sačuva Alah i tebe i tvoju mladost! - I počela sam se raspitivati od čega se razboljela, ali mi ona ništa ne reče, a zatim se osmjehnu, pa mi kaza: - O, ženo moga strica, reci svome sinu, kad ushtije da ode na ono mjesto kamo odlazi svakoga dana, da izgovori ove riječi kad pođe otuda: - Vjernost je divna, a izdaja ružna. Tim riječima ću ga zaštititi, ne bih-li bila njegova zaštitnica i za života i poslije svoje smrti. - Potom mi je dala za tebe jednu stvar i zatražila da se zakunem da ću ti je predati samo ako vidim da je oplakuješ i da ridaš, i ta stvar je kod mene, pa kad vidim da si u onakvu stanju o kakvom mi je ona govorila, ja eu ti je dati. - I ja je zamolih: - Pokaži mi je. - No moja majka ne pristade.

A ja se potom predadoh misli o uživanjima te mi i ne padaše na pamet smrt kćeri moga strica, jer sam bio lakomislen i želio sam provoditi čitave noći i dane pored svoje dragane.

I čim sam vidio da je pala noć, otišao sam i našao onu ženu gdje me čeka, sjedeći kao na žeravici zbog duga čekanja. I tek što me je ugledala, ona se pri pila uza me i dbisnula mi se o vrat i zapitala me o kćeri moga strica, a ja joj odgovorih: — Umrla je, i priredili smo joj zadušnice i čitanje Kurana, i od njene smrti protekle su već četiri noći, a sada je peta. - I kad je to čula, ona ciknu, zaplaka i uzviknu: - Nisam li ti rekla da si je ti ubio! Da si mi što kazao o njoj prije no što je umrla, ja bih je zacijelo nagradila za ljubav koju mi je učinila. Ona mi je učinila uslugu i dovela te meni, a da nije bilo nje, ja se ne bih ni sastala s tobom. Bojim se da te ne zadesi nesreća zbog toga što si se ogriješio o nju. - Ona mi je oprostila krivicu prije no što je umrla - odgovorih joj i ispričah ono što mi bješe kazala majka, a onda žena uzviknu: - Alaha radi, kad odeš majci, saznaj kakva je to stvar u nje! - Majka mi je rekla - kazah joj da joj je kći moga strica pred smrt ostavila amanet i da joj je rekla: - Kad tvoj sin ushtije da ode na ono mjesto kamo obično odlazi, kaži mu ove riječi: Vjernost je divna, a izdaja ružna. - I kad ču to, ona žena uzviknu: - Neka)oj sc smiluje veliki Alah! Ona te je izbavila od mene, a ja sam bila naumila da ti nuudim! Ali sada ti neću nauditi niti ću remetiti tvoj mir!

Ja se začudih tome, te je zapitah: - A šta si to prije htjela učiniti sa mnom,

Liko sc među nama pojavila ljubav? - I ona mi odgovori: - Ti si zaljubljen u mene, ali si još mlad i prostodušan, te u tvom srcu nema obmane, jer ne znaš i našu podmuklost i naše spletke. Da je živa, ona bi ti zacijelo priticala u pomoć, i ona je uzrok tvoga spasenja, i spasila te je od propasti. A sada ću ti dati jednu pouku: - Ne govori i ne zapodijevaj razgovora ni s jednom koja je slična nama, ni sa starom ni sa mladom. Čuvaj se, i opet čuvaj se: ti si prosto- Jusan, pa ne znaš za ženske spletke niti za njihovu podmuklost. Umrla je ona koja ti je tumačila znakove, pa se bojim da ne zapadneš u nevolju i da ne n.iidcš ni na koga koji bi te mogao spasiti od nas poslije smrti kćeri tvoga strica ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset prva noć, ona reče:

121. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: I ona žena mi reče: - O, kako mi je žao kćeri tvoga strica! O, da sam je poznavala prije no što je umrla, pa da joj uzvratim dobro koje mi je učinila! Otići ću joj na grob, smilovao joj se veliki Alah! Ona je čuvala tajnu i nije udala ono što je znala, i da nije bilo nje, ti zacijelo ne bi dospio do mene. Hoću oil tebe jednu stvar. - Koju? - zapitah je, a ona mi reče: - Evo koju: odvedi mr na njen grob, da mogu posjetiti grob u kojem leži i ispisati stihove na ii|cmu. - Sutra, ako ushtije veliki Alah - odgovorih joj, i zatim prospavah s njom cijelu noć, a ona mi govoraše svakoga sata: - O, da si mi što rekao o kicri svoga strica prije no što je umrla! - A šta znače riječi koje ti je ona kazala: - Vjernost je divna, a izdaja ružna? - zapitah je - ali mi ona ne odgovori. A kad nastade jutro, ona se podigne, pa uze kesu s dinarima i reče mi: - Ustani i pokaži mi njen grob, da ga mogu posjetiti i ispisati stihove na njemu. Podići ću kube nad njenim grobom i molit ću se Alahu da bude milo- faiiv prema Azizi, a ovaj novac ću razdijeliti kao milostinju za pokoj njene duše.

Slušam i pokoravam se! - odgovorih joj, pa pođoh ispred nje, a ona pođe /*i mnom i poče dijeliti milostinju idući putem, i kad god bi udijelila milostinju, rekla bi: - To je milostinja za pokoj Azizine duše; ona je čuvala tajnu dok nije ikpila čašu smrti, ali nije odala tajne svoje ljubavi.

I za sve to vrijeme razdavala je novac iz kese - za pokoj Azizine duše - dok nije razdijelila sve što je imala u kesi. I dođosmo do groba, i kad ugleda grob, ona se rasplaka i baci se na nj, a zatim izvadi čelično dlijeto i mali čekić, pa poče urezivati tanka slova u nadgrobni kamen. I ureza u nj ove stihove:

Grob ugledah ja u vrtu trošan već,
    Sedam anemona na njemu izraslo je.
Zapitah: - Čiji je grob to? - Zemlja mi odgovori:
    Budi učtiv! U grobu tome tvoj dragi počiva.
Ja rekoh: - Neka te Alah, o, žrtvo ljubavi, čuva
    I nek ti naselje da u raju, u gornjim odajama.
Nesretni zaljubljeni! Na grobovima njinim
    Skupi se prah niskosti, ljudi ih zaboraviše.
Kad bih mogao, bujni vrt bih oko tebe gajio
    I izdanke bih zalijevao suzama obilnim.

I zatim ode plačući, a ja pođoh za njom u vrt, i ona mi reče: - Alaha radi, nemoj se nikad udaljavati od mene! - A ja joj odgovorih: - Slušam i pokoravam se! - I potom joj počeh marljivo odlaziti u pohode i navraćati k njoj, i kad god bih prenoćio kod nje, ona bi bila dobra prema meni i iskazivala bi mi poštovanje i pitala bi me o riječima koje je kći moga strica, Aziza, kazala mojoj majci, i ja bih joj ih ponovio. I tako sam i dalje živio, jedući, pijući, stiskajući, grleći i mijenjajući meka odijela, dok ne odebljah i ne ugojih se, i nisam znao ni za brige ni za bol, a posve sam zaboravio svoju sestru od strica.

I tako to potraj a čitavu godinu dana, a početkom nove godine odoh u kupatilo, pa se dovedoh u red i obukoh raskošno odijelo, a kad iziđoh iz kupatila, popih pehar vina i počeh udisati mirise svoga odijela, poškropljena svakojakim mirisima, i bilo mi je lako na srcu i nisam znao za varljivost vremena i prevrtljivost slučaja.

A kad dođe vrijeme večeri, prohtje mi se da odem onoj ženi, a bijah pijan i nisam znao kuda da idem. I pođoh joj i pijanstvo me odvede u uličicu nazvanu Starješinskom, i prolazeći tom uličicom ja pogledah i odjednom vidim: ide starica i u jednoj ruci nosi zapaljenu svijeću, a u drugoj savijeno pismo ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset druga noć, ona reče:

122. NOĆ - Doprlomi je do ušiju, o sretni care, da je mladić po imenu Aziz rekao Tadž-al-Muluku: - I kad uđoh u uličicu nazvanu Starješinskom, ja pogledah i odjednom vidim: ide starica i u jednoj ruci drži zapaljenu svijeću, a u drugoj savijeno pismo. I ja joj priđoh i odjednom vidim - ona plače i izgovara ove stihove:

Poslaniče s molbom, nek' si nam dobrodošao!
Kako mi je ugodno i milo da čujem riječ tvoju sad!
O, ti što donese pozdrav od nježno voljenoga,
Alah neka te čuva dokle god vjetar puše!

I kad me ugleda, ona me zapita: - O, dijete moje, znaš li čitati? - A ja joj odgovorih u svojoj brbljavosti: - Znam, stara tetiće. - I onda ona reče: - Uzmi ovo pismo, pa mi ga pročitaj. - I ja uzeh i otvorih ga i pročitah joj ga, a u tom pismu bješe ovo: - »Od odsutnih pozdrav voljenima!«

Kad ču to, starica se obradova i razveseli i poče me blagoslivljati, govoreći mi: - Neka Alah olakša tvoju brigu kao što si ti olakšao moju brigu! - pa uze pismo i odmakne se za korak-dva, a meni dođe da se pomokrim, te čučnuh da pustim vodu, a zatim se podigoh, obrisah i spustih skute odijela i htjedoh otići, kad mi odjednom starica priđe, nagnu mi se nad rukom, pa je poljubi i reče mi: - O, gospodine, neka da gospod da ti mladost bude ugodna! Molim te da odeš do onih vrata na nekoliko koraka odavde. Javila sam svojima ono što si mi kazao kad si pročitao pismo, ali mi oni ne povjerovaše; prijeđi sa mnom dva koraka dalje, pa im pročitaj pismo i primi od mene pravednu molitvu. - A kavko je to pismo? - zapitah je. - O, dijete moje - odgovori mi starica - to pismo sam dobila od sina koji ne živi sa mnom već deset godina. On je otputovao s robom i dugo je boravio u tuđini, pa mu se više nismo ni nadali, misleći da je umro, a zatim, poslije nekog vremena, dobila sam od njega ovo pismo. A on ima sestru koja plače za njim i u noćne i u dnevne sate, te sam joj rekla: - On je zdrav. - No ona mi ne povjerova, već mi reče: - Dovedi mi svakako nekog čovjeka koji će pročitati to pismo preda mnom, ne bi li mi se srce uvjerilo u to i ne bi li mi se smirio um. - A ti znaš, o, dijete moje, da je sklon sumnji onaj koji voli: učini mi tu ljubav i pođi sa mnom, pa pročitaj ovo pismo stojeći iza zavjese, a ja ću dozvati njegovu sestru, i ona će ga saslušati iza vrata. Ublažit ćeš nam tugu, jer poslanik Alahov je rekalo (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): »Tko tužnome ublaži jedan od svjetovnih bolova, njemu će Alah ublažiti stotinu bolova«. A druga izreka glasi: »Tko bratu svome ublaži jedan od svjetovnih bolova, njemu će Alah ublažiti sedamdeset i dva bola među bolovima na dan uskrsnuća.« Uputila sam se tebi, nemoj iznevjeriti -moju nadu! - Slušam i pokoravam se, hajde naprijed - rekoh joj, te ona pođe ispred mene, a ja prijeđoh mali dio puta idući za njom dok ne dođoh do vrata jedne lijepe velike kuće (a vrata bjehu optočena prečagama od crvenoga bakra). I ja zastadoh iza vrata, a starica viknu na nekom tuđem jeziku, te ne stigoh ni da se priberem, kadli dotrči jedna žena, s lakoćom i živahnošću, i ja ugledah dvije noge koje dovode u zabunu misli i pogled.

Njene noge, koje su bile nalik na dva mramorna stupa, bjehu ukrašene zlatnim grivnama, posutim dragim kamenjem. A ta žena bješe zasukala rukave do ispod pazuha i obnažila ruke, te joj vidjeh bijela doručja, i na rukama joj bjehu dvije grivne s kopčama na kojima bijahu krupni biseri, a oko vrata joj ogrlica od dragoga kamenja. I u ušima je imala dvije naušnice od bisera, a na glavi maramu od prugaste zlatotkanice, obrubljenu dragim kamenjem, i krajeve košulje zadjela je za pojas na haljini, kao da je maločas nešto radila. I kad je ugledah, zanijeh se, jer je bila nalik na sunce što sja, a ona reče nježnim i jasnim glasom, od kojeg nikada nisam čuo slađega: - O, majčice, je li to on došao da pročita pismo? - Jeste - odgovori joj starica, i onda mi djevojka pruži ruku s pismom, a između nje i vrata bilo je rastojanje od jedno pola aršina, te i ja pružih ruku, u želji da uzmem od nje pismo, i provukoh kroz vrata glavu i ramena, ne bih li joj se približio da joj pročitam pismo, i ne stigoh ni da se priberem, a starica nasloni glavu na moja leđa i gurnu me (a pismo mi bješe u ruci). Ni sam ne znam kako se nađoh usred kuće i obreh se u prolazu. A starica uđe brže od munje, i valjalo je da samo zatvori vrata ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset treća noć, ona reče:

123. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić Aziz rekao Tadž-al-Muluku: - Kad me je starica gurnula, ja ne stigoh ni da se priberem, a već se nađoh u prolazu, pa i starica uđe brže od munje, a valjalo je da samo zatvori vrata. I kad vidje da sam u kući, žena mi priđe i pritisnu me na grudi, pa me baci na zemlju, sjedne mi na grudi i tako mi pritisnu trbuh rukama da sam obamro, a zatim me obuhvati rukama, te se nisam mogao otrgnuti od nje, jer me je čvrsto stisnula, i potom me povede (starica je išla ispred nas s upaljenom svijećom), te prođosmo kroz sedam prolaza, pa žena dođe sa mnom u veliku sobu sa četiri galerije, pod kojima bi se konjanici mogli igrati loptom. I onda me v pusti, pa mi reče: - Otvori oči! - Te ja otvorih oči, onako smućen od njenog jakog stezanja i davljenja, i vidjeh da je cijela soba sagrađena od najljepšeg mramora i da je sva zastrta svilom i zlatotkanicom, pa i jastuci i sjedišta u njoj. I u njoj bijahu dvije klupice od žutog bakra i postelja od suhoga zlata, ukrašena biserjem i dragim kamenjem, i sjedišta, i bila je to kuća za uživanje, podesna samo za cara kao što si ti.

- O, Azize - zapita me ona zatim - što više voliš, smrt ili život? – Život - odgovorih joj, a ona mi reče: - Ako više voliš život, oženi se mnome. - Odvratno mi je da se oženim ženom kao što si ti - uzviknuh, ali mi ona odgovori: - Ako se oženiš mnome, spasit ćeš se kćeri Dalile-Lukavice. - A tko je ta kći Dalile-Lukavice? - zapitah je, a ona uzviknu, smijući se: - To je ona s kojom prijateljuješ ima već godina dana i četiri mjeseca, ubio je veliki Alah i poslao joj onoga koji je jači od nje! Alaha mi, ne može se naći podmuklije stvorenje od nje! Koliko je ljudi ubila prije tebe i šta je sve počinila! Kako si se spasio nje, kad si prijateljevao s njom za sve to vrijeme, i kako te nije ubila i nanijela ti bola?

Kad čuh te riječi, ja se čudom začudih, te uzviknuh: - O, gospođo, od koga si saznala tko je ona? - Znam je onako kao što i vrijeme zna svoje nesreće - odgovori mi ona - ali želim da mi ispričaš sve što ti se dogodilo s njom, ne bih li tako saznala zašto si pobjegao od nje. - I ja joj ispričah sve što mi se dogodilo s onom ženom i s kćerkom moga strica, Azizom, i ona se pomoli Alahu da joj se smiluje i u očima joj se pojaviše suze. Kad je čula da mi je umrla sestra od strica, ona udari rukom o ruku i uzviknu: — Njena je mladost propala na Alahovu putu! Neka te Alah nagradi dobrom za nju! Alaha mi, o, Azize, ona je umrla, a ipak si se njenom zaslugom spasio od kćeri Dalile-Luka- vice, a da nije bilo nje, ti bi zacijelo poginuo. Bojim se da ti se što ne dogodi zbog njene podmuklosti, ali su mi usta puna, te ne mogu govoriti. - Jeste, Alaha mi, sve se to dogodilo - rekoh joj, a ona zaklima glavom i uzviknu:

- Ne može se naći takva djevojka kao što bješe Aziza! - A prije no što će umrijeti - rekoh - ostavila mi je u amanet da onoj ženi kažem ne više od šest riječi, i to: - Vjernost je divna, a izdaja ružna.

Kad je čula te riječi, žena ciknu: - Alaha mi, o, Azize, te riječi su te spasile od nje i od ubojstva njenom rukom! Sada mi srce ne strahuje za tebe - ona te više neće ubiti. Tvoja sestra od strica izbavljala te je od nevolje i živa i mrtva.

Alaha mi, željela sam te iz dana u dan, ali sam te mogla osvojiti tek sada, kad sam se poslužila lukavstvom koje mi je pošlo za rukom. Ti si još prostodušan, pa ne znaš kako su podmukle žene i kako su lukave starice. - Ne, Alaha mi! - uzviknuh ja, a ona mi reče: - Umiri svoju dušu i osvježi oči! Mrtav je upokojen, a živome će se ukazati milost! Ti si lijep mladić, pa hoću da te imam samo onako kako su propisali Alah i njegov poslanik - blagoslovio ga i po- zdravio Alah! Ma što da zaželiš od novca ili tkanina - sve će ti se odmah brzo donijeti, a ja ti neću ničim dosađivati. I kruh je kod mene uvijek pečen, i voda je u ibriku, a od tebe hoću samo da radiš sa mnom ono što radi pijetao.

- A što radi pijetao? - zapitah je, a ona se nasmije i zapljeska dlanovima, i tako se mnogo smijala da je pala nauznak, a zatim sjede uspravo i uzvikne:

- O, svjetlosti očiju mojih, zar ne znaš kakav je pijetlov zanat? - Ne, Alaha mi, ne znam kakav je pijetlov zanat. - A ona mi reče: - Evo kakav je pijetlov zanat: jedi, pij i gazi! - I mene zbuniše njene riječi, pa je zapitah: - Zar je to pijetlov zanat? - A ona mi reče: - Jeste, i sada hoću od tebe da zategneš pojas, da budeš odlučniji i da me voliš što više možeš.

I ona zapljeska dlanovima, pa viknu: - O, majčice, dovedi one koji su kod tebe! - I odjednom dođe starica s četiri nadležna svjedoka, noseći komad svilene tkanine. I ona upali četiri svijeće, a svjedoci me pozdraviše kad uđoše, pa sjedoše, i onda žena ustade i pokri se plastom i ovlasti jednoga svjedoka da zaključi bračni ugovor. I oni napisaše zapis, a žena posvjedoči da je dobila cio otkup, i prethodni i kasniji,[74] i da sam ja prepisao na nju deset hiljada

dirhema svoga novca ...

I Šehereradzu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset četvrta noć, ona reče:

124. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao Tadž-al-Muluku: - I kad napisaše zapis, ona posvjedoči da je primila cio otkup, i prethodni ikasniji, i da sam prepisao na njeno ime deset hiljada dirhema svoga novca, a zatim plati svjedocima, pa oni odoše onamo otkuda su i došli. I onda žena ode, pa se svuče i dođe u tankoj košulji sa zlatnim porubom, i kad se svukla, uzme me za ruku i popne se sa mnom na postelju, govoreći: - U onome što je dopušteno nema sramote.

I ona legne na postelju, zavalivši se na leđa, a mene baci na svoje grudi, zatim kriknu, pa se poče kreveljiti, a poslije toga podigne košulju do grudi, i kad je vidjeh takvu, ne mogah se suzdržati da ne prodrem u nju, pošto joj najprije posisah usne, a ona je hukala i izražavala svoju pokornost i plakala bez suza. I potom mi reče: - O, dragi, posluj! - I meni odmah padoše na pamet riječi onoga koji reče:

Kako košulju podigoh i ribu obnažih joj,
Vidjeh da joj je tijesna kao um moj ili sudba moja.
Dadoh joj polovinu, a ona uzdahnu tada.
Zašto? - zapitah, a ona: - Zbog onog što ostade.

I reče mi: - O, dragi moj, tjeraj do kraja! Ja sam tvoja sluškinja. Uzmi! Daj mi sve! Radi moga života, daj mi, pa ću to smjestiti u srcu! - I neprestano je stenjala, plačući i potcikujući između poljubaca i zagrljaja, dok naši uzvici ne doprliješe do ulice i dok ne dospjesmo do sreće i višnje pomoći. A zatim odspavasmo do jutra, pa ja htjedoh da iziđem, ali mi ona odjednom priđe i reče mi, smijući se: - Hej, hej! Ti misliš da se iz kupatila izlazi isto onako kao što se i ulazi u njega![75] Ja mislim da me smatraš za onakvu istu kao što je kći Dalile-Lukavice. Čuvaj se takvih misli! Ta ti si moj muž po svetim knjigama i propisu, a ako si pijan, istrijezni se i daj se pameti! Kuća u kojoj se nalaziš otvara se samo jednoga dana u godini. - Ustani, pa pogledaj ulazna vrata! - I ja priđoh ulaznim vratima i vidjeh da su zatvorena i zakovana čavlima, pa se vratih njoj i rekoh joj da su vrata zakovana i zatvorena, a ona mi reče: - Azize, imamo dosta brašna, prekrupe, voća, narova, šećera, mesa, ovnovine, kokošiju i ostaloga za mnogo godina, i od ovoga časa vrata će se otvoriti tek kroz godinu dana. Ja znam da nećeš vidjeti sebe kako izlaziš odavde prije no što prođe godina dana. - Nema moći ni sile do u Alaha! - uzviknuh ja, a ona mi reče: - A ima li ovdje čega lošeg za tebe, ako znaš pijetlov zanat, o kojem sam ti govorila?

I ona se nasmije, pa se i ja nasmijah i bijah poslušan u onome što mi je rekla, i počeh živjeti kod nje i vršiti pijetlov zanat: jeo sam, pio i volio dok nije protekla godina dana - dvanaest mjeseci. A kad se navrši godina, ona zatrudnje od mene i rodi mi sina. A početkom naredne godine čuh da se otvaraju vrata, i odjednom ljudi unliješe hljebove, brašno i šećer. I htjedoh da iziđem, no ona mi reče: - Strpi se do večernjeg doba, pa iziđi kao što si i ušao.

I ja sačekam večernje doba i htjedoh da iziđem, onako uplašen i bojažljiv, a ona mi odjednom reče: - Alaha mi, neću ti dati da iziđeš dok mi se ne zakuneš da ćeš se noćas vratiti prije no što se zatvore vrata. - Pristadoh na to i položih zakletvu, zaklinjući se Kuranom i razvodom i mačem, a zatim odoh i uputih se u onaj vrt. I vidjeh da su vrtna vrata otvorena, kao i uvijek, pa se naljutih i rekoh u sebi: Bio sam odsutan čitavu godinu dana i došao sam iznenada, pa! opet vidim da je ovdje otvoreno kao i uvijek! De da vidim da li je ona žena ostala onakva kakva je bila nekada. Ući ću na svaki način, pa ću pogledati prije no što pođem svojoj majci - ta sad je večernje doba. - I uđoh u vrt...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset peta noć, ona reče:

125. NOĆ - Doprlo mije do ušiju, o sretni care, da je Aziz rekao Tadž-al-Muluku: - I uđoh u vrt i iđah dok ne dođoh u onu sobu, i ugledah kćerku Dalile-Luka- vice gdje sjedi, položivši glavu na

koljena i naslonivši obraz na ruku, i boja lica joj se promijenila, a oči upale. I kad me vidje, ona reče: - Neka je hvala Alahu za spasenje! - I htjede da se podigne, ali pade od radosti, i ja se zastidjeh od nje, te oborih glavu, a zatim joj priđoh, poljubih je i zapitah: - Kako si saznala da ću ti doći večeras? - Nisam to znala - reče mi ona - ima već godina dana kako ne znam što je san i kako ne mogu zaspati. Bdim svake noći, očekujući te, i tako je to sa mnom od onoga dana kad si otišao od mene i kad sam ti dala odijelo od nove tkanine, a ti si mi obećao da ćeš otići u kupatilo i da ćeš se vratiti. Sjedila sam, očekujući te, cijele prve noći, i druge noći, i treće noći, a ti si došao tek nakon toliko vremena. Neprestano te čekam da dođeš - kako to već biva sa zaljubljenima. Hoću da mi ispričaš zašto si bio odsutan ove godine. - I ja joj ispričah to, a kad ona saznade da sam se oženio, lice joj požutje, te joj zatim rekoh: - Došao sam ti večeras, a otići ću prije no što svane.
- I ona uzviknu: - Malo joj je što se poslužila lukavstvom s tobom i što se udala za tebe i držala te zatvorena u kući čitavu godina dana, nego te je i zaklela u razvod da joj se vratiš ove noći, prije no što nastane dan, i njena duša ti ne dopušta da se razveseliš pored svoje majke ili pored mene! Nije joj lako da provedeš kod koje od nas ma i jednu noć, daleko od nje, a kako li je tek onoj od koje si otišao na čitavu godinu dana, iako sam te ja poznavala prije nego ona. Ali neka se smiluje Alah kćeri tvoga strica - s njom se dogodilo ono što se nije dogodilo ni s kim, i ona je podnijela ono što nije podnio nitko,, a umrla je poslije uvrede koju si joj ti nanio. A ona te je branila od mene. Ja sam mislila da me voliš, pa sam te pustila, mada sam mogla da ti ne dam da odeš čitav i ugojen, i bila sam kadra da te zatvorim i ubijem.

I ona gorko zaplače i razgnjevi se, i meni zaklecaše koljena kad je vidjeh takvu, i uplaših se od nje, i ona postade nalik na užasnu vješticu, a ja na bob na vatri. A potom mi ona reče: - Od tebe više nemam koristi, jer si se oženio i jer si dobio dijete; ti više nisi za mene, jer ću imati koristi samo od neženje, a oženjen čovjek nam nije ni od kakve koristi! Prodao si me za tu smrdljivu kitu cvijeća! Alaha mi, ožalostit ću tu razvratnicu onim što ću učiniti tebi, pa nećeš valjati ni meni ni njoj.

Zatim glasno kriknu, i ja ne stigoh ni da se priberem, a dođe deset robinja i one me baciše na zemlju, i kad se ja obreh u njihovim rukama, ona se podigne, pa uzme nož i uzvikne: - Zaklat ću te kao što se kolju jarci, i to će ti biti najmanja kazna za ono što si učinio sa mnom i s kćerkom svoga strica prije toga.

- I kad vidjeh da se nalazim u rukama robinja i da su mi obrazi umrljani prašinom, a da robinje oštre nož, bi mi jasno da ću umrijeti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset šesta noć, ona reče:

126. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Aziz rekao Tadž-al-Muluku: - I kad vidjeh da se nalazim u rukama njenih robinja i da su mi obrazi umrljani prašinom, a da robinje oštre nož, bi mi jasno da ću umrijeti, te pozvah u pomoć onu ženu, ali ona postade još surovija i naredi robinjama da me svežu. I one me svezaše, pa me baciše na leđa, sjedoše mi na trbuh i uhvatiše me za glavu, a dvije robinje sjedoše mi na noge, dok me dvije druge uzeše za ruke, i ona ustade s dvjema robinjama i naredi im da me biju. I one me udarahu dok se ne obespametih i dok me ne izdade glas, a kad se osvijestih, rekoh u sebi:

- Doista, bolje je i lakše umrijeti zaklan nego podnijeti te batine! - I sjetih sc riječi svoje sestre od strica, koja mi je govorila: - Izbavio te Alah od njena zla! - i počeh vikati i plakati, dok mi se ne prekine glas, te nisam mogao ni pisnuti ni disati.

Zatim ona naoštri nož, pa reče robinjama: - Svucite ga! - I odjednom me gospod nauči da izgovorim riječi koje mi je kazala kći moga strica i ostavila mi u amanet da ih izgovorim. - O, gospođo - uzviknuh - zar ne znaš da je vjernost divna, a izdaja ružna? - I kad ču to, ona uzviknu i reče: - Neka ti se smiluje Alah, o, Aziza! Neka joj Alah da rajsko naselje za njenu mladost! Alaha mi, ona ti je bila od koristi i za života i poslije smrti i spasila te od mojih ruku tim riječima. Ali te ja ne mogu pustiti tako, i na svaki način moram ostaviti traga na tebi, ne bih li nanijela bol onoj razvratnici i bestidnici koja te je sakrila od mene. - I viknu robinjama i naredi im da mi svežu noge uzicom, a zatim im reče: - Uzjašite ga! - te one to učiniše.

Potom ona ode, pa se vrati s bakrenim tignjem, koji stavi iznad žeravice s vatrom, pa nali u nj masla i isprži u njemu malo sumpora (a ja se bijah obez- nanio), te mi priđe, raskopča mi

odjeću i priveza mi spolni ud uzicom, pa uhvati uzicu, dade je robinjama i reče im: - Vucite za uzicu! - I one povukoše, a ja padoh u nesvijest, i od velikog bola obreh se u drugom, a ne u ovom svijetu, dok mi ona priđe sa željeznom britvom i odsiječe mi ud, te postadoh sličan ženi. I zatim zapeče zasjekotinu i posu je prahom (a ja svejednako bijah u nesvijesti), a kad dođoh sebi, krv već bješe stala. I žena naredi robinjama da me razvežu, pa mi dade da popijem pehar vina, a potom mi reče: - Idi sada onoj kojom si se oženio i koja u svojoj škrtosti nije htjela da mi te da za jednu noć! Neka se smiluje Alah kćeri tvoga strica, čijom si se zaslugom spasio i koja nije odala svoje tajne. Da nisi izgovorio te riječi, zacijelo bih te zaklala. Idi odmah kome hoćeš! Meni je od tebe bilo potrebno samo ono što sam ti odsjekla, a sad nemaš više ništa za mene! Ne marim za tebe i nisi mi potreban! Podigni se, pogladi se po glavi i pomoli se Alahu da se smiluje kćeri tvoga strica!

I ona me gurnu nogom, te ustadoh, ali nisam mogao ići, te sam jedva koračao dok nisam došao do kuće, i kad vidjeh da su vrata otvorena, svalih se na ulazu i onesvijestih. I odjednom iziđe moja žena, pa me podigne i odnese u sobu, i vidje da sam postao sličan ženi, a ja zaspah i utonuh u san, i kad se probudih, vidjeh kako su me bacili pored vrtnih vrata ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset sedma noć, ona reče:

127. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić Aziz rekao Tadž-al-Mu-luku: - I kad ustadoh i osvijestih se, vidjeh da su me bacili pored vrtnih vrata. I ustadoh, stenjući i hučući, i tako sam išao dok nisam došao do svoje kuće, a kad sam ušao u nju, nađoh svoju majku kako me oplakuje i govori: - Hoću li saznati, čedo moje, u kojoj si zemlji?

Ja joj priđoh i pritrčah joj, a ona me pogleda, pa me prepozna i vidje da sam bolestan i da mi je lice požutjelo i pocrnjelo. A ja se sjetih kćeri svoga strica i dobra koja mi je ona učinila, i uvjerih se da me je voljela i zaplakah, a zaplaka i moja majka. O, čedo moje, otac ti je umro - reče mi majka. - I ja se onda toliko uzbudih i toliko plakah da se onesvijestili. A kad se pribrah, pogledah na ono mjesto gdje je sjedala kd moga strica, pa se opet zaplakah i zamalo se ne onesvijestih od silnoga plakanja. I tako sam i dalje plakao i ridao do ponoći, i nlajka mi riče: - Ima već deset dana otkako ti je umro otac. - A ja joj odgovorih: - Nikada neću ni o kome misliti osim o kćeri svoga strica! Zaslužio sam sve ono što mi se dogodilo, jer sam je zanemario, iako me je voljela. - A šta ti se to dogodilo? - zapita me majka, i ja joj ispričah što mi se dogodilo i ona malo otplaka, a zatim mi donese nešto za jelo, te sam malo jeo i pio, i onda joj ponovih svoju povijest i ispričah joj sve što me je snašlo, a ona uzviknu: - Neka je hvala Alahu što ti se dogodilo samo to i što te nije zaklala!

Potom me majka poče liječiti i davati mi lijekove, dok se ne izliječih i dok sasvim ne ozdravih, a onda mi reče: - O, čedo moje, sad ću ti iznijeti ono što mi je tvoja sestra od strica dala na čuvanje. Ta stvar ti pripada, i ja sam se zaklela Azizi da ti je neću pokazati prije no što vidim da se sjećaš svoje sestre od strica i da plačeš i da je raskinuta tvoja veza s onom drugom. A ja sada znam da su ti uvjeti ispunjeni.

I ona ustane, pa otvori kovčeg i izvadi iz njega komad tkanine sa slikom ove gazele (a bio je to komad tkanine koji sam nekad poklonio Azizi), i kad ga uzeh, ja vidjeh da su na njemu napisani ovi stihovi:

Ljepotice, tko te primora da nas ostaviš?
Velika ljubav prema tebi ubi iznemoglog?
A ako nas se ne sjećaš otkad se rastasmo mi -
    Onda mi - Alahu znano je - tebe ne zaboravismo.
Mučiš me surovošću, al' mi je slatka ona!
    Da l' ćeš me obdariti kadgod sastankom s tobom?
Ranije ne mišljah ja da strast iznurit' može
    I muku duši zadati, dok tebe ne zavoljeh.
I tek kad mi je ljubav srce sputala cijelo,
    Ja robom strasti postah, čim me pogleda ti.
Blaži su sad kudioci, vidjevši ljubav moju,

A ti ne žališ, Hinda, tobom iznurene.
Alahom kunem se, snu moj, da za mene utjehe nema,
I ako od ljubavi umrem - zaboravit te neću.

I kad pročitah te stihove, gorko zaplakah i počeh se udarati po obrazima, a kad razmotah papir, iz njega ispade drugo pisamce, te ga otvorih i odjednom vidjeh da u njemu piše: »Znaj, o, sine moga strica, da sam te oslobodila odgovornosti za svoju krv i da se nadam da će ti Alah pomoći da se sjediniš s onom koju voliš. Ali, ako ti se što dogodi zbog kćeri Dalile-Lukavice, nemoj joj opet otići, a ni kojoj drugoj ženi, i trpi svoju nevolju. Da ti nije suđeno da duže poživiš, ti bi zacijelo odavno poginuo; ali neka je hvala Alahu koji je odredio moj dan prije tvoga dana. Pozdravljam te. Čuvaj onaj komad tkanine na kojem je naslikana gazela; ne ostavljaj ga i nemoj se rastajati od njega: ja sam se zabavljala tom slikom kad tebe nije bilo ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad inastade sto dvadeset osma noć, ona reče:

128. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić Aziz rekao Tadž-al-Muluku: - Pročitah ono što mi bješe napisala kći moga strica, a ona mi je kazala, učeći me: - Čuvaj onu gazelu i neka te ona ne ostavlja: ja sam se zabavljala njome kad tebe nije bilo sa mnom. Ako osvojiš onu koja je nacrtala gazelu, zaklinjem te Alahom da se držiš podalje od nje, da joj ne daš da ti se približi i da se ne oženiš njome. A ako ti ona ne pripadne i ne uzmogneš da je osvojiš niti da nađeš načina da joj priđeš, nemoj se približiti poslije nje nijednoj ženi. Znaj da vlasnica ove gazele crta po jednu gazelu svake godine i da je šalje u najudaljenije zemlje, ne bi li se pronio glas o njoj i o njenome divnome radu, kakav ne mogu izvesti stanovnici zemlje. A ta gazela dospjela je u ruke tvoje drage, kćeri Dalile-Lukavice, pa je ona počela zadivljavati ljude njome i pokazivati im je, govoreći im: - Imam sestru koja to veze. - A ona laže kad to kaže, lišio je Alah svoje zaštite! Eto ti moga amaneta, i ostavljam ti ga samo stoga što znam da će ti svijet biti tjeskoban poslije moje smrti, a možda ćeš; zbog toga otići u tuđinu i lutati po zemljama i čuti štogod o onoj koja je izvezla tu gazelu; i onda će ti duša zaželjeti da je upoznaš, i sjetit ćeš se mene, ali od toga nećeš imati koristi, a saznat ćeš koliko sam vrijedila tek poslije moje smrti. I znaj da je vlasnica te gazele kći cara Kamfornih otoka i gospodarica plemenitih.

Kad pročitah to pisamce i vidjeh šta u njemu piše, ja se rasplakah, a rasplaka se i moja majka zbog mojih suza, i svejednako gledah u pisamce i plakah dok ne dođe noć. I tako provedoh godinu dana, a poslije godinu dana ovi trgovci iz moga grada opremiše se za put (a to su oni ljudi s kojima idem u karavanu), i majka me posavjetova da se spremim, pa da pođem s njima - možda ću se tako razonoditi, pa će minuti moj bol. - Otrgni se i okani se toga bola, i odvoj se na jednu, dvije ili tri godine, dok se ne vrati karavan, možda će ti se srce razveseliti, a um razvedriti - reče ona - i nagovarala me je sve dok ne prikupih robu i ne pođoh s trgovcima. A suze mi nisu presahnjivale za sve vrijeme putovanja, pa ni na svima stanicama gdje smo se zaustavljali,, i ja sam razmatao ovaj komad tkanine i gledao gazelu na njemu, sjećajući se kćeri svoga strica i oplakujući je, kao što vidiš. Ona me je voljela velikom ljubavi i umrla je u tuzi zbog mene, jer sam joj činio zlo, a ona je meni činila samo dobro. I kad se trgovci vrate, i ja ću se vratiti s njima, a moje putovanje ispunit će čitavu godinu dana, koju provedoh u velikom bolu. Brige i tuge ponovo su me obuzele još i stoga što sam proputovao kroz Kamforne otoke, na kojima se nalazi tvrđava od biljura, a tih otoka ima sedam, i njima vlada car po imenu Šahraman, koji ima kćer Dunju, i rekoše mi: - Ona veze gazele, a gazela koju ti imaš jedan je od njenih vezova. - I kad saznadoh to, mene obuze još veća tuga i utonuh u more razmišljanja, paljen ognjem, i počeh oplakivati sebe zato što sam postao sličan ženi i što mi nije potrebno da se služim lukavstvom, jer više nemam onih svojstava koja imaju muškarci. I otkad napustih Kamforne otoke, oči mi plaču, a srce mi je tužno; već sam dugo u takvom stanju i ne znam hoću li se moći vratiti u svoj grad i umrijeti pored svoje majke. Već sam sit života.

I on zajeca i poče jadikovati i pogleda na sliku gazele, a suze mu navriješe na oči i potekoše niz obraze i on izgovori ove stihove:

Rekoše mi mnogi već - doći će olakšanje,

A kad će - zapitah zlo - doći to olakšanje?
S vremenom - rekoše; a ja njima: - Gle čuda sad!
Tko će mi produžiti život, o ljudi nerazumni?

I eto moje povijesti, o, care. Jesi li čuo čudniju priču odove? - zapita mladić, i Tadž-al-Muluk se čudom začudi, i kad ču mladićevu povijest, u srcu mu planu oganj zbog spominjanja Sit-Dunje i njene ljepote ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto dvadeset deveta noć, ona reče:

129. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan pričao Dau-al--Makanu: - I kad je čuo mladićevu povijest, Tadž-al-Muluk se čudom začudi, a u srcu mu planu oganj kad je čuo da je Sit-Dunja dražesna i da veze gazele, i obuzeše ga velika strast i ljubav. - Alaha mi - reče on mladiću - tebi se dogodilo ono što se nije moglo dogoditi nikome osim tebi, ali ti je dan život, pa valja da ga proživiš. Hoću da te zapitam o nečemu. - O čemu? - zapita Aziz, a Tadž-al-Muluk mu reče: - Ispričaj mi kako si vidio onu ženu koja je izvezla ovu gazelu! - O, gospodaru - reče Aziz - dospio sam do nje posluživši se lukavstvom, a evo kakvim: kad sam ušao s karavanom u njen grad, otišao sam da se prošetam po vrtovima - a u njima bješe mnogo drveća, i čuvar tih vrtova bješe jedan krupan starac, već daleko zamakao u godine. Zapitah ga: - O, starče, čiji je ovaj vrt? - a čuvar mi reče: - To je vrt careve kćeri Sit-Dunje i mi se nalazimo pod njenim dvorcem. Kad hoće da se šeta, ona otvara tajna vrata, pa se šeta po vrtu i miriše cvijeće. - Budi dobar pa mi dopusti da posjedim u vrtu dok ona ne dođe i ne prođe pored mene - možda će me poslužiti sreća da jednom pogledam u nju - zamolih ja, a starac mi reče: - U tome nema zla. - I kad mi to reče, ja mu dadoh nešto novaca i rekoh mu: - Kupi nam što za jelo. - I on uze novac, a bio je zadovoljan, pa otvori vrata i uđe i uvede me, i išli smo sve dotle dok nismo stigli na jedno ugodno mjesto, i onda mi starac reče: - Posjedi ti ovdje, a ja ću otići, pa ću se vratiti i donijet ću ti malo voća. - I ostavi me, pa ode, i ne bi ga za neko vrijeme, a potom se vrati s pečenim janjetom, te jedosmo dok se ne zasitismo, a srce mi je žudjelo da vidim onu djevojku.

Dok smo mi tako sjedili, odjednom se vrata širom otvoriše i starac mi reče: - Ustani i sakrij se. - I ja ustadoh i sakrih se, i odjednom crni eunuh pomoli glavu kroz vratašca i zapita: - Hej, starce, ima li koga s tobom? - Nema - odgovori mu starac. - Zatvori vrtna vrata - reče mu onda eunuh, te starac zatvori vrtna vrata, a Sit-Dunja se odjednom pojavi na tajnim vratima, i kad je ugledah, pomislih da se mjesec pojavio na vidiku i da je zasjao. I gledah u nju neko vrijeme i osjetih čežnju za njom kao što žedan čezne za vodom, a ona malo kasnije zatvori vrata i ode. I onda iziđoh iz vrta, pa se uputih kući, a bješe mi jasno da ne mogu dospjeti do nje i da nisam muškarac za nju, naročito otkad sam postao sličan ženi i otkad nemam ono što imaju muškarci. Ona je careva kći, a ja sam trgovac, pa kako mogu dospjeti do djevojke kao što je ona ili do bilo koje druge djevojke? I kad se spremiše ovi moji drugovi, spremih se i ja, pa pođoh s njima. A oni se uputiše u ovaj grad, i kad stigosmo amo i kad se sretoh s tobom, ti si me zapitao o tome, i ja ti ispričah. Eto kakva je moja povijest i šta se dogodilo sa mnom, i to je kraj.

PRIČA O TADŽ-AL-MULUKU I PRINCEZI DUNJI

I KAD TADŽ-AL-MULUK ču te riječi, te njegovim umom i njegovim mislima ovlada ljubav prema Sit-Dunji, te nije znao šta da radi. On ustade, pa uzjaha konja i povede Aziza, i vrati se u grad svoga oca, i odredi Azizu kuću u kojoj će stanovati i opskrbi ga svime što je potrebno za jelo, piće i odijevanje, i ostavi ga, pa ode u svoj dvor, a suze su mu tekle niz obraze, jer ono što čovjek čuje zamjenjuje viđenje i susret. I Tadž-al-Muluk ostade u takvu stanju dok mu ne dođe otac, a ovaj vidje da se carević promijenio u licu, i da je omršavio, i da mu od plaču. I caru bi jasno da mu je sin tužan stoga što ga je nešto zadesilo, te reče: - O, čedo moje, ispričaj mi što ti se dogodilo te si se promijenio u licu i omršavio. - I carević mu ispriča sve što mu se dogodilo, a i ono što je čuo iz Azizove i Sit-Dunjine povijesti, i reče da ju je zavolio zbog onoga što je čuo o njoj, a nije je vidio svojim očima. I otac mu reče: - O, čedo moje, ona je careva kći, a zemlje toga cara daleko su od nas! Okani se toga i idi u dvor svojoj majci...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto trideseta noć, ona reče:

130. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan pričao Dau-al-Makanu: - Tadž-al-Mulukov otac reče sinu: - O, čedo moje, njen je otac car, i njegove su zemlje daleko od nas! Okani se toga i otiđi u dvor svojoj majci, tamo ima pet stotina robinja sličnih mjesecima, pa uzmi onu koja ti se svidi. Ili ću uzeti i isprositi za tebe koju od carskih kćeri, koja će biti ljepša od nje. - O, oče - odgovori Tadž-al-Muluk - neću nijedne druge! Ona je izvezla gazelu koju sam vidio, te ne mogu bez nje, inače ću otići, pa ću lutati po pustarama i pustinjama i ubit ću se zbog nje. - Pričekaj dok ne pošaljem koga njenu ocu i dok je ne isprosim od njega - reče mu otac. - Ispunit ću ti želju, kao što sam ispunio i svoju tvojom majkom. Možda će te Alah dovesti do onoga što želiš, a ako njen otac ne pristane, uzdrmat ću mu zemlju vojskom čiji će kraj biti pored mene, i začelje pored njega.

Zatim car pozva mladića Aziza i zapita ga: - O, dijete moje, znaš li put?

- Znam - odgovori Aziz. - Hoću da pođeš na put s mojim vezirom - reče car, a Aziz mu odgovori: - Slušam i pokoravam se, o, care vremena! - A car pozva svoga vezira, pa mu reče: - Smisli plan za moga sina, samo neka bude dobar. Idi na Kamforne otoke, pa isprosi kćer njihova cara za moga sina. - I vezir odgovori: - Slušam i pokoravam se! - A Tadž-al-Muluk se vrati u svoj dom, a njegova strast bješe sve veća i njegovo se stanje pogorša, i čekanje mu se učini dugim, a kad se spusti noć, on poče plakati, jecati, tugovati i jadikovati, i tada izgovori:

-

Noćni već spustio se mrak i suza velika vojska
I jarki oganj ljubavi što plamti u duši mojoj.
Ako noći zapitate, one će vam kazati
Da l'drugim čim obuzet bjeh, do tugom golemom.
Noću ja stada zvijezda napasam zbog ljubavi svoje,
A suze mi niz obraze teku ko krupan grad.
Samotan ostadoh ja, i nema nikoga sa mnom!
Ko i svi koji vole, ja nemam bliskih, rođenih.

Pošto je izgovorio te stihove, on je ležao neko vrijeme onesviješten i došao je k sebi tek izjutra. I tada dođe sluga njegova oca, pa stade kraj njegova uzglavlja i pozva ga da ode roditelju, te Tadž-al-Muluk pođe s njim, i kad otac ugleda mladića, učini mu se da se promijenio u licu, te ga poče savjetovati da bude čvrst i obeća mu da će ga sastaviti s carevom kćerkom, a zatim opremi Aziza i svoga vezira i dade im poklone, pa oni pođoše i provedoše na putu dane i noći, dok se ne približiše Kamfornim otocima. I onda se zaustaviše na obali jedne rijeke, a vezir posla glasnika caru da mu javi da su stigli, te glasnik ode, i ne prođe ni jedan sat, a carevi dvorjani i emiri dođoše im u susret na jedan farsah od grada; i kad se sretoše s njima, oni pođoše ispred njih dok ih ne dovedoše caru. I gosti predadoše caru poklone, i proboraviše kao njegovi gosti tri dana, a kad nastade četvrti dan, vezir ode caru, pa stade preda nj i ispriča mu zašto je došao, i car se nađe u nedoumici što da mu odgovori, jer njegova kći nije voljela muškarce niti je željela da se uda. On je sjedio neko vrijeme poniknuvši nikom, a zatim podiže glavu i pozva jednog eunuha, pa mu reče:

- Otiđi svojoj gospodarici Dunji i ponovi joj ono što si čuo, i reci joj zašto je došao vezir.

Eunuh odmah posluša, pa ode i ne bi ga za kratko vrijeme, a zatim se vrati caru i reče mu: - O, care vremena, kad sam došao i ispričao Sit-Dunji ono što sam čuo, ona se veoma naljutila, pa je nasrnula na mene sa štapom i htjela mi razbiti glavu, a ja sam pobjegao od nje glavom bez obzira. I kazala mi je: - Ako me otac primora da se udam, ja ću ubiti onoga za koga me bude udao. - I onda njen otac reče veziru i Azizu: - Čuli ste i znate, pa ispričajte to caru i isporučite mu moj pozdrav. Moja kći ne voli muškarce i ne želi da se uda ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset prva noć, ona reče:

131. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Šahraman kazao veziru i Azizu: - Isporučite moj pozdrav caru i recite mu da moja kći ne želi da se uda. I oni odoše, ne postigavši ništa, i putovahu sve dotle dok ne stigoše do cara i dok mu ne ispričaše šta se dogodilo. I onda car naredi vojskovođama da vikom podignu vojsku za boj i rat, ali mu vezir reče: - O, care, nemoj to činiti, onaj car nije kriv tome. Kad je njegova kćerka saznala to, ona je poslala čovjeka da nam kaže: - Ako me otac primora da se udam, ubit ću onoga za koga me bude udao, pa ću se poslije i sama ubiti. - I kad je čuo vezirove riječi, car se poboja za Tadž-al-Muluka i reče: - Ako zaratim s njenim ocem i otmem mu kćer, pa se ona ubije, od toga neću imati nikakve koristi.

I potom car obavijesti o tome svoga sina Tadž-al-Muluka, a ovaj reče ocu, kad je saznao za to: - Oče, ne mogu više bez nje! Otići ću joj i trudit ću se da se zbližim s njom, pa ma i umro, i neću učiniti ništa drugo. - A kako ćeš joj otići? - zapita ga otac. - Otići ću joj kao trgovac - odgovori Tadž-al-Mu- luk, i car reče: - Ako se to ne može izbjeći, povedi sa sobom vezira i Aziza.

- Zatim car uze nešto za nj iz svoje riznice i spremi mu robe za sto hiljada dinara, i vezir i Aziz dogovoriše se s carevićem, pa kad nastade noć, Tadž-al- -Muluk i Aziz odoše u Azizovu kuću i tamo prenoćiše. A Tadž-al-Mulukovo srce bješe oteto, te mu ne prijahu ni san ni hrana, nego ga zaokupiše misli i obuze ga čežnja za voljenom djevojkom. I on pribjegne tvorcu, ne bi li mu on dao da se sastane s njom, i poče plakati, jecati i tugovati, i izgovori:

Pogledajmo da li će do susreta doći poslije daljine!
Na strast se tužim vama i velim vam ja:
- Na um mi padoste kad noć bezbrižna bješe
I odnijeste san moj tada, dok ljudi svi spavahu.

Kad je završio- stihove, on brižnu u gorak plač, pa se i Aziz rasplaka s njim, sjetivši se kćeri svoga strica, i tako plakahu dok ne nastade jutro. A potom Tadž-al-Muluk ustade i ode svojoj majci, obučen u putničko odijelo, a majka ga zapita šta je to s njim, i kad joj on ponovi cijelu priču, ona mu dade pedeset hiljada dinara i oprosti se s njim, i on je napusti, pošto mu ona poželje da ga prati sreća i da se sastane s onom koju voli. A zatim Tadž-al-Muluk ode ocu i zamoli ga da mu dopusti da ode, te ga otac pusti i dade mu pedeset hiljada dinara, i razapeše mu šator u kojem provede dva dana, a zatim pođe na put.

I Tadž-al-Muluk se sprijatelji s Azizom i reče mu: - O, brate, ne mogu se više rastati od tebe. - A Aziz mu odgovori: - Ni ja od tebe, i želio bih da umrem kraj tvojih nogu, ali mi je srce zaokupljeno mišlju o majci, brate. - Kad postignemo ono što želimo, bit će samo dobro - odgovori mu Tadž-al-Muluk, pa pođoše na put, a vezir je učio Tadž-al-Muluka da bude nepokolebljiv, dok ga je Aziz zabavljao bajkama, recitiranjem stihova i pričanjem o onome što sc nalazi u ljetopisima i povijestima, i tako su išli brzim hodom i noću i danju puna dva mjeseca. I Tadž-al-Muluku se učini da je put dug, i oganj se još jače rasplamsa u njemu, te on izgovori ove stihove:

Put je dug i velika su uzbuđenja i bolovi,
I u srcu mom ljubav velikim plamom plamti.
Kunem se, o, dragi snu moj, najveća željo moja,
Kunem se onim što sazda nas od krvi zgusnute,
Da breme ljubavi k tebi nosim, o, željena,
A ni visoke gore nosit' ga ne bi mogle.
O, gospodarice života, ljubav je ubila mene,
I mrtav postadoh ja, ni disat' već ne mogu.
Da me ne vodi nada da ću upoznati tebe,
Ja ne bih mogao žurno k tebi ići sada.

Kad je završio stihove, Tadž-al-Muluk udari u plač, a s njim zaplaka i Aziz, jer mu srce bješe ranjeno, pa omekša i vezirovo srce zbog njihova plakanja. - O, gospodaru - reče vezir - umiri svoju dušu i osvježi oči, bit će samo dobro! - A Tadž-al-Muluk uzvikne: - O, vezire, dugo traje naše putovanje! Reci mi koliko još ima do grada? - Ostalo je samo još malo - reče Aziz, tc pođoše na put, prelazeći preko dolina i strmina, preko pustara i pustinje.

I tako jedne noći među noćima, Tadž-al-Muluk je spavao pa u snu vidje da je njegova draga s njim, i da je on grli i pritiskuje na grudi, i prenu se iza sna uplašen i prestrašen, izbezumljen, i izgovori:

O, druzi, bludi mi um i suze teku bujicom,
I strast je velika moja, i ljubav vječno je sa mnom.
I plačem kao majka kad čedo izgubi svoje,
A kad nastane noć ko golub jecam ja.
I ako puhne vjetar sa zemlje gdje boravite
Osjećam da svježina dopire tad i do mene.
Pozdrave ću vam slati dok leti ptica grlica
I puše vjetar istočni i dokle golub guče.

I kad je Tadž-al-Muluk završio stihove, vezir pođe k njemu i reče: - Raduj se, to je dobar znak! Umiri svoje srce i osvježi oči, na svaki način ćeš postići svoj cilj« - I Aziz mu priđe, pa ga poče savjetovati da se strpi, i zabavljao ga je razgovarajući s njim i pričajući mu bajke, a onda požuriše i putovahu tako danima i noćima dok ne prođoše još dva mjeseca. - I gle, jednoga dana zasja sunce nad njima, a u daljini se nešto zabjelasa, i Tadž-al-Muluk zapita Aziza:

- Šta se to tamo bjelasa? - A Aziz mu odgovori: - O, gospodaru, to je bijela tvrđava, a eno grada u koji si se uputio. - I Tadž-al-Muluk se obradova, 1 putovahu sve dotle dok se ne približiše gradu, a kad se približiše gradu, Tadž- -al-Muiuk se izbezumi od radosti, i minuše ga tuga i bolovi. A zatim uđoše u grad, budući da su izgledali kao trgovci (a carević je bio obučen kao ugledan trgovac) i dođoše na mjesto koje se zvalo Trgovačko boravište, a bio je to* veliki han. - Je li ovo prostorija za trgovce? - zapita Tadž-al-Muluk Aziza, a ovaj mu odgovori: - Jeste, to je onaj han u kojem sam bio.

I oni se zaustaviše tu, pa natjeraše životinje da kleknu i skinuše tovar s njih, a svoje stvari odniješe u ostave. Tu provedoše četiri dana, odmarajući se, a zatim im vezir posavjetova da uzmu pod najam veliku kuću, i oni pristadoše na to, pa uzeše pod najam veliku kuću, namijenjenu razonodi. I useliše se u nju, a vezir i Aziz počeše smišljati nešto za Tadž-al-Muluka, dok Tadž-al-Muluk bijaše izgubljen i nije znao šta da radi. I veziru pade na pamet samo to da Tadž- -al-Muluk postane trgovac na trgu za tkanine. I on se obrati Tadž-al-Muluku, pa mu reče: - Ako budemo ovako sjedili ovdje, znajte da nećemo postići ono što želimo i da neće biti ništa od onoga što nam je potrebno. Palo mi je nešto na um, pa će, ako ushtije veliki Alah, u tome biti sreće. - Učini što si naumio - odgovoriše mu Tadž-al-Muluk i Aziz - blagoslov prati starce, a ti si se pritom bavio svakojakim poslovima. Reci nam, dakle, šta ti je to palo na um! - I vezir reče Tadž-al-Muluku: - Valja da za tebe uzmemo pod najam jedan dućan na trgu za tkanine, u kojem ćeš sjediti i trgovati, jer je svakome, i uglednu i prostu čovjeku, potrebna tkanina. I ako se budeš nalazio i sjedio u tom dućanu, udesit će se tvoja stvar, ako ushtije veliki Alah, to prije što imaš lijepu vanjštinu. Ali samo uzmi Aziza za pomoćnika i posadi ga pored sebe u dućanu, da ti dodaje odsječene komade tkanina.

Kad je čuo te riječi, Tadž-al-Muluk uzvikne: - Doista, to je umjestan i dobar plan! - I zatim izvadi skupocjeno trgovačko odijelo, pa ga obuče i pođe, a njegove su sluge išle za njim, i on dade jednome od njih hiljadu dinara da uredi u dućanu sve što je potrebno. I išli su sve dotle dok nisu stigli na trg za tkanine, a kad trgovci ugledaše Tadž-al-Muluka i kad vidješe njegovu ljepotu i draži, nađoše se u nedoumici i rekoše: - Doista je Ridvan[76] otvorio rajska vrata, pa ih je zaboravio, te je ovaj prekrasni mladić izišao iz njega. - A drugi rekoše: - Možda je to koji od anđela.

I kad priđoše trgovcima, zapitaše ih gdje je dućan starješine trga, a oni im ga pokazaše, i tako su išli dok nisu došli do starješine i dok ga nisu pozdravili, a starješina i trgovci koji bjehu s njim ustadoše i posadiše ih i iskazaše im poštovanje zbog vezira, videći da je to stariji i uvažen čovjek, a s njim bjehu mladi Tadž-al-Muluk i Aziz. I trgovci rekoše jedan drugome: - Ovaj starac je nesumnjivo otac ove dvojice mladića. - Tko je od vas starješina trga? - zapita ih vezir, a trgovci odgovoriše: - Evo ovaj! - I tada starješina priđe, a vezir ga pogleda i vidje da je to krupan starac, dostojanstven i ozbiljan, vlasnik slugu i robova, bijelih i crnih. I starješina ih pozdravi kao što čovjek pozdravlja one koje voli, i usrdno im iskaza poštovanje, i posadi ih pored sebe, pa ih zapita: - Da li vam je potrebno nešto što bismo sa zadovoljstvom učinili? - Jeste - odgovori vezir - ja sam star čovjek, daleko zamakao u godine, a sa mnom su evo ova dva mladića. Putovao sam s njima po svim oblastima i zemljama, pa kako sam dolazio u koji grad, uvijek sam ostajao u njemu po čitavu godinu dana, ne bi li ga oni mogli razgledati i upoznati se sa stanovnicima u njemu. I stigao sam u vaš grad, pa sam ga izabrao za svoje prebivalište, i hoću da od tebe dobijem dućan, samo da je dobar, među najboljima, u kojem bih ih mogao posaditi, pa nek malo trguju, neka razgledaju ovaj grad i neka poprime običaje njegovih stanovnika, i neka se nauče da prodaju i kupuju, da uzimaju i daju.

I starješina odgovori: - U tome nema zla! - Pa onda pogleda mladiće i obradova im se i zavolje ih velikom ljubavlju: tog starješinu su oduševljavali smrtonosni pogledi, a njegova ljubav prema sinovima prevladavala je nad njegovom ljubavlju prema kćerima, i bio je sklon strasti prema muškarcima. - Da divne divljači, neka je hvala onome tko ju je stvorio od ništavne kapi i dao joj lik! - pomisli starac i ustane pred njima dvoreći ih kao sluga, a zatim im pripremi dućan koji se nalazio usred galerije pod krovom, i na trgu nije bilo ljepšeg ni upadljivijeg, jer to biješe ukrašen i prostran dućan s policama od slonovače i crnog drveta. A potom starješina preda ključeve veziru, koji je imao izgled' staroga trgovca, i reče mu: - Uzmi, gospodaru! Neka da Alah da to bude blagoslovljeno boravište za tvoju djecu! - I vezir uzme ključeve od njega, a zatim odoše u han, gdje bijahu ostavili svoje stvari, pa narediše slugama da svu njihovu robu i tkanine prenesu u taj dućan ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset druga noć, ona reče:

132. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir uzeo ključeve od dućana, pa su se Tadž-al-Muluk i Aziz uputili s njim u han, a tamo su naredili slugama da prenesu njihovu robu, tkanine i

rijetkosti - a njih bješe mnogo i stajale su čitavu riznicu novaca - i sve to preniješe, a potom i sami odoše u dućan, pa smjestiše svoje stvari i prenoćiše u njemu. A kad nastade jutro, vezir odvede oba mladića u kupatilo, te se okupaše i umiše, obukoše raskošna odijela, nami- risaše se i nauživaše kupanja do kraja. A oba mladića bjehu ne može biti ljepši i u kupatilu opravdavahu pjesnikove riječi:

O, radostan je sluga čije se ruke dotiču
Njina tijela, rođena izmeđ vlage i svjetlosti.
Uvijek u zanatu svom vještak je pravi on,
Čak i kad s kamfora skida mošus mirisni.

I potom iziđoše iz kupatila.

A starješina, kad je čuo da su otišli u kupatilo, sjedne i počne ih čekati, i oni mu odjednom priđoše, slični gazelama: obrazi im bjehu porumenjeli i oči pocrnjele, a lica im se blistahu, i bjehu dva sjajna mjeseca ili dvije rodne grane.

I starješina skoči na noge kad ih ugleda, pa uzviknu: - O, djeco moja, neka bi vam kupanje uvijek bilo ugodno! - A Tadž-al-Muluk mu odgovori najnjež- nijim glasom: - Neka i tebi Alah da ono što je ugodno, o, roditelju moj! - I potom se oba mladića pognuše i poljubiše starješini ruku, pa su išli ispred njega dok nisu došli u dućan, iz učtivosti i poštovanja prema njemu, jer je on bio starješina trgovaca na trgu, a ranije im je učinio ljubav time što im je dao dućan. I starješinu obuze velika strast kad vidje kako im podrhtavaju bedra, te poče puhati i frktati, i nije mogao više odoljeti, već je upro oči u njih i izgovorio ove stihove:

Duša u njima čita o bogu jedinom glavu,
I ne može pročitat' glavu o bozima mnogim.
Nije čudo što, tako teški, pršću u hodu oni -
Ta koliko je pokreta u tom svodu što se okreće!

I još reče:

Vidješe oči moje dvojicu - idu po zemlji oni.
O, nek bi obojica po očima prošli mojim!

Kad čuše to, mladići ga stadoše preklinjati da po drugi put pođe s njima u kupatilo, a starješina jedva povjerova u to, te požuri u kupatilo; i tako mladići uđoše s njim, a vezir još nije bio izišao iz kupatila. I kad je čuo starješinin glas, vezir iziđe i susretne se s njim nasred kupatila, pa ga pozva, ali starješina ga odbi, i onda ga Tadž-al-Muluk uhvati za ruku s jedne strane, a Aziz ga uze za ruku s druge strane, pa ga uvedoše u drugu sobu. I taj gadni starac im se pokori, i još više se izbezumi, i Tadž-al-Muluk se zakle da ga nitko drugi neće izmiti, a Aziz se zakle da ga nitko osim njega neće polijevati vodom. I starac ih je odbijao, a želio je to, i vezir mu reče: - Oni su tvoja djeca, pusti ih da te umiju i okupaju. - Neka ti ih čuva Alah! - uzviknu starješina; Alaha mi, blagoslov i sreća useliše se u naš grad otkad dođoste vi i oni koji su s vama!

Oni mu se zahvališe na tim riječima, i Tadž-al-Muluk ga je umivao, dok ga je Aziz polijevao vodom, te je starješina mislio da mu je duša u raju. A kad ga prestadoše dvoriti, on prizove blagoslov na njih, pa sjedne pored vezira, kao da hoće porazgovarati s njim, a zapravo je gledao u Tadž-al-Muluka i Aziza. A potom im sluge doniješe ubruse, te se obrisaše, obukoše i iziđoše iz kupatila, a onda se vezir obrati starješini i reče mu: - O, gospodaru, doista je kupatilo blago života! - Neka da Alah da bude na zdravlje tebi i tvojoj djeci i neka ih izbavi od zla oka! - uzviknu starješina. - Sjećate li se čega od onoga što su rječiti ljudi kazali o kupatilu? - Reći ću ti dva stiha - odgovori Tadž-al-Muluk i izgovori:

Život je u hamamu doista najugodniji,
Samo je u njemu malo mjesta, na žalost.
Rajski vrt je tamo gdje je dug boravak neugodan.
I pakao - mjesto gdje se ulazi s uživanjem.

A kad je Tadž-al-Muluk završio stihove, Aziz reče: - I ja se sjećam dvaju stihova o kupatilu.

- Kaži mi ih - prozbori starac, i Aziz izgovori:

O, kućo, gdje cvijeće cvjeta iz tvrdih stijena kamenih!
Lijepa je ona kad se svijetli, a vatre oko nje gore.
Mislit ćeš pakao da je, a pravi rajski je vrt,
I često se sreću u njoj i sunce i mjeseci.

Kad je Aziz završio stihove, starješini se svidje ono što on bijaše rekao, te pogleda u njihovu ljepotu i rječitost i uzviknu: - Alaha mi, vi raspolažete svom ljepotom i rječitošću, ali čujte mene! - I on otegnutim glasom izgovori ove stihove:

Kako je divan plamen, i mučenje njime zadovoljstvo je,
I oživljuje ono i tijela i duše ljudske!
Pa divi se kući u kojoj cvijet sreće uvijek cvjeta,
Iako vatra pod njom, plamteći jarko, gori.

I potom pusti svoje poglede da se napasaju na livadama njihove ljepote i izgovori ova dva stiha.

Dođoh kući i vidjeh da svi vratari
U susret meni idu, a lica im se smiješe.
I uđoh u raj ja, i pak'o posjetih zatim,
I Ridvanu zahvalan bijah, i Maliku.[77]

Svi se zadiviše kad čuše te stihove, a zatim ih starješina pozove, ali oni odbiše njegov poziv i odoše svojoj kući da se odmore od velike vrućine u kupatilu. Odmoriše se, jedoše i piše, i provedoše cijelu noć u svojoj kući, kako samo mogu sretni i radosni mladići, a kad nastade jutro, ustadoše iz postelje, učiniše avdes, očitaše određene molitve i popiše jutarnji pehar.

A kad se rodi sunce i kad se otvoriše dućani i trgovi, oni se podigoše, iziđoše iz kuće, pa dođoše na trg i otvoriše dućan. A sluge već bjehu ukrasile dućan što su ljepše mogle: bjehu ga zastrle jastucima i svilenim ćilimima i stavile na njih dvije klupice, od kojih je svaka vrijedila po sto dinara, i pokrile ih carskim ćilimom, unaokolo opšivenim zlatom, a nasred dućana bjehu divni ćilimovi, podesni za to mjesto.

I Tadž-al-Muluk sjedne na jednu klupicu, a Aziz na drugu, dok je vezir sjeo nasred dućana, a sluge stajahu pred njim, i stanovnici grada dočuše za njih, pa se gomilice okupiše pored njih, te tako prodadoše jedan dio robe i tkanina, a po gradu se pronese glas o Tadž-al-Muluku i njegovoj ljepoti.

I tako provedoše nekoliko dana, a svakoga dana dolazilo je sve više ljudi, žureći se. I vezir se obrati Tadž-al-Muluku, savjetujući mu da čuva svoju tajnu, pa ga povjeri Azizu i ode kući, ne bi li bio nasamo i smislio nešto što bi im moglo biti od koristi, a Tadž-al-Muluk i Aziz ostadoše razgovarajući se, i Tadž-al-Muluk reče Azizu: - Možda će Sit-Dunja poslati nekoga.

I Tadž-al-Muluk provodio je tako dane i noći, nespokojne duše ne znajući ni za san ni za mir, i strast ga obuze, i sve veći bjehu njegova ljubav i njegovo bezumlje, tako da nije mogao spavati, i odbi se od pića i od jela, i bio je kao mjesec u noći punoga mjeseca. I tako jednom Tadž-al-Muluk sjedi, a odjednom se pred njim pojavljuje jedna starica ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset treća noć, ona reče:

133. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Dandan rekao Dau-al-Makanu: - I tako jednom Tadž-al-Muluk sjedi, a odjednom se pred njim pojavljuje jedna starica. Ona se približi (a za njom su išle dvije robinje), i išla je sve dotle dok se nije zaustavila pored Tadž-al-Mulukova dućana. Kad vidje kako mladić ima vitak stas, kako je krasan i lijep, ona se začudi njegovoj ljepoti i pomokri se u šalvare. - Neka je hvala onome tko te je sazdao od ništavne kapi i načinio od tebe iskušenje za gledaoce! - uzviknu ona, a zatim se zagleda u mladića i reče: - To nije čovjek, to nije nitko drugi do anđeo s nebesa! - I priđe bliže, pa se pozdravi s Tadž-al-Mulukom, a on odgovori

na njen pozdrav i skoči na noge, smiješeći joj se, a sve je to činio po Azizovu uputstvu. Zatim posadi staricu pored sebe, pa je poče hladiti mahalicom, dok se ona ne odmori i ne odahnu, i onda se starica obrati Tadž-al-Muluku i zapita ga: - O, dijete moje, o, savršeni mladiću po svojim svojstvima i osobinama, jesi li ti iz ovih zemalja? - Alaha mi, gospođo - odgovori joj Tadž-al-Muluk jasnim, nježnim i divnim glasom - ja ranije nisam kročio nogom u ove krajeve, a zadržao sam se ovdje samo radi razonode. - Neka ti je svaka čast među došljacima! Neka si nam dobro došao! - uzviknu starica. - A kakve si tkanine donio? Pokaži mi nešto lijepo - ta divni mladići donose samo ono što je divno.

Kad je Tadž-al-Muluk čuo te riječi, srce mu ustreptа, te i ne shvati što znače njene riječi, ali mu Aziz namignu i dade mu znak, a onda Tadž-al-Muluk reče: - Imam sve što želiš i donio sam tkanine koje pristaju samo carevima i carskim kćerima. Reci mi za koga su stvari koje hoćeš, da bih ti mogao pokazati tkanine podesne za one čije će biti (a govoreći to, htio je shvatiti značenje staričinih riječi). - Hoću tkaninu za Sit-Dunju, kćerku cara Šahramana - na to će ona, i kad je čuo ime svoje drage, Tadž-al-Muluk se veoma obradova i naredi Azizu: - Donesi mi taj i taj svežanj! - I kad mu je ovaj donio svežanj i razvezao ga pred njim, Tadž-al-Muluk reče starici: - Izaberi ono što joj se sviđa - takve se stvari ne mogu naći u drugih trgovaca. - I starica izabra tkanine za hiljadu dinara, pa ga zapita: - Pošto je ovo? (a razgovarala je s mladićem i češala se dlanom između butina) - i Tadž-al-Muluk joj reče: - Zar da se cjen- kam s tobom oko onoga što tako malo vrijedi! Neka je hvala Alahu što mi je dao da se upoznam s tobom! - Neka je Alah s tobom! Neka me gospod s nebesa sačuva od tvoga divnoga lica. Lice ti je divno, a riječ jasna! Neka je na zdravlje onoj koja će spavati u tvome zagrljaju i stiskati tvoj stas i uživati u tvojoj mladosti, naročito ako je lijepa i krasna kao što si ti! O, dijete moje, kako se zoveš? - zapita ga starica. - Zovem se Tadž-al-Muluk - odgovori joj mladić. - To je ime careva i carske djece, a ti si u trgovačkom odijelu - reče ona, a Aziz prozbori: - Njega su toliko voljeli njegovi roditelji i bliski ljudi i toliko su se dičili njime da su mu nadjenuli to ime. - Imaš pravo! – uzviknu starica. Izbavio nas Alah zla oka i pakosti dušmana i zavidljivaca, mada vaša ljepota može probosti srca! - I potom uze tkanine pa ode, zanesena njegovom ljepotom i krasotom i vitkošću njegova stasa.

I išla je sve dode dok nije došla Sit-Dunji i rekla joj: - O, gospođo, donijela sam ti divnu tkaninu! - Pokaži mi je - reče careva kći, a starica reče: - O, gospođo, opipaj je, oko moje, i pogledaj je! - I Sit-Dunja se začudi tkanini te uzviknu: - O, dado, to je divna tkanina! Nisam takve vidjela u našem gradu. - O, gospođo - odgovori joj starica - onaj koji ju je prodao još je ljepši. Izgleda da je Ridvan otvorio rajska vrata, pa ih je zaboravio te je na njih izišao divni mladić koji prodaje te tkanine. Hoću da noćas spava pored tebe i da ti bude među dojkama. On je dovezao skupocjene tkanine u naš grad, ne bi li se tako proveo, a dovodi u iskušenje one koji ga vide.

Sit-Dunja se nasmije staričinim riječima i uzvikne: - Neka te je stid od Alaha, odvratna starice! Govoriš koješta i više nemaš pameti. Daj mi tu tkaninu da je dobro zagledam - reče ona zatim, te joj starica dade tkaninu, i kad je po drugi put pogleda, careva kći vidje da je ima malo, a da joj je cijena velika, i tkanina joj se svidje, jer takve još nije vidjela u životu.

- Alaha mi, to je divna tkanina! - uzviknu djevojka, a starica joj reče: - O, gospođo, kad bi vidjela onoga čija je, ti bi zacijelo povjerovala da je on ljepši od svih ljudi na zemljinu licu. - Jesi li ga pitala da li mu je što potrebno? Neka nam kaže što mu je potrebno, pa ćemo mu dati to - reče careva kći, a starica joj odgovori, klimajući glavom: - Sačuvao ti Alah tu pronicavost! Alaha mi, njemu je zacijelo nešto potrebno! Baš si pametna! A ima li čovjeka kome nešto nije potrebno? - Otiđi mu - reče joj Sit-Dunja - pa mu isporuči moj pozdrav i reci mu: - Svojim dolaskom učinio si čast našoj zemlji i našem gradu, a ako ti je što potrebno, mi ćemo ti to dati. To nam je na umu i pred očima! - I starica se vrati Tadž-al-Muluku istoga časa, a njemu srce poletje od radosti i veselosti kad ju je ugledao, te joj pođe u susret, pa je uze za ruke i posadije pored sebe. I starica sjedne, a kad se odmorila, ispriča mu što joj je rekla Sit-Dunja, ikad je to čuo, Tadž-al-Muluk se izbezumi od radosti, i grudi mu se raširiše i ispraviše, i veselost mu se useli u srce. - Dobio sam ono što mi je bilo potrebno! - pomisli on i reče starici: - Možda ćeš joj odnijeti moje pismo i donijeti mi njen odgovor? - Slušam i pokoravam se! - odgovori starica, a carević onda naredi Azizu: - Daj mi pero i papir! - I kad mu je Aziz donio to, on uzme pero u ruku i napiše ove stihove:

Pišem ti sada, nado moja, poslanicu
O tome kako patiti moram što nisam s tobom.

I prvi red bit će: vatra se rasplamsa u srcu,
A u drugom pišem o strasti svojoj i osjećaju.
I u trećemu: ja život izgubih i ustrajnost,
A u četvrtom: pa ipak strast cijela ostade.
I peti bit će: kad će te vidjeti oči moje?
A u šestome: kad li će doći daii sastanka?

A ispod toga napisa: »Ovo pismo piše onaj koga je zarobila tuga i koji je zatvoren u tamnicu čežnje, i iz nje ne može biti oslobođen ako ne sagleda susret i blizinu poslije udaljenosti zbog rastanka. Jer njega razdiru muke zbog rastanka i more ga ljubavni jadi.«

Zatim savi pismo, zapečati ga, pa ga preda starici i reče joj: - Predaj ga Sit-Dunji! - a ona mu odgovori: - Slušam i pokoravam se! - Zatim joj Tadž- -al-Muluk dade hiljadu dinara i reče: - O, majčice, primi od mene ovaj poklon u znak moje ljubavi.

I ona uze novac od njega, pa prizva na nj milost i ode. I išla je sve dotle dok nije došla Sit-Dunji, a djevojka je zapita kad ju je ugledala: - O, dado, ono što mu je potrebno i što ište - dat ću mu. - O, gospođo - odgovori starica - on ti je poslao po meni ovo pismo, a ja ne znam šta piše u njemu. - I careva kći uze pismo, pa ga pročita, pa vidje šta u njemu piše i uzviknu: - Otkuda to, i na što sam spala kad mi taj trgovac šalje pismo i moli me da se sastane sa mnom! - I poče se udarati po licu i uzviknu: - Kako to da spadnem na trgovca! Ah, ah! Alaha mi - uzviknu - da se ne bojim Alaha, ubila bih ga, pa bih ga raspela na vratima njegova dućana. - A čega ima u tom pismu što ti je uznemirilo srce i poremetilo um? - zapita je starica. - De, pogledaj da li se žali na uvredu ili ti traži novac za tkaninu! - Teško tebi, u pismu nema toga, u njemu su samo riječi ljubavi i strasti! - uzviknu careva kći. - Sve je to zbog tebe, jer kako bi drukčije taj đavo saznao za mene. - O, gospođo - odgovori joj starica - ti sjediš u svome visokom dvoru, te do tebe ne može nitko dospjeti, pa čak ni ptica koja leti. Neka si ti živa i zdrava i neka ti mladost ne zna za prijekore i ukore. Šta te se tiče što pas laje, kad si ti gospođa, gospodareva kći? Ne osuđuj me zbog toga što sam ti donijela to pismo, ne znajući šta piše u njemu. Ipak će biti bolje za tebe da mu odgovoriš i da mu popriprijetiš smrću. Zabrani mu da bulazni, pa će on učiniti kraj tome i neće ponoviti ništa slično. - Bojim se da me ne zaželi, ako mu pišem - reče Sit-Dunja, ali starica reče: - Kad čuje kako mu prijetiš i kako ga plašiš, odustat će od onoga što je počeo. - Dajte mi papir i pero - viknu onda careva kći, i kad joj dadoše, ona napisa ove stihove:

O, ti što tvrdiš da voliš i da sna nemaš,
I ljubavni jadi da te more i misli tegobne!
Ti moliš mjesec, zabludjeli, da se zbližiš s njim,
Može li tko s mjesecom postići što želi?
Odgovor ti dajem na ono što tražiš ti.
Budi skroman! Opasnosti si se izložio time.
I ako ipak ponoviš ono što si rek'o ranije,
Udarit ću te, znaj, na muke velike.
Tako mi onog što nas sazda iz krvi zgusnute
I što suncu i mjesecu dade blistavi sjaj!
Doista, ako ponoviš ono što si rek'o ranije,
Ja ću te, bogme, raspeti, na drvetu palmovom!

Potom savi pismo, pa ga dade starici i reče: - Predaj mu to i reci mu: - Nemoj više tako pisati! - I starica joj odgovori: - Slušam i pokoravam se!

I ona uze pismo, sva radosna, pa ode svojoj kući i prenoći u njoj, a kad nastade jutro, uputi se u Tadž-al-Mulukov dućan, i vidje da je mladić čeka.

I mladić zamalo što nije poletio od radosti kad ju je ugledao, a kad mu se ona približila, on joj pođe u susret i posadi je pored sebe. I starica izvadi pisamce, pa ga dade mladiću i reče mu: - Pročitaj što u njemu piše! - I doda: — Sit- -Dunja se naljutila kad je pročitala tvoje pismo, ali sam je ja zagovarala i šalila se s njom dok se nije nasmijala, te je tako postala blaža prema tebi i odgovorila ti! - Tadž-al-Muluk joj se zahvali na tome i naredi Azizu da joj da hiljadu dinara, a zatim pročita pismo, pa brižnu u gorak plač kad vidje što piše u njemu, te i starici omekša srce i

bješe joj teško da gleda kako mladić plače i tuguje. — O, dijete moje, šta je to u tom pismu što te je nagnalo da plačeš? - zapita ona, a mladić joj odgovori: - Ona mi prijeti da će me ubiti i da će me raspeti, i zabranjuje mi da joj šaljem pisma, a ako joj ne pišem - bolje je da umrem nego da živim. Uzmi, dakle, moj odgovor na njeno pismo, pa neka čini šta hoće. - Neka ti je živa mladost! - uzviknu starica. - Ja ću se svakako izložiti opasnosti zajedno s tobom, ali ću ispuniti tvoju želju i dovest ću te do onoga što ti je na umu. - Nagradit ću te za sve što budeš učinila, i vidjet ćeš da će nagrada biti odmjerena prema tvojim postupcima - odgovori joj Tadž-al-Muluk. - Ti imaš iskustva u upravljanju ljudima i poznata su ti sva nepoštena sredstva. Sve što je teško, tebi je lako, a svaka stvar je u Alahovoj ruci. - I potom uze list papira, pa napisa na njemu ove stihove:

Ona mi prijeti ubojstvom - o, smrti moja,
Ali smrt je odmor za me, a mrijeti suđeno mi je.
Slađa je smrt zaljubljenom no život dugi ovaj,
Kada ga tuga mori i kada ga draga neće.
Alahom molim vas, dođite onom što voli -
Nema on zaštitnika, već rob je vaš zarobljeni.
Budite blaži, jer vas volim, gospodari!
Tko voli slobodnoga, uvijek je nevin, znajte.

Potom duboko uzdahnu i tako zaplaka da je zaplakala i starica, i zatim, ona uze od njega pisamce, pa mu reče: - Umiri svoju dušu i osvježi oči! Ja ću te na svaki način dovesti do cilja ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset četvrta noć, ona reče:

134. NOĆ

- Doprlo mi jedoušiju, o sretni care, da je starica rekla Tadž-al-Muluku: - Umiri svoju dušu i osvježi oči! Ja ću te na svaki način dovesti do cilja. A potom se podigne, pa ga ostavi kao na žeravici i ode Sit-Dunji, i vidje da se ona promijenila u licu od gnjeva zbog Tadž-al-Mulukova pisma. I starica joj preda pismo, a ona se još više razgnjevi i reče: - Nisam li ti rekla da će me poželjeti? - A kakav je taj pas što te može poželjeti! - uzviknu starica, a Sit-Dunja joj reče: - Otiđi i reci mu: - Ako mi i ubuduće budeš pisao pismo, odsjeći ću ti glavu! - Napiši mu te riječi u pismu, a ja ću mu odnijeti pismo, ne bi li se što više uplašio - reče starica, te Sit-Dunja uze list papira i na njemu napisa ove stihove:

O, ti što nisi mario za varljivost slučaja,
Nit' si u stanju bio da se s milima zbližiš,
Do Medvjeda hoćeš da dospiješ, obmanuti,
A ni do sjajnog mjeseca još nisi mogao stići.
Pa kako se nadaš i hoćeš da se zbližiš sa mnom
I žudiš da sretan budeš, stežući moj vitki stas?
Okani se cilja tog, bojeć' se moje jarosti
U mračni dan kad glava osijedjeti može.

Potom savije pismo i preda ga starici, a starica ga uzme i ode Tadž-al- -Muluku, i mladić skoči na noge kad je vidje i uzviknu: - Ne lišio me Alah blagoslava koji mi donosiš svojim dolaskom! - Uzmi odgovor na svoje pismo - reče starica, a mladić ga uzme, pa gorko zaplače kad ga je pročitao te uzviknu:

- Želio bih da me netko ubije sada, pa bih se odmorio! Doista, lakša bi mi bila smrt no ovo što se sada zbiva sa mnom! - I uze papir i pero pa napisa pismo u kojem navede ove stihove:

Željena! Ne želi da budeš daleka i surova!
Dođi onom što voli i što u ljubav utonu,
Ne misli da živjet' mogu kad si surova tako,
I duša spremna je da ode od mene i od dragih.

Potom savi pismo, pa ga preda starici i reče joj: - Ne osuđuj me! - I naredi Azizu da starici

da deset hiljada dinara i reče: - O, majčice, poslije ovog pisma doći će do potpunog zbliženja ili do potpunog raskida. - A starica mu odgovori: - O, dijete moje, hoću samo ono što je dobro za tebe i želim da je ona pored tebe, jer si ti mjesec koji sja jarkom svjetlošću, a ona je sunce koje se rađa. Ako vas ne sastavim, neće biti nikakve koristi od moga života. Provela sam svoj vijek služeći se podmuklošću i prijevarom i doživjela sam devedesetu, pa kako onda da nemam toliko snage da sastavim dvoje za ono što je zabranjeno?

I starica se oprosti s njim, umiri mu srce i ode, i išla je sve dotle dok nije došla Sit-Dunji, a pisamce bješe sakrila u kosi. I kad je sjela pored djevojke, starica se počeša po glavi i reče: - O, gospođo, možda ćeš me malo biskati, odavno nisam išla u kupatilo. - I Sit-Dunja zasuka rukave do lakata, opusti staričinu kosu i poče je biskati, a pisamce ispade starici iz kose. I Sit-Dunja ga ugleda, pa zapita: - Kakvo je to pismo? - A starica odgovori: - Sjedila sam u dućanu onoga trgovca, pa se to pisamce svakako zakačilo za mene. - Daj mi ga, pa ću mu ga odnijeti, možda je u njemu neki račun koji mu je potreban.

No Sit-Dunja otvori pisamce, pa ga pročita i vidje šta u njemu piše te reče starici: - To je jedno od tvojih lukavstava. Da me nisi odgojila, sad bih te udarila. Alah mi je poslao toga trgovca i sve ono što mi se dogodilo - iz tvoje glave. Ne znam iz kojih nam je zemalja došao taj trgovac, i nitko se ne može odvažiti na to osim njega. Bojim se da se ta moja stvar ne otkrije, to prije što je to čovjek drugoga porijekla i što mi nije ravan. - I starica joj se približi, pa joj reče: - Nitko ne može izgovoriti takve riječi iz straha od tvoje jarosti i iz poštovanja prema tvome ocu. Neće biti nikakva zla ako mu odgovoriš. - O, dado - uzviknu careva kći - kako se osmjelio taj sotona da tako što kaže, ne bojeći se sultanove jarosti? - Ne znam šta da radim s njim: ako naredim da ga ubiju, neće biti pravo; a ako ga ostavim, bit će još drskiji. - Napiši mu pismo, možda će te se okaniti - reče starica, i onda careva kći zatraži list papira i pero:

Dug je već prijekora niz i glupo je goniti tebe
    I dugo li ću ti u stihovima zabranjivati to?
Zabrane želju tvoju pojačale su samo,
    I bit ćeš zadovoljan ti, ako ja tajnu krijem.
Pa taji ljubav svoju, ne drzni se da je odaš,
    A ako što kažeš, ja te slušati neću.
A ako ponoviš samo ono što si ranije rek'o,
    Ptica će rastavilja doletjet' tebi s krikom.
I smrt će jurnuti brzo na te, nemilosrdna
    I samo pod zemljom ti ćeš sklonište vječno naći.
I bliske si, prevareni, u tuzi ostavio,
    I rastavši se s tobom plakat će cijeloga vijeka.

Potom savi pismo, pa ga preda starici, a ona ga uzme i ode Tadž-al-Muluku i preda mu pismo, i mladić pročita pismo i vidje da careva kći ima okrutno srce i da neće dospjeti do nje. I požali se veziru i zatraži od njega da skroji neki dobar plan, a vezir mu reče: - Znaj da će ti s njom biti od koristi samo jedno: - Napiši joj pismo i pomoli se Alahu da se razgnjevi na nju. - O, brate, o, Azize, napiši joj ti pismo mjesto mene, kako znaš! - reče mladić, a Aziz uze list papira, pa napisa ove stihove:

Gospode, petoricom mudraca preklinjem te, spasi me,
    I onu što me muči natjeraj da za mnom tuguje!
Ti znaš da mi se čini da je sav uzduh plamen.
    Onaj kog volim okrutan je i ne zna za sažaljene.
Dokle ću prema njoj ja nježan biti, mučeć' se,
    I dokle će me ona, nemoćna, mučiti još?
Bludim po mukama ja, a kraja mučenju nema,
    Ne vidim pomoći tuđe, gospode, pomozi mi!
I kako da zaboravim da je volim sada,
    I nju da zaboravim, kad u ljubavi ustrajnost izgubih?

O, ti što mi ne daš da slasti ljubavne znam,
Ne bojiš li se nesreće i sudbe prevrtljive?
O, veseo je život tvoj, dok ja zbog tebe ostavih
I drage, i zavičaj svoj, i sad sam u tuđini.

Zatim Aziz savi pismo i preda ga Tadž-al-Muluku, a ovaj ga pročita, i ono mu se svidje, te ga preda starici, a ona ode s njim Sit-Dunji i dade joj ga. I kad careva kći pročita pismo i vidje šta u njemu piše, silno se razgnjevi i uzvikne:

- Sve što mi se dogodilo poteklo je iz glave ove odvratne starice! - I ona pozove robinje i eunuhe, pa im reče: - Uhvatite ovu gadnu staricu, pa je izudarajte sandalama! - I oni je udarahu sandalama dok se nije onesvijestila, a kad se starica osviјestila, careva kći joj reče: - O, gadna starice, da se ne bojim Alaha, doista bih te ubila! Izudarajte je još jedanput! - reče ona zatim, te staricu udarahu dok se nije i opet onesvijestila, a zatim careva kći naredi da je vuku po zemlji i da je bace iza vrata, te staricu povukoše s licem okrenutim zemlji i baciše je pored vrata, a kad se osvijestila, starica pođe kući, čas idući čas sjedajući, dok nije došla do kuće.

I kod kuće ona sačeka jutro, pa ustade i ode Tadž-al-Muluku i ispriča mu sve što joj se dogodilo, i careviću to bi žao, te joj reče: - Žao mi je, o, majčice, što ti se dogodilo, ali je sve suđeno i unaprijed određeno. - A starica mu reče:

- Umiri svoju dušu i osvježi oči! Neću prestati da se trudim dok te ne sastavim s njom i dok te ne odvedem onoj razvratnici što me je ožegla batinama. - Kaži mi zašto ona mrzi muškarce - reče joj Tadž-al-Muluk. - Zato što je sanjala san koji je izazvao tu njenu mržnju - odgovori starica. - A kakav je to san? - zapita Tadž-al-Muluk, a starica odgovori: - Spavala je nekako noću i vidjela kako je lovac razapeo mrežu na zemlji, a oko nje prosuo pšenicu, pa je sam sjeo blizu nje, i nije bilo ptice koja nije sletjela na mrežu. A među tim pticama vidjela je dva golubića, mužjaka i ženku. I careva kćerka gleda u mrežu i vidi da se mužjakova noga zaplela u mrežu, i sve se ptice razletješe i napustiše ga, ali mu se vrati njegova ženka, pa je malo kružila nad njim, a onda je sletjela i približila se mreži (a lovac je nije primijetio). I poče kljucati petlju u koju se zaplela mužjakova noga, i vukla je kljunom dok nije oslobodila golubićevu nogu iz mreže, pa oboje odletješe. I poslije toga dođe lovac, pa ispravi mrežu i sjedne podalje, i ne prođe više od jednog sata, a ptice doletješe i u mrežu se zaplete ženka. I sve ptice odletješe, a među njima i mužjak, i on se ne vrati svojoj ženki, a lovac dođe, pa uhvati ženku i zakla je. I careva kći se prenu iza sna uplašena, pa uzviknu: - Svi su mužjaci kao on, u njima nema ničega dobrog, i ni u jednome muškarcu nema ničega dobrog za žene!

Kad je starica završila priču, Tadž-al-Muluk joj reče: - Hoću da je pogledam samo jedanput, pa ma i umro zbog toga. Smisli neko lukavstvo, kako bih je vidio. - Znaj - reče mu starica - da ona ima vrt ispod dvora po kojem se šeta, i da dolazi u nj po jedanput svakog mjeseca, ulazeći na tajna vrata. Za deset dana bit će joj vrijeme da iziđe u šetnju, a kad ona zaželi da se šeta, ja ću ti doći i javit ću ti to, ne bi li došao i sreo se s njom. Potrudi se da ne napustiš vrt: možda će joj ljubav prema tebi prirasti za srce kad ugleda tvoju ljepotu i krasotu. Ta ljubav je glavni uzrok združivanja! - I Tadž-al-Muluk joj odgovori:

- Slušam i pokoravam se! - a zatim ustane i iziđe iz dućana zajedno s Azizom, a povede i staricu, pa odoše kući u kojoj stanovahu i pokazaše je starici. I Tadž-al-Muluk reče Azizu: - O, brate, dućan mi više nije potreban! Već je učinjeno ono zbog čega mi je bio potreban, te ti ga poklanjam sa svim onim što se nalazi u njemu, jer si ti otišao sa mnom u tuđinu i ostavio si svoju zemlju.

Potom su sjedili i razgovarali i Tadž-al-Muluk se raspitivao o Azizovu čudnom stanju i o onome što mu se dogodilo, i Aziz mu je pričao šta je sve morao podnijeti, a zatim su otišli veziru i saopćili mu što je odlučio Tadž-al- -Maluk. - Šta da radimo? - zapitaše ga, a on im reče: - Hajdemo u vrt. - I onda svi obukoše najljepše odijelo koje su imali, pa iziđoše, a iza njih išla su tri roba, i tako se uputiše u vrt i vidješe da tamo ima mnogo drveća i da su oluci puni vode, i ugledaše vrtlara koji je sjedio pored vrata. I pozdraviše vrtlara, a on im odgovori na pozdrav, i onda mu vezir pruži sto dinara i reče mu: - Hoću da ovo uzmeš za trošak i da nam kupiš što za jelo. Mi smo tuđinci, a sa mnom su ovi mladići, pa mi se prohtjelo da se prošetam s njima po vrtu. - I vrtlar uzme novac, pa mu reče: - Uđite i šetajte se, cio vrt vam je na raspolaganju. Sjednite tu, dok vam ne donesem što za jelo. - Zatim ode na trg, a kad vrtlar ode na trg, vezir,

Tadž-al-Muluk i Aziz uđoše u vrt, i ne prođe ni sat, a vrtlar se vrati s pečenim janjetom i kruhom mekim kao pamuk, pa sve to stavi pred njih, te su jeli i pili; zatim im vrtlar donese poslastice, te se zasladiše, pa dpraše ruke i sjedoše da razgovaraju. - Reci mi da li je ovo tvoj vrt, ili ga uzimaš pod zakup - upita ga vezir. - Nije moj, već svojina careve kćeri Sit-Dunje - odgovori starac. - A koliko ti plaćaju na mjesec? - zapita vezir, a vrtlar odgovori: - Jedan dinar, ne više. - I vezir zagleda vrt i vidje u njemu visok dvor, samo što bješe oronuo. - O, starče - reče on - hoću da učinim ovdje dobro po kojem ćeš me spominjati. - A kakvo dobro hoćeš učiniti? - zapita starac, a vezir reče: - Uzmi tri stotine dinara. - I kad je čuo kako se spominje zlato, vrtlar uzviknu: - O, gospodaru, čini šta hoćeš. - A vezir mu dade novac i reče mu:

- Ako ushtije veliki Alah, učinit ćemo dobro na ovome mjestu.

I zatim napustiše vrtlara, pa odoše u svoju kuću i prespavaše tu noć, a sutradan vezir posla krečioca i crtača i majstora-zlatara, pa im donese sav alat koji im je bio potreban, odvede ih u vrt i naredi da okreče dvor i da ga ukrase svakojakim crtežima. A zatim naredi da mu donesu zlata i plave boje, pa naredi crtaču: - Nasred ovoga zida izradi mi sliku čovjeka lovca, kako je razapeo mrežu, pa su na nju sletjele ptice i golubica, kojoj se zapleo kljun u mrežu.

Kad je crtač izradio sliku na jednoj strani i završio crtanje, vezir mu reče:

- Naslikaj to isto i na drugoj strani, samo izradi sliku same golubice u mreži, i lovca kako ju je uhvatio i kako joj prinosi nož pod vrat, a s druge strane izradi sliku velike grabljivice kako je uhvatila goluba mužjaka i zarila mu kandže u tijelo. - I crtač izradi sve to, a kad završiše sve što im bješe spomenuo vezir, ovaj im plati i oni odoše, a udaljiše se vezir i oni koji bijahu s njim, i oprostiše se s vrtlarom, pa se uputiše kući. I sjedili su tako i razgovarali, a Tadž-al-Muluk reče Azizu: - O, brate, izgovori mi neke stihove, možda će mi laknuti na duši i možda će me napustiti ove misli, pa će se ohladiti plamen ognja u mome srcu. - I onda Aziz izgovori otegnutim glasom ove stihove:

Sve ono što zaljubljeni rekoše o jadima,
Ja sam iskusio sam i postojanost je slaba moja.
A ako suzom mojom zahtiješ da se napiješ -
Velika su mora tih suza za one koji žeđaju.
A kad zaželiš da vidiš šta sve učini
Sa zaljubljenim ruka ljubavi, na tijelo mi pogledaj.

Kad je Aziz završio te stihove, Tadž-al-Muluk se začudi čuvši kako ih je rječito i lijepo izgovorio, te uzviknu: - Razbio si jedan dio moje brige! - A vezir reče: - Drevnima je padalo u dio da iznenađuju slušaoce. - Ako ti je palo na pamet što slično tome, ded da čujem čega se sjećaš od tih nježnih stihova, pa nastavi razgovor - reče Tadž-al-Muluk - a vezir izgovori otegnutim glasom:

Ranije mišljah da se ljubav tvoja kupiti može
Ili poklonima ili ljepotom lica divnih.
I mišljah, glupak: lako ću steći ljubav tvoju,
Iako ona šatre tolike duše uzvišene.
I vidjeh tad da voljenoga obdaruješ ti,
Kad ga izbereš skupim poklonima.
I saznah tada da te lukavstvom dobiti neću,
I krilom glavu pokrih ja s tugom tad.
I gnijezdo ljubavi za stan svoj izabrah ja.
I jutrom sam tamo i predveče - uvijek.

Evo šta je bilo s njima.

A što se tiče starice, ona se sasvim osamila u svojoj kući. I careva kći zaželje da se prošeta po vrtu (a izlazila je samo sa staricom), te posla po nju i pomiri se s njom i umiri je i reče joj: - Hoću da iziđem u vrt i da pogledam drveće i voće, ne bi li mi laknulo na duši od mirisa cvijeća. - A starica odgovori: - Slušam i pokoravam se, ali hoću da odem do kuće, da se obučem, a poslije ću doći! - Idi kući i nemoj se dugo zadržati - odgovori joj careva kći, i starica ode i uputi se Tadž-al-Muluku i reče mu: - Spremi se, obuci najljepše odijelo, pa hajde u vrt! Otiđi vrtlaru, pa se

pozdravi s njim i sakrij se u vrtu. - Slušam i pokoravam se! - odgovori carević, i starica ugovori s njim kakve će mu znakove davati, pa ode Sit-Dunji, a poslije njena odlaska vezir i Aziz obukoše Tadž-al-Muluku jedno od najraskošnijih carskih odijela, koje je vrijedilo pet hiljada dinara, i opasaše mu zlatan pojas, ukrašen dragim kamenjem i skupocjenim ukrasima, pa odoše u vrt, a kad dođoše na vrata, vidješe da vrtlar sjedi u vrtu. I vrtlar skoči na noge kad vidje carevića i dočeka ga s uvaženjem i poštovanjem, pa mu otvori vrata i reče mu: - Uđi i prošetaj se po vrtu. - A vrtlar nije znao da će toga dana careva kći doći u vrt.

I Tadž-al-Muluk uđe u vrt i nije proveo u njemu više od jednoga sata, a odjednom začu šum, i nije stigao ni da se pribere, a eunusi i robinje uđoše na tajna vrata. I vrtlar ode Tadž-al-Muluku, kad ih vidje, i javi mu da je došla careva kćerka i reče mu: - O, gospodaru, šta ćemo sad? - Neće te snaći nikakvo zlo; ja ću se sakriti negdje u vrtu - odgovori carević, i vrtlar mu savjetova da se sakrije što bolje može, pa ga ostavi i ode, a kad je careva kći s robinjama i staricom ušla u vrt, starica reče u sebi: - Dok su eunusi s nama, nećemo postići cilja!

- O, gospođo - obrati se ona carevoj kćeri - reći ću ti nešto u čemu će biti odmora za tvoje srce. - Reci mi šta imaš da mi kažeš - odgovori careva kći, a starica reče: - O, gospođo, ovi eunusi ti sad nisu potrebni i neće ti laknuti na duši dok su oni s nama. Reci im da idu! - Imaš pravo - odgovori joj Sit-Dunja, pa vrati eunuhe, a malo poslije pođe po vrtu, i Tadž-al-Muluk stade gledati i nju i njenu ljepotu i krasotu, a ona to nije znala. I mladić bi se onesvijestio kad god bi pogledao u nju, a starica je polako odvodila carevu kćerku, razgovarajući s njom, dok je nije dovela do dvora na čijim su zidovima bile izrađene slike po vezirovu naređenju. I careva kći priđe dvoru, pa pogleda slike i vidje ptice, lovce i golubove i uzviknu: - Neka je hvala Alahu! To je baš kao ono što sam sanjala! - I poče razgledati slike ptica, lovca i mreže, čudeći se, i reče: - O, dado, ja sam kudila muškarce, ali pogledaj kako je lovac zaklao ženku, a mužjak je odletio i htio da joj se vrati, ali je na nj naišla grabljivica i rastrgala ga. - A starica se pretvarala da to ne zna i odvraćala pažnju careve kćeri razgovarajući s njom dok se ne približiše mjestu gdje se sakrio Tadž-al-Muluk, a onda mu starica dade znak da dođe pod dvorske prozore.

Sit-Dunja u to vrijeme baci pogled i primijeti mladića i vidje da je lijep i da mu je vitak stas. - O, dado - uzviknu ona - odakle li je taj divni mladić? - I starica joj odgovori: - Ne znam, samo mislim da je to sin nekog velikog cara, jer ljepši i krasniji ne može biti. - I Sit-Dunja se izbezumi od ljubavi prema njemu, i pokidaše se lanci ii koje je bila okovana, i zanese je mladićeva ljepota i njegov vitki stas. I u duši joj se uzburka strast, te reče starici: - O, dado, doista je lijep taj mladić! - A starica joj odgovori: - Imaš pravo, gospođo! - I potom starica dade znak mladiću da ode kući, a u njegovoj duši bješe buknula vatra strasti i bjehu ga obuzeli ljubav i bezumlje. I on pođe, ne zastajući, pa se oprosti s vrtlarom i uputi se kući, i čežnja za voljenom djevojkom uzburka mu dušu, ali se on ne usprotivi staričinom naređenju. I mladić ispriča veziru i Azizu da mu je starica dala znak da ode kući, te ga obojica počeše savjetovati da se strpi, i rekoše mu: - Da starica nije znala da je za tebe dobro da odeš kući, ona ti ne bi ni kazala da to učiniš.

Eto šta je bilo s Tadž-al-Mulukom, vezirom i Azizom.

Što se pak tiče careve kćeri Sit-Dunje, nju je savladala strast, a njena ljubav i njeno bezumlje bili su veliki, te ona reče starici: - Ja znam da me samo ti možeš sastaviti s onim mladićem. - Neka me sačuva Alah sotone zasutog kamenjem! - uzvikne starica. - Ta nisi htjela muškarce, pa otkud da te snađe nevolja da zavoliš njega? Ali, Alaha mi, nitko ne pristaje bolje uz tvoju mladost nego on. - O, dado - reče Sit-Dunja - priteci mi u pomoć i pomozi mi da se sastanem s njim, pa ću ti dati hiljadu dinara i haljinu od hiljadu dinara, a ako mi ne pomogneš da se zbližim s njim, bez sumnje ću umrijeti. - Idi u dvor, a ja ću se postarati da vas sastavim i žrtvovat ću svoju dušu, samo da vam učinim po volji - reče starica, i onda Sit-Dunja ode u dvor, a starica se uputi Tadž-al- -Muluku, i carević pođe u susret kad ju je ugledao i iskaže joj čast i poštovanje.

On posadi staricu pored sebe, a ona mu reče: - Pošlo mi je za rukom lukavstvo! - I ispriča mu šta joj se dogodilo sa Sit-Dunjom. - Kad ćemo se sresti? - zapita carević, a starica mu odgovori: - Sutra. - I Tadž-al-Muluk joj dade hiljadu dinara i haljinu od hiljadu dinara, a ona uze to i ode.

I starica je išla dok nije došla Sit-Dunji, i careva kći je zapita: - O, dado, kakve mi vijesti donosiš o dragome? - A starica joj reče: - Saznala sam gdje živi, a sutra ću ti doći s njim. - I Sit-Dunja se obradova pa joj dade hiljadu dinara i haljinu od hiljadu dinara, a starica uze to i ode kući, i spavaše u njoj do jutra. A zatim iziđe i uputi se Tadž-al-Muluku, pa ga obuče u ženske

haljine i reče mu: - Hajde za mnom i koračaj njišući se, ali se ne žuri i nemoj se okretati ako ti tko što kaže.

I pošto je tako poučila Tadž-al-Muluka, starica iziđe, pa i on iziđe za njom, obučeft kao žensko, i ona ga poče učiti i hrabriti, da se ne bi bojao. I tako su išli dok nisu došli na vrata dvora, a onda starica uđe, a carević za njom, i prolazili su kroz vrata i prolaze dok nisu prošli sedmora vrata. A kad prođoše sedmim vratima, starica reče Tadž-al-Muluku: - Okreni svoje srce, a kad ti viknem i kad ti kažem: - Hej, djevojko, prođi! - idi ne oklijevajući i požuri se, a kako uđeš u prolaz, pogledaj ulijevo i vidjet ćeš prostoriju s mnogim vratima. Odbroj petora vrata, pa uđi na šesta: ono što želiš, nalazi se tamo. - A kuda ćeš ti? - zapita Tadž-al-Muluk, a starica reče: - Neću nikuda, ali ću možda zakasniti da dođem, i možda će me zadržati najstariji eunuh, te ću se zagovoriti s njim.

I ona pođe, a carević za njom, i tako dođoše do onih vrata pored kojih je sjedio najstariji eunuh. I eunuh vidje da sa staricom ide Tadž-al-Muluk obučen kao robinja, te je zapita: - Kakva je to robinja s tobom? - To je ona robinja o kojoj je Sit-Dunja čula da zna sve poslove, i careva kćerka hoće da je kupi - odgovori starica, ali eunuh uzviknu: - Ne znam ja ni za robinje niti za koga drugog, a nitko neće ući dok ga ne pregledam, kao što mi je naredio čar ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset peta noć, ona reče:

135. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vratar rekao starici: - Ne znam ja ni robinje niti za koga drugog, i nitko neće ući dok ga ne pregledam, kao što mi je naredio car. - A starica uzviknu s gnjevnim izrazom lica: - Znam da si pametan i dobro odgojen čovjek, a ako si se promijenio, ja ću reći carevoj kćeri da nisi pustio njenu robinju. - A zatim viknu Tadž-al-Muluku: - Prođi, djevojko! - I carević uđe u unutrašnji dio prolaza, kao što mu je ona naredila, a eunuh ušutje i ne reče ništa. A zatim Tadž-al-Muluk odbroji petora vrata, pa uđe na šesta i vidje Sit-Dunju gdje stoji i čeka ga. I careva kći vidje Tadž-al-Muluka i prepozna ga i pritisnu mladića na grudi, a i on pritisnu nju na svoje grudi, a zatim im dođe starica, pa nađe načina da udalji robinje, bojeći se sramote. - Budi ti vratarica - reče Sit-Dunja starici, a potom ostade nasamo s Tadž-al-Mulukom, i njih se dvoje ne prestadoše grliti, stezati i preplетati noge do same zore, a kad se približi jutro, Sit-Dunja iziđe i zatvori vrata za sobom, pa ode u drugu sobu i sjedne tamo, kao uvijek. I dođoše joj robinje, a ona im učini ono za što su je molile, i porazgovara s njima i reče im: - A sad idite, hoću da se malo zabavljam sama. - Te robinje iziđoše, i careva kći ode Tadž-al- -Muluku, a poslije im dođe i starica s nekim jelom, te su jeli i milovali se do same zore, i starica zatvori vrata na njihovoj odaji kao i prvoga dana, te oni nisu prestajali s tim mjesec dana.

Eto šta je bilo s Tadž-al-Mulukom i Sit-Dunjom.

Što se pak tiče vezira i Aziza, njima je bilo jasno, poslije Tadž-al-Mulukova odlaska u dvor careve kćeri i poslije tolikog njegova zadržavanja u njemu, da on neće otuda ni izići i da će bez sumnje poginuti. - O, roditelju moj, šta ćeš raditi? - zapita Aziz vezira, a ovaj mu reče: - O, dijete moje, težak je to posao, a ako se ne vratimo njegovu ocu i ne izvijestimo ga o tome, on će nas ukoriti.

I oni se spremiše istoga časa i trenutka, pa pođoše u Zelenu zemlju i u zemlju Dvaju stupova u kojoj bijaše prijestolnica cara Sulejman-Šaha, i prelažahu preko dolina i noću i danju dok ne dođoše caru Sulejman-Šahu i dok mu ne ispričaše šta se dogodilo s njegovim sinom: od onoga vremena kad je ušao u dvor careve kćeri oni nisu čuli glasa o njemu. I onda se pred carevim očima ukaza sudnji dan, i njega obuze gorko kajanje, te naredi da se pokličima razglasi rat u njegovu carstvu, i vojska se okupi u okolini grada, i za nju razapeše šatore, i car je sjedio u svome šatoru dok se nije skupila vojska iz svih oblasti, a podanici su voljeli cara zbog njegove velike pravednosti i milosti, i on se stavi na čelo goleme vojske, pa pođe tražiti svoga sina Tadž-al-Muluka.

Eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče Tadž-al-Muluka i Sit-Dunje, oni provedoše tako pola godine voleći se sve više svakog dana, i Tadž-al-Muluka obuzeše tako velike strasti, bezumlje, ljubav i uzbuđenje da je odao Sit-Dunji ono što je tajio od nje, te joj reče: - Znaj, o, draga mome srcu i mojoj duši, ukoliko duže ostajem s tobom, utoliko su veći moja ljubav, moje bezumlje i moja strast, jer nisam

postigao sve ono što sam želio. - A što to želiš, o, svjetlosti očiju mojih i plode moje duše? - zapita ga ona. - Ako hoćeš nešto više od grljenja, stiskanja i obavijanja nogu oko nogu, učini ono što ti godi; ta u Alaha nema za nas sudrugova. - Neću ja to - reče Tadž-al-Muluk. - Ja želim da ti kažen tko sam ja doista. Znaj da ja nisam trgovac, ne, ja sam car, carev sin, a moj otac je veliki car Sulejman-Šah, koji je poslao svoga vezira kao svog poslanika tvome ocu da te isprosi za mene, i kad ti je ta vijest doprla do ušiju, ti nisi na to pristala. - I on joj ispriča svoju povijest od početka do kraja (a od ponavljanja nema koristi) i reče: - Sada hoću da odem svome ocu, ne bi li on poslao svoga poslanika tvome roditelju da te zaprosi od njega, i onda ćemo se smiriti. - I Sit-Dunja se veoma obradovala kad je čula te riječi, jer su one bile u skladu s njenom željom, i oni zaspaše, pošto su se složili u tome. I dogodi se, po onome što je unaprijed suđeno, da ih te noći, za razliku od drugih noći, savlada san, te su spavali dok se ne rodi sunce.

A baš u to vrijeme car Šahraman je sjedio na prijestolju svoga carstva, i emiri koji upravljahu po njegovim naređenjima bijahu pred njim, kad mu najednom dođe starješina zlatara s velikom kutijom u rukama. On priđe, pa otvori kutiju pred carem i izvadi iz nje malu kutiju koja je vrijedila sto hiljada dinara, toliko je u njoj bilo biserja, korunda i smaragda, koje nije mogao imati nijedan car ni u kojoj zemlji, i car vidje kutiju, a njena ljepota ga zadivi, te se okrene najstarijem eunuhu, kome se bilo dogodilo sa staricom ono što mu se dogodilo, i reče mu: - Hej, Kafure, uzmi ovu kutiju, pa je odnesi Sit-Dunji! - I eunuh je uzme i ode. I on dođe do sobe careve kćeri i vidje da su zatvorena vrata na njoj, a da starica spava na pragu. - Koje je već vrijeme, a vi još spavate! - uzviknu eunuh, a starica se prenu iza sna kad je čula njegove riječi i poplaši se. - Počekaj, donijet ću ti ključ - reče mu ona, pa otrči kud su je oči vodile, bježeći od eunuha, i to je sve što je bilo s njom.

Što se pak tiče eunuha, on je vidio da se starica zbunila, te razbi vrata, i uđe u sobu, i vidje Sit-Dunju u Tadž-al-Mulukovu zagrljaju, a oboje su spavali. Kadto vidje, eunuh se zbuni, ne znajući što da čini, i već htjede da se vrati caru, ali se uto probudi Sit-Dunja i ugleda ga. I ona se promijeni u licu, pro- blijedi i uzvikne: — O, Kafure, zakloni ono što je zaklonio Alah! - A eunuh joj odgovori: - Ja ne mogu ništa sakriti od cara!

Potom eunuh zatvori vrata na njihovoj sobi i vrati se caru, a car ga zapita:

- Jesi li predao kutiju svojoj gospođi? - A eunuh mu odgovori: - Uzmi kutiju, evo ti je! Ja ništa ne mogu sakriti od tebe. Znaj da sam pored Sit-Dunje vidio jednog lijepog mladića kako spava s njom u istoj postelji, a bjehu zagrljeni. - I car naredi da mu dovedu oboje, a kad oni dođoše, on viknu: - Šta je to? - I obuze ga veliki gnjev, te uze bič i htjede njime udariti Tadž-al-Muluka, ali Sit-Dunja pojuri k ocu i reče mu: - Prije ubij mene nego njega! - I car izgrdi djevojku, pa naredi da je odvedu u sobu, a potom se obrati Tadž-al-Muluku i reče mu: - Teško tebi, tko si ti, i tko ti je otac, i kako si se drznuo da posegneš na moju kćer? - Znaj, o, care - odgovori mu Tadž-al-Muluk - ako me ubiješ, poginut ćeš i sam, pa ćeš se kajati, a kajat će se i žitelji tvoga carstva. - I car ga zapita: - A zašto? - I mladić mu odgovori: - Znaj da sam ja sin cara Sulejman-Šaha, i da ti nećeš ni saznati kad će ti on doći s konjanicima i pješacima.

Kad je čuo te riječi, car Šahraman htjede odgoditi pogubljenje mladića te ga baciti u tamnicu, ne bi li vidio je li tačno ono što mu je on rekao, ali mu vezir reče: - O, care našeg vremena, po mome mišljenju treba što prije ubiti toga nevaljalca, ta on se osmjelio da posegne na carske kćeri. - I onda car viknu krvniku: - Odsijeci mu glavu, to je varalica!

I krvnik zgrabi Tadž-al-Muluka, pa zategne konopce na njemu i podigne ruku, tražeći odobrenje od emira i prvi i drugi put, jer je htio da se to nekako odgodi. I car viknu na nj: - Dokle ćeš tražiti odobrenje? Ako ga još jednom zatražiš, ja ću tebi odsjeći glavu! - I krvnik tako podiže ruku da su mu se vidjele dlake pod pazuhom, i već htjede odsjeći glavu mladiću ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset šesta noć, ona reče:

136. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je krvnik tako podigao ruku da su mu se vidjele dlake pod pazuhom i da je već htio odsjeći glavu mladiću, kadli se odjednom začu gromka vika, te ljudi počeše zatvarati dućane. - Nemoj žuriti! - reče onda car krvniku, pa posla čovjeka da vidi šta je to, a poslanik ode i vrati se i reče: - Vidio sam vojsku sličnu burnome moru na kojem se sudaraju valovi, a njihova konjica tako juri da se zemlja trese, i ne znam šta je to. - I car se zbuni i

poplaši da mu ne oduzmu carstvo, te se obrati svome veziru i zapita ga: - Zar nitko od naših ratnika nije išao da udari na tu vojsku?

Car i ne stiže da izgovori te riječi, a dođe mu dvorjanin s poslanicima cara koji se približavao, među kojima bijaše i vezir. I vezir prvi pozdravi cara, a ovaj se podigne na noge pred gostima i reče im da mu priđu i zapita ih zašto su došli, te ustade vezir koji bješe među njima, pa priđe caru i reče mu: - Znaj da je onaj koji je ušao u tvoju zemlju - car, a on nije nalik na ranije careve ni na ranije sultane. - A tko je on? - zapita car, a vezir odgovori: - To je pravedni i iskreni car, o čijim uzvišenim zamislima putnici prenose glas po svijetu, sultan Sulejman-Šah, vladar Zelene zemlje i Zemlje Dvaju stupova i Isfahanskih planina. On voli pravičnost i pravednu odluku, a ne voli ugnjetavanje i nepravičnost, i on ti veli da je njegov sin u tvome gradu. A to je posljednji uzdah njegova srca i plod njegove duše, i ako je on zdrav i čitav - to tako i valja, a tebi neka je slava i zahvalnost! A ako ga je nestalo iz tvoje zemlje ili se s njim što dogodilo, čuj vijest o propasti i rušenju tvojih zemalja, jer će tvoj grad postati pustinja po kojoj će graktati gavrani. Eto, rekao sam ti što ti je on poručio, i to je sve.

Kad je čuo te poslanikove riječi, car Šahraman osjeti nemir u duši i poplaši se za svoju vlast. On pozva velikaše svoga carstva, vezire, dvorjane i namjesnike, a kad ovi dođoše, reče im: - Teško vama, idite i potražite onoga djetića! - A Tadž-al-Muluk bješe u krvnikovim rukama i bio je obamro od straha koji je morao osjetiti. I onda se poslanik obazre i ugleda sina svoga cara na ćilimu krvi i prepozna ga. I on se podigne, pa pojuri k careviću, a za njim pojuriše i ostali poslanici, pa ga razvezaše i počeše mu cjelivati ruke i noge. I Tadž-al-Muluk otvori oči, pa prepozna vezira i svoga prijatelja Aziza i pade onesviješten od velike radosti. A car Šahraman nije znao što da radi i obuzeo ga je velik strah, jer se uvjerio da je vojska došla zbog mladića, te ustade, priđe Tadž-al-Muluku i poljubi ga u glavu, a iz očiju mu potekoše suze. - O, dijete moje - reče - oprosti mi i ne traži od zločinca da odgovara za svoja djela! Sažali se na moju sijedu kosu i nemoj porušiti moga carstva! - I Tadž-al-Muluk mu priđe, pa ga poljubi u ruku i reče mu: - Neće ti se dogoditi nikakvo zlo, ti mi zamjenjuješ roditelja, ali se čuvaj da se što ne dogodi mojoj dragoj Sit-Dunji! - O, gospodaru - odgovori car - ne boj se za nju, ona će se samo radovati. - I car se poče ispričavati mladiću i stade nagovarati i njega i vezira cara Sulejman-Šaha, i obeća veziru mnogo novaca ako sakrije od cara ono što je vidio. Potom car Šahraman naredi svojim velikašima da Tadž-al-Muluka odmah odvedu u kupatilo i da mu obuku jedno od najboljih njegovih odijela, pa da ga što prije dovedu, te ovi to i učiniše. Pošto ga okupaše, oni mu obukoše odijelo koje mu je namijenio car Šahraman, pa ga dovedoše u dvoranu, i kad carević uđe u odaju cara Šahramana, ovaj ustade pred njim i naredi svim velikašima carstva da ustanu i da dvore carevića. I Tadž-al-Muluk sjedne, pa stade pričati veziru svoga oca i Azizu o onome što mu se dogodilo, a vezir i Aziz rekoše: - A mi smo za to vrijeme otišli tvome ocu i ispričali mu da si otišao u dvor careve kćeri i da nisi izišao iz njega, te nismo znali šta se dogodilo s tobom, a kad je čuo to, car je opremio vojsku, pa smo tako došli u ove zemlje i svojim dolaskom donijeli tebi najveće olakšanje, a sebi radost. - I carević reče: - Dobro uvijek dolazi iz vaših ruku, i na početku i na kraju!

Eto! A car Šahraman ode svojoj kćeri Sit-Dunji i vidje je kako zapomaže i oplakuje Tadž-al-Muluka. I već je uzela mač i zabola mu balčak u zemlju, a oštricu mu stavila vrh srca, između dojki, pa se pognula i stajala tako nad mačem i rekla: - Ubit ću se na svaki način i neću živjeti bez svoga dragana!

Kad je ušao u njenu sobu i vidio je u takvu stanju, njen otac povika: - O, gospodarice carskih kćeri, nemoj to činiti i sažali se na svoga oca i na stanovnike svoga grada! - I on joj priđe, pa joj reče: - Neka te Alah spasi od toga da se zbog tebe tvome ocu dogodi kakvo zlo. - I ispripovjedi joj sve što se dogodilo, a i to da njen dragan, sin cara Sulejman-Šaha, hoće da se oženi njome. - Prosidba i brak zavise od tvoje želje - reče on, a Sit-Dunja se osmjehnu i odgovori: - Zar ti nisam rekla da je on sultanov sin i da ću ga natjerati da te raspne na dasci koja ne vrijedi više od dva dirhema? - O, kćeri moja, sažali se na mene, na tebe će se sažaliti Alah! - reče joj otac, a ona uzviknu: - Poteci, idi što brže, pa mi ga brzo dovedi, bez odgađanja! - To mi je na pameti i pred očima! - odgovori joj otac, pa se brzo vrati, priđe Tadž-al-Muluku, tiho mu isporuči te riječi, pa se obojica popeše i pođoše u njenu sobu, a kad ugleda Tadž-al-Muluka, careva kći ga zagli pred ocem, i pognu se prema njemu, pa ga poljubi i reče: - Nagnao si me da tugujem! - A potom se obrati ocu i zapita ga: - Jesi li vidio koga da je prevršio mjeru hvaleći ovo divno biće? A on je pritom car, carev sin, i spada u plemenite ljude, od kojih je daleko sve što je odvratno.

I onda car Šahraman iziđe i svojom rukom zatvori vrata na njihovoj sobi. On ode veziru cara Sulejman-Šaha i onima koji bjehu s njim u svojstvu poslanika, i reče im da jave svome caru da njegov sin živi u sreći i radosti najslađim životom sa svojom draganom, te poslanici odoše caru da mu to jave, a poslije toga car Šahraman naredi da se iznesu pokloni, đakonije i hrana za vojsku cara Sulejman-Šaha, i kad bi izneseno sve što je naredio, car izvede stotinu konjanika, stotinu deva, stotinu robova, stotinu naložnica, stotinu crnih robova i stotinu robinja, pa sve to potjera kao svoj poklon caru. A on sam uzjaha konja s velikašima svoga carstva, te izjahaše izvan grada, a Sulejman- -Šah ustade, kad je saznao da mu dolaze, pa učini nekoliko koraka idući im u susret. A vezir i Aziz rekoše mu u čemu je stvar, te se car Sulejman-Šah obradova i uzviknu: - Neka je hvala Alahu koji je doveo moje dijete do onoga što je željelo! - A potom car Sulejman-Šah zagrli cara Šahramana i posadi ga na prijestolje pored sebe, pa počeše razgovarati i razvezoše razgovor, a zatim im dadoše da jedu, te jedoše dok se ne zasitiše, pa im doniješe poslastica, te se zasladiše, i doniješe im svježeg i suhoga voća, te jedoše i voće. I ne prođe ni jedan sat, a dođe im Tadž-al-Muluk u divnom odijelu i s ukrasima, i njegov otac ustade kad ga je ugledao, pa ga zagrli i poljubi, a ustadoše i svi drugi koji su sjedili, i carevi posadiše mladića između sebe i provedoše jedan sat u razgovoru s njim. I car Sulejman-Šah reče caru Šahramanu: - Hoću da se napiše zapis o braku između moga sina i tvoje kćeri pred svjedocima, kako bi se o tome pronio glas, kao što je običaj. - I car Šahraman mu odgovori: - Slušam i pokoravam se!

I car Šahraman posla po suce i svjedoke, te oni dođoše i napisaše zapis o braku Tadž-al-Muluka i Sit-Dunje, pa podijeliše bakšiš i šećera i upališe kadiva i mirise, i bio je to dan veselja i radosti, i tome se obradovaše svi velikaši i ratnici, a car Šahraman prionu da opremi svoju kćerku. A Tadž-al-Muluk reče ocu: - Ovaj mladić, Aziz, plemenit je čovjek, a učinio mi je veliku uslugu, jer se mučio zajedno sa mnom i pratio me na putu. On me je doveo do cilja i podnio je sa mnom sva iskušenja i savjetovao me da se strpim dok se nije ispunilo ono što sam želio. Ima već dvije godine kako je sa mnom, daleko od svoje zemlje, te hoću da mu ovdje pripremimo robu, pa da otputuje zaliječena srca, jer je njegova zemlja blizu. - Divna je ta tvoja odluka! - reče mu otac, i onda pripremiše Azizu stotinu svežnjeva najraskošnijih i najskupocjenijih tkanina, i Tadž-al-Muluk mu iskaže svoju blagonaklonost i pokloni mu mnogo novaca. I on se oprosti s njim i reče mu: - O, brate i prijatelju, uzmi ove svežnjeve i primi ih od mene kao moj poklon, u znak moje ljubavi. Idi s mirom u svoju zemlju!

I Aziz uze od njega tkanine, pa poljubi zemlju pred njim i pred njegovim ocem i otprati ga do na tri milje od grada. A onda se oprosti s njim, zaklinjući ga da se jednom vrati, i Aziz mu reče: - Alaha mi, o, gospodaru, da nemam majke, ne bih te ni ostavio. Ali me ne ostavljaj bez vijesti o sebi! - Neka bude tako! - reče mu Tadž-al-Muluk, pa se vrati, a Aziz je putovao sve dotle dok nije stigao u svoju zemlju, a kad je ušao u nju, krenuo je dalje i došao svojoj majci. I on vidje da je ona podigla grob nasred kuće, i da pohađa taj grob, i kad je ušao u kuću, Aziz vidje da mu je majka rasplela kosu i opustila je nad grobom, pa plače i govori:

Doista, postojan sam kraj svih promjena
    I samo od nesreće zbog rastanka patim ja.
A tko podnijeti može kad prijatelj uza nj nije,
    I tko na mukama nije zbog rastanka skorog?

I kad je ona to izgovorila, odjednom uđe Aziz i priđe joj, a ona se onesvijesti od radosti kad ga je ugledala. I Aziz joj poli lice vodom, te se starica osvijesti, pa ga zagrli i pritisnu na grudi, a i Aziz pritisnu nju na svoje grudi i pozdravi je i starica pozdravi njega i zapita ga zašto je bio odsutan. I Aziz joj ispriča sve što mu se dogodilo, od početka do kraja, i kaza joj da mu je Tadž-al-Muluk dao novaca i sto svežnjeva robe i tkanina, te se ona obradova tome.

I Aziz ostade s majkom u svome gradu i oplakivaše ono što bješe s njim učinila kći Dalile-Lukavice, koja ga je uškopila.

Eto što je palo u dio Azizu.

Što se pak tiče Tadž-al-Muluka, on uđe u sobu svoje dragane, Sit-Dunje, i oduže joj djevičanstvo, a potom car Šahraman poče opremati svoju kćerku za put s njenim mužem, te doniješe hrane i poklone i rijetkosti, pa sve to nato- variše i pođoše, i car Šahraman je putovao s njima tri dana, ne bi li se oprostio s njima na putu, ali ga je car Sulejman-Šah preklinjao da se

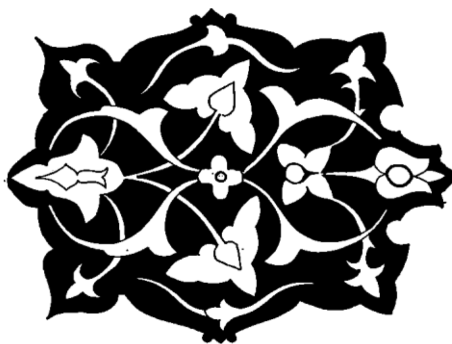
vrati, te se on vrati.

I Tadž-al-Muluk, njegov otac, njegova žena i njihova vojska putovahu neprestano, i danju i noću, dok se ne približiše svome gradu, i počeše se pronositi vijesti o njihovu dolasku, smjenjujući jedna drugu, i okitiše grad za njih...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset sedma noć, ona reče:

137. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se car Sulejman-Šah približio svome gradu, i da je grad bio okićen za nj i njegova sina. A zatim uđoše u grad, i car sjede na prijestolje svoga carstva, a njegov sin Tadž-al-Muluk bijaše pored njega. I on poče davati i darovati i pusti iz tamnice one koji bjehu zatočeni, a zatim njegov otac priredi drugu svadbu, te pjesme i zabave potrajaše čitav mjesec dana, i djeveruše prikazivahu Sit-Dunju, i njoj ne dodija to prikazivanje, a ni njima ne dodija da gledaju u nju. A potom Tadž-al-Muluk ode svojoj ženi, pošto se prije toga sastao s ocem i majkom, i svi su živjeli najslađim i najugodnijim životom dok im nije došla Rušiteljica uživanja.

PRIČA O KAN-MAKANU, UNUKU CARA OMARA-IBN-AN-NUMANA

I DAU-AL-MAKAN REČE VEZIRU DANDANU: - Doista, čovjek kao što si ti može razgaliti tužno srce i, razgovarajući s carevima, ide najboljim putem u ophođenju s njima.

I za sve to vrijeme oni su opsijedali al-Konstantiniju, dok nad njima ne pro- hujaše četiri godine, te se zaželješe rodnoga kraja, a vojska se poče mučiti i dodija joj nespavanje noću, opsada grada i ratovanje i noću i danju. I car Dau-al-Makan naredi da mu dovedu Bahrama, Rustuma i Terkaša, a kad ovi dođoše, reče im: - Znajte da smo ovdje proveli ove godine, a nismo postigli cilja, već su se, naprotiv, uvećale naše brige i naša tuga. Došli smo da izvršimo svoju dužnost sveteći se za cara Omara-ibn-an-Numana, a među nama je poginuo i moj brat Šar-Kan te se jedan bol pretvorio u dva bola, a jedna nevolja u dvije nevolje. A svemu tome je kriva starica Zat-ad-Davahi. Ona je ubila sultana u njegovu carstvu i odvela njegovu ženu Sufiju, ali joj je sve to bilo malo, te se poslužila lukavstvom i zaklala moga brata. A ja sam obećao i zakleo se teškim zakletvama da ću joj se na svaki način osvetiti. A šta vi velite? Razu- mijte to što vam kažem i odgovorite mi. - I oni nikom poniknuše, pa mu odgovoriše: - Najbolje će biti da saslušaš mišljenje vezira Dandana.

I onda vezir Dandan priđe caru Dau-al-Makanu, pa mu reče: - Znaj, o, care vremena, da nam zadržavanje ovdje neće više biti od koristi, te će biti ponajbolje da odemo u rodnu zemlju, i da u njoj ostanemo neko vrijeme, a potom ćemo se vratiti i udariti na robove idola. - Divno je tvoje mišljenje! - reče mu Dau-al-Makan. - Ljude je obuzela čežnja, pa hoće da vide svoje obitelji, a ni meni ne da mira čežnja za mojim sinom Kan-Makanom, i kćerkom moga brata Kudijom-Fakan. Ona je u Damasku, a ja ne znam šta je bilo s njom.

Kad čuše to, ratnici se obrado vaše i prizvaše blagoslov na vezira Dandana, a potom car Dau-al-Makan naredi izvikivaču da objavi vojsci da će krenuti za dva dana. I ratnici se počeše spremati za put, a četvrtoga dana udariše u talambase i razviše zastave i vezir Dandan krene s prethodnicom, a car bješe u sredini, i pored njega najstariji dvorjanin. I vojska krene i išla je neprestano, noću i danju, dok nije stigla do grada Bagdada, i ljudi se obradovaše njihovu dolasku, i minuše njihov bol i njihova nesreća. I oni što bjehu ostali sastaše se s onima što bjehu odsutni, i svi se emiri razidoše po kućama, a car se popne u dvor i pođe svome sinu, kome već bješe sedam godina, te je počeo izlaziti i jahati konje. I car se odmori od putovanja, pa ode u kupatilo sa svojim sinom Kan-Makanom, a zatim se vrati i sjedne na prijestolje svoga carstva i vezir Dandan ustade pred njim, a emiri i carevi bliski suradnici u upravi ustadoše pred njim, dvoreći ga.

Potom Dau-al-Makan potraži svoga prijatelja ložača, koji bješe dobar prema njemu u tuđini, te mu ga dovedoše, a kad on dođe, car se podigne iz poštovanja prema njegovim zaslugama, pa ga posadi pored sebe. A car bješe ispričao veziru kakvu mu je ljubav iskazao i kakvo dobro učinio taj ložač, te ga emiri stadoše hvaliti, a hvalio ga je i sam vezir. A ložač je u međuvremenu toliko odebljao i ugojio se od jela i nerada, da mu vrat bijaše kao u slona, a lice kao delfinov trbuh. I posve je oglupavio, jer nije izlazio iz odaje u kojoj je živio, pa nije prepoznao cara po njegovoj vanjštini. I car mu se obrati, osmje- hnuvši mu se, i pozdravi ga najljepšim pozdravom i uzvikne: - Kako si me brzo zaboravio! - Na to se ložač probudi i netremice pogleda u cara, i prepozna ga kad se dobro zagledao u nj, pa skoči na noge i reče: - O, prijatelju, tko te je načinio sultanom? - I car se nasmije, a vezir priđe ložaču, pa mu izloži u čemu je stvar i reče: - On je bio tvoj brat i prijatelj, a sada je postao car zemlje, pa će ti svakako učiniti veliko dobro. Evo, ja ću te naučiti: kad ti on kaže: - Poželi nešto od mene - a ti poželi nešto krupno, zato što si mu drag. - Bojim se - reče ložač - da ne poželim nešto što mi on neće htjeti ili neće moći dati. - Dat će ti sve što poželiš, i ništa ti se neće dogoditi - odgovori vezir, te ložač uz- vikne: - Alaha mi, ja ću na svaki način poželjeti ono što mi je na umu: To sanjam svake noći, pa se nadam da će mi to i darovati veliki Alah. - Umiri svoje srce - reče mu vezir. - Alaha mi, da poželiš da postaneš upravitelj Damaska, mjesto njegova brata, car bi te zacijelo postavio za upravitelja toga grada. - Uto ložač skoči na noge, a Dau-al-Makan mu dade znak da sjedne, ali on nije htio da sjedne, već uzviknu: - Sačuvao me Alah od toga! Prošli su dani kad sam sjedio u tvome prisustvu! - Nisu - odgovori car - oni traju i sada. Ja sam ostao živ tvojom zaslugom, i, Alaha mi, ma što da zatražiš, ja ću ti dati. Ali poželi to najprije od Alaha, a potom od mene. - O, gospodaru, bojim se - reče ložač, a car uzvikne: - Ne boj se! - I ložač izusti: - Bojim se da ne poželim nešto što mi nećeš darovati. - I car se nasmije i zapita ga: - A šta je to? Alaha mi - nastavi - da poželiš i polovinu moga carstva, ja bih ga doista podijelio s tobom. Traži, dakle, ono što želiš i okani se razgovora! - Bojim se - progovori ložač, a kad car reče: - Ne boj se! - on izusti: - Bojim se da ne poželim nešto što mi ne možeš dati. - Tada se car naljuti i uzviknu: - Traži što hoćeš! - Ložač reče: - Tražim od Alaha, a zatim od tdbe: napiši naredbu i postavi me za nadzornika svih ložača u gradu Jeruzalemu. - I sultan i svi prisutni nasmijaše se i rekoše mu: - Poželi nešto drugo! - A ložač uzvikne:

- O, gospodaru, ne rekoh li ti da se bojim da ne poželim nešto što mi nećeš pokloniti ili što mi ne možeš dati?! - I vezir ga gurnu šakom i drugi i treći put, a ložač svejednako govoraše: - Želim… - te sultan reče: - Traži i požuri se!

- Tražim da me postaviš za starješinu svih smetlara u gradu Jeruzalemu ili u gradu Damasku! - reče ložač, a svi prisutni prevrnuše se na leđa od smijeha, dok vezir poče udarati ložača, te mu se ovaj okrene i zapita ga: - Ama tko si ti što me tučeš, iako nisam kriv? - Ta ti si mi kazao: - Poželi nešto krupno! Pustite me da odem u svoju zemlju - reče ložač zatim, i sultan vidje da on zbija šalu, te malo počeka, a potom mu se obrati i reče: - O, brate, poželi od mene nešto krupno, što priliči mome položaju! - O, care vremena - reče ložač - tražim od Alaha, a zatim od cara da me postaviš za namjesnika Damaska, namjesto tvoga brata. - Alah ti je to darovao - reče car, i ložač poljubi zemlju pred njim, a car naredi da se sjedište za nj stavi na mjestu koje mu priliči i pokloni mu namje- sničko odijelo, pa napisa odluku o tome i udari pečat na nju, a zatim reče veziru Dandanu: - S njim neće poći nitko osim tebe, a kad zaželiš da se vratiš i da dođeš, dovedi mi i kćerku moga brata Kudiju-Fakan. - Slušam i pokoravam se! - odgovori vezir, pa povede ložača i ode s njim i pripremi se za put, a car naredi da ložaču dovedu sluge i da mu spreme novu nosiljku i sultansku odjeću, i reče emirima: - Neka ovome čovjeku odaju poštovanje svi oni koji me vole i neka mu daju velike poklone. - I emiri mu doniješe poklone, koliko je ,tko mogao, i sultan ga nazva az-Ziblikanom,[78] i prozva ga al-Mudžahidom, a kad bjehu prikupljene sve njegove stvari, ložač iziđe, a s njim iziđe i vezir Dandan, da se oproste s carem i da ga zamole za odobrenje da krenu na put. I car se podigne, pa zagrli ložača i pouči ga da bude pravedan prema svojim podanicima, a potom mu naredi da se spremi za rat kroz dvije godine, pa se oprostiše, i gospodar al-Mudžahid, po imenu az-Ziblikan, pođe na put poslije pouke cara Dau-al-Ma'kana da bude pravedan prema svojim podanicima, i emiri mu pokloniše robove i sluge, a njihov broj se pope na pet hiljada. I oni pođoše u stopu za njim, a najstariji dvorjanin, vođa Dejlemićana Bahram, vođa Perzi- janaca Rustum i vođa Arabljana Terkaš također pođoše na put, da ga dvore i da se oproste s njim, i putovahu tri dana, a zatim se vratiše u Bagdad.

A sultan az-Ziblikan, vezir Dandan i vojska koja bješe s njima putovahu sve dotle dok ne dođoše do Damaska, a na krilima ptica tamo već bjehu stigle vijesti o tome da je car Dau-al-Makan načinio vladarom Damaska sultana koji se zove az-Ziblikan i da ga je prozvao al-Mudžahidom, i kad ovaj stiže u Damask, stanovnici okitiše grad i svi oni koji bjehu u njemu iziđoše da ga vide.

I sultan uđe u Damask u sjajnoj povorci, pa se popne u tvrđavu i sjedne na prijestolje, a vezir Dandan je stajao i dvorio ga, i obavještavao ga o činovima emira i o njihovim položajima, i emiri su mu dolazili i ljubili mu ruke, prizivajući blagoslov na nj. I sultan bješe milostiv prema njima, i razdade im počasna odijela, poklone i darove, a zatim otvori riznicu, pa razdade novac ratnicima, velikim i malim, i sudio je i bio milostiv. I az-Ziblikan poče opremati za put kćer sultana Šar-Kana, gospođu Kudiju-Fakan, i naredi da joj se da nosiljka od zlatotkanice, pa spremi za put vezira Dandana i ponudi mu nešto novaca, ali vezir Dandan ne htjede da uzme novac, već mu reče: - Ti si odnedavna car, pa ćeš možda oskudijevati u novcu: kasnije ćemo primati od tebe novac i slat ćemo ti ljude da ti traže novac za sveti rat ili za što drugo. - I kad se vezir Dandan spremi na put, sultan al-Mudžahid uzjaha konja da se oprosti s njim, i dovede Kudiju-Fakan, pa je posadi u nosiljku i posla s njom deset robinja da je dvore. A kad ode vezir Dandan, car al-Mudžahid se vrati u svoj grad da upravlja njime, i pobrinu se za vojničku hranu, očekujući vrijeme kad će mu car Dau-al-Makan poslati koga po nju.

Eto šta je bilo sa sultanom az-Ziblikanom.

Što se pak tiče vezira Dandana, on je neprestano prolazio kroz odmorišta s Kudijom-Fakan i putovao mjesec dana, dok nije stigao do ar-Ruhbe,[79] a poslije toga krene na put i približi se Bagdadu. On posla glasnika Dau-al-Makanu da ga obavijesti o njegovom dolasku, i car uzjaha konja i iziđe mu u susret, a vezir Dandan htjede sjahati, ali ga car zaklinjaše da to ne čini. Car pritjera svoga konja, pa se nađe pored vezira i zapita ga kako je al-Mudžahid, a vezir reče da je on sasvim zdrav i obavijesti cara o dolasku Kudije-Fakan, kćeri njegova brata Šar-Kana. I Dau-al-Makan se obradova tome i uzviknu: - Sad se odmori tri dana od tegoba putovanja, a potom mi dođi. - I vezir odgovori: - S ljubavlju i drage volje!

Potom vezir ode svojoj kući, a car se popne u dvor i ode kćeri svoga brata Kudiji-Fakan - a bješe to osmogodišnja djevojčica - i obradova se kad je ugleda i bi mu žao njena oca, i naredi da joj se skroje haljine i dade joj divan nakit i dragocjenosti i reče da je odvedu u stan u kojem je živio njegov sin Kan-Makan. I oboje su rasli kao najumniji i najhrabriji ljudi svoga vremena, samo što je Kudija-Fakan rasla kao razborita i pametna djevojka, kojoj su bile poznate posljedice postupaka, dok je Kan-Makan rastao kao darežljiv i velikodušan mladić koji nikada nije pomišljao na posljedice. I c^boje poodrastoše i bješe im deset godina, i Kudija-Fakan poče jahati konja i odlaziti u polje sa svojim bratom, i vijala se s njim i odlazila daleko u pustinju, i učili su da se bore mačem i kopljem dok ne napuniše dvanaest godina. A stjecaj okolnosti dovede potom cara do rata, te se on opremi i spremi, pa pozva vezira Dandana i reče mu: - Znaj da sam naumio nešto i reći ću ti šta, jer hoću da te obavijestim. Odgovori mi što prije. - Šta je to, o, care vremena? - zapita vezir Dandan, a car reče: - Hoću da načinim sultanom svoga sina Kan-Makana i da mu se radujem dok sam živ, i da se borim pred njim dok me ne zadesi smrt. Šta ti o tome misliš? - I vezir Dandan poljubi zemlju između Dau-al-Makanovih ruku i reče: - Znaj, o, care i sultane, gospodaru vijeka i vremena, da je divno to što ti je palo na um, samo sada tome nije vrijeme iz dva razloga: prvo, tvoj sin Kan-Makan je još mlad, a drugo, obično se dešava da car malo živi poslije svoga sina kad ga za svoga života načini sultanom. Eto moga odgovora. - Znaj, o, vezire - odgovori mu car - da ćemo ga povjeriti staranju najstarijeg dvorjanina, koji se orodio s nama i naš je čovjek, jer se oženio mojom sestrom i zamijenio mi brata. - Čini što ti je palo na pamet - reče vezir - mi se pokoravamo tvome naređenju. - I car posla po najstarijeg dvorjanina i po velikaše svoga carstva, i reče im: - Evo moga sina Kan-Makana. Vi znate da je on vitez među ljudima svoga vremena i da nema takmaca u pokolju i sječi, i ja sam ga načinio vašim sultanom, a najstariji dvorjanin mu je i staralac. - O, care vremena - uzviknu dvorjanin - ja sam samo klica koju si ti posijao u svojoj milosti! - A Dau-al- -Makan reče: - O, dvorjanine, moj sin Kan-Makan i moja nećakinja Kudija- -Fakan su brat i sestra od stričeva, ja sam je udao za nj. - I on pozva prisutne da budu svjedoci toga, a zatim preda sinu takva blaga kakva jezik ne može opisati, pa ode svojoj sestri Nuzhati-az-Zaman i izvijesti je o tome, a ona se obradova i uzviknu: - Njih dvoje su moja djeca. Neka te čuva Alah i neka da da živiš radi njih dovijeka! - O sestrice - reče car - ja

sam za svoga života ispunio sve želje svoga srca i spokojan sam za svoga sina, ali je na tebi da ga nadgledaš i da motriš na njegovu majku.

I on povjeri dvorjaninu i Nuzhati-az-Zaman brigu o svome sinu, o kćeri svoga brata i o svojoj ženi dok protječu noći i dani, jer bješe uvjeren da je blizu čaša njegove smrti, i nije silazio s jastuka, a dvorjanin poče suditi robovima i gradovima. I poslije godinu dana car pozva svoga sina Kan-Makana i vezira Dandana pa reče: - O, čedo moje, ovaj vezir će ti biti otac poslije mene. Znaj da ja odlazim iz prolaznog obitavališta u vječno obitavalište; dobio sam sve što sam htio od života, ali mi je u srcu tuga koju će Alah otkloniti tvojim rukama. - A kakva je to tuga, o, babo? - zapita cara njegov sin, a car reče: - O, čedo moje, tužan sam zato što ću umrijeti ne osvetivši se starici po imenu Zat-ad-Davahi, koja je ubila tvoga djeda, Omara-ibn-an-Numana, i tvoga strica, cara Šar-Kana. Ako ti Alah daruje svoju pomoć, nemoj zaspati prije no što se osvetiš i ne spereš sramotu koju su nam nanijeli nevjernici. Čuvaj se staričine podmuklosti i slušaj ono što će ti reći vezir Dandan, jer je on oslonac našega carstva od davnine.

Carević sasluša očeve riječi, a iz Dau-al-Makanovih očiju potekoše suze, i njegova se bolest pogorša, te poslovi carstva prijeđoše u ruke njegova zeta, dvorjanina, koji bješe već star čovjek. I dvorjanin poče suditi, naređivati i zabranjivati, i u tome mu prođe čitava godina dana, a Dau-al-Makana odstrani njegova bolest i boljka ga iscrpljivaše četiri godine. I za to vrijeme najstariji dvorjanin bješe na vlasti, a bio je u volji stanovnicima carstva i velikašima, te su u svim zemljama molili za nj.

Eto šta je bilo s Dau-al-Makanom i dvorjaninom.

Što se pak tiče carevića Kan-Makana, on je samo jezdio na konju, igrao se kopljem i ispuštao strijele, kao i kći njegova strica, Kudija-Fakan, a ona je izlazila izvan grada s njim u početku dana i ostajala do noći, pa bi potom otišla svojoj majci, dok bi carević otišao svojoj i našao bi je kako sjedi kraj uzglavlja njegova oca i plače. I on bi dvorio oca cijelu noć, do jutra, a zatim bi, kao i uvijek, otišao s kćerkom svoga strica. I Dau-al-Makanove patnje potrajaše dugo, te je on plakao i izgovarao ove stihove:

Nestade moći i vrijeme minu moje,
I onakav sam kakva me vidiš sada.
U dane slave svoje, najslavniji bjeh u narodu,
I sve sam želje svoje ja brzo ispunio.
A sada, pred smrt svoju, u sina gledam svoga,
Ne bi l'on, mjesto mene, za ljude car sad bio.
Udara na dušmane on, da se osveti žestoko,
Sjekuć' ih mačem i vrhom oštrim bodući.
A meni do šale nije sad, ni do djela,
Ako mi gospod nebeski ne vrati opet dušu.

A kad je završio stihove, car položi glavu na jastuk, i oči mu se zaklopiše, te zaspa i pričini mu se u snu da mu netko govori: - Raduj se, jer će tvoj sin ispuniti zemlje pravednošću i zavladat će njima, a robovi će mu biti pokorni! - I probudi se iza sna, radujući se dobroj vijesti koju je čuo, a poslije malo dana smrt zakuca na njegova vrata, i Bagdađane porazi velika žalost zbog njegove smrti i oplakivaše ga i malo i veliko. I vrijeme prohuja nad njim kao da ga nikada nije bilo, a Kan-Makanovo se stanje izmijeni, jer ga Bagdađani svrgoše s prijestolja i zatvoriše s obitelji u jednu prostoriju, u kojoj bjehu sami. I kad to vidje, Kan-Makanova majka osjeti da je duboko ponižena te uzviknu: - Moram otići najstarijem dvorjaninu, i nadam se da će mi se smilovati sveblagi, sveznajući! - I ona ode od kuće, pa dođe u kuću dvorjanina koji bješe postao sultan, i vidje ga gdje sjedi na ćilimu. Ona ode njegovoj ženi Nuzhati-az-Zaman, pa poče gorko plakati i reče: - Doista, pokojnik nema prijatelja. Ne nagnao vas Alah da osjetite što je nevolja dok prolaze vjekovi i godine i neka biste i dalje pravedno sudili izabranima i običnim ljudima! Tvoje su uši čule, a tvoje oči vidjele u kakvoj smo moći, slavi, poštovanju, bogatstvu i sreći živjeli, a sad se sudbina okrenula protiv nas, pa su nas obmanuli i sudbina i vrijeme, napadajući nas kao dušmani. Došla sam ti da zatražim tvoju milost, pošto sam ranije i sama činila dobra, jer kad umre muškarac, njegova žena i kćeri izvrgavaju se poniženju. - I potom izgovori ove stihove:

Doista je od tebe što nam se smrt čini lijepom.
Ali život što od nas ode, ne ode zauvijek.
Na život liče dani na odmorištu putničkom,
S vodom u vrelu njinu nevolje mijenjaju se.
I srce najviše boli gubitak velikana,
Koga su strašne mijene skolile sa svih strana.

I kad je čula te riječi, Nuzhata-az-Zaman se sjeti svoga brata Dau-al-Ma- kana i njegova sina Kan-Makana, te prigrli njegovu majku i bješe milostiva prema njoj i reče joj: - Alaha mi, ja sam sada bogata, a ti siromašna, i, Alaha mi, mi ti nismo dolazili u pohode samo stoga što smo se bojali da ne nanosimo bol tvome srcu i da ti ne padne na pamet da naš poklon smatraš za milostinju. Ali sve naše dobro potječe od tebe i od tvoga muža, i naša je kuća tvoja kuća, a naše boravište tvoje boravište. Bit će ti ono što će biti i nama, a na tebi je ono što je i na nama.

Potom joj pokloni raskošnu odjeću i odredi joj u dvoru sobu koja se sučeljavala s njenom, te starica življaše kod njih najuglednijim životom zajedno sa svojim sinom Kan-Makanom, kome Nuzhata-az-Zaman obuče carsko ruho, a odredi im i robinje da ih dvore. A potom, poslije kratkog vremena, Nuz- hata-az-Zaman ispriča svome mužu što je bilo sa ženom njena brata Dau-al- -Makana, i njemu se pojaviše suze u očima, te uzviknu: - Ako hoćeš vidjeti kakav će biti život poslije tebe, pogledaj kakav je poslije drugoga! Prihvati je s poštovanjem ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset osma noć, ona reče:

138. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nuzhata-az-Zaman ispričala dvorjaninu šta je bilo sa ženom njena brata, i da je ovaj uzviknuo: - Prihvati je s poštovanjem i preobrati njeno siromaštvo u bogatstvo!

Eto šta je bilo s Nuzhatom-az-Zaman, s njenim mužem i Kan-Maka- novom majkom.

Što se pak tiče Kan-Makana i kćeri njegova strica Kudije-Fakan, oni su već bili stariji i odrasli, i bjehu kao dvije rodne grane ili kao dva sjajna mjeseca, a bješe im petnaest godina. I Kudija-Fakan bijaše jedna od najljepših djevojaka koje se zaklanjaju velom - divna lica, ovalnih obraza, suhonja.va tijela, teških bedara, visoka rasta, i s ustima slađim od vina. Veliki Alah bješe združio u njoj sve krasote: njen stas je primoravao grane da ga se stide, i ruže su molile njene obraze da im se smiluju, i ljepotica je pobuđivala radost u srcima, a pogled j-oj je bio, kao što ono reče o njoj pjesnik:

Divna su svojstva njena, ljepotom je savršena!
Zbunjuju joj oči rastok i one što se mažu njim.
I reklo bi se, pogled joj je u duši onih što vole.
Ko mač što je u ruci Alije, svih vjernih gospodara.

A što se tiče Kan-Makana - veli pripovjedač - on je bio tako lijep i divan sa svoje savršenosti da nije bilo mladića koji bi mu bio sličan po odlikama i ljepoti, i hrabrost mu je blistala u očima, zalažući se za nj, a ne protiv njega, i priklanjala su mu se surova srca. Oči su mu bile crne, a svojstva savršena, i kad su mu izbili mladi brkovi i pojavile se malje, o njemu je izrečeno mnogo stihova.

I dogodi se jednoga blagdana da Kudija-Fakan ode nekim svojim rođacima velikašima da ga s njima proslavi, i robinje bjehu oko nje, i bješe je obavila njena ljepota, a ruža na njenim obrazima zavidjela je njenu madežu, i kamilice se osmjehivahu s njenih blistavih usta. I Kan-Makan stade oblijetati oko nje i uperi pogled na nju (a ona bješe slična sjajnome mjesecu), i okrijepi svoju dušu, pa progovori jezikom stihova i izusti:

Kad će se iscijeliti duh rastanka ubijenog
I usta ljubavi smijati poslije rastanka?
O, kad bih mogao znati da ću ma i noć jednu
Provesti s draganom što ljubav dijeli moju!

I kad je čula te stihove, Kudija-Fakan ga poče koriti i predbacivati mu i lice joj dobi izraz oholosti, i ona se razgnjevi na Kan-Makana, pa mu reče:

- Spominješ me u tim stihovima samo zato što hoćeš da me osramotiš pred svojim rođacima! Alaha mi, ako se ne suzdržiš od takvih riječi, ja ću se doista požaliti na tebe najstarijem dvorjaninu, sultanu Horasana i Bagdada, pravednome i iskrenome, pa da te izvrgne sramu i poniženju. - I Kan-Makan ošutje, razljutivši se, i vrati se u Bagdad gnjevan, a Kudija-Fakan dođe u svoj dvor i potuži se majci na sina svoga strica, i majka joj reče: - O, kćeri moja, možda ti on nije htio učiniti nikakvo zlo, i zar on nije siroče? A pritom, on nije kazao ništa ružno o tebi. Čuvaj se da to kažeš kome bilo - možda će to dočuti sultan, pa će mu oduzeti život i ugasiti spomen na nj i načiniti ga sličnim jučerašnjem danu, kojeg se više ne sjećamo.

Eto! A po Bagdadu se bješe pronio glas o ljubavi Kan-Makana i Kudije- -Fakan, i žene počeše govoriti o tome, te Kan-Makanu bješe teško na srcu, i izdade ga strpljenje i ostade mu malo hrabrosti. On nije krio od ljudi šta je s njim, i htio je odati da mu srce pati zbog rastanka, ali se bojao prijekora i gnjeva Kudije-Fakan. I on izgovori:

Da se ne bojim ja prijekora one
    Čije je čisto srce sada zbunjeno,
Trpio bih, ko što bolni podnosi
    Bol od opekotine, čeznući za zdravljem...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto trideset deveta noć, ona reče:

139. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su najstarijeg dvorjanina, kad je postao sultan, nazvali carem Sasanom, i da je on sjeo na prijestolje i počeo se lijepo ophoditi s ljudima. I tako je on sjedio jednom, a do ušiju mu dopri- ješe Kan-Makanovi stihovi, te se rastuži zbog onoga što bješe minulo i priđe svojoj ženi Nuzhati-az-Zaman, pa joj reče: - Doista je veoma opasno kad se sastavi slama i vatra, i muškarci ne treba da imaju povjerenja u žene dok oči gledaju i dok trepću očni kapci. Sin tvoga brata, Kan-Makan, već je zreo čovjek, pa mu ne treba dopustiti da odlazi onima koje nose grivne na nogama, a od još veće je potrebe da zabranimo tvojoj kćeri da se druži s muškarcima, jer takvu kao što je ona valja odvojiti od njih. - Imaš pravo, o, razumni care - reče mu na to Nuzhata-az-Zaman.

I kad nastade naredni dan, Kan-Makan dođe, kao i obično, svojoj tetki Nuzhati-az-Zaman i pozdravi se s njom, a ona mu odgovori na pozdrav i reče:

- O, dijete moje, moram ti reći ono što ne bih htjela da ti kažem, ali ću ti reći to i protiv svoje volje. - Kaži mi - reče Kan-Makan, i ona mu reče:

- Dvorjanin, tvoj otac i otac Kudije-Fakan, čuo je stihove koje si ti izgovorio o njoj, pa je naredio da je odvojimo od tebe. I ako ti što ustreba od nas, dijete moje, ja ću ti to poslati iza vrata. Nemoj gledati u Kudiju-Fakan i odsad nemoj više navraćati amo. Kad je to čuo, Kan-Makan ustade, pa iziđe, ne progovorivši ni riječi. On ode majci i saopći joj što mu je rekla tetka, a majka mu reče: - To se zbilo stoga što mnogo govoriš! Ti znaš da se pronio glas o tvojoj ljubavi prema Kudiji-Fakan i da se svuda govori o tome. Kako da jedeš njihov kruh, a potom da se zaljubiš u njihovu kćerku? - A tko će je uzeti osim mene, kad je ona kći moga strica i ja imam više prava na nju no svi drugi? - reče Kan-Makan, ali njegova majka uzvikne: - Ne govori tako i šuti, da ne bi što doprlo do ušiju cara Sasana! Tada ćeš je izgubiti i poginut ćeš i osjetit ćeš mnogo bolova. Večeras nam nisu poslali ništa za večeru, te ćemo pomrijeti od gladi. Da živimo u kojem drugom gradu, mi bismo zacijelo umrli od gladi ili od sramote što smo prosjaci. Kad je Kan-Makan čuo te riječi od svoje majke, njega obuze još veća tuga i iz očiju mu potekoše suze, on zajeca, zajadikova i izgovori:

Prestani s prijekorima neprekidnim,
    Ta voli duša onu što je zarobi!
Strpljenja od mene ni mrve ne traži ti -
    Alahovim hramom kunem se - rastah se od nje.

Zabrane kudilaca surovih ne slušah ja,
    I evo ispovijedam ljubav svoju iskreno.
I silom nagnaše me da se ne viđam s njom,
    Kunem se milosrđem da razvratnik neću biti!
I kosti moje, kunem se, kad čuju što o njoj,
    Liče na jato ptica koje jastrebi gone.

A kad je završio stihove, Kan-Makan reče majci: - Za mene više nema mjesta pored moje tetke i tih ljudi! Ne, ja ću otići iz dvora i nastanit ću se na kraju grada.

I njegova majka napusti dvor s njim, pa odoše i nastaniše se u susjedstvu nekih prosjaka, a Kan-Makanova majka je odlazila u dvor i donosila otuda hranu kojom su se prehranjivali.

Eto! A potom Kudija-Fakan ostade nekako nasamo s Kan-Makanovom majkom, pa je zapita: - O, tetiće, kako ti je sin? - A starica joj odgovori: - O, kćeri moja, oči mu plaču i srce mu je tužno i upao je u mrežu ljubavi prema tebi! - I starica ponovi stihove koje je izgovorio Kan-Makan, a Kudija-Fakan zaplaka i uzviknu: - Alaha mi, ja se nisam rastala s njim zbog njegovih riječi, a ni iz mržnje, već stoga što se bojim da mu dušmani ne učine kakvo zlo. I ja tugujem za njim mnogo više nego on za mnom, i moj jezik ne može opisati moju tugu. Da nije bio neobazriv u govoru i da mu duša nije strahovala, moj otac mu ne bi uskratio svoju milost, i ne bi mu ništa zabranio niti bi ga čega lišio. Ali su dani za sve ljude ipak promjenljivi i strpljenje u svakoj stvari ljepše je od svega. Možda će nas obdariti susretom onaj koji nam je dosudio da se rastanemo! -1 ona izgovori ovaj dvostih:

O, stričev sine, ja strast osjećam
    Onakvu kakva je u srcu tvome.
Ali od ljudi ja ljubav tajih.
    O, zašto ljubav ne zataji ti?

Kad je to čula, Kan-Makanova majka joj se zahvali i prizva blagoslov na nju, pa ode i sve reče svome sinu Kan-Makanu, te se on još više zaželje djevojke i duša mu se ohrabri, a prije toga već je izgubio nadu i srce mu se bješe ohladilo. - Alaha mi, neću nijedne, osim nje — reče i izgovori:

Okan' se prijekora - riječi zabrane ne slušam ja
    I tajnu odadoh koju ranije skriti htjedoh.
I sad je daleko ona čiju blizinu željeh,
    I oči mi za san ne znaju, a ona mirno spava.

I zatim prolažahu dani i noći, a Kan-Makan se prevrtao kao na žeravici dok mu od života ne prođe osamnaest godina, i bio je lijep kao nacrtan, i sve je u njemu bilo lijepo i otmjeno. I jednom noću nije spavao, pa poče govoriti sam sa sobom: - Zašto da ništa ne kažem o sebi prije no što iskopnim, ne vidjevši svoje dragane! Ja nemam drugoga poroka osim siromaštva! Alaha mi, otići ću iz ove zemlje, pa ću lutati po pustinjama i pustarama! Boravak u ovome gradu je mučenje, i ja ovdje nemam ni prijatelja ni voljenog bića koje bi me moglo zabaviti. Otići ću iz rodnoga kraja u tuđinu, jer hoću da se utješim prije no što umrem i spasim se ovih poniženja i iskušenja. - I potom izgovori ove stihove:

Neka mi duša sve jače dršće, pusti je!
    Ne mari što je pred dušmanom ponižena.
Oprosti mi, ta duša mi je kao rukopis,
    A zaglavlje su mu, bez sumnje, suze moje.
Eto, sestra moja kao hurija ukaza mi se,
    I Ridvan joj dopusti da sa neba siđe.
Kad bi joj tko u oči pogledao ne bojeć* se mačeva
    Ubojitih, ne bi se spasio od srdžbe njene.
Putovat ću po zemlji Alahovoj bez odmora .
    Da nađem hrane za se, pošto me ona progna.

I poći ću po zemlji širokoj k spasenju,
I, odbačen, duši ću naći darove druge.
I bogat vratit ću se, sretnoga srca i radostan,
I borit ću se s hrabrima za dragu svoju.
I uskoro ću plijen dognati, vraćajući se,
I nasrnut ću na suparnike svom snagom svojom.

I potom Kan-Makan ode iz dvora, bosonog, i išao je pješice, u košulji s kratkim rukavima i s kapom od uvaljane vune na glavi, koja već bješe nošena sedam godina, i ponese suhu pogačicu, kojoj već bješe tri dana. I iziđe po mrklome mraku, pa dođe do vrata Al-Azadž u Bagdadu i stade pored njih, a kad se otvoriše gradska vrata, prvi čovjek koji je izišao na njih bio je Kan- -Makan, i on pođe da se nasumce skita po pustinjama, i noću i danju. A kad dođe noć, majka ga poče tražiti i nigdje ga ne nađe, te joj svijet postade tje- skoban, iako je širok, i ničemu se više nije radovala. I čekala ga je prvog dana, ali nije čula glasa o njemu, i postade joj teško na duši, te poče vikati i kukati, i uzviknu: - O, čedo moje, o, prijatelju moj, uzburkao si mi tugu u duši! Već mi je bilo dosta svega, te sam otišla iz domovine, a poslije tebe ne želim hrane niti će mi biti ugodan san. Ostali su mi samo plač i bolovi! O, čedo moje, iz koje zemlje da te dozivam i koji ti je grad pružio utočište! - A zatim dubokoj uzdahnu i izgovori ove stihove:

Znali smo: vas biti neće i mučit ćemo se
I luk rastanka strijelu uperio je na nas.
Sedlo zategnuvši svoje, baciše oni mene
Samrtne muke da mučim, a oni po pijesku hode.
Kroz noćni mrak do mene dopre jecaj goluba
S vratom ukrašenim, i rekoh »tiše!« tada.
Tako mi života tvoga, da je sad tužan kao ja,
Ne bi on đerdan nosio nit’ noge ukrašavao.
Ta prijatelj me ostavi moj, i ja podnijeh tada
I brigu i bolove koji me ostavit’ neće.

Poslije toga ona ne htjede više ni jesti ni piti, i plakala je i ridala sve jače, i plakala je pred ljudima i izmamila suze Alahovih robova i cijele zemlje. I ljudi počeše govoriti: - Gdje su ti oči, o, Dau-al-Makane? - I jadikovahu zbog pristranosti sudbine, i rekoše: - Kako bi bilo da vidimo šta je to bilo s Kan-Makanom, zašto je otišao iz domovine i zašto je prognan odavde, iako mu je otac hranio gladne i pozivao sve na pravednost i iskrenost. - I njegova je majka plakala i jecala sve više, te glas o tome dopre do ušiju cara Sasana...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto četrdeset noći, ona reče:

140. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Sasan saznao od svojih emira što se dogodilo s Kan-Makanom, i da su mu oni rekli: - To je sin našega cara i potomak cara Omara-ibn-an-Numana, a mi sad pouzdano znamo da je on otišao iz domovine u tuđinu. - I kad je to čuo, car Sasan se razgnjevi na emire i naredi da jednoga od njih zadave i objese, te strah od njega obuze srca ostalih velikaša i nitko se nije usudio da mu što kaže. Zatim se Sasan sjeti da je Dau-al-Makan bio milostiv prema njemu i da mu je povjerio staranje o svome sinu, i bi mu žao Kan-Makana, te reče: - Treba ga na svaki način potražiti po svim zemljama. - I car pozva Terkaša, i naredi mu da odabere stotinu konjanika i da s njima potraži Kan-Makana, te Terkaš ode i ne bješe ga deset dana, a zatim se vrati i reče: - Nisam čuo glasa o njemu niti sam naišao na njegov trag, i nitko mi ništa ne reče o njemu. - I car Sasan se rastuži zbog onoga što je učinio s Kan-Makanom. Što se pak tiče mladićeve majke, ona nije imala mira, i strpljenje ju je izdavalo, i nad njom je prohujalo dvadeset dugih dana.

Eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče Kan-Makana, on se zbunio kad je izišao iz Bagdada i nije znao kuda će. U pustinji je proveo tri dana samotan, i nije vidio ni pješaka ni konjanika, i san ga je napustio, i besanica ga je sve više morila, i mislio je na bliska bića i na domovinu. I počeo se hraniti biljem sa

zemlje i piti vodu iz rijeka, a svakoga dana u podne, za vrijeme vrućine, odmarao se pod drvećem.

I sišao je sa tog puta na drugi, pa je išao tri dana, i četvrtog se približi zemlji u kojoj doline bjehu obrasle svježom travom i okićene rastinjem, i pristranci bjehu divni, i zemlja se bješe napila iz čaše oblaka uz jeku gromova i gukanje golubova, i pristranci bjehu ozelenjeli, i divne bjehu ravnice u njoj. I Kan-Makan se sjeti grada svoga oca, Bagdada, i od prevelike tuge izgovori:

Ja odoh u nadi da ću se vratiti opet,
Al' samo ne znam kad ću se vratiti.
Pobjegoh iz kuće svoje, kad je zavoljeh,
Jer ono što se zbilo ne otklanja se.

I on zaplaka kad je završio stihove, pa obrisa suze i pojede onoliko bilja koliko mu bješe potrebno da se prehrani, i pomoli se i očita obavezne molitve, koje ne bješe čitao za to vrijeme, i ostade sjedeći na tom mjestu čitav dan.

A kad dođe noć, legne da spava i spavao je do ponoći, a zatim se probudi i ču glas nekog čovjeka koji je govorio:

Život je samo u tome da vidjet' možeš osmijeha sjaj
Sa usta draganinih i lice njeno prelijepo.
O, smrt je lakša od rastanka s draganom
Čiji se lik u noć besanu neće javiti.
O, vi što pijete piće zlaćano, podignite se!
Evo zemalja sreće i bujna voda teče kroz njih.

Kad je Kan-Makan čuo te stihove, u duši mu se uzburka tuga i suze mu potekoše bujicom niz obraze, a u srcu mu planu plamen. On se podigne da vidi onoga što je izgovorio te riječi, ali nije ugledao nikoga u noćnome mraku, te ga skloni još veća tuga, i on se poplaši i obuze ga uzbuđenje. I ode sa svoga mjesta u niži dio doline, pa pođe obalom rijeke i ču onoga što govoraše kako uzdiše i izgovara ove stihove:

Kad si ljubavne jade ranije tajio iz straha,
Prolijevaj na dan rastanka slobodno suze, čuj!
Ja sam sa dragim svojim ljubavni savez sklopio,
I zato ću samo za njim uvijek težiti ja.
Težim ja srcem za njim, i strasti uzburkane
Hlada donose meni, kao kad vjetrovi pusu.
O, sada, sjeća l'se ona što grivne nosi
Zakletava svojih i obećanja na rastanku?
Da l'će se kadgod vratiti davni dani blizine,
Da li će svatko od nas reći šta je podnio?
Reče mi ona: - Šatre te ljubav za me - a ja njoj:
- A koliko si njih - Alah te čuvao - zatrla već!
Pa ne daj, Alaše, očima da vide ljepotu njenu,
Ako, daleko od nje, nasladu sna osjete.
O, žalče zmijski u duši! Jedno je spasiti može:
Blizina samo i vlaga iz usta izliječit će je.

I kad je Kan-Makan i po drugi put čuo čovjeka što je govorio tim glasom kako izgovara stihove, a nije ugledao nikoga, bi mu jasno da je i taj čovjek zaljubljen kao i on sam i da je lišen blizine s onim koga voli. - Taj čovjek može položiti svoju glavu pored moje i ja ću od njega načiniti prijatelja ovdje, u tuđini! - pomisli Kan-Makan, pa pročisti glas i viknu: - O, ti što ideš po mukloj noći, priđi mi bliže i ispričaj mi svoju povijest; možda ćeš u meni naći čovjeka koji će ti pomoći u iskušenju! - I onaj ču te riječi i viknu: - O, ti što mi odgovaraš i što hoćeš da čuješ moju povijest, tko si ti među vitezovima - čovjek ili džin? Požuri se da mi odgovoriš prije no što ti se približi pogibija, jer ima već oko dvadeset dana kako idem po ovoj pustinji, a ne vidim čovjeka

niti čujem kojeg drugog glasa osim svoga!

Kad je čuo te riječi, Kan-Makan pomisli: - Povijest toga čovjeka nalik je na moju povijest: i ja idem dvadeset dana, a ne vidim čovjeka niti čujem čijega glasa. Neću mu odgovoriti dok ne nastane dan - reče u sebi, a onaj što je govorio viknu: - O, ti što me zoveš, ako si koji od džinova, idi s mirom, a ako si čovjek, pričekajmalo dok ne zarudi zora i ne svane dan, i dok ne ode noć sa svojim mrakom.

I onaj što je vikao ostade na svome mjestu, a Kan-Makan na svome, i za sve vrijeme govorahu jedan drugome stihove i plakahu obilnim suzama, dok ne nastade svijetli dan i dok ne ode noćni mrak, a onda Kan-Makan pogleda onog što je govorio i vidje da je Arabljanin iz pustinje, samo što bješe mlad po godinama i obučen u iznošeno odijelo, dok je o pojasu imao mač koji bješe zarđao u koricama, i na njemu su se vidjeli znaci zaljubljenosti.

Kan-Makan priđe i približi se mladiću i pozdravi ga, a beduin mu odgovori na pozdrav i s poštovanjem mu poželi da dugo poživi, ali kad ga vidje onako mlada po godinama i siromašna po izgledu, pomisli da je prosjak, te reče: - O, djetiću, iz kojeg li si plemena i od kojeg Arabljanina potječeš rodom? Kakva je tvoja povijest i zašto si išao noću, kad to čine samo junaci? Noćas si mi kazao riječi koje može reći samo plemeniti vitez i neustrašivi junak, a sada ti je duša u mojim rukama. Ali ću se sažaliti na tebe zbog tvojih mladih godina, i načinit ću te svojim drugom, te ćeš mi se nalaziti pri ruci.

Kad je čuo kako mu taj čovjek osorno govori, iako je prije pokazao da zna sastavljati stihove, Kan-Makan vidje da ga beduin prezire i da se osmjelio u razgovoru s njim, te mu reče jasno i ljubazno: - O, glavešino Arabljana, ostavimo moje mlade godine, pa mi reci zašto ti ideš noću po pustinji i izgovaraš stihove. Ti veliš da ću te služiti. A tko si ti i šta te je navelo da mi tako što kažeš? - Slušaj, djetiću - reče beduin - ja sam Sabah-ibn-Ramah-ibn-Hi- mam, a iz plemena sam sirijskih Arabljana, i imam sestru od strica koja se zove Nedžma - tko ju je vidio sreća ga je snalazila. Otac mi je umro, te sam odgojen u kući svoga strica, Nedžmina oca, a kad sam pprastao i kad je porasla kći moga strica, on ju je odvojio od mene i mene je odvojio od nje, jer je vidio da sam siromašan i da nemam mnogo novaca. I odoh arabljanskim velikašima i plemenskim glavarima, pa se potužih na nj, te se moj stric zastidje i pristade da mi da sestru od strica, samo pod uvjetom da mu dam na. ime otkupa pedeset konja, pedeset jednogrbih deva natovarenih pšenicom, a isto toliko deva natovarenih ječmom, deset robova i deset robinja. Tako je svalio na mene nepodnošljiv teret i zatražio od mene odviše mnogo na ime otkupa, pa eto sad idem iz Sirije u Irak, i već dvadeset dana ne vidjeh nikoga osim tebe. Odlučio sam da odem u Bagdad i da vidim da li će koji od imućnih i uglednih trgovaca izići iz grada, pa da pođem njegovim tragom, da mu opljačkam imovinu, da pobijem njegove ljude i da otjeram njihove deve s robom. A u kakve ljude ti spadaš?

- Moja je povijest slična tvojoj - odgovori mu Kan-Makan - ali je moja boljka opasnija od tvoje, jer je moja sestra od strica - careva kći, te se njeni rođaci neće zadovoljiti ako od mene dobiju ono što si ti spomenuo, i ničim se sličnim neće zadovoljiti! - Ti si, bogme, slabouman ili si lud od velike ljubavi - uzviknu Sabah. - Kako može kći tvoga strica biti careva kći, kad na tebi nema nikakva carska obilježja, nego si običan prosjak? - O, glavaru Arabljana - reče Kan-Makan - ne čudi se tome! Što je prošlo, prošlo je, a ako hoćeš da ti objasnim, onda - ja sam Kan-Makan, sin cara Dau-al-Makana, unuk cara Omara-ibn-an-Numana, vladara Bagdada i zemlje Horasana. Vrijeme se razgnjevilo na mene, te mi je otac umro, a sultanom je postao car Sasan, te sam krišom otišao iz Bagdada, da me nitko ne vidi. Eto, sve sam ti jasno izložio, a ima već dvadeset dana kako nisam nikoga vidio osim tebe. Tvoja povijest je slična mojoj, a i tvoja nevolja slična je mojoj.

Kad ču to, Sabah uzviknu: - O, radosti moja! Postigao sam ono što sam želio, i danas mi nije potreban nikakav ćar osim tebe, jer si ti jedan od carskih potomaka, iako si otišao kao prosjak. Tvoji rođaci će te svakako tražiti, a kad te nađu kod nekoga, otkupit će te velikim novcem. Življe! Okreni leđa, djetiću, pa hajde naprijed! - Nemoj to činiti, o, brate Arabljana - reče Kan-Makan - moji rođaci ti neće dati na ime otkupa za mene ni srebra ni zlata, pa ni bakrenog dirhema. Ja sam siromašan čovjek i nemam uza se ni malo ni mnogo čega; okani se te navike, pa me uzmi za svoga druga. Hajdemo u iračku zemlju, pa ćemo lutati po svim krajevima; možda ćemo doći do otkupa, pa ćemo se naslađivati ljubeći i grleći svoje sestre od strica.

Kad je čuo te riječi, beduin Sabah se razgnjevi i obuze ga još veća oholost i jarost. - Teško tebi - uzviknu on - još ćeš mi odgovarati! O, najgnusniji među psima, okreni leđa, inače ću te

udariti na muke! - Zar ne znaš šta je pravo i zar se ne bojiš sramote od beduina ako potjeraš kao svog zarobljenika ovakva čovjeka kao što sam ja, ne ogledavši se s njim na megdanu da vidiš je li on vitez ili kukavica? - reče Kan-Makan. - I Sabah se nasmije i uzviknu:

- O, čudo Alahovo! Ti si po godinama mladić, ali si po riječima starac, jer takve riječi potječu samo od borbena junaka. Kakvu pravičnost ti hoćeš? - Ako želiš da budem tvoj zarobljenik i da te služim - odgovori mu Kan-Makan - baci svoje oružje, svući se i dođi amo da se porvemo, pa neka onaj koji pobijedi suparnika dobije od njega što želi i neka ga načini svojim slugom. - Ja mislim - reče Sabah i nasmije se - da tvoja brbljavost pokazuje da ćeš uskoro poginuti.

- I on se podigne, baći oružje, prikupi skute i primakne se Kan-Makariu, a i ovaj se primakne njemu, pa se počeše nositi, i beduin vidje da je Kan-Makan nadmoćniji i da preteže nad njim kao što dinar preteže na vagi. On pogleda da li mu čvrsto stoje noge na zemlji i vidje da su one kao dva zarivena minareta, ili kao pobijeni kočevi, ili kao bregovi urasli u zemlju, i onda mu bi jasno da su mu ruke kratke, i pokaja se kad vidje da će ga Kan-Makan uskoro oboriti, te reče u sebi: - O, kad bih se borio s njim s oružjem u ruci! - A potom ga Kan-Makan ščepa i svlada, pa ga prodrma, i beduin osjeti da mu se kidaju crijeva u trbuhu, te uzviknu: - K sebi ruke, o, djetiću! - Ali Kan-Makan ne obrati pažnju na njegove riječi, već ga je i dalje drmao, a onda ga je podigao sa zemlje i pošao s njim k rijeci, da ga baci u nju.

Videći to, beduin povika: - O, junače, šta namjeravaš učiniti? - A Kan- -Makan mu odgovori: - Hoću te baciti u onu rijeku. Ona će te odnijeti u Tigar, a Tigar će se uliti s tobom u kanal Ise, a kanal Ise će te odnijeti u Eufrat, a Eufrat će te izbaciti na tvoju zemlju, pa će te vidjeti tvoji rođaci i priznati i uvjeriti se koliko si hrabar i koliko je iskrena tvoja ljubav. - O, viteže dolina - uzviknu Sabah - nemoj činiti ono što čine zli ljudi! Pusti me radi života kćeri tvoga strica, ljepotice nad ljepoticama! - I Kan-Makan ga položi na zemlju, a beduin priđe svome maču i štitu, kad vidje da je slobodan, pa sjedne i uze razmišljati kako da prevari Kan-Makana i da ga napadne. I Kan- -Makan prozre to po njegovim očima, te viknu: - Znam šta ti se začelo u srcu kad si došao do svoga mača i štita! U rvanju ti ruke nisu duge niti si okretan, a da si poigrao na svome konju i napadao na mene s mačem u ruci, odavno bi poginuo. Da ti ne bi ostao prijekor u srcu, ostavljam ti na volju da izabereš:

- Daj mi štit, pa navali na mene s mačem u ruci, ili ćeš ti ubiti mene, ili ću ja ubiti tebe. - Uzmi ga, evo ti ga! - viknu beduin, pa mu baci štit, isuka mač i jurnu na Kan-Makana, a ovaj uze štit u desnu ruku, pa je njime dočekivao mač, braneći se. I Sabah ga je udarao i govorio: - Ostaje još samo evo ovaj udarac! - Ali je ispalo da udarcem nije ubijao Kan-Makana, jer ga je ovaj dočekivao štitom, te od udarca nije bilo ništa. A sam Kan-Makan nije udarao beduina, jer ga nije imao čime udarati, te ga je Sabah sve dotle udarao mačem dok mu se nije zamorila ruka. I njegov protivnik vidje to i jurnu na nj, obuhvati ga i prodrma i baci na zemlju, pa mu okrene leđa i sveže ga remenom za korice. I Kan-Makan ga povuče za noge i pođe s njim k rijeci, a Sabah povika: - Što hoćeš učiniti sa mnom, o, mladiću, viteže našega vremena i junače na bojnomq polju? - Zar ti nisam rekao da ću te poslati rijekom tvojim rođacima i onima koji su ti bliski, da se tvoj um ne bi bavio njima i da se njihov um ne bi bavio tobom, i da ne bi zakasnio na svadbu svoje sestre od strica - reče Kan-Makan, a Sabah zajeca, zaplače i povika: - Nemoj to činiti, o, viteže svoga vremena! Pusti me, pa nek budem jedan od tvojih slugu!

I Kan-Makan se sažali na nj i reče mu: - Obećaj mi i zarekni se i zakuni da ćeš mi biti dobar drug i da ćeš poći sa mnom pa ma kud ja pošao. - I Sabah reče: - Dobro! - i obeća mu to, a Kan-Makan ga pusti. I Sabah se podigne i htjede poljubiti Kan-Makana u ruku, ali mu ovaj nije dao da to učini, i onda beduin odriješi svoju torbu, pa izvadi iz nje tri ječmene pogačice i stavi ih pred Kan-Makana, a zatim sjedne s njim na obalu rijeke, te su obojica jeli, a kad završiše objed, učiniše avdes i pomoliše se, pa su sjeli i razgovarali o onome što bjehu podnijeli od svojih rođaka i od prevrtljivosti vremena.

- Kuda ćeš otići? - zapita Kan-Makan, a Sabah mu odgovori: - Otići ću u Bagdad, u tvoj grad, i ostat ću tamo dok mi Alah ne pošalje otkup za nju.

- Evo, put je pred tobom, a ja ću ostati ovdje - reče Kan-Makan.

I beduin se oprosti s njim, pa pođe bagdadskim putem, a Kan-Makan se podigne i reče u sebi: - O, dušo, s kakvim obrazom da se vratim kad sam siromašan i u nevolji? Alaha mi, neću se vratiti, zavaravši sebe, a svakako će mi laknuti, ako ushtije veliki Alah. - I potom pođe k rijeci, pa

učini avdes i pomoli se i prizva svoga gospoda, govoreći: - O, ti što daješ kišu i hrane crvima na kamenju, molim te da mi pošalješ ono što si mi dodijelio po svojoj moći i blagoj milosti!

Potom on završi molitvu pozdravom, i svi putevi bjehu uski za nj. I sjedio je tako, osvrćući se desno i lijevo, i odjednom vidje - prilazi mu konjanik na konju, pognuvši leđa i opustivši uzdu. I Kan-Makan sjedne uspravno, i poslije jedne minute priđe mu konjanik, a bio je na izdisaju i nije sumnjao da mu je došao kraj, jer mu je rana bila duboka. Kad je prišao, suze su mu tekle niz obraze kao iz izvora na mješini. - O, glavešino Arabljana - reče on Kan-Makanu - uzmi me u svoje društvo dok sam živ, jer nećeš naći čovjeka kao što sam ja, i daj mi malo vode da se napijem, mada ranjenik ne treba da pije vodu, osobito kad mu teče krv, i kad ispušta dušu. Ako ostanem živ, dat ću ti nešto čime ćeš izliječiti svoj jad i svoje siromaštvo, a ako umrem, tvoja lijepa namjera donijet će ti sreću.

A pod tim konjanikom bješe konj tako dobrog soja da ga jezik ne može opisati, i noge mu bjehu kao mramorni stupovi, i kad je Kan-Makan pogledao konjanika i njegova konja, obuze ga uzbuđenje, te reče u sebi: - Doista, takav se konj ne može naći u sadašnje vrijeme!

Zatim Kan-Makan pomogne konjaniku da sjaše i bio je ljubazan prema njemu, i dade mu da proguta malo vode, pa počeka dok se ne odmori, a onda mu se obrati i zapita ga: - Tko je to učinio s tobom? - Kazat ću ti istinu - reče konjanik. - Ja sam konjokradica i razbojnik; cijeloga svog života kradem konje i otimam ih noću i danju, a zovem se Hasan, i napast sam za sve kobile i konje. Cuo sam da se ovaj konj nalazi u zemlji Ruma, u cara Afriduna (a on mu je nadjenuo ime Al-Katul i prozvao ga Medžunom), te sam zbog njega otišao u al-Konstantiniju i počeo motriti na nj. I dok bijah u dvoru, odjednom iziđe starica, koju Rumi poštuju i čije se naredbe izvršavaju kod njih, a zove se Šavahi-Zat-ad-Davahi, i dostigla je vrhunac u vještini varanja. I s njom bješe taj konj, a u njenoj pratnji nije bilo više od deset robova, koji su je dvorili i pazili na konja, i upravo je pošla u Bagdad i Horasan, u želji da ode caru Sasanu i da od njega zatraži mir i sigurnost. I ja pođoh u stopu za njom, čeznući za konjem, i išao sam neprestano za njima, ali nisam mogao prići konju, jer su ga robovi dobro čuvali. I oni naposljetku stigoše u tu zemlju, te se ja pobojah da ne uđu u Bagdad, i dok se savjetovah sa svojom dušom kako da ukradem konja, odjednom se podiže prašina koja je zastrla jedan kraj neba, a kad se prašina razišla, iza nje se ukazaše pedeset konjanika koji se bjehu spremili da opljačkaju trgovce na putu, a na njihovu čelu bio je junak sličan lavu koji rastrže, a zove se Kardaš, i u ratu je pravi lav koji juri junake kao žene...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset prva noć, ona reče:

141. NOĆ

-Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ranjeni konjanik rekao Kan-Makanu: - I Kardaš napadne staricu i one koji su bili s njom, i jurne na njih i nasrne vičući, i prije no što je prošla jedna minuta, sveza deset robova i staricu, pa uze njihova konja i pođe s njime radostan, a ja rekoh u sebi: - Uzalud sam se mučio, nisam postigao cilja! - A starica, kad vidje da je zarobljena, zaplače i reče glavaru Kardašu: - O, plemeniti viteže i hrabri lave, šta ćeš raditi sa staricom i s robovima? Ta već si postigao ono što si htio kad si nam uzeo konja. - I ona ga prevari blagim riječima i zakle se da će mu dotjerati konje i ovce, te Kardaš pusti robove i staricu i ode sa svojim ljudima, a ja pođoh za njima dok oni ne stigoše u ove zemlje, i svejednako sam motrio na konja i išao za njima. I naposljetku nađoh puta do konja, pa ga ukradoh i pojahah, i izvadih bič iz torbe i udarih ga, a ljudi mi priđoše čim me osjetiše, pa me okružiše sa svih strana i počeše me udarati strijelama i kopljima, ali se ja čvrsto držah na konju, a on se branio prednjim i stražnjim nogama, zaklanjajući me, i odnio me od njih kao odapeta strijela, ili zvijezda-padalica. Ali kad nastade ljuta borba, ja dopadoh nekoliko rana, i već tri dana sam na konju, ne znajući za san i ne naslađujući se hranom. Izdala me snaga i svijet je postao ništavan za mene, a ti si mi učinio ljubav i sažalio si se na mene. Vidim da ti je tijelo golo i očevidno je da tuguješ, mada se na tebi vide tragovi blagostanja. Pa tko si ti, otkud si došao i kamo ćeš?

I Kan-Makan mu odgovori: - Ja sam Kan-Makan, a sin sam cara Dau-al-Makana, sina cara Omara-ibn-an-Numana. Otac mi je umro, te su me odgajali kao siroče, a poslije moga oca vlast je prigrabio jedan zao čovjek, koji je postao car malih i velikih. - I Kan-Makan mu ispriča svoju povijest od početka do kraja, a konjokradica se sažali na nj i uzviknu: - Alaha mi, ti si čovjek od visoka roda i velikog ugleda, i predstoje ti krupna djela, i postat ćeš najhrabriji među ljudima

svoga vremena! Ako me možeš odvesti, uzjaši konja iza mene, i odnesi me u moju zemlju, pa ćeš biti poštovan za života na ovom svijetu i nagrađen na dan poziva. Ja nemam ni toliko snage da se borim s dušom, pa ako za mene nastane drugi život, ti si dostojniji od svakog drugog da ti pripadne ovaj konj. - Alaha mi - odgovori mu Kan-Makan - da te mogu odnijeti na leđima i podijeliti život s tobom, ja bih to učinio i bez konja, jer spadam u, ljude koji čine ljubav i pritječu u pomoć ojađenome. Ta dobro djelo radi velikog Alaha odvraća sedamdeset nevolja od onoga koji ga čini. Spremi se za put i uzdaj se u milostivog i sveznajućeg.

I Kan-Makan htjede podići konjokradicu na konja, uzdajući se u Alaha koji pritječe u pomoć, ali konjokradica reče: - Počekaj malo! - pa zažmiri, podigne ruke i uzvikne: - Tvrdim da nema boga do Alaha, i tvrdim da je Muhamed Alahov poslanik! O, veliki - nastavi on - oprosti mi moj veliki grijeh, jer veliki grijeh ne može oprostiti nitko drugi osim velikog! - I spremi se da umre i izgovori ove stihove:

Robove vrijeđah ja, po zemljama kružeć',
I život provođah, opijajuć' se vinom.
U potoke zalažah da konje kradem ja
I leđa lomljah tad, čineći djela zla.
Strašna su djela moja i velik grijeh je moj,
A krađom Katula završih ih sva.
Željeni cilj sam tako postići htio,
Otevši konja, al' zalud mi muka bi.
I života cijelog svog ja konje odvođah,
Ali mi smrt svemoćni Alah dosudi.
I završih time što stradah i zamorih se
Za dobro došljaka bijednog i siromašnog.

A kad je završio stihove, on zatvori oči i otvori usta, pa kriknu i rastade se s ovim svijetom, i Kan-Makan ustane i iskopa mu raku i ukopa ga u zemlju, a zatim priđe konju, poljubi ga i obriše mu njušku, i obradova se velikom radošću i uzviknu: - Nikoga nije poslužila sreća da ima ovakva konja, i nema ga ni u cara Sasana.

Eto što je bilo s Kan-Makanom.

Što se pak tiče cara Sasana, on je dočuo da je vezir Dandan uskratio poslušnost caru Sasanu zajedno s polovinom vojske i da su se vojnici zakleli da za cara neće priznati nikoga drugog osim Kan-Makana. I vezir je zatražio od vojnika da mu se zavjere i zakunu, pa je otišao s njima na otoke Indije, Berberima i u Zemlju Crnaca, i njima se pridružila vojska koja je bila nalik na debelo more, kome se ne mogu sagledati ni kraj ni početak. I vezir odluči da krene s tom vojskom u grad Bagdad, pa da osvoji one zemlje i da pobije robove koji mu se usprotive, i zakle se da neće vratiti mač u korice dok Kan-Makana ne dovede na sultansko prijestolje. I kad vijesti o tome dopriješe do ušiju cara Sasana, on utonu u more razmišljanja i vidje da se u carstvu sve okomilo na nj, i malo i veliko, te se uvećaše njegove brige i umnožiše njegovi jadi. I on otvori riznice, pa razdade novac velikašima svoga carstva, i željaše da mu dođe Kan-Makan, ne bi li pridobio za se njegovo srce i ne bi li ga postavio za emira vojske koja mu nije odrekla poslušnost, čime bi ugasio varnice koje su izbijale iz vatre vezira Dandana.

A Kan-Makan ču to od trgovaca, pa se brzo vrati u Bagdad, jašući onoga konja. I car Sasan sjedaše na svome prijestolju tako izgubljen, i odjednom ču da je došao Kan-Makan, i sva vojska i velikaši iz Bagdada pođoše mu u susret, i svi Bagdađani iziđoše da ga dočekaju, pa su išli ispred njega do dvora, cjelivajući pragove. I robinje i eunusi odoše njegovoj majci da je obraduju viješću da je Kan-Makan došao, te i ona dođe i poljubi sina između očiju, a on joj reče: - O, majčice, pusti me da odem caru Sasanu, koji me je obasuo poklonima i dobrotom.

Eto! A umovi onih koji življahu na dvoru i umovi velikaša smutiše se kad vidješe kako je lijep njegov konj, te rekoše: - Nije bilo čovjeka koji je imao takva konja! - I kan-Makan ode caru Sasanu i pozdravi se s njim, i car ustade, a Kan-Makan mu poljubi ruke i noge i ponudi mu svoga konja na poklon. I car mu reče: - Dobro došao! - i uzviknu: - Neka se spremi sve za odmor mog sina Kan-Makana! Alaha mi, svijet mi je bio tjeskoban dok si bio odsutan! Neka je hvala Alahu što te je spasio! - I Kan-Makan se pomoli Alahu da bude milostiv prema caru. A potom car

pogleda konja koga zvahu Katulom i sazna da je to onaj konj koga je vidio te i te godine, kad je opsijedao poklonike križa s Kan-Makanovim ocem Dau-al-Makanom, i kad mu je bio ubijen stric Šar-Kan. - Da ga je tvoj otac mogao uzeti, on bi zacijelo dao hiljadu konja za nj, ali se sada slava vratila njegovoj obitelji, te ja primam konja i poklanjam ga tebi, jer si ti dostojniji od svih ljudi da ga imaš, jer si vitez nad vitezovima.

Potom car Sasan naredi slugama da donesu Kan-Makanu počasno odijelo i da mu dovedu konje, a zatim mu odredi najveću odaju na dvoru, te je Kan-Makan opet živio u slavi i radosti. I car dade mnogo novaca Kan-Makanu i iskazivao mu je najveće poštovanje, jer se bojao posljedica onoga što je poduzeo vezir Dandan, *i* Kan-Makan se obradova tome, i njegova poniženost i zapostavljenost minuše.

I on ode svojoj kući i nađe majku, pa je zapita: - O, majko, kako je kći moga strica? - A ona mu reče: - O, čedo moje, ja sam toliko mislila na tebe dok si bio odsutan, da sam zaboravila sve drugo, pa čak i tvoju dragu, osobito stoga što si ti otišao njenom krivicom, te sam se tako rastala s tobom. - I Kan- -Makan se potuži majci i reče joj: - O, majčice, otiđi joj i zamoli je - možda će mi pokloniti jedan pogled, da me tuga mine - ali mu majka odgovori: - Ljudi povijaju vrat kad što žele; okani se onoga zbog čega te može snaći nevolja! Neću joj otići niti ću ići u njenu kuću da joj to kažem.

Kad je čuo to od svoje majke, Kan-Makan joj reče da mu je konjokradica pričao da je starica Zat-ad-Davahi upala u njihove zemlje i da hoće da uđe u Bagdad, i reče joj: - Ona je ubila moga strica i moga djeda, te joj se na svaki način moram osvetiti i tako oprati ljagu s obraza.

Potom Kan-Makan ostavi majku, pa ode jednoj starici - gadnoj, razvratnoj, pohlepnoj i lukavoj ženi koja se zvala Sadana, i potuži se na ono što je osjećao i na ljubav prema kćeri svoga strica, i zamoli je da ode djevojci i da je umilostivi. A starica mu odgovori: - Slušam i pokoravam se! - pa se rastade s njim i ode na dvor Kudije-Fakan, i izazva sažaljenje u djevojčinu srcu prema mladićevoj sudbini. A zatim se vrati Kan-Makanu i reče mu: - Pozdravlja te Kudija-Fakan i obećava ti da će ti doći ove noći u ponoć ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset druga noć, ona reče:

142. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se starica vratila Kan-Makanu i da mu je rekla: - Pozdravlja te kći tvoga strica i ona će ti doći ove noći u ponoć. - Kan-Makan se obradova tome, pa je sjedio očekujući da kći njegova strica ispuni obećanje. I ponoć tek bješe nastala, a ona mu dođe u crnom svilenom ogrtaču, i probudi ga kad uđe, i uzviknu: - Kako možeš tvrditi da me voliš, kad ni o čemu ne misliš i spavaš kao da ti je sve svejedno? - I Kan-Makan se probudi, pa uzviknu: - O, željo moga srca, spavao sam samo zato što želim da usnim tebe! - I onda ga ona poče koriti blagim riječima i izgovori ove stihove:

Kad bi iskren bio ti u ljubavi,
San te skoliti ne bi mogao.
O, ti što tvrdiš da si prešao
Cio put ljubavi i strasti svojih!
Tako mi Alaha, o, stričev sine,
Ne spava čovjek koji mnogo voli!

Kad je čuo to od kćeri svoga strica, Kan-Makan se zastidi, te ustade i poče se opravdavati, pa se oboje zagrliše i uzeše se tužiti jedno drugom na muke koje su podnijeli poslije rastanka, i produžiše to dok ne svanu zora i dok se ne razli po krajevima neba. I onda se Kudija-Fakan spremi da ode, a Kan-Makan zaplače, pa izgovori ove stihove, duboko uzdišući:

O, ti što mi dođe poslije rastanka dugog,
Biserne nize su u ustima tvojim.
Poljubih te mnogo puta i grlih vitki stas,
A noću obraz moj blizu tvog obraza bješe,
Dok nam ne svanu zora što nas rastavlja uvijek

Ko rez oštroga mača kad iz korica bljesne.

A kad je on izgovorio stihove, Kudija-Fakan se oprosti s njim i vrati se u svoju sobu. Ona povjeri svoju tajnu nekim robinjama, a jedna od njih ode i oda je caru Sasanu, te se ovaj uputi Kudiji-Fakan i uđe u njenu sobu, pa izvuče mač iz korica i htjede je ubiti, ali uđe njena majka, Nuzhata-az-Zaman, pa reče caru: - Tako ti Alaha, nemoj joj učiniti nikakvo zlo! Ako joj učiniš kakvo zlo, to će se pročuti među ljudima, pa ćeš se osramotiti među carevima svoga vremena. Znaj da Kan-Makan nije čedo preljuba i da je odgajan među nama. On je čestit i hrabar, te neće činiti ono čemu bi se moglo prigovoriti. Počekaj, dakle, i ne žuri se: među onima koji žive na dvoru i među Bagdađanima pronio se glas da vezir Dandan vodi vojsku iz svih zemalja, i da ju je doveo s namjerom da za cara proglasi Kan-Makana. - Alaha mi - odgovori car - ja ću ga svakako vrgnuti u nevolju, da ga ne drži zemlja i da nebo ne baca sjenu na nj! Bio sam dobar prema njemu i lijepo sam postupao s njim samo zbog stanovnika moga carstva i velikaša, ne bih li ih odvratio od njega, a uskoro ćeš vidjeti šta će biti.

- I on je ostavi, pa iziđe, razmišljajući o svojim carskim poslovima.

Eto šta je bilo s carem Sasanom.

Što se pak tiče Kan-Makana, on sutradan ode majci, pa joj reče: - O, majčice, odlučio sam da se odam pljački, pa da otimam i tjeram po putovima konje, stoku i crne i bijele robove, dok se ne obogatim i dok se ne poboljša moje stanje, a onda ću zaprositi svoju sestru od tetke, Kudiju-Fakan, od svoga tetka cara Sasana. - O, čedo moje - reče mu majka - tuđe bogatstvo ne čeka te bez obrane, te ćeš se morati za nj biti mačem i udarati kopljima, jer ga čuvaju ljudi koji proždiru zvijeri i love pantere! - Ali Kan-Makan uzviknu: - Ne mogu odustati od svoje namjere prije no što postignem ono što hoću!

A potom posla staricu da javi Kudiji-Fakan da će on otići da pribavi otkup koji joj priliči, i reče starici: - Zapitaj je svakako o tome i donesi mi odgovor.

- I starica mu odgovori: - Slušam i pokoravam se! - pa ode djevojci, a kad se vrati s odgovorom, reče mu: - Doći će ti noćas u ponoć. - I Kan-Makan je sjedio budan do ponoći, i toliko ga je bilo obuzelo uzbuđenje da nije ni primijetio kad je djevojka ušla i rekla mu: - Moja će te duša iskupiti od nesanice!

- I on se onda podigne pred njom, pa uzviknu: - O, željo moga srca, moja će te duša iskupiti od svih zala! - I reče joj na što se odlučio, te se djevojka rasplakala, a Kan-Makan joj reče: - Ne plači, o, kćeri moga strica! Ja ću se moliti onome koji je sudio da se rastanemo, ne bi li dao da se sastanemo i ne bi li nam pomogao.

I zatim se Kan-Makan spremi na put, pa ode majci i oprosti se s njom, a potom iziđe iz dvora, pripasa mač i navuče turban i vizir pa uzjaha svoga konja Katula i prođe kroz grad, a bješe sličan mjesecu. I dođe do bagdadskih gradskih vrata i odjednom vidi - njegov drug, Sabah-ibn-Ramah, izlazi iz grada. I kad ugleda Kan-Makana, Sabah pritjera konja i pođe s njim naporedo i pozdravi ga, i Kan-Makan mu odgovori na pozdrav, a Sabah mu reče: - O, brate, kako si se domogao toga konja i mača i odijela, a ja ni sada nemam ništa, osim mača i štita? — Lovac se vraća iz lova samo s onakvom divljači kakvu je htio uloviti - odgovori mu Kan-Makan. - Kad je prošao jedan sat od našeg rastanka, mene je poslužila sreća. Hoćeš li poći sa mnom, gajeći čiste namjere, pa da budeš moj suputnik u ovoj pustinji? - Tako mi gospodara Čabe,[80] ja ću te odsada zvati samo gospodarom! - uzviknu Sabah, pa potjera konja naprijed, držeći mač na ruci, a torbu o ramenu, dok je Kan-Makan jahao za njim.

Putovali su tako četiri dana, ulazeći sve dublje u pustinju, a hranili su se gazelama koje su hvatali i pili vodu s izvora, dok se petoga dana ne približiše jednom visokom brijegu, pod kojim bjehu livada i bara kroz koju protjecaše voda, a brežuljci i doline bjehu puni deva, trava, ovaca i konja, kojih se mladunčad igrala, pa se Kan-Makan obradova kad to vidje, i grudi mu se ispuniše radošću, te naumi da zapodjene borbu, ne bi li oteo deve.

- Napadnimo na tu stoku koja je ostala bez gospodara i bori se sa mnom protiv onih koji su blizu i daleko, pa da otmemo stoku i tako dobijemo svoj dio - reče on Sabahu, ali Sabah uzviknu: - O, gospodaru, to je stoka mnogih ljudi, a među njima ima i junaka, konjanika i pješaka, te nam prijeti velika opasnost od užasa toga strašnog posla, ako se upustimo u nj. Nijedan se od nas neće vratiti čitav svojoj obitelji, i ostavit ćemo svoje sestre od stričeva usamljene. A Kana-Makan se nasmije na te njegove riječi i bi mu jasno da je Sabah kukavica. I on ga ostavi, pa siđe s brežuljka,

namjeravajući da nasrne, i povika, i pjevajući izgovori ove stihove:

Tako mi obitelji Numanove, mi smo odvažni,
Gospodari smo koji glave svima odsijecaju!
I ako nam borba predstoji, žestoka borba,
Na bojnome polju mi uvijek čvrsto stojimo.
Bijednik spokojno spava, živeć' međ nama,
Lice nevolje ne vidi on užasno.
Nadam se da će mi u tom pomoći sad
Gospodar careva, što sazda sav rod ljudski.

I zatim jurnu na deve-ženke kao jarosna deva-mužjak, pa potjera sve deve, krave, ovce i konje. I brzo pođoše k njemu robovi s blistavim mačevima i dugim kopljima, a u njihovim prvim redovima bješe konjanik-Turčin, samo što on bješe jak u boju i pokolju i vješto rukavaše tamnim kopljima i bijelim mačevima.

I on jurnu na Kan-Makana i viknu mu: - Alaha mi, da si znao čija je ta stoka, ne bi to učinio! Znaj da je to stoka jednog odreda rumske vojske, pomorskih junaka, jedne pukovnije Čerkeza, u kojoj su sve sami junaci, a ima stotina tih vitezova koji su otkazali poslušnost svima sultanima. Njima su ukrali jednoga konja, pa su se zarekli da se odavde neće vratiti bez njega.

Kad ču to, Kan-Makan povika: - O, nevaljalci, evo konja koga mislite i koga tražite i zbog koga želite da se tučete sa mnom. Iziđite mi na megdan svi zajedno, pa činite šta hoćete! A potom viknu nešto između Katulovih ušiju, pa pojuri na njih kao oluja. I Kan-Makan se okrene jednom konjaniku, udari ga kopljem i iščupa mu bubrege, pa pođe drugom, trećem i četvrtom, i liši ih života, te se onda robovi poplašiše, a on ciknu: - O, čeda razvratnica, tjerajte stoku i konje, inače će vrh moga koplja pocrvenjeti od vaše krvi!

I robovi potjeraše stoku i pojuriše naprijed, i onda Sabah siđe s brežuljka i pođe Kan-Makanu, i poče vikati iz svega glasa i veoma se obradova, ali se odjednom podigne prašina i poleti, zastirući kraj neba, a ispod nje ukaže se stotina kopljanika, sličnih mrgodnim lavovima. I Sabah pobjegne iz doline, pa se popne na vrh brežuljka i počne promatrati borbu, govoreći: - Ja sam vitez samo za zabavu i od šale!

A sto konjanika saletješe Kan-Makana i opkoliše ga odasvud i sa svih strana, a jedan mu priđe, pa ga zapita: - Kamo ćeš s tom stokom? - Uzet ću je i odvest ću je, a ti ćeš ostati bez nje - odgovori mu Kan-Makan. - Ako hoćeš, bori se, ali znaj da je pred ovom stokom strašan lav i plemenit čovjek, i mač koji siječe sve na što naiđe.

Kad je čuo te riječi, konjanik pogleda Kan-Makana i vidje da je sličan neustrašivu lavu, a da mu je lice slično mjesecu kad se pojavi u četrnaestu noć, i da mu odvažnost sja između očiju. A taj konjanik bješe starješina one stotine konjanika i zvao se Kahrdaš. I on vidje da je Kan-Makan ne samo velik junak već i čovjek rijetke ljepote i da je po ljepoti sličan njegovoj dragani, koja se zvala Fatina.

A Fatina bješe jedna od žena s najljepšim licem, i Alah joj bješe dao takvu ljepotu i krasotu, i tako plemenite osobine, i tako izvrsna svojstva, da je jezik nije kadar opisati, i ona je osvojila sva ljudska srca. I vitezovi toga plemena plašili su se njene jarosti, a junaci iz te zemlje bojali su je se i poštovali je, i ona se bila zarekla da će se udati samo za onoga koji je savlada i da će samo njemu dati vlast nad sobom. A Kahrdaš je bio jedan od njenih prosaca, i svome ocu je rekla: - Meni će se približiti samo onaj koji me može savladati na bojnome polju i na poprištu borbe i boja kopljima. - I kad je čuo te riječi, Kahrdaš se nije usudio boriti s djevojkom, zazirući od sramote, ali mu netko od njegovih prijatelja reče: - Ti možeš postati gospodar sve te ljepote i krasote, pa ako i bude jača od tebe, boreći se s tobom, ti je ipak možeš svladati, jer će ona potrčati ispred tebe kad vidi kako si lijep i krasan, samo da je ti osvojiš. Ta žene čeznu za muškarcima, a to za tebe nije tajna. - Ali Kahrdaš ne pristade i ne htjede da se bori s njom, već je i dalje izbjegavao borbu, dok mu se nije dogodilo ovo s Kan-Makanom.

I on pomisli da je Kan-Makan - njegova dragana Fatina, te se poplaši (a Fatina ga bješe zavoljela, jer je saznala da je lijep i odvažan), pa priđe Kan-Makanu i uzvikne: - Teško tebi, Fatina! Ti si došla da mi pokažeš kako si hrabra, ali sjaši s konja, pa da porazgovaram s tobom! Ja sam otjerao ovu stoku, i obmanjivao druga i harao na putu vitezove i junake - i sve to radi tvoje

ljepote i krasote, kojoj nema ravne. Udaj se za mene, pa će te dvoriti carske kćeri, a ti ćeš postati carica zemalja.

Kad je Kan-Makan čuo te riječi, zaplamsa se vatra njegova gnjeva, te on povika: - Teško tebi, tuđinski psu, okani se Fatine i onoga što pomišljaš, pa mi iziđi na megdan junački! Uskoro ćeš se obreti u prašini. - I on poče jezditi i izazivati, i nastavi i produži to, a kad Kahrdaš to vidje, bi mu jasno da je Kan-Makan plemenit vitez i neustrašivi junak, i bješe mu jasno da se prevario zamišljajući da je to djevojka, jer mu vidje na obrazu mlade malje, slične mirti što je izrasla između njegovih crvenih ruža. I Kahrdaš se poboja da ga Kan-Makan ne napadne, te reče onima koji bjehu s njim: - Teško vama, neka netko od nas nasrne na nj, pa neka mu pokaže oštri mač i koplje koje podrhtava! I znajte da je borba gomile protiv jednoga - sramota, čak i kad se napada odvažan vitez i moćan čovjek koji odbija udarce.

I onda na nj pojuri jedan vitez-lav na vrancu s bijelim nogama i biljegom na čelu, velikim kao dirhem, koji je zanosio um i pogled, kao da je to bio Antarov Abdžar, o kojem je rekao pjesnik:

Dotrča ti baš onaj isti konj što u boju bješe
    Taj silni konj, i spoji zemlju s visinom nebesa.
I kao da mu je u čelo udarila svjetlost jutarnja,
    Osvetiv mu se, i ko da mu je u tijelo prodrla ona.

I on pojuri i ustremi se na Kan-Makana, i obojica su jezdila tako boreći se neko vrijeme i bijući boj koji je zanosio misao i zamračivao poglede. I Kan-Ma- kan ga pretekne, pa ga udari junačkim udarcem, kojim mu obori turban i čelenku i pogodi ga u glavu, te se vitez skljoka s konja kao deva koja pada. A zatim Kan-Makanu iziđe na megdan drugi vitez i jurnu na nj, a to isto učiniše treći, četvrti i peti, i Kan-Makan učini s njima ono isto što je učinio s prvim, a potom na nj pojuriše ostali, i poveća se njihova zbunjenost i ubrza se njihov slom, pa ne prođe više od jednoga sata, a Kan-Makan ih sve potamani vrhom svoga koplja. I kad vidje to, Kahrdaš se poplaši da se ne preseli na drugi svijet, i bi mu jasno da je Kan-Makan čovjek odlučna duha.

On pomisli da se pred njim nalazi junak nad junacima, te reče Kan-Makanu: - Poklonio sam ti tvoju krv i krv svojih drugova! Uzmi koliko hoćeš stoke, pa idi svojim putem. Smilovao sam ti se zbog tvoje divne odlučnosti, a i tebi je bolje da ostaneš živ. - Neka bi uvijek bio tako velikodušan! - uzviknu Kan-Makan - ali se okani riječi! Spašavaj svoju dušu ne bojeći se prijekora, ali nemoj željeti da povratiš plijen, i pođi upravce prema spasenju.

Nato se Kahrdaš još više razbjesni i obuze ga nešto što će ga stajati glave.

- Teško tebi! - viknu on Kan-Makanu. - Da znaš tko sam, ti ne bi izgovorio takve riječi u ljutoj borbi. Raspitaj se o meni: ja sam ljuti lav, po imenu Kahrdaš, koji je harao velike careve, preprečavao put svima putnicima i otimao imovinu trgovcima. Taj konj što je pod tobom, to je ono što tražim, te želim da me obavijestiš, kako si ga se dokopao i kako si postao njegov gazda. – Znaj - odgovori mu Kan-Makan - da su toga konja vodili mome tetku, caru Sasanu, i da ga je vodila jedna starica s deset robova koji je dvorahu, pa si je ti napao i oduzeo joj konja. A ja se moram osvetiti toj starici, jer je ona ubila moga djeda, cara Omara-ibn-an-Numana, i moga strica, cara Šar-Kana. - Teško tebi, a tko ti je otac, i zar nemaš majke? - uzviknu Kahrdaš, a Kan-Makan mu odgovori: - Znaj da sam ja Kan-Makan, sin Dau-al-Makana, sina Omara-ibn- -an-Numana!

I kad ču to, Kahrdaš uzviknu: - Onda nije čudo što si savršen i što su se u tebi udružile odvažnost i ljepota! Idi i ne strahuj: tvoj otac je bio milostiv i dobar prema nama - izusti on, a Kan-Makan reče: - Alaha mi, o, nikogoviću, ja te neću poštovati dok te ne svladam u ljutome boju na megdanu!

I beduin se razljuti, te obojica jurnuše jedan na drugoga i ciknuše, i njihovi konji naćuliše uši i podigoše repove, i oni su se borili sve dotle dok nije izgledalo da se nebo prolomilo. I borili su se kao što se ovnovi bore rogovima, i zadavali udarce kopljem jedan drugome, i Kahrdaš je uperio koplje da udari Kan- -Makana, ali se ovaj odmaknuo, a potom se okrenuo beduinu, pa ga udario u grudi, te koplje iziđe na beduinova leđa. I Kan-Makan pokupi konje i plijen, pa viknu robovima: - Dede, tjerajte brže!

I onda Sabah siđe s brežuljka, pa priđe Kan-Makanu i reče mu: - Osvijetlao si obraz, o, viteže svoga vremena! Molio sam se Alahu za tebe, i on je uslišio moju molitvu. - Potom Sabah

odsiječe glavu Kahrdašu, a Kan-Makan se nasmije i reče: - Teško tebi, Sabaše, ja sam mislio da si ti vitez u boju i na megdanu! - A Sabah mu odgovori: - Ne zaboravi dati štogod svome robu od toga plijena: možda ću se pomoću njega oženiti kćerkom svoga strica Nedžmom.

- Ti ćeš svakako dobiti svoj dio plijena - odgovori mu Kan-Makan - ali čuvaj plijen i robove.

A potom Kan-Makan krene na put i uputi se u svoju zemlju, i neprestano je putovao i noću i danju dok se nije približio gradu Bagdadu. I svi vojnici ga prepoznaše i vidješe kakav je plijen i bogatstvo dotjerao, a Kahrdaševa glava bješe pored Sabaha, na koplju. I trgovci prepoznaše Kahrdaševu glavu, te se obradovaše i rekoše: - Alah je spasio ljude od njega, jer je on bio drumski razbojnik. - I oni su se čudili njegovoj pogobiji i molili Alaha da bude milostiv prema njegovom ubojici, i Bagdađani su dolazili Kan-Makanu i raspitivali se o onome što mu se dogodilo, a on im ispriča šta je bilo, te ga se počeše bojati svi ljudi i strahovati od njega vitezovi i junaci.

A Kan-Makan potjera stoku i dotjera je do dvora, i pored dvorskih vrata zabode koplje na kojem bješe Kahrdaševa glava, pa poče darivati ljude i razda- vati im konje i deve, te ga Bagdađani zavolješe i on im priraste za srce. A potom Kan-Makan baci pogled na Sa'baha, i odredi mu jednu veliku odaju za stanovanje i dade mu nešto plijena, a zatim ode majci i ispriča joj šta mu se sve dogodilo dok je putovao po svijetu.

A car bješe dočuo da je Kan-Makan došao, te ode iz svoje dvorane za primanje, pa se nađe nasamo sa svojim ljudima i reče im: - Znajte da ću vam sada povjeriti jednu svoju tajnu i ono što je dosad bilo skriveno. Znajte dakle da ćemo iz ovih zemalja otići Kan-Makanovom krivicom, jer je on ubio Ka- hrdaša, iako su ovome bili potčinjeni odredi Kurda i Turaka, i da će nas stajati glave to što je on učinio s njim, jer su naši vojnici većinom ljudi koji su mu bili bliski. Vi znate šta je učinio vezir Dandan - on se odmetnuo od mene nakon svih mojih dobročinstava i prevario me, iako mi se zakleo. Dočuo sam da je on skupio vojsku po zemljama i da je odlučio da za sultana dovede Kan-Makana, jer su njegov otac i djed imali sultansku vlast. On će me zacijelo ubiti, bez svake sumnje.

Kad čuše od njega te riječi, njegovi ljudi rekoše: - O, care, on je suviše sićušan za to, a da mi ne znamo da si ga ti odgojio, nitko ga od nas ne bi ni pogledao. Znaj da smo mi pred tobom, pa ako hoćeš da ga ubijemo, mi ćemo ga ubiti, a ako želiš da ga udaljimo, mi ćemo ga udaljiti. - I kad je čuo njihove riječi, car uzviknu: - Bit će najbolje da ga ubijete, samo mi se na to morate zakleti!

I njegovi ljudi se zakleše da će na svaki način ubiti Kan-Makana, a kad vezir Dandan dođe i čuje da je Kan-Makan ubijen, njegova snaga će biti suviše mala da bi mogao učiniti ono što je namjeravao. I kad se oni zavjeriše i zakleše, car im iskaza najveće poštovanje, pa ode svojoj kući, a vojne starješine ostaviše cara, i vojnici ne htjedoše da uzjašu konje niti da sjašu s njih dok ne vide šta će biti, jer su vidjeli da je većina vojnika uz vezira Dandana. A zatim vijest o tome dopre do ušiju Kudije-Fakan, te djevojku obuze velika žalost. Ona posla po staricu koja joj je obično donosila vijesti od sina njena strica, a kad starica dođe, naredi joj da ode Kan-Makanu i da mu ispriča što se dogodilo. I starica dođe Kan-Makanu i pozdravi ga, i Kan-Makan joj se obradova, a ona mu saopći tu vijest, i on ču to, pa joj reče: - Isporuči moj pozdrav kćeri moga strica i reci joj: Zemlja pripada velikome, slavnom Alahu, a on je daje onim svojim robovima kojima je hoće dati! Kako su divne riječi onoga koji je kazao:

Alah je jedini gospodar! One što traže i žele
On goni od sebe, i duša će im u paklu biti.
Kad bih ja ili tko drugi imao zemlje malo,
U vlasti svojoj Alah ortake stekao bi.

I starica se vrati kćeri njegova strica, pa joj saopći ono što joj bješe rekao Kan-Makan i javi joj da je on ostao u gradu, dok je car Sasan iščekivao da će izići iz Bagdada, ne bi li koga poslao da ga ubije.

I dogodi se da Kan-Makan ode u lov i hajku, pa i Sabah pođe s njim, jer se nije odvajao od Kan-Makana ni noću ni danju. I Kan-Makan ulovi deset gazela, a bješe i jedna gazela s crnim očima, i ona se poče osvrtati desno i lijevo, te je Kan-Makan pusti. - Zašto si pustio tu gazelu? - zapita ga Sabah, i Kan-Makan se nasmije, pa pusti i ostale, a Sabahu reče: - Čovjek čini plemenito djelo kad pušta gazele koje imaju mladunčad, a ona se gazela osvrtala samo zato što je ostavila mladunčad, pa sam pustio i ostale iz poštovanja prema njoj. - Pusti i mene, pa da i ja odem

svojim rođacima - reče Sabah, a Kan- -Makan se nasmije i udari ga po srcu stražnjim krajem koplja, te Sabah pade nauznak, kao aždaja.

I dok su se oni tako zabavljali, odjednom se podiže prašina, a iza nje se ukazaše konji u trku i vitezovi i junaci. A to se bješe dogodilo stoga što su ljudi kazali caru Sasanu da je Kan-Makan otišao u lov i hajku, te je car poslao emira Dejlemićana, koji se zvao Džami, i dvadeset konjanika, i dao im novaca i naredio im du ubiju Kan-Makana; i oni se približiše, pa jurnuše na Kan- -Makana, a on jurnu na njih i pobi ih sve do jednoga.

I car Sasan uzjaha konja, pa pođe i stiže one ratnike, i vidje da su oni pobijeni i začudi se tome, i vrati se u grad, ali ga odjednom građani uhvatiše i čvrsto svezaše. I nakon toga Kan-Makan ode s toga mjesta, pa i Sabah, beduin, pođe s njim, i on iđaše tako, kad odjednom ugleda jednog mladića kraj kućnih vrata. I Kan-Makan pozdravi mladića, a mladić mu odgovori na pozdrav, pa uđe u kuću i iziđe iz nje s dvije zdjele, od kojih jedna bješe puna mlijeka, a druga puna juhe od povrća s prekrupom, i maslo se prelijevalo preko rubova. On stavi obje zdjele pred Kan-Makana, pa mu reče: - Učini nam tu ljubav da jedeš malo naše hrane. - Ali Kan-Makan ne htjede jesti, te ga mladić zapita: - Šta je s tobom, o, čovječe, zašto ne jedeš? - Zavjetovao sam se - odgovori Kan Makan, i mladić ga zapita: - A zašto si se zavjetovao? - I Kan-Makan mu reče: - Znaj da mi je car Sasan nepravedno i iz mržnje oduzeo carstvo, iako je ono prije pripadalo mome ocu i mome djedu. On je zavladao carstvom i nije ni pomislio na mene, jer sam bio mlad, te sam se ja zavjetovao da ne jedem ničiju hranu dok mu se ne osvetim i time ne iscijelim svoju dušu. - Raduj se - reče mladić. - Alah je ispunio ono radi čega si se ti zavjetovao. Znaj da je car Sasan zatvoren na jednom mjestu, i ja mislim da će on uskoro umrijeti. - U kojoj je kući zatvoren? - zapita Kan-Makan, a mladić mu odgovori: - U onoj visokoj kući s kubetom.

I Kan-Makan ugleda tu visoku kuću i primijeti da u nju ulaze ljudi i da udaraju po licu cara Sasana, koji je podnosio samrtne muke. I mladić ustade, pa ode do one kuće s kubetom i vidje šta je u njoj, a potom se vrati na svoje mjesto, pa sjedne i pojede malo hrane, a ostatak mesa stavi u torbu. A zatim je sjeo i sjedio na tom mjestu sve dotle dok nije nastala tamna noć i dok nije zaspao mladić koji ga bješe počastio, a poslije toga Kan-Makan ode u onu kuću u kojoj bijaše car Sasan. A uokolo bjehu psi koji su ga čuvali, i jedan pas skoči na Kan-Makana, ali mu on baci komad mesa koji mu bješe u torbi, i bacao je meso psima sve dotle dok nije došao do kuće s kubetom. I on tako prokrči put do cara Sasana, pa mu stavi ruku na glavu, i Sasan ga zapita gromkim glasom: - Tko si ti? - A Kan-Makan mu odgovori: - Ja sam Kan-Makan koga si ti htio ubiti, ali je Alah uzvratio tebi onim zlom koje si ti namislio učiniti meni. Zar ti nije bilo dosta što si uzeo moje carstvo i carstvo moga oca i djeda, već si gledao i da me ubiješ?

Car Sasan se nato poče zaklinjati lažnim zakletvama da nije gledao da ga ubije, i da nije tačno to što on kaže, i Kan-Makan mu oprosti i reče mu: - Hajde za mnom! - Ali mu Sasan odgovori: - Ja ne mogu ni kročiti, jer me je izdala snaga. - Ako je tako - reče mu Kan-Makan - uzmimo dva konja i uzjašimo ih i ti i ja, pa hajdemo u pustinju.

Potom on doista i učini ono što bješe rekao, pa uzjaha konja zajedno sa Sasanom, i jahaše do jutra, a zatim se obojica pomoliše Alahu, pa opet pođoše i putovahu tako dok ne dođoše do jednog vrta. I ostaše u tom vrtu neko vrijeme, razgovarajući, i Kan-Makan se obrati Sasanu, pa mu reče: - Da li ti je u duši ostalo što neugodno zbog mene? - A Sasan mu odgovori: - Nije, Alaha mi! - I onda se dogovoriše da se vrate u Bagdad, a beduin Sabah im reče: - Ja ću otići prije vas, da obrađujem ljude.

I on ode prije njih i izvijesti o tome žene i ljude, te im ljudi iziđoše u susret s dairama i flautama, i iziđe im u susret i Kudija-Fakan, slična sjajnome mjesecu što sja na mračnom nebu. I Kan-Makan se sretne s njom, i duša mu poletje k duši, i tijelo zažudje za tijelom, i ljudi toga vremena ne razgovarahu ni o čem drugom do o Kan-Makanu, i vitezovi potvrdiše da je on najhrabriji čovjek toga vremena i govorahu: - Nije na svome mjestu da nam sultan bude tko drugi, a ne Kan-Makan, te mu treba vratiti vlast njegova djeda, kao što je i bilo!

Što se pak tiče Sasana, on ode Nuzhati-az-Zaman, a ona mu reče: - Vidim da ljudi ne govore ni o čem drugom do o Kan-Makanu i da mu dodjeljuju osobine koje se ne mogu iskazati jezikom. - Čuti nije isto što i vidjeti - odgovori Sasan. - Ja sam ga vidio i nisam zapazio u njemu nijedne od onih osobina koje imaju savršeni ljudi, ali ljudi ne kazuju sve ono što čuju. A ljudi se ugledaju jedni na druge, hvaleći ga i izražavajući svoju ljubav prema njemu, i Alah je stavio u usta ljudi takve pohvale da je Kan-Makan prirastao za srce Bagda- đanima. A vezir Dandan, taj

izdajnik i varalica, sakupio je za nj vojsku iz svih zemalja, ali tko će vladati zemljama i tko će i pristati da njime vlada vladar- -siroče, koji nije na visokom položaju? - Pa šta si naumio? - zapita ga Nuz- hata-az-Zaman, a on reče: - Naumio sam da ga ubijem, pa će se vezir Dandan vratiti bez ičega, ne postigavši cilja; on će priznati moju vlast i pokorit će mi se, a ništa mu drugo neće ni preostati do da me služi. - Ružno je kad čovjek vara čak i tuđince, a kako to možeš činiti s onima koji su ti bliski? - reče Nuzhata-az-Zaman. - Bolje će biti da ga oženiš svojom kćerkom Kudijoni-Fakan. Čuj šta je rečeno u minula vremena:

Uzdigne li kadgod sudba nad tobom drugoga,
A ti si dostojniji, mada je on visok i ugledan postao,
Podaj mu onda ono što mu pripada po činu,
I on će tebi dati, pa bio ti daleko ili blizu.
Drugima ne kazuj, ako što loše znaš o njemu
Spadat će u one što im do blaga nije stalo.
Ta koliko ima skrivenih a ljepših no što je neva,
Ali samo sudba nevi u pomoć priteče.

Kada je čuo te njene riječi i shvatio nanizane stihove, Sasan ustade gnjevan i uzviknu: - Da nije sramota i nečasno da te ubijem, ja bih ti odsjekao glavu mačem, te bi ti se ohladio dah! — A ona mu reče: — Kad se ljutiš na mene, onda znaj da se šalim s tobom! - I ona skoči, pa mu poče ljubiti glavu i ruke, i reče mu: - Tačno je to što misliš, i nas dvoje ćemo smisliti kako da ga ubijemo, služeći se lukavstvom. - I kad je čuo te riječi od nje, Sasan se obradova i reče joj: - Požuri s tim lukavstvom i ublaži mi bol! Vrata lukavstva postala su preuska za mene. - Uskoro ću smisliti kako da mu upropastiš dušu! - reče ona, a Sasan je zapita: - Cime? - I ona odgovori: - Poslužit ćemo se našom robinjom, koja se zove Bakuna. Ona se vješto služi lukavstvom na mogo načina.

A ta robinja bješe jedna od najodvratnijih starica, kojoj vjera nije dopuštala da ne čini ono što je odvratno. Ona je odgojila Kan-Makana i Kudiju-Fakan, te joj je Kan-Makan bio veoma naklonjen, a iz velike ljubavi prema njoj spavao je kraj njenih nogu. I kad je čuo šta mu je kazala njegova žena, car Sasan uzviknu: - To je doista dobro rješenje! - A potom pozva robinju Bakunu, pa joj ispriča šta se dogodilo i naredi joj da se poštara da ubije Kan-Makana, i obeća joj sve što je najljepše. I starica reče: - Tvoja se zapovijed sluša, ali ja hoću, o, gospodaru, da mi daš handžar natopljen vodom smrti, pa ću se požuriti da ga ubijem. - Takvu te hoću! - uzviknu car, pa joj donese handžar, koji zamalo što ne bješe pretekao sudbu u njenoj odluci. A ta robinja bješe čula priče i stihove i upamtila čudne događaje u povijesti, i ona uze handžar, pa iziđe iz kuće, razmišljajući kako će usmrtiti Kan-Makana, i tako ode njemu u vrijeme kad je on očekivao da gospođa Kudija-Fakan ispuni svoje obećanje.

A te noći on se sjeti kćeri svoga strica, Kudije-Fakan, i u srcu mu planu vatra ljubavi prema njoj, i dok je on sjedio tako, odjednom mu dođe robinja Bakuna, pa mu reče: - Došlo je vrijeme da se sjedinite vas dvoje i minuli su dani vašega rastanka! - A kad ču to, Kan-Makan je zapita: - Kako je Kudija-Fakan? -1 Bakuna mu odgovori: - Znaj da ju je obuzela ljubav prema tebi.

I onda Kan-Makan ustane, pa joj pokloni svoju odjeću i obeća joj sve ono što je najljepše, a ona mu reče: - Znaj da ću ti opet doći noćas, pa ću ti ispričati ono što sam čula i zabavljat ću te pričanjem o svima zaljubljenima koji su se razboljeli od ljubavi. - Ispričaj mi priču koja će minuti moj jad - reče Kan- -Makan, a Bakuna mu odgovori: - S ljubavlju i drage volje! - Potom ona sjedne pored njega (a onaj handžar joj bješe u haljinama), pa reče:

Znaj da je ovo ugodnije od svega što su ikad čule moje uši. Jedan čovjek se sav predao ljubavi prema ljepoticama, i trošio na njih novac dok nije sasvim osiromašio, tako da mu nije ostalo baš ništa. I svijet mu bješe postao tjeskoban, te poče ići po trgovima i tražiti nešto da se prehrani, i dok je tako išao, odjednom mu se šiljak klina zabode u prst, te mu iz njega poteče krv, i onda on sjedne, pa obriše krv i zavije prst, a zatim se podigne na noge, derući se.

I kako je prolazio pored kupatila, on uđe u nj i svuče se, a kad se našao u kupatilu, vidje da je ono čisto, te sjedne pored sudova s vodom i dotle je polijevao glavu vodom dok se nije zamorio ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset treća noć, ona reče:

143. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je siromašak dotle polijevao glavu vodom dok se nije zamorio. I dođe udubljenju s hladnom vodom, ali u njemu ne nađe nikoga, i kad ostade sam u njemu, on izvadi komad hašiša i proguta ga. I hašiš se razli po njegovu mozgu, te se on skotrlja na mramorni pod. I onako opijenu od hašiša učini mu se da mu neki ugledni starješina trlja noge, dok mu dva roba stoje pored glave - jedan s posudom, a drugi s priborom za kupanje i svim onim što je potrebno hamamdžiji. I kad vidje to, siromah reče u sebi: - Ovi ljudi kao da ne znaju tko sam, ili su od moje vrste, pa jedu hašiš.

Potom ispruži noge i učini mu se da mu hamamdžija kaže: - O, gospodaru, vrijeme je da ustaneš, danas je red na tebe da radiš - te se on nasmije i uzvikne:

- Što Alah hoće, to će biti, o, hašišu! - A potom sjedne, šuteći. I hamamdžija ga uhvati za ruku, pa mu sveže crnu svilenu maramu oko pasa, a robovi su išli za njim s posudama i njegovim stvarima, i vodili su ga tako dok ga ne dovedoše u jednu zasebnu sobu, pa zapališe kadiva u njoj. I on vidje da je soba puna svakojakog voća i cvijeća, i narezaže mu lubenicu i posjedoše ga na klupicu od crvena drveta, i hamamdžija ga je kupao a robovi ga polijevali vodom. A zatim ga dobro istrljaše, pa mu rekoše: - O, gospodaru i gospodine naš, neka bi uvijek bio zdrav! - A potom svi iziđoše i zatvoriše vrata za sobom, i dok mu se sve to ukazivalo pred očima, on ustade, pa odveza maramu koja mu bješe oko pasa, i tako se je smijao da se zamalo nije onesvijestio. I smijao se još neko vrijeme, pa reče u sebi: - Zašto li mi se obraćaju kao veziru i kažu mi: - O, gospodaru i gospodine naš? - Možda su me zamijenili s nekim, a poslije će me prepoznati, pa će reći: - To je golja! - i udarat će me po vratu dok im ne dosadi!

Zatim se okupa, pa otvori vrata, i učini mu se da mu dolaze mali rob i eunuh, a rob je nosio zavežljaj. I on razveza zavežljaj, pa izvadi iz njega tri svilena ubrusa, te mu jedan prebaci preko glave, drugi preko ramena, a treći mu sveže oko pasa. A eunuh mu dade nanule, te ih on obuje, i priđoše mu robovi i eunusi, pa ga počeše pridržavati, a on se svejednako smijao dok se to dešavalo. I iziđe, pa ode pod galeriju i vidje u njoj sjajan namještaj, koji je priličio samo carevima, i brzo mu dođoše sluge, pa ga posjedoše na sjedište, i dotle mu trljahu noge dok ga san ne savlada. A kad je zaspao, usni da u zagrljaju drži djevojku, te je poljubi, pa je metnu između svojih bedara i sjedne s njom, kao što muškarac sjeda sa ženom, a onda uze u ruke svoga stojka, pa privuče ženu i podvuče je ispod sebe ...

I odjednom mu netko kaza: - Probudi se, odrpanče, već je podne, a ti još spavaš! - te on otvori oči i vidje da je pored udubljenja s hladnom vodom, i gomila bješe oko njega i smijaše mu se, a stojko mu se bješe podigao i ubrus s pojasa razvezao. I bi mu jasno da su sve to bili snovi i da mu se sve to pričinilo zbog hašiša, te se rastuži, pa pogleda u onoga koji ga je razbudio i reče mu: - Počekaj dok ga ne uvučem. - I ljudi povikaše: - Zar te nije stid, Hašišožderu, da spavaš, a stojko ti se podigao! - i udarahu ga sve dotle dok mu ne pocrvenje vrat, a bješe gladan i bješe osjetio šta je sreća u snu.

I kad je čuo od robinje te riječi, Kan-Makan se tako nasmije da je pao nauznak i reče Bakuni: - O, dado, to je čudna priča, i ja nisam čuo nijednu povijest kao što je ta. Znaš li još koju? - I ona mu odgovori: - Znam.

I robinja Bakuna je i dalje pričala svakojake nečuvene priče i smiješne zanimljivosti, te ga svlada san, a robinja mu sjedaše čelo glave sve dotle dok ne prođe veći dio noći. I onda ona reče u sebi: - Evo zgodne prilike! - pa ustade, isuka mač i priskoči Kan-Makanu, želeći da ga zakolje, ali odjednom uđe Kan-Makanova majka. I Bakuna ustade kad je ugleda i pođe joj u susret, i obuze je strah, te poče drhtati kao da ju je uhvatila groznica. I Kan-Makanova majka se začudi kad je vidje, te probudi šina, a on se probudi i vidje da njegova majka sjedi čelo njegove glave, i tako mu je ona spasila život svojim dolaskom.

A ona bješe došla stoga što je Kudija-Fakan čula kad su se dogovarali kako da ubiju Kan-Makana, pa je kazala njegovoj majci: - O, ženo moga strica, otiđi svome sinu dok ga nije ubila ona razvratnica Bakuna. - I djevojka bješe ispričala starici sve što se dogodilo, od početka do kraja, te starica pođe, ne razumijevajući ništa i ne čekajući, i uđe u času kad je Kan-Makan spavao i kad Bakuna bješe jurnula na nj, želeći da ga zakolje. A Kan-Makan se probudi, pa reče majci: - Došla si u zgodan čas, majčice, i kod mene je noćas moja dadilja Bakuna. - I on se okrene Bakuni, pa je

zapita: - Života ti, znaš li koju bajku ljepšu od onih koje si mi ispričala? - A robinja mu odgovori: - Šta je ono što sam ti ispričala ranije prema onome što ću ti sad ispričati! Ta priča je još ljepša ali ću ti je ispričati drugom prilikom. - I Bakuna ustade, ne vjerujući da se spasila, a Kan-Makan joj reče: - Idi s mirom! - A starica se dosjećala u svojoj podmuklosti da je Kan-Makanova majka bila obaviještena o onome što se bješe dogodilo.

I Bakuna ode svojim putem, a Kan-Makanova majka reče: - O, čedo moje, ovo je blagoslovljena noć, jer te je Alah spasio od one prokletnice. - Kako to?- zapita je Kan-Makan. A ona mu ispriča u čemu je stvar, od početka do kraja, te Kan-Makan uzviknu: - O, majčice, nema ubojice za onoga koji će ostati živ, a ako ga tko i ubije, on neće umrijeti. Ali je najbolje da iz opreznosti odemo od tih neprijatelja, a Alah će učiniti ono što hoće. - A kad nastade jutro, Kan-Makan iziđe iz grada i sretne se s vezirom Dandanom, a poslije njegova odlaska između cara Sasana i Nuzhate-az-Zaman dogodiše se takve stvari da je i Nuzhata-az-Zaman morala otići iz grada. I ona se sastade s njima i oko njih se okupiše svi velikaši cara Sasana koji bjehu na njihovoj strani, i oni sjeđahu izmišljajući lukavstva, i složiše se s tim da udare na cara Ruma i da mu se osvete. I pođoše u rat na cara Ruma, i poslije svega o čemu bi se moralo dugo pričati, zarobi ih Rumzan, car Ruma, kao što će se vidjeti iz priče.

I kad nastade jedno jutro, car Rumzan naredi da mu dovedu Kan-Makana i vezira Dandana s njihovim ljudima, a kad ovi dođoše, posadi ih pored sebe i naredi da se postavi stol. I postaviše stol, te zarobljenici malo jedoše i piše i umiriše se, jer bjehu uvjereni da će umrijeti kad ih car bješe pozvao, te rekoše jedan drugome: - Car je poslao ljude po nas samo zato što hoće da nas pobije. - I kad se umiriše, car im reče: - Usnio sam jedan san, pa sam ga ispričao monasima, a oni su mi rekli: - Taj san ti nitko ne može protumačiti osim vezira Dandana. - I onda ga vezir Dandan zapita: - Sjećaš li se dobro sna, o, care vremena? - A car mu reče: - Sanjao sam, o, vezire, da sam bio u nekoj rupi koja je nalik na mračni bunar i da su me mučili neki ljudi, i ja sam htio ustati, ali sam padao na noge kad bih ustao, te nisam mogao izići iz te rupe. A potom sam se okrenuo i ugledao u toj rupi jedan zlatan pojas, pa sam pružio ruku da ga uzmem, a kad sam ga podigao sa zemlje, vidio sam da su to dva pojasa, i ja sam oba pojasa obavio oko pasa, kad se oni odjednom pretvoriše u jedan pojas. Eto moga sna, o, vezire, i onoga što mi je izišlo pred oči u slatkim sanjarijama. - O, gospodaru sultane - reče mu vezir Dandan - znaj da tvoj san znači da imaš brata, ili nećaka, ili brata od strica, ili koga iz svoje obitelji, od tvoje krvi i tvoga mesa, i da je on po svoj prilici neki starješina.

Kad je čuo te riječi, car pogleda Kan-Makana, Nuzhatu-az-Zaman, Kudiju-Fakan, vezira Dandana i sve zarobljenike koji bjehu s njima, pa reče u sebi: - Kad im poodsijecam glave, srca njihovih vojnika će prepući zbog smrti njihovih drugova, a ja ću se uskoro vratiti u svoju zemlju, da mi vlast ne izmakne iz ruku.

I on se čvrsto odluči na to, te pozva krvnika i naredi mu da Kan-Makanu odsiječe glavu toga istoga časa i trenutka, ali baš tada dođe careva dadilja, pa zapita cara: - O, sretni care, šta to namjeravaš učiniti? - Namjeravam pobiti zarobljenike koji su u mojim rukama i baciti njihove glave njihovim drugovima - odgovori car - a potom ću jurnuti na njih sa svojim ljudima, da pobijemo one koje pobijemo, a ostale da nagnamo u bijeg. I to će biti odsudna bitka, i ja ću se vratiti u svoje carstvo prije no što se jedni događaji zbiju poslije drugih.

Kad je čula te riječi, dadilja se obrati caru, pa mu reče na franačkom jeziku:

- Kako ti može goditi da ubiješ sina svoga brata, svoju sestru i kćerku svoje sestre? - A car se razgnjevi velikim gnjevom kad je čuo te riječi od svoje dadilje, te reče: - O, prokletnice, zar ti ne znaš da je moja majka ubijena, a da je moj otac otrovan, i da si mi ti dala amajliju i rekla: - To je amajlija tvoga oca? - Zašto mi nisi kazala istinu? - Sve što sam ti pričala, bilo je istina - odgovori mu starica - samo što je moj slučaj neobičan i što je čudna moja povijest s tobom. Ja se zovem Mardžana, a tvoja majka se zvala Abriza, i ona bješe lijepa i dražesna. Njeno junaštvo prešlo je u poslovice, i ona se proslavila svojim junaštvom među junacima. A što se tiče tvoga oca - otac ti je car Omar-ibn-an-Numan, vladar Bagdada i Horasana; to se može reći bez sumnje i kolebanja, a da se pritom ne baci kamen u ono što je nepoznato. On je poslao svoga sina Šar-Kana u jedan od svojih pohoda, zajedno s ovim vezirom Dandanom, i s njime je bilo ono što je bilo, i tvoj brat bješe odmakao od vojske i udaljio se od ratnika i tako se našao na dvoru tvoje majke, carice Abrize. A mi bjesmo otišle s njom na jedno usamljeno mjesto da se rvemo, te on naiđe na nas dok se rvasmo, pa se i sam uhvati ukoštac s tvojom majkom, ali ga ona svlada svojom blistavom

ljepotom i odvažnošću, i tvoja majka ga je pozvala u goste, te je proveo pet dana na njenom dvoru, i car to doču od svoje majke, starice Šavahi, zvane Zat-ad-Davahi. A tvoja majka prijeđe na islam, zahvaljujući tvome bratu Šar-Kanu, i on je povede sa sobom i krišom ode s njom u grad Bagdad, a ja, Rejhana i dvadeset robinja bjesmo s njom, pa i mi prijeđosmo na islam, zahvaljujući caru Šar-Kanu. I kad odosmo caru Omaru-ibn-an-Numanu, pa on vidje tvoju majku, carevu kćerku Abrizu, ljubav prema njoj zače se u njegovu srcu, te joj jedne noći ode i ostade nasamo s njom, i ona zače tebe. A tvoja majka imađaše tri amajlije, pa ih bješe dala tvome ocu, a on jednu dade svojoj kćeri Nuzhati-az-Zaman, drugu tvome bratu Dau-al-Makanu, dok treću dade tvome bratu Šar-Kanu, te je carica Abriza uze od njega i sačuva je za tebe. A kad se približi porođaj, tvoja majka se zaželje svoje obitelji i povjeri mi tu svoju tajnu, i ona se sastade s crnim robom koji se zvaše al-Gadban, pa mu u potaji ispriča sve i pridobi ga novcem da pođe s nama. I rob nas povede i izvede iz grada i pobježe s nama (a porođaj tvoje majke bješe blizak), i kad stigosmo na jedno usamljeno mjesto na početku naše zemlje, nju spopadoše porođajni bolovi prije no što će te roditi. I duša došapnu robu ono što je sramno, te on priđe tvojoj majci i poče je sklanjati na ono što je odvratno, a ona viknu na nj velikom vikom i poplaši ga se, i od velikog straha odmah rodi tebe. A u to vrijeme podiže se u pustinji velika prašina na onoj strani gdje bješe naša zemlja, pa se uskovitla i poletje, zastirući nebo sa svih strana, te se rob uplaši da ne pogine, pa udari mačem caricu Abrizu i ubi je, obuzet velikim gnjevom, a potom uzjaha konja i ode svojim putem. I kad rob ode, prašina se raziđe i ukaza se tvoj djed, car Hardub, car Ruma, i on ugleda tvoju majku, a svoju kćerku, kako leži ubijena na onome mjestu. I učini mu se da je to teško i golemo, te me zapita zašto je ubijena i zašto je krišom otišla iz zemlje tvoga oca, a ja sam mu ispričala sve, od početka do kraja, i to bješe uzrok neprijateljstava između obita- valaca zemlje Ruma i obitavalaca Bagdadske zemlje. A poslije toga odnijeli smo tvoju majku, koja bješe ubijena, i sahranili smo je, a ja sam odnijela tebe i odgojila te, i objesila sam ti o vrat amajliju koju je nosila carica Abriza. A kad si porastao i postao zreo čovjek, ja ti nisam mogla reći istinu o tome, jer bi među nama zacijelo nastali ratovi da sam ti to kazala. Tvoj djed mi je naredio da čuvam tu tajnu, te nisam imala prava da se ogriješim o naređenje tvoga djeda, cara Harduba, cara Ruma. Eto zašto sam to krila od tebe i zašto ti nisam kazala da je car Omar-ibn-an-Numan tvoj otac. A kad si počeo nezavisno vladati, ja sam ti ispričala sve, i mogla sam te o tome obavijestiti tek sada, o, care vremena. Povjerila sam ti tajnu i objasnila ti sve, i eto, to su moje vijesti, a ti bolje znaš šta ti valja raditi.

A zarobljenici čuše sve što je rekla robinja Mardžana, careva dadilja, i Nuzhata-az-Zaman vrisnu toga časa i trenutka i reče: - Taj car Rumzan je moj brat po ocu, Omaru-ibn-an-Numanu, a njegova je majka carica Abriza, kći cara Harduba, cara Ruma, i ja dobro poznajem ovu robinju, Mardžanu.

I kad je car Rumzan čuo to, obuze ga jarost, te nije znao šta da radi. I on naredi toga istoga časa i trenutka da mu dovedu Nuzhatu-az-Zaman, a kad je ugleda, krv ga privuče rođenoj krvi, te zapita Nuzhatu-az-Zaman kakva je njena povijest. I ona mu ispriča svoju povijest, a njene riječi podudariše se s riječima njegove dadilje Mardžane, te car sazna da je on doista Iračanin, stvarno i bez sumnje, i da mu je otac car Omar-ibn-an-Numan, te odmah ustade i razveza uže kojim bješe svezana njegova sestra Nuzhata-az-Zaman, a ona mu priđe i poljubi mu ruke, i suze joj potekoše iz očiju.

I car zaplaka zbog njenog plakanja, i obuze ga bratska nježnost, i srce ga privuče sinu njegove sestre, sultanu Kan-Makanu. I on skoči na noge, pa uze mač iz krvnikovih ruku, a zarobljenici povjerovaše da će poginuti kad vidješe to. I car naredi da ih dovedu preda nj, pa im razveza užad, a potom reče svojoj dadilji Mardžani: - Ispričaj ovim ljudima ono što si ispričala meni - a njegova dadilja Mardžana odgovori: - Znaj, o, care, da je ovaj starac vezir Dandan, i da će on najbolje potvrditi ono što sam rekla, jer on zna kako je sve doista bilo.

I ona se odmah obrati zarobljenicima i onim rumskim i franačkim plemićima koji bjehu prisutni, pa im ispriča cijelu povijest, a carica Nuzhata-az-Zaman, vezir Dandan i zarobljenici koji bjehu s njima potvrdiše da je sve to istina. A na kraju priče robinja Mardžana baci pogled i vidje na vratu sultana Kan-Makana baš onu treću amajliju, drugu od onih dviju amajlija koje bjehu kod carice Abrize, i prepozna je i glasno za jauka, tako da je odjekivalo po ravnici, pa reče caru: - O, dijete moje, znaj da sam sada još više uvjerena da je amajlija koja visi o vratu ovog zarobljenika slična amajliji koju sam ti objesila o vrat, i da je nalik na nju. A ovaj zarobljenik je sin

tvoga brata, to jest Kan-Makan.

A zatim se robinja Mardžana obrati Kan-Makanu, pa mu reče: - Pokaži mi tu amajliju, o, care vremena - te je Kan-Makan skine s vrata i dade je robinji, dadilji cara Rumzana, i Mardžana je uze, pa zapita šta je s trećom amajlijom, a Nuzhata-az-Zaman joj je dade. I kad obje amajlije bjehu u ro- binjim rukama, ona ih dade caru Rumzanu, te istina za nj bješe očigledna, a dokaz o tome nesumnjiv, i on se uvjeri da je stric sultana Kan-Makana i da je njegov otac car Omar-ibn-an-Numan. I toga istog časa i trenutka on ustade, pa priđe veziru Dandanu i zagrli ga, a potom zagrli cara Kan-Makana, i podigne se vika od velike radosti, i počeše udarati talambasi, i odjeknuše svirale, i radost bješe velika.

Kad ratnici iz Iraka i Sirije začuše kako Rumi viču od radosti, svi do jednoga uzjahaše konje, pa pojaha i car az-Ziblikan, rekavši u sebi: - De da vidim šta je uzrok tim radosnim povicima franačkih i rumskih vojnika! - A što se tiče iračke vojske, ona se približi i naumi da se bori, i uredi se na polju i mjestu borbe i boja, a car Rumzan se okrene, pa vidje kako se primakla vojska i kako se sprema boj, te zapita za uzrok tome, i rekoše mu u čemu je stvar, i onda car naredi Kudiji-Fakan, kćeri svoga brata Šar-Kana, da se istoga časa i trenutka uputi k vojsci Sirije i Iraka i da je obavijesti da je postignut sporazum, i da je car Rumzan stric sultana Kan-Makana.

I Kudija-Fakan ode sama, odagnavši zle misli i tugu, a kad dođe caru az-Ziblikanu, pozdravi ga i obavijesti o postignutom sporazumu, i reče mu da je razjašnjeno da je car Rumzan njen stric i stric sultana Kan-Makana. I kad dođe caru, ona vidje da njegove oči plaču i da se on boji za emire i velikaše, te mu ispriča cijelu povijest, od početka do kraja, i on se veoma obradova i minuše ga jadi. I car az-Ziblikan uzjaha konja, a uzjahaše konje i svi dostojanstvenici i velikaši, pa careva kći Kudija-Fakan pođe ispred njih i dovede ih do šatora cara Rumzana. I oni uđoše u carev šator i vidješe cara kako sjedi sa sultanom Kan-Makanom, a car Rumzan i vezir Dandan savjetovahu se s Kan-Makanom o onome što im je valjalo učiniti s carem az-Ziblikanom, i dogovoriše se da mu daju grad Damask sirijski i da ga, po običaju, postave za namjesnika toga grada, a da sami odu u iračku zemlju.

I oni postaviše cara az-Ziblikana za namjesnika u Damasku sirijskom, i rekoše mu da ode tamo, te se on uputi u Damask sa svojom vojskom, a oni ga otpratiše komad puta, pa se oprostiše s njim, a zatim se vratiše na svoje mjesto. Zatim se u vojsci razliježe poklič da valja krenuti u iračku zemlju, te se okupiše obje vojske, a carevi rekoše jedan drugome: - Srca će nam se odmoriti i mi ćemo utoliti svoj gnjev tek onda kad se osvetimo i speremo ljagu s obraza i kad vratimo milo za drago starici Šavahi, zvanoj Zat-ad-Davahi. - I poslije toga car Rumzan ode s velikašima i ljudima koji mu bjehu bliski, a sultan Kan-Makan se obradova što je našao strica, cara Rumzana, i pomoli se Alahu da bude milostiv prema robinji Mardžani, koja im je kazala šta su jedan drugome. I tako oni pođoše, pa su išli sve dotle dok nisu stigli u svoju zemlju, i najstariji dvorjanin cara Sasana ču to, pa iziđe i poljubi ruku caru Rumzanu, a car mu pokloni počasno odijelo. A potom car Rumzan sjedne na prijestolje i posadi pored sebe sina svoga brata, sultana Kan-Makana, i Kan-Makan reče svome stricu, caru Rumzanu: - O, striče, ovo carstvo priliči samo tebi! - A stric mu odgovori: - Neka me sačuva Alah od takmičenja s tobom zbog vlasti! - I onda ih vezir Dandan posavjetova da podijele vlast i da svaki od njih vlada po jedan dan, a oni pristaše na to ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset četvrta noć, ona reče:

144. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se carevi dogovorili da svaki od njih vlada po jedan dan, a zatim prirediše gozbe i zaklaše stoku, i njihova radost bješe velika. I oni življahu tako neko vrijeme, a za sve to vrijeme sultan Kan-Makan provođaše noći sa svojom sestrom od tetke Kudijom-Fakan. A poslije tog vremena oni sjeđahu, radujući se što su se njihove stvari uskladile i što su dovedene u red, kad se odjednom ukaza prašina, koja se podiže i poletje i zastre jedan kraj neba, i dođe im jedan trgovac koji dozivaše u pomoć i vikaše:

- O, carevi vremena, kako sam mogao ostati čitav u nevjerničkoj zemlji, a u vašoj zemlji me opljačkaše, iako je to zemlja pravednosti i sigurnosti.

I car Rumzan mu se obrati, pa ga zapita šta mu je, a trgovac reče: - Ja sam trgovac među trgovcima i već se odavno nalazim daleko od svoga zavičaja, ima već nekih dvadeset godina

otkako sam duboko zašao u tuđe zemlje. Imam uza se pismo iz grada Damaska, koje mi je napisao pokojni car Šar-Kan, a to je učinio stoga što sam mu poklonio jednu robinju. A kad sam se približio ovim zemljama, imao sam sto svežnjeva rijetkosti iz Indije, koje sam dovezao u Bagdad, vaš sveti grad i mjesto sigurnosti i pravednosti, pa su nas napali Arab- ljani beduini, s kojima bjehu i Kurdi, koji su se okupili iz svih zemalja, i oni pobiše moje ljude i opljačkaše moju imovinu, i eto ti priče o onome što je bilo sa mnom. - I trgovac zaplaka pred carem Rumzanom i poče jadikovati, uzvikujući: - Nema moći ni sile do u Alaha! - te se car sažali na nj, a to ganu i sina njegova brata, cara Kan-Makana, te se i on sažali na trgovca, i obojica mu se zakleše da će uhvatiti razbojnike.

Tada oni udariše na njih, predvodeći stotinu konjanika, od kojih je svaki valjao koliko i hiljadu ljudi (a onaj je trgovac išao ispred njih i pokazivao im put), i oni i dalje putovahu cijelog toga dana i cijele noći, do zore, i približiše se dolini s bujnim rijekama i mnogim drvećem, i vidješe da su se razbojnici razišli po dolini i da su razdijelili među sobom svežnjeve onog trgovca, ali je jedan dio svežnjeva nestao. I onda sto konjanika jurnuše na njih i opkoliše ih sa svih strana, a car Rumzan povika na njih zajedno sa svojim nećakom Kan-Makanom, i ne prođe više od jednog sata, a oni zarobiše sve razbojnike, i bješe ih oko trista konjanika, pokupljenih među beduinskim ološem, i kad ih zarobiše, oduzeše im trgovčevu imovinu koja bješe kod njih, pa ih čvrsto svezaše i poslaše u grad Bagdad. I car Rumzan i njegov nećak sjedoše zajedno na isto prijestolje, a potom izvedoše sve razbojnike, pa ih carevi upitaše tko su i tko im je starješina, a beduini rekoše: - Mi nemamo starješina, osim trojice ljudi koji su nas sve skupili sa svih strana i iz svih zemalja. - Pokažite nam baš te ljude - rekoše carevi, te ih beduini pokazaše, i carevi narediše da ih pohvataju, a da ostale puste, pošto im najprije oduzeše robu koja bješe kod njih i predadoše je trgovcu.

Trgovac pažljivo pogleda tkanine i robu i vidje da mu je propala četvrtina imovine, ali mu carevi obećaše da će mu nadoknaditi ono što je propalo. I onda trgovac izvadi dva pisma, od kojih jedno bijaše napisano Šar-Kanovim rukopisom, a drugo rukopisom Nuzhate-az-Zaman (a taj trgovac bješo kupio Nuzhatu-az-Zaman od beduina, dok je bila čedna, pa ju je poklonio njenu bratu Šar-Kanu, a njoj se dogodilo s bratom ono što se dogodilo), i car Kan-Makan pročita oba pisma i prepozna rukopis svoga strica Šar-Kana i sasluša povijest svoje tetke Nuzhate-az-Zaman. I on ode tetki s drugim pismom, koje ona bješe napisala za trgovca kome je nestala roba, i ispriča joj njegovu povijest od početka do kraja, a Nuzhata-az-Zaman prepozna trgovca i prizna da je to njen rukopis. I ona počasti trgovca i povjeri ga staranju svoga brata, cara Rumzana, i svoga nećaka, cara Kan-Makana, a ovaj naredi da trgovcu daju novaca, robove i sluge da ga dvore, dok mu Nuzhata-az-Zaman posla sto hiljada dirhema i pedeset svežnjeva robe, i dade mu poklone, i posla po njega, a kad trgovac dođe, ona mu iziđe u susret i pozdravi ga i obavijesti ga da je ona kći cara Omara-ibn-an-Numana, i da je njen brat car Rumzan, a sin njena brata car Kan-Makan.

Trgovac se veoma obradova tome i čestita joj na sretnom susretu s njima, i poljubi joj ruke, zahvaljujući joj se za ono što bješe učinila, i uzviknu: - Alaha mi, tvoje dobro djelo neće propasti poslije tebe! - A potom Nuzhata-az-Zaman ode u svoju sobu, dok trgovac ostade kod njih tri dana, a zatim se oprosti s njima, pa ode u sirijske zemlje. A poslije toga carevi narediše da im dovedu tri kradljivca koji bjehu razbojničke harambaše, i zapitaše ih tko su, a jedan od njih kroči naprijed i reče: - Znajte da sam beduin i da stojim na drumu i da otimam djecu i čedne djevojke, pa ih prodajem trgovcima. Ja već dugo radim, sve do ovih dana, ali me je sotona naveo da se spanđam s ovom dvojicom nesretnika i da okupim beduinski i gradski ološ, ne bih li otimao novac i prepre- čavao put trgovcima. - Ispričaj nam ono što je bilo čudnije od svega što si vidio dok si otimao djecu i djevojke - rekoše mu, a beduin kaza:

- Evo najčudnije stvari koja mi se dogodila, o, carevi vremena. Prije dvadeset godina ukrao sam jednoga dana jediiu djevojku među jeruzalemskim djevojkama, a ta djevojka bješe lijepa i divna, samo što bješe sluškinja, i na sebi je imala poderanu haljinu, a glavu bješe pokrila komadom ogrtača. Vidjeh je kad je izišla iz hana, pa je odmah oteh, poslužívši se lukavstvom, i metnuh je na devu i odoh s njom naprijed, i računah da je odvedem svojim rođacima u pustinji i da je ostavim da mi napasa krave i skuplja đubre po dolini. Ona se gorko zaplaka, te joj priđoh i izudarah je tako da ju je zaboljelo, pa je uzeh i odnijeh u grad Damask, a jedan trgovac je ugleda pored mene, i kad je ugleda, um mu se pomuti i svidje mu se djevojčina rječitost, te zahtje da je kupi od mene, i svejednako podizaše cijenu za nju, dok mu je ne prodadoh za sto hiljada dinara. I

kad mu je dadoh, uvjerih se da je ona veoma rječita, i dočuh da ju je trgovac lijepo obukao i da ju je ponudio gospodaru, namjesniku Damaska, a ovaj mu je dao za nju dvaput onoliko koliko je on dao meni. Eto, o, carevi vremena, moga najčudnijeg doživljaja i, života mi, to bješe mala cijena za tu djevojku.

Carevi se začudiše kad čuše tu povijest, a kad Nuzhata-az-Zaman ču ono što je pričao beduin, njoj se smrači pred očima, te viknu svome bratu caru Rumzanu: - To je baš onaj beduin što me je oteo u Jeruzalemu, u to nema sumnje! - I zatim Nuzhata-az-Zaman ispriča kakve su je sve nesreće snašle zbog njega u tuđini, i spomenu batine, glad, sramotu i poniženja, pa reče: - Sad ga mogu s pravom ubiti! - I ona isuka mač, pa priđe beduinu da ga ubije, ali on odjednom povika: - O, carevi vremena, ne dajte joj da me ubije dok vam ne ispričam kakva su mi se sve čuda dogodila. - O, tetice - reče joj onda Kan-Makan - pusti ga da nam ispriča tu povijest, a poslije čini s njim šta hoćeš. - I Nuzhata-az-Zaman ga ostavi, a carevi rekoše: - Ispričaj nam sad tu povijest.

- O, carevi vremena - zapita ih onda beduin - ako vam ispričam čudnu povijest, hoćete li mi oprostiti? - I carevi odgovoriše: - Hoćemo.

I beduin im stade pričati o najčudnijim stvarima koje mu bjehu pale u dio i reče:

- Znajte da me je prije kratkog vremena noću mnogo iporila nesanica, te nisam vjerovao da će nastati jutro. A kad nastade jutro, ja ustadoh i toga časa i trenutka pnipasah mač, uzjahah konja, privezati koplje za nogu, pa izidoh, želeći da odem u lov i hajku. I na putu me sretne gomila ljudi, koji me zapitaše o cilju moga puta, a kad im ja to rekoh, oni uzviknuše: - I mi ćemo s tobom!

- I pođosmo svi zajedno, i dok putovasmo tako, odjednom se pred nama pojavi noj. I mi se uputismo k njemu, ali on pobježe, raširenih krila i jureći, a mi iđasmo za njim do podne, i naposljetku nas on zavede u jednu pustinju gdje ne bješe ni raslinja ni vode, i tamo čusmo samo kako sikću zmije, kako urlaju džinovi i guču golubovi, i kad stigosmo na to mjesto, noj se sakri, te nismo znali je li uzletio u nebo ili je propao u zemlju. Okrenusmo glave svojih konja i već htjedosmo otići, ali se prisjetismo da neće biti dobro ako se vratimo po tako jakoj žezi. A vrućina bješe sve veća nad nama, i mi se veoma zaželjesmo vode, konji nam se zaustaviše, te povjerovasmo da ćemo umrijeti. I dok smo tako stajali, odjednom izdaleka ugledasmo jednu veliku livadu po kojoj se igrahu gazele, i na njoj bješe razapet jedan šator, a pored šatora bješe privezan konj, i blistao se vrh koplja zaboden u zemlju. I na duši nam bi lakše poslije onog očajanja, te okrenusmo glave svojih konja k onome šatoru, i svi se moji drugovi uputiše k njemu, a ja bijah ispred njih, i tako jahasmo sve dotle dok ne stigosmo na onu livadu, pa se zaustavismo kraj potoka, te se napismo vode i napojismo svoje konje. I mene obuze vatra nepromišljenosti, te se uputih k ulazu u onaj šator i ugledah mladića koji nije imao malja na obrazima, a bješe sličan mjesecu, i na desnoj strani od njega bješe jedna vitka djevojka, kao vrbova grana, i kad je ugledah, ljubav prema njoj zače mi se u srcu. Pozdravih mladića, a on mi odgovori na pozdrav, te ga zapitah: - O, brate Arabljana, reci mi tko si i šta ti je ta djevojka što je pored tebe? - I mladić obori glavu i držaše je tako kratko vrijeme, a potom je podigne, pa mi reče: - Reci mi tko si ti i kakvi su to konjanici s tobom? - A ja mu odgovorih: - Ja sam Hamad-ibn-al-Fazari-al- -Farisi, slavni vitez za koga Arabljani misle da valja koliko i pet stotina konjanika. Mi smo otišli iz svoga logora i pošli u lov i hajku, pa nas je morila žeđ, te sam se uputio k ulazu u ovaj šator, nadajući se da ću u vas naći koji gutljaj vode. - I mladić se okrene onoj lijepoj djevojci, kad je čuo moje riječi, pa joj reče: - Donesi ovom čovjeku vode i ono što imamo za jelo. - I na to djevojka ustade, vukući skut, i zlatne grivne joj zveckahu na nogama, i ona se spoticaše o svoju kosu. Ne bi je za kratko vrijeme, a potom dođe, držeći u desnoj ruci srebrni sud pun hladne vode, a u drugoj zdjelu puna datulja, mlijeka i mesa od divljači, koje su imali. I ja tako silno zavoljeh tu djevojku da nisam mogao od nje uzeti ni jela ni pića, i izgovorih ova dva stiha:

I kao da je boja na prstima njenim
    Slična gavranu što stoji na snijegu.
Sunce ćeš i mjesec ugledati na njoj,
    I sunce se skrilo, a strahuje mjesec.

A kad malo pojedoh i napih se vode, ja rekoh mladiću: - O, starješino Arabljana, znaj da

sam ti kazao istinu o sebi, pa hoću da i ti meni kažeš tko si i da mi saopćiš istinu o onome što se tiče tebe. - Što se tiče djevojke, ona mi je sestra - reče mladić, i ja prozborih: - Hoću da mi je dobrovoljno daš za ženu, a ako to nećeš, ja ću te ubiti i uzet ću je silom. - I tada mladić obori glavu i držao ju je tako neko vrijeme, a potom podigne pogled prema meni, pa mi, reče: - Ti s pravom tvrdiš da si poznati vitez i slavni junak i pustinjski lav, ali ako vi vjerolomno nasrnete na mene, pa me ubijete i uzmete mi sestru, to će biti sramota za vas. A ako ste vi, kao što rekoste, vitezovi koji sebe smatraju za junake i koji se ne boje bitke i boja, dajte mi malo vremena da uzmem ratnu opremu, da pripašem mač i privežem koplje, pa ću vam izići na megdan, i ako vas svladam, ja ću vas pobiti sve do jednoga, a ako vi svladate mene, ubijte me, a ova djevojka, moja sestra, neka bude vaša.

Kad čuh te njegove riječi, ja mu rekoh: - E, to je pravo, i mi nemamo šta da prigovorimo tome! - I ja okrenuh glavu prema onoj djevojci, i vratih se svojim ljudima, pa im opisah njenu ljepotu i krasotu i odvažnost i duševnu snagu, i kazah im da mi je on rekao da će se uhvatiti ukoštac s hiljadom konjanika. I potom obavijestih svoje drugove o svemu bogatstvu i rijetkostima koji se nalaze u šatoru i rekoh im:

- Znajte da je taj mladić sam u ovoj zemlji samo stoga što je veoma odvažan, i unaprijed vam kažem da će sestru onoga djetića uzeti koji ga ubije. - Pristajemo na to - rekoše oni, a zatim moji drugovi uzeše bojnu opremu, uzjahaše konje i uputiše s k mladiću, i vidješe da je on već uzeo ratnu opremu i uzjahao svoga ata. I sestra mu priskoči, pa se grčevito uhvati za njegov stremen, kvaseći suzama svoj veo i vičući od strahovanja za brata: - O, nevoljo, o, pogibijo! - I izgovaraše ove stihove:

Alahu se tužim ja u nevolji i nesreći.
    Možda će im s prijestolja on uliti zebnju i strah.
Namjerno hoće oni, o, brate, da te umore,
    Mada prije borbe ni za što ti kriv ne bi.
Saznaše ti konjanici da si neustrašiv ti
    I odvažniji od svih junaka na istoku i zapadu.
Sestru ti čuvaš svoju, koja je nemoćna sada,
    Ti si brat njen, i tvorcu se za te moli ona.
Pa ne daj bolovima da dušom ovladaju mojom,
    I da me silom uzmu i u ropstvo odvedu.
Alahom ti se kunem - u gradu biti neću,
    Ako te nema uz mene, pa ma pun blaga bio.
Iz ljubavi prema tebi, ja ću se ubiti, znaj,
    I u grobu ležat ću, a postelja bit će mi prah.

I njen brat gorko zaplače kad je čuo te stihove, pa okrene glavu svoga konja prema sestri i ovako odgovori na njene stihove:

Počekaj, pogledaj, čudne ćeš vijesti čuti,
    Dok se s dušman'ma borim i u borbi ih satirem.
Pa čak ako iziđe i glavar i lav međ' njima
    Koji je srcem odvažniji i dušom jači od svih,
I eto opit ću ga ja udarcem sad salapskim,[81]
    Ostaviv u njemu koplje do drške zabodeno,
I ako ne budem, sestro, sad obranio tebe,
    Bolje je da poginem i plijen za ptice budem.
Borit ću se ja za tebe dokle me snaga služi,
    I poslije će priča o nama ispunit' knjige mnoge.

A kad je završio stihove, mladić reče: - O, sestrice, čuj što ću ti reći i što ću ti ostaviti u amanet! - A ona mu odgovori: - Slušam i pokoravam se!

- I mladić prozbori: - Ako poginem, ne daj nikome da ovlada tobom! - Na to se ona poče udarati po licu i uzviknu: - Ne dao Alah, o, brate moj, da te vidim oborena u borbi i da popustim dušmanima da ovladaju mnome! - I tada joj mladić pruži ruku, pa joj podigne veo s lica, te nas

zaslijepi bljesak njena lica, koje bješe slično suncu kad proviri kroz oblake, i poljubi je između očiju, i oprosti se s njom, pa se okrene nama i uzviknu: - O, vitezovi, jeste li vi gosti, ili hoćete boja i borbe? Ako ste gosti, radujte se čašćenju, a ako hoćete blistavi mjesec, onda neka mi iziđe vitez za vitezom na polje borbe i boja!

I onda mu iziđe na megdan jedan odvažan vitez, a mladić ga zapita:

- Kako se zoveš i kako ti se zove otac? Zaklinjem se da neću ubiti onoga čije je ime istovjetno s mojim i čiji se otac zove onako isto kako se zove moj otac! Ako si takav, dat ću ti djevojku. - A vitez mu reče: - Zovem se Baljal - i mladić mu odgovori:

Ti slaga kad reče: - Ja se zovem Baljal,
Jer laž je to, a i besmislica je.
Ako si razuman, slušaj što ću reći:
Ja obaram borce na širokom polju,
Kopljem, jataganom što je mjesecu sličan
Smrvit će te onaj kog se gore plaše.

I oni jurnuše jedan na drugog, i mladić tako udari dušmanina kopljem u grudi da mu vrh koplja iziđe na leđa. A zatim iziđe na megdan još jedan ratnik, te mladić izgovori:

O, odvratni psu, uvijek sav u blatu,
Kako ću usporediti skupo sa jeftinim?
Ta onaj je hrabar i čestita roda
Koji na megdanu na život ne misli.

I mladić ne dade nimalo vremena svome protivniku, već ga ostavi ogrezla u vlastitoj krvi. I potom mladić viknu: - Ima li još koga protivnika? - A na megdan iziđe još jedan borac, pa jurnu na mladića, govoreći:

Na tebe nasrnuh, s vatrom što u duši gori,
I zbog nje drugove zovem ja u boj.
Glavara Arapa danas si ubio,
Ali otkupa za se danas nećeš naći.

I mladić je čuo te riječi, pa mu ovako odgovori:

Lažeš, gade, gori od sviju šejtana,
Prijevaru i laž si jednom riječju rek'o!
Danas ćeš naići na junaka s kopljem
Na bojnome polju i u borbi ljutoj.

I zatim ga udari kopljem i vrh koplja ukaže mu se na leđima, a potom mladić uzviknu: - Ima li još kojeg protivnika? - I na megdan mu iziđe četvrti borac, a mladić ga zapita kako se zove, pa kad vitez reče: - Zovem se Hiljal - mladić izgovori:

Prevari se kad u moje more uđe
I golu laž reče ti o svemu tome.
Stihove od mene sad ćeš odmah čuti,
Uzet ću ti dušu, a ti nećeš znati.

I oni jurnuše jedan na drugoga i zadadoše po dva udarca jedan drugome, i mladić prvi zada udarac vitezu, i ubi ga. I on pobi sve one koji mu iziđoše na megdan, a kad vidjeh da su mi svi drugovi pobijeni, ja rekoh u sebi: - Ako mu iziđem na megdan, neću izići na kraj s njim, a ako pobjegnem, obrukat ću se pred Arabljanima.

A mladić mi ne dade nimalo vremena, već jurnu na mene, pa me povuče rukom, obori me sa sedla, i ja padoh preneražen, a on podigne mač i htjede mi odsjeći glavu, te se ja grčevito uhvatih za skut njegova odijela, a on me ponese na ruci i držaše me u rukama kao vrapca. I kad

vidje to, djevojka se obradova podvizima svoga brata, te mu priđe, pa ga poljubi između očiju, a on me preda svojoj sestri i reče joj: - Evo ti ga, uzmi ga i načini mu dobar stan, jer je sad potpao pod našu vlast! - I djevojka me ščepa za ovratnik na oklopu, pa me povede kao što se vodi pas. Ona razveza bratu bojni oklop i obuče mu odijelo, a zatim mu podmetnu klupicu od slonovače, te on sjedne. - Neka bi ti Alah obijelio obraz i neka bi dao da budeš naša obrana od svega što je nestalno - reče ona mladiću, a on joj odgovori ovim stihovima:

Sestra mi veli - a u bici je vidjela
    Kako mi si ja čelo kao zraci blistavi:
- Dostojan si Alaha bio, o, viteže,
    Pred čijim su kopljem pognuti lavi pustinjski.

I rekoh joj tada: - Pitaj o meni junake
    Kad bježe dok ih mačem udaram.
Poznat sam po sreći i snazi svojoj
    A razum moj visoko uzdigao se!
Borio si se s lavom, Hamade, ljutim
    I vidio smrt što mili ko guja k tebi.

Kad čuh njegove stihove, ja se izgubih, pa pogledah na stanje u kojem se nađoh kad dopadoh ropstva, i ne bješe mi do života. A potom pogledah djevojku, mladićevu sestru, i njenu ljepotu, pa rekoh u sebi: - Eto uzroka ovoj smutnji! - I začudih se njenoj krasoti i prolih suze i izgovorih ove stihove:

O, prijatelju, okan' se prijekora sada,
    Jer na prijekore ne osvrćem se ja.
U djevojku sam zaljubljen - tek što dođe,
    Ja ljubav osjetih prema njoj.
A brat me u ljubavi uhodi mojoj,
    I odlučan je on i moćan sad.

I potom djevojka donese bratu jelo, a on me pozva da jedem s njim, te se ja obradovah i osjetih da mi ne prijeti opasnost od smrti. A kad njen brat završi objed, ona mu donese sud s vinom, i mladić se prihvati vina i pio je dok mu se od vina ne poče vrtjeti u glavi i dok mu ne pocrvenje lice. I on mi se okrene, pa me zapita: - Teško tebi, o, Hamade, znaš li ti tko sam ja, ili ne znaš? - Tako mi tvoga života, ja sam sad još veća neznalica! - odgovorih mu, a on mi reče: - O, Hamade, ja sam Abad-ibn Tamim-ibn-Salaba. Doista, Alah ti je poklonio život i sačuvao te za svadbu. - I on podigne pehar vina u moje zdravlje i ispi ga, pa podigne drugi, i treći, i četvrti, a ja ih ispih sve, a i on ih ispi sa mnom, pa zatraži od mene da mu se zakunem da ga neću prevariti. I ja mu se zakleh hiljadu i pet stotina puta da ga nikad neću prevariti, već da ću mu pomagati, a on onda naredi sestri da mi donese deset svilenih odijela, te mi ih ona donese i obuče mi ih, i jedno od tih odijela je sad na meni. I on joj naredi da mi dovede jednu od najboljih deva, natovarenu rijetkostima i zalihom hrane, pa joj naredi da mi dovede ovoga riđana, a ona mi dovede i njega. I mladić mi pokloni sve to, i ja ostadoh kod njih tri dana jedući i pijući, a ono što mi je on dao i sad, je u mene. A poslije tri dana mladić mi reče: - O, brate, o, Hamade, hoću da malo odspavam i dahnem dušom, a tebi povjeravam svoj život. Ako vidiš da jure konjanici, nemoj se uplašiti, već znaj da su to ljudi iz plemena Benu-Salaba i da hoće da se bore sa mnom.

Potom on stavi mač pod glavu, mjesto jastuka, pa zaspa, a kad on utonu u san, Iblis[82] mi došapne da ga ubijem, te ja brzo ustadoh, izvukoh mač koji mu bješe pod glavom, pa ga udarih takvim udarcem da mu odvojih glavu od tijela. I njegova sestra doznade to, pa skoči na onu stranu gdje bjehu šatori, baci se na tijelo svoga brata, derući haljinu koja bješe na njoj, i izgovori ove stihove:

Rođacima mojim javi zlosretnu ovu vijest,
    Izbjeć' se nije mogla presuda suca višnjega.
O, brate, oboren si, i evo na zemlji ležiš,
    I lice nas podsjeća tvoje na mjesec lijepi sada.

Zlokoban bješe dan kada se s njima sretoh,
I, dugo dušmane goneć', slomi se koplje tvoje.
Mrtav si, i konjanici se s konjem zabavljat' neće,
Niti će žena s mužem roditi takva sina.
I sad je Hamad, eto, ubojica tvoj postao,
I zakletve je pogazio i o zavjet se oglušio.
I time htjede postići ono što želješe on,
Ali je sotona lagao kad mu je to naredio.

A kad je završila stihove, ona uzviknu: - O, proklet da si i prokleti ti bili djedovi, zašto mi ubi brata i zašto ga obmanu? On te je htio vratiti u tvoju zemlju sa zalihom hrane i poklonima, pa je želio i mene udati za tebe na početku mjeseca. - I ona izvuče mač koji je imala pri sebi, pa stavi balčak na zemlju a šiljak uza svoje grudi, i nalegne na nj tako da joj mač iziđe na leđa, te pade mrtva na zemlju. I meni bi žao nje, te se pokajah kad kajanje bješe uzaludno, i plakah, a zatim brzo uđoh u šator, pa uzeh ono što bješe lako za nošenje i skupocjeno i odoh svojim putem. I u onom strahu i žurbi i ne pomislih ni na jednog svoga druga, niti sahranih onu djevojku i onog mladića. Ta povijest je čudnija od moje prve povijesti o onoj sluškinji koju sam oteo u Jeruzalemu.

I kad je Nuzhata-az-Zaman čula te riječi od beduina, smrkne joj se pred očima ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset peta noć, ona reče:

145. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Nuzhati-az-Zaman smrklo pred očima kad je čula beduinove riječi, i da je ustala, pa je isukala mač i udarila njime beduina Hamada u plećku, a mač mu je izvukla iz vrata. I oni koji se nađoše tu rekoše joj: - Zašto si se požurila da ga ubiješ? - A ona uzviknu: - Neka je hvala Alahu što mi je toliko produžio život da sam mu se mogla osvetiti svojom rukom! - I potom naredi robovima da ga uzmu za noge, pa da ga odvuku i bace psima. A poslije toga ona se obrati preostaloj dvojici od te trojice ljudi, a jedan od njih bješe crni rob, pa mu reče: - A kako se ti zoveš, reci nam istinu! - I on joj odgovori: - Zovem se al-Gadban - i ispriča im šta mu se dogodilo s caricom Abrizom, kćerkom cara Harduba, cara Ruma, kako ju je ubio i kako je pobjegao, i rob još i ne izreče to, a car Rumzan mu smakne glavu mačem i uzviknu: - Neka je hvala Alahu što mi je dao život, te sam osvetio svoju majku svojom rukom! - I on saopći svima ono što mu dadilja Mardžana bješe ispričala o tom robu koji se zvao al-Gadban, pa se potom obrati trećem, a bješe to gonič deva s kojim se Jeruzalemci bjehu pogodili da odnesu Dau-al-Makana u bolnicu u Damasku sirijskom, a on ga je bacio pored peći, pa je otišao svojim putem.

- Ispričaj nam svoju povijest i reci nam istinu - rekoše mu, te im goniq deva ispriča sve što mu se bješe dogodilo sa sultanom Dau-al-Makanom, kako ga je odnio bolesna iz Jeruzalema, ne bi li ga donio u Damask i dao u bolnicu, i kako su mu Jeruzalemci donijeli novac, i kako ga je on uzeo, pa je pobjegao, a Dau-al-Makana bacio na đubre pored peći za zagrijavanje kupatila. I on još ne izreče sve, a sultan Kan-Makan uze mač, pa udari goniča deva i smakne mu glavu i uzviknu: - Neka je hvala Alahu što mi je sačuvao život, te sam vratio milo za drago ovom obmanjivaču za ono što je učinio s mojim, ocem! Ja sam tu istu priču čuo od svog oca, sultana Dau-al-Makana. - I potom carevi rekoše jedan drugome: - Ostaje nam još samo starica Šavahi, zvana Zat-ad-Davahi, koja je kriva za ta iskušenja, jer nas je ona vrgla u nesreću. Tko će nam pomoći da joj se osvetimo i da speremo ljagu s obraza?

I onda mu reče car Rumzan, stric cara Kan-Makana: - Ona mora doći na svaki način! - I car Rumzan napisa pismo toga istog časa i trenutka, pa ga posla svojoj prabaki, starici Šavahi, zvanoj Zat-ad-Davahi, i reče joj u njemu da je osvojio damasko, mosulsko i iračko carstvo, da je razbio njihovu vojsku i zarobio njihove careve. - I hoću - reče joj - da mi na svaki način dođeš s kneginjom Sufijom, kćerkom cara Afriduna, cara al-Konstantinije, i s kojim hoćeš od kršćanskih velikaša, ali bez vojske, jer u ovim zemljama vlada sigurnost, otkad su potpale pod našu vlast.

Kad to pismo stiže, starica ga pročita i prepozna rukopis cara Rumzana, te se veoma obradova, pa se toga istog časa i trenutka spremi za put, zajedno s carevom kćerkom Sufijom, majkom Nuzhate-az-Zaman, i onima koji pođoše kao njihovi suputnici, i putovahu sve dotle dok ne stigoše u Bagdad. I poslanik ode prije njih, pa javi da su one stigle, a onda Rumzan reče: -

Naše dobro iziskuje da se obučemo u franačko odijelo, pa da tako dočekamo staricu: onda nam neće prijetiti opasnost od njene lukavosti i njenih obmana. - I svi mu odgovoriše: - Slušamo i pokoravamo se! - pa obukoše franačko odijelo, i kad ih vidje takve, Kudija-Fakan uzviknu: - Tako mi gospoda kome se ljudi klanjaju, ja bih zacijelo rekla da ste Franci, kad ne bih znala da ste to vi.

Potom Rumzan pođe ispred njih, i tako odoše da dočekaju staricu s hiljadom konjanika, i kad se oči sukobiše s očima, Rumzan sjaha s konja, pa brzo pođe k starici, a ona prepozna Rumzana kad ga vidje i brže-bolje mu se obisnu o vrat. I Rumzan joj tako pritisnu rukom rebra da je zamalo ne slomi, te ga starica zapita: - Šta je to, dijete moje? - I ona ne stiže da to izusti, a priđoše im Kan-Makan i vezir Dandan, i vitezovi povikaše na robinje i sluge koji bjehu sa staricom, pa ih sve pokupiše i vratiše se u Bagdad. I Rumzan naredi da se Bagdad okiti, te grad kićahu tri dana, a potom izvedoše staricu Šavahi, zvanu Zat-ad-Davahi, koja je imala na glavi crveni kalpak od lišća, obrubljen magarećom balegom, a ispred nje je išao glasnik i vikao: - Ovako se uzvraća onome koji poseže na careve, na careve sinove i carsku djecu. - A zatim je raspeše na bagdadskim gradskim vratima, i svi ljudi prijeđoše na islam kad vidješe šta je bilo s njom. I Kan-Makan, njegov stric Rumzan, Nuzhata-az-Zaman i vezir Dandan začudiše se toj nečuvenoj povijesti, te narediše pisarima da je zapišu u knjige, kako bi je mogli čitati oni koji će živjeti poslije njih, i provedoše preostalo vrijeme živeći najslađim i najugodnijim životom, dok im ne dođe Ruši- teljica uživanja i Rastavilja skupova. I to je kraj onoga što je doprlo do nas o prevrtljivosti sudbine i o svemu što je snašlo cara Omara-ibn-an-Numana, njegove sinove Šar-Kana i Dau-al-Makana i njegova sina Kan-Makana, i njegovu kćerku Nuzhatu-az-Zaman, i njenu kćerku Kudiju-Fakan.

A potom car reče Šeherezadi: - Hoću da mi ispričaš neku priču o pticama, a Šeherezadina sestra viknu: - Za sve ovo vrijeme nisam nikad vidjela da je caru bilo lako na duši, osim noćas, te se nadam da će ishod tvoga pothvata s njim biti dostojan pohvale. - A cara skloni san, te zaspa ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset šesta noć, ona reče:

PRIČE O PTICAMA I ŽIVOTINJAMA

PRIČA O PAUNU, GUSKI, LAVIĆU I GAZELI

146. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je u davna vremena i minulo dobabio jedan paun, pa se sa svojom ženkom sklanjao na morskoj obali. A na tome mjestu bješe mnogo lavova i svakojakih zvijeri, ali bješe i mnogo drveća i rijeka.

I taj paun i njegova ženka nalazili su noću zaklon na jednom od tih drveta, jer su se bojali zvijeri, a u ranu zoru odlijetali su da traže hrane, i življeli su tako dok ih nije obuzeo još veći strah, te počeše tražiti zaklona na nekom drugom mjestu.

I dok su tražili takvo mjesto, odjednom ugledaše jedan otok koji je obilovao drvećem i rijekama, pa se spustiše na taj otok i pojedoše malo voća i napiše se vode iz potoka na njemu, i dok oni bjehu tamo, odjednom im dotrči jedna veoma uplašena guska, i ona je trčala sve dotle dok nije dotrčala do drveta na kojem bjehu paun i njegova ženka, a onda se smirila. I paun nije sumnjao u to da je čudna povijest te guske, te je zapita šta joj je i zašto se boji, a guska reče:

- Bolesna sam od bola i straha od Adamova sina. Čuvaj se, i još jednom čuvaj se Adamovih sinova! - Ne boj se, kad si dospjela do nas - reče joj paun, a guska uzviknu: - Neka je hvala Alahu što sam sad manje zabrinuta i manje tugujem, jer ste vi blizu! Došla sam zato što želim vaše prijateljstvo.

Kad je čula te guskine riječi, paunova ženka siđe s drveta, pa joj reče: - Neka ti je ugodno ovo sklonište! Dobro došla! Neće ti se dogoditi nikakvo zlo. Otkud Adamov sin može do nas, kad se mi nalazimo na ovom otoku, a on je nasred mora? S kopna ne može doći do nas, a s mora se ne može popeti. Raduj se i ispričaj nam šta te je snašlo i zadesilo od Adamova sina.

- Znaj, o, paunice - reče onda guska - da sam cio svoj vijek provela na ovom otoku, a nikad mi nije zaprijetila nikakva opasnost niti sam vidjela bilo što loše, kadli jednom noću zaspah i usnih Adamova sina, koji je razgovarao sa mnom, a i ja sam razgovarala s njim. I čuh kako mi netko kaže: - O, gusko, čuvaj se Adamova sina i neka te ne prevare njegove riječi i ono što će ti donijeti; veliko je njegovo lukavstvo i velike su njegove prijevare. Čuvaj se, dakle, što bolje možeš njegove podmuklosti, jer je on varalica i podmukao, kao što je rekao pjesnik o njemu:

Vrhom jezika daje on tebi komad ukusan,
A gleda da te prevari, ko lija prepredena.

Znaj da Adamov sin vadi ri'bu iz mora služeći se lukavstvom i baca na ptice tanad od gline i svojom podmuklošću obara slona, te nitko ne može ostati čitav od zla Adamova sina, niti se od

njega mogu spasiti ptica i zvijer. Eto, kazala sam ti šta sam čula o Adamovim sinovima.

I ja se probudih uplašena i obuzeta strahom, i nije mi laknulo na duši sve dosad: bojim se da me Adamov sin ne namami služeći se lukavstvom i da me ne uhvati u svoje zamke, i tek je nastao kraj dana, a mene je izdala snaga i nestalo je moje odlučnosti. A potom mi se prohtjelo da jedem i pijem, te sam izišla da se prošetam, onako zbunjene pameti i stisnuta srca.

I kad sam došla do ove planine, našla sam jednog žutog lavića kraj ulaza u jednu spilju, i taj lavić se veoma obradovao kad me je ugledao, i svidješe mu se moja boja i moj ugodan izgled, te riknu i reče mi: - Priđi mi! - A kad mu ja priđoh, on me zapita: - Kako se zoveš i od kojeg si roda? - Zovem se guska, a spadam u rod ptica - odgovorih mu, a potom ga zapitah: - Zašto stalno čučiš na tome mjestu? - A lavić mi odgovori: - Tome je uzrok to što me otac već nekoliko dana opominje da se čuvam Adamova sina, a dogodilo se da sam noćas usnio Adamova sina ...

Zatim mi je lavić ispričao nešto slično onome što sam ja ispričala tebi, a kad sam čula njegove riječi, ja sam uzviknula: - O, lave, ja sam dotrčala tebi, tražeći utočišta, ne bi li ti ubio Adamova sina i ne bi li se čvrsto odlučio da ga ubiješ, jer ga se veoma bojim, a moje strahovanje je sada još veće, zato što se i ti bojiš Adamova sina, mada si car životinja.

I ja sam i dalje govorila laviću da se čuva Adamova sina i nagovarala ga da ga ubije, a lavić toga istog časa i trenutka ustade s onog mjesta na kojem je bio, pa pođe, a ja pođoh za njim. I on se udarao repom po leđima i svejednako je išao, a ja sam išla za njim dok nismo došli do jednog raskršća, a onda se podigla prašina, pa se ta prašina razišla i iza nje se ukaza jedan odbjegli magarac bez samara, i on je čas skakao i trčao, čas se valjao po prašini. I lavić ugleda magarca, pa ga pozva, i magarac mu smjerno priđe, a lav ga zapita:

- O, životinjo s ludom pameću, od kojeg si roda i zašto si došla na ovo mjesto? - A magarac odgovori: - O, sultanov sine, ja sam od magarećeg roda, a došao sam na ovo mjesto zato što bježim od Adamova sina. - Bojiš li se da će te ubiti Adamov sin? - zapita lavić, a magarac odgovori:

- Ne, o, sultanov sine, već se samo bojim da se ne posluži lukavstvom, pa da me ne uzjaše, jer on ima jednu stvar koju naziva samarom i koju mi meće na leđa, i drugu jednu stvar, koju naziva kolanom i koju mi veže preko trbuha, i još jednu stvar koja se zove podrepnjak, koju mi meće pod rep, i jednu stvar koja se zove uzda i koju mi meće u usta. I on će načiniti za mene stremene kojima će me bosti, pa će me natjerati da trčim brže no što mogu i proklinjat će me ako se spotaknem, a ako zanjačem - počet će me grditi. A potom, kad ostarim i kad ne budem mogao trčati, on će načiniti za mene samar, pa će me dati vodonošama, a ovi će na mojim leđima prenositi vodu iz rijeke u mješinama i drugim sudovima koji nalikuju na ibrike, te ću živjeti osramoćen, ponižen i umoran, dok ne umrem, a onda će me baciti na neki brežuljak, psima. Pa ima li veće brige od te brige i ima li strašnije nevolje od te nevolje?

Kad čuh te magarčeve riječi, o, paunice, meni se nakostriješi perje na tijelu od straha od Adamova sina, te rekoh laviću: - O, gospodaru, magarcu se može oprostiti, i mene je obuzeo još veći strah nakon tih njegovih riječi.

- Kud si pošao? - zapita lavić magarca, a ovaj mu odgovori: - Izdaleka sam ugledao Adamova sina prije no što je zasjalo sunce, te sam pobjegao, ne bih li se spasio od njega, pa eto i sad hoću da bježim i bježat ću neprestano, jer ga se strašno bojim. Možda ću naći neko mjesto gdje se mogu sakriti od te varalice, Adamova sina.

I dok je magarac razgovarao s lavićem i govorio mu to, i kad se on već htio oprostiti s nama i pobjeći, pred nama se odjednom podigne oblak prašine. I magarac zarika i zanjaka, pa pogleda na onu stranu gdje se digla prašina i pusti gromke vjetrove, a nakon jednog trenutka raziđe se prašina i ukaza se jedan vranac s biljegom na čelu, velikim kao dirhem, i taj je konj imao divne biljege i bijelu dlaku na nogama, a njegovo rzanje bilo je ugodno. I konj je sve dotle jurio dok se nije zaustavio pred lavićem, lavovim sinom, i lavić bješe ushićen kad ga je ugledao, te ga zapita:

- Od kojeg li si roda, o, plemenita zvijerko, i zašto juriš po ovoj širokoj i dugačkoj pustinji? - O, gospodaru zvijeri - odgovori mu konj - ja sam konj iz porodice konja, a jurim i bježim od Adamova sina.

I lavić se začudi kad je čuo riječi toga konja, te mu reče: - Ne govori tako, to je sramota za tebe. Ti si dugačak i debeo, pa kako onda da se bojiš Adamova sina kad imaš veliko tijelo i brzo trčiš, dok sam ja odlučio, iako mi je tijelo malo, da se susretnem s Adamovim sinom, da navalim na nj i da pojedem njegovo meso, pa da tako umirim zaplašenu gusku i da je odvedem u njen

zavičaj. A ti si sad došao, pa si mi iskidao srce tim riječima i odvratio me od onoga što sam htio učiniti. Ta čovjek te je pokorio, iako si tako velik, i nije se uplašio od tvoje širine i dužine, mada bi ga ti zacijelo mogao ubiti kad bi se ritnuo, i on ne bi mogao izići na kraj s tobom, već bi ispio čašu smrti.

A konj se nasmije kad je čuo te lavićeve riječi, pa uzvikne: - Ne može se dogoditi, ne može se dogoditi da mu ja odolim, o, carev sine! Neka te ne zavarava to što sam ja dugačak, širok i debeo kad me usporediš s čovjekom, jer je on tako lukav i podmukao da pravi jednu stvar koja se zove putilo, pa mi na noge meće dva putila od palmova lika, a glavu mi veže za jedan visoko zabijen klin, te tako stojim privezan za nj i ne mogu ni sjesti ni leći. A kad me hoće uzjahati, on meće na svoje noge jednu željeznu stvar koja se zove stremen, a na leđa mi meće jednu stvar koja se zove sedlo, pa ga veže dvostrukim kolanom preko moga trbuha, a u usta mi meće jednu željeznu stvar koja se zove žvale, pa mi još meće i nešto od kože, što on naziva uzdom. I kad sjedne na to sedlo na mojim leđima, on uzima uzdu u ruku, pa me upućuje i vodi, tjerajući me stremenima kojima me bode u slabine dok ih ne okrvavi. Nemoj me ni pitati, dakle, o, sultanov sine, šta sam sve podnio od Adamova sina! A ako ostarim i leđa mi omršave, te ne mogu brzo trčati, on me prodaje mlinaru da u mlinu okrećem mlinsko kolo i danju i noću dok sasvim ne oronem, i onda će me mlinar prodati mesaru, a ovaj će me zaklati. Oderat će mi kožu i iščupati rep koji će prodati za rešeta i sita, a loj će mi istopiti.

Kad je čuo šta mu govori konj, lavić se još više razgnjevi i zabrinu, te zapita: - Kad si napustio Adamova sina? - A konj mu odgovori: - Ostavio sam ga u podne, i on ide u stopu za mnom.

I dok je lavić razgovarao s konjem i govorio mu to, odjednom se podigne prašina, a zatim se raziđe i iza nje se ukaza jedna deva koja je jurila i trčala, rikala i udarala nogama o zemlju, i ona je to činila sve dotle dok nije stigla do nas. I lavić vidje da je ona velika i debela, te pomisli da je to Adamov sin i već htjede skočiti na nju, ali mu ja rekoh: - O, sultanov sine, to nije Adamov sin, već deva, a izgleda da i ona bježi od Adamova sina.

Dok sam ja vodila taj razgovor s lavićem, o, sestrice, deva se približi laviću i pozdravi ga, a on joj odgovori na pozdrav, pa je zapita: - Zašto si došla na ovo mjesto? - Došla sam amo zato što bježim od Adamova sina - odgovori deva, a lavić uzviknu: - Kako to da se ti, tako debela i dugačka i široka, bojiš Adamova sina! Ta ti bi ga zacijelo ubila kad bi se samo jednom ritnula.

- O, sultanov sine - odgovori deva - znaj da je Adamov sin tako lukav da se s njim ne može izići na kraj, i da njega može svladati samo smrt. On mi kroz nos provlači alku s uzicom, koju naziva uzdom, a oko glave mi veže povodac, pa me daje svome najmanjem djetetu, te me tako malo dijete vuče za uzicu, iako sam velika i golema. On mi meće na leđa najteže svežnjeve, pa polazi sa mnom na dug put i služi se mnome za obavljanje teških poslova u toku jednog dijela dana i noći, a kad ostarim i oronem i iznemognem, čovjek ne gaji više prijateljstvo prema meni, već me, naprotiv, prodaje mesaru, te me ovaj kolje i prodaje moju kožu kožarima, a meso krčmarima. Nemoj me pitati, dakle, šta podnosim od Adamova sina!

- Kad si napustila Adamova sina? - zapita lavić, a deva mu odgovori:

- Napustila sam ga o zalazu sunca, i mislim da će on potrčati da me traži, kad nakon mog odlaska dođe kući i ne nađe me. Pusti me, dakle, o, sultanov sine, da bježim po pustarama i pustinjama. - Počekaj malo, o, devo - reče lavić - i gledaj kako ću ga rastrgnuti i kako ću te nahraniti njegovim mesom. Oglodat ću mu kosti i ispit ću mu krv. - O, sultanov sine - odgovori mu deva - bojim se da te ne snađe neko zlo od Adamova sina, jer je on varalica i podmuklica.

- I deva izgovori ove pjesnikove riječi:

Nezgodan susjed kad se nastani med' ljude,
Zlosretnima ostaje samo da odu.

I dok je deva razgovarala s lavićem i govorila mu to, odjednom se podigne prašina, pa se ubrzo raziđe, a pomoli se omanji starac meke kože, i on je imao na ramenu košaru s drvodjelskim alatom, a na glavi jednu granu i osam dasaka. Vodio je za ruku malu djecu i išao žurnim korakom, i išao je tako sve dode dok se nije približio laviću. I ja padoh u nesvijest kad ga ugledah, o, sestrice, a lavić ustade, pa mu pođe u susret.

I kad mu je lavić prišao, čovjek mu se nasmije pred njuškom, pa reče jasnim glasom: - O,

plemeniti care široke ruke, neka da Alah da ti budu sretni tvoje veče i tvoj put i neka ti da još više odvažnosti i snage! Zaštiti me od onoga što me je zadesilo i od čega me je snašlo zlo, jer nemam nijednog zaštitnika osim tebe.

Potom drvodjelja stade pred lavića, pa poče plakati, jecati i jadikovati, a kad je čuo kako on plače i jadikuje, lavić reče: - Zaštitit ću te od onoga čega se bojiš. Ali tko te je to uvrijedio i tko si ti, o, zvijerko, od koje nisam vidio ni ljepše ni rječitije u svom životu? Šta je to bilo s tobom? - O, gospodaru zvijeri - odgovori čovjek - ja sam drvodjelja, a uvrijedio me je Adamov sin, i on će sutra ujutro, poslije ove noći, biti pored tebe na ovome mjestu.

Laviću se smrkne pred očima kad je čuo te drvodjeljine riječi, te poče frktati i siktati, a iz očiju mu počeše vrcati varnice, i on uzviknu: - Tako mi Alaha, ja doista neću spavati ove noći do jutra i neću se vratiti ocu dok ne postignem cilja! - I obrati se drvodjelji, pa mu reče: - Vidim da su ti kratki koraci, pa ti ne mogu ožalostiti srce, jer sam velikodušan. Mislim da ne možeš ići naporedo sa zvijerima. - Reci mi kud ideš?

- Znaj - reče drvodjelja - da idem veziru tvoga oca, panteri, jer je nju obuzeo veliki strah kad je čula da je Adamov sin stao nogom na ovu zemlju, pa mi je poslala glasnika - jednoga od zvijeri - i poručila mi je da joj sagradim kuću u kojoj bi mogla živjeti i naći zaklona, i da toj kući ne može prići njen dušmanin, niti se u nju može uvući koji od Adamovih sinova. I kad mi je došao taj njen glasnik, ja sam uzeo daske, pa sam pošao njoj.

I lavića obuze zavist prema panteri kad je čuo te drvodjeljine riječi, te reče:

- Tako mi života, ti moraš od tih dasaka sagraditi kuću za mene, prije no što sagradiš kuću za panteru, a kad svršiš posao kod mene, idi panteri, pa joj sagradi što ona hoće.

Kad je drvodjelja čuo te lavićeve riječi, on reče: - O, gospodaru zvijeri, ja ti ništa ne mogu sagraditi prije no što sagradim panteri ono što hoće, a poslije ću doći da te služim i sagradit ću ti kuću koja će ti biti jaka obrana od neprijatelja.

- Alaha mi, ja te neću pustiti da odeš odavde dok mi ne sagradiš kuću od tih dasaka! - uzviknu lavić. I potom jurnu na drvodjelju i skoči na nj, želeći da' se našali s njim, pa ga udari i zbaci mu košaru s ramena, a drvodjelja se onesvijesti, i lavić mu se počne smijati i uzviknu: - Teško tebi, o, drvodjeljo, ti si slab i nemaš snage, pa ti se može oprostiti što se bojiš Adamova sina.

A drvodjelja se veoma naljutio kad je pao na leđa, ali je sakrio to od lavića, bojeći ga se. I drvodjelja sjedne uspravno, pa se nasmije pred lavićevom njuškom i reče: - Evo, sagradit ću ti kuću! - Zatim uze daske koje je donio, pa sastavi laviću kuću i načini je baš prema laviću, a vrata na njoj ostavi otvorena. On sagradi kuću u obliku sanduka, a iznad nje načini veliki poklopac i na njemu izbuši mnogo rupa, pa izvadi nekoliko šiljastih klinaca i reče laviću: - Uđi u kuću kroz ovaj otvor, kako bih je mogao izmjeriti.

Lavić se obradova videći tu kuću, te pođe k otvoru, ali vidje da je uzak, al' drvodjelja mu reče: - Uđi, pa klekni na koljena prednjih i stražnjih nogu. - I lavić učini to i uđe u sanduk, a kraj repa mu ostade napolju. I lavić htjede da se izvuče iz kuće i da iziđe, ali mu drvodjelja reče: - Nemoj se žuriti, već pričekaj dok ne vidim da li se u kuću može smjestiti i tvoj rep. - I lavić posluša a drvodjelja savi njegov rep i gurnu ga u sanduk, pa brzo stavi poklopac na otvor i pribije ga čavlima. I lavić povika: - O, drvodjeljo, zašto si mi sagradio ovako tijesnu kuću? Pusti me da iziđem iz nje:! - Ne može, ne može, ne pomaže kajanje poslije onoga što je bilo! Odatle nećeš izići! - odgovori mu drvodjelja, a zatim se nasmije i reče mu: - Upao si u kavez i ne možeš se spasiti iz tog tijesnog kaveza, o, najodvratnija među životinjama. - O, brate, zašto mi tako govoriš? - reče lavić, a drvodjelja mu odgovori: - Znaj, pustinjski psu, da si upao onamo gdje si se bojao da ne upadneš, i tamo te je bacila sudbina, i opreznost ti neće pomoći.

Kad je čuo njegove riječi, lavić shvati da je to Adamov sin, na koga ga je na javi upozoravao otac i u snu glas, a i ja se uvjerih da je to zacijelo i bez sumnje on. I ja se veoma uplaših, te se malo odmakoh od njega, gledajući iz prikrajka šta će drvodjelja učiniti s lavićem, i vidjeh, o, sestrice, da mu je Adamov sin iskopao raku na tome mjestu, nedaleko od sanduka u kojem bješe lavić, pa ga je bacio u nju, a odozgo je nabacao suho granje i potpalio ga. I mene je obuzeo velik strah, o, sestrice, te već dva dana bježim od njega i bojim ga se.

Kad je paunica čula te riječi od guske ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad

nastade sto četrdeset sedma noć, ona reče:

147. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je paunica čula te riječi od guske i da se čudom začudila, pa je rekla: - O, sestrice, tebi ne prijeti nikakva opasnost od Adamova sina, jer smo mi na jednom od morskih otoka do kojeg ne ; može doći Adamov sin. Izaberi, dakle, gdje ćeš prebivati kod nas, dok Alah ne oslobodi te nevolje i tebe i nas. - Bojim se da me ne pogodi ono što pogađa, a onaj koji bježi ne može pobjeći od onoga što mu je suđeno! - reče guska, ali paunica prozbori: - Zivi kod nas, kad si ista kao što smo i mi.

I ona je dotle nagovarala gusku dok ova nije čučnula i rekla: - O, sestrice, ti znaš kako je mala moja hrabrost i da ja ne bih čučnula da nisam ugledala tebe. - I paunica reče: - Ako nam je što napisano na čelu, mi ćemo sve to iskusiti, a ako nam dođe suđeni čas, tko će nas onda spasiti? Neće umrijeti duša dok ne podnese sve ono što joj je suđeno i dok ne prođe rok koji joj je određen.

Dok su one tako razgovarale, odjednom se podigne prašina, te guska za- gaka i siđe u more, govoreći: - Čuvaj se, čuvaj se čak i onda kad se ne može pobjeći od sudbine i presude!

I prašina se nakon jednog trenutka raziđe, a iza nje se pojavi gazelica, te se guska i paunica umiriše, i paunica reče guski: - To što si vidjela i od čega si se prepala, to je gazelica. Eto, ona nam prilazi i neće nam učiniti nikakvo zlo, jer gazela jede samo travu koja raste na zemlji, a spada u rod zvijeri kao što ti spadaš u rod ptica. Umiri se, dakle, i nemoj se zabrinjavati, jer od brige malaksava tijelo.

I paunica još nije dospjela ni da izgovori to, a gazelica stiže do njih, tražeći hlada pod drvećem, i tako ugleda paunicu i gusku, pa ih pozdravi i reče im:

- Danas sam došla na ovaj otok, i nisam vidjela plodnije zemlje ni ljepšeg boravišta.

I ona predloži pticama da žive zajedno i da se sprijatelje, i paunica i guska pokazaše se ljubazne prema njoj kad vidješe da ih ona voli, i zaželješe da se sprijatelje s njom i zakleše se da će biti vjerne jedna drugoj, i počeše živjeti u istom prebivalištu i jesti istu hranu i zajedno piti vodu.

Zivljahu one tako zaštićene od opasnosti, i jele su i pile, dok pored otoka ne prođe jedna lađa koja bješe zalutala na moru, i ta lađa pristade blizu njih, te ljudi iziđoše i razidoše se po otoku. I oni vidješe gazelicu, paunicu i gusku na okupu, te se uputiše k njima, i paunica se popne na drvo kad ih vidje, te odletje, a gazelica odjuri u pustinju, dok se guska ukipi i ostade stojeći, te je ljudi lovljahu dok je ne uhvatiše. I ona zagaka: - Ne pomaže ni opreznost kad je tako suđeno i presuđeno!

I ljudi je odniješe na lađu, a paunica napusti otok kad vidje što se dogodilo s guskom i reče: - Vidim da nesreća vreba svakoga, i da nije bilo te lađe, ja se ne bih morala rastati s guskom, koja je bila jedna od mojih najboljih prijateljica. - I paunica odletje, pa se nađe s gazelicom, i gazelica je pozdravi i čestita joj na spasenju, i zapita je što je bilo s guskom, a paunica reče: - Uhvatili su je dušmani, a ja nisam htjela da ostanem na otoku poslije nje. - I paunica zaplače zbog rastanka s guskom i izgovori:

Dan rastanka na komadiće iskida moje srce,
Neka bi Alah pokidao srce dana rastanka.

I izgovori još i ovaj stih:

Htjela bih da se naša bliskost opet vrati
Pa da joj kažem šta bi sa mnom poslije rastanka.

I gazelicu obuze velika žalost i ona nagovori paunicu da odustane od svoje odluke da odleti, te tako paunica i gazelica ostadoše živjeti, ne prezajući od opasnosti, i jele su i pile, samo što su svejednako tugovale zbog rastanka s guskom. I gazelica reče paunici: - O, sestrice, meni je jasno da su ljudi koji su sišli s lađe uzročnici našega rastanka i guskine propasti. Čuvaj ih se, dakle, i čuvaj se podmuklosti i prijevare Adamovih sinova!

A paunica joj odgovori: - Ja dobro znam da je guska propala samo zato što je prestala odavati hvalu Alahu. Ta ja sam joj govorila: - Bojim se da ti se što ne dogodi zato što si prestala odavati hvalu Alahu, jer Alahu odaje hvalu sve ono što je on stvorio, a ako tko potcjenjuje

odavanje hvale - bit će kažnjen propašću. - I kad je čula te riječi, gazelica uzviknu: - Neka bi ti Alah dao divno lice! - pa poče odavati hvalu Alahu, ne prestajući ni na trenutak, a vele da je gazelica ovako odavala hvalu Alahu: - *Neka je hvala onome koji sudi i koji ima moć i vlast.*

PRIČA O BOGOMOLJCU I GOLUBOVIMA I O BOGOMOLJCU KOJEGA JE ISKUŠAVAO ALAH

Dogodilo se, da se jedan bogomoljac-pustinjak klanjao bogu na jednoj planini, a u toj planini bješe našao utočište jedan par golubova. I bogomoljac je dijelio svoju hranu na dvije polovine ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset osma noć, ona reče:

148. - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je bogomoljac dijeliosvoju hranu na dvije polovine, pa jejednu polovinu namjenjivao sebi, a drugu tome paru golubova. I bogomoljac se molio da golubovima da veliko potomstvo, i njihovo se potomstvo umnoži, i svi golubovi počeše tražiti zaklona u onoj planini u kojoj bješe bogomoljac-pustinjak. A golubovi su prebivali zajedno s pustinjakom stoga što golubovimnogo hvale Alaha, a vele da golubovi guču ovako kad odaju hvalu Alahu:- *Neka je hvala onome koji je sazdao sva stvorenja, uzdigao nebesa i razastro zemlje!* - I par golubova živio je najugodnijim životom do smrti bogomoljca pustinjaka, a nakon njegove smrti rastadoše se golubovi koji življahu zajedno, i raziđoše se po gradovima, zemljama i planinama.

I vele da je negdje u planinama živio jedan čovjek pastir, i da je bio pobožan, razuman i suzdržljiv, i imao je ovce koje je napasao, a od njih je dobivao mlijeko i vunu. A u planini gdje se bješe sklonio pastir bilo je mnogo drveća, pašnjaka i lavova, i te zvijeri nisu mogli ništa učiniti ni pastiru ni njegovim ovcama. I on je spokojno živio u toj planini, ne hajući za ono što je svjetsko, jer je bio sretan i predavao se molitvi i klanjanju tvorcu. I Alah mu je dosudio da oboli od neke teške bolesti, i onda bogomoljac uđe u jednu spilju u planini, a ovce su danju odlazile same na pašnjak i pred noć se vraćale u spilju.

I velikom Alahu se prohtje da iskuša toga pastira i da dovede u iskušenje njegovu poslušnost i njegovu ustrajnost, te mu posla jednog anđela, i taj anđeo dođe pastiru u obliku divne žene, pa sjedne pored pastira. I pastiru se podigne dlaka na tijelu kad je ugledao tu ženu što je sjedila pored njega, te je zapita:

- O, ženo, šta te je navelo da dođeš amo? Meni nisi potrebna, a između mene i tebe nema ničega što bi iziskivalo da mi dođeš.

- O, čovječe - reče mu ona - zar ne vidiš kako sam lijepa i krasna i kako lijepo mirišem? Ili ne znaš šta je ženama potrebno od muškaraca i muškarcima od žena? Pa što je to zbog čega se suzdržavaš od mene, kad sam ja izabrala bliskost s tobom i kad mi je ugodno da se sjedinim s tobom. Ja sam ti došla kao poslušna žena i neću ti ništa uskratiti, a pored nas nema čovjeka koga bismo se mogli bojati. Hoću da ostanem s tobom dok boraviš u ovoj planini, i bit ću ti drugarica, i nudim ti sebe zato što oskudijevaš u ženskim uslugama. I ako me obljubiš, minut će tvoja bolest i povratit će ti se zdravlje, pa ćeš se Icajati što si izbjegavao zbližavanje sa ženama u svome ranijem životu. Dala sam ti dobar savjet; poslušaj ga i zbliži se sa mnom.

- Idi od mene, o, ženo, o, lukava obmanjivačice! - reče pastir. - Ja nemam povjerenja u tebe i neću ti prići, niti mi je potrebno da se zbližim s tobom i da te obljubim, jer se odriče drugoga života onaj koji zaželi tebe, a onaj koji želi drugi život, odreći će se tebe, jer si ti kušala i prve i posljednje. Alah motri na svoje robove, i teško onome koga dovede u iskušenje općenje s tobom!

A žena mu odgovori: - O, ti što si skrenuo s pravoga puta i što si izgubio pravi put, okreni mi se licem, pa pogledaj moje čari i koristi se mojom blizinom, kao što su činili mudraci koji su živjeli prije tebe. Oni su bili iskusniji od tebe i pravilnije su mislili, pa se nisu odricali, kao što se ti odričeš, naslađivanja ženama; naprotiv, oni su gledali da obljube žene i da se zbliže s njima, a ti si se odrekao toga. I njihova vjera i njihov zemaljski život nisu postali gori zbog toga. Okani se toga mišljenja, pa ćeš hvaliti posljedice tog odricanja.

I pastir reče: - Sve što mi ti kažeš, ja poričem i mrzim, i odbacujem sve o čemu mi govoriš, jer si ti lukava obmanjivačica, pa ne znaš ni za savjet ni za vjernost. Koliko si gadosti zatajila ispod svoje ljepote, koliko si pravednika dovela u iskušenje, te je posljedica njihovih djela bilo njihovo kajanje i njihova propast. Odlazi od mene, o, ti što nalaziš sreću u kvarenju drugih!

I on navuče ogrtač na lice, da ne bi gledao njeno lice, pa se preda spominjanju svoga gospoda, i anđeo ode od njega kad vidje kako je divna njegova pokornost, i odletje na nebo. A u pastirovoj blizini bijaše jedno naselje, u kojem bijaše jedan pravedan čovjek, i on nije znao gdje obitava pastir. I njemu se prisni da mu netko kaže: - Blizu tebe, u tom i tom mjestu, živi jedan pravedan čovjek; otiđi mu i budi pokoran kad ti što naredi.

I kad nastade jutro, pravednik ode i uputi se k pastiru, i žega bješe sve veća nad njim, te dođe do jednog drveta pored kojeg je tekla voda iz izvora, pa sjedne i poče se odmarati u hladu pod tim drvetom. I odjednom zvijeri i ptice dođoše na taj izvor da se napiju vode, ali ugledaše bogomoljca kako spava, pa pobjegoše i odjuriše natrag, i onda bogomoljac uzviknu: - Nema moći ni sile do u Alaha! Ja se ovdje mogu odmoriti samo na štetu tih ptica i zvijeri.

I on ustade i reče, koreći sebe sama: - Danas je tim životinjama smetalo što sam sjedio na ovome mjestu! Kako se mogu opravdati pred svojim tvorcem i tvorcem tih zvijeri i ptica? Ta oni su zbog mene pobjegli od pojila i svoga zemljišta i pašnjaka! O kako ću se stidjeti gospoda onoga dana kad on uzvraća rogatoj ovci mjesto šutoj. - I zaplaka i izgovori ove stihove:

Alahom kunem se, kad bi ljudi mogli znati
    Zašto su rođeni - bez brige oni ne bi spavali.
Umrijet će, uskrsnut će i na suđenje okupit će se,
    Zatim - prijetnje i veliki užas.
A mi, naredbe i zabrane slušajuć',
    Spavamo na javi, ko djeca u spilji.

I rasplaka se zbog toga što je sjedio pod drvetom, te nije dao pticama da se napiju vode, i pođe kud su ga noge vodile, dok tako ne stiže do pastira. I dođe pastiru, pa ga pozdravi, a pastir mu odgovori na pozdrav, i zagrli ga, i zaplaka.

- Šta te je dovelo na ovo mjesto, na koje ne dolazi nijedan čovjek? - zapita pastir bogomoljca, a ovaj mu odgovori: - Usnio sam da mi je netko opisao tvoje obitavalište i da mi je naredio da pođem k tebi i da te pozdravim, te sam ti došao, pokoravajući se onome što mi je naređeno.

I pastir primi pravednika, i njegovoj duši bješe divno prijateljstvo s njim, i tako oni življahu u planini, klanjajući se Alahu u toj spilji, i bješe divno njihovo klanjanje. I boravili su na tome mjestu, klanjajući se svome gospodu, i hranili se ovčjim mesom i mlijekom, a nisu imali ni bogatstva ni sinova, i živjeli su tako dok im ne dođe nesumnjiva istina. I eto, to je kraj priče o njima.

- O, Šeherezado - reče tada car - ti si mi oduzela želju da gospodarim i nagnala me da se kajem za ono što sam učinio, ubijajući žene i djevojke. Znaš li još koju priču o pticama?

I ona odgovori: - Znam!

PRIČA O VODENOJ PTICI I KORNJAČI

- Priča se, o sretni care, da je jedna ptica poletjela i da se podigla u visinu, a zatim se spustila na jednu stijenu usred vode, a voda bijaše tekuća. I ptica je stajala i odjednom ugleda čovječji leš, koji je voda nanijela i pribila uz tu stijenu, a leš se bio naduo i uzdigao. I vodena ptica mu priđe i vidje da je to leš Adamova sina, i nađe na njemu tragove udaraca mačevima i kopljima. I vodena ptica reče u sebi: - Mislim da je ubijeni bio zao čovjek, te su se protiv njega udružili ljudi i ubili ga, i tako se spasili i od njega i od njegova zla.

I vodena ptica bijaše u nedoumici i čudila se, i dok je ona tako stajala, odjednom jastrebovi i orlovi okružiše onaj leš sa svih strana, a vodenu pticu obuze velika tuga kad vidje to, te uzviknu: - Nemam strpljenja da boravim ovje!

I ona odleti, tražeći neko mjesto gdje bi se mogla skloniti dok leš ne iščezne i dok ptice grabljivice ne odu, i tako je letjela dok nije ugledala jedan potok, a nasred toga potoka raslo je

jedno drvo. I ptica sleti na nj, ožalošćena, tužna i ojađena zbog rastanka sa zavičajem, i mišljaše: - Tuga me neprestano progoni! Bila sam se smirila kad sam ugledala leš, i veoma sam se obradovala, te sam rekla: - Evo hrane koju mi je poslao Alah! - ali se moja radost pretvorila u žalost, a veselje u brigu i bol. I ptice grabljivice mi oduzeše leš i rastrgoše ga, i prepriječiše mi put k njemu, pa kako se onda mogu nadati da ću izbjeći bolove u ovom životu i kako mogu imati povjerenja u nj? Ta, poslovica veli: Ovozemaljski život je kuća za onoga koji nema kuće. Život vara onoga koji nema pameti, pa mu povjerava svoje bogatstvo i svoju djecu, i svoju obitelj, i svoje prijatelje, i čovjek koga je život prevario ne prestaje da ponosno hoda po zemlji, dok se ne nađe pod njom, i dok ga prahom ne zaspe čovjek koji mu je najdraži i najbliži; i nema za čovjeka ničega boljeg od ustrajnosti usred životnih briga i zamki. Ja sam napustila svoj stan i zavičaj, iako nisam željela da se rastanem s braćom, dragim bićima i prijateljima.

I dok je ptica tako razmišljala, odjednom joj priđe kornjača-mužjak i siđe u vodu pa se približi vodenoj ptici, pozdravi je i reče joj: - O, gospođo, šta te je odvratilo i udaljilo od rodnoga mjesta? - To što su se tamo nastanili duš- mani; razumno biće ne može podnijeti susjedstvo sa svojim dušmaninom - odgovori ptica. - Kako su divne riječi jednoga pjesnika:

Nezgodni susjed kad se nastani med' ljude,
Zlosretnima ostaje samo da odu.

- Ako je stvar kao što si je ti opisala i ako je stanje takvo kao što si mi kazala - prozbori kornjača - ja ću uvijek biti pred tobom i nikad te neću ostaviti i zadovoljavat ću tvoje potrebe i bit ću ti u svemu na usluzi. Ta rečeno je:

Nema veće čežnje od čežnje tuđinca koga su otrgli od obitelji i zavičaja. - I vele još: Nikada se nesreća ne može usporediti s rastankom s pravednim ljudima. I najbolja utjeha za dušu razumna čovjeka jeste prijateljstvo u tuđini i ustrajnost u bijedi i tuzi. I ja se nadam da ćeš pohvaliti moje prijateljstvo s tobom, a ja ću ti biti sluga i pomoćnik.

Kad je čula te kornjačine riječi, vodena ptica joj odgovori: - Istina je to što si mi kazala, i života mi moga, ja sam osjetila bol i brigu nakon rastanka, kad sam već daleko od svoga zavičaja i kad sam se rastala s dragim bićima *i* prijateljima. Doista, rastankom se mogu poučiti oni koji se uče, i on može navesti na razmišljanje one koji razmišljaju, i ako djetić ne nađe prijatelje koji će ga tješiti, njega će zanavijek ostaviti dobro, a zlo će se ukorijeniti zauvijek. I razumnome biću ne ostaje drugo do da se tješi s prijateljima kad je zabrinuto u svakojakim prilikama, i da očuva svoje strpljenje i svoju ustrajnost - to su dvije pohvalne osobine koje mogu pomoći da se otkloni nesreća i prevrtljivost sudbine i koje pri svakom poslu mogu odagnati strah i tugu.

- Čuvaj se tuge - reče joj kornjača - ona će ti zagorčiti život i oduzeti hrabrost.

I one tako razgovarahu jedna s drugom, i vodena ptica reče kornjači: - Ja se svejednako bojim prevrtljivosti sudbe i nesretnog slučaja. - A kornjača, kad je čula njene riječi, priđe joj pa je poljubi između očiju i reče joj: - Ptičji soj će uvijek biti blagoslovljen zbog tebe i saznat će šta je dobro, savjetujući se s tobom, pa zašto si onda tužna i nesretna?

I ona se dotle starala da otkloni strahovanje vodene ptice dok se ova nije smirila, i potom vodena ptica odletje tamo gdje bijaše leš, a kad stiže tamo, ne vidje nijedne ptice grabljivice, a ni leš - tamo bijahu samo kosti. I ona se vrati, pa reče kornjači da je dušmanin otišao s onoga mjesta i izusti: - Znaj da hoću da se vratim na ono mjesto, da uživam u življenju sa svojim prijateljima, jer razumno biće ne može podnijeti rastanak sa zavičajem.

I one dođoše na ono mjesto i ne nađoše ništa što im je moglo uliti strah, i vodena ptica izgovori:

Ta mnoge nevolje bit će mladiću odveć tegobne,
Ali od njih ga Alah uvijek može spasiti.

I stežu one, ali kad obuhvate i stegnu jako,
Obruč će se razmaći, mada ne mišljah da će to biti.

I njih dvije počeše živjeti na tom otoku. Vodena ptica bješe radosna i spokojna, ali odjednom zla sudbina dotjera jednoga gladnog sokola, a on je jedanput udari kandžom u trbuh i ubi je, te joj tako nije pomogla opreznost kad joj je došao suđeni čas. I uzrok njene smrti bijaše to što je ona potcjenjivala odavanje hvale tvorcu, a vele da mu je ovako odavala hvalu: - *Neka je*

hvala našem gospodu za ono što nam je sudio i namijenio, neka je hvala našem gospodu što je nekima dao bogatstvo, a nekima siromaštvo.

Eto, to je priča o vodenoj ptici i o pticama grabljivicama.

- O, Šeherezado - reče car - ti si me još nečemu naučila i poučila. A znaš li koju priču o zvijerima?

A Šeherezada reče: - Znam!

PRIČA O VUKU I LISICI

- Znaj, o care, da su se vuk i lisica nastanili u jednoj jazbini i da su se oboje tamo sklanjali i provodili noći, a vuk je kinjio lisicu. I oni provedoše tako neko vrijeme, pa se dogodi da lisica posavjetova vuka da bude blaži i da se okani svoje zle ćudi, i reče mu: - Budeš li i dalje činio zla djela, znaj da će Alah možda dati vlast nad tobom Adamovu sinu, a on je lukav, podmukao i dvoličan, i lovi ptice u zraku i ribe u vodi, i siječe brda, pa ih prenosi s jednog mjesta na drugo, i sve to čini zato što je lukav i podmukao. Budi blag i pravedan, dakle, i okani se zla i zločina - tako će ti život biti ugodniji.

Ali vuk ne uze k srcu njene riječi, već joj osorno odgovori i reče: - Gle kako ti rasuđuješ o krupnim i značajnim stvarima! - I potom udari lisicu takvim udarcem da je pala u nesvijest. A kad se osvijestila, ona se nasmije vuku pred njuškom pa mu se poče ispričavati što mu je kazala ružne riječi, i izgovori ova dva stiha:

Ako se ranije nečim ogriješih o vas ja,
Voleć' vas, i ako što ružno činjah,
Ja se pokajah za to, a vi oproštajem
Uzvratite zlome kad vam se pokori.

I vuk primi lijinu ispriku i prestade se ljutiti na nju i reče: - Nemoj govoriti o onome što te se ne tiče, jer ćeš čuti ono što ti se neće svidjeti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekinepriču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto četrdeset deveta noć, ona reče:

149. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vukrekao lisici: - Nemoj govoriti o onome što te se ne tiče, jer ćeš čuti ono što ti se neće svidjeti - i da mu je lisica odgovorila: - Slušam i pokoravam se! Meni ne pada ni na pamet ono što se tebi ne sviđa. - Neki mudrac je rekao: - Ne govori o onome o čemu te ne pitaju i ne odgovaraj na ono za što te ne zovu. Okani se onoga što te se ne tiče radi onoga što te se tiče, i ne trati prijateljske savjete - oni će ti za to uzvratiti zlom.

A lisica se nasmije vuku pred njuškom kad je čula njegove riječi, ali zataji šta mu sprema u svojoj podmuklosti i pomisli: - Pobrinut ću se da na svaki način pomrsim konce ovome vuku!

I ona je trpjela kad ju je vuk vrijeđao, a u duši je govorila: - Doista, drskost i kleveta doći će mu glave i gurnut će ga u mrežu teškoća. Ta rečeno je: Onaj koji je drzak - gubi, neznalica se kaje, a plašljivac se spasava. Pravednost je odlika plemenitih, a učtivost zaslužuje najveće poštovanje. Treba da budem učtiva prema tome zločincu, i on će neizbježno platiti glavom.

A potom lisica reče vuku: - Gospod oprašta robu koji je zgriješio i prima pokajanje svoga roba, ako je zgriješio. Ja sam nejaki rob i nanijela sam ti uvredu savjetujući te, ali kad bi ti znao kako me je zaboljelo kad si me udario, onda bi ti zacijelo bilo jasno da ni slon ne bi mogao podnijeti ni pretrpjeti takav šamar. Ali ja se ne tužim na bol od toga šamara zbog radosti koju mi je on pričinio, jer su njegove posljedice bile radosne, iako sam mnogo patila zbog njega. Mudrac je rekao: - Učiteljev udarac je veoma težak u početku, ali je potom slađi od pročišćena meda. - Oprostio sam ti grijeh i nepažnju - reče vuk. - Čuvaj se moje snage i budi mi ropski odana, jer saznala si kako potčinjavam one koji su u neprijateljstvu sa mnom. - I lisica pade ničice pred vukom i uzviknu: - Neka Alah da da dugo poživiš i da potčiniš one koji su u neprijateljstvu s tobom!

I ona se i dalje bojala vuka i bila učtiva i uslužna prema njemu. I jednom lisica dođe do

jednog vinograda i vidje pukotinu u zidu. Lisici se učini sumnjiva ta pukotina, te reče: - Doista, ova pukotina ovdje ima svoj uzrok! Poslovica veli: Onaj koji vidi pukotinu u zemlji, pa ne ode u stranu iz straha da joj priđe, opčinjen je samim sobom i izlaže se propasti. - Poznato je da neki ljudi prave lisicu u svom vinogradu, pa čak meću pred nju grožđe na zdjeli, ne bi li lisica to vidjela i došla do te tobožnje lisice i tako zapala u nevolju. Ja vidim u toj pukotini neko lukavstvo, a poslovica veli: Opreznost je polovina umješnosti. A opreznost mi nalaže da zagledam tu pukotinu, možda ću naći pored nje neko lukavstvo koje može stajati glave. I neka me ne navede moja pohlepa da sama propadnem.

I lisica priđe otvoru, pa ga oprezno obiđe, zagledavajući ga pažljivo, i vidje da je to velika rupa koju je iskopao vlasnik vinograda da u njoj lovi zvijeri koje mu čine štetu u vinogradu. I lisica reče: - Našla si ono što si tražila! - Ona vidje da je rupa pokrivena nečim tankim i mekim, te se odmakne od nje, govoreći: - Neka je hvala Alahu što sam se čuvala, a nadam se da će u tu rupu upasti moj dušmanin vuk, koji mi je ispunio život tugom. I onda će vinograd biti slobodan, a ja ću biti sama i nezavisna u njemu, i počet ću živjeti ne preza- jući ni od čega.

Rekavši to, lisica zatrese glavom i grohotom se nasmije i izgovori:

Kad bih samo vidjet' mogla zloga vuka u toj rupi!
Dugo srce kinjaše mi, gorčinom me napajaše.
Kad bih živa ja ostala, a vuk ovdje okončao,
Vinograd bi opustio, i plijena bi za me bilo.

A kad je završila te stihove, ona potrči što je brže mogla, pa dođe vuku i reče mu: - Alah ti je dao da u vinograd uđeš bez po muke, i to je tvoja sreća. Neka ti je na zdravlje ono što ti je poslao Alah i što ti je pomogao da bez muke zagospodariš tim dopuštenim plijenom i obilnom imovinom koja ti je pala u dio.

- A po čemu se vidi to o čemu mi govoriš? - zapita vuk lisicu, a ona mu odgovori: - Došla sam do vinograda, pa sam vidjela da je gazda umro i da su ga rastrgali vuci, te sam ušla u voćnjak i vidjela da je voće sazrelo na drveću.

I vuk ne posumnja u ono što mu je rekla lisica, i obuze ga pohlepa, te ustade i dođe do one pukotine, i pohlepa ga prevari. A lisica je ležala opružena, kao mrtva, i ona izgovori ovaj dvostih:

Želiš da se zbližiš s Lejlom, ali doista
Zbog želja obaraju zaslužni ljudi glavu.

I kad vuk priđe pukotini, lisica mu reče: - Uđi u vinograd, ne moraš se penjati i rušiti zid oko voćnjaka. U Alahovoj ruci je krajnja odluka! - I vuk pođe, želeći da uđe u vinograd, pa dođe do sredine onog pokrivača nad rupom i upadne u rupu, a lisica sva uzdrhta od radosti i veselja, i minuše njeni jadi i bolovi, i ona zapjeva i izgovori ove stihove:

Postala je blaža sudba prema meni
Sažalila se - ta tugujem odavno.
I dođoh do onog što htjedoh ja,
I nestade onog što plaši mene.
I spremna sam da oprostim grijehe sve
Što ih počini dušman moj već odavno.
Za vuka nema spasenja sada
Od nevolje ove ubitačne.
U vinogradu sam sama sada
I nemam u njemu glupih drugova.

I ona pogleda u rupu i vidje da vuk plače, kajući se i žaleći sebe, te i lisica zaplaka s njim, i onda vuk podigne glavu prema lisici, pa je zapita: - Plačeš li zato što ti je žao mene, o, Abu-l-Husejine?[83] - Ne, tako mi onoga koji te je bacio u tu rupu - odgovori mu lisica. - Ja plačem zato što si ranije dugo živio i žao mi je što nisi pao u tu rupu prije današnjeg dana. I da si pao u nju prije no što sam se srela s tobom, ja bih bila spokojna i odmarala bih se, ali je tebe mimoišlo zlo do suđena časa i određenog vremena.

A vuk joj reče kao u šali: - O, ti što loše postupaš, otiđi mojoj majčici, pa joj reci šta mi se dogodilo; možda će ona smisliti nešto da me oslobodi. - A lisica mu odgovori: - Tebi je došla glave tvoja velika pohlepa i lakomost, te si pao u rupu iz koje se nećeš izvući. Zar ne znaš, o, neznalico vuče, šta veli onaj koji je izrekao poznatu poslovicu: Sudba nije prijatelj onome koji ne misli na posljedice, i on nije siguran da neće propasti. - O, Abu-l-Husejine - reče vuk - ti si pokazala da me voliš i htjela si da živiš u prijateljstvu sa mnom i bojala si se moje moći i snage. Ne budi pakosna prema meni zbog onoga što sam ti učinio, ta Alah će nagraditi onoga koji može činiti što hoće i koji prašta. I pjesnik je rekao:

Dobro sij samo, pa ma i ne bilo mjesta za nj,
Uzalud to biti neće, ma gdje ga posijao.
Doista će dobro, iako mu dugo rasti valja,
Požeti samo onaj koji ga je posijao.

Ali lija reče: - O, najgluplja među životinjama, o, budalo među pustinjskim zvijerima, zar si zaboravio kako si me kinjio, kako si bio gord i kako si se hvalio? Za tebe nisu bile ništa prijateljske obaveze, niti si slušao pjesnikove riječi:

Ne vrijeđaj nikog kad to možeš i moćan kad si,
Ta onog što vrijeđa odmazda čeka bliska.
Kad spavaju oči tvoje, uvrijeđeni uvijek bdije,
I za osvetom čezne, i tvorčevo oko ne spava.

- O, Abu-l-Husejine - reče vuk - ne osuđuj me zbog mojih ranijih grijeha: oproštaj se traži od plemenitih, a vršenje dobrih djela najveće je blago. Kako su divne pjesnikove riječi:

Žuri se kad činiš dobro kad god to možeš ti,
Jer uvijek nećeš moći dobro činiti, znaj.

I vuk se i dalje ponižavao pred lisicom i govorio joj: - Možda ćeš me moći nekako spasiti od smrti. - Ali mu lisica reče: - O, glupi vuče, zanesena podla varalico, nemoj željeti da se spasiš: ovo ti je nagrada i osveta za sva tvoja zlodjela i nevaljalštine. - I ona se nasmije, iskesivši zube, i izgovori ova dva stiha:

Dosta je prijevara bilo, postići nećeš što želiš.
Što hoćeš - ne može biti. Sijao si, a sad - smrt žanji.

I vuk reče: - O, krotka životinjo među životinjama, ja imam suviše povjerenja u tebe da bi me ti mogla ostaviti u ovoj rupi. - I on poče plakati i jadi- kovati i proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

O, ti što si mi više puta desnicu pružio,
I čiji se pokloni sada izbrojit' ne bi mogli,
Kad god me je zla sudba snašla i zadesila,
Uvijek nalažah tvoju u svojoj ruci ja.

- O, glupi dušmanine - reče mu lisica - otkud sad ta molba, smjernost, poniženje i pokornost poslije one gordosti, nadutosti i tlačenja? Ja sam bila u prijateljstvu s tobom stoga što sam željela da budeš milostiv prema meni, a sada te je snašla kazna i stigla te osveta. - I ona izgovori ove stihove:

O, ti što i sad gledaš da me prevariš,
Kako si zlo mislio, tako si i prošao.
Osjeti sad nevolju svih gorkih iskušenja
I budi s vucima vječno u čoporu jednom.

- O, krotka lijo - reče vuk - ne govori jezikom neprijatelja i ne gledaj me njihovim očima. Ostani mi vjeran prijatelj dok se ne rastanemo. Idi i nabavi neku uzicu, pa jedan njen kraj sveži za

drvo, a drugi spusti u rupu, a ja ću se uhvatiti za uzicu i tako ću se možda spasiti od onoga što me je snašlo. Dat ću ti sva blaga koja imam u rukama.

A lisica reče: - Već si mnogo govorio o onome što ti može pomoći da se spasiš, ali nemoj to željeti. Nećeš od mene dobiti ništa čime bi mogao sačuvati dušu u tijelu. Sjeti se kakvo si zlo činio nekada i kakve si prijevare i zamke krio i da će te uskoro ubiti kamenjem. Znaj da će tvoja duša napustiti ovaj svijet i da će ga ostaviti i da će otići iz njega, a potom ćeš se uputiti tamo gdje je smrt i boravište zla, i loše će biti to tvoje stanište!

- O Abu-l-Husejine - reče vuk - budi mi opet prijatelj i nemoj biti uporan u svojoj mržnji i pakosti. Znaj da je oživio dušu onaj koji ju je spasio od smrti, a onaj koji je oživio dušu, kao da je oživio i sve ljude. Nemoj me mučiti - mudri zabranjuju to - a nema očiglednijeg mučenja no što je moje u ovoj rupi, gdje gutam gorčinu smrti i vidim svoju propast. Ti me možeš osloboditi iz mreže teškoća; budi dakle velikodušna, oslobodi me i učini mi to dobro.

- O, okrutni i surovi vuče - reče mu lisica - ja uspoređujem tvoje lijepe riječi i izjave s tvojim zlim namjerama i djelima i uspoređujem te sa sokolom i jarebicom.

- A kako je to bilo? - zapita vuk, i lisica reče:

- Jednom sam ušla u vinograd da jedem malo grožđa, a kad bijah tamo, ugledah jednog sokola koji je jurnuo na jednu jarebicu, i kad ju je ščepao i uhvatio, jarebica mu se otrgla, pa je otišla u svoje gnijezdo i sakrila se. I soko poletje za njom i doviknu joj: - O, glupačo, ja sam te vidio u pustinji onako gladnu, pa mi te je bilo žao, te sam nakupio zrnja za tebe, a uhvatio sam te zato što sam htio da ga pojedeš. A ti si pobjegla od mene, te ne znam da li tvoj bijeg može imati kakvu drugu posljedicu osim oskudice. Pokaži se, dakle, pa uzmi zrnje koje sam ti donio i pojedi ga u zdravlju i na svoju korist.

I jarebica povjerova sokolu kad je čula njegove riječi, pa izletje, a soko zari kandže u nju i čvrsto je uhvati njima. I jarebica upita: - To li je ono što si mi ti, kako mi reče, donio iz pustinje, pa si mi još rekao: - Jedi u zdravlju i na svoju korist! Slagao si me, neka bi dao Alah da se moje meso koje jedeš pretvori u smrtonosni otrov u tvome trbuhu. - I sokolu opade perje kad je pojeo jarebicu, i snaga ga izdade, te odmah ugine.

- Znaj, dakle - reče potom lisica vuku - da će u jamu brzo upasti onaj koji ju je kopao za svoga brata, a ti si me u početku obmanuo.

A vuk odgovori liji: - Okani se takvih riječi i navođenja poslovica, i ne spominji mi zla djela koja sam nekad činio. Dosta mi je i ovo što mi se dogodilo; upao sam u takvo mjesto da bi se na mene sažalio i neprijatelj, a ne samo prijatelj. Smisli neko lukavstvo da se izvučem odavde, i pomozi mi u tome, a ako ti je to teško, onda znaj da prijatelj podnosi za prijatelja i najtežu muku i izlaže opasnosti svoju dušu, samo da ga spasi od propasti. Ta veli se: Pažljiv prijatelj je bolji od rođenog brata. I ako nađeš neki način da me spasiš, i ako se spasim, ja ću doista nakupiti toliko hrane da se nećeš morati brinuti, a zatim ću te naučiti neobičnim lukavstvima pomoću kojih ćeš moći otvarati bogate vinograde i kidati voće s voćaka. Umiri svoju dušu, dakle, i rashladi oči!

No lisica mu reče, smijući se: - Kako je lijepo ono što su rekli mudraci o veoma glupim životinjama koje su ti slične! - I vuk je zapita: - A šta su to rekli mudraci? - I lisica mu odgovori: - Mudraci vele da su daleko od razuma i da su blizu neznanja oni koji imaju grubo tijelo i grubu narav. A što se tiče tvojih riječi da prijatelj podnosi teškoće radi spasenja svoga prijatelja, o, samozavedeni, podmukli i surovi vuče, one su tačne, kao što si i ti rekao, ali su mi one pokazale da si ti neznalica i maloumnik: kako ja mogu biti tvoj prijatelj, kad si me obmanjivao? Zar si me smatrao za prijatelja i onda kad sam ja bila tvoj zluradi neprijatelj? Te riječi su gore od ubojstva i udarca strijelom, ako o njima porazmislim. A što se tiče tvojih riječi da ćeš mi dati hrane na koju se mogu osloniti i da ćeš me naučiti lukavstvima pomoću kojih ću moći ulaziti u rodne vinograde i kidati voće s voćaka, zašto onda ne znaš nijedno lukavstvo pomoću kojeg bi se mogao spasiti od propasti, o, vjerolomni obmanjivaču? Kako si daleko od toga da budeš od koristi sebi samom, i kako sam ja daleko od toga da prihvatim tvoje prijateljske riječi! Ako znaš neko lukavstvo, onda se posluži njime, pa se izbavi od onoga što te je snašlo, a ja ću se pomoliti Alahu da te ubuduće ne spasava. Ta pogledaj, o, glupače: ako znaš neko lukavstvo, izbavi najprije sebe od smrti, pa onda uči drugoga. Ali ti si nalik na onoga čovjeka koji je obolio od neke bolesti, pa mu je došao drugi čovjek koji je bolovao od te iste bolesti, ne bi li ga izliječio, i on ga je zapitao: - Hoćeš li da te izliječim od tvoje bolesti? - A ovaj mu je rekao: - A zar ne bi bilo bolje da najprije počneš liječiti sebe sama. I došljak ga ostavi i ode. I ti si takav isti, o, glupi vuče. Ostani na svome mjestu i

podnosi to što te snašlo.

Kad je čuo lisičine riječi, vuk vidje da ga ne čeka nikakvo dobro od lisice, te poče oplakivati sebe i reče: - Bio sam nehajan prema onome što sam radio, ali ako me Alah izbavi iz ove žalosti, ja ću se pokajati što sam kinjio slabije od sebe, i zaodjenut ću se vunom, pa ću se popeti na planinu, spominjući velikog Alaha i bojeći se njegovih kazni, i izbjegavat ću sve zvijeri i počet ću hraniti borce za vjeru i siromahe.

I on poče ridati i plakati, te se lisičino srce sažali na nj, i kad ona ču njegove molbe i riječi iz kojih se vidjelo da se on kaje za svoje zločine i svoju gordost, obuze je sažaljenje. I lisica poskoči od radosti, pa se popne na rub rupe, a zatim čučne na stražnje šape i spusti rep u rupu, a onda se vuk podigne pa pruži šapu prema lisičinu repu i povuče ga, te se i lisica nađe u rupi zajedno s njim. - O, bezdušna lisico - reče joj tada vuk - kako si se mogla radovati mome zlu kad si bila u prijateljstvu sa mnom i pod mojom vlašću? A sad si pala u rupu zajedno sa mnom i kazna ti se brzo primiče. Mudraci su rekli: - Ako tko grdi svoga brata zbog toga što je sisao pasje mlijeko, zacijelo će ga i sam sisati. A kako su divne pjesnikove riječi:

Kad sudba krene na ljude s vojskom svojom,
Drugima, a ne njima, deve ona dovodi.
Kažite onima što su zluradi: - Osvijestite se!
Ono što podnesemo mi, morat ćete i vi podnijeti.

- A smrt u gomili je najbolja stvar, i ja ću ti prije smrsiti konce no što ćeš ti vidjeti moju smrt. - I lisica reče u sebi: - Ah, ah, uhvaćena sam zajedno s ovim tlačiocem, a u takvu stanju lukavstvo i prijevara prijeko su potrebni. Ta kaže se: - Žena sprema svoje ukrase za praznički dan; a poslovica glasi: Štedio sam te, o, suzice, za nevolju! Ako ne nadmudrim ovu okrutnu zvijer, ja ću nesumnjivo propasti. A kako su lijepe pjesnikove riječi:

Živi od prijevare - sad je vrijeme;
Njeni sinovi su lavi u jazbini.
Pokaži sada lukavstva sva,
Da naprijed krenu točkovi života.
I kidaj plodove, a kad ih nema
Zadovolji se travom suhom.

I lisica reče vuku: - Nemoj se žuriti da me ubiješ; meni ne treba tako uzvratiti, i ti ćeš se kajati, o, moćna zvijeri, jer si ti moćan i veoma jarostan; a ako malo počekaš i razmotriš ono što ću ti reći, saznat ćeš za kakvim sam ciljem težila. Ako se pak požuriš da me ubiješ, time nećeš postići ništa, i oboje ćemo umrijeti ovdje.

- O, podmukla obmanjivačice, a čime se nadaš da ćeš spasiti mene i sebe, te me moliš da odgodim tvoju smrt? Obavijesti me o tome i reci mi kakav ti je cilj za kojim težiš! - uzviknu vuk, a lisica reče:

- Što se tiče cilja za kojim težim, ti mi ne moraš uzvratiti dobrim za nj: kad sam čula da obećavaš i da priznaješ svoju raniju krivicu i da ti je žao što se nisi prije pokajao i što nisi činio dobro, i kad sam saznala da si se zavjetovao da nećeš činiti nažao prijateljima i ostalima ako se spasiš, da ćeš prestati jesti grožđe i drugo voće, da ćeš stalno biti smjeran i da ćeš odsjeći nokte i polomiti svoje očnjake, i da ćeš se zaodjenuti vunom i prinositi žrtvu velikom Alahu - onda me je obuzelo sažaljenje prema tebi, jer je najbolja riječ najistinitija. Željela sam da pogineš, ali kad sam čula da se kaješ i da daješ takve zavjete ako te Alah spasi, smatrala sam za svoju dužnost da te izbavim iz nevolje, pa sam ti pustila rep da se uhvatiš za nj i da se spasiš. Ali se ti nisi okanio svoje uobičajene surovosti i okrutnosti i nisi tražio spasenje u blagosti, već si me tako povukao da sam pomislila da će mi ispasti duša, pa sam se tako našla s tobom u boravištu propasti i smrti. Nas može spasiti samo jedna stvar, pa ako prista- neš na to, izbavit ćemo se i ja i ti. A poslije toga treba da ispuniš ono što si obećao, pa ću ti biti drugarica.

- A na što treba da pristanem? - zapita vuk, i lisica mu odgovori:

- Uspravi se, a ja ću ti se popeti na glavu, pa ću biti gotovo na površini zemlje, a onda ću skočiti i naći ću se gore. I otići ću da ti donesem nešto da se prihvatiš, i tako ćeš se spasiti.

- Ne vjerujem u tvoje savjete - reče vuk - jer su mudraci rekli: - Griješi onaj koji povjerenjem

zamjenjuje mržnju, a tko ima povjerenja u nevjerno stvorenje, bit će prevaren. Kad netko podnosi ono što je već podnosio kaj at će se zbog toga i dani će mu proteći uzalud, a onaj koji ne razlikuje različita stanja, postupajući u svakom od njih onako kako valja i sve radi na isti način, imat će malo uspjeha i mnogo nevolja. A kako su lijepe pjesnikove riječi:

Nek' rđava uvijek bude mis'o tvoja,
Ta rđava mis'o najrazumnija je.
Nema gore bijede za dobra čovjeka
No kad čini dobra, vjerujuć* drugima.

A evo riječi drugoga:

Pri rđavim mislima ostani - tek njima spasit ćeš se.
Kad se tko osvijesti, za malo nevolja zna.
Dušmana s osmijehom sretaj i ljubaznošću,
U duši vojsku pak spremaj za ljutu borbu s njim.

A evo riječi drugoga:

Najveći dušman ti je najbliži ratni drug tvoj,
Pa čuvaj se ljudi svih i druguj obazrivo.
A čekaš li od sudbe dobro - slabost je to zacijelo,
Samo zlu se nadaj i boj se sudbe svoje.

I lisica reče vuku: - Ni u kom slučaju ne može se pohvaliti loše mišljenje, a lijepo mišljenje je odlika savršenih bića, i posljedica takvog mišljenja bit će spasenje od užasa. Ti treba, o, vuče, da se nekim lukavstvom spasiš iz ovoga što te je snašlo, a bolje je da se zajedno spasimo nego da umremo. Okani se zlih misli i zlobe, jer su moguća dva izlaza iz ovoga ako budeš povjerljiv: ili ću ti donijeti nešto da se uhvatiš i spasiš, ili ću te prevariti, pa ću se spasiti sama, a tebe ću ostaviti. A to nije moguće, jer se bojim da me ne snađe ono što je snašlo tebe, te bi to bila kazna za prijevaru. Ta poslovica veli: Vjernost je divna, a izdaja ružna. Treba da imaš povjerenja u mene, jer je meni poznata prevrtljivost sudbine. Nemoj odugovlačiti, dakle, već se posluži lukavstvom, ne bismo li se oslobodili. Nalazimo se u suviše velikom škripcu a da bismo mogli voditi duge razgovore.

Vuk joj na to reče: - Iako imam malo povjerenja u tvoju vjernost, ipak mi je jasno da si naumila i zaželjela da me spasiš kad si čula kako se kajem. I onda sam rekao u sebi: - Ako je istina ono što tvrdi lisica, onda je ona popravila zlo koje je učinila, a ako laže, gospod će je kazniti za to. Pristajem na to što mi savjetuješ, a ako me prevariš, ta prijevara će te stajati glave.

Potom se on uspravi, držeći lisicu na plećima, te je tako podigne do površine zemlje, i onda lisica skoči s vukovih leđa na zemlju, pa se onesvijesti kad se našla izvan rupe. - O, prijateljice - reče vuk - nemoj biti nemarljiva prema meni i nemoj odgađati moje spasenje! - A lisica udari u smijeh i hihot i uzviknu:

- O, zavedeni, ja sam ti pala šaka samo stoga što sam se našalila s tobom i što sam ti se izrugivala: kad sam čula da se kaješ ja sam bila toliko ushićena i radosna da sam počela skakati i plesati, pa mi je rep upao u rupu, a ti si me povukao, te sam tako i ja pala u nju. A potom me je veliki Alah spasio od tebe, i zašto onda da ne doprinesem tvojoj propasti, kad ti spadaš u sotonin soj?

Jučer sam usnila da plešem na tvojoj svadbi, pa sam to ispričala onome koji tumači snove, a on mi je rekao: - Upast ćeš u klopku i spasit ćeš se iz nje. - I kad sam ti pala šaka, meni je bilo jasno da se to poklapalo s mojim snom.

I ti znaš, zavedeni glupače, da sam ja tvoj neprijatelj, pa kako onda hoćeš, u svojoj maloumnosti i gluposti, da te spasim, iako si čuo moje osorne riječi? I kako da se potrudim da te spasim, kad su mudri rekli: - Bezbožnikova smrt je odmor za ljude i čišćenje za zemlju. - A da se ja ne bojim da ću više propatiti zbog svoje vjernosti no što bih propatila zbog prijevare, ja bih zacijelo smislila nešto da te spasim.

Kad je čuo lisičine riječi, vuk se toliko pokajao da se ujeo za šapu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto pedeset noći, ona reče:

150. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vuk čuo lisičine riječi i da se toliko pokajao da se ujeo za šapu, a zatim je vidio da nema kud, pa je počeo govoriti blažim glasom, ali od toga nije imao nikakve koristi. I onda vuk reče lisici tihim glasom: - Vi, lisičji soj, govorite slađe i šalite se na ugodniji način no itko, i ti se šališ, ali svako doba nije podesno za šalu. - A lisica mu odgovori:

- O, glupače, šala ima svojih granica koje ne prelazi onaj koji se šali. Ne misli da će me Alah dati tebi poslije moga spasenja iz tvojih šaka. - Treba da želiš da me spasiš zbog našeg nekadašnjeg bratskog prijateljstva, a ako me spasiš, ja ću ti svakako uzvratiti dobrom - reče vuk, a lisica mu odgovori: - Mudraci su rekli: - Ne bratimi se s bezbožnim glupakom, jer on će te unakaziti, a ne uljepšati; i ne bratimi se s lažljivcem, jer ako učiniš dobro, on će to prikriti, a ako učiniš što loše, on će razglasiti. - I mudraci su rekli: - Za sve postoji neko lukavstvo, osim za smrt; i sve se može popraviti, osim pokvarene suštine. I sve se može otkloniti osim sudbine. A što se tiče nagrade koju sam, kako veliš, zaslužila od tebe, ja je uspoređujem s nagradom zmije koja je pobjegla od lovca.

- Jedan čovjek je vidio uplašenu zmiju, pa ju je zapitao: - Šta ti je, o, zmijo? - a ona mu je odgovorila: - Pobjegla sam od lovca, i on me traži; ako me spasiš od njega i ako me sakriješ kod sebe, uzvratit ću ti dobrom i učinit ću ti svako dobro. - I čovjek je uzme, željan nagrade i žudeći za njom, pa je stavi u njedra. A kad je lovac zmija prošao i otišao svojim putem i kad je minulo ono od čega se zmija bojala, onaj čovjek joj reče: - Gdje je nagrada? Spasio sam te od onoga čega si se bojala i od čega si se čuvala. - A zmija mu odgovori: - Reci mi u koji ud i u koje mjesto da ti zabodem žalac; ti znaš da mi ne nagrađujemo ničim drugim.

I potom ga ona ujede jedanput, te on umre, i ja sam tebe, o, glupače, usporedila s tom zmijom i čovjekom. Zar nisi čuo pjesnikove riječi:

Ne vjeruj čovjeku kad mu u srce gnjev usadiš
  Pa smatraš da je već minula njegova jarost.
Kad se u klupko svije, guja je doista meka,
  I prividno blaga, al' otrov za te skriva.

I vuk joj reče: - O, rječita lijo divnoga lica, nemoj zaboraviti tko sam, a ni to da me se ljudi boje. Ti znaš da nalijećem na tvrđave i da kidam vinograde - pa učini ono što sam ti naredio i stoj preda mnom kao što rob stoji pred gospodarom. - A lisica uzviknu: - O, glupače i neznalico, ti težiš za onim što ne može biti, i ja se čudim tvojoj gluposti i tvrdoglavosti kad mi naređuješ da te služim i da stojim pred tobom, kao da sam ja tvoj rob i kao da si me ti kupio za novac. Uskoro ćeš vidjeti šta će te snaći: razbit će ti glavu kamenjem i polomit će ti izdajničke zube.

A potom se lisica popne na brežuljak što se uzdizao nad vinogradom, pa počne dozivati ljude u vinograd, i vikala je sve dotle dok ih nije razbudila. I oni opaziše lisicu, pa brzo dođoše do nje, idući u gomili, a lisica je stajala na onome mjestu dok se ljudi ne približiše rupi u kojoj bješe vuk. A potom lisica udari i bijeg, a vlasnici vinograda pogledaše u rupu i vidješe vuka u njoj, pa počeše bacati na nj teško kamenje i dotle su ga udarali kamenjem i štapovima i boli vrhovima kopalja dok ga nisu ubili.

A kad ljudi odoše, lisica se vrati i priđe rupi i zaustavi se pored onog mjesta gdje bijaše ubijen vuk, a kad vidje da je vuk mrtav, ona poče klimati od velike radosti i izgovori ove stihove:

Sudbina oduže život vuku i uze mu ga,
  Daleko mu od nas bila duša propala!
Otkad si, Abu-Sirhane,[84] htio da me ubiješ,
  A sad ti nesreća dođe, i dođe tako brzo.
U rupu upao si, a svatko tko u nju padne
  Čuje da vjetar smrti u njoj puše, fijuče.

I lisica ostade u vinogradu sama, spokojna, ne bojeći se nevolja, dok joj ne dođe smrt, i eto kakva je bila povijest vuka i lisice.

PRIČA O MIŠU I LASICI

- Priča se da su miš i lasica živjeli u kući jednoga seljaka, a taj seljak bio je siromašan. I razbolje se jedan od njegovih prijatelja, a liječnik mu propiše očišćeni sezam. On zatraži sezama od jednoga svog prijatelja, ne bi li ga očistio i liječio se njime od bolesti, a ovaj dade malo sezama onome siromašnom seljaku, da ga on očisti. I seljak dođe svojoj ženi i naredi joj da pripremi sezam, a ona ga namoči, razrijedi, osuši i pripremi, i lasica ugleda taj sezam, pa mu priđe te ga je cio dan prenosila u svoju rupu, dok tako nije prenijela veći dio sezama. I žena dođe, pa vidje da je ostalo manje sezama, i stajala je čudeći se tome, a potom sjedne da vreba onoga što dolazi po sezam i da sazna zašto ga nema.

I lasica dođe, kao obično, da prenosi sezam, pa vidje ženu kako sjedi i bi joj jasno da je ona vreba, te reče u duši: - Doista, taj moj postupak može imati loših posljedica! Bojim se da me ta žena ne prati, a sudbina nije prijatelj onome koji ne misli na posljedice. Svakako ću učiniti neko dobro djelo kojim ću pokazati da sam nevina i sprati sve zlo koje sam učinila.

I ona poče prenositi sezam koji se nalazio u njenoj kućici, i iznosila ga je otuda, pa je dolazila i stavljala ga uz ostali sezam. I žena je zateče i vidje šta radi lasica, te reče: - Nije ona kriva što nema sezama, jer ga ona donosi iz rupe onoga koji ga je odvukao i meće ga na ostali sezam. Ona nam je učinila dobro time što nam je vratila sezam, a onome koji je učinio dobro uzvraća se samo dobrim. Nesreća sa sezamom nije potekla od nje, ali ću ja vrebati lopova dok ga ne uhvatim i dok ne saznam tko je.

A lasica shvati šta je prošlo ženi kroz glavu, te ode mišu i reče mu: - O, brate, nije dobro kad netko ne čuva svoje susjede i kad nije postojan u svojoj ljubavi. - A miš odogovri: - Jest, prijateljice, blago tebi i tvojim susjedima s tobom. Ali zašto mi to kažeš? - Domaćin je donio sezama - odgovori mu lasica - pa su ga jeli i on i njegova obitelj i siti su se najeli, te ga je ostalo mnogo, jer im više nije potreban, i svi oni koji imaju dušu uzimali su taj preostali sezam. I ako i ti uzmeš sezama, imat ćeš više prava na nj nego oni koji su ga već uzeli.

I to se svidje mišu, te on zaciča i zaigra i poče strizati ušima i vrtjeti repom, i osjeti želju da jede sezam, pa odmah iziđe iz rupe i vidje da je sezam osušen i očišćen i da je tako bijel da se sja, i vidje ženu kako sjedi i čuva ga, ali miš i ne pomisli na ono što ga može snaći. A žena bješe pripremila toljagu, a miš se nije mogao suzdržati, već uđe u sezam, zavuče se u nj i poče ga sa slašću jesti. I žena ga udari toljagom i razbi mu glavu, te tako miš uginu zbog svoje pohlepe i zato što nije vodio računa o posledicama svojih čina.

I car reče: - O, Šeherezado, tako mi Alaha, to je lijepa priča! - Znaš li priču o divnome prijateljstvu i održavanju prijateljstva i onda kad se tko od prijatelja s mukom može spasiti od propasti?

A Šeherezada reče: - Znam!

- Doprlo mi je do ušiju da su se pobratimili gavran i mačak. A oni čučahu pod jednim drvetom i odjednom ugledaše jednu panteru kako prilazi onom drvetu pod kojim su bili, i primijetiše je tek onda kad je bila blizu drveta. I gavran odletje na vrh drveta, a zbunjeni mačak ostade stojeći.

- O, prijatelju - zapita mačak gavrana - znaš li neko lukavstvo kojim bi me mogao osloboditi, jer se u tebe uzdam? - I gavran mu odgovori: - Braća pribjegavaju braći samo onda kad im se dogodi kakvo zlo, pa im je potrebno njihovo lukavstvo. A kako su lijepe pjesnikove riječi:

Tvoj vjerni prijatelj uvijek ostat će s tobom
I za te koristan bit će, na štetu svoju.
I ako sudba zla jednom zadesi tebe,
Dušu će kidati svoju samo da s tobom bude.

A blizu drveta bjehu pastiri i psi. I gavran odletje pa poče udarati krilima o zemlju i graktati i derati se, a potom prileti pastiru pa krilom udari jednoga psa po njušci i malo se podigne, te psi potrčaše za njim, goneći ga. I pastir podigne glavu i vidje da gavran leti na maloj visini od zemlje i da pada, te pođe za njim; i gavran je letio tek toliko visoko koliko je bilo potrebno da se spasi od pasa, te ih je podsticao da ga rastrgnu, a zatim se podigne na malo veću

visinu, i psi su išli za gavranom dok on nije doletio do onog drveta pod kojim bijaše pantera, a onda psi skočiše na panteru te pantera udari u bijeg, mada je namislila da pojede mačka. I tako se mačak spasi od pantere zahvaljujući lukavstvu svoga prijatelja gavrana.

Ta bajka, o, care, pokazuje da ljubav iskrenih prijatelja spasava i izbavlja od nevolje i bliske smrti.

PRIČA O GAVRANU I LISICI I PRIČAMA KOJE SU JEDNO DRUGOM PRIČALI

- Priča se još da je jedna lisica živjela u jazbini u jednoj planini i da je od gladi jela svoju mladunčad kad god bi je okotila i kad bi ojačala, a da nije jela mladunčad, već da ih je ostavljala i da je čučala pored njih, čuvajući ih i pazeći, ona bi umrla od gladi, i to ju je mučilo. A na vrhu te planine sklanjao se jedan gavran, te lisica reče u sebi: - Hoću da se sprijateljim s tim gavranom, pa da me on razonodi u mojoj usamljenosti i da mi pomaže u traženju hrane, jer u tome on može i ono što ja ne mogu.

I lisica priđe gavranu, pa stade blizu njega, ne bi li on mogao čuti njene riječi i pozdravi se s njim, a potom mu reče: - O, susjede, susjed musliman doista ima dvostruko pravo na svoga susjeda muslimana - pravo zaštite i pravo jedne vjere - islama. Znaj, o, prijatelju, da si ti moj susjed, i da ja imam jednu obavezu prema tebi koju moram ispuniti, to prije što smo odavno susjedi i što mi je u srcu ljubav prema tebi, a ona me upućuje da budem ljubazna prema tebi i podstiče me da se zbratimim s tobom. Pa šta mi odgovaraš na to?

I gavran odgovori lisici: - Najbolja riječ je najistinitija, a možda tvoj jezik govori o onome čega i nema u tvome srcu. Bojim se da tvoje prijateljstvo nije samo na jeziku, a da ti se u srcu ne krije mržnja, jer si ti proždrljivica, a mene proždiru, pa treba da se klonimo od uzajamne ljubavi i blizine. Šta te navodi da težiš za onim što je nedostižno i da tražiš ono što neće biti? Ti spadaš u rod zvijeri, a ja u rod ptica, te takvo bratstvo neće biti ni potpuno ni vjerno.

- Možda će imati i koristi od prijatelja onaj koji zna gdje se nalaze plemeniti i koji umije izabrati koga među njima, kad bira - odgovori lisica. - Ja hoću da se zbližim s tobom i izabrala sam prijateljstvo s tobom da bismo mogli pomagati jedno drugom u našim poslovima, a posljedica našega prijateljstva bit će uspjeh. Ja znam priče o divnome prijateljstvu, pa ako hoćeš da ti ih ispričam, ja ću ti ih ispričati. - Dopuštam ti da mi ih ispričaš - odgovori gavran. r Govori, dakle, i ispričaj mi ih, a ja ću te pažljivo slušati, ne bih li saznao s kakvim se ciljem one pričaju. - Čuj, o, prijatelju - reče lisica - priča o buhi i mišu ukazuje na ono što sam ti rekla. - A kako to? - zapita gavran, i lisica odgovori:

o Govori se da je jedan miš bio u kući jednoga trgovca koji je vodio veliku trgovinu i imao mnogo novaca, i buha se uvuče noću u postelju toga trgovca i nađe da mu je tijelo meko, pa osjeti žeđ i poče mu piti krv. I trgovac osjeti bol od buhe, te se probudi i poče dozivati svoje robinje i nekog od svojih slugu, te oni brzo dođoše, pa zasukaše rukave i počeše tražiti buhu, a buha udari u bijeg kad je osjetila da je traže, i ugleda mišju rupu, pa uđe u nju. I mišić je zapita, kad ju je ugledao: - Šta te je dovelo amo, kad ti nisi stvorenje kao što sam ja, i ne spadaš u moj rod, pa ti stoga prijete surovost, svađe i uvrede? - A buha mu odgovori: - Pobjegla sam u tvoje skrovište spasavajući svoju dušu od smrti, i došla sam da zatražim tvoju zaštitu. Tvoja kuća nije mi potrebna, niti će te od mene snaći kakvo zlo zbog kojeg bi morao otići iz nje. Nadam se da ću te nagraditi za tu ljubav i da ćeš uskoro saznati i hvaliti posljedice onoga o čemu ti govorim.

Kad je čuo te buhine riječi, miš ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset prva noć, ona reče:

151. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je miš čuo buhine riječi i da joj je odgovorio: - Ako je sve tako kao što si mi opisala i ispričala - umiri se ovdje, tebe očekuje pljusak sreće, i naći ćeš samo ono čemu ćeš se radovati, a snaći će te samo ono što može snaći i mene. U meni imaš prijatelja, pa nemoj žaliti za trgovćevom krvlju do koje nisi mogla doći, i ne tuguj zbog toga što se

nećeš hraniti njome. Budi zadovoljna onom imovinom koja se može naći za tebe, to je manje opasno. Čuo sam, o, buho, da je jedan pjesnik-savjetodavac izgovorio ove stihove:

Stazama usamljenim i skromnim iđah,
I život s onim čim morah provođah.
I živijah od kore kruha, gutljaja vode,
I malo soli, i dronjke nošah.
I ako Alah olakša život moj,
Divno će biti - inače, radujem se onom što imam.

I kad je čula miševe riječi, buha odgovori: - O, brate, saslušala sam tvoju pouku, te ti se podvrgavam i pokoravam. Ja nemam snage da ti se protivim dok mi ne prođe život i dok se ne ostvari ta divna namjera. - I miš joj odgovori: - Iskrena ljubav je dovoljno lijepa namjera.

I tako se ljubav zače među njima i trajala je neprestano, i poslije toga buha se poče sklanjati u trgovčevu postelju, ali nije prevršivala mjeru, a danju se skrivala s mišićem u njegovu boravištu.

A dogodi se jednom uveče da trgovac donese kući mnogo dinara, pa ih poče razgledati, a miš izvuče glavu iz rupe kad je čuo zveckanje novca i poče gledati u nj, dok trgovac nije stavio dinare pod jastuk i legao da spava. I onda miš reče buhi: - Zar ne vidiš da je ovo zgodna prilika za veliki uspjeh? Znaš li neko lukavstvo pomoću kojeg se može postići ono što želimo s tim dinarima? - Kad netko teži nekome cilju, dobro je da ima i snagu da ga postigne - odgovori buha - a ako je slab za to, on se izlaže onome čega se boji i neće postići ono što želi, zato što je slab, čak i ako se može postići potpun uspjeh lukavstvom koje je smislio. Tako biva s vrapcem koji skuplja zrna i pada u mrežu, te ga lovci love. I ti nemaš snage da izneseš one dinare iz kuće, a ni ja nemam snage za to; ja čak ne mogu iznijeti ni jedan jedini dinar. Čini što znaš s tim dinarima.

A miš joj odgovori: - Pripremio sam u svojoj rupi sedamdeset izlaza kroz koje ću izići, ako ushtijem da iziđem, a pripremio sam i sigurno mjesto za blago, pa ako ti uspiješ da lukavstvom odvedeš trgovca iz kuće, ja i ne sumnjam da ću, s pomoću sudbine, postići uspjeh.

- Obvezujem se da ću ga odvesti iz kuće - reče buha - a zatim ode u trgovčevu postelju, pa ga ujede tako strašnim ujedom kakav trgovac dotada nije osjetio. I buha ode na jedno mjesto gdje joj nije prijetila nikakva opasnost od trgovca, a trgovac se probudi i poče tražiti buhu, ali je ne nađe. Onda trgovac legne na drugu slabinu, a buha ga ujede još jače nego prvi put, te se trgovcu razbi san i on napusti svoju postelju, pa iziđe i zaspa na klupici što bješe pored kućnih vrata, i ne probudi se do jutra. I onda miš poče prenostiti novac i ne ostavi ništa, a kad nastade jutro, trgovac poče sumnjičiti ljude i pretpostavljati kako je to moglo biti.

I lisica reče gavranu: - Znaj da ti to kažem, o, oprezni, razumni i iskusni gavrane, samo zato što želim da dobiješ nagradu za svoju naklononst prema meni, kao što je i miš dobio nagradu za svoju naklonost prema onoj buhi. Vidiš kako ga je ona nagradila i kako mu je uzvratila najljepšim uzvraćanjem.

A gavran joj odgovori: - Ako dobrotvor hoće činiti dobra, on će činiti dobro onome koji hoće da sklopi prisno prijateljstvo pomoću rastanka. I ako ti budem naklonjen, mada si ti moj neprijatelj, ja ću se zbog toga rastati sa svojom rođenom dušom. I ti si, o, lisice, podmukla i sklona varanju, a ugovora se ne drži onaj koji je podmukao i koji vara, a kad se netko ne drži ugovora - za nj nema milosti. Nedavno sam saznao da si prevarila jednog od svojih prijatelja, vuka, i da si mu razapinjala zamke dok mu nisi došla glave svojom prijevarom i svojim lukavstvom. Ti si sve to učinila s njim, iako on spada u tvoj rod, i dugo si bila u prijateljstvu s njim, a nisi ga poštedjela; kako onda da vjerujem u tvoje iskreno prijateljstvo? Kad si to učinila s prijateljem iz svoga[1] roda, šta li ćeš tek učiniti s neprijateljem koji ne spada u tvoj rod? Ti i ja možemo se usporediti samo sa sokolom i pticama za lovljenje. - A kako to? - zapita lisica, i gavran reče: - Vele da je jedan soko bio uporan u tlačenju ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset druga noć, ona reče:

152. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je gavran rekao: - Vele da je jedan soko bio uporan u tlačenju dok je bio mlad, te su ga se bojale grabljivice među pticama i na suhu, i nitko se nije mogao spasiti od njegova zla. I u mnogim prilikama soko bješe nepravedan i tlačilac, a imao je običaj da čini nažao svim pticama. A kad nad njim prođoše godine, snaga ga izdade i rastoči se njegova moć, te on poče gladovati, i njegove muke bjehu sve veće, a kad mu ponestade hrane, on odluči da odleti na mjesto gdje su se okupljale ptice, pa da pojede ono što preostane od njih, i tako je on počeo nabavljati hranu služeći se lukavstvom, iako je nekada bio silan i moćan. I ako i tebe tako izda snaga, lisico, neće te izdati lukavstvo, a ja i ne sumnjam da se ti služiš lukavstvom tražeći moje prijateljstvo, ne bi li tako došla do hrane. A ja ne spadam u one koji će ti pružiti i dati svoju ruku, jer mi je Alah dao snage u krilima, opreznost u duši i oštar vid očima. Znaj da se zamara i da često plaća glavom onaj koji se uspoređuje s jačima od sebe, te se bojim da ti se ne dogodi ono što se dogodilo vrapcu, ako se počneš uspoređivati s jačim od sebe. - A šta se to dogodilo vrapcu? Tako ti Alaha, ispričaj mi njegovu povijest - zamoli lisica gavrana, a on joj reče:

- Doprlo mi je do ušiju da je vrabac preletio iznad pašnjaka na kojem su pasle ovce. On je ugledao taj pašnjak, pa se zaustavio da ga razgleda, i odjednom jedan veliki orao pojuri na jednog od najmanjih jaganjaca, pa ga odnese u kandžama i odletje. I vrabac zalupa krilima kad je to vidio, pa reče: - I ja ću učiniti ono što je učinio on! - I on se ponese i sravni se s onim koji je bio veći od njega, i toga istog časa poleti i spusti se na jednog debelog ovna s velikim runom, a to runo sve se zamrsilo i bilo je kao ispljuvano, zato što je ovan ležao na mokraći i izmetu. A vrabac zalupa krilima kad se spustio na ovnova leđa, i noge mu se zapletoše u runo, i on htjede odletjeti, ali se nije mogao osloboditi. I sve se to tako događalo, a pastir vidje šta se najprije dogodilo s orlom i šta se potom dogodilo s vrapcem. I on priđe vrapcu, a bješe ljut, pa ga uhvati, iščupa mu perje iz krila, sveže mu konac za nogu i odnese ga i dade svojoj djeci. I jedno dijete ga zapita: - Šta je to? - A pastir odgovori: - Uspoređivao se s boljim od sebe, pa je propao. I tebi skrećem pažnju, o lisico, da se ne uspoređuješ s jačim od sebe - propast ćeš. Eto, to su moje riječi, a sad idi od mene s mirom.

I kad je izgubila nadu da će se sprijateljiti s gavranom, lisica se vrati, jecajući od tuge i škrgućući zubima od žaljenja, i gavran ju je čuo kako plače i jeca i vidje je onako tužnu i žalosnu, pa joj reče: - O, lisico, šta te je to snašlo te škrgućeš zubima? - A lisica mu odgovori: - Škrgućem zubima zato što sam vidjela da si lukaviji od mene. - I potom ona udari u bijeg, okrenuvši se natrag, i uputi se u svoju jazbinu, i eto, o, care, kakva je bila njihova povijest.

- O, Šeherezado, kako su divne i ugodne te priče - uzviknu car. - A znaš li koju poučnu povijest?

I Šeherezada reče: - Znam! - te nastavi.

PRIČA O JEŽU I GOLUBU-GRIVAŠU

- Priča se da je jedan jež načinio stan za sebe blizu jedne palme, a na palmi se nastanio golub-grivaš i njegova žena i oni saviše gnijezdo na njoj i življahu ugodnim životom. I jež je govorio u sebi: - Eto, golub-grivaš i njegova žena jedu plodove s palme, a ja ne nalazim puta da dospijem do toga. Ali njih svakako valja prevariti nekim lukavstvom.

I on iskopa rupu ispod palme, te tako načini stan za sebe i svoju ženu, a pored rupe načini džamiju, pa se poče usamljivati u njoj, pokazujući svoju pobožnost, svoje bogomoljstvo i svoj prezir prema svijetu. I golub-grivaš ga vidje kako se klanja bogu i kako mu se moli, te se sažali na nj zbog njegove suzdržljivosti.

- Koliko godina živiš tako? - zapita ježa golub-grivaš. - Trideset godina - odgovori jež. - A šta jedeš? - nastavi golub-grivaš. - Ono što padne s palme - reče jež. - A kakvo odijelo nosiš? - zapita golub-grivaš, a jež odgovori:

- Bodlje, a one me dobro služe, zato što su tvrde. - A zašto ti se više svidjelo to mjesto nego neko drugo? - zapita ga golub-grivaš. - Njega sam izabrao na putu zato što želim da uputim zabludjelog i naučim neznalicu - odgovori jež, a golub-grivaš mu reče: - Mislio sam da nisi takav, ali sada hoću i ja ono što ti imaš. - Doista - odgovori jež - ja se bojim da tvoje riječi ne budu u opreci s tvojim postupcima i da ne postaneš sličan onome zemljoradniku koji se nije žurio kad je došlo vrijeme sjetve, već je rekao u sebi: - Bojim se da mi dani neće donijeti ono što želim i da ću

upropastiti svoje dobro ako se požurim sa sjetvom.

- A kad dođe vrijeme žetve i kad on vidje kako ljudi žanju, njemu bi žao što je propustio sjetvu i što je zaostao za drugima, te umre od tuge i žalosti.

I golub-grivaš zapita ježa: - A šta treba da činim da bih se oslobodio navika ovozemaljskog života i da bih se odao samo klanjanju gospodu? - I jež mu odgovori: - Pripremaj se za budući život i zadovoljavaj se malim, suzdržavajući se od hrane. - A golub-grivaš uzviknu: - Kako to mogu, kad sam ja ptica, te ne mogu letjeti dalje od palme na kojoj se nalazi moja hrana? - Možeš otkinuti s palme onoliko datulja koliko će biti dovoljno za godina dana i za tebe i za tvoju ženu, a sam se nastani u gnijezdu pod palmom, pa se moli Alahu da te pouči - reče jež. - Potom pokupi one datulje koje si pokidao, pa ih sve prenesi i skloni, kako bi se mogao hraniti njima za vrijeme oskudice, a ako datuljama dođe kraj i tvoj se rok produži, živi suzdržljivim životom.

- Neka ti Alah uzvrati srećom za lijepu namjeru koju si imao kad si mi spomenuo budući život i izveo me na pravi put! - uzviknu golub-grivaš, a zatim golub i njegova ženka prionuše na posao, i oni bacahu datulje sve dotle dok na palmi ne ostade ništa. I onda jež nađe hranu za sebe i obradova se, i napuni njome svoj stan i sakri je, kako bi imao šta jesti. I on je govorio u sebi:

- Kad golubu i njegovoj ženi ustreba hrane, oni će je potražiti od mene i zaželjet će ono što ja imam, uzdajući se u moju suzdržljivost i pobožnost, pa će mi priljetjeti blizu kad čuju moje savjete i pouke, a ja ću ih pohvatati i pojesti, te će ovo mjesto ostati samo meni, i kad datulje budu padale s palme, bit će ih dosta za mene.

A potom golub i njegova žena siđoše s palme, pošto pokidaše datulje koje bjehu na njoj, i vidješe da ih je jež prenio u svoju rupu. I golub reče ježu: - O, pravedni ježu, učitelju i savjetniče, od datulja nema ni traga, a mi ne znamo za koje drugo voće kojim bismo se mogli hraniti. - A jež mu odgovori: - Možda ih je odnio vjetar, ali treba prezreti hranu radi onoga koji daje hranu, u tome je tajna uspjeha. Ta onaj koji je prorezao krajeve usta neće ostaviti usta bez hrane.

I on im je i dalje davao takve pouke i pokazivao svoju pobožnost izgovarajući lijepe riječi, dok mu ptice ne povjerovaše, a kad mu se približiše, one pođoše k otvoru na gnijezdu, ne bojeći se podmuklosti. I tad jež priskoči ulazu škrgućući zubima, te golub jasno vidje da ga je jež prevario i uzviknu: - Kako je daleko »danas« od »jučer«! Zar ne znaš da imaju zaštitinika oni kojima se čini nažao? Čuvaj se podmuklosti i prijevare, da te ne snađe ono što je snašlo obmanjivače koji su pleli zamku tvorcu. - A kako je to bilo? - zapita jež, i golub mu reče:

- Doprlo mi je do ušiju da je jedan trgovac, iz grada koji se zove Sind, imao veliku imovinu. On je spremio svežnjeve i robu, pa je otišao u neki grad da ih tamo proda, a za njim pođoše dva podmukla čovjeka. Oni natovariše nešto svoje imovine i robe i pretvarahu se pred trgovcem da su i sami trgovci i da su pošli s njim, a kad se zaustaviše na prvoj stanici da se odmore, ti ljudi se dogovoriše da prevare trgovca i da mu oduzmu ono što ima. A potom ta dva druga naumiše u duši da se posluže lukavstvom i da prevare jedan drugoga, te obojica govorahu u sebi: - Ako prevarim svoga druga, meni će svanuti, i ja ću mu oduzeti svu imovinu.

I oni su krili jedan od drugoga svoje zle namjere, i jedan od njih uze svoje jelo i stavi u njega otrov, a i drugi učini to isto sa svojim jelom, pa obojica ponudiše jedan drugome svoje jelo, te jedoše i zajedno umriješe. A ti ljudi su sjedili s trgovcem i razgovarali s njim, i kad ih nestade i ne bi ih dugo vremena, trgovac ih poče tražiti, ne bi li saznao šta je bilo s njima, i nađe ih mrtve. I onda trgovac vidje da su to bili lukavi ljudi koji su htjeli da ga prevare, ali su sami bili žrtve toga lukavstva, dok trgovcu nije bilo ništa, već je uzeo ono što su oni imali.

I car reče: - Navela si me da mislim na ono što sam prezirao, o, Šeherezado. Ispričaj mi još koju od tih priča.

I ona reče:

PRIČA O KRADLJIVCU KOJI JE IMAO MAJMUNA I O VRAPCU I PAUNU

- Doprlo mi je do ušiju, o care, da je jedan čovjek imao majmuna, a taj čovjek bješe kradljivac, i kad god bi otišao na koji trg u gradu u kojem je živio, on se ne bi vratio s trga bez velike zarade. I dogodi se da on jednom ugleda jednog čovjeka koji je nosio skrojena odijela da ih proda, i taj čovjek poče prodavati odijela na trgu, ali ga nitko ne zapita za cijenu, i kad god bi

kome ponudio odjelo, ovaj bi ga odbio.

I dogodi se da onaj kradljivac koji je imao majmuna ugleda tog čovjeka sa skrojenim odijelom, a ovaj bješe umatao odijelo u komad platna i bješe sjeo da se odmori. I majmun poče plesati pred tim čovjekom, te se čovjek zanese gledajući ga, a kradljivac mu ukrade zavežljaj s tkaninom, pa uze majmuna i ode na jedno usamljeno mjesto, gdje odveza zavežljaj i vidje da se u njemu nalaze skrojena odijela. On zaveza odijela u skopocjeno platno, pa ode na drugi trg i poče tražiti kupca za platno i ono što bješe u njemu, ali pod uvjetom da kupac ne razveže zavežljaj. On navede neke ljude da se polakome zbog niske cijene zavežljaja, a jedan čovjek vidje zavežljaj i on mu se svidje zbog njegove vrijednosti. On kupi zavežljaj pod onim uvjetom, pa ode kući, misleći da ga je poslužila sreća pri kupovini, i njegova žena vidje zavežljaj, pa ga zapita: - Šta je to? - A on joj odgovori: - To je skupocjena stvar koju sam kupio jeftinije no što vrijedi, da je prodam i zaradim na njoj. - O prevareni - reče mu žena - zar se takva stvar prodaje po tu cijenu, ako nije ukradena? Zar ne znaš da griješi onaj koji kupuje neviđenu stvar i da postaje sličan tkalcu. - A kakva je tkalčeva povijest? - zapita je muž, a ona mu reče:

- Doprlo mi je do ušiju da je u jednom naselju bio jedan tkalac, i da je on radio, ali je s mukom zarađivao koru kruha. I dogodi se da je jedan bogat čovjek, koji je živio u blizini tkalčeva naselja, priredio gozbu i na nju pozvao ljude, pa je na gozbu došao i tkalac. I on vidje da najbolja jela nude onim ljudima koji su imali na sebi meka odijela i da ih domaćin čak i hvali zato što su lijepo obučeni, i onda tkalac reče u sebi: - Kad bih se bavio nekim drugim zanatom, lakšim, boljim od ovoga i s većom nagradom, ja bih zacijelo nakupio mnogo novaca, pa bih kupio raskošno odijelo, da mi tako poraste ugled i da budem velik u očima drugih, i da postanem ovakav kakvi su ovi ljudi.

I potom tkalac vidje jednog šaljivčinu koji bješe na gozbi kako ustaje i penje se na jedan visok zid koji se uzdizao u visinu, pa se pope na zid i baci se s njega, a kad pade na zemlju, skrha vrat i odmah umre.

To sam ti ispričala samo zato da stavljaš svoju hranu na onu stranu koju znaš i koja ti je potpuno poznata i da te ne obuzme požuda, pa da zaželiš ono što nije za tebe.

I muž joj odgovori: - Svakog čovjeka koji što zna neće spasiti njegovo znanje, niti će svaka neznalica propasti zbog svog neznanja. Ja sam viđao da je lovca zmija, koji se razumije u zmije i zna šta su zmije, ponekad ujela i usmrtila zmija, ali s njima izlazi na kraj čovjek koji ne zna šta su one niti zna kakve su njihove navike. - I muž se ne složi sa ženom, već kupi one stvari, i poče se pridržavati toga običaja, i stade kupovati od kradljivaca razne stvari u bescijenje, dok na nj ne pade sumnja i dok ne propade zbog toga.

A u njegovo vrijeme bješe jedan vrabac koji je svakoga dana odlazio jednom od ptičjih careva i svejednako mu dolijetao ujutro i uveče, tako da je bio prvi među onima koji su mu dolazili, a posljednji među onima koji su odlazili od njega.

I dogodi se da se mnoštvo ptica okupilo na jednoj visokoj planini, pa jedne rekoše drugima: - Ima nas mnogo, pa su se umnožile nesuglasice, te je prijeko potrebno da imamo cara, kako bi on rješavao sporove - onda ćemo biti složne i prestat će naše nesuglasice. - A onaj vrabac proletje pored njih, pa im posavje- tova da za cara uzmu pauna (a to bješe onaj car kome je on često odlazio u pohode).

I ptice izabraše pauna i uzeše ga za svoga cara, i paun bješe milostiv prema njima, a vrapca postavi za svoga pisara i vezira, ali je vrabac ponekad odlazio od pauna, da bi mogao izviđati stvari. I jednom vrapca ne bješe pored pauna, te pauna obuze velika uznemirenost, i dok to bješe tako, vrabac mu odjednom dođe.

- Zašto si se zadržao, iako si ti najbliži među mojim podanicima, a draži si mi od svih njih? - zapita paun, a vrabac mu odgovori: - Vidio sam jednu stvar, pa mi se učinila nejasna, te sam se uplašio. - A šta si to vidio? – zapita ga paun. - Vidio sam čovjeka koji je pričvrstio mrežu pored moga gnijezda i dobro zabio drvene klinove, a na sredini mreže prosuo je zrnje, pa je sjeo podalje od mreže - odgovori vrabac. - I ja sam sjedio i gledao šta će uraditi taj čovjek, kad se odjednom pojaviše ždral i njegova ženka, koje je potjerala tamo sudba u suđeni čas. I oni upadoše u mrežu i počeše kriještati, a lovac ustade i uze ih. I eto šta me je uznemirilo i zašto me nije bilo, o, care vremena. I ja više neću živjeti u onom gnijezdu, jer se bojim mreže.

- Nemoj otići sa svoga mjesta; opreznošću se ne možeš spasiti od onoga što ti je suđeno - reče paun, a vrabac posluša njegovu zapovijed i reče: - Trpjet ću i neću otići, pokoravajući se

caru.

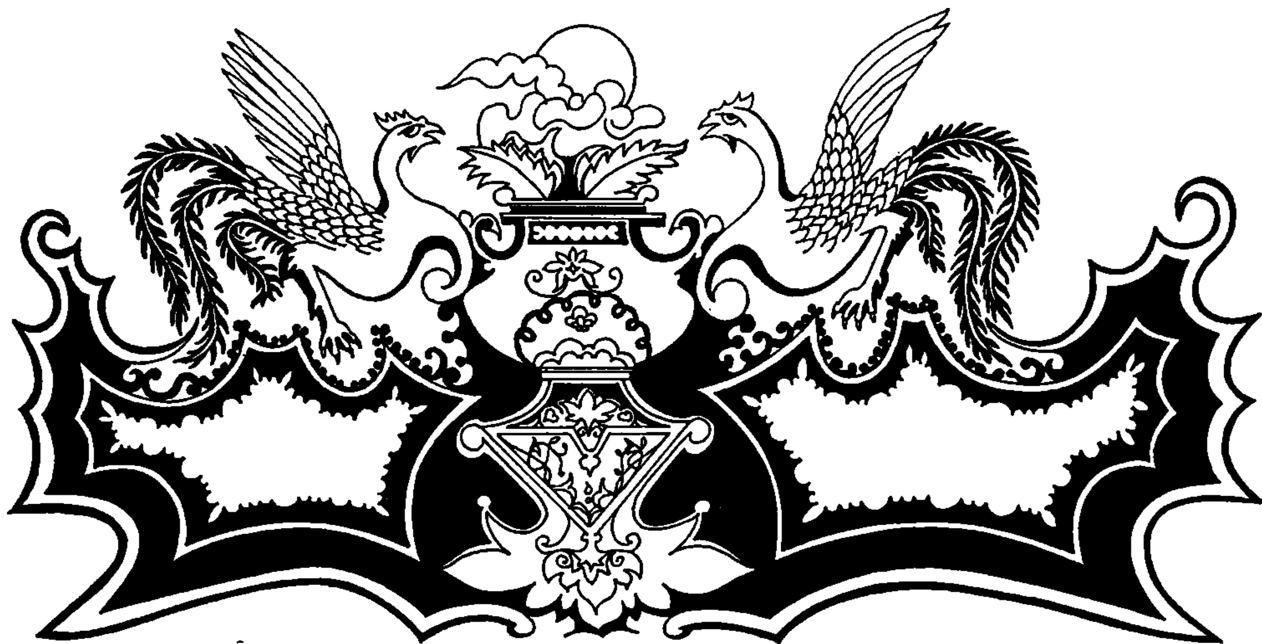
I vrabac se i dalje bojao, te je donio svoju hranu tamo gdje bješe paun, i jeo je dok se nije sit najeo, a onda je hranu zalio vodom. A potom vrabac ode, i jednoga dana on je letio tako i vidje kako se dva vrapca tuku na zemlji. - Kako mogu biti carev vezir i gledati kako se vrapci tuku kraj mene! - uzviknu vrabac. - Tako mi Alaha, ja ću ih izmiriti. - I on se uputi k njima da ih izmiri, a lovac prevrne mrežu na sve njih, te tako onaj vrabac upadne u mrežu. I lovac ga uzme pa ga dade svome drugu i reče: - Dobro ga drži, debeo je, i ja nisam vidio boljeg vrapca od njega.

I vrabac pomisli: - Upao sam onamo kamo sam se bojao da ne upadnem, a bio sam izvan opasnosti samo pored pauna. Opreznost mi nije pomogla da izbjegnem sudbinu koja me je snašla, i oprezno stvorenje ne može nikuda pobjeći od onoga što mu je suđeno. Kako su lijepe pjesnikove riječi:

Ono što ne biva neće se postići ni lukavstvom
Nikad, a ono što mora biti - zbit će se.
I nastat će ono što mora biti u svoje vrijeme,
A onog koji to ne zna - varat će uvijek.

- O, Šeherezado - reče car - ispričaj mi još koju takvu priču. - A Šeherezada odgovori:
- Naredne noći, ako me car ostavi u životu, Alah ga uzvisio ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset treća noć, ona reče:

PRIČA O ALI-IBN-BEKARU I SAMSI-AN-NAHAR

153. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je u drevna vremena i u toku minulih vjekova i godina, u kalifatu cara Haruna ar-Rašida bio jedan čovjek, trgovac, i on je imao sina koji se zvao Abu-l-Hasan Ali-ibn-Tahir. I taj čovjek bio je veoma bogat i davao je bogate poklone, a sin mu je imao lijepo lice i ponašanje koje se dopadalo svim ljudima. On je odlazio u kalifov dvor bez odobrenja, i voljele su ga sve kalifove naložnice i robinje, i imao je mjesta za carevim stolom, i izgovarao stihove pred carem i pričao mu neobične priče, samo što je prodavao i kupovao na trgu. I u njegovu dućanu bješe jedan mladi Perzijanac koji se zvao Ali-ibn-Bekar, a taj je mladić imao lijep stas, otmjen izgled i besprijekornu vanjštinu: obrazi mu 'bjehu rumeni, obrve sastavljene, govor blag, a usta nasmijana, i volio je veselje i zabavu.

I dogodi se da se oba mladića nađoše u dućanu, gdje su razgovarali i veselili se, kad se odjednom pojavi deset robinja koje bjehu kao mjeseci, i svaka se odlikovala ljepotom i stasitošću, a među njima bješe jedna žena koja je jahala mazgu, na kojoj bjehu izvezeno sedlo i zlatni stremeni. I na toj ženi bješe tanak zar, a oko pasa joj bješe svileni pojas sa zlatnim rubom, i bila je baš onakva kakvu ju je opisao pjesnik:

I koža joj na svilu liči, a govor njen
Blag je i ugodan - ni glupost ni prepovijed
Očima njenim Alah reče: pojavite se! - I gle,
Pojaviše se, i srca opijaju kao vino jako.
Volim je! Neka je zbog nje sve jača tuga moja.
U ljubavi utjehu u dan sudnji naći ću ja.

I kad one stigoše do Abu-l-Hasanova dućana, ona žena sjaha s mazge, pa sjede pored dućana i pozdravi mladića, te i on nju pozdravi, i Ali-ibn-Bekar se izbezumi kad ju je ugledao. I ori htjede otići, ali mu ona reče: - Sjedi na. svome mjestu! Mi smo ti došle, a ti odlaziš! To nije pravo! - Alaha mi, o, gospođo - odgovori on - bježim od onoga što sam ugledao, a u ovakvim prilikama jezik kaže:

Ko sunce je ona što na nebu živi,
Utješi sad dušu ti utjehom blagom!
Uzdići se do nje nikako ne možeš,
Spustit' se do tebe ni ona ne može.

I žena se osmjehnu kad je čula te stihove, pa zapita Abu-l-Hasana: - Kako se zove taj mladić i odakle je? - A Abu-l-Hasan joj odgovori: — Stranac je. - Iz koje je zemlje? - zapita ona. - On je sin cara Perzijanaca, a zove se Ali-ibn-Bekar - odgovori trgovac. - A strancu treba iskazivati poštovanje. - Kad ti dođe moja robinja, dovedi ga meni - reče žena, a Abu-l-Hasan joj odgovori:

- To će mi biti na pameti i pred očima! - I potom žena ustane, pa ode svojim putem, i eto šta je bilo s njom.

Što se pak tiče Ali-ibn-Bekara, one nije zano šta da kaže. A poslije jednoga sata Abu-l-Hasanu dođe robinja, pa mu reče: - Poslala me moja gospođa po tebe i tvoga druga! - te Abu-l-Hasan ustade i povede svoga druga, pa odoše u dvor Haruna ar-Rašida. I robinja ih uvede u jednu sobu i ponudi ih da sjednu, i mladići tako malo razgovaraše, kad odjednom postaviše stol za njih, te se oni prihvatiše jela i opraše ruke, a zatim im robinja donese vina, te se opiše. A poslije toga ona im reče da ustanu, te mladići pođoše s njom, a robinja ih odvede u drugu sobu, sagrađenu na četiri stupa, i ta soba bješe zastrta raznim zastirkama i ukrašena svakojakim ukrasima, kao neka soba u raju.

Oba mladića se zbuniše kad ugledaše sve te rijetkosti, i dok su oni gledali ta čuda od ljepote, odjednom dođe deset robinja kao deset mjeseca, i sve se one ponosno njihahu u hodu, omamljujući poglede i zbunjujući umove, pa se poredaše, onako slične rajskim hurijama. A nakon kraćeg vremena odjednom se pojavi drugih deset robinja, i one pozdraviše oba mladića, a u rukama tih robinja bjehu lutnje i glazbeni instrumenti za zabavu i radost. I sve robinje sjedoše, pa udesiše strune i stadoše ispred onih koje bjehu došle prije njih, i svirahu u lutnje i pjevahu i izgovarahu stihove, i svaka od njih bijaše iskušenje za Alahove robove.

I dok se to zbivalo, odjednom se pojavi deset robinja koje im bijahu slične deset vršnjakinja bujnih grudi, cmookih, s rumenim obrazima, sastavljenim obrvama i mekim udovima - pravo iskušenje za bogomoljce i naslada za gledaoce, i na njima bijahu svakojaka raznobojna svila i haljine koje su omamljivale razum i dovodile ga u iskušenje. I one stadoše pored vrata, a poslije njih dođe drugih deset robinja, još ljepših od njih, i na njima bjehu divne haljine koje se ničim ne mogu opisati, pa i one stadoše pored vrata.

A potom na vrata iziđe dvadeset robinja, a među njima bijaše robinja koja se zvala Šamsa-an-Nahar, i ona bijaše slična mjesecu među zvijezdama, i njihala se u hodu od zadovoljstva i raznježenosti, i bila je ukrašena upravo prebujnom kosom. Na njoj bijahu plava haljina i svileni zar, a oko pasa joj pojas ukrašen svakojakim dragocjenostima. I išla je tako, njišući se oholo, dok nije sjela na postelju, a Ali-ibn-Bekar je ugleda i izgovori ove stihove:

Zbog nje se moja bolest začela
    I potraja moja ljubav i zaljubljenost.
Vidim da mi pred njom duša kopni
    Od ljubavi, i već svi vide kosti moje.

A kad je završio te stihove, on reče Abu-l-Hasanu: - Da si mi htio učiniti dobro, ti bi mi sve to ispričao prije no što smo došli ovamo, pa bih ja osokolio svoju dušu i naučio bih je da hrabro podnosi ono što ju je snašlo. - I on poče plakati, jecati i jadikovati, a Abu-l-Hasan mu reče: - O, brate, ja sam ti želio samo dobro, ali sam se bojao da je ne zavoliš ako ti to kažem, pa bi se zbog te ljubavi klonio susreta s njom i ljubav bi postala prepreka između nje i tebe. Umiri dušu i rashladi oči, ona ti okreće lice i želi da se sastane s tobom.

- Kako se zove ta žena? - zapita Ali-ibn-Bekar, a Abu-l-Hasan mu odgovori: - Njeno je ime Šamsa-an-Nahar, i ljubimica je gospodara pravovjernih Haruna ar-Rašida, a ovo mjesto je kalifov dvor.

I Šamsa-an-Nahar sjedne, pa poče pažljivo gledati u Ali-ibn-Bekarovu kra- sotu, a i on je pažljivo gledao u njenu ljepotu, i oboje osjetiše ljubav jedno prema drugom. I Šamsa-an-Nahar naredi svojim robinjama da sjednu na svoja mjesta na postelji, te sve one posjedaše prema prozoru, pa im Šamsa-an-Nahar naredi da pjevaju, a jedna od njih uze lutnju i izgovori:

Ti poslanicu po drugi put pošlji
    I odgovor primi otvoreno svoj.
Pred tobom, o, care, lijepi, prelijepi,
    Ja stojim, na strast svoju tužeć' se.

O, gospodaru, o, dušo moja,
O, živote moj dragocjeni!
Daj mi sad samo poljubac jedan
Pokloni mi ga ili pozajmi!
Vratit ću ti ga - lišit' se nećeš
Baš takav isti vratit ću ti ja.
A ako ushtjedneš da još što dodam,
Uzmi ga onda s dušom radosnom.
O, ti što me obuče u tugu,
Neka si sretan u odjeći radosti!

I Ali-ibn-Bekar se oduševi i reče joj: - Izgovori mi još koji takav stih! - te robinja udari u strune i izgovori ovu pjesmu:

Često si daleko, o, moj dragane,
Te oči mi nauči da dugo plaču.
O, srećo očiju mojih, radosti
Vrhuncu želja mojih i vjere!
Sažali se na onu čije oči tonu
U suze bola od ljubavne strasti.

A kad završi svoje stihove, Šamsa-an-Nahar reče drugoj robinji: - Otpjevaj nam nešto! - te robinja zapjeva i izgovori ove stihove:

Od pogleda opijam se, a ne od vina jakog,
I zbog stasa njegova san me je napustio.
Ne tješi mene vino - uvojcima utješit ću se;
Vino me ne uzbudi, već crte lica njegova.
I moju volju skrhaše uvojci kose njegove,
A ono što je pod plaštom smuti razum moj.

I Šamsa-an-Nahar je dugo uzdisala poslije stihova koje je izgovorila robinja, i svidješe joj se ti stihovi. A potom ona naredi drugoj robinji da pjeva, te ona uze lutnju i izgovori:

Lice mu je svjetlilu neba suparnik,
Lice mu je voda mladosti orosila.
I malje na obrazima mu dva reda ispisale,
I smisao ljubavi beskrajne u njima je.
I čim se sastade sa mnom, krasota uzviknu:
- Ta sav je Alahovim vezom izvezen!

A kad je ona završila stihove, Ali-ibn-Bekar reče robinji koja bijaše blizu njega: - O, robinjo, hajde da i od tebe čujem nešto! - te robinja uze lutnju, pa izgovori:

Vrijeme blizine odveć je kratko
Za odgađanje i igre tvoje.
Rastanak često ubija nas
Ljepotan tako ne čini.
Trenutak sreće lovite sad
Ugodan bit će ljubavni čas.

A kad je ona završila stihove, Ali-ibn-Bekar ih poprati obilnim suzama, i Šamsu-an-Nahar obuze plamen strasti i ljubavi kad ga vidje kako plače, jadi- kuje i jeca, i upropastiše je zanos i ljubavno bezumlje. I ona ustade s postelje i priđe sobnim vratima, pa ustade i Ali-ibn-Bekar i pođe joj u susret, i zagrliše se i padoše onesviješteni kraj sobnih vrata.

I priđoše im robinje, pa ih podigoše i uniješe i poškropiše ružinom vodicom, a kad se oboje osviještiše, oni ne nađoše Abu-l-Hasana u sobi, jer se on bješe sakrio iza postelje. - A gdje je Abu-

l-Hasan? - zapita robinja, a on se pomoli iza postelje i Šamsa-an-Nahar mu poželje mira i uzviknu: - Molim se Alahu da mi da mogućnost da te nagradim, o, čovječe koji si mi učinio dobro!

A potom se obrati Ali-ibn-Bekaru, pa mu reče: - Tvoja ljubav još nije dospjela do stupnja koji ja ne bih mogla dvostruko osjetiti; ali nama ne ostaje ništa drugo osim ustrajnog odupiranja onome što nas je snašlo. - O, gospođo - odgovori joj Ali-ibn-Bekar - ugodno mi je što sam se sastao s tobom, i pogled koji ti upućujem neće ugasiti plamen u meni, niti će što odvratiti od tebe ljubav koja mi je osvojila srce, osim smrti moje duše.

I on se rasplaka, a suze mu tekoše niz obraz kao rasuti biser, i Šamsa-an-Nahar zaplaka i sama kad ga vidje kako plače. I onda Abu-l-Hasan uzviknu:

- Alaha mi, čudim se tome što se zbiva s nama i ne znam što da mislim o vama! Doista, čudno je ono što se zbiva s vama i vaša je stvar neobična. Kad tako plačete kad ste zajedno, šta li će tek biti kad se rastanete i razdvojite? - Sada nije vrijeme tugovanju i plakanju - doda - ne, sada je vrijeme da budete zajedno i da se radujete; veselite se, dakle, i zabavljajte, a ne plačite!

Potom Šamsa-an-Nahar dade znak jednoj robinji, a ona ode i vrati se s dvorkinjama koje donijeSe stol sa srebrnim posudama u kojima bjehu izvrsna jela. I dvorkinje postaviše stol pred njih, te Šamsa-an-Nahar poče jesti i hraniti Ali-ibn-Bekar a, i oboje jedoše dok se siti ne najedoše. A zatim ukloniše stol, a oni opraše ruke, pa im dvorkinje doniješe kadionice s raznim kadivima - s alo- jem i ambrom, a doniješe im i ibrik s ružinom vodicom. I oboje se namirisaše i okadiše, pa im doniješe poslužavnike od izvezena zlata, a na njima bješe svakojako piće i voće, svježe i suho, za kojim čezne duša i kojim se naslađuju oči, a poslije toga doniješe im pehar od ahata, pun vina. I Šamsa-an-Nahar izabra deset dvorkinja, pa im naredi da stoje pored njih, i izabra deset robinja među pjevačicama, a ostalima dopusti da odu na svoja mjesta. I Šamsa-an-Nahar naredi nekima od prisutnih robinja da sviraju u lutnju, te one učiniše što im je naredila, a jedna od njih izgovori:

Ko duša mi je drag onaj što će mi odzdraviti
    Sa smijehom, i opet će doći ljubav za očajanjem.
Rukama strasti sad je koprena s tajni skinuta,
    Te saznaše kudioci sve tajne srca moga.
I između' njega i mene sad suze stoje moje,
    Kao da su mi i suze u njega zaljubljene.

A kad je završila stihove, Šamsa-an-Nahar ustane, pa napuni pehar i ispi ga, a zatim natoči vino u pehar i dade ga Ali-ibn-Bekaru ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset četvrta noć, ona reče:

154. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Šamsa-an-Nahar napunila pehar i da ga je dala Ali-ibn-Bekaru, a zatim je naredila jednoj robinji da pjeva, i robinja je izgovorila ove stihove:

Kada mi suze teku, one na vino nalikuju,
    I u peharu što je — iz očiju isteklo mi je.
Ne znam, tako mi tvorca, da l'je to oko il' vino
    Što tako bujno teče, ili suze ispih svoje.

A kad je ona završila stihove, Ali-ibn-Bekar ispi pehar, pa ga vrati Šamsi-an-Nahar, a ona ga napuni i dade ga Abu-l-Hasanu, te i on ispi jedan pehar. A potom Šamsa-an-Nahar uze lutnju i reče: - Nitko osim mene neće pjevati kad ja ispijem pehar! - pa zategne strune i izgovori ovu pjesmu:

Da čudnih suza mlaz iršće mu na obrazima,
    I strasti ljubavne vatre u grudima mu gore.
On plače kad ste blizu, bojeć* se da ne odete,
    I suze lije kad ste blizu ili daleko.

I riječi drugoga:

Mi smo tvoj otkup, peharniče naš što se obuče
U ljepotu od zvijezda na čelu do peta svojih.
Sunce ti iz ruku si ja, i Vlašići
Nad ustima, a iznad vrata mjesec sjajni.
Iz čaša tvojih pih i opih se,
I njima obređuju sve oči tvoje.
Zar divnim bićem nisi mjesec ti
O, uštape, što smrt donosi zaljubljenima.
Ili si bog što će život dati ili smrt,
Rastajuć' se s kim hoćeš i sastajuć'?
Sve ljepote Alah od tebe sazda samo -
Krasotu vjetra od svojstva tvojih stvori on.
Ti nisi zemaljsko biće, već naprotiv,
Anđeo s neba koji je poslan svima.

I Ali-ibn-Bekar, Abu-l-Hasan i oni koji bijahu prisutni zamalo što ne poletješe od oduševljenja kad čuše stihove Šamse-an-Nahar. I oni se počeše zabavljati i veseliti, i dok se sve to zbivalo, odjednom im priđe jedna robinja koja je drhtala od straha, pa reče: - O, gospođo, kalifove sluge su pred vratima: to su Afif i Masrur i Mardžan i neki drugi eunusi koje ne poznajem.

Robinje zamalo što ne pomriješe od straha kad čuše te riječi, ali se Šamsa-an-Nahar nasmije i reče: - Ne bojte se! - I potom ona naredi robinji: - Odgovaraj im dok mi ne iziđemo odavde - pa naredi da se zatvore vrata i da se spuste zavjese nad njima, dok još bjehu u odaji. I zatvori vrata, pa iziđe na tajna vrata i ode u vrt, i sjedne na svoju postelju koja bješe tamo, a robinji naredi da joj trlja noge, dok drugim robinjama reče da odu na svoja mjesta.

I potom naredi djevojci koja bješe ostala da pozove one koji bjehu pred vratima da uđu, te uđoše Masrur i oni koji bjehu s njim, a bješe ih dvadeset i svi držahu mačeve u rukama. Oni pozdraviše Šamsu-an-Nahar, a ona ih zapita:

- Zašto ste došli? - I eunusi joj odgovoriše: - Pozdravlja te gospodar pravovjernih; on te se zaželio, jer te nije vidio, i javlja ti da je kod njega danas bila svetkovina i veselje, pa hoće da ti budeš s njim ovoga časa, ne bi li njegova radost bila potpuna. Hoćeš li mu doći, ili da on dođe tebi? - I Šamsa-an-Nahar ustade, pa poljubi zemlju i reče: - Slušam i pokoravam se zapovijedi gospodara pravovjernih! - pa naredi robinji da pozove nadzornice i djevojke, a kad ove dođoše, načini se kao da se sprema da učini ono što joj je naredio gospodar pravovjernih. A njena soba bješe spremljena u svakom pogledu, i ona reče eunusima: - Idite gospodaru pravovjernih i recite mu da ga čekam, ali neka dođe malo kasnije, dok ne pripremim u sobi ćilime za nj i druge potrebne stvari.

I eunusi brzo odoše gospodaru pravovjernih, a što se tiče Šamse-an-Nahar,, ona svuče haljine, pa ode svome draganu, pritisnu ga na grudi i oprosti se s njim. I on gorko zaplače i reče joj: - O, gospođo, zbog tog rastanka propast? ću i propast će mi duša, ali se ja molim Alahu da mi da ustrajnost u ljubavi kojom me je iskušao.

- Alaha mi - odgovori mu Šamsa-an-Nahar - nitko se neće izložiti opasnosti da propadne osim mene! Ti ćeš otići na trg, pa ćeš se sastati s onima koji će te utješiti, i tebe će čuvati, a tvoja će strast biti skrivena, dok mene čekaju brige i teškoće, a neće biti nikoga da me utješi, utoliko prije što sam obećala kalifu da ću se sastati s njim. Možda mi zbog toga prijeti velika opasnost, jer ja tugujem za tobom, i volim te, i zaljubljena sam u tebe, i tužna sam zbog rastanka s tobom. Kakvim ću jezikom pjevati i s kakvim srcem otići kalifu? Kakvim riječima da se služim u razgovoru s gospodarom pravovjernih i kakvim očima da pogledam na ono mjesto gdje tebe nema? Kako da budem na gozbi na kojoj ti nećeš biti i s kakvom ću slašću piti vino kad tebe neće biti tamo?

I Abu-l-Hasan joj reče: - Ne zbunjuj se i strpi se i ne budi nemarljiva kad večeras budeš dijelila stol s gospodarom pravovjernih. Ne budi nepažljiva prema njemu i budi strpljiva!

Dok oni tako razgovarahu, dođe im jedna robinja, pa reče: - O, gospođo, došle su kalifove sluge! - I Šamsa-an-Nahar skoči na noge, pa reče robinji:

- Povedi Abu-l-Hasana i njegova druga, pa idi s njima u gornju svijetlu sobu što gleda u vrt, i ostavi ih tamo dok se ne smrkne, a onda se nekako dovij da ih izvedeš. - I robinja ih povede

i odvede u svijetlu sobu, pa zatvori vrata i ode svojim putem, a njih dvojica sjedoše i počeše gledati u vrt. I odjednom dođe kalif, pred kojim je išlo gotovo stotinu eunuha s mačevima u rukama, a oko njega bješe dvadeset robinja koje bjehu slične mjesecima, i na njima bjehu ne može biti raskošnije haljine, i svaka je imala na glavi vijenac obrubljen biserjem i ahatom, i sve su držale upaljene svijeće u rukama.

I kalif je išao među njima, a one su ga okruživale sa svih strana, i pred kalifom su išli Masrur i Afif i Vasif, dok je on koračao među njima, njišući se. I Šamsa-an-Nahar i robinje koje bjehu s njom ustadoše i dočekaše kalifa na vrtnim vratima, ljubeći zemlju pred njim, i išle su pred njim sve dotle dok nije sjeo na postelju, a pred njim ustadoše robinje i eunusi koji bjehu u vrtu. I dođoše divne djevojke i dvorkinje, noseći u rukama upaljene svijeće, mirise, kadiva i glazbala, a car naredi pjevačicama da sjednu, te one sjedoše na svoja mjesta. I Šamsa-an-Nahar dođe, pa sjedne na klupicu pored kalifove postelje, i poče razgovarati s njim, a sve su to gledali i slušali Abu-l-Hasan i Ali-ibn-Bekar, ali ih kalif nije vidio.

A potom se kalif poče šaliti i igrati sa Šamsom-an-Nahar, i njih dvoje uživahu i radovahu se, i car naredi da se otvori odaja, te je otvoriše, a širom otvoriše i prozore, pa upališe svijeće na njima, te je to mjesto u mraku bilo svijetlo kao da je bio dan. A zatim eunusi počeše prenositi sudove za piće, i ja vidjeh takve sudove i rijetkosti - reče Abu-l-Hasan - kakve nikad nisu vidjele moje oči. Bili su to sudovi od zlata, srebra i drugih skupocjenih metala i kamenja koje nitko ne može opisati, te mi se činilo da sve to sanjam, toliko me bješe zanijelo sve ono što vidjeh.

Što se pak tiče Ali-ibn-Bekara, on je ležao na zemlji od silne ljubavi i strasti još od onoga vremena kad se bješe rastao sa Šamsom-an-Nahar. A kad je došao k sebi, počeo je gledati u one stvari kojima nije bilo ravnih, i rekao je Abu-l-Hasanu: - O, brate, bojim se da nas kalif ne ugleda i da ne sazna za nas, i najviše se bojim za tebe, a što se tiče mene, ja znam da sam nesumnjivo propao i propast ću samo zbog ljubavi i strasti i neizmjernog zanosa i ljubavnog bezumlja, i stoga što sam se rastao s dragom, s kojom se bijah zbližio. Ali se nadam da će nas Alah izbaviti iz ove klopke.

I Ali-ibn-Bekar i Abu-l-Hasan gledahu iz svijetle sobe u kalifa i njegovo veselje sve dotle dok se kićena gozba nije završila pred njim, a onda se kalif obrati jednoj robinji i reče joj: - O, Garama, odsviraj nam nešto uzbudljivo! - I robinja uze lutnju, pa udesi žice i izgovori:

Silna je beduinkina strast kad je rodbina ostavi
I kad čezne za vrbom i mirtom Arabije.
Kad ugleda putnike, plamenom ljubavi ona će
Vatru im osigurati, suzama mješinu naliti.
Ali nema ljubavi jače od moje prema njemu,
Mada on grešnom smatra i mene i ljubav moju.

I Šamsa-an-Nahar se svali s klupice na kojoj je sjedila kad je čula te riječi, i pade na zemlju onesviještena. I robinje ustadoše, pa je podigoše, a Ali-ibn--Bekar se onesvijesti kad to vidje iz svijetle sobe, te Abu-l-Hasan reče: - Doista, sudba nam je podijelila strast na jednake dijelove!

Dok oni tako razgovarahu, odjednom im dođe ona robinja koja ih bješe dovela u svijetlu sobu, pa reče: - O, Abu-l-Hasane, ustani i neka ustane tvoj drug, pa odlazite: svijet je postao tijesan za vas, te se bojim da se ne pročuje šta je s vama i da kalif ne sazna za vas. Ako odmah ne odete, pogibosmo! - A kako ovaj djetić može otići sa mnom, kad nema snage ni da ustane? - reče Abu-l-Hasan, a djevojka poče škropiti Ali-ibn-Bekara ružinom vodicom, te se on povrati iz nesvjestice. I onda ga Abu-l-Hasan podigne, a robinja ga je pridržavala, te tako siđoše s njim iz svijetle sobe i malo odmakoše. A potom robinja otvori mala željezna vrata, pa izvede Abu-l-Hasana i Ali-ibn-Bekara, i oni ugledaše klupicu na obali Tigra i sjedoše na nju. I robinja poče udarati rukom o ruku, te joj priđe jedan čovjek u malome čunu, i ona mu reče: - Uzmi ove mladiće, pa ih prevezi na drugu obalu.

I mladići sjedoše u čunić, a kad čovjek poče veslatii kad se udaljiše od vrta, Ali-ibn-Bekar pogleda u kalifov dvor, u vrt i sjenicu u njemu, pa se oprosti s njima ovim stihovim:

Praštajuć' se, ja pružah ruku klonulu

Druga mi bješe na srcu, pod pepelom.
Posljednji nek' nam ne bude sastanak taj,
I posljednja nek' nam ne bude hrana ta.

A zatim robinja reče veslaču: - Požuri se s njima! - I on poče veslati, ubrzavajući plovidbu, a robinja bješe s njima ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset peta noć, ona reče:

155. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je veslač počeo veslati prema drugoj obali, a robinja bješe s njima. I oni prijeđoše preko rijeke na tome mjestu i prevezoše se na drugu obalu, pa pođoše, a robinja se oprosti s njima i reče: - Htjela sam da se ne rastajem s vama, ali ne mogu ići dalje od ovoga mjesta.

I potom se robinja vrati, a što se tiče Ali-ibn-Bekara, on se svali i pade pred Abu-l-Hasana i nije mogao ustati. - Ovo mjesto nije sigurno, te se možemo bojati da nas ovdje ne pobiju kradljivci i razbojnici i čeda bezakonja - reče mu Abu-l-Hasan, te se Ali-ibn-Bekar podigne i malo odmakne, ali nije mogao ići.

A Abu-l-Hasan imao je prijatelja na toj strani, te se uputi jednom odanom čovjeku s kojim bješe u prijateljstvu i zakuca na njegova vrata. I taj čovjek brzo iziđe i vidje obojicu, pa im reče: - Dobro mi došli! - i uvede ih u svoju kuću. On ih ponudi da sjednu i poče razgovarati s njima i zapita ih gdje su bili, a Abu-l-Hasan mu reče: - Izišli smo u ovo vrijeme stoga što nas je na to primorao jedan čovjek s kojim sam imao poslova i kod koga je moj novac. Dočuo sam da on hoće otići s mojim dobrom, pa sam izišao večeras i pošao k njemu. Sprijateljio sam se s ovim svojim drugom, pa smo došli smo, misleći da ćemo ga možda ugledati, no on se sakrio, te ga nismo vidjeli. I tako smo se vratili praznih šaka, bez ičega, a bilo nam je teško da se vraćamo u ovo doba noći i nismo znali kuda da odemo, te smo došli tebi, znajući za tvoje prijateljstvo i tvoje divne običaje.

- Dobro mi došli, pozdravljam vas! - odgovori domaćin, pa se poštara da im iskaže poštovanje, i tako oni provedoše kod njega ostatak noći.

A kad nastade jutro, oni iziđoše i nastaviše put, dok tako ne stigoše do grada. I uđoše u grad i prođoše pored Abu-l-Hasanove kuće, a Abu-l-Hasan poče zaklinjati svoga prijatelja da svrati u nju, te ga tako dovede u svoju kuću. Obojica prilegoše na postelju, pa se Abu-l-Hasan probudi i naredi svojim slugama da po kući razastru raskošne ćilime, te sluge to učiniše, a potom Abu-l -Hasan reče u sebi: - Svakako treba da utješim ovog mladića i da odvratim njegove misli od onoga što preživljuje; ja bolje znam no itko kako m,u je.

I Abu-l-Hasan naredi slugama da donesu vode za Ali-ibn-Bekara, te sluge doniješe vode, a Alija ustade, pa učini avdes i očita obredne molitve, što bješe propustio za jedan dan i jedno veče, a zatim sjedne i počne se zabavljati, razgovarajući s Abu-l-Hasanom. I Abu-l-Hasan mu priđe kad to vidje, pa mu reče: - O, gospodaru, ti si u takvom stanju da je bolje za tebe da večeras ostaneš kod mene, ne bi li ti laknulo na duši i ne bi li minuli tuga i bol koji su te obu- zeli. Proveseli se s - nama - možda će se smiriti ono što ti peče srce.

- O, brate, čini kako te pamet uči - odgovori mu Ali-ibn-Bekar. - Ja se nikako ne mogu spasiti onoga što me je snašlo, pa čini ono što činiš.

I Abu-l-Hasan ustade, pa pozva sluge i posla ih po svoje prisne prijatelje. Posla ih i onima koji su imali pjevačica i svirača, a kad ovi dođoše, pripremi jela i pića za njih, te tako provedoše ostatak dana do večeri jedući i veseleći se. A zatim upališe svijeće, pa se počeše obređivati čašama prijateljstva i razgovora, i bješe im lijepo, a jedna pjevačica uze lutnju, pa izgovori:

Strijelom očiju me je pogodila sudba,
I oborila me, te drage i sve ostavih.
Umorna bješe sudba, a ja ustrajan malo,
Dok ranije pogađah tačno šta će biti.

I Ali-ibn-Bekar pade na zemlju onesviješten kad je čuo šta je rekla pjevačica, i ležao je tako u

nesvjestici dok se ne pomoli zora, a Abu-l-Hasan bio je sav očaijan zbog njega. A kad zablista dan, Ali-ibn-Bekar dođe k sebi i zaželje da ode kući, i Abu-l-Hasan ga nije zadržavao, bojeći se loših posljedica. I njegove sluge dovedoše mazgu za Ali-ibn-Bekara, pa ga posjedoše na nju, te on pojaha, a Abu-l-Hasan i nekoliko njegovih slugu išli su zajedno s njim dok ga nisu doveli kući. A kad se Ali-ibn-Bekar smiri u svojoj kući, Abu-l-Hasan oda hvalu Alahu što ih je spasio iz one klopke, i sjedio je s njim, tješeći ga, a Ali-ibn-Bekar nije vladao sobom zbog velike strasti i ljubavi. I Abu-l-Hasan ustade i oprosti se s njim, pa ode svojoj kući...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset šesta noć, ona reče:

156. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Abu-l-Hasan oprostio s Ali-ibn-Bekarom i da mu je ovaj rekao: - O, brate, nemoj me ostaviti bez vijesti!

- A Abu-l-Hasan mu odgovori: - Slušam i pokoravam se! - A zatim Abu-l-Hasan ode, pa kad dođe u svoj dućan, otvori ga i stade čekati kakve bilo vijesti od Šamse-an-Nahar, ali mu nitko ne donese vijesti. I on provede tu noć u svojoj kući, a kad nastade jutro, ustade i uputi se kući Ali-ibn-Bekara, pa stigne tamo i nađe Aliju u postelji, okružena prijateljima, i oko njega bjehu liječnici, i svaki mu je od njih propisivao ponešto i pipao mu bilo.

Kad je Abu-l-Hasan ušao, Alija ga ugleda i osmjehnu mu se, a Abu-l-Hasan se pozdravi s njim i zapita ga kako je. On je sjedio pored njega dok ljudi ne odoše, a zatim ga zapita: - Šta znači sve to? - I Ali-ibn-Bekar mu odgovori:

- Pronio se glas da sam bolestan, te su moji prijatelji to čuli, a ja nemam snage da ustanem i hodam, da bih mogao utjerati u laž one koji smatraju da sam bolestan. Ja svejednako ležim ovdje, kao što me vidiš, a moji prijatelji su došli da me posjete. Jesi li vidio onu djevojku, o, brate, i jesi li čuo od nje kakvu bilo vijest? - Nisam je vidio od onoga dana kad smo se rastali s njom na obali Tigra - odgovori Abu-l-Hasan, a zatim reče: - O, brate, čuvaj se sramote i okani se toga plakanja. - O, brate, ja ne vladam sobom - odgovori Ali-ibn-Bekar, a zatim izgovori:

Na ruci joj je ono što postići ne mogoh,
Crtež na koži ruku skrha ustrajnost moju.
Bojeć' se za ruke svoje od strijela očiju svojih,
Na njih je navukla ona oklop ispleteni.
I ruku mi liječnik uze, ne znajuć', te rekoh ja
Doista, srce me boli - pusti mi ruku sad.
Priviđenju viče ona, što bješe s nama, pa ode:
- Alaše, kako li je? Ne dodaj i ne krij ništa.
On reče: - Takav je da bi, žeđu moren, sad
Prestao piti kad bi mu rekla: - Ne pij više!

A kad je završio stihove, Ali-ibn-Bekar reče: - Snašla me je nevolja od koje mi nije prijetila opasnost, te se najbolje mogu odmoriti ako umrem. - A Abu-l-Hasan mu odgovori: - Strpi se, možda će te Alah izliječiti. - A zatim ga Abu-l-Hasan ostavi i uputi se u svoj dućan, pa ga otvori i samo malo posjedje u njemu i vidje kako mu prilazi robinja i kako ga pozdravlja. I on joj odgovori na pozdrav, pa je pogleda i vidje da mu ona dolazi ustreptala srca, zabrinuta i da se na njoj vide tragovi tuge.

- Neka ti je ovdje dobro i ugodno! Kako je Šamsa-an-Nahar? - zapita je on, a robinja mu odgovori: - Ispričat ću ti šta je s njom, ali u kakvom je stanju Ali-ibn-Bekar?

I Abu-l-Hasan joj ispriča sve što je bilo i čime se završila njegova stvar, a robinja se rastuži i ožalosti i zadiha, čudeći se tome. A zatim ona reče:

- Moja gospođa je u još čudnijem stanju. Kad ste vi pošli i otišli, ja sam se vratila, a srce mi je strepilo zbog vas, jer nisam vjerovala da ćete se spasiti. A kad sam se vratila, našla sam svoju gospođu kako leži u sjenici, i ona nije govorila niti je kome što odgovarala, a gospodar pravovjernih je sjedio pored njena uzglavlja i nije mogao naći nikoga da mu što kaže o njoj, te nije znao šta joj se dogodilo. A ona je ležala onesviještena do ponoći, a kad se osvijestila, gospodar pravovjernih je zapita: - Šta se dogodilo s tobom, o, Šamso-an-Nahar, i šta te je to snašlo noću? - I

kad je čula kalifove riječi, Šamsa-an-Nahar mu je poljubila noge, pa je uzviknula: - O, gospodaru pravovjernih, neka bi dao Alah da ja budem otkup za tebe! Nešto sam se razboljela i oganj je planuo u mome tijelu, te sam se onesvijestila od bolova i ne znam šta je sa mnom. - Što si danas jela? - zapita kalif, a ona mu reče: - O doručku sam pojela nešto što nikad nisam jela. - A zatim se načini da je ojačala, te naredi da joj daju da popije nešto, i ona to popi, a poslije toga zamoli cara da opet bude veseo. I car sjedne na svoju postelju u sjenici, i odaja bješe dovedena u red, i kad sam ja došla, Šamsa-an-Nahar me zapita o vama, te joj ispričah što sam učinila s vama i ponovih joj stihove koje je Ali-ibn-Bekar izgovorio kad se oprostio sa mnom, a ona se krišom zaplaka i zašuti. A potom kalif sjedne i naredi jednoj robinji da pjeva, te robinja izgovori:

Kunem se, život mi sladak nije otkad mi odoste vi.
O, kad bih mogao znati kako vam bez mene bješe!
I suze moje sada mogle bi krvave biti,
Ako ste obične suze zbog mene prolijevali.

I moja gospođa pade na klupu onesviještena kad je čula te riječi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset sedma noć, ona reče:

157. NOĆ - Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je robinja rekla Abu-l-Hasanu: - I moja gospođa pade na klupu onesviještena kad je čula te riječi, i ja je uhvatih za ruku i poškropih joj lice ružinom vodicom, a kad se osvijestila, rekoh joj: - O, gospođo, nemoj odati sebe i one koji se nalaze u dvoru. Budi strpljiva radi života svoga dragana! - Zar u toj stvari može biti čega goreg od smrti? Ja želim da umrem, jer bih se tako odmorila - reče mi ona, i dok mi tako razgovarasmo, jedna robinja odjednom zapjeva pjesnikove riječi:

Rekoše: - Strpljenje će, možda, odmor nam donijeti!
Ja rekoh: - A kako da trpim kad se rastah s njim?

Savez međ' nama utvrdi on, a ja se zakleh
Veze ustrajnosti da ću raskinuti, praštajuć* se i grleć' s njim.

A kad je robinja završila stihove, moja gospođa pade onesviještena, a kalif to vidje i brzo joj priđe i naredi robinjama da sklone napitke i da se vrate u svoje sobe, a sam ostade pored nje do kraja noći, dok nije nastalo jutro. I go spodar pravovjernih pozva vidare i liječnike i naredi im da liječe Šamsu-an-Na- har, ne znajući za njenu strast i ljubav, i ostade s njom dok nije vidio da se oporavila. Eto, zbog toga sam se zadržala i to me je spriječilo da vam dođem. Ostavila sam pored nje mnogo onih koji su joj bliski i kojih srca strepe za nju, a ona mi je naredila da vam dođem, da od vas čujem vijesti o Ali-ibn-Bekaru, pa da se vratim.

Kad je čuo te riječi, Abu-l-Hasan se začudi i uzviknu: - Alaha mi, ja sam ti kazao sve što znam o njemu! Vrati se svojoj gospođi, pa joj isporuči pozdrav i nagovaraj je što bolje možeš da bude strpljiva. Podstiči je na to i reci joj:

- Čuvaj tajnu! - i reci joj da sam saznao za njenu stvar i da je to teška stvar, te je potrebno da bude razborita. - I robinja se zahvali Abu-l-Hasanu, pa ode, i eto šta je bilo s njom.

Što se pak tiče Abu-l-Hasana, on je sjedio u svome dućanu do kraja dana, a kad dan prođe, on ustade, pa iziđe iz dućana, zatvori ga i dođe do Ali-ibn-Bekareve kuće. Zakuca na vrata, a jedan sluga iziđe i uvede ga, i Ali-ibn-Bekar se osmjehnu kad je on ušao, i obradova se njegovu dolasku i uzviknu: - O, Abu-l-Hasane, nagnao si me da tugujem, jer mi danas nisi dolazio! Moja duša je zalog za tebe na sav život koji mi preostaje. - Okani se tih riječi - odgovori mu Abu-l-Hasan; - da je tvoje izlječenje bilo u mojim rukama, ja bih ti ga dao prije no što bi mi ga ti i zatražio, a da je moguće da te otkupim, ja bih te otkupio svojom dušom. A danas je dolazila robinja Šamse-an-Nahar, pa mi je ispričala da ranije nije mogla doći stoga što je kalif bio kod njene gospođe. I ispričala mi je sve što je bilo s njenom gospođom.

- I Abu-l-Hasan mu saopći sve što bješe čuo od robinje, a Ali-ibn-Bekara obuze velika tuga, te on zaplaka, a zatim se obrati Abu-l-Hasanu i reče mu:

Potom se Šamsa-an-Nahar poče raspitavati kako je saznao za početak cijele povijesti i o slučaju Abu-l-Hasana i zašto je otputovao; a zlatar joj ispriča što je palo na um Abu-I-Hasanu i što ga je navelo da otputuje, te Šamsa-an-Nahar poče uzdisati zbog rastanka s Abu-I-Hasanom ...

- Tako ti Alaha, o, brate, pomozi mi u ovom iskušenju i nauči me nekom lukavstvu kojim se mogu poslužiti. Molim te, budi dobar pa ovu noć provedi kod mene, kako bih se mogao razonoditi s tobom. - I Abu-l-Hasan učini onako kako mu je on naredio i pristade da prenoći kod njega, te tako provedoše veče razgovarajući. A kad se spusti noć, Ali-ibn-Bekar poče uzdisati i plakati i jadi- kovati, a zatim proli suze i izgovori ove stihove:

Tvoj lik mi je pred očima, i ime u ustima mojim,
A mjesto - u duši mojoj, pa zašto mi odlazi.
Tugujem ja zato samo što dani prolaze tako
I što sudba neće dati da se vidimo opet.

A kad je izgovorio te stihove, Ali-ibn-Bekar glasno kriknu i pade onesvi- ješten, te Abu-l-Hasan pomisli da mu se duša rastala s tijelom. I on je ležao tako onesviješten dok nije počelo svitati, a potom se osvijesti i porazgovara s Abu-l-Hasanom, i Abu-l-Hasan je sjedio pored njega do zore. A poslije toga ustade i ode, pa dođe u svoj dućan i otvori ga, i odjednom priđe ona robinja i zaustavi se kraj njega. I kad Abu-l-Hasan pogleda, ona se pozdravi s njim, dajući mu znak, a on odgovori na njen pozdrav, i onda mu robinja isporuči pozdrav od svoje gospođe i zapita ga: - Kako je Ali-ibn-Bekar?

- O, dobra robinjo - odgovori joj Abu-l-Hasan - ne pitaj me šta je s njim i koliko je zaljubljen: noću ne spava, a daju se ne odmara, i iznuren je od nesanice, a tuga ga je svladala, i njegovo stanje neće obradovati onoga koji mu je drag.

I robinja mu reče: - Moja gospođa pozdravlja i tebe i njega, a za nj je napisala pisamce. Njeno stanje je još gore od njegova stanja. Ona mi je dala pisamce i rekla: - Nemoj mi doći bez odgovora i učini onako kako sam ti naredila, a evo tog pisamca, ono je u mene. Hoćeš li da odemo njemu i da uzmemo odgovor od njega? - Slušam i pokoravam se! - reče Abu-l-Hasan, a zatim povede robinju i iziđe s njom odande kamo bješe ušao. I tako su išli sve dotle dok nisu stigli do kuće Ali-ibn-Bekara, a onda Abu-l-Hasan ostavi robinju da stoji pored vrata, pa uđe ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto pedeset osma noć, ona reče:

158. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretnicare, da je Abu-l-Hasan pošao kući Ali-ibn-Bekara i da je ostavio robinju da stoji pored vrata, a sam je ušao u kuću. I Ali-ibn-Bekar se obradova kad ga vidje, a Abu-l-Hasan mu reče: - Došao sam ti stoga što ti je netko poslao svoju robinju s pisamcem, a u pisamcu je pozdrav koji ti šalje, i on ti kaže u njemu da ti ne dolazi stoga što mu se nešto dogodilo. A robinja stoji pored vrata. Hoćeš li joj dopustiti da uđe? - Uvedite je! - reče Alija, a Abu-l-Hasan mu namignu, dajući mu tako znak da je to robinja Šamse-an-Nahar, i Ali-ibn-Bekar shvati taj znak. A kad uđe robinja, Ali-ibn-Bekar se pomakne i obradova se i zapita je znacima: - Kako je tvoj gospodar, ozdravio ga iizliječio Alah? - A ona mu odgovori: - Dobro! – a zatim izvadi pisamce idade ga mladiću. I Ali-ib-Bekar uze pisamce i poljubi ga, pa ga otvori i pročita, a zatim ga dade Abu-l-Hasanu, te ovaj vidje da su u njemu napisani ovi stihovi:

Moj poslanik kazat će ti sve novosti,
A ono što će reći nek susret zamijeni.
Zaljubljenu u tebe strasno ostavio si,
I budne su neprestano oči njene.
I gledam da čvrsta budem u nesreći,
Al' stvor ne može izbjeć udarac sudbine.
Pa sretan nek si i dušu mi ne zaboravi,
O, kad bi vječno bio pred očima mojim!
Pogledaj kako si mršav postao i bolan sad,
I znaj kako mi je na tom putu.

I dalje: - Bez prstiju ti pismo napisah i bez jezika govorah s tobom. Ukratko rečeno, oči mi ne znaju za san, a misli mi srce ne napuštaju. I kao da cijeloga svoga vijeka nisam uživala u

zdravlju i da se s tugom nisam rastajala, i kao da nisam vidjela lijepih prizora ni u životu imala sretnih dana. Kao da sam stvorena od ljubavi i bolova i od tuge sazdana, moje boli se smjenjuju, a strast je moja sve veća. I moja je strast velika, i srce mi razapinje tuga, te po- stadoh onakva kao što ono reče pjesnik:

Duša mi je vezana sad, a misli razvezane,
Oči su mi budne uvijek, a tijelo umorno.
Strpljenje izdade, rastanak približi se,
I um se pomuti moj, a srce mi ukraše.

- I znaj da jadanja i jecaji neće ugasiti oganj iskušenja, ali se njima razonodi od tuge i muke patnik, namučen patnjom zbog rastanka. I tješit ću se ponavljajući riječ »zbliženje«, a kako su divne riječi iz pjesme:

Kad u ljubavi ne nalaziš ni oproštaja ni srdžbe
Kako da uživaš u pismu i poslanicama?

- I kad pročitah to pisamce - reče Abu-l-Hasan - ja se zabrinuh zbog riječi u njemu i smisao toga pisma pogodi me u ranjivo mjesto, - a zatim Ali-ibn-Bekar dade robinji pisamce s odgovorom, a kad ga ona uze, reče joj: - Isporuči svojoj gospođi moj pozdrav i obavijesti je o mojoj ljubavi i strasti; reci joj da mi je ljubav prodrla u meso i kosti, te mi je potreban netko koji bi me mogao spasiti i koji bi me mogao izbaviti iz ovih mreža. Nenaklonjena mi je sudba i njena nestalnost; ima li koga da mi pomogne i da me spasi iz ovih nedaća?

Rekavši to, on zaplaka, pa zaplaka i robinja zbog njegovih suza i oprosti se s njim, te ode, a Abu-l-Hasan iziđe s njom. I ona ode svojim putem, a Abu-l-Hasan se uputi u svoj dućan ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu) odobrenju, a kad nastade sto pedeset deveta noć, ona reče:

159. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Abu-l-Hasan oprostio s robinjom i da se uputio u svoj dućan, pa ga je otvorio i sjedio u njemu kao obi čno. A kad je sjeo na svoje mjesto, on osjeti da mu se srce steže i da mu je teško na duši, te nije znao što da radi. I ostatak dana i večeri proveo je u razmišljanju, a sutradan ode Ali-i'bn-Bekaru i sjedio je pored njega dok ljudi ne, odoše, a onda zapita Ali-ibn-Bekara kako mu je, a ovaj mu se poče tužiti na ljubav i strast koja ga je svega obuzela, i na uzbuđenje, te izgovori pjesnikove riječi:

I prije mene su od ljubavnih muka jecali,
I živ i mrtav rastanka su se bojali.
Ali ipak ono što mi se u srcu krije
Ne vidjeh ja nit' čuh u vijeku svome.

I Abu-l-Hasan uzviknu: - Nisam ni vidio ni čuo da ima nekog koji bi ti bio sličan u ljubavi! Kako možeš biti tako uzbuđen i malaksao pri kretanju kad si se oduševio draganom koja ti odgovara? Šta li će tek 'biti ako zavoliš djevojku koja se ne slaže s tobom, pa te ona vara i to se otkrije?

- I moje riječi svidješe se Ali-ibn-Bekaru - reče Abu-l-Hasan - i on povjerova u njih i zahvali mi se. A ja sam imao jednog prijatelja koji bješe obaviješten o mome i Ali-ibn-Bekarovu slučaju, i on je znao da smo zajedno i nitko osim njega nije znao šta se događa među nama. On mi je dolazio i raspitivao se o Ali-ibn-Bekarovu zdravlju, a nešto malo kasnije zapita me o djevojci, i ja ga prevarih i rekoh mu: - Ona ga je pozvala k sebi i među njima je bilo ono od čega nema krupnijeg, i to je posljednja stvar koju sam dočuo o njima. A za sebe sam smislio jednu stvar i plan koji hoću da ti izložim. - A kakav je to plan? - zapita taj Abu-l-Hasanov prijatelj, i Abu-l-Hasan mu odgovori: - Znaj, o, brate, da je poznato da ja obavljam mnoge poslove između muškaraca i žena, te se bojim, o, brate, da se njihova stvar ne otkrije, pa da zbog toga ne propadnem i da mi ne zaplijene imovinu, i da tako ne padne ljaga na moju čast i na čast moje obitelji. Ja mislim da treba da prikupim novaca, pa da se spremim i da odem u grad Basru, i da

tamo živim dok ne vidim šta će biti s njima, a da nitko ne zna za mene. Ljubav ih je obuzela oboje, te su se počeli dopisivati. Stvar je u tome što oni šalju jedno drugome jednu robinju koja čuva njihove tajne, ali se bojim da joj to ne dodija i da kome ne oda njihovu tajnu, a onda bi se to pročulo, te bi me to moglo stajati glave i biti uzrok moje propasti, i ne bih se mogao opravdati pred ljudima.

A prijatelj mu odgovori: - Ispričao si mi kako je opasna ta stvar koje se boji razuman i iskusan čovjek. Neka te izbavi Alah od onoga zla kojeg se bojiš i od kojeg strepiš, i neka te spasi od posljedica onoga od čega strahuješ! A tvoj plan je dobar.

I Abu-l-Hasan ode kući, pa poče sređivati svoje poslove, a zatim ode, uputivši se u Basru. A nakon tri dana njegov prijatelj dođe da ga obiđe, ali ga ne nađe, te zapita o njemu njegove susjede, a oni mu rekoše: - Otišao je u Basru prije tri dana, jer ima nekih poslova s tamošnjim trgovcima. Otputovao je da traži dug od svojih dužnika i uskoro će se vratiti.

I onaj čovjek se zbuni i nije znao kuda da krene, te uzviknu: - O, samo da se nisam rastao s Abu-l-Hasanom! - Potom smisli način da dospije do Ali-ibn-Bekara, a kad dođe do njegove kuće, reče jednom sluzi: - Zamoli svoga gospodara da mi dopusti da uđem i isporuči mu moj pozdrav. - I sluga uđe, pa izvijesti svoga gospodara o tom čovjeku, a potom se vrati i pusti ga da ode Ali-ibn-Bekaru. I taj čovjek uđe i vidje Ali-ibn-Bekara kako leži na jastucima. On ga pozdravi, a Ali-ibn-Bekar mu odgovori na pozdrav i reče: - Dobro došao! - a zatim se taj mladić ispriča Ali-ibn-Bekaru što mu nije dolazio za sve to vrijeme i reče: - O, gospodaru, ja sam u prijateljstvu s Abu-l-Hasanom i povjeravao sam mu svoje tajne, a ni za trenutak se nisam rastajao s njim, ali sam se odvojio od njega na tri dana zbog nekih poslova s nekolicinom svojih drugova, pa sam zatim otišao Abu-l-Hasanu i vidio da mu je radnja zatvorena, i onda zapitah o njemu njegove susjede, a oni mi rekoše da je otišao u Basru. Ne znam ima li kojeg boljeg prijatelja od tebe; Alaha radi, reci mi šta je s njim?

Ali-ibn-Bekar problijedi kad je čuo te mladićeve riječi, i uzbudi se i uzviknu: - Do danas nisam ništa čuo o njegovu putovanju, a ako je tako kao što mi ti kažeš, mene čekaju teškoće! -1 on izgovori:

Oplakivah radosti koje sam propustio,
I dragi ne bjehu kud koji, već na okupu.
Danas me odvoji od njih sudba surova,
I sad ja suze lijem oplakujući drage.

A potom Ali-ibn-Bekar obori glavu, razmišljajući, a malo zatim podigne glavu i reče jednome svome sluzi: - Otiđi u kuću Abu-l-Hasana i zapitaj da li je ovdje ili je otputovao, pa ako ti kažu: - Otputovao je! - zapitaj na koju je stranu otišao.

I sluga ode i ne bi ga za kratko vrijeme, a zatim dođe i reče svome gospodaru: - Kad zapitah o Abu-l-Hasanu, njegovi rođaci mi rekoše da je otputovao u Basru, ali tamo nađoh jednu robinju koja je stajala kraj vrata, i ona me je prepoznala kad me je ugledala, a ja nju nisam prepoznao. Ona me zapita: - Jesi li ti sluga Ali-ibn-Bekara?

I ja joj odgovorih: - Jesam - a ona mi reče: - Donijela sam za nj poslanicu od čovjeka koji mu je najdraži. - I ona je došla sa mnom, i eno je gdje stoji pred vratima. - Uvedi je! - reče Ali-ibn-Bekar, te sluga iziđe i dovede djevojku, a onaj čovjek što bješe kod Ali-ibn-Bekara pogleda u djevojku i nađe da je lijepa. I robinja priđe Ali-ibn-Bekaru, pa ga pozdravi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto šezdeset noći, ona reče:

160. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je robinja ušla i da je prišla Ali-ibn-Bekaru, pa ga je pozdravila i počela o nečemu tiho govoriti, a on se za sve vrijeme razgovora zaklinjao i uvjeravao je da nije rekao to, a zatim se robinja oprosti s njim i ode. A onaj čovjek, Abu-l-Hasanov prijatelj, bješe zlatar, i kad robinja ode, on nađe vremena za razgovor i reče Ali-ibn-Bekaru: - Sigurno je i nema sumnje da te traže u kalifovu dvoru i da ima nešto između tebe i nje.

- A tko te je obavijestio o tome? - zapita Ali-ibn-Bekar, a mladić odgovori: - Ja znam tu djevojku, ona je robinja Šamse-an-Nahar. Jednom davno ona mi je donijela jedno pismo, a u

njemu je pisalo da Šamsa-an-Nahar želi bisernu ogrlicu, te sam joj poslao jednu skupu ogrlicu.

Ali-ibn-Bekar se toliko uzbudio kad je čuo te riječi da se pobojao da ne izgubi glavu, ali se potom pribra i zapita: - O, brate, Alaha radi, molim te da mi kažeš otkud je znaš? - Okani se pitanja - odgovori mu zlatar, ali Ali-ibn- -Bekar uzviknu: - Neću te ostaviti dok mi ne kažeš istinu! - Reći ću ti je - reče trgovac - da te ne bi obuzela sumnja i da te ne bi morila tuga zbog mojih riječi. Neću kriti tajne od tebe i kazat ću ti cijelu istinu o svemu, ali pod uvjetom da mi i ti kažeš šta je s tobom i zašto si bolestan.

I Ali-ibn-Bekar mu ispriča sve o sebi, pa doda: - Alaha mi, o, brate, ja krijem svoju stvar od drugih samo stoga što strepim, jer jedni ljudi otkrivaju tajne drugih.

Nato zlatar reče Ali-ibn-Bekaru: - Htio sam se sastati s tobom samo zato što te volim i što sam uvijek ljubomoran na tebe. Zao mi je tvoga srca koje podnosi muke zbog rastanka, i možda ću biti tvoj prijatelj, umjesto moga prijatelja Abu-l-Hasana, dok je on odsutan. Umiri svoju dušu, dakle, i rashladi oči!

I Ali-ibn-Bekar mu se zahvali na tome, pa izgovori ova dva dvostiha:

Kad bih rekao da sam čvrst poslije rastanka s njim,
Odale bi tu laž moju kuknjava moja i suze.

I kako da sakrijem suze što mi teku
Niz obraze upale zbog rastanka s dragim?

I on je šutio neko vrijeme, a zatim zapita zlatara: - Znaš li što mi je kazala robinja tihim glasom? - Alaha mi, ne znam, o, gospodaru - odgovori zlatar, a Ali-ibn-Bekar mu reče: - Ona tvrdi da sam ja savjetovao Abu-l-Hasanu da ode u Basru i da sam se poslužio tim lukavstvom da bih prekinuo dopisivanje i prisnost s njom. Kleo sam joj se da tako nije bilo, ali mi ona nije povjerovala i otišla je svojoj gospođi sumnjajući i dalje, jer se povodila za mišljenjem Abu-l-Hasana i vjerovala mu. - Oh, brate - odgovori zlatar - vidio sam to po robinjinu stanju i dosjećao sam se, ali, ako zaželi veliki Alah, ja ću ti pomoći u onome što hoćeš. - A tko meni može pomoći - uzviknu mladić - i šta ćeš učiniti s njom kad bježi kao zvijer po pustinji? - Alaha mi - reče zlatar - ja ću se pobrinuti da učinim sve kako bih ti pomogao i smislio kako da dospi- jem do nje, bez štete i ne otkrivajući tu stvar. - A zatim on zamoli za odobrenje da ode, i Ali-ibn-Bekar mu reče: - O, brate, treba da čuvaš tajnu. - I on ga pogleda i zaplaka, a zlatar se oprosti s njim i o d e . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset prva noć, ona reče:

161. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se zlatar oprostio s mladićem i da je otišao, ne znajući kako da pomogne Ali-ibn-Bekaru. I on je išao tako, razmišljajući o svome poslu, kad odjednom ugleda jedno bačeno pisamce na putu. On ga uze, pa pogleda adresu i pročita ga, i vidje da u njemu piše: »Od mlađeg zaljubljenog starijem voljenom«, pa otvori pisamce i vidje da su u njemu ispisana ova dva stiha:

Dođe poslanik meni, ljubavlju mameć' me tvojom,
Ja mišljah: -Najprije će biti da se to vara on.

I radostan ne bijah ja, već još tužniji,
Jer znao sam da moj glasnik razuma nema.

A zatim: - Znaj, o, gospodaru, da mi nije poznato zašto si prekinuo dopisivanje sa mnom, i ako si time pokazao svoju surovost, ja ću je dočekati vjernošću, a ako je tebe napustila ljubav, ja ću čuvati svoju ljubav, bez obzira na našu udaljenost. Ja sam s tobom onakva kao što reče pjesnik:

Gordi se - podnijet ću, budi okrutan - trpjet ću, uznosi se pognut ću se;
Određuj - primit ću, govori - čut ću, naređuj - rob sam.

I dok je on čitao pisamce, odjednom mu priđe robinja, osvrćući se desno i lijevo, i ona ugleda pisamce u zlatarevim rukama, te uzviknu: - O, gospodaru, ja sam ispustila to pisamce - ali

joj on ništa ne odgovori, već ode, a robinja je išla za njim dok nije došao do svoje kuće. I on uđe u kuću, a robinja uđe za njim i reče: - O, gospodaru, daj mi to pisamce i vrati mi ga - ispalo mi je. - O, dobra djevojko - reče zlatar, okrenuvši se njoj - ne boj se i ne tuguj. Ta Alah je zaštitnik i rado štiti. I spričaj mi u čemu je stvar; ja doista znam čuvati tajne, ali ću te zakleti da od mene ne sakriješ ništa o svojoj gospođi. Možda će mi Alah pomoći da zadovoljim njene potrebe i da olakšam ono što je teško, služeći se svojom rukom.

I kad je čula njegove riječi, djevojka reče: - O, gospodaru, neće propasti tajna koju ti čuvaš, niti će se završiti neuspjehom posao kad se ti postaraš da ga obaviš. Znaj da me srce vuče k tebi, te ću ti odati svoju stvar, a ti mi daj pisamce. - I ona mu ispriča cijelu povijest, pa reče: - Alah mi je svjedok da je tako kao što kažem! - A zlatar uzviknu: - Imaš pravo, jer je meni poznata ta« stvar od samog početka. - I on joj ispriča povijest Ali-ibn-Bekara, i reče joj kako je saznao za njegove tajne misli, i ispripovjedi joj cijelu stvar od početka do kraja, a djevojka se obradova kad je to čula, i njih dvoje dogovoriše se da ona uzme pisamce i da ga preda Ali-ibn-Bekaru, a da zlataru kaže šta se sve dogodilo kad se bude vratila.

I zlatar dade pisamce robinji, a ona ga uze i zapečati, kao što je bilo, pa reče: - Moja gospođa Šamsa-an-Nahar dala mi ga je zapečaćena, a kad ga Ali-ibn-Bekar pročita i kad mi preda odgovor, ja ću ti ga donijeti.

Potom se robinja oprosti s njim, pa ode Ali-ibn-Bekaru i nađe ga gdje je čeka. Ona mu dade pisamce, a on ga pročita, pa napiše odgovor i dade ga djevojci, i ona ga uzme i odnese zlataru. I zlatar uzme pismo, pa slomi pečat na njemu i pročita ga, i vidje da su u njemu ispisana ova dva dvostiha:

Poslanice koje naš glasnik uza se čuva
  Nestaše, i ljuti se glasnik naš na nas sada.

Pa izberite glasnika za me odana,
  Koji istinu voli i koji za laž ne zna.

A poslije toga: - Ja nisam prevario niti sam upropastio onoga koji ima povjerenje u mene, nisam bio surov niti sam prestao da budem vjeran, nisam pogazio sporazum ni prestajao voljeti. Nisam se rastajao s tugom, a poslije rastanka ostala mi je samo smrt, i ništa ne znam o onome o čemu mi govorite, i volim samo ono što i vi volite. Kunem se onim koji zna tajnu i ono što je skriveno, da težim samo za sastankom s dragim, i moje je da krijem tajnu čak i onda kad se razbolim od boli. Eto kako mi je, i to je kraj.

Zlatar gorko zaplaka kad je pročitao to pisamce i kad je vidio šta u njemu piše, a robinja mu reče: - Ne izlazi odavde dok se ne vratim; Ali-ibn-Bekar je posumnjao u mene, ali mu se to može oprostiti. A ja ću se poslužiti kakvim bilo lukavstvom da sastavim tebe i svoju gospođu. Kad sam otišla, ona je ležala u postelji, i ona čeka da joj donesem odgovor.

Potom robinja ode svojoj gospođi, a zlatar provede noć uzburkana srca. A kad nastade jutro, on očita jutarnju molitvu, pa sjedne, i sjedio je tako čekajući robinju, i odjednom vidje kako se ona približuje sva radosna, i kako ulazi u njegovu kuću. - Ima li šta novo, o, djevojko? - zapita je zlatar, a ona mu reče: - Iz tvoje kuće otišla sam svojoj gospođi i dala joj ono pisamce koje je napisao Ali-ibn-Bekar, a moja gospođa je pročitala pisamce i vidjela šta u njemu piše, pa se tako zbunila da nije znala šta da misli, a ja sam joj rekla: - O, gospođo, ne boj se da će se pokvariti ono što je među nama zbog toga što je Abu-l-Hasan odsutan. Našla sam jednog čovjeka koji će ga zamijeniti, a on je bolji i ima viši položaj i podesniji je za skrivanje tajne. - I ispričala sam joj šta ti se dogodilo s Abu-l-Hasanom i kako si se dodvorio njemu i Ali-ibn-Bekaru, i kako mi je ispalo ono pisamce, pa si ti naišao na njega, a ispričala sam joj i šta smo odlučili nas dvoje.

I zlatar se veoma začudi tome, a robinja mu reče: - Moja te gospođa želi čuti, ne bi li joj ti potvrdio za što ste se zarekli vi i Ali-ibn-Bekar. Spremi se, dakle, da ovoga časa odeš njoj sa mnom.

Kad je čuo te robinjine riječi, zlatar vidje da će to biti veoma opasno i da nije moguće latiti se tako krupnog posla i početi ga iznenada, te reče robinji:

- O, sestrice, ja sam jednostavan čovjek i nisam onakav kakav je Abu-l-Hasan, jer je Abu-l-Hasan imao visok položaj i 'bio je slavan i ugledan, i imao je pristup u kalifov dvor, gdje se traži njegova roba; a što se tiče mene, Abu-l-Hasan mi je to pričao, a ja sam drhtao od te njegove priče.

A ako tvoja gospođa želi porazgovarati sa mnom, to ne smije biti u kalifovu dvoru, već daleko od boravišta gospodara pravovjernih. Razum mi ne dopušta da učinim ono što mi ti kažeš.

I on ne htjede poći s njom, ali robinja mu dade riječ da mu ne prijeti nikakva opasnost i reče: - Ne boj se i ne strahuj od nevolje! - I onda se on odluči da pođe s njom, ali mu zaklecaše koljena i zadrhtaše ruke, te uzviknu:

- Ne dao Alah da pođem s tobom, ja nemam snage za to! - A na to mu robinja reče: - Umiri svoje srce! Ako ti je teško otići u kalifov dvor i ako ne možeš poći sa mnom, ja ću primorati nju da dođe k tebi. Ne miči se s mjesta, dakle, dok ja ne dođem s njom.

Potom robinja ode i ne bi je neko vrijeme, ali se uskoro vrati zlataru i reče mu: - Pazi da u tvojoj kući ne bude nijednog sluge ni robinje. - A on joj odgovori: - Nemam nikoga u kući osim crne robinje, koja je stara i koja me dvori.

I robinja ustade, pa zatvori vrata koja su vodila iz zlatareve u sluškinjinu sobu, i zlatareve sluge posla nekud iz kuće, a potom ode, pa se vrati, i s njom bješe jedna djevojka. Ona uvede djevojku u zlatarevu kuću, a kuća zamirisa od mirisa, i zlatar skoči na noge kad ju je ugledao, pa joj prinese klupicu s jastukom, te djevojka sjedne, a on sjedne prema njoj. I djevojka je sjedila neko vrijeme ne progovorivši ništa, dok se nije odmorila, a zatim otkri lice, i zlataru se učini da mu je sunce granulo u kući. I ona zapita svoju robinju: - Je li to taj čovjek o kojem si mi govorila? - Jeste - odgovori robinja, a djevojka se okrene zlataru, pa ga zapita: - Kako živiš? - Lijepo, moleći se za tvoj život i za život gospodara pravovjernih - odgovori on, a Šamsa-an-Nahar prozbori:

- Primorao si nas da ti dođemo i da te obavijestimo o tajnama koje imamo.

- Zatim ga ona zapita o njegovim rođacima i o njegovoj obitelji, a on joj povjeri sve o svome životu i reče: - Imam još jednu kuću, osim ove kuće, a odredio sam je za sastanke s prijateljima i braćom, i u njoj nemam nikoga od svojih osim ove sluškinje, o kojoj sam govorio tvojoj robinji.

Potom se Šamsa-an-Nahar poče raspitivati kako je saznao za početak cijele povijesti i o slučaju Abu-l-Hasana i zašto je on otputovao, a zlatar joj ispriča šta je palo na um Abu-l-Hasanu i šta ga je navelo da otputuje, te Samsa-an- -Nahar poče uzdisati zbog rastanka s Abu-l-Hasanom i reče: - O, nikogoviću, znaj da su ljudske duše slične u strastima i da jedni ljudi vrijede koliko i drugi.

Ne može se izvršiti neko djelo bez riječi, ne može se postići cilj bez muke, a na odmor se stječe pravo tek poslije teškog rada ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset druga noć, ona reče:

162. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Šamsa-an-Nahar rekla zla-taru: - Na odmor se stječe pravo tek poslije teškog rada, a uspjeh može postići samo plemenit čovjek. Sada sam te uputila u našu stvar, pa je u tvojoj vlasti da nas odaš, ali nema veće plemenitosti nego što je tvoja. Ti znaš da ova robinja čuva moju tajnu i da ona stoga zauzima važno mjesto kod mene. Ja sam je izabrala za važne poslove, pa neka za tebe ne bude nitko viši od nje. Obavijesti je o svojim poslovima i budi spokojan: ne prijeti ti nikakva opasnost od onoga čega se bojiš zbog nas, i nema mjesta gdje bi se mogao zatvoriti a da te ona ne pronađe. Ona će ti početi dolaziti i donosit će ti od mene vijesti za Ali-ibn-Bekara, a ti ćeš biti posrednik za prenošenje vijesti između nas.

Potom Šamsa-an-Nahar ustane (a jedva je mogla ustati), a zlatar je išao pred njom dok ona nije stigla do vrata ispred njegove kuće, i onda se vrati te sjedne na svoje mjesto, pošto se nagledao njene ljepote koja ga je svega zanijela i čuo njene riječi od kojih mu se pomutio um a njena ga obrazovanost i otmjenost zaprepastile. I on je sjedio, razmišljajući o djevojčinim svojstvima dok mu se nije smirila duša, a onda zatraži hrane, pa se najede, ne bi li održao dušu u tijelu, a zatim obuče drugo odijelo, iziđe iz kuće i uputi se mladiću Ali- -ibn-Bekaru. Zakuca na vrata, te sluge ubrzo iziđoše da ga dočekaju, pa su išli pred njim dok ga ne odvedoše svome gospodaru, koga zlatar zateče u postelji.

A kad ga je ugledao, Alija mu reče: - Primorao si me da te čekam i dodao si nove brige mojoj brizi. - Zatim odasla sluge i naredi im da zatvore vrata, pa reče zlataru: - Alaha mi, o, brate, ja nisam oka sklopio od onoga dana kad sam se rastao s tobom. Robinja mi je jučer dolazila s pismom od svoje gospođe Šamse-an-Nahar. - I Ali-ibn-Bekar mu ispriča što mu se dogodilo s robinjom i uzviknu:- Alaha mi, ja sam se toliko zbunio da ne znam šta da radim, i nemam više

strpljenja! A Abu-l-Hasan mi je bio prijatelj, jer je on poznavao robinju.

Zlatar se nasmije kad je čuo njegove riječi, te ga Ali-ibn-Bekar zapita: - Kako se možeš smijati mojim riječima kad sam ti se obradovao i od tebe načinio branioca od svega što je nestalno? - I on poče uzdisati i plakati i izgovori ove stihove:

Nasmije se on plaču mome, kad me vidje,
    A da je podnio što ja podnijeh, i sam bi plak'o.
Na muke onog što voli sažalit će se
    Samo onaj koji, ko i on, tuguje i dugo pati.
Ljubav i tuga, i junak, i misao, i čežnja moja -
    Za milom što mi u kutima duše obitava.
U duši nastani mi se ona i izbacit' je ne mogoh
    Ni za čas, već mi je drago to njeno prebivanje.
I prijatelja drugog u zamjenu neću sada,
    I osim njega nikog ne voljeh ja.

Zlatar se rasplače zbog njegova plača kad je čuo te riječi i kad je shvatio te nanizane stihove, i on ispriča Ali-ibn-Bekaru što mu se dogodilo s robinjom i njenom gospođom od vremena kad ju je ostavio, i Ali-ibn-Bekar osluškivaše njegove riječi, a kad god bi čuo koju riječ, blijedu boju njegova lica zamijenila bi crvena, i tijelo mu je 'bivalo čas jače a čas slabije. A kad zlatar dođe do kraja priče, Ali-ibn-Bekar se zaplače i uzviknu:

- O, brate, ja ću propasti u svakom slučaju. O, kad bi moj suđeni čas bio blizu i kad bih se izbavio od toga! Ali te molim da mi učiniš ljubav - pomozi mi i umiruj me u svemu dok Alah ne odluči ono što će odlučiti: ja ti se neću protiviti ni jednom riječju. - Ništa ne može ugasiti tu vatru osim sastanka s onom koja te je zanijela - reče zlatar — ali to neće biti na tako opasnu mjestu, ne, već ćete se sastati kod mene, u onoj odaji u koju je dolazila robinja i njena gospođa. To je kuća koju je ona sama izabrala, i ja hoću da vas sastavim jedno s drugim, kako biste se mogli potužiti jedno drugom na ljubavne muke koje ste podnijeli. - O, gospodaru - odgovori Ali-ibn-Bekar - čini šta hoćeš, Alah će te nagraditi! Učini onako kako nađeš da je najbolje, i nemoj odugovlačiti, da ne umrem od ovih jada!

- I ja provedoh tu noć kod njega, zabavljajući ga pričama, dok ne svanu i dok ne nastade jutro - reče zlatar ...

-

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset treća noć, ona reče:

163. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar rekao: - I ja provedoh kod njega tu noć, zabavljajući ga pričama, dok ne svanu, a potom očitah jutarnju molitvu, pa iziđoh iz njegove kuće i uputih se svojoj. I tek što malo posje- dih, a dođe mi robinja, pa me pozdravi, i ja joj odgovorih na pozdrav i ispričah joj šta mi se dogodilo s Ali-ib-Bekarom. - Znaj - reče ona - da je kalif otputovao i da u našoj kući nema nikoga. Bit će nam bolje u njoj i bit ćemo bolje skriveni. - Pravo veliš, ali ipak ta kuća nije takva kao što je ova. Moja kuća je podesnija za nas i u njoj ćemo se bolje sakriti - rekoh ja, a robinja mi odgovori: - Tvoje mišljenje je tačno mišljenje! Otići ću svojoj gospođi da joj saopćim ono što si mi ispričao i da joj izložim to što mi kažeš.

I ona ustane, pa ode, a kad je došla svojoj gospođi, ponovi joj cio razgovor, pa se vrati i reče mi: - Ispalo je onako kako si ti rekao; pripremi odaju za nas, dakle, i čekaj nas. - Potom izvuče iz njedara jednu kesu s dinarima i reče: - Uzmi ovu kesu, pa troši iz nje za sve što ustreba za ovu priliku. - I ja se zakleh da neću uzeti nimalo novaca, te robinja uze kesu, pa se vrati svojoj gospođi i reče joj: - O, gospođo, on nije uzeo novac, već mi ga je dao - a gospođa joj odgovori: - Ne mari ništa!

- A poslije robinjina odlaska - reče zlatar - ja ustadoh, pa odoh u svoju drugu kuću i prevezoh tamo sve potrebne stvari i raskošne ćilime, i prenijeh u tu kuću porculansko, stakleno, srebrno i zlatno posuđe. Pripremih sve što je bilo potrebno za jelo i piće, a kad robinja dođe i vidje šta sam učinio, svidje joj se to, te mi reče da dovedem Ali-ibn-Bekara. - Njega nitko neće dovesti osim tebe - rekoh joj - te ona ode i dovede ga u ne može biti boljem stanju, i njegova

krasota bješe u punom sjaju. I ja ga dočekah riječima: - Dobro došao! - pričao je dalje zlatar - pa ga posadih na jednu zgodnu klupicu, stavih preda nj malo mirisavih trava u porculanskim i biljurnim sudovima razne boje. A potom stavih preda nj stolić sa svakojakim jelima raznih vrsta, od kojih je čovjeku lakše na duši, pa sjedoh da razgovaram s njim, ne bih li ga utješio. A robinja ode i nije je bilo do večeri, pa se vrati poslije sunčeva zalaska, i s njom bjehu Šamsa-an-Nahar i dvije sluškinje, i nitko više. I kad Šamsa-an-Na- har ugleda Ali-ibn-Bekara i kad Ali-ibn-Bekar ugleda nju, on skoči na noge i zagrli je, a i ona njega zagrli, pa oboje padoše na zemlju onesviješteni i ležahu tako oko jedan sat. A kad se osvijestiše, počeše se tužiti jedno drugom na svoje muke zbog rastanka, a potom su sjedili i razgovarali, izgovarajući jasne, blage i nježne riječi, pa uzeše malo mirisa. I potom mi počeše zahvaljivati za ono što bijah učinio, a ja ih zapitah: - Hoćete li da što pojedete? - Dobro! - odgovoriše mi, te im donijeh jela, pa su jeli dok se nisu zasitili, i onda opraše ruke. I poslije toga ja ih prevedoh u drugu odaju i donijeh im vina, te su pili i napili se i nagnuli se jedno prema drugom, i Šamsa-an-Nahar reče: - O, gospodaru, učini nam i ovu ljubav: donesi nam lutnju ili kakav bilo glazbeni instrument, ne bi li naša radost u ovom času bila potpuna. - To mi je na pameti i pred očima! - odgovorih ja, pa ustadoh i donijeh lutnju, a Šamsa-an-Nahar je uze i udesi žice, a potom stavi lutnju na koljena, pa vješto udari u nju, pobuđujući žalost u duši i zabavljajući tužnoga. A zatim izgovori ova dva dvostiha:

Ne spavah, baš kao da volim nesanicu,
I venem, ko boljka da je za me stvorena.

Teče niz obraz suza i peče ga ko vatra.
O, kad bih mogao znati da ću se sastati s njom!

I zatim poče tako pjevati stihove da nam se pomuti razum, i pjevaše zanosne pjesme s različitim napjevima, te kuća samo što se ne rasplaka od velikog oduševljenja - takva je čuda činila svojim pjevanjem. I mi ostasmo bez razuma i bez misli, a kad se dobro namjestismo i kad počesmo ispijati čaše, robinja zapjeva i izgovori ove stihove:

Obeća mi dragi da će doći, i učini to
Jedne noći koju ja za mnoge smatram.
O, da divne noći! Sudba nam je dade,
A oni što kude nisu znali za nju.
I dragi spavaše, stežuć* mi stas desnom,
Dok ga ja, radosna, grijah lijevom rukom.
I kad ga zagrlih, iz usta mu vino
Pih - kao med slatki iz košnice pune.

- I dok smo tako tonuli u more radosti - reče zlatar - odjednom dođe jedna mala sluškinja, sva uzdrhtala, pa nam reče: - O, gospođo, pomisli na to kako ćeš otići; neki ljudi su nas opkolili i pohvatali, ne znamo šta je uzrok tome.

Kad čuh to, ja se poplaših i ustadoh, kad odjednom čujem kako jedna robinja viče: - Snašla nas je nevolja! - I zemlja postade tijesna za mene, iako je prostrana, te pogledah na vrata, ali tamo ne nađoh puta. Priskočih vratima jednog od svojih susjeda, pa se sakrih tamo i vidjeh da su oni ljudi ušli u moju kuću i da je nastala velika buka. I ja onda pomislih da je vijest o nama doprla do kalifovih ušiju i da je on poslao starješinu straže da nas pohvata, pa da nas odvede njemu, te izgubih glavu i ostadoh tamo sjedeći do ponoći, a nikako ne mogah izići odande gdje 'bijah, i domaćin ustade, pa se uplaši kad osjeti da sam tu i obuze ga veliki strah zbog mene. On iziđe iz kuće i priđe mi, držeći u ruci isukani mač, pa me zapita: - Tko je to kod nas? - a ja mu odgovorih:

- Ja, tvoj susjed, zlatar - te me on prepozna, i vrati se, a potom donese svjetiljku pa mi priđe i reče: - O, brate, nije mi bilo lako ono što ti se dogodilo večeras. - O, brate - zapitah ga ja - reci mi tko je to bio u mojoj kući i tko je ušao u nju i razbio vrata? Ja sam pobjegao ovamo, te ne znam šta je bilo.

- I moj susjed odgovori: - To su kradljivci koji su se prikrali našim susjedima, pa su ubili nekog i pokupili njegov novac: oni su vidjeli kako si ti prenosio stvari i kako si ih donio u ovu kuću. Oni su došli i u tvoju kuću, pa su uzeli ono što si imao u njoj i pobili tvoje goste. - I ja i moj

susjed ustadosmo, pa odosmo u moju kuću - reče zlatar - i vidjesmo da je kuća prazna i da u njoj nije ostalo ništa. I ja se uzrujah i uzviknuh: - Sto se tiče stvari, ne marim što su nestale, pa čak i ako su nestale stvari koje sam pozajmio od svojih prijatelja. U tome nema zla - moji prijatelji će saznati da ja nisam kriv, jer je nestala i moja imovina, a kuća mi je opljačkana. A šta je s Ali-ibn-Bekarom i ljubimicom gospodara pravovjernih - bojim se da se ne sazna za njihovu stvar, pa da mi zbog toga ne propadne duša.

I ja se okrenuh svome susjedu, pa mu rekoh: - Ti si mi brat i susjed, pa ćeš prikriti moju sramotu - a šta ćeš mi posavjetovati da učinim? - Evo šta ću ti posavjetovati: - Čekaj! - reče taj čovjek. - Oni koji su ušli u tvoju kuću i uzeli tvoj novac poubijali su najbolje ljude iz odreda na kalifovu dvoru i ljude iz odreda starješine straže, te ih državni stražari traže po svim putevima. Možda će oni naići na njih, pa ćeš onda bez muke dobiti ono što hoćeš. - I kad ču to, zlatar se vrati u svoju drugu kuću, u kojoj je živio ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset četvrta noć, ona reče:

164. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar čuo te riječi i da se vratio u svoju kuću u kojoj je živio, i da je rekao u sebi: - Meni se dogodilo ono čega se bojao Abu-l-Hasan, a on je otputovao u Basru, dok sam ja pao u klopku.

I među ljudima se poče širiti vijest da mu je opljačkana kuća, te mu počeše dolaziti ljudi sa svih strana i iz svih mjesta, pa se jedni radovahu njegovu zlu, a drugi ga opravdavahu i sudjelovahu u njegovoj žalosti, a zlatar im se tužio da mu je toliko teško da ne može ništa ni jesti ni piti. I gle, jednom je on sjedio tako i tugovao, kadli mu odjednom dođe jedan od njegovih slugu, pa mu reče: - Pred vratima je neki čovjek koji te zove, a ja ga ne poznajem.

I zlatar iziđe, pa se pozdravi s došljakom i vidje da mu je taj čovjek nepoznat. - Htio bih razgovarati s tobom - reče taj čovjek, te ga zlatar uvede u kuću, pa ga zapita: - O čemu hoćeš razgovarati? - a čovjek mu odgovori: - Hajde sa mnom u tvoju drugu kuću. - A zar ti znaš za moju drugu kuću? - Meni je poznato sve što ti se dogodilo - odgovori došljak - a znam i nešto čime će ti Alah olakšati brigu.

I ja pomislih u sebi: - Poći ću s njim kud hoće! - Te tako pođosmo i dođosmo do kuće, a kad ugleda kuću, čovjek reče: - Tu nema ni kućnih vrata ni vratara, te se u kući ne može sjediti. Hajdemo na neko drugo mjesto. - I taj je čovjek išao s jednog mjesta na drugo, a ja sam išao za njim dok nije pala noć, i ni o čemu ga ne pitah. A on je svejednako išao, a ja s njim, dok ne dođosmo u jednu ravnicu, i čovjek mi reče: - Hajde za mnom! - pa ubrza korake, a ja požurih za njim hrabreći svoje srce, kako bih mogao ići.

Idući tako dođosmo do jedne rijeke, pa sjedosmo u čamac, i veslač zavesla i preveze nas na drugu obalu, a onda onaj čovjek iziđe iz čamca, pa i ja iziđoh za njim. On me uze za ruku, pa me je vodio jednom ulicom u koju nikad u životu nisam navraćao niti sam znao na kojoj je strani, a zatim se taj čovjek zaustavi pred vratima jedne kuće, pa je otvori i uđe vodeći me i zatvori vrata željeznim katancem. I provede me kroz prolaz, pa me odvede desetorici ljudi koji svi bjehu jedan kao i drugi, i to bjehu braća. I mi ih pozdravismo – pričao je zlatar - a oni nam rekoše da sjednemo, te sjedosmo, a ja već bijah mrtav umoran. Doniješe ružine vodice i poškropiše mi lice, pa mi dadoše da pijem vina, a potom mi doniješe hrane, i neki od onih ljudi jeli su sa mnom, te pomislih: da u toj hrani ima čega škodljivog, oni je ne bi jeli sa mnom. A kad opra- smo ruke, svatko se vrati na svoje mjesto, a oni ljudi me zapitaše:

- Poznaješ li nas? - Ne - odgovorih im - nikad vas nisam vidio u životu, pa čak nisam vidio ni onoga koji me je doveo vama, niti sam vidio ovo mjesto. - Ispričaj nam šta je bilo s tobom i nemoj ništa slagati - rekoše mi oni, a ja im odgovorih: - Znajte da sam živio u neobičnim prilikama i da je čudan moj slučaj. Da li vi znate što o meni? - Da, mi smo oni koji su prošle noći uzeli tvoje stvari, a odveli smo i tvoga prijatelja i onu koja je pjevala s njim - rekoše oni, a ja uzviknuh: - Neka vas Alah sačuva i zaštiti! Gdje je moj prijatelj i ona što je pjevala s njim? - I oni mi pokazaše rukom jednu stranu i rekoše: - Tamo su, ali se kunemo Alahom, o, brate, da nitko od nas ne zna za njihovu tajnu, osim tebe, a otkako smo ih doveli, mi ih nismo vidjeli do ovoga časa, niti smo ih pitali tko su, jer smo uočili njihovu veličinu i dostojanstvo. A evo ovaj čovjek nas je spriječio da ih pobijemo. Ispričaj nam, dakle, istinu o njima, a nemaš se čega bojati ni za sebe ni

za njih.

Kad čuh te riječi - reče zlatar - ja samo što nisam umro od straha i užasa, te im rekoh: - O, braćo, znajte da ćete samo vi biti velikodušni, ako velikodušnosti ikad nestane, a ako ja i znam neku tajnu, pa se bojim da se ona ne razglasi, vi ćete je čuvati u svojim grudima!

I počeh im govoriti u tom smislu, a potom vidjeh da je korisnije i bolje da požurim s pričanjem nego da što zatajim, te im počeh pričati o svemu što me je snašlo, dok ne dođoh do kraja priče. A kad čuše moju povijest, oni me zapitaše: - A da li je onaj mladić Ali-ibn-Bekar, i ona djevojka Samsa-an-Na- har? - I ja im odgovorih: - Jeste. - I njima to bi teško, te ustadoše, pa mi se ispričaše, a potom mi rekoše: - Nestao je jedan dio onoga što smo uzeli iz tvoje kuće, a ovo je ostalo. - I dadoše mi velik dio stvari i obvezaše se da ih vrate i donesu na isto mjesto, u moju kuću, i da mi vrate i ostale stvari, te mi se srce smiri, ali se kradljivci podijeliše u dva tabora, pa jedni bjehu uz mene, a drugi protiv mene.

Zatim iziđosmo iz te kuće, i eto šta je bilo sa mnom. A što se pak tiče Ali-ibn-Bekara i Samse-an-Nahar, oni zamalo što ne umriješe od velikoga straha. I ja priđoh Ali-ibn-Bekaru i Samsi-an-Nahar, pa se pozdravih s njima i rekoh im: - Kad bismo mogli saznati šta je bilo s robinjom i s dvjema sluškinjama! - A njih dvoje mi odgovoriše: - Mi ništa ne znamo o njima.

Tako smo išli dalje dok nismo stigli na ono mjesto gdje je bio čamac, pa nas smjestiše u čamac, i mi vidjesmo da je to onaj čamac kojim smo prešli preko rijeke. I veslač je veslao sve dotle dok nas nije prevezao na drugu obalu, pa nas izvedoše na zemlju, i mi ne stigosmo ni da sjednemo i da se odmorimo na obali, kad nas odasvud i sa svih strana opkoliše konjanici, kao orlovi.

I onda oni što bjehu s nama brzo skočiše, a čamac se vrati po njih, pa oni uđoše u nj, i veslač zaplovi s njima, te se tako nađoše nasred rijeke i odoše, a mi ostasmo na suhu, na riječnoj obali, i nismo mogli krenuti ni mirno stajati.

- Odakle ste? - zapitaše nas konjanici - a mi ostadosmo zbunjeni ne znajući što da im odgovorimo, i onda im ja rekoh - reče zlatar: - Oni koje ste vidjeli s nama - razbojnici su, i mi ih ne poznajemo, a mi smo pjevači. Oni su nas htjeli pohvatati i natjerati da im pjevamo, a mi smo ih se oslobodili zahvaljujući samo svojoj učtivosti i blagim riječima. Oni su nas maločas pustili, a s njima je bilo ono što ste vidjeli.

Konjanici pogledaše u Samsu-an-Nahar i u Ali-ibn-Bekara, pa mi rekoše:

- Nije istina to što kažeš, a ako govoriš istinu, reci nam tko ste, odakle ste, iz kojeg ste mjesta i u kojem dijelu grada živite. - I ja smišljah šta da im kažem - reče zlatar - kadli skoči Samsa-an-Nahar, pa priđe starješini konjanika i poče tiho razgovarati s njim, te on sjaha s konja i posadi na nj djevojku, pa uze uzdu i povede konja, a jedan drugi učini to isto s Ali-ibn-Bekarom, pa i sa mnom.

I zapovjednik konjanika nas dovede na jedno mjesto na obali rijeke, pa onda povika na nekom narječju, a iz pustare pođe k njemu jedna gomila ljudi, i oni doniješe dva čamca. I zapovjednik nam reče neka sjednemo u jedan od ta dva čamca, pa i sam sjedne s nama, dok njegovi ljudi sjedoše u drugi čamac, i tako su nas vozili sve dotle dok ne stigosmo do kalifova dvora (a mi ne bjesmo ni živi ni mrtvi od velikoga straha). I onda pođosmo, ne zastajući, dok ne dođosmo na jedno mjesto odakle smo mogli otići kući, i onda izidosmo na suho, pa pođosmo, a s nama bješe nekoliko konjanika, koji nas zabavljahu dok ne dođosmo do kuće. A kad uđosmo u kuću, s nama se oprostiše oni konjanici što bjehu s nama, pa odoše svojim putem, a što se tiče nas, mi uđosmo u kuću i nismo se micali iz nje jer nismo razlikovali jutro od večeri, i bili smo u takvu stanju sve dok ne nastade jutro.

A kad dođe kraj dana, Ali-ibn-Bekar se onesvijesti, te ga počeše oplakivati žene i muškarci, a on je ležao nepomičan. I priđoše mi neki od njegovih rođaka, pa me probudiše i rekoše mi: - Reci nam šta je to s našim sinom i šta znači ovo stanje u kojem se nalazi!

- O, ljudi - rekoh im - počujte što ću vam reći…

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset peta noć, ona reče:

165. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar rekao: - O, ljudi, počujte što ću vam reći, i nemojte mi učiniti nikakvo zlo! Pričekajte dok se ne osvijesti, pa će vam on sam ispričati svoju

povijest. - I otresoh se na njih i počeh ih plašiti da ću ih osramotiti, i dok mi tako razgovarasmo, Ali-ibn-Bekar se odjednom pomakne na postelji. I njegovi rođaci se obradovaše, i ljudi odoše (a oni koji mu bjehu bliski ne dadoše da odem i ja), i zatim mu poškropiše lice ružinom vodicom, te je on udahnuo zrak kad se osvijestio, a rođaci ga počeše pitati šta je to s njim i on im poče pričati, ali im nije mogao brzo odgovarati.

A zatim im dade znak da me puste da odem kući, te me tako pustiše, i ja izidoh, ne vjerujući da sam se spasio. Do kuće sam išao između dva čovjeka, i tako dođoh svojim rođacima, a oni udariše u kuknjavu kad vidješe kako izgledam i počeše se udarati po licu, ali im ja dadoh znak rukom: - Šutite! - te oni ušutješe, a ona dva čovjeka odoše svojim putem.

Tada se bacih u postelju, pa prespavah ostatak noći, a probudih se tek u zoru, a onda vidjeh da su se moji rođaci okupili oko mene. - Šta ti se to dogodilo i kakvo te je zlo snašlo? - zapitaše me, a ja im rekoh: - Donesite mi nešto da popijem! - I doniješe mi vina, i ja ga pih do mile volje, a zatim im rekoh: - Što je bilo - bilo je! - te oni odoše svojim putem. A ja se ispričah svojim prijateljima i zapitah ih da li mi je što vraćeno od onoga što mi je nestalo iz kuće, a oni mi odgovoriše: - Jedan dio je vraćen, a to je bilo ovako: došao je neki čovjek, pa je bacio stvari pored kućnih vrata, te ga nismo ni vidjeli.

I ja počeh tješiti svoju dušu i provedoh dva dana kod kuće, jer nisam imao snage da iziđem iz nje, a zatim se ohrabrih, pa pođoh i odoh u kupatilo, osjećajući velik umor, i srce mi bješe obuzeto mislima o Ali-ibn-Bekaru i o Šamsi-an-Nahar.

A o njima za to vrijeme nisam čuo ništa niti sam mogao nekako ući u Ali-ibn-Bekarovu kuću, a u svojoj kući nisam bio miran, jer sam se bojao. Zatim se pokajah pred velikim Alahom za ono što bijah učinio i zahvalih mu se što me je spasio, a poslije nekog vremena duša me navede da pođem na onu stranu i da se vratim poslije jednoga sata. I kad htjedoh poći, ugledah ženu kako stoji, i odjednom vidim da je to robinja Šamse-an-Nahar! Kad je prepoznali, ja pođoh brzim koracima, ali ona pođe za mnom, te me obuze strah zbog nje. I kad god bih je pogledao, obuzeo bi me strah, a robinja mi reče: - Pričekaj da ti nešto kažem! - Ali ja nisam obraćao pažnju na nju. I dođoh do džamije koja bješe na jednome mjestu gdje nije bilo ljudi, a onda mi djevojka reče: - Uđi u ovu džamiju, reći ću ti nešto! I ne boj se ničega! - I ona me poče preklinjati, te uđoh u džamiju, a ona uđe za mnom. Pošto očitah molitvu, priđoh djevojci, uzdišući, i zapitah je: - Šta ti je? - A ona me zapita šta je meni. Ispričah joj šta mi se sve dogodilo i rekoh joj šta je bilo s Ald-ibn-Bekarom, a potom je zapitah: - Kakve mi vijesti donosiš? - I ona reče:

- Kad sam vidjela kako su oni ljudi razbili vrata na tvojoj kući i ušli u nju, znaj da sam se poplašila i pobojala da ih je poslao kalif da uhvate mene i moju gospođu i da ćemo poginuti za koji čas. Pobjegla sam preko krova zajedno s onim dvjema dvorkinjama, pa smo skočile s jednog visokog mjesta i našle se pored nekih ljudi. Dobjegle smo k njima, a oni su nas poslali u dvor u ne može biti gorem stanju, a potom smo prikrile ono što je bilo i sjedile kao ne žeravici dok nije pala noć, i onda sam otvorila ona vrata na rijeci, pa sam pozvala onog veslača što nas je odvezao one noći i rekla mu: - Ne znamo šta je s našom gospođom; povezi me čamcem, htjela bih poći da je potražim na rijeci, možda ću što čuti o njoj. - I veslač me poveze čamcem i zaplovi sa mnom, te sam tako plovila dok nije nastala noć. I ugledah čamac koji je plovio k onim vratima, i u njemu bješe jedan čovjek koji je veslao, a s njim i neki drugi čovjek koji je stajao, a između njih ležala je neka žena. I taj je čovjek veslao dok nisu stigli do obale, a kad je ona žena izišla, ja se zagledah u nju i odjednom vidjeh da je to Samsa-an-Nahar. I priđoh joj, onako otupjela od radosti kad je ugledah, a prije toga bijah izgubila nadu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset šesta noć, ona reče:

166. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je robinja rekla zlataru: - Zbunih se od radosti, a prije toga bijah izgubila svaku nadu. A kad joj priđoh, onami naredi da onom čovjeku što ju je dovezao dam hiljadu dinara, i zatim je ponesosmo ja i one dvije dvorkinje i spremismo je u postelju. I ona provede tu noć onako uznemirena, a kad nastade jutro, ja ne dadoh robinjama i eunusima da uđu u njenu sobu niti da dopru do nje u toku cijeloga toga dana.

A sutradan se ona oporavi od onoga što joj se dogodilo, i ja vidjeh da izgleda kao djevojka koja je izišla iz groba. Poprskah joj lice ružinom vodicom, promijenili joj haljinu, oprah joj ruke i

noge, i dotle sam je dvorila dok je nisam prisilila da jede i popije malo vina, a ona nije imala volje ni za šta. A kad poče udisati zrak i kad je već bila na putu da se oporavi, ja je počeh koriti i rekoh joj: - O, gospođo, pogledaj se i sažali se na sebe! Vidjela si šta je bilo s nama i imala si dosta teškoća! Ta bila si na rubu groba!

- Alaha mi, dobra djevojko - reče mi nato ona - ja mislim da je smrt lakša od onoga što mi se dogodilo! Doista, mene bi ubili, u to nema sumnje.

Elem, kad su nas izveli iz zlatareve kuće, kradljivci su me zapitali i rekli su mi:

- Tko si ti? - a ja sam im odgovorila: - Ja sam robinja-pjevačica. - Potom zapitaše i Ali-ibn-Bekara tko je, i rekoše: - Tko si ti i šta si? - a on im odgovori: - Ja sam priprost čovjek. - I oni nas povedoše, te smo išli s njima dok nismo došli u njihovu kuću, i išli smo brzo, jer smo ih se bojali. I kad nam u svojoj kući rekoše da sjednemo, oni se zagledaše u mene i vidješe moje haljine, đerdane i dragocjenosti, te posumnjaše u mene i rekoše: - Doista takvih đer- dana nema nijedna pjevačica! Govori istinu i pravo nam reci: Sta si uradila?

- I ja im ništa ne odgovorih, a u duši rekoh: - Sad će me ubiti zbog ovih nakita i dragocjenosti! - I ja ne izustih ni jedne riječi, a oni se okrenuše Ali-ibn- -Bekaru, pa ga zapitaše: - A tko si ti i odakle si? Ne izgleda da si priprost čovjek. - Ali on im ne odgovori, te oboje počesmo kriti šta je bilo s nama i plakati. I Alah omekša srca kradljivaca, pa nas oni zapitaše: - Tko je vlasnik one kuće u kojoj ste bili? - Njen je vlasnik neki zlatar - rekosmo, a jedan kradljivac uzviknu: - Ja dobro znam i njega i njegovu kuću. On živi u drugoj svojoj kući, i ja uzimam na sebe da vam ga odmah dovedem. - I oni se dogovoriše da me drže samu na jednom mjestu, a Ali-ibn-Bekara na drugom, također samog, i rekoše nam: - Odmarajte se i ne bojte se da će tko saznati šta je bilo s vama; a od nas vam ne prijeti nikakva opasnost.

- Potom, onaj njihov drug ode zlataru - nastavi gospođa - i dovede ga, i zlatar im objasni šta je bilo s nama, te se tako sastasmo s njim. I jedan kradljivac dotjera čamac, pa nas ukrcaše u nj, i uputiše se s nama k drugoj obali, gdje nas izbaciše, a zatim odoše. - I dođoše konjanici iz noćne straže, pa nas zapitaše: - Tko ste vi? - I ja zapodjenuh razgovor sa starješinom konjanika i rekoh mu: - Ja sam Šamsa-an-Nahar, kalifova ljubimica. Napila sam se pa sam pošla jednoj svojoj poznanici, vezirovoj ženi, a naišli su razbojnici, pa su me uhvatili i odveli na ovo mjesto, i oni su udarili u bijeg kad su vas ugledali. I ja vas mpgu nagraditi. - I starješina konjanika me prepozna kad je čuo moje riječi, te sjaha s konja i posadi mene na konja, a to isto učini i s Ali-ibn-Beka- rom i zlatarom. I u srcu mi sada gori vatra zbog njih dvojice, a naročito zbog zlatara, Ali-ibn-Bekarova druga. Otiđi mu, pa mu isporuči moj pozdrav i zapitaj ga šta je s Ali-ibn-Bekarom.

- I ja zapodjenuh razgovor s njom i počeh je koriti zbog onoga što je učinila, i opominjah je i rekoh joj: - O, gospođo, boj se da se što tebi ne dogodi!

- Ali ona povika na mene i razljuti se zbog mojih riječi. A potom odoh od nje i dođoh tebi, ali te ne nađoh. Bojala sam se da odem Ali-ibn-Bekaru, pa sam stajala, vrebajući te, kako bih te mogla zapitati o njemu i saznati kako je. Molim te budi dobar - uzmi od mene koliko bilo novaca - ta ti si zacijelo uzajmio od svojih prijatelja one stvari koje su ti propale, te moraš dati naknadu ljudima za svaku njihovu stvar koja je nestala u tvojoj kući. - I ja joj odgovorih: - Slušam i pokoravam se, hajde! - reče zlatar - pa sam išao s njom dok nismo došli blizu moje kuće. - Počekaj me ovdje dok se ne vratim - reče djevojka ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset sedma noć, ona reče:

167. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla zlataru: - Počekaj me ovdje dok se ne vratim - pa je otišla, a potom se vratila, noseći novac. - I ona mi ga dade - nastavi zlatar - i zapita: - O, gospodaru, gdje se možemo sastati? - A ja joj odgovorih: - Poći ću i odmah ću se uputiti svojoj kući i podnijet ću radi tebe ono što je teško i smislit ću kako da dođeš do Ali-ibn-Bekara, jer do njega je sada teško dospjeti.

- Reci mi na koje mjesto da ti dođem - reče djevojka, a ja joj odgovorih:

- U moju kuću.

I potom se ona oprosti sa mnom, pa ode, a ja ponijeh novac i izbrojih ga kad ga donijeh kući, i vidjeh da je bilo pet hiljada dinara. Dadoh malo novaca svojim rođacima, a onima čije su stvari bile kod mene dadoh novac za njih, na ime naknade, a zatim ustadoh i povedoh svoje

sluge, pa se uputih onoj kući iz koje su nestale stvari. Dovedoh zidare, drvodjelje i građevinare, a oni mi sagradiše kuću tačno onakvu kakva je prije bila, te u nju uselih svoju robinju ; zaboravih ono što mi se dogodilo. I zatim pođoh i dođoh do Ali-ibn-Bekarove kuće, a kad stigoh do nje, priđoše mi Ibn-Bekarove sluge, pa mi rekoše: - Naš gospodar te traži i noću i danju, i obećava da će dati slobodu svakom onom tko te dovede njemu. I oni idu i traže te, ali ne znaju gdje si. Naš je gospodar ozdravio, i on je čas pri svijesti a čas se onesvješćuje, a kad dođe k sebi, sjeća se tebe i kaže: - Neka mi ga svakako dovedu na trenutak! - pa se opet one- svješćuje.

I ja mu odoh sa slugom - reče zlatar - i vidjeh da nije kadar govoriti.

I kad ga ugledah, sjedoh kraj njegova uzglavlja, a on otvori oči, i zaplače kad me je ugledao i uzviknu: - Zdravo da si! Dobro mi došao! - Ja ga pridržah i namjestih da sjedne i pritisnuh na svoje grudi, a on mi reče: - Znaj, o, brate, da do ovoga časa nisam sjeo otkako sam legao. Neka je hvala Alahu što sam te ugledao! - I ja ga pridržavah sve dotle - reče zlatar - dok nije stao na noge i dok ga ne natjerah da korakne nekoliko puta, i on promijeni odijelo i ispi neko piće, i sve to učini radi umirenja svoga srca. A kad ugledah na njemu znakove zdravlja, ja mu ispričah što je bilo s robinjom (a nitko me nije čuo), i potom mu rekoh: - Budi prisebniji i jači, ja znam šta ti je. - I on se osmjehnu, a ja mu rekoh: - Naći ćeš samo ono što će te obradovati i izliječiti.

Zatim Ali-ibn-Bekar naredi slugama da donesu jelo, a kad mu ga doniješe, naredi im da se raziđu, a meni reče: - O, vidiš li što me snašlo? - I ispriča mi se i zapita me kako mi je bilo za to vrijeme, a ja mu ispričah šta je bilo sa mnom, od početka do kraja. I Ali-ibn-Bekar se začudi tome, a zatim reče slugama: - Donesite mi to i to - te oni doniješe skupocjene prostirke i ćilime i ostale domaće stvari od zlata i srebra - više nego što mi je nestalo, i Ibn-Bekar mi dade te stvari, a ja ih poslah svojoj kući. Te noći ostadoh pored Ali- -ibn-Bekara, a kad zablista jutro, on mi reče: - Znaj da svemu mora doći kraj, a kraj ljubavi je smrt ili sjedinjavanje, dok sam ja bliže smrti. O, da sam umro prije no što se to dogodilo! Ta mi bismo se osramotili da Alah nije bio milostiv prema meni, i ja ne znam kako ću se izbaviti od onoga što me je snašlo. Da me nije strah od Alaha, ja bih zacijelo ubrzao svoju smrt, o, brate! jer ja sam ti kao ptica u kavezu, i duša će mi nesumnjivo propasti od tuge ali je njoij određeno vrijeme i utvrđen je njen suđeni čas. - I on poče plakati i jadikovati i izgovori ove stihove:

Dosta su od zaljubljenoga te suze što ih već proli,
Odagnala je tuga davno strpljenje svako.
Onaj što čuva tajne u duši prikupljaše ih,
Al' oko razvije sve ono što on sakupi.

A kad je završio te stihove, zlatar mu reče: - O, gospodaru, znaj da namjeravam otići kući; možda će doći robinja s vijestima. - U tome nema zla - reče Ali-ibn-Bekar; - samo idi i vrati mi se što prije, da mi ispričaš šta je bilo: ta vidiš u kakvom sam stanju. - I ja se oprostih s njim - reče zlatar - pa odoh kući, i ne stigoh ni da sjednem, a ona robinja dođe zadihana od plakanja. - Zašto plačeš? - zapitah je, a ona mi reče: - O, gospodaru, znaj da nas je zadesilo ono što nas je zadesilo i da se dogodilo ono čega smo se bojali. Kad sam jučer otišla od tebe, zatekla sam gospođu kako se ljuti na jednu od onih dvorkinja što su bile s nama one večeri, i ona naredi da isprebijaju tu djevojku, a djevojka se poplaši i pobježe; ona iziđe, a na nju naiđe jedan od onih koji su postavljeni da čuvaju stražu pred vratima, te je on uhvati i htjede je vratiti gospođi, ali mu ona nešto nagovijesti, i stražar bijaše ljubazan prema njoj i zapita je šta joj se to dogodilo, a djevojka mu ispriča šta se nama dogodilo. I vijest o tome doprla je do kalifovih ušiju, te je on naredio da se moja gospođa Šamsa-an-Nahar preveze u dvor sa svim onim što je njeno, i da se postavi dvadeset eunuha da je čuvaju; i ja se nisam vidjela s njom do ovoga časa niti sam joj kazala šta je uzrok tome, a naslućujem da je sve nastalo zbog onog slučaja. Pobojala sam se da se tebi štogod ne dogodi, te sam izgubila glavu, o, gospodaru, i ne znam šta da radim ni kako da se snađem u našem i njenom slučaju. Pored nje nema nikoga koji bi bolje čuvao tajnu i koji bi je lakše mogao sakriti nego ja ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade što šezdeset osma noć, ona reče:

168. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je robinja rekla zlataru: - Moja gospođa nema nikog bližeg od mene, niti ima koga koji 'bi bolje čuvao tajnu od mene. Pa hajde, gospodaru, otiđi što prije Ali-ibn-Bekaru, i ispričaj mu to, ne bi li i on bio spreman i oprezan. A kad se sazna za to, mi ćemo smisliti kako da spasimo svoje duše.

I to me baci u veliku brigu - reče zlatar - i smrknu mi se zbog djevojčinih riječi. I robinja se spremi da ode, a ja je zapitah: - Šta da radim, kad za to nemam vremena? - A robinja mi reče: - Treba da brzo odeš Ali-ibn-Bekaru, ako ti je prijatelj i ako hoćeš da se spasi. Treba da mu to što prije javiš i da to ne odgađaš, i da me onda o svemu obavijestiš.

Zatim se ona oprosti, pa iziđe, a kad je robinja otišla, ja ustadoh, pa iziđoh iz kuće za njom i uputih se Ali-ibn-Bekaru. Vidjeh ga kako tješi svoju dušu nadom da će se sjediniti s draganom i kako se zabavlja s onim što je neostvar- ljivo, a kad vidje da sam se brzo vratio, on uzviknu: - Vidim da si se vratio i da si došao ovoga časa! - Strpi se i prestani s odgađanjem i okani se svojih misli! Z'bilo se i dogodilo nešto zbog čega možeš izgubiti dušu i imovinu. - I on problijedi u licu kad je čuo te riječi, i uznemiri se i uzviknu: - O, brate, ispričaj mi šta se to dogodilo! - O, gospodaru - odgovorih mu - znaj da se dogodilo to i to i da ćeš bez sumnje poginuti ako ostaneš ovdje do kraja dana.

I Ali-ibn-Bekar se zbuni, i zamalo što mu se duša ne rastade s tijelom, a zatim uzviknu: - Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! - I zapita me: - Šta da radim, o, brate, i šta ti o tome misliš? - Evo šta ja mislim - odgovorih mu: - Ponesi novaca koliko možeš i povedi sluge u koje imaš povjerenja, pa hajdemo u druge zemlje prije no što se završi današnji dan. - Slušam i pokoravam se! - reče mi Ali-ibn-Bekar — a potom skoči onako zbunjen, ne znajući šta da radi, te je čas išao a čas padao. On uze ono što je mogao ponijeti, zamoli svoje rođake da mu oproste, ostavi im u amanet ono što mu bješe potrebno, pa povede tri natovarene deve, a zatim uzjaha svoga konja, te i ja učinih isto što je učinio on.

I mi krišom izidosmo preobučeni, pa pođosmo na put i putovasmo do kraja toga dana i cijelu noć, a kad dođe kraj noći, istovarismo svežnjeve, sapesmo deve i zaspasmo. I zamorenost se svali na nas i nagna nas da zaboravimo i na sebe same, i odjednom nas opkoliše kradljivci i oduzeše nam sve što smo imali. Kad nas sluge htjedoše obraniti, oni ih pobiše, a nas ostaviše na onom mjestu u ne može biti gorem stanju, pošto nam prije toga oduzeše imovinu. A mi smo ustali i išli dok nije nastalo jutro, i tako smo stigli do jednoga grada, a kad smo ušli u grad, odosmo u džamiju. U nju uđusmo goli, pa smo sjedili u jednom kutu džamije do kraja dana, a kad se spustila noć, prenoćili smo u njoj, bez jela i pića.

A ujutro, pošto očitasmo jutarnju molitvu, sjedosmo, kadli odjednom uđe neki čovjek i pozdravi nas. On očita molitvu, a zatim se okrene prema nama, pa nas zapita: - O, ljudi, da niste stranci? - Jesmo - rekosmo mu - i kradljivci su nas presreli na putu i svukli nas, te smo došli u ovaj grad, a ne znamo nikoga koji bi nam ukazao gostoprimstvo.

- Hoćete li da pođete sa mnom mojoj kući? - zapita nas onaj čovjek - reče zlatar - i ja onda rekoh Ali-ibn-Bekaru: - Hajdemo s njim; tako ćemo se spasiti dviju stvari: prvo, bojim se da tkogod ne uđe u ovu džamiju i da nas ne prepozna, te ćemo se obrukati, a drugo - mi smo stranci, pa za nas nema mjesta gdje bismo se mogli skloniti. - Čini šta hoćeš - odgovori mi Ali-ibn- -Bekar, a onaj čovjek nam i po drugi put reče: - O, nesretnici, poslušajte me i hajdete sa mnom u moju kuću! - I ja mu odgovorih: - Slušam i pokoravam se! - reče zlatar - i onaj čovjek nam dade nešto od svog odijela i obuče nas, ispričavajući nam se, i bio je ljubazan prema nama, te smo pošli s njim njegovoj kući.

Kad smo stigli, on zalupa na vrata, a iziđe jedan mali eunuh, pa nam otvori vrata, i onaj čovjek domaćin uđe, a mi uđosmo za njim. Potom on naredi da mu donesu zavežljaj u kojem bjehu odijela i turbani, i obuče nam dva odijela i dade nam dva turbana, a mi ih svezasmo oko glave pa sjedosmo. I odjednom dođe robinja s jelom, pa ga stavi pred nas i reče: - Jedite! - I mi malo jedosmo, a zatim ukloniše stol s jelom. Ostasmo kod tog čovjeka do noći, a onda Ali-ibn-Bekar poče uzdisati i reče: - Znaj, o, brate, da ću umrijeti bez sumnje, te hoću da ti nešto ostavim u amanet. A evo šta: kad vidiš da sam umro, otiđi mojoj majčici, pa joj reci to i kaži joj da dođe amo, kako bi mogla primati izjave saučešća u povodu moje smrti i kako bi se našla ovdje kad me budu kupali. I pouči je da bude čvrsta kad se bude rastala sa mnom.

I potom se onesvijesti, a kad je došao k sebi, začuje kako neka robinja pjeva u daljini i kako izgovara stihove, te poče pažljivo osluškivati njen glas, a sam bješe čas u nesvjestici a čas je

dolazio svijesti, čas se smirio a čas plakao od tuge i bola zbog onoga što ga je zadesilo. I tako je čuo kako robinja koja je pjevala izgovara ove stihove:

Požuri se rastanak opet da rastavi nas,
    Poslije družbe i blizine i slaganja.
Rastavi nas nestalnost noći ovih;
    Kad bih mogao znati kad ćemo se sresti!
O, gorak je rastanak poslije zbliženja!
    Kad se samo zaljubljeni ne bi mučio.
Tuga zbog smrti - čas je samo, da prođe.
    A rastanak s dragima u srcu je vječno.
Kad bismo mogli dospjet' do rastanka,
    Osjetio bi on onda šta znači rastat' se.

Kad je čuo stihove koje je izgovorila robinja, Ali-ibn-Bekar jauknu i duša mu se rastade s tijelom. - I kad vidjeh da je umro, ja ga povjerih domaćinovu staranju i rekoh: - Znaj da ću otići u Bagdad da to javim njegovoj majci i njegovim najbližim prijateljima, kako bi došli da ga opreme. - I ja pođoh, pa kad stigoh u Bagdad, svratih u svoju kuću, promijenih odijelo, te odoh u Ali-ibn- - Bekarovu kuću. I njegove sluge mi priđoše kad me ugledaše, pa se počeše raspitivati o Ali-ibn-Bekaru, a ja ih zamolih da zatraže odobrenje da odem njegovoj majci. I ona mi dopusti da joj dođem, te joj odoh i pozdravih je i rekoh joj:

- Doista, Alah raspolaže dušama po svojoj volji, i kad on što odluči, od njegove odluke ne može se nikud pobjeći, i nije bilo duše koja je umrla na koji drugi način, a ne po Alahovoj volji, i suđeni čas dolazi onda kad je pisano da dođe.

Po tim riječima Ali-ibn-Bekarova majka pretpostavi da joj je sin umro, te zaplaka silnim plačem, a potom uzviknu: - Alaha radi, molim te da mi kažeš da li mi je preminuo sin! - I ja joj ne mogoh odgovoriti od plakanja i velike tuge, a kad me vidje u takvu stanju, Ali-ibn-Bekarova majka se zagrcnu od plakanja i pade onesviještena. A kad se osvijestila, ona me zapita: - Šta je bilo s mojim sinom? - te ja uzviknuh: - Neka te Alah nagradi velikom nagradom za nj! - pa joj ispričah šta je bilo s njim od početka do kraja. - Da li ti je što poručio? - zapita me njegova majka, a ja joj odgovorih: - Jeste - i rekoh joj kakvu mi je poruku dao. - Požuri se da ga opremiš - rekoh joj - i Ali-i'bn-Beka- rova majka se onesvijesti kad je čula moje riječi, a kad se osvijestila, prihvati se onoga što joj rekoh da čini.

Zatim odoh kući i išao sam putem razmišljajući o njegovoj divnoj mladosti, i dok sam tako išao, odjednom me neka žena uhvati za ruku ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto šezdeset deveta noć, ona reče:

169. NOĆ

- Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar rekao: - I odjednom me neka žena uhvati za ruku, i ja se zagledah u nju i vidim: to je robinja koju mi je slala Šamsa-an-Nahar, i nju bješe obuzela tuga. I mi prepoznasmo jedno drugo i plakasmo zajedno dok nismo došli do one kuće, i ja je zapitah: - Jesi li saznala šta je bilo s mladićem Ali-ibn-Bekarom? - Nisam, Alaha mi! - odgovori mi ona, te joj ispričah šta je sve bilo i kako je bilo, i oboje plakasmo za sve to vrijeme.

A potom je zapitah: - A kako je tvoja gospođa? - I ona mi odgovori: - Gospodar pravovjernih nije htio da čuje ono što se govorilo o njoj, jer je veoma voli, pa je njene postupke tumačio na najljepši način. I kalif joj je kazao: - Šamso-an-Nahar, ti si mi draga, te ću podnijeti to od tebe, usprkos tvojim - O, Šamso-an-Nahar ti si mi draga, te ću podnijeti to od tebe, uprkos tvojim dušmanima – I naredio da se za nju namjesti soba s pozlaćenim zidovima, i jedna divna odaja, te moja gospođa poslije toga poče živjeti kod njega najugodnijim životom, uživajući veliku kalifovu naklonost. I jednoga dana među danima desi se da je kalif sjeo da pije, kao obično, a njegove naložnice dođoše i stadoše pred njegovo lice, a on im reče da sjednu na svoja mjesta, dok je Šamsu-an-Nahar posadio pored sebe (a ona bješe izgubila strpljenje i njena patnja bješe još veća.) I kalif naredi jednoj robinji da pjeva, te robinja uze lutnju, udesi je i zglasi, pa udari u žice i izgovori ove stihove:

Pozivaše me često na ljubav, i slušah ga ja,
I suze strasti ispisaše na obrazu mome.
T kao đa suze očima kazuju sta osjećamo
Što skrivah ja, otkriše one, sakrivsi ono sto odati mogoh.
Pa kako da skrivam ljubav i da je tajim sada? —
Ta šta je sa mnom odat će neizmjerna strast moja.
Ugodna smrt mi je sada, kad dragih nema više.
Kad bih znao šta njima prija kad mene nema.

I kad je čula te stihove što ih je izgovorila robinja, Šamsa-an-Nahar nije se mogla održati, već je pala onesviještena. I kalif baci pehar, pa je privuče sebi i povika, a robinje zažagoriše, i gospodar pravovjernih poče okretati Šamsu-an-Nahar i njihati je, i odjednom vidje da je mrtva. - I gospodar pravovjernih se rastuži velikom tugom zbog njene smrti, te naredi da se razbiju svi sudovi koji bjehu u sobi, i ljutnje i glazbala za uveseljavanje, i kad Šamsa-an-Nahar umre on je stavi na svoja koljena i tako ostade pored nje do kraja noći. A kad svanu on je opremi i naredi da je okupaju, pa da je umotaju u pokrov i sahrane, i tugovao je za njom velikom tugom, ali nije zapitao šta je bilo s njom ni šta joj se dogodilo.

Potom robinja reče zlataru – Molim te, Alaha radi, da mi javiš u koji će dan sahraniti Ali-ibn-Bekara, kako bih i ja mogla prisustvovati njegovu pogrebu! – I on joj odgovori: - Što se tiče mene, naći ćeš me na kojem hoćeš mjestu, ali gdje ću ja naći tebe i tko može dospjeti do onoga mjesta gdje se ti nalaziš? – I robinja mu reče: - Kad je umrla Šamsa-an-Nahar, gospodar pravovjernih je dao slobodu svim njenim robinjama od dana njene smrti, pa i meni, te se sada nalazimo kraj njena groba, tu i tu. – I ja ustadoh – reče zlatar – pa odoh na grob Šamse-an-Nahar i posjetih ga, a potom odoh svojim putem, očekujući sahranu Ali-ibn-Bekara, dok naposljetku ne stiže pogrebna povorka. I Bagdađani iziđoše da ga sahrane, pa iziđoh i ja s njima, i vidjeh onu robinju među ženama, a ona bješe tužnija od svih. I u Bagdadu nije bilo veličanstvenijeg pogreba, i mi smo išli tiskajući se, dok nismo stigli do rake i dok ga nismo ukopali, na milost velikog Alaha, i ja neću prestati da pohađam njegov grob i grob Šamse-an-Nahar, i eto povijesti o onome što je bilo s njima, neka im se Alah smiluje oboma.

Ali ta povijest nije čudnija od povijesti o caru Šahramanu. - A kako je to bilo? - zapita car Šeherezadu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto sedamdeset noći, ona reče:

BILJEŠKE

1 Džin, nevidljivo duhovno biće, duh, demon (dobar ili zao). Zli duhovi češće se nazivaju ifritima ili maridima, ali je nemoguće postaviti tačnu granicu između tih kategorija duhova. Džinovi se spominju u Kuranu, te islam priznaje postojanje duhova, koje dijeli na »pravovjerne« i one koji su se »udaljili od vjere«. (Po islamskom vjerovanju, postoje tri vrste razumnih božjih stvorenja: insan, čovjek, koji je stvoren od zemlje; džin, nevidljivo duhovno biće, stvoreno od plamena; melik, anđeo, koji je stvoren od svjetla.)

2 Ifrit, zao demon, zao džin.

3 »... i u životu Josipovu«: - U tekstu se biblijski Josip, poznat po svojoj ljepoti, vrlo često spominje u arapskom obliku imena - Jusuf.

4 Avdes (ili: abdes, havdes), ritualno ispiranje lica, ruku do laktova i nogu do članaka, ispiranje usta i nosa i potiranje mokrom rukom po vratu, ušima i tjemenu glave, što je kod muslimana vjerski obavezno prije molitve.

5 Divany vijeće, skupština; carsko ili vezirsko vijeće. Na ovom mjestu znači »vijećanje« (sultanovih dvorjana), a na nekim drugim mjestima u »iooi noći« tom se riječju označava dvorana u kojoj se drže takva vijeća. Ponekad se javlja čak i u značenju »dvor«.

6 Rumi, Bizantinci; zemlja Ruma je Bizant.

7 »... jedan od preostalih iz plemena Ada« - Prema Kuranu, pleme Ad uništio je Alah zbog njegove nepokornosti proroku Hudu, koji je pripadao istom plemenu. Prema predaji, Aditi su se odlikovali veoma visokim rastom.

8 Kaf, planinski lanac koji, po učenju muslimanskih kozmografa, okružuje zemlju sa svih strana, te zbog toga često simbolizira kraj svijeta, iza kojega više ničega nema.

9 Zar, zavitak u kome su muslimanke zamotane i pokrivene izlazile na ulicu; gornji kraj zara navlači se na glavu sa stražnje strane i pričvršćuje vrpcom za čelo, a donji dio pada na leđa, tako da gotovo sasvim pokriva ženino tijelo. Za razliku od feredže, koja se kroji od čohe, zar se kroji od pamučne tkanine ili svile.

10 Rital, mjera za težinu: nešto više od pola kilograma.

11 Saban, osmi mjesec u muslimanskoj godini. Posljednjega dana šabana, dana kad se pojavljuje mlad mjesec, pobožni muslimani se trude da ugledaju mjesečev luk na nebu što je moguće ranije, jer od časa kad se pojavi mlad mjesec nastaje mjesec posta - Ramadan.

12 Salamonov pecat, biljka iz porodice ljiljana; pjesnik uspoređuje usta ljepotice sa cvijetom te biljke.

13 »... stas joj bješe sličan slovu alif.« - »Alif« je prvo slovo u arapskoj abecedi a ima oblik uspravne crte.

14 Abu-Novas> jedan od najpoznatijih arapskih pjesnika iz doba cvjetanja kalifata; pjesnik vina i ljubavi i oštar, mada pomalo i surov satiričar. Ubijen je oko 8 io. godine.

15 Kunžut, biljka iz porodice sezama; uzgaja se zbog toga što u njenim sjemenkama ima mnogo ulja.

16 Kalenderi, muslimanski monaški red čiji su članovi živjeli od milostinje. Nosili su mantije naročitog kroja i brijali glave i bradu.

17 Harun ar-Rašid> bagdadski kalif iz obitelji Abasida (764-809). Do prijestolja mu je pomogao njegov skrbnik Jahlja iz obitelji Barmakida, koga je postavio za velikog vezira. Unatoč mnogim pobunama u provinciji, zemlja je pod njegovom upravom veoma napredovala, zbog čega je vjerovatno i ušao u idealiziranom obliku u priče »1001 noć«.

18 Tabarija, antička Tiberijada, grad u Palestini na obali Genezaretskog jezera.

19 Dirhem, srebrni novac, u prvo vrijeme dvadeseti dio zlatnika (dinara). Pred kraj vladavine mameluka u Egiptu (u 15. stoljeću), vrijednost dirhema bila je veoma mala, te se za dinar, koji je sačuvao punu vrijednost, moglo dobiti nekoliko stotina dirhema.

20 Miskal, mjera za težinu: oko 4,5 grama; u nekim slučajevima spominje se i kao mjera za čistoću zlata: 1 miskal = 24 karata.

21 Izmirna, mirha, mirisna smola tropskih stabala.

22 Rakat, dio muslimanske molitve; sastoji se od niza tjelesnih pokreta i usklika kojima se izražava pobožnost i odanost Alahu.

23 Rastok, kozmetičko sredstvo za bojenje obrva u crno.

24 Mihrab, ovalno udubljenje u zidu džamije ili neke druge prostorije na strani okrenutoj prema Meki, gdje džamijski imam klanja rukovodeći grupnim klanjanjem.

25 Al-Kalub (Al-Kalubija), grad na deset kilometara sjeverno od Kaira. Putničke stanice Bilbis i as-Saidija, koje se dalje spominju, nalaze se na putu iz Kaira u Siriju. - Haleb (Alep, prema evropskom izgovoru) je važan grad u sjevernoj Siriji, dobro poznat iz povijesti križarskih ratova.

26 Fardžija, gornja odjeća, nalik na zubun, s drugim i širokim rukavima.

27 Tobas prema arapskim legendama naziv careva moćnog južnoarapskog plemena Himjarićana. U tom smislu valja razumjeti tu riječ i u Kuranu, mada je danas dokazano da je naslov himjaritskih careva bio »melik« i da je riječ »toba« iskvareni oblik imena jednog roda toga plemena.

28 Džamija Omejevih sinova (ili: »Omejidska džamija«) jedan je od najljepših spomenika muslimanske arhitekture. Sagradio ju je šesti kalif iz dinastije Omejida, Valid I (vladao od 705. do 715. god.).

29 Hins, Dijar-Bekr, Maridin, Mosul, gradovi u Siriji, na desnoj obali Tigra a na putu koji vodi iz Kaira u Damask. (Hims je antička Emsa.)

30 Kanun, malo mjesto u donjoj Siriji, sjeverno od Damaska, u kojem su se zadržavale karavane putnika.

31 Šurejh, znameniti poznavalec zakona iz prvih vremena islama. Umro je u početku 7. stoljeća.

82 Kasida, poduža pjesma rimovana na jednu rimu. Nikad nije kraća od 15 distiha, a može ih imati i preko 100. Po sadržaju, njome se obično netko pohvaljuje ili uzvisuje.

33 Malija, upravitelj gradske policije.

34 Ardeb, mjera za zapreminu: oko dva hektolitra.

35 Man, mjera za tekućine, otprilike jedna litra.

36 »... jer se moj najstariji brat zove al-Bakbuk...« - Imenima brijačeve braće označene su glavne osobine njihovih karaktera. »Al-Bakbuk« znači - brbljavac; »al--Hadar« - drekavac; i»Fakik« - pričalo; nadimak Al-Kuz-al-Asvani« (asunski krčg) pokazuje da su usta onoga kome je taj nadimak dan neprestano razjapljena kao u krčaga; »al-Fašar« znači - lažljivac a »Sakašik« - blebetalo. Ime samoga brijača -»as-Samit« - znači »šutljivac«.

37 Bošca, rubac ili platno u koje se nešto zamotava; ovdje: platno u koje je bila umotana tkanina.

38 Kantar, željezna sprava za mjerenje težine; ima dvije kuke: jednom se zakači ono što se mjeri, a druga se drži u ruci ili se zakači za motku i dva čovjeka sa dvije strane drže motku s teretom dok se mjeri. Između obje kuke je jezičac, od kojega je u stranu pružena šipka s naznačenim težinama.

30 Zindži, crnci koji žive na otoku Zanzibaru u istočnoj Africi. Ovaj je naziv često davan svim crncima uopće, pa se tako »zemlja Zindža« obično može razumjeti kao »zemlja crnaca«.

40 Tekrurke, robinje-muslimanke, rodom iz Tekrura (što je naziv za središnju i zapadnu Afriku).

41 Obitavalište mira, - »Grad mira« bio je službeni naziv koji je dan Bagdadu, a nalazimo ga, među ostalim, zapisana i na novcu abasidske dinastije (750-1285. god.).

42 »... sto sveznjeva svile«. - Svežnjevi koji su se tovarili na deve obično su bili teški po 120 kilograma. Za duža putovanja težina jednog svežnja smanjivala se na 100 kilograma.

43 »... ali mi nisu zabranili da se družim s njom«. - Muslimani odvajaju mušku djecu od ženske kad navrše deset do dvanaest godina. Kako su Arabljani, kao i stari Rimljani, smatrali da robovi nisu ljudi, njihove su se djevojčice mogle bez zapreke igrati s malim robovima.

44 Iako treći eunuh najavljuje da će ispričati svoju priču, njegove priče nema ni u jednom od dosad poznatih rukopisa »iooi noći«.

45 Emir, vođa, starešina. U doba vladavine mameluka u Egiptu, na koje se odnosi veći broj priča iz »iooi noći«, tako su se nazivali mnogi ljudi u dvorskoj službi, a riječ emir obično se tumači kao dvorjanin. Od »emir-al-bahr«, što znači: starješina na moru, najvjerojatnije je nastala riječ admiraL

46 Hind je Indija, a Sind je oblast u donjem toku rijeke Inda, koju su Arabljani osvojili 711. godine. Jemen i Hedžas su oblasti na koje se dijeli Zapadna Arabija. U Hedžasu se nalazi muslimanski sveti grad Meka. Dijar-Bekr je oblast i grad na desnoj obali Tigra, a »Zemlja Crnaca« je Sudan. - Sejhun i Džejhun su arapski nazivi za rijeke Sir-Darju i Amu-Darju, koje protječu kroz Turkestan.

47 Velika Konstantinija (i: al-Konstantinija) je Carigrad (Konstaritinopol).

48 Al-lskandar, arapski naziv za Aleksandra Velikog. Arabljani su naime smatrali da su prva dva slova njegova imena određeni član »al«, koji postoji u njihovu jeziku, pa su ih odvojili od samog imena, i tako je nastao taj oblik.

49 Magreb, arapski naziv za sjeverozapadnu Afriku.

50 »... i stasa joj se ne stide koplja samharska«. Ova su se koplja donosila iz mjesta Samhara na afričkoj obali. Postoji, međutim, i predaja, prema kojoj je ta koplja izrađivao neki Samhar i da su ta koplja bila tako jaka i ravna da su se za njih otimali ratnici.

51 »... jedna od onih koje imaju krivo rebro«. - Aluzija na legendu o stvaranju žene od rebra. I Abraham je rekao Sari: »Zena je sazdana tvrda i kriva, kao što je rebro«.

52 »... carice Bilkis ifrit«. - U arapskoj predaji carica Bilkis je Kraljica od Sabe, žena cara Sulejmana (Salomona). U Kuranu (gl. 27) kaže se da je Salomon saznao da postoji »svačim obdarena« kraljica Sabe koja ima sjajno prijestolje, pa je naredio jednome od svojih džinova da mu to prijestolje donese. Kad je ifrit izvršio carevo naređenje, za prijestoljem je došla i sama kraljica.

53 Kanun, muzički instrument s mnogo žica, u koje se udara košticama privezanim za kažiprst na objema rukama.

54 Francima su Arabljani nazivali sve Evropljane, osim Bizantinaca i Turaka. I zato, kad je god u tekstu riječ o Francima, misli se na Evropljane bez obzira na to kojem narodu pripadali.

55 Fersah, dio puta koji karavana prijeđe za jedan set, to jest približno 4,5 kilometra.

56 Juhan, arapski oblik imena Ivan. Ovdje se misli na Ivana Krstitelja. - Marijam je Marija, Isusova majka.

57 Beduin (arapski: badavi, od riječi baduja, što znači pustinja), stanovnik pustinje bez stalnog boravišta, skitač, zbog čega se u pričama »iooi noć« često za Beduine upotrebljava samo naziv skitač.

58 »... a da ona pored svega zna i arapski jezik«. - U Egipat su dovođene robinje iz drugih zemalja, a među njima najskuplje su bile Čerkeskinje. Te robinje-strankinje, dakako, obično nisu znale arapski.

59 ... »tumačenje Hipokritovih Aforizama od liječnika Galena«. - Galen, čuveni grčki liječnik iz z. stoljeća naše ere mnoga je djela posvetio komentiranju radova svoga još čuvenijeg prethodnika Hipokrata, također Grka, koji je umro u 4. stoljeću prije naše ere. - Ibn-al-Bajtar, Arabljanin iz Španjolske, čuveni botaničar, živio je u 12-13. stoljeću. - Safijti, pristalice jednog od četiri pravovjerna muslimanska vjerska učenja; zovu se po osnivaču toga učenja Muhamedu-ibn-Idris-as-Šafiji (umro 820. god.) - lbn-Sina je čuveni učenjak Avicena.

60 »... bio je pouzdan čovjek na dan Ohoda«. - Ohod je brdo u blizini Meke, na kome je došlo do borbe između pristalica proroka Muhameda i Mekanaca 625. godine. Borba je završena pobjedom Mekanaca.

61 »Nosioci dokaza«. - Tako su se nazivali naročito pobožni ljudi, zato što će ih Alah, na dan strašnoga suda, pokazati grešnicima kao dokaz da su mogli živjeti pravednim životom, jer su se mogli ugledati u pravednike.

62 Mađanicani, stanovnici grada Mađana u sjevernoj Arabiji. Stigla ih je kazna što nisu poslušali proroka Šuajba, kojega kasniji tumači Kurana poistovjećuju s Mojsijevim tastom.

63 »... pozdravljaju te ljudi iz nevidljiva svijeta«. - »Nevidljivim« ljudima nazivaju se svi sveci, a iz te kategorije izdvajuju se bića koja se nazivaju Alahovim prijateljima. Kult svetaca u muslimana je veoma razvijen, a sveci se dijele u određene kategorije.

64 »osim onih koji se poklone križu i pojasu«. - Muslimanski upravljači su mnogo puta naređivali da svi inovjerci moraju nositi širok pojas, kako bi se lako mogli razlikovati od

muslimana. Tako je, pored križa, i pojas postao simbol pripadnosti kršćanskoj vjeri.

65 Dejlemicani, stanovnici Dejlema, brdovite oblasti u zapadnoj Perziji. U povijesti su se uvijek spominjali u prvom redu zbog svoje ratobornosti i hrabrosti.

66 »... kao na dan Honejina«. - Honejin je dolina u blizini Meke, gdje je došlo do bitke između vojske proroka Muhameda i beduinskih plemena koja mu se nisu pokoravala. Priča o toj bici nalazi se u Kuranu (9, 25-26). Nakon početnih neuspjeha, prorokova je vojska ipak izvojevala pobjedu.

67 »... 5 prokletim Lukom, izopaciocem evanđelja«. - Po Muhamedovim riječima, u Evanđelju je prvobitno bilo rečeno da će na zemlju doći poslanik i da će se zvati Preslavni (Ahmed), ali su kršćani izopačili svetu knjigu tako što su riječi Pere-clytos (Preslavni) zamijenili riječju Perekletos (Utješilac).

68 Glava o kravi, druga glava (sura) Kurana, u kojoj se govori protiv obožavanja krave (kao što je to u Indiji), jer je to veliko poniženje za čovjeka kao razumnog bića.

69 Kantar, osim svog osnovnog značenja (sprava za vaganje; vidi bilješku 38) znači i mjeru za težinu, otprilike 44 kilograma.

